કેહવત-માળા

ગુજરાતીમા વપરાતી કેહવતો, દોહરા,
તથા સાધારણ વાકયો

The words of the wise are as goads —*Bible*

Proverbs are the genius, wit, and spirit of a nation —*Bacon*

Jewels five-words long
That on the stretch'd forefinger of all Time
Sparkle for ever —*Tennyson*

કેહવત—માળા

ગુજરાતીમા વપરાતી કેહવતો, દોહરા, તથા
સાધારણ વાકયો

ગુજરાતી કેહવતોને મળતી જુદી જુદી બીજી ભાષાઓની
કેહવતો સાથે

સંગ્રહ કરનાર
જમશેદજી નશરવાનજી પીતીત

ગુજરાતી કેહવતો, તેમજ તે કેહવતોને મળતી જુદી જુદી
બીજી ભાષાઓની કેહવતોના પુષ્કળ વધારા, તથા
કેહવતો વિષેના નિબંધ સાથે

એડીટ કરનાર
જીજીભાઈ પેસ્તનજી મીસ્તરી, એમ. એ.

ભાગ બીજો

૫—

"કાળ જાય, પણ કેહેવત રહે."

મુંબઈ
ધી જમશેદજી નશરવાનજી પીતીત પારસી ઓરફનેજ કૅપટન પ્રિંટીંગ વર્કસ.

૧૯૦૩

Proverbs are the daughters of daily experience.—*Dutch Proverb.*

What flowers are to gardens, spices to food, gems to a garment, and stars to heaven, such are proverbs interwoven in speech.—*Hebrew Proverb.*

Proverbs are the lamps to words.—*Arabic Proverb.*

A proverb is to speech what salt is to food.—*Arabic Proverb.*

Earth and heaven will perish, but the words of the mighty will endure.—*Tamil Proverb.*

સાકળિયુ

(ભાગ બીજાનુ)

કેહવત–માળા

ગુજરાતીમા વપરાતી કેહવતો, દોહરા,

તથા સાધારણ વાક્યો

ભાગ બીજો

પ—ર

પક હાના કે આવે સાન
પડ્યો મુકો સારે મનીશા કોણ કહે! ૫૪૭૫
પખવાજને બે પાસાંનો (અથવા બંને બાજુનો) માર.
पखवाजाला दोही कडून मार (મરાઠી કેહવત.)
પખાલ પાણી, માર ઝૂમણી ને કાદ તાણી (અથવા)
ગોર સાખ ને મણ પાણી માર ઝૂમણી ને કાદ તાણી.

પગ સાપી ને વાસો વલ્લ

પગ જોઈને પાથરણું તાણવું

Stretch your legs according to your coverlet

Cut your coat according to your cloth (અંગ્રેજ કેહવતો)

Cada uno estiende la pierna como tiene la cubierta.[1] (સ્પેનીશ કેહવત)

De peu de drap courte cape.[2] (ફ્રેંચ કેહવત)

---

૧. Every one stretches his legs according to the length of his coverlet. ૨. Of little cloth a short cloak.

Man muss sich strecken nach der Decke[1] (જર્મ. ?)

Snijd uw mantel naar uw laken[2]

Steek uw voeten niet verder dan uw bed reikt[3]

Zet u teeringe, na u neeringe[4] (ડચ કેહવતો)

Cada hum estenda a perna até onde tem a coberta[5]

(પોરચુગીઝ કેહવત)

Cut your cloth according to your measure (ચીનાઈ[6])

A man should stretch out his feet after looking at the bed-clothes (કાશ્મીરી કેહવત[7])

جامه باندازه تن باید برید (یا دوخت)

باندازه گلیم پا دراز کن

خرج باندازه دخل کن (ફારસી કેહવતો)

જીતના ઓઢના ઉતના પાંવ પસારના (હિંદુસ્તાની કેહવત)

हातरुन पाहून पाय पसरावे (મરાઠી કેહવત)

પગ તલે બલતુ, ને પારકી વાત કરવી 5880

પગ તલે બલે, ને લંકા હોલવવા જાય[8]

પગ થાને પલંગ, ને નાક થાને નમસ્કાર વરવુ

પગ પ્રમાણે જોડો સીવ્યો જોઈએ.

Accomodai o pé no sapato, e não o sapato no pé[9] (પોર્ટ. કે.)

પગ પાવડે, ને ધરમ ઉપદેશ.

---

१ Stretch your legs according to your coverlet

२ Cut your coat according to your cloth

३ Stretch your legs no further than your coverlet

४ Set thy expense according to thy trade

५ Every one stretches his leg according to his coverlet

६. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 340

७ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 236

૮ જોવા એની એક મિસાલને માટે હોગાર્થનું "પોલીટીશ્યન" નામનું ચિત્ર

૯. Fit the foot to the shoe, not the shoe to the foot

પગ પેઠા ને વાંસે વેહલ ને માથુ બેસી જાય પેર. ૫૪૮૫

પગ હોય ત્યાં લાગ હોય.

પગથી કે માથાં સુધી (અથવા) પગના તળીયાંથી તે માથાનાં તાલક (અથવા, માથાંનાં બાલ) સુધી. (અથવા) માથાનાં તાલકથી તે પગનાં તળીયાં સુધી

From head to foot (અંગ્રેજી કેહવત.)

Cap-à pié.[1] (ફ્રેંચ કેહવત)

A capite ad calcem[1] (લતીન કેહવત)

पगथी के मथे सुधी (કચ્છી કેહવત.)

પગની પહોતી ઉતરવી.

યાને ચાલતાં ચાલતા અતિ થાક ચઢવી.

પગની પુણાઈથી

પગનુ ખાસડુ પગમાં શોભે માથે નહિ શોભે ૫૪૯૦

પગનુ[2] માથે, ને માથાંનુ[3] પગે (નહિ પેહરાય.)

પગને પરતાપે.

आपल्ले पायांचा प्रताप (મરાઠી કેહવત.)

પગનાં ગુઠણ જેટલું.

યાને, નાયણ: ટુંકા કદનુ વગર બીસાદનુ

गुडघ्याचे उंचीचा (મરાઠી કેહવત.)

પગમા જોડા પેહરી લેવે આખી ધરતી નહિ દઝાય.

પગમાં પગ ભરાય (એવુ નાતવાન.) ૫૪૯૫

પગમાં પેતાવા હાથમાં શુરી, ભણે ગણે ને દિયાનત બુરી. (અથવા) પગે પાવરી, ને બગલમાં છુરી ભણે ગણે ને દિયાનત બુરી.

Contas na mao e o demonio no coraçao.[4] (પોરચુગીઝ કે)

1. From head to foot. 2. પગનું પેહરણ—જોડા.
3. માથાંનુ પેહરણ—પાઘડી. 4. Rosary in hand, the devil at heart.

પગે માછલાં મારે ને મોહડે રામ પોકારે.

A Dios rogando y con el mazo dando.[1] (સ્પેનીશ કેહવત)

પગે (અથવા હાથે) મીઠુ હોવુ

ચોરી કરવાની આદતવાળાં માણસના સબંધમા વપરાયછે

પગે લાગવાથી પશુ નહિ સમજે ૫૫૦૫

પગે સળગાવે ને હાથે હોલવે.

પગે સાવરણી.

રખડપતી માટે બોલાયછે

પચાસી[2] પર ભાર આવ્યો.

પચાસે પોપટો સાઠે સરીઓ.

પછેડી હોય તેટલી (અથવા પછેડી પ્રમાણે) સો- તાણવી. ૫૫૧૦

પછેડીમા પાંચ્છેરી ઘાલીને મારવી

પજરણુ પામ્યા વગર બલતું નહિ બમે

પજરવા માણ્યુ તે સલગ્યા વગર રહે નહિ.

પટણુ સો -ટણુ.

પટલાણી પગે પાલી ઠેલને? ૫૫૧૫

પરેટા જેવુ (નાક વગેરે)

પટેલ કહે પટલાણીને, સાંભળ માહરી વાણી ત્રણ બોલાવ્યા, તેર આવ્યા દે દાળમા પાણી.

પટેલ, પશુ, નહિ માનવી રોઝ બળદ નહિ ઉંટ શિયાળ ઝરખ નહિ કુતરૂં, ચીભડ કોલ નહિ ઘુંટ

પટેલ પાડો, કુતરો ને કુકડો એક જગે સમાય નહિ

પટેલ પાડો ને પારધી ત્રણે એક સ્વભાવ મામાં, મારે ને વળી મામા ઉપર ભાવ. ૫૫૨૦

પટેલ પાદરાના ઘોડી સાદરાની, ને વહુ નાતરાંની

1. Praying to God, and hitting with the hammer   2 ગોરી.

પટેલ બેઠા પાટે, ને ઘેરની એબ દાટે, ને બાહરની કાહડે હાથે.
પટેલ મરો, પટલાણી મરો, ને ગોરનુ તરથાલુ ભરો
પટેલકી જોરૂને તલ ચોર ખાયા, યે બાત પાડા કહે સો માનીયો મત.
પટેલના પાડા, જ્યા જાય ત્યા આડા. ૫૫૨૫
પટેલની ઘોડી પાદર સુધી
પટેલની પાડી, ને ગામની લાડી
પટેલની માનીતી ઢેડી ગામ અભડાવે
પટેલની વાત પટેલ જાણે, હાથમા દાડો ને ઘટી તાણે
पाटलाची गोम पाटलास ठाऊक (મરાઠી કેહવત)
પટેલને ઘેર દાવા, ને ઢેડી ધુમાધુમ કરે ૫૫૩૦
પટેલને ઘેર વેહા, ને ઢેડીને ઘેર ઢોલ વાગે
पाटलाचे घरीं लग्न आणि घेडाचे घरीं वाजत्रीं (મરાઠી કેહવત)
પટેલને ઘેર વેહા, ને પામીઓ ખોલા પાથરે
પટેલના પોરિયા તાજા માતાં, પેટ મોહટા ને કુલ્લા નાહનાં
પટેલે ઢેડીને બોલાવી.
Gifts make beggars bold (અંગ્રેજી કેહવત)
દિયા દૂરસે, લગી સાથ ખાને (હિંદુસ્થાની કેહવત)
પટોલે પડી ભાત, ફાટે પણ ફીટે નહિ. ૫૫૩૫
પટોલાની ભાત, ફાટે પણ ફીટે નહિ
પડ પડ, તોકે' સદાવડી
પડ પર પડ ફરી ગયા, ને ધાચીના ઘેર બલી ગયાં (અથવા) દાવે દાવ વલી ગયા, ને ધાચીનાં ઘેર બલી ગયા.
પડતા પર પાટુ, ને વાતુ પર લાતુ.
પડતી પર પચાસ ૫૫૪૦
Ad aiboi che cade ognun gridà dàgli, dàgli[1] (ઈ કે)

1 When a tree is falling, every one cries, down with it

Wannoer een boom ter aarde zijgt, maakt ieder dat hij takken krijgt.[૧] (ડચ કેહવત)

کسی که براه افتاد راه هم براو ملعار مرند
سنگ آمد و بپای لنگ آمد (ફારસી કેહવતો.)

पतित पततो लघु ॥[૨] (સંસ્કૃત કેહવત)

પ તે પડતી ને ચહડતે ચહડતી

પડ્તો પાસો પડ્વો

પડ્યા ઉપર પાટુ (અથવા) પડ્યા ઉપર પાટુ ને દાઝ્યા ઉપર ડામ.

All the world will beat the man whom fortune buffets.

If a man once fall all will tread on him.

He that s down down with him (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Les battus pavent l amende.[૩] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wer da fällt, über den läuft alle Welt.[૪] (જરમન કેહવત.)

Als de hond onder ligt, al de wereld wil him bijten.[૫] (ડચ કેહવત.)

Det er let at krybe i Træ naar det er fœldet.[૬] (ડેનીશ કે)

Ad albero caduto accétta accétta.[૭] (ઈટાલીયન કેહવત.)

A cao mordido todos o mordem.[૮] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

To throw stones on a man in a well[૯]

Neither beat a man on a wound, nor curse him about a disgrace (ચીનાઇ કેહવતો.[૧૦])

---

૧ When the tree falls every one runs to cut boughs.
૨ A fallen mountain is (thought) light (of) Carr s *Tel gu and Sanskrit Proverbs*, p 480 ૩. The beaten pay the fine.
૪. When a man is down, every body runs over him.
૫ When the dog is down every one is ready to bite him.
૬ It is easy to stride a tree when it is down.
૭. To the fallen tree, hatchets ! hatchets !
૮. All bite the bitten dog
૯. Scarborough s *Chinese Proverbs*, p. 152 ૧ *Ibid* p. 207

Why additional pain to a mind already in grief? (તા કે [૧])

Should one fall, expect blows, not help, if you are poor you will be robbed, not assisted [૨]

زدہ را می تواں زد

(ફારસી કેહવતો.) مردی نبود فتادہ را پای زدن

पडत्यावर पाय (મરાઠી કેહવત)

પરલ પાઇ મુંગરે મુગરે ઠઠાઇ (બિહાર કેહવત [૩])

પડ્યા, તોકે' નમસ્કાર વલ્યા (અથવા) પડ્યા તોકે' દેવને પ્રણામ કીધો

Salva dignitate (લૅતીન કેહવત [૪])

Though he fell flat on his face, he says that his mustache did not touch the ground (તામીલ કે [૫])

He slipped, fell, and then said the ground was unlucky. (તેલુગુ કેહવત [૬])

"O Khoja! you were turned out of your little village" '(Oh, no,) I left it of my own accord" (કા કે [૭])

પડ્યા, પણ ભુસકો તો સાભલ્યો. ૫૫૪૫

પડ્યા પાછલ પાચ

પડ્યાને પાટુ મારવુ

પડ્યુ પચાસ, ને ઉભુ સો.

પડ્યુ રોડુ, ને ચહડ્યુ ઘોડુ (દીસી નહિ આવે)

પડ્યો કહે કે દેવ પ્રણામ કર્યો. ૫૫૫૦

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 362

૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 23.

૩ Christian's *Behar Proverbs*, p 12

૪ Without compromising one's dignity

૫ Percival's *Tamil Proverbs*, p 250

૬ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 6

૭ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 109

પજ્યો તે કોરીનો ઉભો તે લખેસરી
પજ્યો પજ્યો સોને મારી
પજ્યો પો — ઘુલ લઇને ઉઠે (અથવા ઘુલ લીધા વિના ન ઉઠે)
પજ્યો બોલ ઊચકી લેવો
યાને, હુકમને તુરત માન્ય કરવો.
પજ્યો બોલ ઉચકે (એવુ તાબેદાર) ૫૫૫૫
પડશે તેને પીડ ને વાગશે તેને તીર
પડશે તેવા દેવાશે
પડાઇ પ્રમાણે પુછડુ
પડી આદત કેમ જાય રે બૈયા, કાપમાં મારે બે આટલાના પૈયા
The frog cannot out of her bog (અ મે૦ કેહવત)
Even if you give milk to a young snake, will it leave off its habit of creeping under the hedge? (બરમ કે [1])
No man's disposition will alter neither can a dog's tail be made straight the stubborn woman will even put her husband in a basket and sell him (ચીમાન [1])
A pig cannot stay out of the dirt, a thief cannot keep his fingers still.[2]
આલા દે નીવાલા (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
પડી એ સોગવે ૫૫૬૦
પડી ગયા, તોકે પગે લાગ્યા (અથવા) પડી ગયા તે જાણે પગે લાગ્યા
પડી જડી પરાણી ને હવે રહ્યું સેહલ બે જોઇએ બલ ને એક જોઇએ વેહલ.
પડી ટેવ તે ટસે નહિ.

1 Long's *Eastern Proverbs and Emblem* p 4.
2 *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p 12.

પડુ છ પડુ છ, તોકે' સદાવડી પડ.

પડે કેહર, તો ન છોઙે શેહેર ૫૫૬૫

પડે તેને પીડ, ને વાગે તેને ભીડ, (અથવા, તીર)

The sick man knows the intensity of his suffering (નાકે [૧])

I have cut many boils, but there was never such pain as in my own (તેલુગુ કેહવત [૨])

(ફારસી કેહવત) هرکه داد داد

જીસ તન લાગે વહી જાને (હિંદુસ્થાની કેહવત)

પડે તો સદાવડી પડજે, નહિ તો પડતી ના

પડે પાસો, ને જીતે ગમાર

પાસા પરે, અનારી જીતે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

પડેગા સો બુજેગા.

પડેગી જબ બુજેગી. ૫૫૭૦

When your tooth aches you know how to pity another in the same fix (ચીનાઈ કેહવત [૩])

પડેગી જબ બુજેગી, તબ સબ સુહજેગી.

પડેલા ઉપર (અથવા, મુએલાની ઉપર) ઘા કરવો

પડેલાને પાટુ, ને બલેલાને દાહમ.

પડેલાને સઉ મારવા નિકલે [૪]

પડોસણ છરે ભાત, ને ફોફ્લ્યા પડે માહરે હાથ. ૫૫૭૫

પડોસણ પડોસણની સોક થાય

પડોસણને આટો આપો, ઘરના ચાટે ઘટી, છોકરા તો છાસ પીએ, ને બાવો માગે બટી

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 412
૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 73
૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 138
૪ જુઓ કેહવત નાં૦ ૫૫૪૩, સફે ૫૦૩

પડોસી ઉચશે લાભ કે પડોસી ઉજ્જસે લાભ
પડોસી અથા ન્નત્રે આવશે તો દાપ જે નહિ તો જમીશુ લાડવા.
પડોસી ઘીગીને મગધણી થથા. ૫૫૮૦
પડોસીએ મરથી કાપી તો પોતે સાવરણી કાપી

If her neighbour prospers, she will starve herself for five days. (તામીલ કેહવત.[1])

પડોસીના ઘુમા ઉએ બક્ષવુ
પડોસીની બે ફોડવાને સારૂ પોતાની એક ફોડવી.

Quebrarse un ojo para sacar à otro los dos[2] (સ્પેનીશ કે)

Is it right to destroy one's neighbour? (તામીલ કેહવત.[3])

When his neighbour prospered he poured water on his own hearth. (તેલુગુ કેહવત.[4])

પડોસીની ભેસ વ્યાઇ ને ઉપર વાડી જોતાં, હુ જાણું જે બકરી ખાશુ પણ બકરી વગરના થોયાં
પડોસીનું કરમ નહિ લેવાય, પડોસીનું સોહજ (અથવા પડોસીનાં લખ્ખણ) લેવાય (અથવા) પડોસીનો પૈસો નહિ લેવાય પણ પડોસીનું સોહજ લેવાય. ૫૫૮૫
પડોસીને પેર લગન તો છાપરાનાં બે નળીયાંએ ભાગે.
પડોસીનાં પરોણા ને ધસી ધસી ભેટનાં
પડોસીનાં પરોણાંને ધાઇ ધાઇ મલ્યે (અથવા ધાઈ ધાઈને ભેટો.)
પરે ફારસી, વેચે તેલ જોવો એ કુદરતનો ખેલ.

પરેઢ ફારસી બેચે તેલ દેખો કુદરતકા ખેલ. (હિ કે)

---

1 Percival's *Tamil Proverbs* p 7

2 To lose one eye that you may deprive another of two.

3 Percival's *Tamil Proverbs*, p 16

4 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 278.

પણીયારાં પર બેહડુ, પણીયારાને માથે ભાર. ૫૫૯૦

પણીયારાના મુનશી

ઘરમા દોલ દમાટ રાખનાર, પણ બાહેર જેનુ કઇ ચાલે નહિ એવા માણસને વિષે બોલાય છે.

પણોતો પુત ઓલામણે મોઘો.

પણોતો પુત પાલણામાથી જણાય.

Coming events cast then shadows before.
The child shows the man (અ ગ્રેજી કેહવતો)
The child is father of the man (વર્ડ્સ્વર્થ)
One may see what a son will be, from what he is in infancy [1]
You may see the man in the boy [2]
In judging of what a boy will be, notice what he is in infancy (ચીનાઈ કેહવતો [2])
What bloomed, bloomed when it was in the bud. (કા કે [3])
The future pros erity of a person may be known when he is playing as a child. (તામીલ કેહવત [4])
(ફારસી કેહવત) سالی کہ نیکوست از بہارش پیدا
લરકીકે પાઉ પાલનેમે પેહચાની જાતી હએ (હિ દુસ્થાની કેહવત)

પણોતો પુત પાલણામાથી જણાય, ને રૂડો દાહડો વેહણા[5]માથી જણાય.

પણોતાનુ વપરાય (અથવા) પણોતાનુ વપરાય, કઇ અભાગ્યાનુ વપરાય? ૫૫૯૫

પત ગયલી પાછી ન આવે.

પતલુ સોરતીયા જેવુ.

As thin as a rail (ચીનાઇ કેહવત [6])

---

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 357 ૨ *Ibid*, p 240
૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 256 ૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p 529
૫ વેહેણુ—સહવારનુ પોહર.
૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 180

પતાસ પાણી ચલાવે, ને મોરી કોરડી ને કોરડી (અથવા, મોરી કોરડી રાખે)

બાહેરથી જુદો દેખાવ દેનાર અને બાતેનમા જુદીજ મતલબ ધરાવનારના સબંધમા વપરાયછે

समुद्रांत जाऊन कोरडा (મરાઠી કેહવત)

પતાસમાંથી પાણી કાહડે (એવુ હુસ્યાર.)

પતાવેસો પાહડના પાહડ ઉપલાવે નહિ તો ડગલુ પણ ન ચાલે ૫૬૦૦

પતિવ્રતા ભુખે મરે, ને છી— ખાય પેંડા (અથવા) પતિવ્રતા ભુખે મરે ને છી— ખાય લાડુ, ગાંડુ લોકો ઘોડે ચહડે ને ડાહ્યો ખેચે ગાડુ (અથવા) પતિવ્રતા ભુખે મરે ને કસબણ ખાય લાડુ, ગાંડુ ઘેલા ઘોડે ચહડે ને મરદ ખેચે ગાડુ

Desert and reward seldom go together (અંગ્રેજી કેહવત.)

પવિવરતા તો ભુખન મરે પેંડે ખાય છી— (કચ્છી કેહવત.)

પતવતાકો ગજી નહિ, બેસા ઓરેદ ખાસેહ.

તાલી માર ખાય, તુર્કી એશ પાય. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

सतीच्या दारीं पत्ती, व छि— दारीं हत्ती

पतिवृता मूके मरे आणि छि— खाति पेडे (મરાઠી કેહવતો)

પતેત ભણવી (અથવા માંડવી)

યાને ગાલ ગલોચ કરવી

પથ્થર ઊપર કુંડાં મારે પથ્થર કંઇ સમજે?

પથ્થર ઊપર પાછરાં ન પડે (અથવા) મરોડીનુ હૈયુ હોય તો પહલરી જાય[1] પથ્થર ઉપર કંઈ પાછરાં પડે?

યાને એક નરમ દિલના માણસનાં દિલમાં દયા લાવી શકાય છે પણ સખત દિલના માણસની છાતીમાં ગમે એટલી સમજાવત કરવા છતાં કાંઈ પણ અસર કરી શકાતી નથી.

No man can flay a stone. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

1 પહલરી જાય—પગલી જાય.

પથ્થર ઊપર પાણી. ૫૬૦૫

પથ્થર ઉપર પાણી, ભીંજે પણ ભિદે નહિ, મુરખ સાથે વાત, રીજે પણ બુજે નહિ (અથવા) પથ્થર ઉપર પાણી, ભીજે પણ ભિંદે નહિ (અથવા) પથ્થર પર પાણી, ભીજે પણ પલળે નહિ

Giving advice to a stupid man is like giving salt to a squirrel [૧]

Like a marble against a *dumat* (કાશમીરી કેહવતો [૨])

Even stones may be dissolved, but the mind of a fool cannot (તામીલ કેહવત [૩])

As rain falls on a male buffalo (તેલુગુ કેહવત [૪])

Like rain falling upon a buffalo (કેનેરીસ કેહવત [૫])

As water runs off the "peen" leaf, so good advice slides off a fool [૬]

પાનીમે પખાન, ભીગે પર છીજે નહિ, મુરખકે આગે બાત, રીજે પર બુજે નહિ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

آهن سرد کوفتن سود ندهد
درسنگ خارا قطرهٔ باران اثر نکند
(ફારસી કેહવતો) با سیه دل چه سود گفتن وعظ

પથ્થર ઉપર પોયણું ન ઉગે

(ફારસી કેહવત) سبزه کی بروید از روی یخ

પથ્થર ઉપરની જડ, ઉખડી જતા વાર શી?

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 149 ૨ *Ibid*, p 61

૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 212

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 72

૫ *Proverbs from East and West*, p 18

૬ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 28

પથ્થર એટલા દેવ કીધા
પથ્થર કરતા છૂઠ કુમળી ૫૬૧૦
પથ્થર જણ્યો હોત તો ધોબીને પણ કામ લાગત
પથ્થર જેવુ (સખત માણુસ વગેરે)
પથ્થર જોડે રતન ભાંગવુ?
પથ્થર તળે હાથ આવ્યો કસે વસે કઢાય. (અથવા) સેલ તળે હાથ આવ્યો તો કસ વકરે કાઢએ (અથવા) પથ્થર તળે હાથ આવે તો કસે નિકસે બસ કરવા જઈએ તો ભાગી જાય
પથ્થર તળે હાથ દબાય, તો બળે નહિ પણ કસે કસે રહી કાઢ્વો. ૫૬૧૫

If thy hand be in a lion's mouth get it out as fast as thou canst. (અ પેલ કેહવત.)

My hat is under the mill-stone (કાશમીરી કેહવત.[1])

(ફા. કે.) دست زیر سنگ را آهسته می باید کشید

दगडा खालीं सांपडलेला हात युक्तीनें काढ (મરાઠી કેહવત)

અબ તો પથરકે નીચે હાથ દબા હમે (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પથ્થર પણો હોત તો ધોબી પણ પોઠને આશિષ દેત
પથ્થર પર પાણી, ને ધુલ પર લીંપણ

O mullah, (my words to you are like) water which trickles down off the rock. (કાશમીરી કેહવત.[2])

Will granite be dissolved by any amount of hail? (તામીલ કેહવત.[3])

Moonlight cannot penetrate into the hollow of a bamboo no wisdom can enlighten a fool.[4]

મુંડે સીર પર પાની પરા હલ ગયા. (હિં. કે.)

---

१ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 254 २. *Ibid*, p. 134

३. Percival's *Tamil Proverbs* p 228.

४ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 16

પથ્થર પરની જડ
પથ્થર પાણી પડે, ભીગે પણ ભેદે નહિ, મુરખકુ અક્કલ દેવે, સમજે પણ માને નહિ.
પથ્થર પૂજે હર[1] મીલે, તો દુનિયા પૂજે પાહાડ, ચક્કી બેચારી સબસે ભલી, કે પીસ ખાત સંસાર. ૫૬૨૦
પથ્થર પૂજે હર[1] મીલે, તો જાકે પૂજુ પાહડ, ઇસ પથ્થરસે ચક્કી ભલી, કે પીસ ખાવે સંસાર.
પથ્થર સાથે પાનુ પડ્યુ.
પથ્થર સાથે માથુ ફોડવુ.
 तो धोंड्यार्शी कपाळ घासतो (મરાઠી કેહવત)
પથ્થર સાથે રતન પછાડવુ, (અથવા, ઘસવુ) (અથવા) પથ્થર સાથે હીરો ઘસવો
 રતન પાને પછલણું (કચ્છી કેહવત)
પથ્થર હતા તેટલા દેવ કીધા, ત્યારે દીકરો આવ્યો ૫૬૨૫
પથ્થરથી ઈટ કુમલી તે કુમલી.
પથ્થરની કોટે રતન બાધ્યુ.
પથ્થરની લડાઇએ લડવું
 યાને, સખત રીતે સામા થવુ.
પથ્થરનું પાણી કરવુ
પથ્થરને પગલાવે (એવુ કલાબાજ માણસ) ૫૬૩૦
પથ્થરને પેટે હીરો નિપજ્યો.
પથ્થરને બચકુ ભર્યે તો સામા દાત ભાગે (અથવા) પથ્થરે બચકું, દાતે દાત ભાગે
 Like losing the hand by pinching a stone. (તામીલ કે[2])

---

[1] ખોદા [2] Percival's *Tamil Proverbs*, p 213

પથ્થરનો પાહડ કરવો.

To make a mountain of a mole-hill.

He changes a fly into an elephant. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Van een vlieg een olijfant maaken.[૧] (ડચ કેહવત.)

A mulberry tree from a pumpkin plant. (કાશમીરી કે.[૨])

An atom is become a mountain, a mountain an atom.[૩]

Magnifying a rape-seed into a mountain (તામીલ કેહવતો.[૪])

સિઆર કે ગુહ પરબત (બિહાર કેહવત.[૫])

પથ્થરનો ભાઇ ભમરડો

પથ્થરથી આખરે ઘસાય ૫૬૩૫

અંતતોસ્માપિ ક્ષીયતે ॥ (સંસ્કૃત કેહવત[૬])

પથ્થરથી ખાઇ જાય (એવું ખાઘરૂ)

He will eat the chinár-tree leaves and all and he will eat the dog with skin (કાશમીરી કેહવત.[૭])

પથ્થરમેસે હીરો જાયો હીરામેસે લાલ આયો ભગત કબીર પુરા ભગત કમાલ.

પથ્થરમાથી પાણી કાહડવુ

(ફારસી કેહવત.) از ریگ روغن می کشد

પથ્થરમાંથી હીરો નિકલ્યો (અથવા) પથ્થરને પેટે હીરો નિપજ્યો.

વગર બુદ્ધિનાં માબાપને પેટ બુદ્ધિવાન બાલક જનમવા ઉપર બોલાયછે

---

૧ To make an elephant of a fly

૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 9 ૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 17 ૪ *Ibid* p. 160

૫ Christian's *Behar Proverbs* p 18.

૬ The stone is worn away at last. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. ૫૦

૭ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles p. 162.

પથ્થરે માર્યુ ખસે નહિ (એવુ માણસ) ૫૬૪૦
પથરો ઘુમાવવો
પથાનની જાન જવા દેવો, વાણિયાની જાન લુટી લેવો (અથવા) બ્રાહમણની જાન લુટાય, કંઇ ગરાસ્યાની જાન લુટાય?
પદમ રૂપ્યાની વાત.
પદુકરી મુકવી
પનોતાનુ પેટ ને અભાગ્યાની ગા— મોહટી હોય. ૫૬૪૫
પપઈઆ મન ધીર ધર, દેખ દયાલકો ધ્યાન, અઝગર ડસ્યો પાગ્ધી, મુઓ ચતુર સુજાન.
પર આધીન સ્વપ્ને સુખ નહિ.
પર ગામનો પાડો, ને ઉટડીને હળ્યો, (અથવા, ઉટની સાથે હળ્યો)
પર નારી તાતી છરી, નિતનિત કાપે કાય, જેના રૂદયા ગમઈ, તે પર નારી ઘેર જાય
પર નારી પ્રત્યક્ષ દેખો, વિખ હળાહળ અગ, રાવણકે દસ મસ્તક ગયે, ઓ પર નારીકે સગ ૫૬૫૦
પર પેસે, ને ઘર વસને
પર સ્ત્રી યાર સદા ખુવાર, કાટોકા બીછુના, જુતીકા માર.
પરકે પઞો પરોણો, ને પેધો પઞો ચોર
પરદ્યુ આપે તેમા શાનો પાડ?
પરદ્યુ લે, તે શાનો પાડ? ૫૬૫૫
પરણ્યા અગાઉ અઘરણી કરવી
પરણ્યા નહિ, પણ જાને તો ગયા

I do not wear a gold ring, but my mistress does [૧]

બિયાહ નહિ કિયા, બરાતે તો દેખી હએ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

लग्नें केलीं नाहींत पण माडवा खालून तर गेलों असेल (મ કે)

૧. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts,* by Capt Thomas Herbert Lewin, p 2

પરણ્યા નહિ પણ પરણ્યાની પાંટે તો બેઠા
પએવયા ન ત પએણે્જ નાઠ બઠા. (કચ્છી કેહવત)
પરણ્યા નહિ પણ પાટે બેઠા.
પરણ્યો મોદ પા શાહ? ૫૬૬૦
પરણવાની ને પટેલાઇની હોસ કોણને નહિ હોય?
પરણવી બાલ ને ખાવી ગાલ
પરણવુ ને પટેલાઈ કોણને નહિ ગમે!
પરણાવું થુંક, ને અપરણીની લાહપસી
પરણી બેઠી પાટ ને સાસુનાં કુસ્લાં ચાટ ૫૬૬૫
પરણી[1]ની હાય ને કેડી નહિ જાય.
કોઈ સ્રીની હાય પણ કહેછે
પરણીને પાસે, ને જન્માને જીવાડે તેમાં કોણને પાડ કરે!
પરણે તેની વહુ, નહિ તેની મા.
પરણે તેને ગાએ, ને મરે તેને રૂએ.
પરણે તેને આવુ ૫૬૭
પરણે તેના ગીત ગાઓ.
પરણે પાનેતર નહિ ને અપરણીએ ચીર (અથવા, સાડી)
પરણેલી તો જેવી તેવી, ને નાતરેની તો જોઇને લેવી
પરણેલી દીકરી પરોણા દાખલ
બિયાહી બેટી પરોસન દાખેલ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
પરણેલો પીડે મરે ને કુવારો કોડે મરે ૫૬૭૫
પરદેશનુ મલવુ કાગળે
યાને કાગળ પત્રનો વેહવાર રાખવો. એજ બહાર ગામ ગયલાં
ઓની મુલાકાત લેવા બરાબર છે

1 પરણેલી સ્રી.

પરદેશીની દોસ્તી. ને ઘાસનુ તાપણુ
પરદેશીકી પ્રીત ઓર ઘાસકા તાપના (હિંદુસ્થાની કેહવત)
પરદેશીની પ્રીત, ને સુન્તનો સગો, શુવારની ગાગડી, ને ઢંઢનો સંગાથ, સાગનો દેવતા, ને ઘાસની તાપણી, કતારગામની ડાસ, ને વાવનુ ઘાસ, ને દેલવાડાનું દહી, એટલામા ભલી વાર નહિ
પરભાતાના પોણા ચાર.
પારકા માલની દરકાર નહિ રાખતા તેનો બગાડ કરનારના સંબંધમાં વપરાયછ
પરભાતા ઢોર ધમે ને આપે. ૫૬૮૦
પરભાર્યું, ને પોણુ બાર.
પ્રભુને ઘેર અવલો ન્યાય નહિ હોય
પરમાર્થમા પાછુ ને સ્વાર્થમા આગલ (એવું આપ મતલબ્યું)
પરમેશ્વર પ્રગટ પક્ષા
પરમેશ્વર પાધરો, તો વેરી આધલો ૫૬૮૫
અલ્લા યાર હએ, તો બેડા પાર હએ
અલ્લા હએ તો કયા ગમ હએ (હિંદુસ્થાની કેહવતો)
પરમેશ્વર હોય પાધરા, તો વેરી થાય આધલા.
What God will, no frost can kill (અંગ્રેજી કેહવત)
If God be wi' us, wha will be against us? (સ્કૉચ કેહવત)
If the Eternal be with you, will any thing be impossible? (તામીલ કેહવત [1])
પરમેશ્વરથી શુ છાનુ?
What man sees not and knows not, Heaven sees and knows (ચીનાઇ કેહવત.[2])
પરમેશ્વરના ચોર થવુ

[1] Percival's *Tamil Proverbs*, p 501
[2] Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 393

પરમેશ્વરના હુકમ વગર એક પાતરૂં પણ હીલતું નથી (અથવા ખરતું નથી.)

Saint ne peut si Dieu ne veut.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત)

Quando Dio non vuole, i santi non possono.[૨] (ઈ કે)

Als God niet wil, dan kan de heilige niet.[૩] (ડચ કેહવત.)

Not an atom will move without the permission of God. (તામીલ કેહવત[૪])

પરમેશ્વરનું ધાર્યું થશે.[૫] ૫૬૮૦

It is man's to scheme; it is Heaven's to accomplish (ચીનાઇ કેહવત.[૬])

Man plans but God fulfils (ઇસ્ટર્ન કેહવત.[૭])

(ફારસી કેહવત.) حواسلگر خدارا حاره بست

પરમેશ્વરની પર સાથે કોઇનું જોર નથી

Man would have things so and so, but Heaven negatives his plans (ચીનાઇ કેહવત.[૮])

ભગવાનકે પરસે કે લે જોર નાખે (કચ્છી કેહવત.)

પરમેશ્વરે દાંત આપ્યા છે તે ચાવણું પણ આપશે (અથવા) પરમેશ્વરે દાંત આપ્યા છે તે શું ચાવણું ન આપશે?

God never sends mouths but he sends meat (અ મે૦ કે)

Gud giver alle Mad som han giver Mund.[૯] (ડેનીશ કેહવત.)

---

૧ Saint cannot if God will not.

૨ When God will not, the saints cannot.

૩ When God will not, the saint cannot.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 81

૫. જુઓ કેહવતો નમ ૧૮૨૨ તથા ના ૧૮૨૪ થી ૧૬૫.

૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 892.

૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 47

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs* p 892

૯. God never sends mouths but he sends meat.

પરવારતો વાણિયો કાટલાં સાંકે
પરવારતો શું કામ કરે? તોકે વહાન બાળીને ખાટલો ઘડે
પરવારતો સલાટ પથરા ભાંજે
પલક દરિયાવ
નસુતા[1]ની પીડ વંધ્યા[2] શું જાણે? ૫૭૦૫

Does the barren woman understand the pains of parturition? [3]

A mother knows the pain of travail, is it known to others? (તામીલ કેહવતો [4])

What does the barren woman know of the pains of childbirth? (તેલગુ કેહવત [5])

Does the kite know any thing of the pain of his prey?
Does the barren woman consider the child's pain?
(કાશમીરી કેહવત [6])

બાંજ કીઆ જાને પરસુતીકી પીરા? (હિંદુસ્થાની કેહવત)

वांझेला काय ठाऊक प्रसुतीच्या वेदना? (મરાઠી કેહવત)

પરસેવાનો પૈસો (અથવા) પસેવનો પૈસો (અથવા) પસેર ઉતાયાનો પૈસો.

घामाचा पैसा (મરાઠી કેહવત)

પરસેવો પાડીને રોટલો પેદા કરવો.

He earned his bread by the sweat of his brow (અં કે)

અપના પસીના ગીરાકે રોટી પેદા કરના. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

---

૧ જણનારી ૨. વાંઝણી.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p 482. ૪ *Ibid* p. 447

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 145

૬ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 65

પરાઇ ગાય, પરાયુ ખાય, હાકે તેનુ નસ્તાન જાય. (અથવા) ધરમની ગાય, ધરમનુ ખાય, હાકે તેનુ નખોદ જાય.

અનકર ખેતી, અનકર ગાય, વોહ પાપી જો મારન જાય

આનકી ખેતી, આનકી ગાય, સો પાપી જો હાંકન જાય

પરકી ખેતી, પરકી ગાય, વોહ પાપી જો બરૂઘે જાય (હિ કેહવતો)

પરાઇ છીડીમા અ— ને કરાજવું

પરાગીયો પાપે મુવો ૫૭૧૦

પ્રાણ ને પ્રકૃતિ સાથે જાય

પરાણા પાઈ, ત્રીજે દાહડે નહિ જાય તો ખાસડા ખાઈ.

પરાણાથી ભીડ નહિ ભાગે, ને પડોસીથી ઘેર નહિ વસે

પરાણાની પીઠ, ને ઘાસનુ પાથરણુ

પરાણે પ્રીત ન થાય ૫૭૧૫

પરાણે પુન?

પરાણો ને બલદીયો બરાબર

એટલે જેમ બલદીયાને જ્યા લઈ જાય ત્યા તેને જવું પડેછે તેમ પરોણો પણ ઓસ્યાલો હોવાથી તેને મેજબાનના વિચાર પ્રમાણે ચાલવુ પડેછે

પરાયા ઘર, ભુતકા ડર

પરાયા માલ, ને દીદા લાલ

પરાયે દીકરે સપુત નહિ કેહવાય. ૫૭૨૦

પરાયે માસે કાઈ ઘા પુરાય?

પરી ગરજ મન ઓર હએ, સરી ગરજ મન ઓર.

પ્રીત એસી કીજયે, જેસો ટકન ખાર, આપ જલે પર રીજવે, (અથવા, પરકુ રખે,) ભાગા સાધે હાર

પ્રીત કર્યે અસરાફકી, કમીનાસે નીભતી નહિ, સોનેકી બો કુચ ઓર હએ, પીતલકી છુપતી નહિ

પ્રીત કર્યે અસરાફકી જેસો સીરકો બાલ, કટે કટાવે ફીર આવે, કબુ ન છોરે ખ્યાલ પ૭૨પ

પ્રીત કર્યે ઉત્તમસે જેસે રંગ રાગ ઉદાસ મતલબ લગી બેઠા ચુકે, મતલબ સરી મોહ ફેરાસ

પ્રીત કર્યે પીતમસે કે જેસી પીત કપાસ, મુએકા ઢકે ઢાંકણ, ઓર છતેકા સીનગાર.

પરીનું માન તેને પૃથ્વિનુ માન

If an uncle honours (a man) the village will also honour (him.) (કાશ્મીરી કેહવત.[1])

પરોણા! ખીર કેવી છે? તો કે' ખાય તે જાણે

પરોણા પાસે સાંપ મરાવવો (અથવા ઝલાવવો.) પ૭૩૦

કોઈ "બાલણ પાસે અથવા "પસ્તારા પાસે પણ કહેછે

Take the chestnuts out of the fire with a cat s paw

It is good to strike the serpent s head with your enemy's hand. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Faire comme le singe, tirer les marrons du feu avec la patte du chat.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Con agena mano sacar la culebra del horado.[3]

Sacar el ascua con mano agena.[4] (સ્પેનીશ કેહવતો.)

Like pushing other people s children into the well to see the depth. (કેનેરીસ કેહવત.[5])

(ફારસી કેહવત) مار بدست دیگران بار گرفت

પરોણાનો ભાવ ત્રણ દાહડા તેઝમાં.

A constant guest is never welcome. (અંગ્રેજ કેહવત.)

1 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 136. 2 To do like the monkey get the chestnuts out of the fire with the cat s paw

3 To draw the snake out of the hole with another s hand.

4 To take out a burning coal with another s hand

5 *Proverbs from East and West*, p 18

પરોણીને નાતરે દીધી.
પરોણો ને પસુ, એ ઘરધણી વસુ
પરોણો પણ પા—તો આવે
પરોણો પરોણાને અલખામણો, ને ઘરધણીને બેઉ પ૭૩પ
Ungeladaner Gast ist eine Last [૧] (જરમન કેહવત)
પલ પ્યારી છે
પલક એકમા પોહચી જાય, ખબર નરસી નહિ રોકાય.
Ill news comes apace (અંગ્રેજી કેહવત)
Cattive nuove presto corrono [૨] (ઈતાલ્યન કેહવત)
Uebel Botschast kzommt immer zu früh [૩] (જરમન કે)
As flowers send their perfume on the breeze, so does news travel from man to man [૪]
પલકે આવે પરોણો, ને લલકે આવે ઢોર
પલ્લામાં પાચશેરી, ને પેરામણીમા તોલો
પલાય તેટલું પાલીએ, ને ન પલાય તેટલુ ફોક, જે ચામડાના જોડા કીધા તે ચામડાની ખોખ પ૭૪૦
પલાલ્યા વગર કાંઈ મુડાય?
પલાલ્યા હોય તે મુડો, ને પાસે હોય તે રંગો.
પલાલ્યુ ત્યારે બોડાવવુ જ.
યાને, એક કામ હાથમા લીધુ તે પુરૂ કીધા વગર કેમ ચાલે?
પલાલ્યુ (અથવા, ભીણવ્યુ) તે બોડ્યા વગર કેમ ચાલે? (અથવા) પલાલ્યુ એટલે મુડવુ જોઇએ
Puisque le vin est tiré il faut le boire [૫] (ફ્રેંચ કેહવત)

૧ The unbidden guest is ever a pest
૨ Ill news travels fast ૩ Bad tidings always come too soon
૪ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 14
૫ Since the wine is drawn it must be drunk

પલાળ્યુ તે મુડાવ્યા બરોબર. ૫૭૪૫

Barba bien remojada medio rapada.[૧] (સ્પેનીશ કેહવત.)

મુન ભિજ ગઈ તો મુડાવુ (કચ્છી કેહવત)

પવાલ હજમ ને પડોસી અધમ

પલીત ભાગે ને ભુત જાગે.

वेड जाइ आणि भूत यइ (મરાઠી કેહવત)

પવન પર (અથવા વા પર) જવુ (અથવા) પવન પર ચાલવુ પવન પર પીઠ ફેરવવી.

To turn with the wind.

As the wind blows, you must set your sail.

Pull down your hat on the wind side. (અમેરીક કેહવતો.)

As the wind blows seek your Beel (સ્કોચ કેહવત.)

Is sapiens, qui se ad casus accommodet omnes.[૨] (લે. ક.)

Il faut tendre voile selon le vent.[૩] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Bisogna voltar la vela secondo il vento.[૪] (ઈટાલીયન ક.)

Voor stroom en wind is good zeilen.[૫] (ડચ કેહવત.)

To sail any way with wind and tide. (ચીનાઈ કેહવત.[૬])

A *dhony* cannot sail against the wind (તામીલ કેહવત[૭])

Like setting the sail according to the wind. (તેલગુ ક[૮])

જૈસે બહે બયાર પીઠ તબ તૈસે દીજ્યે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

वारा पाहून पाठ देणे (મરાઠી કેહવત)

પવન પાણી તો મહત દીધા સસતા કીધા અનાજ, ગરીબનવાજ! ૫૭૫૦

૧ A beard well lathered is half shaved.
૨ He is a wise man who adapts himself to all contingencies.
૩. Set your sail according to the wind.
૪ You must shift your sail with the wind.
૫. It is good sailing with wind and tide.
૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 3.0.
૭. Percival's *Tamil Proverbs* p. 237
૮. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 77

પવનથી આવેલુ પવને જાય.

(ફારસી કેહવત) هرچه باد آرد باد برد

પવને પાક

पया वातेन शुद्धति ॥[1] (સસ્કૃત કેહવત)

પવારે જવુ (અથવા, ચાલવુ)

પશુકા હોત પનૈયા, નરકા કછુ નહિ હોત, જો નર નગ્રી કરણી કરે, તો નરકા નારાયણ હોત.

પસ્તાવુ પડે એવુ કામ અક્કલવાલા શા માટે કરે? ૫૭૫૫

પસવારીને તપલો મારવો.

He covers me with his wings, and bites me with his bill

To stroke with one hand, and stab with the other

To laugh in one's face, and cut his throat (અગ્રેજી કેહવતો)

Halagar con la cola, y morder con la boca[2] (સ્પૅનીશ કે)

He will cut the throat after tying a wet cloth round it.

(તામીલ કેહવત[3])

પસાયતામા[4] ગધેડા બાધવા.

પહડતા પડીત

પડતે પિડીત, લિખતે લીઓ (કચ્છી કેહવત)

પહડેલ કરતા કહડેલ વધતો (અથવા) પહડેલ કરતા કહડેલ વધતો, ને કહડેલ કરતા ફરેલ વધતો, ને ફરેલ કરતા ચરેલ વધતો.

Experience without learning is better than learning without experience (અગ્રેજી કેહવત)

ज्ञान्या पेक्षा अनुभवी जास्ती आहे (મરાઠી કેહવત)

---

૧ The road is cleansed by the wind Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 429 ૨ To fawn with the tail, and bite with the mouth

૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 114

૪ પસાયતુ —સરકારે ઈનામમા આપેલુ ખેતર, જેની ઉપર વરસ દહાડે નામનો થોકો લેવામા આવેછે

પહોર દહાડે સુતી ઉઠે, ને ના કરે અમોટ, ઉધી પડીને ધગી તાણે કુતરાં ચારે લોટ. ૫૭૬૦
પક્ષીનો ઠગ હાડિયો [1] ને માણુસનો ઠગ ચાડિયો (અથવા) માણુસમાં ચાડિયો, ને જનાવરમા હાડિયો.
पक्ष्यांत काऊ व माणसांत न्हाऊ (મરાઠી કેહવત)
પક્ષે ચોરી પક્ષે ન્યાય પક્ષ વગરનો માર્યો (અથવા, પાછો) જાય.
પાક ત્રેપાની બેલી બેક માત્રને બેસે ઠેલી
પાકતી લીંબોલી પણ મિઠી થાય.
પાકી કોઠીએ કાંના ન ચહડે ૫૭૬૫
પાકી કોઠીએ કાનો વલગાડવો
પાકીને પોરો થવુ
પાકે ધડે કાંઠા નહિ ચહડે
પાખડે ખાધી પૃથ્વી, ને ધુતારાએ ખાધો દેશ
પાખટ મોટા અદર ખોટા. ૫૭૭૦
પાઘડી ઊંધી પેહરવી.
યાને, દીવાળુ કાહડવુ એવુ કહેવ કે આગલા વખતમા જ્યારે કોઈ દીવાળુ કાઢતો ત્યારે પાઘડી ઊંધી પેહરીને તે પોતાનાં ઘરની બારી ઉપર આવી ઉભો રહેતો.
પાઘડી ન ઘાલીએ દાબી નખ ન લઈએ ચાંપી.
પાઘડી પેહરવે મારીડો નહિ થાય.
Reynard is still Reynard though he put on a cowl.
Tis not the habit that makes the monk.
Tis not the beard that makes the philosopher
A broad hat does not always cover a venerable head.
It is not the cowl that makes the friar (અગ્રેજી કેહવતો.)

---
1 કાગડો.

All hoods make not monks (શેકસ્પીઅર, હેન્રી ધ એઈત)
L'habit ne fait pas le moine [૧] (ફ્રેંચ કેહવત)
Zij zijn niet allen gelijk die met den keizer rijden.[૨]
De kap maakt de monnik niet [૩] (ડચ કેહવતો)
De ere ei alle Jægere, som blæse i Horn [૪] (દેનીશ કેહવત)
Nem todos os que vao à gueira, sao soldados.[૫] (પો કે)
L'abito non fa il monaco [૬] (ઈતાલ્યન કેહવત)
El habito no hace al monge [૭] (સ્પેંનીશ કેહવત)

પાઘડી ફેરવી બાધવી
Turning the garment (કાશ્મીરી કેહવત [૮])

પાઘડી લેય તો ગાભોબ્બી પાછો નહિ આપે (એવુ લુચ્છુ) ૫૭૭૫

પાઘડી લેવા જઇએ તો અગરખોબ્બી આપી આવવો પડે (એવું લુચ્છું)

પાઘડીએ પાઘડી અડ્ડવી

પાઘડીનો વલ છુટશે ત્યારે જાણશે.

પાઘડીનો વલ છેડે આવે

પાઘડીમા માથુ, ને માથાંમા પાઘડી ૫૭૮૦
પઘડી મે મથો, ને મથે મે પઘડી (કચ્છી કેહવત)

પાછલ બુદ્ધિ બ્રહ્મ

પાછલ મતિ વિપ્ર

---

૧ The gown does not make the monk
૨ All are not princes who ride with the emperor
૩ It is not the cowl that makes the friar
૪ All are not hunters that blow the horn
૫ All are not soldiers who go to the wars
૬ The gown does not make the friar
૭ The dress does not make the friar.
૮ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J. Hinton Knowles, p 169.

પાછલી રાતનું ઉઠવું સારૂં, ને નહાનપણનું ભણવું સારૂં
પાછા એટલા પાપના.
પાજ સુહાર, ને મોહડું ૫૭૮૫
પાટણનો ઈજારદાર
પાટલો ફાવવો.
 યાને ફતેહમંદ ઉતરવું
પાટલો ફેરવવો.
 યાને કોઈનો ભરમ ખોલ્લો કરી દેવો.
પાડ હોય તો ભોણે વાગ્યે, મોહડે નહિ વાગ્યે.
પાડપડોસી, ને માબાપ બરાબર ૫૭૯૦

We can live without our friends, but not without our neighbours (અંગ્રેજી કેહવત.)

E meglio un prossimo vicino che un lontano cugino.[1] (ઈટાલિયન કેહવત.)

Dwell in harmony with all your neighbours. (ચીનઈ કે.[2])

પાડપડોસી વસે, ને સંગાતે આં— ઘસે.
પાડા આગલ પેપરું [3] (અથવા) પાડા સાથે પેપરું ને મુર્ખ સાથે આરી.
પાડાની ઉતાવલે શું ભેસ જણે? (અથવા) પાડાની ઉતાવલે ભેંસ પાસોવે નહિ
પીંડાની પીઠ પર પાણી

At age Daaren Raad, det er som at slaae Vand paa en Gaas.[4] (ડેનીશ કેહવત.)

પારેવા પુઠે પાણી. (કચ્છી કેહવત.)

---

1. A near neighbour is better than a distant cousin
2. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 72.
3. નાખવી બીન.
4. To give counsel to a fool is like throwing water on a goose.

પાડાની મા પુઠેની પુઠે. ૫૭૯૫
પાડાની માને બે પાસનો માર
પાડાની માફક અરડાવું
પાડાને રોગ થાય, ને પખાલને ડામ દેય (અથવા) પાડાનાં પેટમા દુખે, ને પખાલીને ડામ દીએ (અથવા) પાડાના વાંકને વાસ્તે પખાલીને ડામ દેવો

The flea sinned, but the matting got the beating
Behold O people, the sight! (કાશમીરી કેહવત [1])
Ngakyaw ate it, but it was Ngakyi who had to pay [2]
(ફારસી કેહવત) گناہ کنند کاواں رئیس دھد تاوان

પાડાના પુછડાં કાપે (એવુ હુસ્યાર!)
પાડાના મોહડામા એલચીનો મખવાસ ૫૮૦૦
પાડાપાડી શુ કરવુ, કામ હોય તે કરવુ
પાડાપાડી સાથે કામ, કે દુધ સાથે કામ?
પાડાપાડીથી કામ છે, કે મલાઇ ખાધાથી કામ છે.
પાડી ધાવી જાય, ને પાડાનુ મોહડુ છુદાઇ જાય [3]
પાડે પાડા લડે તેમા વચમા ઝાડનો ખો, (અથવા, ઝાડોનુ ખેમાન) (અથવા) પાડે પાડા લડે, ને ઝાડનો ખો નિકળે ૫૮૦૫
પાડેવાલેબ્બી અસ્વારમે
પાડેસવારબ્બી ઘોડેસવારમા

The leech wants to become a snake (મલઈ કેહવત [4])

પાડો કાપે તો પુછડુબ્બી હાથમા નહિ આવે

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 171 ૨ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p 24

૩ એને મલતી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૮૧૨, સફે ૪૪૭

૪ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 7

પાડો ચાલે પાંચ ગાઉ ને પખાલી ચાલે ૫ દર ગાઉ (અથવા) પાડો ચાલે પાંચ કોશ તો પખાલી ચાલે ૫ દર કોશ (અથવા) પાડો પાચ ગાઉ ચાલે, ત્યારે પખાલી પચીસ ગાઉ ચાલે.

પાડો ને ચાલે ત્યારે આડો. ૫૮૧૦

પાણી ઉતાર કરવુ

પાની ઉતાર करणें (મરાઠી કેહવત)

પાણી ખાસે કે દાણી ખાસે.

પાણી ચઢાવવુ (અથવા પાવુ)

યાને ઢોળ ચઢાવવો, રસવુ ધાર આપવાને હથિયારને ગરમ કરી પાણીમાં બોળવુ [1]

પાણી ચોરે ઘડીયાલ ને માર ખાય ઝાલર.

પાણી છુટવુ ૫૮૧૫

પાણી જવુ

યાને ટેક જવો આબરૂ જવી. [1]

પાણી જેવુ ઢીલુ (બજાર વગેરે)

પાણી જોઈ લેવુ

યાને સામર્થ્ય—શક્તિ જોઇને તેને લાગે ઘણો વિચાર લાવવો [1]

પાણી તેરા રંગ કૈસા? જીસમે મીલે વૈસા

Be not water taking the tint of all colours (સીરીયાક [2])

પાણી થાને પતલુ કરવુ (અથવા) પાણીથી પણ પતલુ કરવુ ૫૮૨૦

પાણી દોહવે કદી ઘી નહિ નિકલે.

પાણી નહિ હોય ત્યાં કાંકરા ઉડાડે.

પાણી નહિ હોય ત્યાં ગરદન મારવુ

ગુનેહગારને ગરદન મારતી વેળાએ સેવકની મરજીએ તેને પાણી પુછવાનો ચાલ છે અને તેમ કરવુ સવાબનુ કામ ગણાય છે

હસો જહાં મારે જહાં પાની ન મીલે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

पाणी नसेल तेथें मारणें (મરાઠી કેહવત)

---

[1] નર્મ કોશ. [2] Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 27

પાણી ને તેલ એક થાય નહિ

Will oil mix with water? (મલઈ કેહવત [1])

પાણી, પથ્થર, ને પાતરા એ ત્રણે બ્રાહ્મણને દેખીને ધ્રુજે ૫૮૨૫

પાણી, પથ્થર, ને પાતરા, એ ત્રણ જોઇ બ્રાહ્મણ થાય વાદરા

પાણી પર લીટી દોરવી.

He cleaves the clouds

To make a hole in the water (અ ગ્રેજી કેહવતો)

(ફારસી કેહવત) نقش بر آب

પાણી પ્રથમ મોજડી શી ઉતારવી?

પાણી પ્રમાણે પોયણી, કરમ પ્રમાણે મત, જે જેવા નર સેવીએ, તે તેમ થાય ફળવત

પાણી પાણી કરવુ ૫૮૩૦

યાને, "થકવવુ, પરસેવો આણવો" [2]

પાણી પાણી થઇ જવુ

યાને, "મેહેનતથી ઘણો પરસેવો છુટવો નરમ, તાબે, થઈ જવુ" [2]

પાણી પાય એટલુ પીએ (એવુ માણસ)

યાને, કોઈના કહ્યા સર ચાલે એવુ, તેનાજ બોલવા ઉપર આધાર રાખનારૂ માણસ.

પાણી પીને ઘર પુછવુ. (અથવા) પાણી પીને ઘર પુછવુ, ને દીકરી દઈને કુલ પુછવુ (અથવા) પાણી પીને ઘર શુ પુછવુ?

Examining the circlets of hair in a crowned head, is like discussing the tribe of a girl after marrying her (તામીલ કેહવત [3])

Having drunk the water, he asked the caste of the giver (બ ગાલી કેહવત [4])

---

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 27 ૨ નર્મ કોશ

૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 496

૪ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 58

પાણી પીકર જાત પુછતે હઐ. (દિ દુસ્થાની કેહવત.)
પાણી પીને ઘર પુછવુ (કચ્છી કેહવત)
पानी पिने आणि घर विचारणें (મરાઠી કેહવત)
પાણી પીને પુછે ઘર, એનુ નામ તે પેહલો ખર દીકરી દઇને પુછે કુલ એનું નામ તે બીજો ખર ધીગી કજ્જ ને પુછે ઘર, એનું નામ તે તીજો ખર હાથ ઘાલીને પુછે દર એનુ નામ તે ચોથો ખર.
પાણી પીવા માણસ ઉભુ નહિ રહે (એનુ ઝેહરી) ૫૮૩૫
કાઝો કારા પાણી નદિ મ મના (દિ દુસ્થાની કેદવત.)
પાણી પેહલાં પાઘ બાધની.
पान्या आधीं वहाण काढणें (મરાઠી કેહવત)
પાણી પેહલા મોજા ઉતારવા (અથવા) પાણી પેહલા મોજા શા વાસ્તે ઊતારવાં?[૧]
He takes off hi clothes before he reaches the water (અફ્ઘાન કેહવત.[૨])
Why loo e your wai t cloth on mentioning that the river is yet ten miles off? (તામીલ કેહવત.[૩])
(ફારસી કેહવત.) آب ندیده موزه کشیدن
પાણી પેહલા મોજા આને પેહલાં સાબેતુ
પાણી ફરવુ
યાને "ફોકટ બરબાદ થવુ ધુળ મળવુ નુકસાન થાવુ "[૪]
પાણી ફરી વળવાં. ૫૮૪૦
પાણી ફેરવવું
યાને ધુળ મેળવવુ "[૪]

---

૧ સરખાવો કેહવત ના ૨ ૪૧ સઈ ૧૪૨—૪૩
૨ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 27
૩. Percival' *Tam l Proverbs* p 83
૪ નમ કોશ

પાણી ભરવુ.

યાને, "ગણતી—લેખા—હિસાબમા નહિ એવી હાલતમા હોવુ', ઉતરતે દરજ્જે હોવુ "[1]

પાણી ભરાઇ જવાં

યાને, "મરવાની તેયારી પર આવી રેહવુ "[1]

પાણી ભરાવવું

યાને, "ઉતારી પાડવુ , હલકુ કરવુ , હરાવવુ , શરમાવવુ "[1]

પાણી ભરી પખાલ છે, (કંઈ બોલો ના) ૫૮૪૫

હમલેવાલી સ્ત્રીની સામે બોલનારને એમ કેહવામા આવેછે

પાણી મરવુ, (અથવા, મરી જવુ)

યાને, "જોસ્સો નરમ પડવો "[1]

પાણી મરી રેહવા.

પાણી માગે ત્યા દુધ, ને ઘોડો જોઈએ ત્યા હાથી.

પાણી માગે તો દુધ આપે (એવુ ભલુ)

પાણી મુકવુ ૫૮૫૦

યાને, "એકાદુ કામ કરવા, અથવા ન કરવા વિશે પ્રતિજ્ઞા કરવી "[1]

પાણી મોર જોડા ઉતારવા

પાણી રેડ્યે પથ્થર પોચ્ચો પડે ?

दगड तो दगड, तो मऊ कोठून होणार ? (મરાઠી કેહવત)

પાણી લેવુ

યાને, "આબરૂ લેવી."[1]

પાણી વના જેમ દહી ડોળવુ, તે ભાંગે ખરૂ, પણ થાય ગોળવુ

પાણી વલોવીયાથી ઘી નહિ પામીએ ૫૮૫૫

પાણી વલોવે માખણ ન નિકલે

Would you draw oil out of sand? (અંગ્રેજી કેહવત)

---

૧. નર્મ કોશ

To pound chaff and churn water (કાશ્મીરી કેહવત [1])
Can you obtain musk from a polecat? (તામીલ કેહવત [2])
(ફારસી કેહવત) حربی از سنگ بر نی آید

પાણીમાં દીવો બળી ગયો

પાણીની પતણુ કરવુ
 પાનીકો પતલા કર જાના. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

પાણીથી પતળું શું?
 पाणी पेक्षां पातळ काय आहे ! (મરાઠી કેહવત)

પાણીની ગાંસડી બાંધવી. ૫૮૬૦
 Who hath bound the waters in a garment?-Prov xxx.
 Tying up water in a bundle (તેલુગુ કેહવત [3])
 (ફારસી કેહવત) آب بریسمان می بندد

પાણીની વાટે પાણી જાય, ને બે ગોદા ડોગો[4] ખાય

પાણીને મૂએ
 યાને જુજ ફિરમને

પાણીને રસ્તે પાણી જશે.

પાણીનો ગોટ ભરે તો ગળામાંથી દેખાય (એવું ખુબસુરત.)

પાણીનો પાનાર ને તરવારનો મારનાર (અથવા, માથાનો વાઢનાર) ઉતાવળો જોઇએ ૫૮૬૫

પાણીમે પાષાન[5] ભીંજે પર છીજે નહિ, મુરખ આગે બાત રીજે પર બુજે નહિ.[6]

પાણીમે મછી રહવત પ્યાસી, અતી સુનકર આવત હાંસી.

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs* by Rev J Hinton Knowles, p. 224 ૨ Percival's *Tamil Proverbs* p. 480
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 231
૪ મિ૰ પારસી મિજાજ D
૫. પથ્થર. ૬ જુઓ કેહવત ના [illegible]

પાણીમા આગ લગાડવી

To set the Thames on fire (અંગ્રેજી કેહવત)

પાણીમા (અથવા, દુધમા) પોરીઆ શુ જોયા કરવા?

પાણીમા દીવા બળ્યા ૫૮૭૦

અસંભવીત બનાવના સંબંધમા બોલાયછે, જોકે હાલી જમાનામા પાણી મધ્યે વીજલીક દીવા બાલી શકાયછે

પાણીમા મુ— ને જુઠુ બોલે

પાણીમા રેહનારૂ દુધમા મરે.[1]

પાણીમા રેહવુ, ને મગર સાથે રૂસણા, (અથવા, વેર)[2]

પાણીમા લીટી.

પાણીમાની ભેંસ ૫૮૭૫

અનધન વાતના સંબંધમા વપરાયછે

પાણીમાનો પરપોટો, ફુટતા વાર શી?

તકલીદી અને નહિ ટકે એવી ચીજોના સંબંધમા વપરાયછે સાધારણ રીતે "પાણીનો પરપોટો' એટલુ જ બોલાયછે

પાનીકા બુલ્બુલા (હિંદુસ્થાની કેહવત)

પાણીસે પાણી મીલે, ઓર મીલે કીચસે કીચ, ઓત્તમસે ઓત્તમ મીલે, ઓર મીલે નીચસે નીચ[3]

પાણો લઇએ, પણ વાણો ન લઇએ

પાત્ર જોઈને દાન કરવુ

પાતર પેટુ, ને સબ સમેટુ ૫૮૮૦

પાતરૂ પેહરાય નહિ, ને ધુલ ખવાય નહિ

પાતરે પાણી પાવુ

---

૧ જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૧૪, સફે ૧૦

૨ જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૧૦૩, સફે ૩૯૩

૩ જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૦૦૫, સફે ૨૮૦

પાતરાની માફક ધ્રુજવુ
    To quake like an aspen leaf. (અ મેરુ કેહવત)
પાતરાંનો પણ પટતરો સારો
પાતરાંમાં કસાર ચોળીને કુવાગ અરેહ ઉતારવા. ૫૮૮૫
પાતલ્ર પેટુ ને સબ સમેટુ
પાતલુ પેટ ને દાસ્યાંનો કાલ
પાતલા બણુમા પયગે કે કવો નહિ
પા—પા—પીપળી, સઇ બેઠો સીવે પુછ તાહરી આઇને મોઇ પા—વગર છગે
પા રે બેસીને પરગણાની ખબર કેવી રીતે મલે? ૫૮૯૦
પાદરે બેસ ને ઘેર ઝ કા
પાદશાહ ત્યાં બજાર
    Dovo è il Papa ivi e Roma.[1] (ઇતાલ્યન કેહવત.)
    છપર મુલ્રા ઘમર કુલાહ. (હિ દુસ્થાની કેહવત)
પાદશાહની પણ પીઠ છે
    વાને એક સાધારણ માણસની પીઠ પાછલ તેની બદગોઈ કરવામા આવેછે તેવીજ રીતે એક પાદશાહ જેવાની પીઠે પણ તેનુ બુરૂ બોલવામાં આવેછે
    What man behind his back is not spoken against? And who before others, does not speak against men? (ચીનાઇ કેહવત.[2])
    Slander behind the king (કાશમીરી કેહવત.[3])
    પીઠ પાછે પાદશાહકોભી બુરા કહેતા હમે. (હિ દુસ્થાની કેહવત)
પા શાહની પીઠ પણ સાબુત નથી

1 Where the Pope! there is Rome.
2 Scarborough's *Chinese Proverbs* p 203
3. *Dictionary of Kashmiri Proverbs* by Rev J Hinton Knowles p. 174.

પાદશાહની પુખ (અથવા, પાખ) કપાય, પણ શાડીશાડના નેત્ર ન કપાય. ૫૮૯૫
પાદશાહને ખજાને, ને ચાડીઆની છભે.
પાદશાહને મોહડે, ને રાજાને ખજાને
પા— સરતુ હોય, તો ઝાડે શુ કામ કરે ?
પા— સરે, તો હ— શુ જાય ?
પા— કરતા પેચારણ ભારે ૫૯૦૦
પા— ની પ્રાપ્તી ન મલે, ને ગોલમદાછ ઉપર રોગે લખાવવો.
પા— વગર ગંધ ન ઉઠે

Where there is smoke there is fire (અંગ્રેજી કેહવત)
Non ci è fumo senza fuoco [૧]
Ogni cosa ha cagione [૨] (ઈતાલ્યન કેહવતો)
Onde fogo nao ha, fumo nao se levanta [૩] (પોર્ચુગીઝ કે)
Wherever there is smoke there is fire (તામીલ કહવત [૪])
There is no effect without a cause (તેલુગુ કેહવત [૫])
(ફારસી કેહવત) تا نباشد چیزکی مردم نگویند چیزها
यत्र धूमस्तत्र वन्हि ॥ [६] (સસ્કૃત કેહવત)

પાન કહે મે નાજુક પુતલી, સબમે માન ધરાઉ, દેવ ધરમકે ઉપર ચહડું, નાગરવેલ[૭] કેહલાઉ, સોપારી કહે મે નાજુક પુતલી, લહુએકી કરૂ સંગ, તન બદનકુ ટુકરે કરૂ, બતીસકુ ચઢાઉ રંગ; કથે કહે મે કડવા કડવા, કડવી હમારી જાત, બાદશાહ કેસર છતર બીરાજે, વોહ બી પસારે હાથ, ચુના કહે તુમ તીનો જુઠે, સબ રંગ મેરે પાસ, રતી બરાબર મે ના હોઉં, તો બકરી ચાએ ઘાસ

૧ There is no smoke without fire
૨ There is a cause for all things
૩ Where there is no fire, no smoke rises
૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p 143
૫ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 107
૬ Where smoke, there fire Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 449 ૭ પાનનો વેલો

પાન ખાઇએ ચેવલી[1] ને માંહે કાહાનો રંગ ને બેગી રાખ્યે પાતલી કે જેનાં વાસતા વસે અંગ

પાન ખાઈએ ચેવલી ને સોપારી ખાઇએ સેવરધની[2] ૫૫૦૫

પાન ખાઇને પદમસી થયા.

પાન ખાઈને પુતર પદમસી થેઓ. (કચ્છી કેહવત)

પાન ખાધે કપુરનો વાસ ન આવે

પાન ચાવતાંમાં.

યાને તુરતજ સેહજ વખતમાં

પાન ચાવેસો પંડીતા ને વારૂ કહે સો વિર નમાવે[3] તે તો નરપતિ, જે રાખે કુલની રીત

પાન પદારથ સુઘડ નર વન તોલ્યે વેચાય જેમ જેમ ભુમી પાલટે મૂલ ઘણેરાં થાય. ૫૫૧૦

પાન પુરાના ઔર ઘી નયા ઇસ ખાનેમેં સ્વાદ નયે

પાન બરા કે માન ?

પાન સડે ઘો ! અડે બિધા બીસર જાય અંગારે રોટી જલે કહો ચેલા ક્યુ થાય ?

પાનછેરો ફુમાવવો (અથવા મારવો)

પાનની પીચકારી ૫૫૧૫

નજીવી જેવી, વગર બીસાદની વસ્તુઓના સબંધમાં વપરાય છે

પાનને ચુનો લગાડે એટલી વાર

પાનસે મલ્યા પીંજારા ને છસે મલ્યા તાઇ, ને ઝાપે જઇને ઘેરો ઘાલ્યો તો ચુઇ માખ સાલી.

Ninety nine persons joined together [attacked a man, but only] succeeded in scratching his skin. (તે. કે[4])

---

૧ એક જાતનું નામ છે જ્યાંનાં પાન વખણાય છે

૨ એક ગામનું નામ છે જ્યાંની સોપારી વખણાય છે

૩ યાને શિર નમાવે નમનતાઈ રાખે.

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 201

પાનુ ફરે, ને સોનુ ખરે.
પાને પડેલુ પાલવી લેવું.
પાને પાનેની લાહ ૫૯૨૦
પાપ ઓછુ થયુ.
(ફારસી કેહવત) خس کم جہاں پاک
પાપ (અથવા, ખૂન) કદી છુપુ નહિ રહે
Murder will out (અંગ્રેજી કેહવત)
Foul deeds will rise, though all the earth o'erwhelm them, to men's eyes (શેકસપીઅર, "હૅમલૅત")
The sound of the carpenter does not remain secret (કાશમીરી કેહવત[1])
खून चढेलच. (મરાઠી કેહવત)
પાપ કરતા પાછુ જોવુ
પાપ કરતા પાછુ ન જોયુ, પુન્ય કર્યાં છે થોડા, મરે મુલકના મારવાડી, તે થાય મુબાઈનાં ઘોડા
પાપ કરતા વાલ્યે, ને ધરમ કરતા હા, એ મારગ બતલાવ્યે, પછી ગમે ત્યા તું જા. ૫૯૨૫
પાપ કોઇને મુકતું નથી.
પાપ છાપરે ચહડીને પુકારેછે.
પાપ ધોવાવુ
પાપ ને પુનમા કોઈ કોઈનુ શરીક નથી.
પાપ પ્રગટ, ને ધરમ ગુપત. ૫૯૩૦
પાપ બોલે નહિ, પણ બોળે.
પાપ હડકાયુ, ઢાકયુ ન રહે

1 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 41

પાપડ બળી ગયો.
પાપડની કોઠીમાં સાંભેલું[1] નાખવું (અથવા સરાયું[2] મારવું)
પાપડી કહે હું પાંચ શીશવાની સૌને મન છું પ્રસન્ન જે ખાધાની ભજાદ કરો તો નાખો શીશું લસણ ૫૮૩૫
પાપડી ભેળી એક બાફાઇ જાય.
પાપની પોથી, ને સમના સદમુસા.
પાપની સુન્નત નઆ વગર રહે નહિ
પાપનું પડીકું ને દોજખનો દડો ને સડથી વડો
પાપનો ઘડો ફુટયા વગર રહે નહિ. (અથવા) પાપનો ઘડો ભરાય ત્યારે ફુટે ૫૮૪૦

The old fox is caught at last. (અંગ્રેજી કેહેવત)
Anus simia sero quidem.[3] (લૅટીન કેહેવત)
The everlasting thief is one day caught. (તેલગુ કેહેવત.[4])
પાપનો ઘડો ફુટે વગર ન રીએ (કચ્છી કેહેવત.)
पापाचा घडा भरला की फुटला
पापाची पायली भरली की लवंडली (મરાઠી કેહેવતો.)

પાપનો ઘડો ભરાય ત્યારે મોભ પર બેસીને પોકારે
દરામ કોડે ચઢકે પુકારતા દમે. (હિંદુસ્થાની કેહેવત.)

પાપનો બાપ લોભ.[5]

L avarice rompt le sac.[6] (ફ્રેંચ કેહેવત.)
Excessive cupidity leads to excessive poverty (તે ક[7])
Cupidity makes a man as restless as a dog (વીમાન.[8])
حریص محروم باشد
(ફારસી કેહેવતો.) طامع همیشه ذلیل است

૧ ખાદ્ય ૨ શિક શૈલી. ૩. The old ape is taken at last.
૪. Carr s *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 101
૫. જુઓ કેહેવત નાં° ૧૧૩૩, પાનું ૧૧૧ ૬ Avarice bursts the bag
૭. Carr s *Tel gu and Sanskrit Proverbs*, p. 18.
૮. Long s *Eastern Proverbs and Emblems* p 163.

પાપી પાપે પડે

પાપી હજારે એહદીન પણા, ને પેટ ભર્યાના સાસા પણા

પાપીએ ખાધી પરથવી,[1] (અથવા, બાટકી,) ને ધુતારાએ લીધો દેશ ૫૯૪૫

The ungodly, who prosper in the world they increase in riches Verily I have cleansed my heart in vain —Psalm, lxxiii, 12, 13

The good are troubled, and the bad blossom (કા કે [2])

પાપીકા માલ પરાયાને ખાયા, ને ચોભીકા માલ ગધાને ખાયા

પાપીના આવરદા ખુટે નહિ

A bad thing never dies. (અ ચે૦ કેહવત)

પાપીની દીકરી પૃથ્વી પાલે, ને ધરમીની દીકરી ચોટીયા ઉજાલે.

પાપીનુ ધન પલ્લે જાય, કીડી સચગે ને તીતર ખાય

The riches of a sinner go to stranger, the riches of a traitor go to thieves (તેલુગુ કેહવત [3])

પાપીનું પગલુ, (અથવા, પાપીના પગ) ને ધરમીની છાબ ૫૯૫૦

પાપે પેટ ભરાય

પામર પુત, ઓર બાપકી (અથવા, બાવલકી) છાયા

પાયલાનુ રૂ, ને પાઇ પૂણી પી જામણ

પાયલી જેવી (ઊંડી પાગડી, ટોપી, વગેરે.)

પાયો માલ પાદશાહનો ૫૯૫૫

પારકા છોકરાને જતિ કરવો

પારકા ધણીની વાસે સતી ?

પારકા પોતાના કરવા દોહીલા છે

પારકા બાપનો કાઈ આડો ?

---

૧ પૃથ્વિ, દુનિયા

૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 157 ૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 249

પારકાનુ ઘર ને ભુતનો ડર (અથવા) પરાયા ઘર ભુતકા ડર પ૫૬૦

પારકી આછ્ત ને પોતાનુ અપલક્ષણ જણાય નહિ.

પારકી (અથવા પરાઇ) આશ સદા નિરાશ

For that thou canst do thyself rely not on another

He who depends on another dines ill and sups worse.

If you would have a thing well done, do it yourself.

Self do, self have.

He that trusts to borrowed ploughs will have his land lie fallow (અ ગ્રેજી કેહવતો.)

Unhappy wight born to disaster's end,

That doth his life in long dependence spend. (સ્પેંનસર.)

Qui s'attend à l'écuelle d'autrui dîne souvent par cœur[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Den der venter paa död Mands Skoe kommer længe til at gaae barfodet.[2] (ડેનીશ કેહવત.)

Qui escudella d'altri espera, freda la menja.[3]

A lo que puedes solo no esperes á otro.[4] (સ્પેનીશ કેહવતો.)

Manda o amo ao moço, o moço ao gato e o gato ao rabo[5] (પોર્તુગીઝ કેહવત.)

He who covets the property of others will lose his own. (તામીલ કેહવત.[6])

---

1 He who waits for another man's trencher often dines in imagination.

2 He who waits for dead men's shoes, may have to go long barefoot.

3 He who waits for another platter has a cold meat.

4 Expect not at another's hand what you can do by your own.

5 The master orders the man, the man orders the cat, and the cat orders her tail.

6 Percival's *Tamil Proverbs*, p. 447

El corcobado no vee su corcoba y vee la de su companon.[૧] (સ્પેનીશ કેહવત)

He finds fault with the world and forgets that he himself is in the wrong (કાશમીરી કેહવત.[૨])

Why do not those who are continually judging of other men's faults, turn about and judge themselves? (ચીનાઇ કેહવત.[૩])

And why beholdest thou the mote that is in thy brother's eye, but considerest not the beam that is in thine own eye?—MATT vii, 3.

દુસરોકા એબ નહી દેખ સકતે હમે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

दुसऱ्याचा दुगुण घट गिरी, आपला कळत नाही (મરાઠી કેહવત)

પારકી લેખણ, પારકી સાહી, મતુ કરે માહરો માવજીભાઇ

પારકી સ્ત્રી મા બરાબર ૫૯૭૫

परस्त्री परायी माता

परस्त्री माते समान (મરાઠી કેહવતો.)

પારકી હવેલી જોઇને પોતાની ઝુંપડી તોડી નહિ પા ડી

અનકર સેન્દુર દેખકે આપન કપાર ફોરી (બિહાર કેહવત.[૪])

પરાયા સીર લાલ દેખે અપનાં સીર ફોર ડાલેંગે ? (હિંદુસ્થાની કે)

પારકેન્યુ હવેલ્યુ દિસી પિ ડાચ ઝુપડી ન ફોડાંઇએ (કચ્છી કેહવત.)

પારકી હવેલી દેખીને પોતાની છાપરી ચુંથી નહિ નાખ્યે

પારકુ નાણુ છેડો ફાડે.

પારકુ વગોણુ ને જગતાનુ જોણુ

---

૧ The hunchback does not see his own hump, but sees his companion's.

૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 173. ૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 287

૪ Christian's *Behar Proverbs*, p. 10

પારકુ સોનુ કાન તોડે ૫૯૮૦

He that goes a borrowing goes a sorrowing (અંગ્રેજી કે)

Another man's belongings in your charge is like a live coal from the blacksmith's shop (કાશમીરી કેહવત [૧])

Borrowed ornaments cause inconvenience by their weight, pain by taking them off and putting them on, debt if one of them is lost (તેલુગુ કેહવત [૨])

પારકે ઓટલે બેસવુ, ને ખખારા કરવા

પારકે ઘેર પરોણો, ને ધાઈ ધાઇને મલવુ

પારકે ઘેર પોહલા, ને પોતાને ઘેર સાકડા

પારકે પાદર પોહલો

પારકે પુત્રે સપુતા થવાય નહિ (અથવા) પરાયે દીકરે સપુત નહિ કહેવાય. ૫૯૮૫

પારકે પૈસે ધ હબાર કરવા

પારકે પૈસે તેહવાર.

The wholesomest meat is at another man's cost

To cut large thongs of another man's leather

To cut large shives of another man's loaf. (અ કેહવતો)

Cocks make free of horses' corn

Hens are ay free o' horse corn (સ્કોચ કેહવતો)

De alieno largitor, et sui restrictor [૩] (સીસેરો)

Aus andrer Leuten Hauten ist gut Riemen schneiden.[૪] (જરમન કેહવત)

Ex alieno tergore lata secantur lora.[૫] (લૅતીન કેહવત)

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 30 ૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 73

૩ Lavish of what is another's, tenacious of his own

૪ Good thongs may be cut out of other people's hides

૫ Broad thongs are cut from other men's leather.

પારસ તેલ (કરવુ, થવુ, વગેરે)
પારસમણીને વાડકે, ભટજી માગે ભીખ, ગામડતુજ પથાણીએ, ઉટ વણી એ રીત
પારસી, ને ફરી જતાં વાર શી!
(ફારસી કેહવત) پارسی را پس نیست
પારસી પછમ ખુધિયો વાણિયો ગાંડો, વોહરો સ્યાણો
પારસીકા મુઆ જેસા ટોપરા ઓલો ૬૦૧૦
પારસીને પૈસો મળે તો બીજી બૈયર કરે, કે પડોસીનું ઘર લીયે.
પારેખ પોત્યુ, હાથમા ધોત્યું.
પાલ વાતો, ને પાલીયો માતો.
પાલ પેહરાવે ઝાલ, ને મરે ત્યારે ઘીસલે ઘાલ.
યાને એક પારસી ઓરત જે પાલવારે પરણી જયછે તો તે ઘરેણા વાઠા પેહરેછે અને ઘણાજ અમન ચમનમા પોતાની જીંદગી ગુજારેછે પણ તે તે મરણ પામેછે તો તેને ઘીસલામા ઘાલીને દખમે પહોચાવવા સુરત ઘેર લાવવી પડેછે
પાલખી પોઇશ, વાગશે તો રોઇશ ૬૦૧૫
પાલવો[1] ને ઘરમાં નહિ ઘાલવો, ને છોકરાને નહિ આલવો
પાલાઓ પાદ્યા ભલા
પાલીકી પચાસ કીજ્યે, દો દો બીચ એકેકી દીજ્યે ખાય ખાય ઓર દુસરી ગાંઠ બાંધ કર લે જાય.[2]
પાલે તેનો ધરમ. (અથવા) પાલે તેનો ધરમ, ને મારે તેની તલવાર
ज्यो पाळील त्याचा धर्म (મરાઠી કેહવત.)
પાલે તેનો ધરમ, ને મારે તેની તલવાર, રહે તેનુ દુખ, ને ખમે તેનો સંસાર. ૬૦૨૦

---

૧ પારસીની એક જાત.
૨ એની સમજણ માટે જુઓ "કેતક મારા અને ચાર વચન" સફે ૮

પાલેલો કુતરો પગ કરડવા તૈયાર થાય, પણ આખરે તો ડીકા સાથ હાડમાર થાય

પાલેલો કુતરો પગ કરડે.

I brought the nettle, I sowed the nettle, and then the nettle stung me (કાશ્મીરી કેહવત [૧])

If you rear up a dog, when it becomes big it will empty all your dishes (તેલુગુ કેહવત [૨])

ઉલટા સાપ સપહેરિયે કાટે. (બિહાર કેહવત [૩])

પાલેલો કુતરો પગ ચાટે, ને વખાણી ખીચડી દાતે વળગે.

પાવ પલકકી ખબર નહિ, કર લે કલકી આજ, જીવ ઉપર જમડા ભમે, જેમ તીત્તર ઉપર બાજ (અથવા) પાવ પલકી ખબર નહિ, ઓર કરે કલકા સાજ, જયુ જીવ પર ભમરા ભમે, ઓર તીત્તર ઊપર બાજ.

Secure divine help,—the body is transient (તા કે [૪])

પાવઇને પાહનો નહિ ચહડે. (અથવા) પરાઈ માને કોઈ પાહનો નહિ આવે. ૬૦૨૫

પાવઈયા કયાઈ ઝાટકે આવ્યા.

પાવડે પગ અને બ્રહ્મોપદેશ.

પાવડો ઉઠાવવો.

પાવલાની આંત.

યાને, મહિને દાહડે સેકડે ચાર આનાનુજ વ્યાજ ભરે એવી સારી આંત.

પાવલાની ઘોડી, ને પોણો દોરામણ.[૫] ૬૦૩૦

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 13 ૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 116.

૩ Christian's *Behar Proverbs*, p 21

૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p 369

૫. જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૦૫૭, સફે ૩૮૮

પાત્સાની પાડી ને પોણો ચરાઈ
પાવલાની પોરી ને અરધાનો કર[1] આંધલી પોરી ને કાના વર.
પાવલાનો ર ને પોણી (અથવા સવાયો) પીજામણુ
પાવેંગા સો પાવેગા ઔર અંધા જોર લાવેગા.
પાવો ખાવાને પાપે બુડે (અથવા) પાવો બુડાને પાપે બુડે ૬૦૩૫
પાસે તે રગે
પાસેં ન મલે કોડી, ને જાય બજારમા દોડી.
પાસે નહિ કોડી ને બજાર લગી દોડી.
પાસે વસે તે જાણે કે સોડમાં સુવે તે જાણે
પાસો નહિ થાય કોઇનો માસો ૬૦૪૦
પાસો પડે તે દાવ ને રાજા કરે તે ન્યાવ.

The laws go as kings please. (અંગ્રેજી કેહવત.)

La loi dit ce que le roi veut.[2] (ફ્રેંચ કેહવત)

રાજા કરે સો ન્યાવ પાસા પરે સો દાવ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાસો પડે ને અનારી જીતે.

પાસા પરે અનારી જીતે (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાસા બેઠા અમન, જલ, ઠગ ઠાકોર, સોનાર, દશો ન હોવે અપને બાદર બીરજ[3] કલાલ.

પાશાનનો પાહડ કરવો.[4]

Far d una mosca un elefante.[5] (ઈટાલીઅન કેહવત.)

પાશેર ખાય તે પચની. ૬૦૪૫

પાશેર દારૂ અચ્છેર વારૂ પોશોશેર શરાબ શેર પીએ તેનું ખાનું ખરાબ.

Bacchus hath drowned more men than Neptune. (અં.કે.)

---

૧ હાથના ધુસા. ૨ The law says what the king pleases.
૩ બારી. ૪ જુઓ કેહવત ના ૫૧૩૩ થઈ ૫૧૩.
૫ To make an elephant of a fly

The first draught a man drinks ought to be for thirst, the second for nourishment, the third for pleasure, and the fourth for madness (ઍનેકારસીસ)

પાશેરામા પેહલી પુણી (અથવા) પાશેરામા પેહલી પુણી કતાયછે.

અભી સેરમે પુનીભી નહિ કતી હએ (હિદુસ્થાની કેહવત)

પાહડ જેવુ માણસ

જુવાન માણસના મોહત પુઠે બોલાયછે

પાહડ પર નાવ ચલાવવુ.

પાહડ પર્વતનુ જોર ૬૦૫૦

પાહડ ફાટે (એવુ જુઠું)

પાહડ ફાટે તેવુ (દુખ, ગાલ, વગેરે)

પાહવન! ઉઠ સહવાર પડી, તોકે' માહરૂ ભોણુ લાવ; હજુર રાત છે, તોકે' મહને સુવા દે.

પિત્તો ઉછલવો

ચાને, મિજાજ તપી જવો

પી એ પી, જબ નિકલ જાયગા જી, તબ કોઇ ન કહેગા પી ૬૦૫૫

પીએ કવડુ તો ચાખે સવરૂ

'Tis a physic that's bitter to sweet end.

(શેક્સપીઅર, "મૅઝર ફૉર મૅઝર," અંક ૪ થો, પ્રવેશ ૬થો)

પીછોડીમા ઘાલીને પથરા મારવા

પીછોડીમા પાચસેરી ઘાલીને મારે તે ખોટો.

પીછા વેરી નાખવા (અથવા) પીછરડો વેરી નાખવો.

પીજયે પેજ, ને રાખ્યે તેજ. ૬૦૬૦

Living on gruel, and sitting on a throne (તામીલ કેહવત [1])

પીંજયે પીંજયે ને રૂનો રૂ

To harp on the same string

To sing the same song (અંગ્રેજી કેહવતો)

1 Percival's *Tamil Proverbs*, p 244

He harps ay on ae string (સ્કૉચ કેહવત)
(ફારસી કેહવત) ۶۴ کہنہ ساد می ده
चर्वित चर्वणं ॥[1] (સંસ્કૃત કેહવત)
પીંજરી છોડી પતાકડી લીઈ જબ એબસે આઈ ગોલી તબ અદ્વા મિયા! મેરી પીંજરી ભલી.
પીંજરી પે મલીદા કીધો મ ને ખાસડા ખાધા તે
પીંજરી પગમાં ને હજામડી વચમાં.
પીઠ ઢાકવી ૬૦૬૫
(ફારસી કેહવત) دوسش زد
પીઠ પર મારો પેટ પર ના મારો
पाठीवर मार पण पोटावर मारूं नका (મરાઠી કેહવત)
પીઠ પર મારેં પણ કોઇના પેટ પર લાત નહિ મુકીએ.
You may beat on the back but not on the belly (તે કે.[2])
પીઠ ભલી તો જગ ભલી
પીઠનો સાચવનાર પરમેશ્વર.
પીઠી ચોલવે વર નહિ પામે, (સારા સગુક હોય તોજ પામે) ૬૦૭૦
પીઠી ચોલે વર્ણ ન પાલટે.
પીડા પતી તોકે પગેજ વલગીછ
પીતર ઉપર પીતળ શી?
પીતલને સો ભઠીમા નાખો પણ સોનું ન થાય.
પીપલ પાન ખરતી હસતી કુંપલીયાં હમ વીતી તમ વીતશે ધીરાં બાપુડીયાં. (અથવા) પીપલ પાન ખરતીયા ને હસ રે મોરાં કુંપલીયાં હોણુ વીતી હમ પર તો પોર વીતશે તમ પર. ૬૦૭૫
Chi ride del mal d'altri, ha il suo dietro l'uscio.[3] (ઈ કે)

---

1 Chewing the chewed. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 406. 2 *Ibid*, p. 845.

3 Who laughs at other's ills, has his own behind the door

The green leaves of the palm laughed because the dry ones fell off (તામીલ કેહવત [૧])

પીપલ પૂજન મે ચલી, ઔર પૂજુ મનકી આશ, પીપલ પૂજન પીયા મીલે, એક બનજ દો કાજ

પીપલા હેઠેની બીલાડી

પારસી ઓરતોમા એક બીજા સાથે વહરાર થતા એમ બોલાયછે

પીપલેથી પડ્યો, તો ઠેઠણેઠે

પીર મર ગએ, પેગબર મર ગએ, મર ગએ જદા જોગી, જતિ, સતિ, સન્યાસી મર ગએ, મર ગએ વૈદ ને રોગી

પીર સરસ કે આકીન [૨] ૬૦૮૦

પીર સાહેબ બલૈયા લઉ, મએ તો હસ્તીથી

પીરકી ગત મુજાવર જાણે (અથવા) પીરની વાત મુજાવર જાણે, ને મુજાવરની વાત પીર જાણે.

પીરનો મહિમા (અથવા, પીરની કરામત, માનતા,) મુજાવર વધારે

યાને, જેને જેની સાથે લાગતુ વલગતુ હોય તે તેની તરફેણ કરે

પીરસણ વગે જમાય, વગ ન હોય તો પાછો જાય

પીયાસા કુવે પાસ જાતા, કુવા નહિ આતા હએ ૬૦૮૫

પીલુ અબરખ

પીલુ એટલુ સોનુ નહિ

All that glitters is not gold. (અ ગ્રેજી કેહવત)

Tout ce qui reluit n'est pas or.[૨] (ફ્રેંચ કેહવત)

Nem tudo o que luz he ouro [૨] (પોરચુગીઝ કેહવત)

Oro non è tutto quel che risplende [૨] (ઈતાલ્યન કેહવત)

Es ist nicht Alles Gold, was glanzt [૨] (જરમન કેહવત)

Het is alles niet goud wat er blinkt.[૨] (દચ કેહવત)

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 236

૨ All is not gold that glitters

Le feste sono belle a casa d'altri [૧]

Del cuoio d'altri si fan larghe stringhe.[૨] (ઈટાલીયન કેહેવતો.)

Het is goed mild zijn uit eens anders beurs.[૩]

Het is goed snijden riemen uit eens andermans leer [૪]

Van een anders leer is goed riemen snijden.[૫] (ડચ કેહેવતો.)

Det er godt at være kostfri af en andens Pung [૬] (ડે. કે.)

De piel agena larga la correa.[૭] (સ્પેનીશ કેહવત.)

To seize another's cap and throw it on the stage (ચી.કે ૮)

Offering the molasses in the bazaar to the idol in the temple [૯]

Look in my neighbour's house, and see how openhanded I am! (તેલગુ કેહેવતો.[૧૦])

To make one's friends happy at the people's wedding feast. (કાશ્મીરી કેહવત.[૧૧])

از کیسه حلیم بخش می کند

(ફારસી કેહેવતો) آب از دریا بخشیدن

કરવા કોહાર કે ધીવ અબ્બાજાનકે ફાતેહા.[૧૨]

અનકર મદ અનકર મહુઆ, નાચે ચોર બજ્જે સહુઆ.[૧૩]

હલુઆઈ કે દુકાન, દાદાજીકે ફાતેહા. (બિહાર કેહવતો.[૧૪])

---

૧ 'Tis good feasting in other men's houses.

૨ Broad thongs may be cut from other men's leather

૩ It is easy to be liberal out of another man's purse.

૪ It is easy to cut thongs from other men's leather

૫ It is pleasant to cut thongs of another man's leather

૬ It is easy to be generous out of another man's purse.

૭ Of other men's leather large thongs.

૮ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 292.

૯ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 1 ૧૦ *Ibid* p 278.

૧૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 126 ૧૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 48.

૧૩. *Ibid* p. 48 ૧૪ *Ibid* p. 160

હલવાઈ કી દુકાન ઓર દાદાજીકા ફાતેહા
પરાએ બરદે આઝાદ કરતા હએ (હિંદુસ્થાની કેહવતો)
सासूचे द्रव्यावर जावई उदार. (મરાઠી કેહવત.)
પારકે પૈસે તેહવાર, ને વધે માહરો વેહવાર.
પારકે પૈસે દીવાલી
પારકે પૈસે પરમાનંદ, ખાઇ પીને કરો આનંદ ૫૯૯૦
પારકે પૈસે પરમાનંદ, ને લાલ કુવરજી કરે આનંદ.
પારકે પૈસે વેહવાર કરવો
પારકે બાજરે પોક, માવજીભાઇકા પાલા
પારકે ભાણે મોહટા લાડવા.
પારકે મોહડે પાન ચાવવા. ૫૯૯૫
પારકે રોટલે જાડી કોર
Il pane degli altri ha sette croste [૧] (ઈતાલ્યન કેહવત)
પારકે હાથે કામ નહિ સુધરે
Selvgiort er velgiort.[૨] (દેનીશ કેહવત)
પારકા કામ તે શિલા
પારકા ઘરના ખત કબાલા કરવા.
પારકા છોકરાને જોગી સજી કરે ૬૦૦૦
પારકા પાન સોપારી
પારકા પેટ ઉપર પાટુ.
दुसऱ्याचे पोटावर लाथ (મરાઠી કેહવત)
પારકા ભાણામા લાડુ મોટો લાગે
પારખની પુછડી, ને —નો નાણાવટી.
પારનો પાડનારો પરમેશ્વર ૬૦૦૫

૧ Others' bread has seven crusts
૨ What you do yourself is well done

Det er ei alt Guld som glimrer[1] (ડેનીશ કેહવત)

All that glitters is not gold. (તામીલ કેહવત[2])

False gold is very bright. (તેલગુ કેહવત.[3])

(ફારસી કેહવત) هر درخشنده طلا نیست

पिवळें तितकें सोनें नाहीं (મરાઠી કેહવત.)

ઉપરકે છામ ઘુમે મત ભૂલ વરે હુઆરિયે બા (બિહાર કેહવત.[4])

પીલુ ગાલે ચાંચ પાકી

પીલું ચાંપા જેવું

પીલુ હચક તેથી ખાય ૬૦૫૦

પીલુ દેડકા જેવું

પીલું ને લીલુ થવુ (અથવા) લાલ પીળુ થવું

૧ ચાને અતી ગુસ્સામાં આવવુ

પીલુ દરશ.[5]

પીવા પુમડુ પાણી મલે નહિ ને માહર નામ દરિયાવખાં.

પીસણાંમાં પીસવુ (તેમાં ફાયદો શો?) ૬૦૫૫

પુછ મેરે અચેતકુ

પુછડે બાંધ્યા ને મોહડે ખાધા

કાંઇ ભેળવાલા માણસના સબંધમા વપરાય છ

પુછતો નર પંડીત. (અથવા) પુછતાં પંડીત લખતાં લહીયો.

He that nothing questioneth nothing learneth. (અં. કે.)

Hvem der skammer sig ved at spörge, skammer sig ved at lære.[6]

Hvo meget spörger bliver meget viis.[7] (ડેનીશ કેહવતો)

1 It is not all gold that glitters.

2 Percival's *Tamil Proverbs*, p. 493.

3. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 103.

4 Christian's *Behar Proverbs*, p. 56 5. હલદ.

6 He who is ashamed of asking is ashamed of learning

7. He that inquires much, learns much.

Fabricando fabri fimus[૧] (લૅતીન કેહવત)

By learning what he sees, a person becomes a *pundit* (તામીલ કેહવત[૨])

Writing, writing, a Karanam coughing, death (તે કે[૩])

પુછતા પુછતા લકે જવાય

Passo a passo si va a Roma[૪] (ઈતાલ્યન કેહવત)

Poco á poco se va léjos[૫]

Quien lengua ha, á Roma va[૬] (સ્પૅનીશ કેહવતો)

Voet voor voet gaat men ver[૭] (... કેહવત)

He who can use his tongue, can find out any road (ચી કે[૮])

(ફારસી કેહવત) پرسیده بکعبه می توان رفت

પુછતે પુછતે દીલ્લી ચલે જાતે હએ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

પુછ્યામા શુ જાયછે? ૬૧૦૦

Il domandar costa poco[૯] (ઈતાલ્યન કેહવત)

પુછવુ સૌનુ, ને કરવુ પોતાનુ

Take each man's censure, but reserve thy judgment (શેક્સપીઅર "હૅમલૅત," અ ક ૧ લો, પ્રવેશ ૩જો)

સબસે પુછના, દિલસે કરના (હિંદુસ્થાની કેહવત)

પુછે તેટલુ ખુચે.

પુજી ઘટી, ને ઉઘ વધી

---

૧ By working we become workmen
૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 197
૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 353
૪ Step by step one goes to Rome
૫ Little by little one goes far
૬ He who has a tongue goes to Rome
૭ Step by step one goes far
૮ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 430
૯. Asking costs little

જી ભાભડ ભુંજાની ને મિજાસ શાહજાદીનો
पुंजी भडभुंज्याची व मिजास शाहजादीची (મરાઠી કેહેવત)

જી હોય જો થોડી તો રાખ અક્કલની જોડી હોય લગાર વધારે
તો થા અળસક (થોડી) સવારે ૬૧૦૫

જીઆની માએ ગોત્રાટ ઉજવ્યો. (અથવા) પુંજીઆની મા ગોત્રાટ ઉજવી રહી.

વીસનગરમાં પીતાંબરદાસ નામે એક વાણિયો રેહેતો હતો. તેને એક નાથી નામે ઓરત હતી. તે ખાધાની ઘણી સોખીપણ હતી તેથી ખાધાની ચીજ હરપટ પોતાના મોહડામાં નાખ્યા કરે. એક દિવસે પીતાંબરદાસને પોતાની ઓરત પાસે ગોત્રાટનું વ્રત કરાવ્યાની મરજી થઇ. તે વ્રતમાં ત્રણ દિવસ સુધી લાગટ નકોરડા ઉપવાસ કરવા પડેછે ને પછી ચોથે દિવસે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તે વ્રતનું ઉદ્યાપન કીધા પછી, બ્રાહ્મણને જમાડી ને પછી તે વ્રત કરનાર જમે એવી રીત છે. તે વ્રત પીતાંબરદાસની આજ્ઞાથી તેની ઓરતે આદર્યું તો ખરૂં; પણ તેને પોતાનું મોહડું વશ રાખવું ઘણું મુશ્કેલ થઇ પડ્યું. તેણે એક દિવસ તો જેમ તેમ ખમી ખમી કરતાં મહા દુખેથી કાહડ્યો ને બીજે દિવસે તે વ્રતના ઉદ્યાપનની સ્થાપનામાં દેવના નૈવેદ્યનું મેહુ પડ્યું હતું તે ઓરની નજર ચુકાવીને લ પરી લઈ લીધું પછી એકાંતે જઈ છુપીથી તે મેહુ કરવા લાગી તેને રસ્તે જતાં પીતાંબરદાસના એક મિત્રે પાછલી બારીમાંથી જોઇ કે તાળીથી તે બોલવા લાગ્યો કે "ઓ પીતાંબરદાસ! ઓ પીતાંબરદાસ! જરા આમ તો આવો." તેણે જવાબ દીધો કે આજ તો હમે ગોત્રાટની ગરબડમા છિએ ને તેથી આ હમારો છોકરો પુંજીઓ આવેછે તેને જે કેહવું હોય તે કહેજો." ત્યારે તેણે મોટે અવાજે જવાબ દીધો કે "શું કહું તમારૂં કપાળ? તમારા પુંજીઆની માએ ગોત્રાટ ઉજવ્યો."

પુંજી પાદશાહની છે

પુઠ પાદશાહની, ને મહો વાઘનું
પુઠના ખાય પણ સનમુખના ન ખાય.
પુઠનુ ધડ,[1] ને પડોસીનુ રણ. ૬૧૧૦
પુઠનુ ઘર,[2] ને પડોસીનો ડર
પુઠીના વેગણ પુઠી મારવા.
પુઠે હાથ, ને જુમે રાત
પુણ કરતાંને વાલે, તેને ઘાલે જમને બારે
પુણ કરે તેમા પડોસણને શાનો પાડ? ૬૧૧૫
પુણ કીધેલુ (અથવા, ધરમ કીધેલો) આડે આવે
દીયા લીયાહી આરી આતા હએ (હિંદુસ્થાની કેહવત)
પુણ પાગલું નથી, ને અન આધલુ નથી
પુણના કરતા પાગલા, ને ધરમના કરતા આંધલા.
પુણમ પાલે પણોતી, ને અમાસ પાલે અભાગણી, ને જે નહિ પાલે વડો દીતવાર, તે જાય ઠોકર ખાતી.
શ્રાવણ મહિનાના આદીતવારો વડા દીતવાર ગણાયલાછે
પુણમના ચાદ જેવુ (ખૂબસૂરત) ૬૧૨૦
પુણમનો ચાંદ
લુચ્ચા માણસને વિષે બોલાયછે
પુણમનો પડવો ને અમાસની બીજ, વનપુછ્યા મુરત, તે તેરસ ને ત્રિજ.
આસો વદ એકમને દાહડે જે પડવો પડેછે તે, અને કારતક શુદની બીજ, અને આસો વદ તેરસ, અને વેશાખ શુદ તીજ, એ સારાં મુરતો ગણાયલાછે
પુણ્યે પાપ ઠેલાય
પુણું, ને દોજખનુ ખુણુ.

---

૧ પુઠનુ ધડ—પુઠ ઉપર થયલુ ગુમડુ ૨ રેહઠાણ

પુત કપુત પર લજ્જન નાર અદેખો પડોસી ચુગલીયો દોસ્તદાર કવિ ગગ કહે સુનો શાહ અકબર, એ ચહારોકો નામ નીવાર. ૬૧૨૫

Bad descendants involve ancestors in disgrace. (ચી. કે[1])

પુત લેતાં પરણ્યો ગયો.

પુત સપુત સતગુણ નાર, દયાળુ પડોસી મેહરબાન દોસ્તદાર, કવિ ગગ કહે સુનો શાહ અકબર, એ ચહારોકા જીવો કુટુંબ પરીવાર

પુત્રના લક્ષણ પાલણામાથી ને વહુનાં લક્ષણ બારણામાથી.[2]

પુત્રનાં લક્ષણ પાલણામાંથી જણાય.

પુત્રહીનકા ઘર સુના વિદ્યા રહિતકા મુખ સુના દરિદ્રીકા સબ સુના. ૬૧૩૦

પુત્રો ન પુત્રી.

પુર પેહલી પાલ.

પુરવા ને કણબી બેઠા ઝુરવા.

પુરવા નક્ષત્રમા એટલો વરસાદ આવેછે કે કણબીથી કાંઇ પણ કામ કરી શકાતુ નથી અને તેને બેસી રેહવુ પડેછે

પુર કરવુ કે પુરા થવુ

પૃથ્વિ સારી છે કે સર્વેને ફીડવા દેયછે ૬૧૩૫

પુરૂષ પ્રયત્ન ઇશ્વર કૃપા

God helps those who help themselves. (અ ગ્રેજી કેહવત)

પુરૂષના નસીબ આડુ પાદડુ (અથવા ગામડુ) (અથવા) પુરૂષનું ભાગ્ય પાતરાંની તલે.

પુરો મુકવો.

પુષ્પનાં પાણી ને અમૃતવાણી હાથમાં માલા ને તુમડાંમાં પાણી.

પૂજે તો દેવ નહિ તો પથ્થર ૬૧૪૦

પેઆજ ખાધે કઇ કપુરનો વાસ આવે?

પેગામાં પગ ને બ્રહ્મોપદેશ

---

1 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 390

૨ જુઓ કેહવત નાe પથાર ભાગ ૫ ૮

પેજ પીને તેજ રાખવુ.
પેટ આગલ પેડુ, તો આગલ કોણને તેડુ
પેટ ઉઘાડીને કોઈ જોતુ નથી. ૬૧૪૫
પેટ ઉપર ટીકો
પેટ ઉપર પગ મુકવો, (અથવા, લાત મુકવી)
 યાને, કોઇના ઉદર પોશણમા ખલલ નાખવી
પેટ ઉપર પોટલો
પેટ ઉપર સાપ પડવો.
 યાને, આફતમા આવી પડવુ
પેટ કર્યે સાકડા, તો પેહર્યે વાકડા ૬૧૫૦
પેટ કરાવે પાપ
પેટ કરાવે વેઠ
 The belly teaches all arts (અ ગ્રેજી કેહવત)
 Divers disguises for the sake of the belly (તામીલ કે [૧])
 Ten million arts are only for [getting] food. (તેલુગુ કે [૨])
 The belly of man is his enemy (અરબી કેહવત [૩])
 The belly of a man is his enemy (અફઘાન કેહવત [૪])
 उदर निमित्तो बहुकृतवेष ॥[५] (સસ્કૃત કેહવત)
પેટ કે પરગણુ ?
 ઘણુ ખાનારના સબધમાં વપરાયછ
પેટ કે પાલુ ?
પેટ ખોલી વાત કરવી. ૬૧૫૫
 યાને, પદડો દૂર કરી દિલની વાત કેહવી

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 122
૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 128
૩ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 6
૪ *Ibid*, p 30 ૫ For the belly's sake many disguises are assumed Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 388

પેટ ચોળીને સુલ ઉપજાવવી (તેમા શો ફાયદો?)
યાને હાથે કરીને દુખ હોરી લેવુ
પોટ चोळून दुख काढणे (મરાઠી કેહવત.)
પેટ છે કે પરગણું?
The mouth is an unlimited measure. (ચીનઈ કેહવત.[1])
પેટ જેવુ પાણુ, તેને કોઇ નહિ વાહલુ
પેટ ઘડાં થજો
યાને સુખી થજો.
પેટ તો પેટ પણ હાક રાખે ઠેઠ. ૬૧૬૦
પેટ ને પેગી બેહુથી ખાલી થયો.
જ્યારે કોઈની પરણેલી છોકરી મરણ પામે ત્યારે એમ બોલાયછે પેટ એટલે કે પેટ પેદા પરેણ ફરજંદ પેગીથી ખાલી થયો એટલે એક તો પોતાની દીકરી મરણ પામી અને તે સાથે તેણીને રીતભાત કરવા તથા પરણાવા પાછળ જે ખરચ કરેલો પરેલો તે સઘળો વ્યર્થ ગયો.
પેટ પત્મા સાંપ પણ પાલવા પડે
પેટ પર પગ દેવો નહિ.
પેટ પર પોટલુ
પેટ પાસ્યુ ત્યાં કોણને કહીએ? ૬૧૬૫
પેટ પેટ અધરની ન હોય
પેટ ફાટ્યુ ત્યાં પાટો ક્યાં બાંધે?
પેટ ફાટે તે ખમ્મે પણ જેઠાણીની વાદે જમ્મે.
પેટ ફાટે તે ખમાય, પણ જેઠાણીને હાથે જમાય.
પેટ ફાટે તે ખમાય પણ જેઠાણીનો તાણો નહિ ખમાય. ૬૧૭૦
પેટ બલે ને પીએલ નિકલે.

---

1 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 59

પેટ બાલવુ.

ચાને, કજુસાઇ કરવી, પેટ પુરતુ નહિ ખાવુ.

પેટ બાલીને કુતરાને ઘાલવુ?

પેટ બાલીને સાતતી ના, ને દીવો બાલીને કાતતી ના.

પેટ ભર્યા સો ભડાર ભર્યા ૬૧૭૫

પેટ ભરાયુ એટલે પાટણ ભરાયુ

Contento io, contento il mondo [૧] (ઈતાલ્યન કેહવત)

પેટ મુકીને કોઇ આવે નહિ

પેટ લાગતુ ખાવુ.

વધુ લોભ નહિ કરવાના સબધમા વપરાયછે

પેટ વગરની ઠેસ નહિ, ને દયા વગર દાન નહિ, ને દારૂ વગરની કેફ નહિ

પેટ વધવું ૬૧૮૦

ચાને, ગર્ભ રેહવો

પેટ વરામા પુણ-વરૂ.

પેટ શુ પેટલાદ ગયુ છ?

પેટ સઊને લાગુ'છ

પેટ સરખુ પાલુ, તેને કોઈ નહિ વહાલુ.

પેટ સામા ગુડા ૬૧૮૫

પેટની આગ પેટ જાણે

The stomach pain is a great pain (... મીરી કેહવત [૨])

Internal distress is known to t... ાની કેહ ...es (તામીલ કે [૩])

पोटाची दुखि पोटास ठाऊक. (मरा०. कहवत)

પેટ[૪]ની આશા સઉ કરે.

---

૧ I being satisfied, the world is satisfied

૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 239 ૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 132 ૪ ઊદર પોશણ

પેટની આંચ ને મુદડાની આંચ બરાબર.
પેટની કલેજી
 શાને ઘણુંજ પ્યાર ; વહાલું
પેટની કલેજીથી નહિ ઠીસે (એવું મકરબાજ) ૬૧૫૦
પેટની દાહજે નહિ તો સોકની દાઝે
પેટની પીડા માયુ ન જાણે.
પેટની પૂજા કરવી.

My house is my holy place my threshold is Benares my belly is my heaven.

Whose God is their belly —PHILLIPIANS, iii 18.

પેટની વાત પરમેશ્વર જાણે.
પેટનું પેટ[1] ને પોહચાડે ઠેઠ. ૬૧૫૫
પેટને પુરું નહિ, ને ઓટિઅને (અથવા પડોસીને) વડાં
પેટને વાયદો ન હોય

An empty belly hears nobody (અંગ્રેજી કેહવત.)
Ventre affamé n a point d oreilles.[2] (ફ્રેંચ કેહવત)
Ventre digiuno non ode nessuno.[2] (ઈટાલિયન કેહવત)
Der Bauch lässt sich nichts vorlügen.[3] (જરમન કેહવત.)
El vientre ayuno no oye á ninguno[4] (સ્પેનીશ કેહવત.)
Bugen vil ihtet borge.[5] (ડેનીશ કેહવત)
O ventre em jejum nao ouve a nenhum.[6]
A boca nao adm... ...or[7] (પોરચુગીઝ કેહવતો)
समाल्यास यायदा चालतो ... पोटास यायदा चालत नाहीं (મ કે)

1 ઊંડાઈ 2 A hungry belly has no ears.
3 There s no putting off a lie upon the belly
4 A hungry belly listens to no one.
5 The belly gives no credit.
6 A hungry belly hears no body
7 The belly does not accept bail.

પેટનો કાદવ કોઈથી ખસેડાતો નથી.

ચાને, ભુંડા છોકરા હોય, પણ માંગે બાપ નગીકેના કુદરની પ્યારને લીધે તેમને તરક કરી ગકાતા નગી

Stomach and bowels don't tell any one (કાગ્મીરી કે[1])

Every man loves his own flesh and blood (ચીનાઈ કે[2])

પેટનો બલ્યો ગામ બાલે

પેટના નહિ પાલે તો પુટના શુ પાલે? ૬૨૦૦

પેટના બલતા બાહર કાહડવાં.

પેટમા કાદવ પાકવા.

પેટમા કુવો, ને વરઘોડો જુવો

પેટમા કોઇ પેસી નિકલતુ નથી.

પેટમાં કોયલા પાકવા ૬૨૦૫

પેટમા ખાડો, ને માથે મોટી પીગોલ.

પેટમા ચમટો તુટે તે જાણે[3]

પેટમા ચોર હોવો

પેટમા છરી (અથવા, સવા ગજની છરી) હોવી

પેટમા છોકરૂ, ને નામ પાડો હીરો, (અથવા, નામ નાથો)[4] ૬૨૧૦

પેટમા ટાટિયા હોવા.

મીઠા અથવા કપટી માણસના સંબંધમા વપરાયછે

He has a wolf in his belly (અંગ્રેજી કેહવત)

પેટસે પાઉં ગારે હએ (હિંદુસ્થાની કહેવત.)

પેટમા તે પેટીમા, ને હોઠ બહાર તે કોટ બહાર

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 61 ૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 364

૩ એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૨૯૬, સફે ૩૧૩-૧૪

૪ એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૧૯૦, સફે ૨૦૬-૭

પેટમાં દરદ ને પખાલીને ડામ.

પેટમાં દરદ હોય તે ઢાંકીને દુરાય પણ માથે કરજ હોય તે નહિ ઢંકાય

પેટમાં દાંત હોવા. ૬૨૧૫

પોટાંત દાંત (મરાઠી કેહવત)

પેટમા પડી ખીચડી ને ભવનાં દુખ વિસરી.

પેટમે પરા ચારા, તો કુદને લગા બિચારા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પેટમાં પડે બુંદ નામ રખા મહમુદ.

પેટમાં પડે રોટિયાં તો સુઝે ક્યામ મોતિયા (અથવા) પેટમાં નહિ મલે રોટિયાં તો સબ વાત ખોટિયાં પેટમાં પડે રોટિયાં તો સબ વાત મોતિયા.

It is easy preaching to the fasting with a full belly (અંગ્રેજી કેહવત.)

Ventre plein conseille bien [1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Bem canta Martha, depois de farta.[2] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Mæt Mave roser Fasten.[3] (ડેનીશ કેહવત.)

વન વાલ, તો હર દર રાજ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પેટમાં પાણીબી હલતુ નહિ.

ઠંડા સ્વભાવનાં અને ધીમા ખવાસના અથવા તો ભોળા માણસના સંબંધમાં વપરાયછે

As demure as if butter would not melt in his mouth. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પેટમેં પાશેર પાણી પણ ન રમે (કચ્છી કેહવત.)

પેટમાં પાશેર પાણી નહિ, ને નામ તો વેહવારીયા લખાય ૬૨૨૦

૧ A full belly counsels well.

૨ Martha sings well when she has had her fill.

૩ A full stomach praises Lent.

પેટમા પુમડુ (અથવા, પાનેર) પાણી નહિ, ને ગાલડે નામ દરિયાખા

No shoes for her feet, and yet her name is Push (કા કે ૧)

પેટમા પેસી નિકલવું

યાને, કોઈના અંત:કરણની વાત જાણવી

પેટમા ભરાવુ

યાને, કોઈના મનનો ગલ લેવો

પેટમા સમાયુ તો હાલ્લીમા પણ સમાશે

પેટમા સાર નહિ, ને દીલ પર માસ નહિ, (એવું ગરીબ અવસ્થાનુ.) ૬૨૨૫

પેટમાથી કાહડ્યુ, કઇ હાલ્લીમાથી કહડાય ?

યાને, મા બચ્ચાને પેટમાથી બાહેર કાહડે છે, (યાને, જનમ આપે છે,) પણ ગમે એટલી તેની આડી ચાલ હતા તે તેને "હાલ્લીમાથી બહાર કાહડતી નથી," યાને, તેનુ પેટ ભરવાનુ ના પાડતી નથી

પેટમાના કોયલા કાહડવા

યાને, કોઈની ઉપર બલતરા કાહડવા

પેટમાને ભરોસે કેડમાનું ખોયુ

પેટમાનાને દોપથી કેડપરનાને માર્યું (અથવા) પેટમાનાને સારૂ કેડપરનાને મારી નાખવુ

પેટી વાલુ, તો પચાસ રૂપિયા પુંજે કાહડુ ૬૨૩૦

પેટે થવુ, (અથવા, આવવુ)

યાને, જનમવુ

પેટે પાટા બાધીને પણ દેવુ પુરૂ કરવુ પડે

પેટે પાટો બાધવો

યાને, ભુખ્યુ રેહવુ, કસર કરવી

पाट बाधून उपास मार करणें (મરાઠી કેહવત)

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 110

પેટ પાટા બાંધે પણ કરજ નહિ કરે

Sleep without supping and wake without owing

Better go to bed supperless than rise in debt. (અં કેહવતો.)

Est assez riche qui ne doit rien [1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Senza debiti senza pensieri.[2] (ઇટાલિયન કેહવત.)

Besser ohne Abendessen zu Bette gehen als mit Schulden.[3] (જરમન કેહવત.)

One-fourth supply of *Kanji* for the stomach is better than debt (તામીલ કેહવત.[4])

Rice water and salt without debt are good (તે. કે [5])

Rather hungry on going to bed than debts on rising (તરકીસ કેહવત.[6])

بنالای گوست مردن به ــ که تقاضای زشت قصّابان

(શેખ સાદી)

પેટ પોરો ને મોહડે તબોરો. ૬૨૩૫

પેટુ પેટ નિકલે.

પેટથી થયા, ને પીરથી થયા

પેથિણ પરાણુ ને પરોઢિણ ઢોર

પેપ્યો આવે પરાણો ને લબકે આવે ઢોર.

પેપ્યો ઘરમા પેસે ચોર. ૬૨૪૦

પેપ્યો પરોણો ને પેપ્યુ ઢોર.

પેપો પરોણો, ને પરપ્યો ચોર.

---

૧ He is rich enough who owes nothing

૨ Without debt, without care

૩ Better to go to bed supperless than run in debt.

૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 168

૫ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 10

૬ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 27

પેમલી જણે, ને પેમલો સુવાવડ ખાય.

If the wife of a mountaineer is brought to bed, her husband takes the prescribed stimulant (તા કે ૧)

When Singi brought forth a child, Singadu ate of the medicine (તેલુગુ કેહુવત ૨)

પેલે જનમ ખવાણુ હોય તો ખાય કેની?

પેલો રહ્યો જાલમા સોની ૬૨૪૫

પેસુ સમજુ

પેસેકી નીશા હોઇ

પેહર્યે ગામને ગમતુ, ને ખાઇએ મનને ગમતુ (અથવા) ખાઇએ પીજ્યે જીવને ગમતુ, ને વેહવાર ચલાવ્યે ગામને ગમતો

પેહરવા પૃથ્વિ, ને ઓઢવા આભ

પેહરવાનુ થોડુ, ને ચોરવાનુ ઘણુ ૬૨૫૦

પેહરવામા સઉ નાગુ છે

वस्त्राआड जन नागवें (મરાઠી કેહુવત)

પેહરાવો, ઓઢાડો, ને નામ પાડો ફુમતાબાઇ

પેહરો પીતાબર ધોત્યા, કોટે નવસેરો હાર, હાથે બાજુબંદ બેખરો, હૈડે રતન જડાવ.

પેહલા આવે સો ગાદી પાય, દુજા બને હે સેનાપતી, તીસરા આવે સો બેઠા ખાએ, ચોથા બને હે વેનાપતી.

Who comes first shall be prince, the next shall be minister (ચીનાઇ કેહુવત ૩)

પેહલી ચુમીએ ગાલ કરડવો ૬૨૫૫

(ફારસી કેહુવત) گربه کشتن روز اول

પહેલી ચુમી ગાલ કાટ (હિંદુસ્થાની કેહુવત.)

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 260

૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 355

૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 463

પેહલી પૂજા દેવની કરવી.
પેહલી પૂજા પેટની.
પેહલી મારે, તે કદી નહિ હારે.
પેહલી રાતના મરે તેને પાછલી રાત સુધી કોણ રડે? (અથવા) પેહલી રાતના મરે તેને ક્યાં સુધી રડે? (અથવા) આગલી રાતે મરે તેને ક્યાં સુધી રડે? (અથવા) રોજ રોજ મરે તેને ક્યા સુધી રડે? (અથવા) સમીસાંજનું મરણું તેનુ ક્યા સુધી રણુ?
સામકે મુરદેકો કબતક રોઇએ? (હિંદુસ્થાની કેહવત)
नित्य मरे त्यास कोण रडे? (મરાઠી કેહવત.)
પેહલી રાતે મરે તેની પોક મધરાતે મુકે, પાછલી રાતે મુકે, પછી કાંઇ સુધી મુકે? ૬૨૬૦
પેહલી રાતે સઉ કોઇ જાગે બીજી રાતે ભોગી ત્રિજી રાતે રોગી જાગે ચોથી રાતે જોગી
પેહલુ ઘર ને પછી પર.
પેહલુ દુખ જે બારણે વાર, બીજુ દુખ જે પડોસી ચાર, ત્રીજુ દુખ જે પૂછે ચાદુ, ચોથુ દુખ જે બૈર માંદુ
પેહલુ માહર, પછી તાહર
પેહલુ સુખ તે જાતે નર્યા, બીજુ સુખ તે ઘરે દીકરા ત્રીજુ સુખ ગુણવતી નાર ચોથુ સુખ કોઠીએ જાર. ૬૨૬૫
પેહલુ સુખ જે જાતે નરો બીજુ સુખ જે ઘરમાં વરો ત્રીજુ સુખ જે પડોસી ચાર, ચોથુ સુખ જે સુદર નાર.
પેહલે ઘરમે પીછે મસજીદમે
પેહલે ઘરમે દિવો, પીછે મિસીધમે (કચ્છી કેહવત)
પેહલે દાહડે પરોણો બીજે દાહડે પાઇ, ત્રિજે દાહડે રહે તેની અક્કલ ગુમાઇ (અથવા) પેહલે દાહડે પરોણો બીજે દાહડે બાઇ ત્રિજે દાહડે હાથ પકડીને કાહડો સાહી. (અથવા) પરાણા

પાઇ, ત્રિજે દાહડે નહિ જાય તો ખાસડાં ખાય (અથવા) પેહેલે દાહડે પરોણો, બીજે દાહડે પાઇ, ત્રિજે દાહડે ન ગયો તો કાઢો હાથ સાહી

Fresh fish, and newcome guests smell by that they are three days old

Fish and guests smell at three days old (અંગ્રેજી કેહવતો)

L'hôte et le poisson en trois jours sont poison[1] (ફ્રેંચ કે.)

O hospede, e o peixe aos tres dias fede[2] (પોર્ચુગીઝ કે.)

L'ospite, ed il pesce dopo tre di rincresce[2] (ઇટાલીઅન કે.)

El huesped y el pez á tres dias hiede[2] (સ્પૅનીશ કેહવત)

Een gast, gelijk de visch, stinkt den derden dag[3] (ડચ કે.)

En Fisk og en Gjæst lugter ilde den tredie Dag[4] (ડેનીશ કે.)

Hospitality and medicine must be confined to three days (તામીલ કેહવત[5])

(ફારસી કેહવત) مهمان عزیز است مگر تا سه روز

એક દિન મેહમાન, દો દિન મેહમાન તીસરે દિન બલાએ જાન

એક દિન મેહમાન, દો દિન મેહમાન, તીસરે દિન બેઈમાન (હિં. કેહવતો)

પેલે ડી મેમાણ, બે ડી મઈ, ત્રે ડી ગ્ગો તેન અક્લ વઈ (કચ્છી કે.)

પેહલે દી, "આવોજી સાહેબ!" બીજે દી, "કેમ છો ભાઇ!" ત્રીજે દી, "કેમ કાંઇ કામ?" ચોથે દી, જોય મુજાઇ

પેહલે દીન વાલો તેમ વલે, નહિ વાલો તો આખર નડે[6] ૬૨૭૦

પેહલો તે વેહલો

Quien primero viene, primero muele[7] (સ્પૅનીશ કેહવત)

Den forste Fugl fanger det forste Korn[8] (ડેનીશ કેહવત)

---

૧ A guest and a fish after three days are poison

૨ A guest and a fish stink in three days

૩ A guest, like a fish, stinks the third day

૪ Fish and guests smell at three days old

૫ Percival's *Tamil Proverbs*, p 537

૬ જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૪૨૫, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૧૨૫—૨૬

૭ He who comes first grinds first

૮ The first bird gets the first grain

પેહલો એ લાભનો.
પેહલો ધા રાણાનો
(ફારસી કેહવત) صرب قرب اول است
પેહલો મુરખ ઠેઠે[1] કુવો બીજો મુરખ રમે જુઓ ત્રીજો મુરખ બેહન ઘેર ભાઇ ચોથો મુરખ ઘેર જમાઈ
પેહલાં કરે પાપ ને પછી માગે માફ ૬૨૭૫
પેહલાં ખેશ પછે દરવેશ

Charity begins at home.
Sweep before your own door (અ મેજ કેહવતો)
Charité bien ordonnée commence par soi même.[2] (ફ્રે કે)
La caridad bien ordenada comenza de si propia.[3] (સ્પે કે)
Veeg eerst voor uwe eigene deur en dan voor die uwa buurmans.[4] (ડચ કેહવત.)
અપનેસે બચે તો ઔરકો દે (હિંદુસ્થાની કેહવત)
दिवा लावी घरांत मग लावी देवळांत (મરાઠી કેહવત)
(ફારસી કેહવત.) اوّل خویش را بعد درویش را

પેહલાં ખોરાકી, પછે પોશાકી
પેહલાં ઘેરનાં પછી બહારનાં.
પેહલાં પગોમી ને વસતા સમા.
પેહલાં પાપ પછી આપ[5] ૬૨૮૦
પેહલાં પાર પડો ને પછી બાહર પો.
પેહલાં પેટનું પછે શેટનું

First yourself, afterwards others (ચીનાઇ કેહવત.[6])

---

1 કુડી અથ. 2 Well regulated charity begins with one's self.
3 Charity well regulated begins at home.
4 Sweep before your own door before you look after your neighbours. 5. માફ. 6. Scarborough's *Chinese Proverbs* p. 302.

ચાર કવર ભીતર, તબ દેવતા પીતર (બિહાર કેહવત [1])

आधीं पोटोबा, मग विठोबा (મરાઠી કેહવત)

પેહલા મુક્યા લાડવા, ને પછી મુકી ધપ, ને હવે જમાઇડા બોલતો ના, હવે રેહજે ચપ

પેહલા મોજ કરે, ને પછે મોહત કરે

પેહલા લડાવ્યા લાડ, ને પછે ભાજ્યા હાડ. ૬૨૮૫

પેહલા વહુ ખાતી નથી, પછી વહુ ધરાતી નથી.

પેહલાને પાણી, ને છેલ્લાને કાદવ

પૈ તાહરી અક્કલ ગઇ

પૈ પૈ કરતા રૂપિયો થાય

Penny and penny laid up will be many.

A pin a day is a groat a year (અંગ્રેજી કેહવતો)

પૈની આવક નહિ, ને ઘડીની ફુરસદ નહિ ૬૨૯૦

પૈની પેદાશ નહિ, ને ઘડીની નવરાશ નહિ

પૈડા કાહડી નાખવા.

યાને, સરાગાટ કરવી

પૈડા કાહડી નાખીને ગાડી ચલાવવી

પૈસા આવે સો સબ અક્કલ લાવે, પૈસા જાવે સો સબ અક્કલ જાવે. (અથવા) પૈસા જાય ત્યારે (અથવા, તેની) અક્કલ પણ જાય

પૈસા કાંઈ ઝાડ પર પાકતા નથી ૬૨૯૫

પૈસા કાઇ ઝાડે ઉતરે નહિ

પૈસા ખરચીને દુખ વેહવુ

દેઉઆ દેકે દુખ બેસાહી (બિહાર કેહવત [2])

પૈસા, તોકે ભર મિજલસમા હસ્યા, નહિ મલે પૈસા, તોકે ભર મિજલસથી ખસ્યા.

---

[1] Christian's Behar Proverbs, p 20 [2] Ibid, p 89

Geld beheert de wereld.[1]

Geld doet geweld.[2] (ડચ કેહવતો.)

A man is a dragon with money in store he is an insect without it, and nothing more (ચીનાઇ કેહવત.[3])

هر که زر ندارد پر ندارد

(ફારસી કેહવતો) بی زر بی پر

પૈસા પાણીમાં નાખવા

After buying a thing to throw it into the river (કા. કે.[4])

૬૩૦૦ પૈસા ભરી ખુશામત પૈસા ભરી સલામત પૈસા ભરી દોલત

Groot goed groot zorg[5] (ડચ કેહવત)

The poor have peace; the rich many troubles[6]

Great wealth troubles its owner too much food breeds discomfort (ચીનાઇ કેહવતો.[7])

પૈસા મળે ત્યારે સગાની પણ મળે

પૈસા મારા પરમેશ્વર અસતરી મારો ગુરૂ સાચું સત તો ઉંચા ઓટલાં સૈંથ તેની ઠંડી!

Die beste Freunde stehen im Beutel.[8] (જરમન કેહવત.)

પૈસા મુકવાની જગા મળે પણ વાત કરવાની જગા નહિ મળે.

પૈસા વગરનું જીવતર નકામું, (અથવા ખોટું)

The impoverished have no friends even among their own kindred. (તામીલ કેહવત[9])

---

૧ Money rules the world. ૨ Money is power

૩ Scarborough's *Chinese Proverbs* p. 446.

૪ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 146

૫. Great wealth, great care

૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 448. ૭. *Ibid* p. 452.

૮. The best friends are in one purse

૯. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 908

Without oil a lamp can give no light, without money a man can hardly exist (ચીનાઇ કેહવત[૧])

A man without money is vain (તેલુગુ કેહવત[૨])

(ફારસી કેહવત.) تہی دست روسیاه[૪]

પૈસા વગરનો ઘેલો, ને સાબુ વગરનો મેલો ૬૩૦૫

A man without money is a bow without an arrow

He that wants money is accounted among those that want wit. (અંગ્રેજી કેહવતો)

Een man zonder geld is een schip zonder zeilen.[૩] (ડ઼ કે)

निर्धन पुरुष पशु ॥[૪] (સંસ્કૃત કેહવત)

પૈસા વધે તેમ લોભ વધે

પૈસા વેર કરાવે.

પૈસા હાથમા, તો દોસ્ત સાથમાં

Every man will be thy friend,
Whilst thou hast wherewith to spend.

The purse-strings are the most common ties of friendship

In time of prosperity, friends will be plenty, in time of adversity, not one amongst twenty (અંગ્રેજી કેહવતો)

Rich fowk have routh o' freends (સ્કૉચ કેહવત)

Viel Geld, viele Freunde.[૫] (જરમન કેહવત)

Quem tem bom ninho, tem bom amigo[૬] (પોરચ્યુગીઝ કે)

---

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 439

૨ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 6

૩ A man without money is like a ship without sails

૪ A man without money is a beast Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 427 ૫ Much money, many friends

૬ He who has a good nest, finds good friends

Having money and wine your friends will be many but who will visit you when in distress [1]

Having wine and good feeding you'll have plenty of friends but in the day of adversity none.[2]

Friends while good dinners last husband and wife while fuel and food remain. (ચીનાઇ કેહવતો.[3])

هرکجا حسک بود شیرین — مردم و مرغ و مور گرد آیند

(ફારસી કેહવત.)

જબ લગ પૈસા ગાંઠમે તબ લગ ઉસકે યાર સાંઈ ઉસ સનસારમે મુઆરથકા બેઓદાર. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

असता पैशाची पूर्णता नाहीं मित्रांची न्यूनता (મરાઠી કેહવત)

ગુરૂ ના ગુરભેયા, સબતે બડા રૂપૈયા. (બિહાર કેહવત.[4])

પૈસા હોય તો રાજાની બેહન સાથે પરણે

Money makes marriage. (અંગ્રેજી કેહવત)

પૈસાદારના સૌ સાળા થાય પણ ગરીબના કોઈ બનેવી નહિ થાય. ૬૩૧૦

પૈસાદારને શરમ નહિ ને ગરીબને અક્કલ નહિ

પૈસાના કોઇ વેશ આવતા નથી

પૈસાના ગોલામ સૌ

अर्थस्य पुरुषो दासः ॥[5]

अर्थेन सर्वे वशाः ॥[6] (સંસ્કૃત કેહવતો.)

પૈસાના ચાળા.

असतिल दाळे तर सुचतिल चाळे (મરાઠી કેહવત.)

પૈસાના સૌ સાથી છે ૬૩૧૫

---

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs* p 384.

૨ *Ibid*, p. 386 ૩. *Ibid* p. 387

૪ Christian's *Behar Proverbs*, p. 6

૫. Man is the slave of money Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 877 ૬ All are made subject by money *Ibid*, p. 878.

પૈસાની ધુલ કરવી

યાને, પૈસાને ઉડાવી દેવો, બરબાદ કરવો

પૈસાની વેહલ, ને ઉલાલી મેલ

પૈસાની સોલવાલી[1] તે ભરાઈ જાય, ને ચારવાલી[2] હોય તો સમાસ થાય.

એક છુપી વાતને છાની નહિ રાખતા તેને જાહેર કરી દેનારના સબંધમા વપરાયછે

પૈસાનુ તુપ, ને તુપનો પૈસો

પૈસાનું પાચશેર કોહળુ, ને નાહલા મોહટાનુ ટોલું ૬૩૨૦

પૈસાને માન છે

Men honour those of wealth possessed, dogs worry those who are ill-dressed (ચીનાઇ કેહવત[3])

પૈસાને શુ મધ મેલીને ચાટે?

પૈસાનો કોઇ પુરો નહિ, ને અક્કલનો અધુરો નહિ (અથવા) પૈસાથી કોઈ પુરૂ નહિ, ને અક્કલથી કોઇ અધુરૂ નહિ

Men never think their fortune too great, nor their wit too little.

The less wit a man has, the less he knows that he wants it (અંગ્રેજી કેહવતો)

Ognun crede di aver più cervello che non ha, e meno quatrini.[4] (ઇતાલ્યન કેહવત)

પૈસાનો ખેલ

Money is the god of the world.

Money makes the man.

Riches rule the roast

Money makes the mare to go (અંગ્રેજી કેહવતો)

---

૧ પઇસાની સોલ મલે એવી કુલ્લી ૨ પઇસાની ચાર મલે એવી કુલ્લી.

૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 445

૪ Every one gives himself credit for more brains than he has, and less money

Deniers avancent les bediers.[1] (ફ્રેંચ કેહવત)
Pecuniæ obediunt omnia.[2] (લેટીન કેહવત)
Dinheiro he a medida de todas as cousas.[3] (પોરચુગીઝ કે)
यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनस्स पंडितस्स श्रुतवान् विधिज्ञः ।
स एव वक्ता स च दर्शनीयः सर्वे गुणाः कांचनमाश्रयंति ॥[4] (સ કે.)
જેકર ચૂન તેકર પૂન. (બિહાર કેહવત.[5])
દૌલતકા ખેલ હય્યે. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
પૈસેના ખેલ (કચ્છી કેહવત.)
पैशाचा खेल (મરાઠી કેહવત)
પૈસાનો વેશ છે ૬૩૨૫
सर्व सोंगांत पैशाचें सोंग कठीण (મરાઠી કેહવત.)
પૈસાના કંઈ ઝાડ નથી ઉગતાં.
पैशाचें काय झाड नाहीं लागत (મરાઠી કેહવત)
પૈસામા ખાવુ, અને મોહડી વાત
પૈસાવાલાની બકરી મરી તે બધાં ગામે જાણી ગરીબની છોકરી મરી તે કોઇએ નહિ જાણી
પૈસાવાલાને હાથ પીતલનુ કડુ સુનાનુ લેખાય ને ગરીબને હાથ સુનાનુ કડુ પીતલનુ લેખાય.
All things that great men do are well done.
Rich men s spots are covered with money (અ કેહવતો.)
Money hides many offences. (ચીનાઈ કેહવત.[1])

---

૧ Money advances meacocks.
૨ All things are obedient to money
૩ Money is the measure of all things.
૪ Who has wealth, that man is of high birth, he is learned, he is a hearer (of the Vedas) he has a knowledge of the precepts, he is eloquent, he is handsome—all qualities follow gold. Carr s *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 452. ૫. Christian s *Behar Proverbs*, p. 90
૧. Scarborough s *Chinese Proverbs*, p. 455

પૈસાવાલાના (અથવા, પૈસાદારના) છોકરા ધુધરે રમે ૬૩૩૦

પૈસાવાલાના સઊ સગા થવા જાય (અથવા) પૈસાવાલાના સઉ દોસ્ત થાય

An empty purse frights away friends

Every one is kin to the rich man

All strive to give to the rich man

He that is poor all his kindred scorn him, he that is rich all are kin to him. (અગ્રેજી કેહવતો)

Le riche a plus de parents qu'il ne connaît [1]

On ne prête qu'aux riches [2] (ફ્રેંચ કેહવતો)

Ogni uno è pariente del ricce.[3] (ઇતાલ્યન કેહવત)

Wem das Glückz wohl will, dem will niemand übel.[4] (જરમન કેહવત)

Wealth is the paramour of all castes (તેલુગુ કેહવત [5])

The rich man is every one's friend, but the poor man has no companions [6]

Every one claims relationship with the rich, the powerful have many on their side [7]

બનીકે સબ યાર હુએ

સગે સ પતકા સબ કોઈ સાથી (હિંદુસ્થાની કેહવતો)

પૈસે વારેજ સો સગા (કચ્છી કેહવત)

---

૧ The rich man has more relations than he knows

૨ People lend only to the rich

૩ Every one is kin to the rich

૪ Whom fortune favours, the world favours

૫ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 102

૬ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 12 ૭ *Ibid*, p 26

પૈસે આઇ પૈસે બાઇ ને પૈસા વગરની નહિ સગાઈ [1]

No penny no paternoster (અ ગ્રેજી કેહવત)

Nimmer Geld nimmer Gesell.[2] (જરમન કેહવત.)

Abbiamo pur fiorini che troveremo cugini.[3] (ઈટાલીઅન કે)

Guld Nögle lukker alle Döre op uden Himlens.[4] (ડે કે)

Dinheiro faz batalha, e nao braço largo.[5] (પોર્ચ્યુગીઝ કે)

Nobody calls on the poor man though he dwell in the market place but distant relations visit the rich man in his retired mountain home (ચીનાઇ કેહવત.[6])

પૈસે ખોયો પાવસો ને પાવસે ખોયા પાચ પાચે ખોયા પંચાણુ રોસી બેઠી બેઠી કાંત

પૈસે જીવાતુ હોત તો તાલેવત મરત નહિ, ને ગરીબને ઓરિયો રેહત

પૈસે પીટની ને રોકડે દ બડી. ૬૩૩૫

પૈસે પૈસાદાર થવાય.

પૈસે પૈસે ઢોલ વજાવે

થોડી સખાવત કરીને મોટરો પોંબાર કરનાર અને પોતાની તારીફનાં બાકા ફુકાવનારના સબ ધમાં વપરાયછે

પૈસે દાવ ને પૈસે ચાલ

પૈસો એક સોડી છે

પૈસો કોઈનો રયો નથી ૬૩૪૦

Riches have wings and grandeur is a dream. (હાફીઝ.)

---

૧ જોયે કબિરનું ઋને પ્રસીધ વાપસા વિષેનું પદ.

૨ No penny no paternoster

૩ Let us have florins, and we shall find cousins.

૪ A golden key opens every door except that of heaven.

૫ Money wins the battle, not the long arm.

૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 447

Let not the poor man murmur, nor the rich man boast in pride, for with whom are either wealth or want certain to abide? (ચીનાઇ કેહુવત [૧])

Wealth is impermanent, live in subjection to a superior [૨]

Wealth and poverty are not abiding (તામીલ કેહુવતો [૩])

अनित्यानि शरीराणि विभवोनैव शाश्वत ।
नित्य सन्निहितो मृत्यु कर्तव्यो धर्म सग्रह [४]
धनमूलमिद जगत् ॥[५] (સસ્કૃત કેહુવતો)

પૈસો ગયો પાછો આવે, નોક (અથવા, પત) ગઈ પાછી ન આવે

Ill wounds may be cured, but not ill names.

A wounded reputation is seldom cured (અ કેહુવતો)

Quien la fama ha perdido, muerto anda en la vida [૬] (સ્પૅનીશ કેહુવત)

Verloren eer, keert nimmermeer [૭] (ડચ કેહુવત)

Vicious conduct will cause a man's name to stink for ten thousand years (ચીનાઇ કેહુવત.[૮])

પૈસો જાય તેનો પ્રાણ જાય

Wrinkled purses make wrinkled faces (અગ્રેજી કેહુવત)

Minha arca cerrada, minha alma sa [૯] (પોર્ચુગીઝ કેહુવત)

पैसा जातो तेव्हा जीव जातो (મરાઠી કેહુવત)

---

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 445

૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 322 ૩ *Ibid*, p 118

૪ Bodies are transitory, riches are not lasting, death is always at hand, (therefore) virtue should be practised Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 374

૫ In this world, money is the means *Ibid*, p 418

૬ He who has lost his reputation is a dead man among the living

૭ Honour once lost never returns

૮ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 166

૯. My chest locked, my soul safe

પૈસો જીરવવો કાંઇ સોખું કામ નથી.
It is no easy matter to bear prosperity decently (અં કે)

પૈસો ટકો લેવો ને મદને શોક પટલ કેહવો.
Do me digan, y dame pidan.[1] (સ્પેનીશ કેહવત.)

પૈસો તો ભર કચેરીમાં દીપે. ૬૩૪૫
Money in purse will be always in fashion. (અંગ્રેજ કે)

પૈસો તો બાપને કુસે ભખ.

પૈસો દેખી મુનીવર ચળે.
En arca abierta el justo peca.[2] (સ્પેનીશ કેહવત)
Much money moves the god (ચીનાઇ કેહવત.[3])

પૈસો પૈસાને વધારે (અથવા) નાણું નાણાંને વધારે.
Money begets money (અંગ્રેજ કેહવત)
Danari fanno danari[4] (ઇટાલીયન કેહવત)
Dinero llama dinero[4] (સ્પેનીશ કેહવત.)
(ફારસી કેહવત.) زر پیش زر می رود
पैशानें पैसा वाढता (મરાઠી કેહવત.)

પૈસો બચાવ્યો તે પૈસો રળ્યા બરાબર છે
If thou wouldst keep money save money (અંગ્રેજ કે)
Quien come y dexa dos veces pone la mesa.[5] (સ્પે કે)
Den Penge man sparer er saa god som den man avler[6] (ડેનીશ કેહવત.)
Ersparter Pfennig ist so gut wie der erworbene.[7] (જ કે)
One cash saved is two cash got (તામીલ કેહવત.[8])

---

૧ Let them talk of me and beg of me
૨. The righteous man sins before an open chest.
૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 4.5.
૪ Money gets money ૫. A penny spared is a penny saved.
૬ Money saved is as good as money gained.
૭. A penny saved is a penny gained.
૮ Percival's *Tamil Proverbs* p 174

પૈસો માહરો પરમેશ્વર, ને બાયડી માહરી ગુરૂ, છૈયા છોકરા શાલીગ્રામ, તો કોની સેવા કરૂ ? (અથવા) પૈસો માહરો પરમેશ્વર, સ્ત્રી માહરો ગુરૂ, સાધુસત તો છૈયા છોકરા, સેવા કોણુની કરૂ ? ૬૩૫૦

Money is the only monarch.

Money is the god of the world (અગ્રેજી કેહવતો)

પૈસો સઉને વાહલો છે.

The dead even opens his mouth to get the *paisás* (કા કે[૧])

Mention money and even the corpse will gape (કેને કે[૨])

सर्वे जना काचनमाश्रयति ॥[३] (સસ્કૃત કેહવત)

પૈસો હાલ, ને પૈસો ચાલ

Money is the ace of trumps. (અગ્રેજી કેહવત)

Argent comptant porte médecine [૪] (ફ્રૅચ કેહવત)

પૈસો હોય તેનો છોકરો ધુધરે રમે.

પોક (અથવા, પોક્કલ) બતાસા, ને કડક લેવડી.

પોક નહિ તો પાપડીઓ ૬૩૫૫

પોચ્ચી મટોડી કોપર્યે ખણાય.

All lay load on the willing horse. (અગ્રેજી કેહવત)

استاد معلم چو بود کم آزار

خرسک بازند کودکاں در بازار

چوب تر مرا کرم میخورد (ફારસી કેહવતો)

मऊ पाहिलें कीं कोपरानें खणलें

मऊ जागा असली म्हणजे कोपरानीं खणतात

मऊ असले त्या ठिकाणीं खणतात (મરાઠી કેહવતો)

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 145 ૨ *Proverbs from East and West*, p 20

૩ All people seek gold Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 480 ૪ Ready money works great cures.

પોચે તેને હાડે વીસમેછે, ને જ્યાં લાગે ત્યાંથી તો ભાગેછે.
પોદીઆ મોર છાટ
પોતપોતાની જાત પર જવુ
પોતપોતાને ગમ્યુ તે સર્વે કરતાં રહ્યું ૬૩૬૦
પોતાના ટાંટિયા પોતાનાજ ગળાંમાં આવવા (અથવા ઓગળવા, ૫ વા.)
 ज्याच्या तंगड्या त्याच्या गळ्यांत आल्या (મરાઠી કેહેવત)
 હમકે ટાંગે હમકે ગલેમે (હિંદુસ્થાની કેહેવત)
પોતાના પગનુ ખાસડુ પોતાનાંજ માથામાં મારે.
પોતાના પગમાં પોતેજ કોહાડી મારે
 To drop the bricks one is carrying on one's own foot.
 (ચીનાઇ કેહેવત[1])
 He has wounded his leg with his own axe (જ ગાથી કે[2])
 અપને પાઓંમે આપહી કુહ્વાડી મારતે હએ (હિંદુસ્થાની કેહેવત.)
 آش بدست خود بریش خود زد
 تیشہ برپای خود زد
 (ફારસી કેહેવતો.) آش بدست خود زد
 आपल्या हाताने आपल्या पायावर दगड पाडून घेणे (મરાઠી કેહેવત.)
પોતાના રોટલામાં મીઠું કોણ નાખે?
 શાને પોતાનાં ઉદર પોતાનામાં પોતેજ ખલલ કોણ કરે?
પોતાના વાંક સારૂ પારકાંને દોષ દેવો ૬૩૬૫
 Don't blame others for your own fault. (ચીનાઇ કેહેવત[3])
પોતાના વાસાનો વાંક કોઈ દેખે નહિ.
 ઓરકી ફુલી દેખતે હએ અપના ટેંટ્ટર નહિ દેખતે હએ. (હિ. કે.)

---

1 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 150
2 Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 9
3. Scarborough's *Chinese Proverbs* p. 306

પોતાના હાથનુ બાલેલુ સારૂં, પણ પરાયા હાથનુ ઠારેલુ માઠું
(અથવા) પોતાના હાથનુ બાલ્યુ સારૂ, પારકા હાથનુ ઠાર્યું માઠું.
પી ઢજે હથજે બર્યો પણ સારો (કચ્છી કેહવત)
પોતાની ઉપર પોતેજ દુખ લાવે.
Le fou cherche son malheur [1] (ફ્રેંચ કેહવત)
Cutting a tree and letting it fall on one's self (તે કે [2])
પોતાની એબ સઉ કોઇ ઢાંકે
અપની ઐબ સબ લીપતે હએ (હિંદુસ્થાની કેહવત)
પોતાની ઘોર (અથવા, કબર) પોતેજ ખોદે (અથવા) પોતાને દાતે
પોતાની કબર ખોદે ૬૩૭૦
યાને, પોતાની ઉપર પોતેજ દુખ લાવે
આપહી અપની કબર ખોદતા હએ
અપને દાતો અપની કબર ખોદતા હએ (હિંદુસ્થાની કેહવતો)
आपली चिता आपण खणें (મરાઠી કેહવત)
પોતાની છુરી, ને પોતાનુજ ગલુ.
પોતાની જીદગી સૌને પ્યારી છે.
પોતાની જાગ ઉઘાડી કર્યે તો નાગા દેખાઈએ
અપની રાન ખોલે ઔર આપહી લાજે મરે (હિંદુસ્થાની કેહવત)
પોતાની ઝુપડી (અથવા, મઢી[3]) મા સૌ જોરાવર
પોતાની ઝુપડી સારી, પણ પારકી હવેલી માઠી. ૬૩૭૫
Più vale il fumo di casa mia, che il fuoco dell' altrui [4]
(ઈતાલ્યન કેહવત)
Mas vale humo de mi casa que fuego de la agena.[5]
(સ્પૅનીશ કેહવત)

---

૧ The fool hunts for misfortune
૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 162
૩ નાઘલુ ઘર, ઝુપડુ
૪ The smoke of my own house is better than another man's fire
૫. Better is the smoke of my own house than the fire of another's

પોતાની માને કોણ ડાકણ કહે? (અથવા) પોતાની માને કોઇ ડાકણ નહિ કહે.

No one cries stinking fish.

Every potter praises his own pot, and more if it be broken. (અ મેળ કેહવતો.)

Cada ollero su olla alaba, y mas si la trae quebrada.[1] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Chaque potier vante son pot.[2] (ફ્રેંચ કેહવત)

Jedem dünkt sein Eul ein Falke.[3] (જરમન કેહવત)

Ad ogni uccelo suo nido par bello.[4]

Ognuno loda il proprio santo[5] (ઈટાલીયન કેહવતો.)

Niemand's lief is lelijk.[6]

Elk waant dat zijn uil een valk is.[7] (ડચ કેહવતો.)

Cada bofarinheiro louva seus alfinetes[8] (પોરચુગીઝ કે)

Even to the monkey its own young is precious. (તા. કે[9])

The crow's chick is dear to the crow (તેલુગુ કેહવત[10])

The melon seller declares his melons sweet. (ચીનાઇ કે[11])

Will the milkman say that his milk is sour? (કા. કે[12])

---

૧ Every potter praises his pot, especially if cracked.

૨ Every potter vaunts his own pot.

૩ Every one thinks his owl a falcon.

૪ Every bird thinks its own nest beautiful.

૫ Every one praises his own saint.

૬ Nobody's sweetheart is ugly

૭ Every man thinks his own owl a falcon.

૮ Every pedlar praises his needles.

૯ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 252.

૧૦ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 104.

૧૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 29

૧૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 71

No one says my milk is sour (કુર્દ કેહવત[1])
No one calls his own butter milk sour (બંગાલી કેહવત[2])
પિઠ્ઠી માકે કોઈ ડાકણુ ચએ? (કચ્છી કેહવત)
ગુઆલન અપને દહીંકો ખટ્ટા નહિ કહતી
અપની છાચકો કોઈ ખટ્ટા નહિ કહતા (હિંદુસ્થાની કેહવતો)
(ફારસી કેહવત) کسی نگوید که دوغ من ترش است

પોતાની મીનમા કુતરો જોરાવર

Every dog is valiant at his own door
Every cock is proud on his own dunghill
Every dog is a lion at home (અંગ્રેજી કેહવતો)
A cock is crouse on his ain midden (સ્કૉચ કેહવત)
Chien sur son fumier est hardi[3] (ફ્રેંચ કેહવત)
Auf seinem Miste ist der Hahn ein Herr[4] (જરમન કે)
Gallus in suo sterquilinio plurimum potest[5] (લૅતીન કે)
E ardito il gallo sopra il suo letame[6] (ઈતાલ્યન કેહવત)
Muito pòde o gallo no seu poleiro[7] (પોરચુગીઝ કેહવત)
Cada gallo canta en su muladar[8] (સ્પૅનીશ કેહવત)
Een haan is stout op zijn eigen erf[9] (ડચ કેહવત)
Even a cur may bark at his own gate (જેપાનીસ કે[10])
Even a dog is king in his own place (તામીલ કેહવત[11])

---

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 51
૨ *Ibid*, p 9 ૩ Every dog is valiant in his own kennel
૪ The cock is a lord on his own dunghill
૫ The cock is proudest on his own dunghill
૬ The cock is bold on his own dunghill
૭ Every cock is valiant on his own dunghill
૮ Every cock crows on his own dunghill
૯. A cock is valiant on his own dunghill
૧૦ "ઓરીએન્ત," મે ૧૮૮૫ નો અંક, સફે ૨૧૯
૧૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 391

Sitting down in one's chair at home, and throwing out a flame. (કાશ્મીરી કેહવત [૧])

The power of the place is greater than the power of the man. (તેલુગુ કેહવત [૨])

In your own village crow and be a cock but when you are in another you must be a hen [૩]

स्थान स्थितः कापुरुषोपि सिंहः ॥[૪] (સંસ્કૃત કેહવત)

هر سگی بخانهٔ خود دلیر است

هر سگی که عوعو کند در کوچهٔ خود شیر عرّان است

(ફારસી કેહવતો)

હોવા હમે ગલીમે અપની કુત્તાભી શેર.

અપને ઘરમે બિલોટા બાઘ (હિંદુસ્થાની કેહવતો)

અપના દુઆરી કુકુરો બસ્યિાર. (બિહાર કેહવત.[૫])

પિંડ૦ પેરીમે સોકો સુલગ. (કચ્છી કેહવત.)

પોતાની રાબ[૬] (અથવા પેજ) સારી, પણ પારકી ખીચડી માઠી.

Bedre en salt Sild over sit eget Bord, end en fersk Giedde over et fremmed.[૭] (ડેનીશ કેહવત.)

પોતાની રોટલી હેઠલ સૌ ઉંગાર તાણે.

Every miller draws the water to his own mill.

The laundress washeth her own smock first

All men row galley way (i. e. every one draweth towards himself). (અંગ્રેજી કેહવતો)

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 81. ૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 179

૩. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts* by Capt. Thomas Herbert Lewin p 4.

૪. In a strong position, even a coward is a lion. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p 483. ૫. Christian's *Behar Proverbs*, p 59

૬ રાબડી. ૭ Better a salt herring on your own table, than a fresh pike on another man's.

Chacun prêche pour son saint [૧]

Chacun tire l'eau à son moulin [૨] (ફ્રેંચ કેહવતો)

Ognun tira l'acqua al suo molino [૨] (ઈતાલ્યન કેહવત)

Cada uno quiere llevar el agua á su molino, y dejar en seco el del vecino [૩] (સ્પૅનીશ કેહવત)

Enhver vil rage Ild ad sin Gryde. [૪] (ડેનીશ કેહવત)

પોતાની વહુને કાણી કોણ કહે? ૬૩૮૦

The owl thinks all her young ones beauties. (અંગ્રેજી કે)

All' orso paiono belli i suoi orsatti [૫] (ઈતાલ્યન કેહવત)

Jeder Mutter Kind ist schon [૬] (જર્મન કેહવત)

The porcupine says, O my soft little son, softer than butter, the crow says, O my son, whiter than muslin (અફ્ઘાન કેહવત [૭])

પોતાની સીમમા કોહલો વાઘ.

પોતાનુ અપલક્ષણ, ને પારકો જશ, સર્વે ઢાંકે.

(ફારસી કેહવત) عیب خود را کسی نمی بیند

પોતાનું ઈંડુ ભુજવા સારૂ પરાયાનુ ઘેર સલગાવે (અથવા) પોતાનુ ઈંડુ ભુજવા પરાયુ ઘેર બાલે

આ કેહવત અંગ્રેજી કેહવત He set my house on fire only to roast his eggs ઊપરથી આવેલી છે

અપની ચીલમ ભરનેકો મેરા ઝોપરા જલાતે હો (હિં કેહવત)

---

૧ Every one preaches for his own saint

૨ Every one draws the water to his own mill

૩ Every one wishes to bring water to his own mill, and leave his neighbour's dry ૪ Every one rakes the fire under his own pot.

૫ The she-bear thinks her cubs pretty

૬ Every mother's child is handsome

૭ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 62

આઉને પરાઇ (અથવા, પારકી) નિંદા કરવી
Eating a good dinner in his own house yet interfering in the matters of other people (કાશ્મીરી કેહવત.[૧])
आपल्ले खाते वाल आणि दुसऱ्याचा दून ताहून घ्याते गाल (મ કે)
[૨] પોતાનું ઘર ને અ– પક ૬૩૮૫
પોતાનું ઘર સભાળવું
Only govern your own door and don't talk about other men's daughters and wives (ચીનાઇ કેહવત.[૨])
પોતાનું તાઉડું કરવું (અથવા) પેટનું ટાઉડું કરવું
To feather one's nest well (અ ગ્રેજી કેહવત)
પોતાનું નાક કાપી સામાને અપશુકન કરવા.
He cut off his nose to spite his face (અ ગ્રેજી કેહવત.)
Giving her child her mother in-law's name she threw it into the fire. (તેલુગુ કેહવત [૩])
Cutting off his own nose to hinder another's journey (અ ગ્રેજી કેહવત.[૪])
आपलें नाक कापून दुसऱ्यास अपशकून करणें (મરાઠી કેહવત)
પોતાનુંજ ખાસડું ને પોતાનુંજ માથું
ઉસીકી જુતી ઉસીકા સિર. (હિ દુસ્થાની કેહવત)
પોતાને ઘેર બાધા મગલ ને પારકાને ઘેર બાધડ મગલ. ૬૩૯૦
પોતાને દાંતે પોતાની કબર ખોદે
(ફારસી કેહવત) بپای حریص بگور رفتن
આપહી અપની કબર ખોદતા હઐ. (હિ દુસ્થાની કેહવત.)

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 165. ૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 335
૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 10.
૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 9

પોતાનો કુહાડો પોતાનાજ પગ પર

He dug and threw (the earth) on his own head (તે કે [૧])

પોતાનો જીવ સઊને પ્યારો છે (અથવા) પોતાની જીંદગી સઊને પ્યારી છે.[૨]

Life is sweet (અંગ્રેજી કેહવત)

Every man's life is sweet to himself (તેલુગુ કેહવત [૩])

अपनी जान सबको पियारी हऎ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

ज्याचा त्याला जीव प्यारा (મરાઠી કેહવત)

પોતાનો વાક, ને પારકું દુખ, કોઇ જાણે નહિ

Nobody is willing to acknowledge he is in fault

None knows the weight of another's burthen (અં કેહવતો)

Niemand sieht seine eigene Fehler [૪] (જરમન કેહવત)

No one sees his own faults (બંગાલી કેહવત [૫])

Men know not their own faults, as oxen know not the greatness of their strength (ચીનાઇ કેહવત [૬])

(ફારસી કેહવત) تندرستا را نباشد درد ریش

પોતાનો વાસો ને વાક કોઇ દેખે નહિ ૬૩૯૫

પોતાના અપલક્ષણ, ને પારકી અછતની ખબર પડે નહિ

આપન હારલ મેહરી કે મારલ કેહૂ કહલા (બિહાર કેહવત [૭])

પંડની ભુલ ને પારકી અછત, કોઈ ન જાણે (કચ્છી કેહવત)

પોતાના ઘરને કોઇ આગ નહિ લગાડે

---

૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 185

૨ જુઓ કેહવત નાο ૩૦૬૭, સફે ૨૮૬

૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 75

૪ No one sees his own faults

૫ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 9.

૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 255

૭ Christian's *Behar Proverbs*, p 86

પોતાનાં ઘરમાં આવવું કોણને નહિ ગમે?

  અપને ઘરમે આતા કિસકો બુરા લગતા હૈ? (હિંદુસ્થાની કે)

  પી હરે ગરમે અમે સુ કેરે ન ખપે (કચ્છી કેહેવત)

પોતાનાં ઘરમાં (અથવા મનમાં) મોતીના ચોક સઉ કોઈ પુરે

પોતાનાં ઢોલ પોતેજ વગાડે ૬૪૦૦

  અપને મુહ મિયાં મિટ્ટૂ (બિહાર કેહેવત.[1])

પોતાનાં પેટની આગ પોતેજ જાણે[2]

પોતાનાં પેટમા પોતેજ પાણી મારવી

  आपल्या अमांत मार्ती घाल्न घेतली (મરાઠી કેહેવત)

પોતાનાજ લટિયા, ને પોતાનોજ ભરડો.

પોતાવટમાં કામ નહિ પાગે

  आपसांत व्यवहार करू नये (મરાઠી કેહેવત)

પોતિયા ઢીલાં ૬૪૦૫

  માને, હોસ ઉડી જવો; હિમ્મત જવી.

પોતીકું ખેતર પડતું જાય, ને પરાયાં ખેતર પર મન થાય.

પોતીકાં હોય તે કડવું પાય ને લોક હોય તે મિઠું પાય.

  If my own smite me yet in some place he will help me. (કાશ્મીરી કેહેવત.[3])

  Home counsel is bitter you will get honey enough outside[4]

પોતું ફેરવવુ

  માને ભુસી નાખવુ, રદ કરવુ

---

[1] Christian's *Behar Proverbs*, p 45

[2] જુઓ કેહેવત નાં ૧૨૦૭ પૃ ૫૧૨

[3] *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 165 [4] *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts* by Capt. Thomas Herbert Lewin p 20

પોતે હોય તેવો બીજાને લેખે, (અથવા, દેખે [૧])
O ladrao cuida que todos taes sao [૨] (પોરચુગીઝ કેહવત)
પોથીમાના રીંગણા ૬૪૧૦
पुराणाची वायगीं पुराणात (મરાઠી કેહવત)
પોથા તે થોથા, ને ડાચા તે સાચા
પોથા તે થોથા, ને પાઠે તે સાથે.
पराधीन जिणें आणि पुस्तकी विद्या (મરાઠી કેહવત)
પો— પડ્યો તે ધુલ લઇને ઉઠે.
પોપટ બોલવા શિખીને બંદીખાને પડે.
પોપટજી બનવુ, (અથવા, થવુ.) ૬૪૧૫
પોપટની માફક ભરડી જવુ
To prate like a parrot (અંગ્રેજી કેહવત)
The parrot will utter what it is taught (તામીલ કેહવત [૩])
પોપાબાઇનુ રાજ, ને ખરે બપોરે બણગુ
પોચા, નબલા હાકમ વિષે બોલતા વપરાયછે
પોપાબાઇનો રાજ (કચ્છી કેહવત)
પોબારા માપવા, (અથવા, ગણવા)
પોમલી જણે, ને પોમલો સુવાવડ ખાય
કોઈ "પોમલી" અને "પોમલો" એને બદલે "પેમલી" અને "પેમલો" પણ કહેછે
પોયુ તેટલુ મોતી ૬૪૨૦
પોર મુઇ સાસુ, ને હોણ આવ્યા આસુ
A daughter-in-law's mourning for her mother-in-law is purely hypocritical. (ચીનાઈ કેહવત [૪])

૧ એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૩૨૨, સફે ૩૧૯ ૨ The thief thinks that all are like himself
૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 326
૪ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 160

It is said that six months after the death of the mother-in-law a tear came into the eye of the daughter-in law (તામીલ કેહેવત[1])

Six months after the death of the mother-in law tears came into the eyes of the daughter-in-law (તે. કે[2])

પર મુઇ સાસુ અયસુન આયે આસુ (હિંદુસ્થાની કેહેવત.)

પોલા દેખકે પેઠ જા.

પોલી ફુટી, ને પુરણ નિકળ્યુ

પોલુ તે વાગે

પોલે પાને ભગવાનદાસ, ને ભુગળા પેહેમાં સો પચાસ. ૬૪૨૫

પોષ ને પેટમાં ભર્માં ઓસ. (અથવા) પોષ ને ઘરમા મુઠી ઓસ.

પોષ, હાડી સોસ સાસુની રીશ ને વહુનો સતોષ.

પોહચેલ બુટ્ટી.

પોહર હાકડો ચહલો, ને પેટમાં ખાડો પડ્યો

પખીનો મેળો ૬૪૩૦

પચ કહે તે પરમેશ્વર. (અથવા) પચ ત્યાં પરમેશ્વર. (અથવા) પાંચ કહે તે પરમેશ્વર (અથવા) પાચે કહ્યુ તે પરમેશ્વરે કહ્યુ (અથવા) પાંચ ત્યા પરમેશ્વર. (અથવા) પાચે કીધું તે ખોદાએ કીધુ.

That is true which all men say (અંગ્રેજી કેહેવત.)

Voix du peuple, voix de Dieu.[3] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Volkes Stimme, Gottes Stimme.[3] (જરમન કેહવત.)

Vox populi, vox Dei.[3] (લેટીન કેહવત.)

Voce di popolo voce di Dio.[3] (ઇટાલિયન કેહવત.)

Voz del pueblo es voz de Dios.[4] (સ્પેનીશ કેહવત.)

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 460

૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 5.

૩ The people's voice, God's voice.

૪ The voice of the people is the voice of God.

The heart of the people is the heart of Heaven. (ચી કે ૧)

حدا با حلق و حلق با حدا

(ફારસી કેહવતો) ربان حلق نقارهٔ حدا

जनवाक्यतु कर्तव्य ॥[2] (સસ્કૃત કેહવત)

પચ જહા પરમેશર.

પચ માને ખોદા, ખોદા માને પંચ

ખલકકી ઝબાન, ખુદાકા નક્કારા (હિદુસ્થાની કેહવતો)

પચ તિડા પરમેસર (કચ્છી કેહવત)

जगाची वाणी, ती ईश्वर ध्वनी

पाचा मुखीं परमेश्वर (મરાઠી કેહવતો)

પચ કહે બીલ્લી, તો બીલ્લી સહી

If one, two, and three say you are an ass, put on the ears (અગ્રેજી કેહવત)

પચ કહે સો કીજ્યે.

Do what is agreeable to the community (તામીલ કેહવત[3])

પચ મિલ કર કીજ્યે કાજ, હારે જીતે આયે ન લાજ (હિ કે)

પચ બોલ્યા ત્યા પરમેશ્વર બોલ્યા

પચનો ચરૂ ઘસાઈ ગયો. ૬૪૩૫

પચાતની વાડીમા જમવાનુ થાય, ત્યા માકી ગધેડો મારવા જાય,[4] બાપલા મુઆ તાહરૂ શુ થાય?

પચાતનો શાપુરદારૂ.

કાઈ પણ વાત છુપી નહિ રાખતા તેને જાહેર કરી દેનારના સબધમા વપરાયછે

પચાતીઆ (અથવા, પચાતીઆના) છોકરા ભુખે મરે.

---

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 395

૨ One should act according to the people's voice Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 406

૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 390

૪ વગર નોતરે ખાવા જાય

પડ રહે તો પેટ ભરે ધને રહે તો ઢગલો થાય. (અથવા) પડ રહે તો પેટ ભરે ને ધને ઢગલો થાય.

પડ સલામત તો પાઘડિયાં બોત. ૬૪૪૦

પઆછી પજે લાગુ તોકે કપાસિયા

પંડિત ભયે મશાલચી ઓર બેઠે બાત બનાય, આપ ચલે અંધેરે ઓર લોક ઉજાલે જાય.

પંડિત સાથે ગોઠડી, મુજ મન ખરી સોહાય સેહજેસુ બોલાવતાં, આયુક આપી જાય.

પડો પાડો કુવરો ત્રણે જાત કજાત, નાગર કાગ, ને કુકડો ત્રણે જાત સજાત.

પત્લાળી ખીચડી પેટ ફુટતી ખવાય. ૬૪૪૫

પથ પાયે ને વેરી ધાએ.

પદર ભાઇ પખવાડીએ ખાઇ ખીર ઓર ખાડ તું જાતકી કનચણી તો મે જાતકો ભાડ.

પાખ પાદશાહની કપાય પણ નેવ રાડીરાંડના ન કપાય.

પાગલી ડકણ વહાલાં ખાય.

પાગલો પાણી સીપવા નિકલ્યો ને પદર જાણું પગ ઝાલે. (અથવા) પાંગલો વાડ કરે ને પદર જાણું પગ ધરે (અથવા) ત્રણ જાણું ટાગા ઝાલે ત્યારે લુલો વાઝ કરે. ૬૪૫૦

પાંગિઠીઓ બીરાસ.

પાંચ આગલે પોંહચો સબધો (અથવા શોભે.)

પાચ (અથવા, પાચે) આગલાં કાંઇ સરખા છે[1] (અથવા) પાચે આંગલી સરખી નહિ હોય.

All tongues are not made of the same flesh. (અ ?)

Tutte le dita non son pari.[1] (ઈટાલિયન કેહવત.)

[1] All the fingers are not alike.

Os dedos da mao nao sao iguaes.[1] (પોરચુગીઝ કેહવત)
Non omnes possummus esse Scipiones[2] (લેતીન કેહવત)
The lotus flowers of a tank are not all of the same species, so the children of the same mother are not all alike (તામીલ કેહવત[3])
The fruit of one tree may be sour and sweet, the sons of one mother dull and discreet (ચીનાઇ કેહવત[4])
All the fingers are not equal (હીબ્રુ કેહવત[5])
Are the five fingers equal in length ? (બ ગાલ કેહવત[6])
Are the five fingers of the hand equal ? (અફગાન કેહવત)

پنج انگست برابر نیست

نه هرزن زن است و نه هر مرد مرد — حدا

(ફારસી કેહવત) پنج انگشت یکساں نکرد

પાચુ ઉગલિયા બરાબર નહિ (હિંદુસ્થાની કેહવત)
पाच बोटें कोठें सारखीं असतात काय ? (મરાઠી કેહવત)
પ જે આગરીયુ સરખ્યુ નઈન (કચ્છી કેહવત)
પાંચ કોશે પાલો વશી, દસ કોશ અસવાર, કાતો નારી કુભારજા, કાતો કથ ગમાર
પાચ દાહડાની પાદશાહી, (અથવા, સાહેબી) ૬૪૫૫
(ફારસી કેહવત) هرکه را پنج روز نوبت اوست
પાચ પૈસા પુછવા

---

૧ The fingers of the same hand are not alike
૨ All cannot be like Scipio
૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 175
૪ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 358
૫ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 236
૬ *Ibid*, p 235

પાચ પૈસે સુખી.
પાંચ પાંડવ, ને છઠ્ઠી દ્રૌપદી.
પાંચ માર પચાસ માર પણ એક મુઠીને ન ઝાર
પાચ રૂપિયા લે, પણ પંચાત ના કર. ૬૪૬૦
પાંચ વરસનો ઘરધણી, ને સો વરસનો સુથાર
પાચ વસાનું આદમી ને વીસ વસાનુ લુગડુ
પાચ સાતકી (અથવા, સાત પાંચકી) લકડી, ઓર એકકા બોજ
Viele koennen Einem helfen.[1] (જરમન કેહવત.)
સાત પાંચકી લાઠી એક જનેકા બોજ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
દસકા લાઠી એકકા બોજ (બિહાર કેહવત.[2])
ઝાઝે જણુ લકડુ ને હીકરેલે બોજ (કચ્છી કેહવત.)
પાંચને બરખત, ને હજારોને હરખત.
પાંચનો ગોવાલ ત્યારે પચીસનોએ ગોવાલ. ૬૪૬૫
પાંચસે મસ્યા પીંજારા, ને છસે મસ્યા તાઇ ઝપે જણને પેરો ઘાલ્યો તો સુઈ માખ સારી.
પાંચે કહ્યુ તે પરમેશ્વરે કહ્યુ
પાંચે કીધુ તે ખોદાએ કીધુ
પાંચે ખોયા પચાણું ને પામે ખોવા પાચ, પૈસે ખોયુ પાવણુ ડોસી બેઠી બેઠી કાત
પાંચે[3] દોસ્ત પચીસે ઠાકોર, અને સોએ સગાસે બગાડ ન કરવો. ૬૪૭૦
પાંચે નામુ જોરાવર.
પાંચે પર, પચાસે મિત્ર ને સોએ સગો.

---

[1] Many can help one.
[2] Christian's *Behar Proverbs*, p. 99
[3] પાંચ રૂપિયા.

પાંચે મિત્ર, પચાસે ઠાકોર, સોએ સગો, ને રૂપિયે ચાકર. (અથવા) પાચે મિત્ર, પચીસે ઠાકોર, ને સોએ સગો.

યાને, પાચ પૈસે મિત્ર, પચાસે ઠાકોર, સોએ સગો, અને એક રૂપિયે ચાકર રાજી થઇ શકેછે.

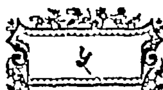
પાતીએ વહુની, ગોલામગીરી સઉની.

પાતીનો ભાગ પેટમા દુખતાં ખાવો પડે (અથવા) પાતીનો પોંક પેટમા દુખે તોપણ ખાવો પડે. ૬૪૭૫

પાદડા દેખીને પનોજી પાચ વાર પરણ્યો.

પાપણે પણીયારા.

ફક્ત નામ પઘડી રહેછ

ફક્ત ચીભડી[1] ને દાદમા ધી.

ફકીર હાલમે મસ્ત, ઝરદાર માલમે મસ્ત બુલબુલ બાગમે મસ્ત આશીક દીદારમે મસ્ત. ૬૪૮૦

ફકીરડીનુ ધ્યાન ચુંથામાં.

ફકીરના શાહ.

Ayer vaquero hoy caballero.[2] (સ્પે કે)

Die heden was een ridder, word morgen wel een bidder[3] (ડચ કેહવત.)

He makes the great mean and the mean, great. (તે. કે[4])

ફકીરની ઝોળીમાં હાથ નાખવો (એ સારૂ નહિ.)

ફકીરનો (અથવા સાંઈનો) તકિયો, જેને જમે તે બેસે.

ફકીરમાં ફકીર બે, રવિ ને ચંદર. ૬૪૮૫

ફકીરા મસિદ ને જ્યાં પડ્યા ત્યાં નચિંત (અથવા) ફકીરા નચિંત ને જ્યાં સુતા ત્યાં મસીદ.

---

૧ ખાટ ચીભડ. ૨ Yesterday a cowherd, to-day a cavalier

૩ Who to-day was a haughty knight, is to-morrow a pennyless wight. ૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 182.

ફકીરીથી દલગીરી દૂર રહેછે
ફજેતીના પારાવાર (અથવા) ફજેતીના ફાલકા
ફજેતીના પારાવાર, ને રૂસવાઇના રસ્તાખેજ
ફટ કરીને કહે, તો ગામ બહાર જઇને રહે, નફટ કરીને કહે, તો ગામમા આવી રહે ૬૪૯૦
ફટકો મારવો
ફટને ફટ હોય નહિ
ફટેમે પાઉં, તુટેમે સિર, ઔર બીચમે મેરા ચાનભાઇ!
ફડશ મુકી આખાને ખાવા ન ધાવું.
ફણુસે ફુલે ૬૪૯૫
ફતેહના ડકા
ફરતા ફરતી છાયડી છે
ફરતી છાઇ
ફરતા કરતા તરતાં ઘણાં
ફરરર ફુ, ને ઘેર જઇને ખાશે શુ? ૬૫૦૦
ફરી ફરીને બાપનું બારમુ ને બાયડીની અઘરણી આવતી નથી.
ફરી ફોક, ને રાજાના રોગ
ફરે કપાલ, તો શુ કરે ભૂપાલ?
ફરે તે ચરે, ને બાંધ્યો ભુખે મરે (અથવા) ફરે તે ચરે, ને બાંધ્યો બલ ભુખે મરે

Qui partout va, partout prend.[1] (ફ્રેંચ કેહવત)

ફરે સે ચરે, ને બધો ભુખ મરે (કચ્છી કેહવત)

ફરેએ ફરેસ્તા ફરે ૬૫૦૫

Wise men are caught in wiles (અગ્રેજી કેહવત)

ફલ ફુકુ ને બીજ મોહદુ

---

૧ He who goes everywhere gains everywhere

ફ઼ળનાં ઝાડને સહુ કોઇ પથ્થર મારે.

On ne jette des pierres qu'à l'arbre chargé de fruits.[1] (ફ઼્રે.)

I meglior alberi sono i più battuti.[2] (ઇટાલિયન કેહવત)

Stones are thrown at a fruit-bearing tree are they thrown at that which does not bear? (તામીલ કેહવત.[3])

Blows with stones to the bearing tree. (તેલુગુ કેહવત.[4])

(ફ઼ા. કેહવત) هم کس تزند بر درخت بی بر سنگ

ફ઼ાટી જવુ

યાને, છકી જવુ

ફ઼ાટી પડવુ, (અથવા, મરવુ)

ઓચીંતી માઠી ખબર સાંભળવાથી થતુ મોહટુ દુખ બતાવવા બોલાયછે

ફ઼ાટુ વરસાદ (અથવા) ભાગુ ઢોલ. ૬૫૧૦

મોહટા ઉપર આવનાર અને પાજી માણસને વિષે બોલાયછે

ફ઼ાટે લુગડે ને ઘરડાં માબાપે શુ લાજ છે? (અથવા) ફ઼ાટે લુગડે લજાઈએ, પણ ઘરડે માબાપે લજાઈએ નહિ.

ફ઼ાટેલ લુગડાં ને ગરીબ માબાપે લાજવું નહિ

ફ઼ાટેલાંમાં સહુ પગ ઘાલે

ફ઼ાટાં કપડાંએ તો લાજે, ને ઘરડાં માબાપે તો ગાજે

ફ઼ાટા લુગડાં ને ઘરડા માબાપ કાહડી નખાતા નથી ૬૫૧૫

ફ઼ાટામાં પગ ઘાલવો

યાને કોઇના કજીઆમાં વચ્ચે પુરાવુ

ફ઼ાતડા હવે ક્યાંયનું ક્યાંય ને વાણિયો ઝાડે ગહિનુ નહિ.

---

1 It is only at the tree laden with fruit that people throw stones.

2 The best bearing trees are the most beaten.

3. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 231

4 Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 23.

ફાલી ફુલીને ગધેડા બનવુ
ફાલુ ને વલી વીંછીએ કરડ્યો.
ફાવ્યો ડાહ્યો ૬૫૨૦

He seemeth wise, with whom all things thrive
Success makes a fool seem wise (અંગ્રેજી કેહવતો)
Qui gagne, joue bien [1] (ફ્રેંચ કેહવત)
Wer gewinnt, spielt am besten [2] (જરમન કેહવત)
A chi la riesce bene, è tenuto per savio [3] (ઈતાલ્યન કેહવત)

ફાવે તેવુ વેતરવુ
ફાવેલા કોહલાએ વાઘણ પકડી
ફાવેલો ભાઠેલો અ—તો અ—તો ગીત ગાએ.
ફાસ ફુસની તાપણી, ને પરદેશીની પ્રીત.
ફિકર બુરી ચીજ છે. ૬૫૨૫
ફિક્કુ કમરખ જેવુ
ફીફા ખાડે દાણો નિકલે નહિ.
ફીર ફીર બનિયા ગુડ નહિ દેવે
ફીરતી ચક્કી પથ્થરકી, દેખ કબીરા રોય, એ દો પતકે બીચમે, સાબેત ગયા ન કોય. જો બીલગા હએ ખીલકુ, ઓ ફિયુ કર પીસા જાય?
ફીરતે ફીરતે જુગ ગયો, પાવ કોસ પર ગાઉં, ભેડુ બિના ભટકત હઉં, કૌન બતાવે ઠાઉં. ૬૫૩૦
ફીરબી આટા ખુટા
ફુઅડ રાંડને પાથરતા વાહણુ થાય.
ફુઅડને ઘેર જોડ કમાડ, ઉઘાડે કોણ, ને અડકાવે કોણ?

---

૧ He plays well that wins
૨ He plays best who wins
૩ He who succeeds is reputed wise.

ફુઅડને ઘેર ફુઅડ ગઈ ને આસે અઠોરા દેઇને રહી ઉઠો રે ફુઅડના ધણી અન્ન થોડુ ને આખો ધણી.
ફુઅડનો મેલ ફાગણે જાય. ૬૫૩૫
ફુઅડનાં ઉપાડે કોણ, ને દે કોણ?
ફુઇ આવી દિસે ને માહરાં છોકરાં બીહશે માસીને તો તેડ અણુની માગણ તર [1] ને માસીને બોણે ભર.
ફુઇ તેવી ભત્રીજી ને દાત તેવી બત્રીસી
ફુઇ, ને થડાં પાણીની કુઈ
ફુઇ ને પાછલી રાતે (અથવા કુવે પડીને) મુઈ ૬૫૪૦
ફુઇ ફસટ્યાં ને બેહન બસટ્યાં
ફુઇની ખારક આંખો કાહડે
ફુઈની ફોફ્લ્યારી સારી, ને ફુવો ગીમો નસારી, ને ત્યાંથી લાવ્યો કસારી!

ફોકટની વડાઈ લેનાર અને અણુપટતી રીતે પોતાની વખાણ કરનારના સબંધમાં વપરાયછે

ફુઇનું પસ્તુ માસીને ને માસીનુ ફુઇને
ફુઇને મુછ હતે તો કાકાજી કેહવાતે. (અથવા) ફુઇને મુછો હોય તો કાકો કેમ ન કેહવાય? ૬૫૪૫

If my aunt had been a man she'd have been my uncle. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Should the mustache of one's aunt grow we may call her uncle. (તામીલ કેહવત.[2])

आत्याबाईला मुश्या असित तर चुलता म्हटलं असता (મરાઠી કેહવત)

ફુટ કાકડી તુરિયાં ને કારેલાંનું શાક, તાવે સદેસો મોકલ્યો આજ આવું કે કાલ.

---

[1] તળ. [2] Percival's *Tamil Proverbs*, p. 23.

ફુટનારીને ઝોકો
ફુટી આખનુ ફુનુ, ને માહરૂં ચાન જોવાનુ વાહલું.
એકપુરા અને વાહલા ફરજંદના સબંધમા વપરાયછે
ફુટી પઇ (અથવા) ફુટી બદામ
વગર ખીસાદની અને નિરૂપ્યોગી વસ્તુઓના સબંધમા વપરાયછે
ફુટેલી સેહવાય, પણ દેખતી (અથવા, આજેલી) નહિ સેહવાય (અથવા) ફુટી સેહવાય, પણ આછી (અથવા, દેખતી) નહિ સેહવાય (અથવા) ફુટી ખમાય, પણ દીઠી (અથવા, દેખી) ન ખમાય. ૬૫૫૦
અદેખા માણસના સબંધમા વપરાયછે
ફૂટલ સહાલા, આન્જન ના સહાય (બિહાર કેહવત[1])
ફુટી સહે, આછી ન સહે (હિંદુસ્થાની કેહવત)
ફુટેલુ મોતી, ને તુટેલુ મન, નહિ સાધી શકાય
फुटलें मोती आणि तुटलें मन साधू न शके विधाता (મરાઠી કેહવત)
ફુટેલુ મોતી હાથ નહિ આવે.
ફુદના–માસી.
યાને, થોડી અક્કલની
ફુધેરીનુ ફુલ,[2] (અથવા, પદેરીનુ ફુલ,) નહિ અફરગાનનું કે નહિ બાજનુ.
વગર કામના ને નકામાં માણસના સબંધમાં વપરાયછે
ફુલ નહિ, ને ફુલની પાખડી. ૬૫૫૫
ફુલ ન ને પાખડી (કચ્છી કેહવત)
फुल नाहीं फुलाची पाकळी (મરાઠી કેહવત)
ફુલતો કપાસકા, ઓર ફુલ કાયકા, દુધ તો માયકા, ઓર દુધ કાયકા; પુત તો ગાયકા, ઓર પુત કાયકા, રાજા તો મેઘરાજા, ઓર રાજા કાયકા

૧ Christian's *Behar Proverbs*, p 89
૨ આ ફુલ સફેદ હોયછે, અને તેની વચ્ચે રાતી તીપકી હોયછે

ફુલ પણ કે ચોસર ગુંથવાની વાત

ફુલ ફુટાક્યા ને ફુલના છાણા ઘેર જાય ત્યારે કહડેલાં કાણાં.

ફુલ ફુટાક્યા ફાટમાં છાણું ઘેર આવ્યા ને કહડેલું[1] કાણું.

ફુલ ફુલ્યાં ફુવારી ને કાણીઓ કહે મહને પરણાવો. ૬૫૬૦

ફુલકી ફરી મેરા સિર પર ધરી અરધી મુઝે જમીનમે ગરી પિઉ આવે સો પુછુ ભાર ઊચકે સો જીવે ક્યું?

ફુલને ઘોડે ચહડવું

ફુલબાઇના કોસામાં ફોદો હોય[1] (અથવા) ક ફુબાઇના કાસામાં કઇ ગોઠ ગરેફો હોય નહિ. (અથવા) ફુબાઇના કાંસામાં ગડીપો ગોફો નહિ.

ફુલાસાની ફુઇ ને ફુસ્લાં ફુગી સુઇ

ફુલીને દેડકા બનવું ૬૫૬૫

ફુલીબાઇની ફુલ ને છોકરાં ખાય ધુલ.

ફુલીબાનું ફુમકું

ફુલીમાનો ફાકડો, ને ઓરમાન માનું હેત.

ફુલે તે કરમાય.

Tout passe tout casse, tout lasse.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Bella cosa tosto è rapita.[3] (ઇટાલ્યન કેહવત.)

To grow is but to be broken. (તેલુગુ કેહવત.[4])

Flowers bloom and wither year by year but how can an old man grow young again? (ચીનાઈ કેહવત.[5])

ફુવાના બાપનું શરાધ ૬૫૭૦

ફુસ્યાથી હોજે પણ ઓસ્યાથી ના હોજે

---

૧ ફીરકી કરવાનું ઓટીયું ઠીક

૨ Every thing passes, every thing breaks, every thing wearies.

૩ All that is fair must fade.

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 208.

૫ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 158.

ફોકટ બીસની, ને કરે બડાઇ.

Empty boasting, and twirling of mustaches (કા કે ૧)

ફોકટ બીસની, ને તેલનો હલવો.

फोकत विसनी, तमाखु व्यसनी (મરાઠી કેહવત)

ફોકટકા મીલે તો હમકુબી સુનાઈઓ, મગર ભાડા તુમારે સિર.

ફોકટકી ગાડી, ફોકટકા બેલ, ઓર બદેકા ટચકારા ૬૫૭૫

ફોકટની ફુઇ, ને ફુલ્લા કુટીને મુઇ, (અથવા, અફડાઇને મુઇ.)

ફાસ કાહડતા સાલ પેઠું. (અથવા) સારૂ કરતા સાલ પેઠું

ફાસુની ફુઇ, ને ફસકે (અથવા, અથડાઇ) મુઇ

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 219

બુઈશ્વર આદરી બાપડી લઇ ગઈ પાપડી ને મુખ ગઇ કાપડી

બકરામાં સાવજ પળ્યો ૬૫૮૦

બકરી આદુ ખાતાં શિખી ખરી

બકરી ને વરૂ એક ઓવારે પાણી પીએ.

A jackal, ewe, and string of vegetables are equal. (કાશ્મીરી કેહવત.[1])

બકરી બીલાં ભાગતાં શિખે

બકરી આપીને ભેંસ છોડી જવી

You bring a bit of wire, and take away a bar (આ મેળ છે)
Donner un œuf pour avoir un bœuf[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Een eij geeven om een os te bekomen[2] (ડચ કેહવત.)
Alle volte si dà un uovo per un bue.[3] (ઇટાલીઅન કેહવત.)
A man who gives a date-stone and takes a palmyra nut.[4]
One who gives a Visam (anna) and expects a Vāsam (rafter) (તેલગુ કેહવતો.[5])
भोंवळा देऊन बैल काढणे (મરાઠી કેહવત.)

---

1 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 192. ૨. To give an egg to get an ox.
૩. Sometimes an egg is given for an ox.
૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 52.
૫. *Ibid*, Supplement, p. 78

બકરી જાનસે ગઇ, ખાનેવાલેકુ મઝા ન મીલી ૬૫૮૫
બકરી દુધ આપીને લીંદી ભરે
Madge, good cow, gives a good pail of milk, and then kicks it down with her foot (અંગ્રેજી કેહવત)
બકરીને દુધ દીયા પર મીગન્સુ ભગ (હિંદુસ્થાની કેહવત)
બકરીકી મા બચ્ચેકી કબ તલક ખેર માગે
બકરીનો રોગ કાનમા કે પુછમા ?
બકરીના મોહમા કાલીંગડુ નહિ હોય
બકરી જે મોમે કારીગો કીં સમાએ ? (કચ્છી કેહવત)
બકરીબી મેરી ૬૫૯૦
બકરૂ કાહડતા ઉંઠ પેઠુ, (અથવા, પેસે)
બખત આવે બાકા, તો ગધ્ધેકુ કેહના કાકા
બખશેશ લાખની, હિસાબ કોડીનો
બગ ધ્યાન
બગલમે છુરી, મોહમે રામ ૬૫૯૫
બગલા ભગત
બગલો પક્ષી નિર્દોષ દેખાવે માછલી પર તરાપ મારવા એક પગ ઉપર જાણે ખોદાઈ વિચારમા મશગુલ હોય એવી રીતે ઉભો રહેછે એ ઉપરથી જ્યારે કોઈ પોતાની મતલબ કાહડવા ખોટા દેખાવ ધારણ કરેછે ત્યારે તેને "બગલો ભગત" કેહવામા આવેછે
बक परमधार्मिक [१] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત)
બગલા ભગત ભયા (હિંદુસ્થાની કેહવત)
બગલાને ડોલે લાભ
બગલીની બે, ને કોઈને નો કેહ

[૧] The crane is very virtuous! Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 437

બગાડતાં વાર નહિ સમારતાં વાર

Ondt er snart giort men seent bodet[1] (ડેનીશ કેહવત)

બગાસું ખાતાં શાકરનો ગાંગડો મળ્યો ૬૬૦૦

બચી કરે છોકરાં ન થાય

બચ્ચુ તે બચ્ચુજ

(ફા. કે) طفل طفل است اگر پیغمبر زاده هم باشد

બચ્ચુ પોતાનું નસીબ સાથે લેતુંજ આવેછ

God never sends mouths but he sends meat. (અંગ્રેજી કે)

The more mouths to eat, so much the more meat (ચી. કે[2])

आहारोपि मनुष्याणां जन्मना सह जायते[3] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત)

બચ્ચાંને સમજાવવાની વાત

Like shewing a plantain to a crying child. (તિલુગુ કેહવત[4])

બજારમાં ચ્યાર ને વાડીમાં અઢાર. ૬૬૦૫

બજારમા બકાલ ને જંગલમા ભરવાડ, એ બેને છેડવા નહિ.

બડા બડાઇ ના કરે ઔર બડા ન બોલે બોલ, હીરા મોહસે ના કહે (અથવા, કિયુ કહે) કે લાખ હમેરા મોલ.

He that boasteth of himself affronteth his company

Arrogance is a weed that grows mostly on a dunghill.

Deep rivers move in silence, shallow brooks are noisy

God and men think him a fool who brags of his own greatness (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Jo ædlere Blod, jo mindre Hovmod.[5] (ડેનીશ કેહવત.)

---

૧ Evil is soon done, but slowly mended

૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 189

૩ Food is provided with birth of men. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 386 ૪ *Ibid* p. 78.

૫ The nobler the blood, the less the pride.

બડા ઘર, ભૂતકા ડર
બડી ફજર, ને હાલ્લીમા નજર
બડી બડી બાતાં, ઔર ગધ્ધેકી લાતાં. ૬૬૧૦
બડી બડી બાતા, ને બગલમા ઈટા
બડી બી બડી બી, અપને મિયાં જમાદાર હુવે, તોકે' જમાદાર લાને મરેગે, ઔર તુ પીસતી મર જાઇગી
બડી ભેસે પાડા જણ્યા
બડે ઘર પડેગી, ને પાણી ભરભર મરેગી (અથવા) બડે ઘેર પડે, તો પાણી ભરી ભરીને મરે

બડે ઘર પડે, પથ્થર વો ઘો મરે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

બડે બડેકુ દુખ હએ, છોટેસે દુખ દૂર, તારે સબ ન્યારે રહે, ગ્રહે ચંદ ઔર સૂર (અથવા) બડેકુ બોહત દુખ હએ, છોટેસે દુખ દૂર, તારે સબ ન્યારે ભયે, રવિ, ચંદ, ગહન ઘેરે ગયે (અથવા) બડેકુ દુખ બોહત હએ, છોટેસે દુખ દૂર, તારા મંડલ રહે ગયે, ઘેરે ચંદા ઔર સૂર ૬૬૧૫
બડે બાપકે પૂત.
બડે ભાઇ સો બડે ભાઈ, ને છોટે ભાઈ સો સુબ્હાન અલ્લા (અથવા) બડે તો થેહી, છોટે સુબ્હાન અલ્લા!
બડેકી દોસ્તીમે આધા મોહ કાલા

Those that eat cherries with great persons, shall have their eyes squirted out with the stones (અંગ્રેજી કે)

Amour de grands, ombre de buisson qui passe bientôt [1] (ફ્રૅંચ કેહવત)

Amicizia de' grandi vicinanza di leoni [2] (ઈતાલ્યન કેહવત)

---

૧ The friendship of great men is like the shadow of a bush soon gone ૨ The friendship of the great is fraternity with lion

Det er farligt at æde Kirsebær med store Herrer de kaste een Stenene i Hovedet.[1] (ડેનીશ કેહવત.)

બત્રીસ જોદા ખાય, ત્યારે બત્રીસ લક્ષણ શિખે

બત્રીસ તેલ નહિ કરે તે બત્રીસ દાંત કરે ૬૬૨૦

બત્રીસ ભાલા સારા, પણ બત્રીસ દાંત માઠા

An acute word cuts deeper than a sharp weapon.

A word hurts more than a wound. (અ મેળ કેહવતો)

Sanan cuchilladas mas no malas palabras [2] (સ્પેનીશ કે)

બત્રીસ દાંતથી બાકા ખાધી નહિ જતી. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

બતી તો જબકર બુજ ગઈ ઓર શમેઅદાન રેહ ગયા બાત્શાહ તો મર ગયા ઓર તખ્ત રેહ ગયા રૂસ્તમ સરીખા પેહલવાન લડ લડ કર મર ગયા ઓર મેદાન રેહ ગયા.

બદ ખુઈયે બાહના બિસ્યાર.

An ill paymaster never wants an excuse.

Idle folks lack no excuses

If you want a pretence to whip a dog it is enough to say he ate up the frying pan. (અ મેળ કેહવતો.)

A chi fa male, mai mancano scuse.[3] (ઇટાલીઅન કેહવત)

Al que mal hace, nunca le falta achaque.[4]

Para azotar el perro que se come el hierro.[5] (સ્પેનીશ કે)

Ao que faz mal nunca lhe faltao achaques.[6] (પો. કે)

---

૧ It is dangerous to eat cherries with the great, they throw the stones at your head.

૨. Wounds from the knife are healed, but not those from the tongue. ૩. The wrong doer never lacks excuses.

૪ The wrong doer is never without a pretext.

૫. If you want to beat a dog say he ate your iron.

૬ He that does ill never wants for excuses.

The lazy woman complained that her toe-rings pinched her (તેલુગુ કેહવત[૧])

حیله حو را بهانه بسار

(ફારસી કેહવતો) حوی بد را بهانه بسیار

બદ સીકલ પાપ પછાડે

બદી કરેગા સો પાવેગા, ને નેકી કરેગા સો આગે આવેગા ૬૬૨૫

બધા ઘાટ ઘડ્યા, ને તીલીએ આવીને અડ્યા

બધા દરમાથી લેવટા નહિ મલે

He that bites on every weed may light on poison

All that breed in the mud are not eels (અંગ્રેજી કેહવતો)

Put your hand i' the creel, an' tak out an adder or an eel (સ્કૉચ કેહવત)

Digging for a worm, up rose a snake (બંગાલી કેહવત[૨])

(ફારસી કેહવત) اگر بشکار شغال بروی سامان شیر کن

صیاد نه هربار سکاري ببرد — باشد که یکي روز

(શેખ સાઅદી) پلنگس بدرد

બધા પાલખીએ બેસે, ત્યારે ઉંચકે કોણ?

All men can't be masters (અંગ્રેજી કેહવત)

બધી અક્કલ ખરચી દેવી.

He shews all his wit at once (અંગ્રેજી કેહવત.)

બધુ ગામ ધોરે, ત્યારે ઘેલી ઘેસ ઓરે ૬૬૩૦

બધામાંજ મુડુ મારે (એવુ માણસ)

He will have a finger in every pie (અંગ્રેજી કેહવત)

Er stecht seine Nase in alles[૩] (જરમન કેહવત)

૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 88

૨ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 6.

૩ He sticks his nose in everything

બનવા કાળ છે તે મીટનાર નથી

બિન હોને હોને નહિ ઔર હોને હોવન હાર. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

બનવાનું હશે તે બનશે

Det kommer vel der skee skal.[1] (ડેનીશ કેહવત.)

બની તેને કોણે પની? (અથવા) બન્યું તે ન બન્યું નહિ થાય.

What is done cannot be undone.

Let bygones be bygones (અંગ્રેજી કેહવતો)

Après le fait ne vaut souhait.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Il fatto non si può disfare.[3] (ઇટાલિયન કેહવત)

Giort Gierning staaer ikke til at vende.[3] (ડેનીશ કેહવત.)

Let what is to come come and what is past be past. (તેલગુ કેહવત [4])

Do not talk about a thing when it is done spilt water cannot be gathered up again. (ચીનાઈ કેહવત.[5])

कृतस्य करणं नास्ति मृतस्य मरणं यथा ।
गतस्य शोचना नास्ति एतद्वेदविदां मतं[6] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

شدنی شد دگر چه خواهد شد
رفت آنچه رفت
هر کار از دست رفت ندامت چه سود
نیاید بجو بار آبی که رفت (ફારસી કેહવતો)

વિયો સે વિયો (કચ્છી કેહવત.)

મરઝીમસ્તે સલવાત. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

1 That which must be, will be. 2 After the act wishing is in vain. 3 What is done cannot be undone.

4. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 334.

5. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 186

6 There is no doing of a thing done there is no death for a dead man there is no (advantage in) grief for that which is passed—this is the opinion of the learned in Vedas. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 399

બનિયા ચોરે પળી પળી, ને રામ ઉઠાવે કુપ્પા (અથવા) બનિયા તોલે પળી પળી, ને રામ ઉઠાવે કુપ્પા ભરી (અથવા) બનિયા સાચે પળી પળી, ને રામ લડાવે કુપ્પા (અથવા) બનિયા લડાવે પળી પળી, ને અલ્લા લડાવે કહુડા ૬૬૩૫

What the good wife spares, the cat eats (અંગ્રેજી કેહુવત)

જોલહા બટારે નરી નરી, ખોદા મીયા લેસ એકે બેરી[૧].

સાહુ બટારે કોડી કોડી, રામ બટારે કુપ્પા (બિહાર કેહવતો[૨])

બનિયા તોલતાહી નહિ, કહે પુરા તોલ

બનિયા દે ના પૂરા તોલ (બિહાર કેહુવત[૩])

બનિયા ફીર ફીર ગુડ નહિ દેવે

બનિયાકે તરાજુ, ઓર બનિયાકે માપ, બનિયાકે સામાન, ઔર બનિયાકે લાભ

બનિયાને બકરી મારી, મએ કાયકુ કહુ ?

બને તો કોઈના થઈ રહીએ, નહિ તો કોઇને કરી લઇએ. ૬૬૪૦

(ફારસી કેહુવત) زمانہ با تو نسازد تو با زمانہ ساز

બક્ફા સો નફ્ફા, ઓર વા સો ધા.

બખ્ખા વિનાનો બાજ દો.

બમ ગોધો, ને ચપટી ચણા

બમનકી ગઇ બછરી, રાવણકી ગઇ લંક, દોનો દુખ સમાન હુએ, યે રાજા ઓ રંક

બરછી ખોવાય, ને ગોલામા જુઓ. ૬૬૪૫

બરછી તો અંધી હુએ, લેકીન તુમતો અંધે નહિ હો ?

બ્રાહ્મણ કહી છુટે, ને બલદ વહી છુટે

બ્રાહ્મણ કહે તે કર્યે, પણ કરે તે ન કર્યે[૪]

૧ Christian's Behar Proverbs, p 134 ૨ Ibid, p 6

૩ Ibid, p 49 ૪ એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૨૦૫, સફે ૧૦૮—૯

બ્રાહ્મણ કીધા જમવા, ને બવાયા કીધા રમવા, કોળી કીધા લુટવા, ને રાંડીરાંડ કીધી કુટવા.

Pfaffenknechte essen mit Schweisz, von Arbiet werden sie nicht heisz.[1] (જરમન કેહવત.)

God knows right and wrong the Brahman knows *dál* and rice. (તેલગુ કેહવત.[2])

બ્રાહ્મણ ખાઇને પેટ પંપાળે ને જોષી ખાઇને માથુ પંપાળે. ૬૬૫૦

બ્રાહ્મણ પેર ખાય ને ઢેઢર ખાય બરાબર.

બ્રાહ્મણ ન વાર્યો, તો કલ્પેક વારી.

બ્રાહ્મણ નીવારા ને કણુવારા.

બ્રાહ્મણ પાસે સાંપ મરાવવો.[3]

To save her own hand from being burnt, she stirred up the food with the hand of her fellow wife s child. (તેલગુ કેહવત [4])

બ્રાહ્મણ ભાઇ દેડકાની પાંચ્છેરી. ૬૬૫૫

બ્રાહ્મણ ભાઇ માંગે ને મમવે

બ્રાહ્મણ ભાઇની બુદ્દી ઘોડી, ભેસ વેચીને લીધી ઘોડી ભેસની આ— માં પેઠું સાલ, ઘોડી તારો ધણી મરે, ધામે ધામે ચાલ.

બ્રાહ્મણ ભીત ને નદી ઓરડો.

બ્રાહ્મણ મમે ત્યા સુધી દીકરાના સમ કોણ ખાય?

બ્રાહ્મણ વટલે તો તરકમાંથી જાય! ૬૬૬૦

બ્રાહ્મણની જાન લુટાય, કાંઇ ગરાસીયાની જાન લુટાય?

---

१ Priestly knaves sweat hard at their meat, but never at work get into a heat.

२ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 180.

૩ સુધ્પિ કેહવત નાં ૫૪૨ , તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો ભઈ ૫૨૧

४ Carr s *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 177

બ્રાહ્મણનુ ખાધે જાય
બ્રાહ્મણનુ ગયુ લાડવે, ને કુભારનુ ગયુ ધાડવે
બ્રાહ્મણનુ રાધેલુ બ્રાહ્મણ ખાય કે બ્રાહ્મણની ભેસ ખાય?
બ્રાહ્મણને ઘેર ખાવુ ને ઝેહર ખાવુ બરાબર ૬૬૬૫
બ્રાહ્મણને ઘેર વરો, ને કુતરાનો મરો
બ્રાહ્મણને ત્યા કાઇ નખોદ છે?
બ્રાહ્મણને મન ગાય, પણ આખલાને મન ગાય?
બ્રાહ્મણને લાડુ મલ્યા એટલે બધુ મલ્યું
બ્રાહ્મણને વચને, ને વિષ્ણુને પ્રસાદે ૬૬૭૦
બ્રાહ્મણનો છોકરો ભીખ માગે, ને વાણિયો હોય તે વણજ કરે
બ્રાહ્મણનો દીકરો ભીખ માગીને ખાય.
બ્રાહ્મણનો વરો, ત્યા કુતરાનો મરો
બ્રાહ્મણવાયુ ગામ, ને બગવાયુ ઢોર (સરખા)
બરાબરીસે કીજ્યે વિવાહ, વાદ, ઓર પ્રીત. ૬૬૭૫

God grant me to contend with those that understand me (અચેજી કેહવત)

Legen gaaer bedst med Jevnlige[1] (દિનીશ કેહવત.)

Without washing nothing is whitened, equals can only associate with equals[2]

બરોબરીઆથી બાથ ભીડવી.
બલ, બ્રાહ્મણ, ને બાળ, એ ત્રણના વિવાહ કાળ, બૈરી, ખીલાડી, ને બલા, એ ત્રણને વિવાહ ભલા
બલદ માતો તો એકુ ખાતો.
બલદિયા પેહલી ગુણ કુદે નહિ.

---

૧ It is best to play with equals

૨ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 1

બસ્રાં, કુત્તાં, ને બાહમણાં, સારાં, ને સુતારા, આવપદ પોડુ ને વેર ઘણુ, ને છૂા સુનારાં ૬૬૮૦

બામ્હન કુકુર, ભાંટ, જાતી જાતી ખાટ (બિહાર કેહેવત.[1])

બહમન અતરંગ

બહાર ફરે ગોકુળભાઈ, ને ઘરમાં ફરે મમસબાઇ

બહાર બકરી ને ઘરમા વાઘ

An Argus at home, a mole abroad. (અંગ્રેજી કેહેવત.)

In casa, Argo ; di fuori talpa[2] (ઈતાલ્યન કેહેવત.)

ઘુઘ વરે મારે (હબસી કેહેવત.)

બહાર બકાઇ ને ઘેરમાં સકાઇ

બહાર બોલે દોકરો, તો ઘેર બોલે છોકરાં[3] ૬૬૮૫

Ce que l'enfant oit au foyer est bientôt connu jusqu'au moustier[4] (ફ્રેંચ કેહેવત.)

બહાર મિયાં અમે તમે ઘરમે ચુવે પડે (અથવા) બહાર મિયાં તમ ઘરમે ચુવે ફીરે ઘરકા ઠીકાણા નહિ, બહાર પુવે મીસે

બહાર લાખનો, ને ઘરમાં કાખનો

બહારકોટ[5] ને કુમ્બરં સોક કોટ[5] ને દદીનો ગોટ, ધોબીતલાવ[5] ને મિઠો પલાવ, ચરનીવાડી[5] ને ડુક્કરની જાળી કરેલવાડી[5] ને બેદસ્તની વાડી.

બહારથી ચોક પુયા કરવા

યાને માત્ર બહારથીજ સારૂ સારૂ બોલ્યા કરવુ

બહારની ડોસીને બાળવા જાય, ને ઘરની ડોસીને કુતરા ખાય. ૬૬૯૦

બહારનો બહાર, ને અંદરનો અંદર.

બહુ તાંતણે બળિયુ (અથવા) બહુ તાંતર બળિયુ

1 Christian's *Behar Proverbs*, p. 112. 2 Argus at home, and mole abroad. 3. જુઓ કેહેવત નાં૦ ૨૩૨૪, સર્ગ ૨૨૪. 4. What the child hears at the fireside is soon known at the parish church.

5. મુંબઈ શેહેરમાં આવેલા પારસીઓની વસ્તીવાળા જુદા જુદા લતાઓ. કેહેવત મધેનો મિસારો પારસીઓ વિષે છે

બહુ દોડે, તે બહુ થાકે.
બહુ બીહે, તેને બહુ ખાય
બહુ બોલ તે બાઠો ૬૬૯૫
બહુ રણીયાને રણ નહિ, ને બહુ દુખ્યાને દુખ નહિ.
બળ એવુ હૈયુ નહિ.
બળ કરતા કળ ચહડે.

L'addresse surmonte la force [1]

Mieux vaut engin que force [2] (ફ્રેંચ કેહવતો)

બળ કરતા બુદ્ધિ આગલી, જો ઉપજે તતકાલ, વાદર, સિહ વગોવીએ એકલડે શિયાલ.

બળ થોડુ, ને ગર્જે ઘણું, રહેછે દામ સરદ, સૌથી કરડે ચોગાગો, મચ્છર બડો મરદ ૬૭૦૦

બળથી નહિ થાય તે કળથી થાય

What can't be done by might may be done by sleight

Secret mines may take the town, when open battery cannot (અગ્રેજી કેહવતો)

If I canna do't by might I'll do't by slight (સ્કૉચ કેહવત)

Was der Löwe nicht kzann, das kzann der Fuchs [3] (જ કે)

Lo que la fuerça no puede, ingenio lo vince [4] (સ્પૅનીશ કે)

Can that which may be realized by cunning be obtained by force? (તામીલ કેહવત [5])

उपायेनहि यच्छक्य नतच्छक्य पराक्रमै [6] ॥ (સસ્કૃત કેહવત)

---

૧ Policy goes beyond strength

૨ Contrivance is better than force

૩ What the lion cannot, the fox can

૪ What force cannot do ingenuity may

૫ Percival's *Tamil Proverbs*, p 123

૬ That which is possible by stratagem is not possible by valour Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 389

બળતા પોરા કાઢવા
બળતું ઘર કૃષ્ણાર્પણ.
બળતું ઘેર બાઉ લીએ તેનાં કોઈ બાપનાં ઉપજે?
બળતું ઘેર બાડે લેવુ (અથવા) બળતું ઘેર કોણ બાડે લેય? ૬૭૦૫
જળત ઘર માચ્યાનેં કાય ઘેતો? (મરાઠી કેહવત)
બળતાં ઘેરનો વાંસો. (અથવા) બળતા ઘેરનું લાકડું (અથવા) બળતાં ઘેરનો વાંસો, ને નાઠસતા ચોરની કછોટી.

From a bad paymaster get what you can (અ મૈ૦ કે)

D une vache perdue c est quelque chose de recouvrer la queue, ne fût-ce que pourfaire un tirouer à son huis[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Like pulling the rafters out of a burning house. (તે કે[2])

Whatever is snatched from a burning house is an advantage. (તામીલ કેહવત.[3])

از خانه سوخته هرچه بر آید سود است (ફા. કે)

जळत्ये घरचा पळता वांसा (મરાઠી કેહવત.)

આગ લગંતે ઝોંપડે એ નિકલે સો લાભ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બળતાં ઘેરમાં દીઠો, જે બચ્યો તે ખરો.
બળતાંને બાળવું
બળતામાં ઘી, ને વાવેલામાં બી
બળતાંમાં ઘી હોમવું   ૬૭૧૦
બળતામાં વારી.
બળતાંમાંથી બુસ્સું તે આપણા બાપનું

1 When a cow is lost it is something to recover its tail, were it only to make a handle for one's door

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 47

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p 555.

બળિયા સાથે બાથ ન ભીડવી. (અથવા) બળિયાથી બાથ ભીડવી?
બળિયાના (અથવા, બળવાનના) બે ભાગ.
બળિયાના બે બલદીએ ત્રણ હળ ફરે. ૬૭૧૫
બળ્યુ ગામ બારડોલી, મુવું ગામ મહુવા, ભલે ભલે કોદાદે ગયા, તો ખાધા દુધ ને પહુવા
બળ્યુ બેહનલીનુ છવતર, રામભાઈ ફેરવીને પાઘડી બાધ.
બળેવ તાહરા બળિયા, ને સુખડીએ ઢળીયા.
બળેવે બારસુ.
બાઇ અમરી, તો ગા— વલગી ભમરી ૬૭૨૦
બાઇ કલ્યાણી ખોબલે ધાણી, તોકે' પેલે ઘેર જા
બાઇ તેરા ધરકા દો વડા.
બાઇ બાઇ ઈદર આવ, બાણુ બાણુ ભાગ જાઓ.
બાઇ બાઇ ઇસકે ઘર
બાઇ બોરાં, ને સરગવા ૬૭૨૫
બાઇ મોહના ભારે, ને ગામના લોક કાછડીછુટા
બાઇજી! કરતા આવ્યાં તેમ કરો, ને છાસની દોણી ભરો [1]

Chacun son métier, et les vaches seront bien gardées [2]

(ફ્રેંચ કેહવત)

બાઇજી મુવાં બાપડાં, ને ઘર થયાં આપણાં.

सासू गेली ठीक झालें घर दार हातीं आलें (મરાઠી કેહવત)

બાઇને જોઇએ બાર શેર, ને બાઇ તો રસે ચાર શેર

Store Herrer ville have meget, og fattigt Folk kan lidet give [3] (ડેનીશ કેહવત)

---

૧ જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૦૭૨, તથા કેહવત નાં૦ ૧૦૭૦, અને તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૯૩—૯૪ ૨ Let every one mind his own business, and the cows will be well tended

3 Great lords will have much, and poor folk can give but little

બાઇને કોઇ લેવ નહિ ને બાઇને કોઇ દેવ નહિ ૬૭૩૦
બાઈના ફુલ (અથવા ગીત) બાઈને, ને શોભા માદરા બાઈને
બાઘ નહિ દેખા, તો દેખ બલા। ચોર નહિ દેખા તો દેખ સોનારા
ભૂત નહિ દેખા, તો દેખ ભરવા।
બાજ પરની ચપટી ને સાવરણી પરનો કચરો.
પારસી ઓરતોમાં વદરાર થવા તુચ્છકારમાં એમ બોલાયછે
બાજરી કહે માદરૂ ઉંચુ ઝાડ, ને માદરે માથે ટોપી, માદરા ગણુ ક્યારે જણાય, કે ખાય દુધ ને રોટી.
બાજરી કહે હું બલિહારી લાંબા લાબાં પાન, ઘો। ખાય તો અટ સટકે બુઢા થાય જુવાન. ૬૭૩૫
બાજરી બજારમાં ને તાવડી તાનાવાનાં કરે.
બાજરી બરતે[1] ને કોદરી કરતે.[2]
બાજરી બેરૂ, ને બી લઇને તેરૂ.
બાઝે તેને દાઝે
બાગ આમમા બે બારસો. ૬૭૪૦
બામામાં બોદતેર ગુણુ
બાડી, ને બોદતેર લખ્ખણુવાલી.
બાત બાતમે બાંત દસે ઓર બાત બાંતકી બાત, એક બાત મઝ દેતે દસે એક બાત મઝ લાત.
બાદશાહને ફકીરી આવજો પણ ફકીરને બાદશાહી ન આવજો.
Il n est orgueil que de pauvre enrichi.[3] (ફ્રેંચ કેહવત.)
બાનુ લાખ માલવો. ૬૭૪૫
બાપ આગલ બોકરૂ ને જગમાં સિંહ.
બાપ કરતાં દીકરા વધે

---

1. બજતે. 2. કરતે.
3. There is no pride like that of a beggar grown rich.

બાપ કરતાં બેટા વડા, ને સસરા કરતાં જમાઈ વડા
બાપ કરતા બેટા સવાઇ
    બાપસે બેટ સવાઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
બાપ કેહુ કે સસરો, કેડે મોતીનો કસરો[૧] ૬૭૫૦
બાપ તે બાપ, ને માય તે માય, બાપથી સરે તો માયને રડે કાય?
    A mother is a divinity, a father a treasure (તેલુગુ કે[૨])
બાપ તેવા બેટા, ને વડ તેવા ટેટા
    Such a father, such a son
    Like *father*, like *son* (અંગ્રેજી કેહવતો)
    Patris est filius[૩] (લૅટીન કેહવત)
    Wie der Ackzer, so die Rüben, wie der Vater so die Buben[૪] (જરમન કેહવત)
    Qual o pai, tal o filho[૫] (પોર્ચુગીઝ કેહવત)
    Shol seed is like *shol* (કાશમીરી કેહવત.[૬])
    Is he not the son of that father?[૭]
    Will the plant differ from the seed? (તેલુગુ કેહવતો[૮])
    Dragons give birth to dragons, and phœnixes hatch phœnixes. (ચીનાઈ કેહવત.[૯])
    Bad pupil, bad teacher, bad children, bad parents.[૧૦]
    यथा पिता तथा पुत्र[૧૧] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત)

---

૧ કન્દોરો ૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 184.
૩ He is father's son
૪ As the field, so the crops, as the father, so the sons
૫ Like father, like son
૬ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 193 ૭ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 31
૮ *Ibid*, p 342 ૯. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 359
૧૦ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 10
૧૧. As the father, so the son Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 449

માં ગુન બાછ પીતા ગુન ઘોર, નાહીં કુછ તો થોરા થોર[1]
બાપ કે પૂત સિપાહી કે ઘો । નહિ તો થોડમ થોડા. (બિ. કેહવતો.[2])
مار نزاید جز مار بچه
(ફારસી કેહવતો.) گندم از گندم بروید جو ز جو
(શેખ સાદી.) عاقبت گرگ زاده گرگ شود
બાપ વેસે બેટ મા વેસી બેટી. (હિ દુસ્થાની કેહવત)
जसा बाप तसा लेक (મરાઠી કેહવત)
બાપ દીકરાને ચોર ઠેરવે
બાપ દીવાનો મા દીવાની, બછરી માદરી ગુમરા ભવાની.
બાપ દેખાડ, કે શ્રાધ સાર ૬૭૫૫
બાપ દિખા યા પીર બતા. (હિ દુસ્થાની કેહવત)
બાપ ને દીકરા એક ને પાપટ બેઠા સેક
બાપ બડા કે બેટા?
બાપ બનિયા ઓર પૂત નવાબ
બાપ મરે, ને દીકરો ઘોડે ચડે.
બાપ મરે ને દીકરો પરણે ૬૭૬૦
બાપ મરેગે બેલ બોઈગે.
બાપ મરેગે, બેલ બાતેગે
If you live until I die, I'll get you married. (તેલુગુ કે.[3])
બાપ મુવા ને બેટા ડુવા.
બાપ લાખ ચાલીસનાજ દીકરા તો!
બાપ લાખ ચાલીસના ને દીકરા વ્યાજમાં ડુબી ગયા. ૬૭૬૫
The father acquires wealth, the son destroys it.[4]
Although born of a father possessed of a thousand palmyra trees, he has not a fibre with which to pick his teeth. (તામીલ કેહવતો.[5])

---

૧ Christian's *Behar Proverbs*, p. 224 ૨ *Ibid* p. 56
૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 162.
૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 250 ૫ *Ibid*, p. 76.

બાપ લાખ છપ્પનના ખાવીંદ, ને દીકરા વ્યાજમા ડુબે, પણ ગધા પોતાના અપલક્ષણ કદી ન ભૂલે.

બાપ લાવે તે મા

If the father marries a potter-woman she is the mother (કાશમીરી કેહવત [1])

બાપ હજાર ચાલીસના ખાવીંદ, ને દીકરા વ્યાજમાં ડુબ્યા

બાપડી બાપડી સૌ કરે, પણ કાપડી કોઇ ન કરે, (અથવા, શીવે)

બાપદાદે ખાધા નહિ પાન, ને પાન ખાતા ગીયા પ્રાણ ૬૭૭૦

બાપના માર્યાની ને વરસાદના ભીંજવ્યાની રાવરાની નહિ

दादल्यानें मारलें व पावसानें झोडलें दाद ना फिर्याद ? (મરાઠી કેહવત)

બાપની ફુઇ, ને સગપણ ગીયું વહી

બાપની બૈયર પાણી પા, ને મા પાણી પા, (એ બે બોલમા કેટલો ફેર ?)

બાપનું ઢાકણ બેટડો, ને ઘરનુ ઢાકણ નાર

બાપનુ બારસુ, ને પડોસીનુ ઘર, ફરી મલતુ નથી. ૬૭૭૫

બાપનુ બારસુ, ને બૈરીની (અથવા, પેટની) અધરણી, ફરી ફરીને આવતાં નથી.

બાપને બાપ નહિ કહુ તો પડોસીને કાકો કેહવાનો?

बापाला बाप म्हणेना तर चुलत्याला काका कोण म्हणतो ? (મ કે)

બાપને ઓખારા વાગે, ને દીકરીને જોઈએ ઘરચોલા.

બાપનો કુવો હોય માટે ડુબી મરાય નહિ. (અથવા) બાપના કુવામા શુ બુડી મરાય?

Will you drown yourself in the well because your father dug it? (તેલુગુ કેહવત [2])

Will you hang yourself upon the tree because your father planted it? (કૅનેરીસ કેહવત [3])

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 144 ૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 173

૩ *Proverbs from East and West*, p 19

બાપનાં રાજ્યમાં નહિ સમાય, ને માએના ખોળામાં (અથવા રેંકડિયામાં) સમાય. ૬૭૮૦

Father is a *torol*, and mother is a nest. (કાશ્મીરી કેહવત.[1])

બાપલા વનાતુ પવુ

બાપલા વનાનો દીકરો તે દીવાળીયો

બાપા બાપા! ઝાંપો હાકુ તોકે દીકરા ઝાંપો શુ કરવા હાંકે મારૂં દેહ્યું ઝાંપા કરતા મજબુત (અથવા ઝાંપા જેવુ) છે

બાપા બાપા! બાજરી બાજરીએ ખડબગ જે નર ખાતા કુલરાં, તેની પાઘડીએ હવગ.

બાપાની હાકી, ને ગએ કુતરાંની હાકી ૬૭૮૫

બાપે નહિ મારી પીદરી (અથવા ખોકરી,) ને બેટા તીરદાજ

બાપ ન મારી પીદરી બેટા તીરઅનદાઝ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

બાપો બાજરિયાં.

બાબુકા ભાઇ રવેથી બન સે.

બાયડી આગલ સાચુ નહિ બોલ્યે બારણે બોરડી નહિ રોપ્યે, અમીરાના રૂપિયા નહિ લઈએ ને સિપાહીની દોસ્તી નહિ કર્યે.

બાયડી જોય લાવતો ને માય જોય આવતો. ૬૭૯૦

Come but come stooping (અ મેરો કેહવત.)

At the time of earning and bringing a wife's friend you are but when you are tired and weary a mother's son you are. (કાશ્મીરી કેહવત.[2])

The mother will look at his belly, the wife at his back. (તેલુગુ કેહવત.[3])

બાયડી નાવરે જાય ને ધણી વલાવવા જાય.

---

1 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 144. 2 *Ibid*, p. 12

3 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 181

બાયડી બગડી તેનો ભવ બગડ્યો.[1]

બાયડીનાં પેટમાં છોકરૂં રહે, પણ વાત નહિ રહે

Une femme ne cèle que ce qu'elle ne sait pas[2] (ફ્રેંચ કે)

Ein Weib verschweigt nur, was sie nicht weiss[3] (જ. કે)

A la muger y á la picaza, lo que dirias en la plaza[4] (સ્પૅનીશ કેહવત)

બાર કારભારી, ને તેર ચોધરી.

બાર કોહરા, ને તેર દરવાજા, (અથવા, તેર લાગા, તેરની ગીત) કા૦ ૭૫

Dreizehn Nonnen, vierzehn Kinder[5] (જરમન કેહવત)

બારે બાટ, અઠારે પીન્ડી (હિંદુસ્થાની કેહવત)

બાર ખાલી ગયો.

યાને, ધારેલી નેમ પાર પડી નહિ

બાર ગયે બારા, ને ઘર બેઠા અઢારા

બાર ગાઉએ બોલી બદલાય

As countries differ, their languages differ also (તા. કે. ૬)

બાર ગાઉએ બોલી બદલે, તરૂવર બદલે શાખા, ઘડપણમા (અથવા, જાતે દાહડે) કેશ બદલે, પણ લખણ ન બદલે લાખા.

Crooked by nature is never made straight by education (અંગ્રેજી કેહવત)

Setzt einen Frosch auf goldenen Stuhl, er hüpft doch wieder in den Pfuhl[7] (જરમન કેહવત)

Muda el lobo los dientes y no los mientes[8] (સ્પૅનીશ કે)

---

૧ જુઓ કેહવત ના૦ ૩૨૬૨, સફે ૩૦૯

૨ A woman conceals only what she does not know

૩ A woman keeps secret only what she does not know

૪ To a woman and a magpie tell your secrets in the market-place

૫ Thirteen nuns, fourteen children

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p 371

૭ Though you seat the frog on a golden stool, he'll soon jump off again into the pool

૮ The wolf changes his teeth but not his disposition.

The wolf changes his hair but yet remains the wolf. (રશ્યન કેહવત.[1])
When they seated the dog in a palanquin it saw filth and jumped down and ran to it. (તેલગુ કેહવત.[2])
Although you take a reptile and place it on a cushion, it will seek a heap of dried leaves. (તામીલ કેહવત.[3])
Weather varies every hundred miles. (ચીનાઈ કેહવત.[4])
Even if you give milk to a young snake, will it leave off its habit of creeping under the hedge?(બ્રહ્મ કેહવત.[5])

બાર તો બાપ ગોપાસમાં ગીયાં, બાકી રેયાં તે મંડ ગીયાં! ૬૮૦૦
બાર પુરભઈયા ને તેર ચુલા (અથવા ચોકા)
બારા ભૈયા ઓર તેરા ચોકા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
બાર બારસે બકરીનું જોર
બાર બાપની વેજ
બાર બાપડીએ બગલાનું જોર
બાર બારની બે, ને કોઇને નો દે. ૬૮૦૫
બાર બોલાવણ બેસણું બીડું ને બહુ માન જે ઘર પાય બન્યા નહિ (અથવા આદરભાવ નહિ) તે ઘર જાણ્યું મસાણ
Welcome is the best cheer (અંગ્રેજ કેહવત)
In hospitality it is the spirit that is the chief thing (ગ્રીક કે)
A kind reception is better than a feast. (તેલગુ કેહવત.[6])
બાર બગાસાં મળે, તો એક બોકડીનો કાન નહિ કાપે.

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 82.
૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 115
૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 17
૪ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 425.
૫ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 4.
૬ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 14.

બાર ભાઈને બારસાખ કરવી.
બાર મણ તેલે અધારૂ
બાર મણનુ કાલીગડુ, ને તેર મણનુ બી ૫૮૧૦
બાર મહિને બમણા.
બાર મામાની ભાણેજ.
બાર વરસની કન્યા તેસે સાઠ વરસના પર્ણ્યા[1]
Is a girl of five fit to be the wife to a man of fifty ?(તા ક ૨)
બાર વરસની કન્યા, ને બે છોકરાની મા જોઈએ, (તે ક્યાથી મલે ?)
બાર વરસે બગલી પા—. ૫૮૧૫
બાર વરસે બમણા, ને સો વરસે સવાયુ.
બાર વરસે બાવો બોલ્યો, ત્યારે કહે બચ્ચા કાળ પડેગી
બાર વરસે બાવો બોલ્યો કે તેરા નખોદ જાઈગો.
બાર વરસે દીકરો બોલ્યો કે બાવા મહને બપરકુ
Habló el buey y dijó Mu[3] (સ્પૅનીશ કેહવત)
The calf lowed after twelve years in the milkman's house (કાશમીરી કેહવત[4])
બાર વરસે વિવાહ, તે હૈયે હોરો. ૫૮૨૦
બાર વાગવા.
बारा वाजले (મરાઠી કેહવત)
બાર હાથનું ચીભડું, ને તેર હાથનુ બી[5]
It is said that a span-long bird has a cubit-long tail (તા કે ૬)
એક હાથકે કકરી, નવ હાથકે બીયા (બિહાર કેહવત[7])
बारा हात काकडी व तेरा हात बी. (મરાઠી કેહવત.)

૧ પરણ્યા ૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 170
૩ The ox spoke and said "Moo"
૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 72 ૫ જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૯૧૪, સફે ૧૭૮
૬ Percival's *Tamil Proverbs*, p 298
૭ Christian's *Behar Proverbs*, p 55

બારણે બેસવુ
    યાને વગારો કરવો.
બારા ગાવકા ચોધરી ઓર તેરા ગાંવકા રાવ અપને ખપમે નહિ
  આવે તો મન માને વાદ બાવ.
બારા બરસ દિલ્લીમે રહ્યા લેકીન દિલ્લીકી ગાં- બી ખબર નહિ ૫૮૨૫
બારા બરસ દિલ્લેમે રહ્યા ઓર બારબુજાકા મિસખ ન પાયા
બારા બોલાવે, ને બત્તીસ આવે, દેખો ઘરકી રીતા બાહરકે આકર
  ખા ગયે ઓર ઘરકી ગાવે ગીતાં
બારાસે સુવા મારકે બીલ્લી હજકુ ચલી.
બારે દાહડા કોઇ સરખા જાયછે? (અથવા) બારે દાહ । કોઇના સરખા
  ગયા નથી
બારે દાહડા દીવાલી, ને સિર ચોપડે તેહવાર ૫૮૩૦
બારે બાગળ મોકલી.
    યાને સઘલે કોઈપણ રસ્તે જ્વાની છુટી
બારે રાથીકા ભયા.
બારે વરસે ઓદાવરી.
બારૈયાનાં બારેવાટ
બારોટનુ ખેતર ને પટેલનુ વાવેતર ૫૮૩૫
બાલ ઉભા થવા.
    (ફારસી કેહવત.) سر در بالش راست شد
બાલ, જીવકા કાળ જડ મૂલસે તાળ
બાવરો કહે હુ ઝીણો દાણો, દેખતી તો રઇ બાર મહીના મહને
  ખાય, તો ખોખા જાય સહી
બાવડી ચસકી (અથવા ચસકવી.)
બાવળીએ બાપ ભર્યે ચદનની ગરજ ન સરે ૫૮૪૦
બાવા ગામે ગોત થઇ, તોકે દુધ પીએગે.

બાવા આદમના જમાનાનું.
As old as the hills (અંગ્રેજી કેહવત)
Of the days of Nawab Saadatullah Khan's grandmother (તેલુગુ કેહવત [1])
બાવા ગાયો મરી ગઇ, તોકે' ગોબલગ ધી ગઈ
બાવા ચેલા બોત, તોકે' ભુખે મરતે ભાગ જાયગે
બાવા ચેલા બોત હુવે, તોકે' મગ ખાઓ ૫૮૪૫
બાવા જેશ્રીરામ! તોકે' તુમારા ઘરકા સીધા
બાવા નાહે ને તાપે.
બાવા બદ્રીનાથ, કે બીજા ભગતડા
બાવા બેઠા જપે, ને જે આવે તે ખપે
All is fish that comes to his net (અંગ્રેજી કેહવત)
Salga pez, ó salga rana, á la capacha [2] (સ્પેનીશ કેહવત)
(ફારસી કેહવત) هرچه آید پیش گزارد درویش
બાવા મહને પરણાવો ૫૮૫૦
O father, let me be married this moment (કાશ્મીરી કે [3])
બાવાજી નમો નારાયણ! તોકે' તેરેજ ઘર ધામા (અથવા) બાવાજી સીતારામ! તોકે' તારે ઘેર ધામ.
બાવાજી, ને બગલમા લગોટી.
બાવાજી! મુરગી એકી તાગકી થી
The hare he caught had only three legs (તેલુગુ કેહવત [4])
The hare my younger brother caught, has only three legs. (તામીલ કેહવત [5])
બકરી (યા, સસે) કી તીન હી ટાગ થી. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

---

૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 219
૨ Come fish, come frog, all goes into the basket
૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 22 ૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 187
૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p 335

બાવાના ચાદિ ચાંદ
બાવો આવવે બલદ દુઝે નહિ ૬૮૫૫
બાવો ઉઠો બગલમાં હાથ.
બાવો નાચ્યો ત્યારે બોદલી પણ નાચી, (અથવા, પોઠીએ નાચી)
બાસી રહે, ન કુત્તા ખાય.
બાહને બુધવાર
બાહમણ, બાહમણ જમવાનું સો, તોકે' જમવાનું ને સીધું સાથે ૬૮૬૦
બાહર બડાઇ ને પેરમાં લડાઇ.
બાહરથી ચોક પુર્યા કરવા.

યાને, માત્ર બાહરથીજ સારૂ સારૂ બોલ્યા કરવું

બાહેર મિયાં અમે તમે, ઘરમે ચુવે પડે

In the house a buzzing of flies, outside the hum of palanquin bearers [1]

Should a man strut who lives on bran? (તેલગુ કેહવતો [2])

He speaks like a king but his house is not fit for a bird's nest.[3]

બાહર લમ્બી લમ્બી વાત, ઘરે કોઈ ન બાત. (બિહાર કેહવત.[4])

બાળ હસે, ને વાળ ખસે.
બાળક રામનાં લગન મચી રહ્યો જમન. ૬૮૬૫
બાળકથી શી બાકરી?
બાળકનું બળ રડવું
બાળપણ નિંદમાં સોયા, ને જુવાની ખેલમાં ખોયા, ને બુઢાપા જો કર રોયા.

---

૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p 43. ૨ *Ibid* p 185.

૩ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts* by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26

૪ Christian's *Behar Proverbs*, p. 84.

બાળવા જાય તેજ બળી આવે.
બાળવા જાય તે કાંઇ બળે? (અથવા) બાળવા જાય તે બળે નહિ. ૬૮૭૦
બાળા, તેને શા દકાળા?
બાળાજી બેહારી રામ, ને ચરણ તુમારે રામ.
બાળાસે ખેલ નહિ, ને બૂઢેસે વેર નહિ
બિન બોલાએ એહમક, લે દોડ શેહનક
બિના બસીલે ચાકરી, બિના ઢાલકો જવાન, એ દોનો ફીકા લગે, જ્યુ કથે બિન પાન ૬૮૭૫
બી તેવા ફલ
બી બમણુ, ને ખાવડી દોઢી
બીછુકા મતર ન જાણે, સાપકે બિલમે હાથ ડાલે
બીછી કે મન્તર ના જાની, સાપકે બિલમે હાથ ડાલી (બિ કે ૧)
બીજ વરની મહાસુખ પામશે
બીજલ્યા! રે બીજલ્યા! તાહરા કરમમા હોજરી, તો ખોટા કાહથી ખાય? ૬૮૮૦

Gnaw the bone which is fallen to thy lot (અગ્રેજી કેહવત)

Hvo der er födt til Pending, bliver aldrig Dalers Herre[2]

Hvo der ei kan faae Flæsket, faaer at nöies med Kaalen[3] (દેનીશ કેહવતો)

If a man's fate is to have only eight-tenths of a pint of rice, though he traverse the country over, he cannot get a full pint (ચીનાઈ કેહવત.[4])

બીબી આવે જોરમા, તો મિયા જાય ઘોરમા

---

૧ Christian's *Behar Proverbs*, p 44
૨ He who was born to pennies, will never be master of dollars
૩ He who can't get bacon, must be content with cabbage
૪ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 112

બીબી ખાવે બાંદી ખાવે તો ઘરકા મોદી કોણ જાવે?
બીબી જાયા ખરા ને રાણી જાયા ખોટા!
બીબી થયાં વર જોગ ત્યારે મિયાં થયા ઘોર જોગ.
બીબી બાચ્ચે જાય, ને મિયાં દાઢીયાં ખોસે. ૫૮૮૫
બીબી મરે તોબી હસવા મિયાં મરે તોબી હસવા.
બીબી સમસે બાંકી નદીસેબી બાંકી!

કોઈએક વખત મુસલમાની ઓરત એક દિવસ નદીની રેલમાં તણાઈ જવા લાગી, ત્યારે ડુબી જવાની બીકે તેણીએ માનતા કીધી કે જે સહીસલામત કિનારે પુગુ તો બે બકરાનો ભોગ નદીને આપશ. પણ પોરેક તણાવા પછી જ્યારે તેણીએ જોયુ કે હવે ડુબવાની નથી, ત્યારે તેણીએ પોતાની માનતા પર પાણી ફેરવ્યુ અને બોલી કે બે બકરાના બે જીવ, અને માહરે માથેની બે જુના પણ બેજ જીવ તેથી કિનારે પોહચતાં માથેની બે જુ કાહડીને મારી નાખશ.” એવી રીતે ઠરાવ કરવા પછી તેણીના ઘભરાટ વચ્ચે પાણીનુ જોશ તો વધતુજ ચાલ્યુ અને તે મુસલમાની વધારે અને વધારે ઘસડાવા લાગી, તથા મદદને માટે બુમો પાડવા લાગી પણ કિનારે ઉભેલા લોકોમાંથી કોઈપણ તેણીને બચાવવાની હિમ્મત કરી શક્યુ નહિ. આ ઉપરથી જ્યારે કોઈ સહુની સાથે ફાવી એકને હાથે છક્કર ખાવછે ત્યારે આ કેહવત વપરાવછે

બીબીનુ બળે તે સૌ કોઇ જાણે, ને બાંદીનુ બળે તે કોઈ નહિ જાણે
બીલાડી ઉંદ લેઈ ગઈ!

ઉંટ બિસ્યા લે ગઈ, હાંડી હાંડી લે ગઈ (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બીલાડી મોજા પેહરે તો ઉંદર પકડાય? ૫૮૯૦

A muttened cat never was a good hunter
The cat in gloves catches no mice. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Jamais chat emmitouflé ne prit souris [1] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Gatta inguantata non prese mai topo [2] (ઇટાલીઅન કેહવત.)

---

૧ A muffled cat never caught a mouse.
૨ A muffled cat is no good mouser

બીલાડી સુવાડવી
  યાને, કોઈના માગતા લેહણા ઉપર પાણી ફેરવવુ લુચ્ચાઈથી ખાઈ જવુ
બીલાડીના દાત કાંઈ બીલાડીને લાગે નહિ
  The kick of the dam hurts not the colt (આ મેજી કેહુવત)
  Calcio di cavalla non fece mai male a poledro [૧] (ઈ કે)
  La coz de la yegua no hace mal al potro [૨]
  Coces de yegua, amores para el rocin [૩] (સ્પેનીશ કેહુવતો)
  O couce da egoa nao faz mal ao potro [૪]
  Couces de egoa, amores para rocim [૫] (પોર્ચુગીઝ કેહુવતો)
  Chickens do not die from the hen's kick (કાશ્મીરી કે [૬])
  No bones are broken by a mother's fist (રૂશ્યન કેહુવત [૭])
બીલાડીની તલબથી સીકુ ન તુટે (અથવા) બીલાડીને કહે સીકું તુટનાર નથી
  મિનીજે ચે છિકો ન છિજે (કચ્છી કેહુવત)
બીલાડીનુ બચ્ચું સાત ઘેર ફરે
બીલાડીનુ હસ્વું થાય, ને ઉંદરનો જીવ જાય [૮] ૬૮૯૫
  Die Katzen Scherz, der Mäuse Tod.[૯] (જરમન કેહુવત)
  Kattens Leeg er Musens Död [૧૦] (ડેનીશ કેહુવત)
  Sport to the cat, death to the rat. (તેલુગુ કેહુવત [૧૧])

---

૧ The kick of a mare never hurt a colt
૨ The mare's kick does not harm the colt
૩ The mare's kicks are caresses to the horse
૪ The mare's kick does not harm the colt
૫ The mare's kicks are caresses to the colt
૬ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 118 ૭ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 106
૮. એને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહુવતો માટે જુઓ કેહુવત નાં૦ ૫૬૦, સફે ૪૪ ૯ What is sport to the cat is death to the mouse
૧૦ What is play to the cat is death to the mouse
૧૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 255

The death struggle of a rat is the sport of a cat. (વા. કે[૧])

The cat s play is the rat s torment the king s anger is the subject s ruin.[૨]

મીરઉ કે જીવ જાય લડિકન કે ખેલોના. (બિહાર કેહેવત.[૩])

સબળે મને સાવિયાં, કુતેએ મન ખિલ. (કચ્છી કેહેવત.)

બીલાગીને આદુ નહિ જરે.

Can a dog ever retain *ghi* ? (તેલુગુ કેહેવત.[૪])

કુત્તેકુ ઘી નહિ પચતા. (હિંદુસ્થાની કેહેવત)

બીલાડીને ખીર પચે નહિ.

બીલાડીને છીંક આવી.

બીલાડીનો આગલો ને ગધેડાંનો પાછલો પગ

બીલાડીનાં પેટમાં ખીર રહે તો બાયડીનાં પેટમાં વાત રહે ૬૫૦૦

બીલાડીનાં મોહમાં મોટું ગયું

As irrecoverable as a lump of butter in a greyhound s mouth (અંગ્રેજી કેહેવત.)

(ફારસી કેહેવત) گوشت دهن گربه مردن

બીલર રખે માંસ કે પાતી. (બિહાર કેહેવત.[૫])

બીલકે ઘરમે માસ.

ચુ ડી કુતિયા જલેબીઓકી રખવાલ. (હિંદુસ્થાની કેહેવતો.)

બીલી બીલી સાત વાર.

બીલી સહસતર ચુવા ખાકર હજકુ ચલી

નવ સૌ ચૂહા ખાકે બિલ્લી ચલી હજકો. (બિહાર કેહેવત.[૬])

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 154.

૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts* by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 24.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 48

૪ Carr's *Tel gu Proverbs*, Supplement, p. 25

૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 69   ૬ *Ibid*, p. 2.

બીલ્લીકુ છીછરોકા ખાબ.

Toujours truje songe bran [1] (ફ્રેચ કેહવત)

شتر در خواب بیند پنبه دانه
گربه شب خواب بیند دنبه
تشنه در خواب آب می بیند

(ફારસી કેહવતો)

બીલ્લીકે ખાબમે છીછડે
મુરગીકે ખાબમે દાનેહી દાને. (હિંદુસ્થાની કેહવતો)

બીહાઇ બેટી પરોસન દાખલ ૬૯૦૫

બુ બુ! બોલતી ના, તોકે' મેરેકુ ક્યા પડી કે મએ બોલું

"એક વાણિયાને ત્યા એક બકરી ઘણોજ ઉન્તલો આપતી વાણિએ તેને કુવામા નાખી, તે તેને ત્યાની ચાકરડીએ જોયુ વાણિયાએ તેને સંતોખીને કહ્યુ કે "બુ બુ! કોઈ આગલ બોલીશ મા" ત્યારે બુ આખરે બજારે બબડતી જાય કે "બનિયાને બકરી મારી, ઔર મેરેકુ કહા કે 'બોલતી ના', તો મેરેકુ ક્યા પડી કે મએ બોલુ" એવી રીતે બિચારો વાણિયો ફસી પડ્યો'

બુકે બુક બિસમલ્લા ભણવી.

ઘણા લોભ્યા માણસના સંબંધમા બોલાયછે
હર નિવાલે બિસમિલ્લા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

બુડતાને તારવો.

બુડતુ માણુસ ફીણુને વલગે. (અથવા) બુડતુ માણુસ શેવાલ, (અથવા, તણુખલુ) પકડે [2]

બુઢ્ઢા પીવે બકબક કરે, જુવાન પીવે રડરડ મરે, રણિયા પીવે રણખેત કરે, સાઈ પીવે સ્મરણ કરે, જુગ ધ્યાન કરે, નામ લેવે પરમેશરકો, ગંદીયા મત દે ગમારકુ, ગમાર પીવે જખ મારનકુ, ભરી હાડીકો ભાત બીગારનકુ. ૬૯૧૦

---

૧ A sow is always dreaming of bean

૨ જુઓ કેહવત ના૦ ૩૫૫૨, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૪૭

બુઢ્ઢી ઘોડી ને લાલ લગામ. (અથવા) બુઢ્ઢી ઘોડી લાલ લગામ દેખો એ બુઢ્ઢીકા દમામ[1]

An old ewe dressed lamb fashion. (અં૰ કેહવત.)

Though he is old he is still a fop (તેલગુ કેહવત[2])

બુઢ્ઢી બકરી થઈ પણ કઈ ગોથાટમાંથી ગઈ!

બુઢ્ઢો પરણે બાળકી, અભણ બેસે રાજ બોજ ઉપાડે બળદીયા એ સૌ પરને[3] કાજ (અથવા, એ પરાયાને કાજ)

An old man who weds a buxom young maiden, bids fair to become a free man of Buckingham. (અં કે)

Jung Weib ist altem Mann, das Postpferd zum Grabe.[4]

(જરમન કેહવત.)

બુઢ્ઢો બીલાડો કરડે નહિ પણ વરડે ખરો.

બુઢ્ઢા ઢોરને જુનાં કપડાં. ૬૫૧૫

બુઢ્ઢાંની જીભમાં જોર ને જુવાનના પગમાં જોર

બુંદથી ગઈ તે હોજથી નહિ આવે, (અથવા સુધરે.[5])

બુંદસે જાય સો હોજસે ન આવે.

બુંદસે બીગડી હોજસે નહિ સુધરતી હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બુધ કરે શુધ (અથવા) બુધ ને કામ કરે શુધ.

બુધવારનો દિવસ કંઈબી કામ કરવા માટે ફાયદાકારક ગણાયછે અને એ દિવસે ધારેલું કામ જલદીથી પાર પડી જાયછે એવો વેહમ છે

બુધવાર બે વટે ૬૫૨૦

બુધવારના વાંધા (અથવા વાખા.)

He has no guts in his brains (અં૰ કેહવત.)

---

૧ બુદ્ધિ કેહવત નામ ૨૨૬૪ તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૧૧૩—૧૪ ૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p 136

૩ પારકાને.

૪ A young wife is an old man's post horse to the grave.

૫ ઘરની [illegible] માટે બુદ્ધિ [illegible] તથા [illegible], સફે ૨૭૪

ખુધીના બારે સરખા

ખુધે જાર બાજરી, ને ખુધે નાર પાધરી, (અથવા, પાસરી), ખુધે ડોબુ દોહવા દે, ખુધે છોકરુ (અથવા, છૈયુ) છાનુ રહે

A spaniel, a woman, and a walnut tree,
The more they be beaten, the better they be.
Gold must be beaten, and child scourged (અંગ્રેજી કેહવતો)
Bâton porte paix[૧] (ફ્રેન્ચ કેહવત)
Donne, asini, e noci voglion le mani atroci[૨]
Buon cavallo e mal cavallo vuole sproni, buona femmina e mala femmina vuol bastoni[૩] (ઈતાલ્યન કેહવતો)
No hay tal razon como la que pare[૪] (સ્પૅનીશ કેહવત)
Holder man ei Kieppen til, agter Hunden intet Bud[૫]
Styr Hest med Bidsel og ond Kone med Kiep[૬]
Tre Ting giöre ikke godt uden Hugg Valnödtræet, Asenet, og en ond Qvinde[૭] (ડેનીશ કેહવતો)
Nothing will frighten a wilful wife but a beating (ચીને[૮])
Caulk a new boat, beat a new wife[૯]
दुर्जन काचन भेरी दुष्टस्त्री दुष्ट वाहन ।
इक्षुखडान् तिलाञ्छूद्रान् मर्दये हुण वृद्धये[१०] ॥ (સસ્કૃત કેહવત)

---

૧ A stick is a peacemaker

૨ Woman, asses and nuts, require strong hands

૩ A good horse and a bad horse need the spur a good woman and a bad woman need the stick

૪ There is no argument like that of the stick

૫. It is the raised stick that makes the dog obey

૬ Govern a horse with a bit, and a shrew with a stick

૭ There are three things from which no good can be got without a beating a walnut-tree, a donkey and a shrew

૮ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 377

૯. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 7

૧૦ A bad man, gold, a drum, a bad woman, a bad horse, stalks of sugar cane, sesamum seed, and Sudras should be beaten to improve their qualities Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 442

ખુષિ બેઠી ને ફરી નહિ બેઠી. (અથવા) ખુષિ વલાવી બેઠી તે કદી ન બાપને બેઠી

એવો નેહમ છે કે જે દીકરીને પરણાવીને બુધવારને દિવસે તેણીને સાસરે વલાવી હોય તો તેણી ફરીને પોતાના માબાપને ભેટવા પામતી નથી.

ખુમલો બોલ ને કદિ ખાય ખુદાપો જઇ જુવાન્યો થાય. ૬૮૨૫

ખુરા હુકનમે ચલી ખુરા ન મીલા કોઇ ધીર મએ દેખુ આપકુ, મુસે ખુરા ન કોઇ

ખુરા નિવાલા ખાઇએ, ખુરા બોલ ન બોલીએ

ખુરા નિવાલા ખાઇએ ખુરા બોલ ન બોલીએ. (હિંદુસ્થાની કે)

ખુરાઇથી જીવ્યા કરતાં ભલાઈથી મરવુ બેહતર

مردن بنام به که زندگی به ننگ

(ફા કેહવતો.) مردن به عزت به که زندگانی در مذلت

બે આંખની શરમ છે

Out of sight, out of mind. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Loin des yeux loin du cœur [1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Quan léjos de ojo, tan léjos de corazon.[1] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Uit het oog uit het hart.[1] (ડચ કેહવત.)

Langt fra Oine smart af Sinde [1] (ડેનીશ કેહવત)

Aus den Augen, aus dem Sinn.[1] (જરમન કેહવત.)

Longe da vista, longe do coraçao [1] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

બે કાન વચ્ચે માથુ ૬૮૩૦

બે ખરચીએ ખાટા ઢીલા.

બે ગોલીનો ચ.વો.

બે ખડીનો અધાપો.

---

1 Out of sight, out of mind.

બે ઘર વચ્ચે આટા ઢીલા.
બે ઘેરનો પરોણો ભુખે મરે. ૬૯૩૫

Between two stools the breech cometh to the ground
Between two stools fall to the bottom (અ ગ્રેજી કેહવતો)
Betwixt twa stools the doup fa's down (સ્કૉચ કેહવત)
Entre deux selles le cul à terre [1] (ફ્રેંચ કેહવત)
Wie op twee hazen te gelijk jaagt, vangt geen van beide [2] (ડચ કેહવત)
A bamboo pressed between two trees is apt to crack, a man with two wives frequently suffers hunger [3]
(ફારસી કેહવત) میان دو خرماده ماندیم
दोहों घरचा पाहुणा उपाशी मरे. (મરાઠી કેહવત)
દો ઘરકા મેહમાન હોવે, તાલી બજાતા સોવે (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બે છીપનુ મોતી રૂપાલુ હોય
બે થાલી હોય તે પણ અફલાય, ને બે તપેલી હોય તે પણ ખખડે
જ્યારે કોઈ બે માણસ, અથવા બે તડામાં ફેસાદ હોય ત્યારે એમ બોલાયછે
બે ધારની તલવાર (અથવા) બે ધારની તલવારે રમવુ ?
બે પૈસાના ડોસાજીએ ગાડીએ શુ જાવુ ? કરમમા લખ્યા હોય દીવેલ તો ઘી ક્યાથી ખાવુ ?
Hvo der er født til Pending, bliver aldrig Dalers Herri [4] (ડૅનીશ કેહવત)
બે પાંદડાંનુ પતરાલુ, ને એક પાંદડાનો દડિયો, ગોદાવરીના સધમા, રાડી રાડો લડીઓ. ૬૯૪૦

1 Between two stools the breech comes to the ground
2 He who hunts two hares at once, catches neither
3 *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 23
4 He who was born to pennies, will never be master of dollars

બે ફાડ દાલની કરી દેવી.
    યાને જે હોય તે વર ને ફર કહી દેવું
બે બગાડે બાવીસ
બે બાવીસની ગરજ સારે.
    બસે બાઈ (કચ્છી કેહવત)
બે બેસે હાહડી તો વાતો કરે સારી
બે બાણું ભેગાં થાય ત્યારે ખખડ્યા વગર રહે નહિ ૬૯૪૫
બે મરદ ભલા, પણ સો રાંડ ખોટી.
બે મળ્યા ત્યાં બાવીસનો બો ટળ્યો.
બે ખાદરા ને ત્રણ તાદગ.
બે મોઢાંની ચાકસ.
બે હાથ વચ્ચે પેટ છે ૬૯૫૦
બે હાથ વગર તાળી ન પડે.[1]

Unus vir nullus vir[2] (લેટીન કેહવત)
Clapping is with both hands. (કાશ્મીરી કેહવત[3])
If you clap with one hand will there be any sound? (તેલુગુ કેહવત.[4])
A single finger cannot snap (તામીલ કેહવત.[5])
With one hand I do not even tie a knot. (રશ્યન કેહવત.[6])
एकेनैवतु चक्रेण न रथस्य गतिर्भवेत्[7] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત)
બી હથે વગર તાળી ન વિજે (કચ્છી કેહવત.)
દોનો હાથો તાલી બાજતે હમે. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

---

૧ આને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત ના [illegible] ૨ One man is no man.
૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 60 ૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 87
૫ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 179
૬ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 43.
૭ A chariot will not go on one wheel. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 391

બેઅદબ અક્કલમદ જાણુ, મેવા વિનાનુ વૃક્ષ તે માન.
બેઉ નવ્વે નવાણુ, નીચે આવ્યો તે કચરાણુ
બેખબરોની બલા જાણે, સુખમા માટી ગયલી વખાણે.
બેગાના સિર કદુ બરાબર ૬૯૫૫
બેટા બગલુ ચીણે માયુ ?
બેટા હોય ત્યારે બાપ કેની?
બેટી, તેની ગરદન હેઠી
બેટી બાપની, જમીન પાદશાહની.
 बेटी बापाची, जमीन पादशाहाची (મરાઠી કેહવત)
બેટુ ને સેટુ, કસેલા કામના ૬૯૬૦
બેઠા બેઠા મગલ ગાવો
 જ્યારે કોઈ માણસ બેકાર બેઠેલો હોયછે ત્યારે એમ બોલાયછે
બેઠાથી (અથવા, બેઠા કરતા) બેગાર ભલો
 યાને, જે ઘણી નકામો બેસી રેહતો હોય તેને થાને જે ઘણી કાઈબી કામ કરતો હોય, પછી તે હાસલ વગરનુ બી હોય, તોપણ તે નકામુ બેસી રેહવા કરતા ભલુ છે
 બૈઠેસે બેગાર ભલી (હિદુસ્થાની કેહવત)
બેઠાની ડાલ શા માટે કાપવી?
બેઠે બારે, ચલત અઢારે, સોતે ચલે બતીસ, યે હએ દમકી રીત
બેઠેલો પોપડો ઉખેડવો ૬૯૬૫
બેઠેલો પોપડો ન ઉખેડવો, ને સુતેલો ઝગડો ન જગાડવો.
બેઠા બાઇ, ને કરો સગાઇ.
બેડો પાર થવો
બેદિલ નોકર દુશ્મનની ગરજ સારે
 When a servant conceives it hard to stay, he becomes your foe if not sent away (ચીનાઈ કેહવત [1])

---

[1] Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 65

बेदिल नोकर, दुष्मन बरापर [1] (મરાઠી કેહેવત)

બેદિલ નોકર દુશ્મન બરાબર (હિંદુસ્થાની કેહેવત)

બેની લડાઇમાં ત્રીજાનું કામ થાય (અથવા) બેની લડાઇમાં ત્રીજો ખાઇ જાય. ૬૯૭૦

Two dogs strive for a bone and a third runs away with it (સ્કૉચ કેહેવત)

Pendant que les chiens s'entre-grondent le loup dévore la brebis.[1] (ફ્રેંચ કેહેવત.)

Wo sich zweie zankzen gewinnt der Dritte.[2] (જર્મન કે.)

Als twee honden vechten om een been, loopt de derde er meê heen.[3] (ડચ કેહેવત.)

The dog took away the piece of leather (while the men were quarreling over it.) (કાશ્મીરી કેહેવત.[4])

The monkey settled the bread dispute by eating it up. (તેલુગુ કેહેવત.[5])

When the heron and oyster quarrelled, the fisherman got the benefit. (ચીનાઈ કેહેવત.[6])

(ફારસી કેહેવત.) دو مرغ جنگ کنند فایده به سیوم گر

બ બિલન લડે ત્રેજે લાભ. (કચ્છી કેહેવત.)

दोघांचें भांडण तिसऱ्यास लाभ (મરાઠી કેહેવત.)

દોકી લડાઇમે તીસરેકા લાભ. (હિંદુસ્થાની કેહેવત.)

બેલ કમાય, ને ઘોડા ખાય.

De ezels dragen de haver en de paarden eten die.[7] (ડચ કે.)

---

૧ Whilst the dogs are growling at each other the wolf devours the sheep. ૨. Where two fall out, the third wins.

૩. When two dogs fight for a bone, the third runs away with it.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J. Hinton Knowles p 84. ૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 860

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 205

૭. Asses carry the oats and horses eat them.

બેવડો જગો, ને માહજનની ફતેહ

હોરાજીઆનુ માહાજન એક કર કઢાવી નાખવા ભેગુ મળ્યુ, અને તે કર કઢાવી નાખવાને તેઓ ફતેહ પામ્યા, પણ તેને બદલે તેઓને શિર બેવડો જગ્યો ગોઠવ્યો રંગારીઓ તો તોપણ એમજ મલકાવા લાગ્યા કે અમારી માહાજનની ફતેહ થઈ આ ઉપરથી જ્યારે કોઈ કામ બાબતની કામના કરે પણ બાતેનથી નુકસાનકારક હોયછે ત્યારે આ કહેવત વપરાયછે

બેશરમની બલા દૂર, મારે જુત્યા ચહડે નૂર.

બેસ કેહતા સુઈ જાય

બેસતો રાજા, આવતો મેહ, ને નવી વહુ, વગર વિચારે તેની વાહ વાહ કરે સહુ. ૬૯૭૫

બેસતો રાજા, ને આવતી વહુ, પકાયા તો પકાયા

બેસતો રાજા, ને આવતી વહુ, ભાર પજો તો પજો

બેસતો રાજા, ને ઉઠતો પસ્તાગીઓ, રોપ પડે તો પડે

બેસનેકુ ખાડ, ધરનેકુ ખુટા, સોનેકુ ચટાઈ, લોહવાડ ભાઈકી કોહડ અચ્છી

બેસવાની ડાળ કાપવી (અથવા, ભાગવી) નહિ. ૬૯૮૦

બેસવાનું જાણ્યું હતુ, પણ ઉંચકવાનુ થયુ.

બેસીએ જોઇ, તો ઉઠાડે નહિ કોઇ

Sit in your place, and none can make you rise (અ કે)

Siéntate en tu lugar, no te harán levantar [1] (સ્પૅનીશ કે)

Senta-te no teu lugar, nao te farao levantar [2] (પો કે)

(ફારસી કેહવત) جاي نشين كه بر نخيزي

વેજે ત્યારે કોન ઉથિઆરે (કચ્છી કેહવત)

वसू जाणें त्याला उठ कोण म्हणें (મરાઠી કેહવત)

ऐसा કેહ કે કોઈ ન કહે જૂઠ, ऐसी જગે બેઠ કે કોઈ ન કહે ઉઠ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

---

1 Seat yourself in your place and you will not be made to quit it

2 Seat yourself in your place, and they will not make you rise

બેસીને સુવું

You must sit before lying down, must you not? (તા કે[૧])

બેહડા ઉપર બેહડું તો પણીઆરીને ભાર. (અથવા) બેહડાં ઉપર બેહડું ચડે તો પણીઆરીને માથે ભાર.

બેહતા પાણી નિરમળા, બંધા ગંધીલા હોય સાધો જન રમતા ભલા દાગ ન લગે કોએ. ૫૮૮૫

Il n est pire eau que l eau qui dort[૨] (ફ્રેંચ કેહેવત)

Gebrauchter Pflug blinkzt stehend Wasser stinkzt[૩]

Stehend Wasser wird stinkzend[૪] (જરમન કેહેવતો)

Acqua che corre non porta veleno[૫]

Acqua cheta vermini mena.[૬] (ઈટાલિયન કેહેવતો)

(ફા. કે.) آب کہ جاري بسیار می ماند گندہ می سود

બેહતેકુ બહતે દીપો મત સમજાવો ઢોર, સમજાયા સમજે નહિ તો દો જુતાં દો ઓર

બેહન કહીને બેસાડે ને બાયડી (અથવા વહુ) કહીને ઉઠાડે.

He calls her a mother in the day time, and a wife at night. (તેલુગુ કેહેવત.[૭])

બેહન જેવો ભાઇ

બેહન તો ભાઇ ભાઈ કરે ને ભાઇ તો બેહનના નાતરામાં (અથવા રાહતાંમા) ફરે

બેહનને ઘેર ભાઇ ને સાસુ ઘેર જમાઇ (માન માગે) ૫૫૫૦

બેહરા આગલ ગાન.[૮]

---

૧ Percival s *Tamil Proverbs*, p 118

૨ There is no worse water than that which sleeps.

૩ A used plough shines, standing water stinks.

૪ Stagnant water grows stinking

૫ Running water carries no poison

૬ Still water breed vermin

૭ Carr s *Telugu Proverbs* Supplement, p. 52. ૮ ગાયનું ગાન.

બેહરા આગલ સંખ ફુકયો, તોકે' હાડકા કરેછે, (અથવા, ચાવેછે)
The sound of a flute to a deaf man (કાશ્મીરી કેહવત [૧])
When they call out "Deaf man! Deaf man!" He answers "(I've got) Bran! Bran!" (તેલુગુ કેહવત [૨])

બેહરૂં હોય તે બે કાને સાંભલે

બેહરે આગે ગાન, ઔર ગુંગે આગે ગુલ, અંધે આગે નાચ, તીનો અલબલ.

બેહરો કહે ધુમ પડી, આંધલો કહે આવ્યા, પાગલો કહે પગ ભાગ્યો, નાગો કહે લુટયા. (અથવા) બેહરો કહે ધુમ પડી, આંધલો કહે એ આવ્યો રે! નાગો કહે મહને લુટી લેશે, ને પાગલો કહે પગ ભાગ્યો રે! ૬૯૯૫

બેહરો બે વાર સમજે, (અથવા, બે વાર વધારે સમજે.)

બેહરો બે વાર હસે

બૈરી જોય લાવતો, ને માય જોય આવતો

બાહેર ગયલો ધણી પાછો ઘેરમા આવે ત્યારે તેની ઓરત તે પૈસા સાથે લેતો આવવાની આશા રાખેછે, પણ એથી ઉલટુંજ તેની માય પોતાનો દીકરો પોતાંની સાથ પૈસા લાવ્યોછ કે નહિ તેનો કશા પણ ખ્યાલ વગર ફક્ત તેને પાછો ફરેલો જોઈનેજ ખુશી થાયછે

બૈરીને મોહડે સવામણનુ તાલુ હોયછ

બૈરાંની બુદ્ધિ પાણીએ ૭૦૦૦

બોઈની ખાઈએ તોઇ, ને લેવટાનુ ખાઈએ પેટ.

બોખ ને વરાહુ કુવામા નાખો.

બોખે દાતે વાલ ખાય, ને પીંજારીનુ પાપ ખાય.

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 261 ૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 168

ખોટુ આપીને ખરૂં લીધુ

Feed a pig and you'll have a hog (અંગ્રેજી કેહવત.)

Il faut perdre un véron pour pêcher un saumon.[1] (ફ્રેં. કે.)

ખોડી માથે ડગ. ૭૦૦૫

ખોડી રાંડને ટકોરા ઘણા.

ખોગ માથે ખાસગીઓ.

ખોરાણુની વેદણ.

ખોત મઈ ઘોડી દી ઘો ાખાથી જાવે ઘોડા સુખને કારણે મુરખ રેન કયુ ગુમાવે (અથવા) ખોત ગઈ ને ઘોડી રહી, ઘોડે ચડી જાય, એક પલકે કારણે ખાજી કયુ ગુમાય.

ખોત ગઈ ને ઘોડી રહી. ૭૦૧૦

गतो बहुतरः कालः स्वल्पमवशिष्यते[2] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ખોત નખવામે ખોત ગુમ્યા.

ખોત ખોયા ને હજ્યા પાસ.

ખોત ઘંખા, ગ્રા ખોત ખેવકુફ

ખોપાભાઈના રાજમા બપોરે ખખુગ[3]

ખોખડીની બે જાય. ૭૦૧૫

ખોરડી નીચે સુતેલો આપણુ ખોર માગે

Il attend que les alouettes lui tombent toutes rôties dans le bec.[4] (ફ્રેં. કેહવત.)

The date fell on his moustache he was too lazy to put it into his mouth (અરબી કેહવત.[5])

(ફારસી કેહવત.) تلل پای مخ است

---

1. One must lose a minnow to catch a salmon.

2. Time has mostly gone little only remains. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 403 ૩ સરખાવો કેહવત ના ૬૪૦ મી જુ

4. He expects that larks will fall ready roasted into his mouth.

5. Long *Eastern Proverbs and Emblems* p 10.

બોરડીના બે કાટા સાથે થાય, પણ એક પાસગે, ને બીજે વાકો જાય.

બોરડીનો કાટો ચમચમીને રહે

બોલ તો અમોલ હએ, જો કોઈ બોલે જાણુ, એ તરાજુ તોલકર, તુ મુખ બાહેર આણુ

As a vessel is known by the sound, whether it be cracked or not, so men are proved by their speeches, whether they be wise or foolish. (અ કે)

A word is the ornament of a word a fort is the ornament of town (તેલુગુ કેહવત[1])

બોલ પુડીનો બોલ ૭૦૨૦

Una parola tira l'altra[2] (ઈતાલ્યન કેહવત)

બોલ બે રડી નવાબ! તોકે' નવાબ

બોલતાના બોર વેચાય, ના બોલે તેની ખારેક પણ ન વેચાય (અથવા) બોલે તેનાં (અથવા, બોલનારના) બોર વેચાય, નહિ તેની જુવાર બી પડી રહે (અથવા) બોલે તેના બોરા વેચાય

Böse Waare musz man aufschwaken[3] (જરમન કેહવત)

If he has a mouth he'll win the fight (તેલુગુ કેહવત[4])

Beat your gong, your candies vend; each must to his trade attend (ચીનાઈ કેહવત[5])

બોલતાને છોડીને ચાલતાને દડે

બોલના બમણા, ને લાખની સવાઈ.

બોલનેકી રેલછેલ, ખરચનેકી ટચાઇ ૭૦૨૫

બોલ્યા વગર માએબી નહિ પીરસે

A dumb man never gets land (અંગ્રેજી કેહવત)

(ફારસી કેહવત) بچه تا نگوید مادر شیر ندهد

---

૧ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 63

૨ One word brings another ૩ Bad ware must be cried up

૪ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 51

૫ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 50

બોલ્યુ તે નહિ બોલ્યુ નહિ થાય.

Geredt ist geredt mnn Kann es mit Keinem Schwamme abwischen.[1] (જરમન કેહવત.)

બોલ્યુ બાદર પડે ને રાંધ્યુ વરે પડે

બોલવા કરતા કરી બતાવવુ સાર

Example is better than precept (અંગ્રેજી કેહવત)

બોલવામાં ને બતાવવામાં ઘણો ફેર હોય છે ૭૦૩૦

Du dire au fait il y a grand trait [2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

બોલવામાં શુ ગયુ ?

Sooner said than done (અંગ્રેજી કેહવત.)

He is not wanting in words. (તેલુગુ કેહવત.[3])

બોલવામાં સાર નહિ.

A wise head hath a close mouth to it. (અંગ્રેજી કેહવત)

બોલવુ અને સીટ વગાડવી એ સાથે ન બને.

I cannot run and *sit still at the same time*. (અંગ્રેજી કે.)

Niemand Kann zugleich blasen und schlucken [4] (જ. કે.)

Soplar y sorber no puede junto ser [5] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Man kan ikke drikke og pibe paa eengang [6] (ડેનીશ કે.)

If a mourner you cannot sing ; if you can sing you cannot mourn (ચીનાઈ કેહવત.[7])

બોલવુ એક ને કરવુ જુદુ

He cries wine, and sells vinegar (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

1 What is said is said, and no sponge can wipe it out.

2 'Twixt the word and the deed there is a long step.

3. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 295.

4. No one can blow and swallow at the same time.

5. One cannot blow *and swallow at the same time.*

6. You cannot drink and whistle at the same time.

7. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 162.

Do not say one thing, and do another (તામીલ કેહવત [1])
It will not do to say one thing, and mean another (ચી.કે [2])
૭૦૩૫
બોલવું કે બકવું
બોલવુ તેવુ પાલવુ
બોલવુ થોડુ
Few words are best
Few words, many deeds (અ ગ્રેજી કેહવતો)
બોલવું સેહલુ, કરવુ મુસ્કેલ.
Von Worten zu Werken ein weiter Weg.[3] (જર્મન કે)
Dal detto al fatto vi è un gran tratto [4] (ઇતાલ્યન કેહવત.)
Del dicho al hecho hay gran trecho [5] (સ્પેનીશ કેહવત.)
Beloven is een, en woord houden is twee [6] (ડચ કેહવત)
Mellem sige og gjöre er en lang Vei [7] (દિનીશ કેહવત)
Saying is easy, but doing is difficult (તામીલ કેહવત [8])
It is easier to know how to do a thing than to do it [9]
Easier said than done (ચીનાઈ કેહવતો [10])
ચોણુ સેલ, કએણુ મુસ્કેલ (કચ્છી કેહવત)
બોલાવાડો બોલે નહિ, પણ બોળે.
બોલી ગોકલજી ૫ આની, ને ચાલ ઝુમલાની. ૭૦૪૦
બોલી વગર બોલ ઉપજે નહિ.

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p 501
૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 290
૩ Between wording and working is a long road
૪ From saying to doing is a long way.
૫ Between saying and doing there is a long road
૬ Promising is one thing, performing another
૭ Between saying and doing there is a great distance
૮ Percival's *Tamil Proverbs*, p 326
૯. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 14 ૧૦ *Ibid*, p 18

બોલુ તો મા મારી જાય, ન બોલુ તો બાપ કુત્તા ખાય.

(ફા. કે.) گویم مشکل است وگر نگویم مشکل است

બોલે એક, ને કરે બીજુ

Saying one thing, and doing another (તામીલ કેહવત.[૧])

બોલે ત્યારે ગજના ગજ પણ ફાડે એક તસુએ નહિ.

Great braggers, little doers. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Grosser Prahler, schlechter Zahler[૨] (જરમન કેહવત.)

Groote belovers, slechte betalers.[૩]

Groot-sprekers zijn geene groot-daders.[૪] (ડચ કેહવતો.)

He promises eleven people, but does not throw food to one. (કાશમીરી કેહવત.[૫])

Great words but small measure. (તેલગુ કેહવત.[૬])

To promise much and give little. (ચીનાઈ કેહવત.[૭])

સો ગજ વારૂ, એક ગજભર ન ફારૂ (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બોલે તે (અથવા બોલનાર) બે ખાય. (અથવા) બોલે તે બે ખાય, ને ના બોલે તે ત્રણ ખાય. ૭૦૪૫

બોલે નહિ ત્યારે હાજ સમજવી.

Silence is consent (અંગ્રેજી કેહવત.)

Wer schweigt, bejaht.[૮] (જરમન કેહવત.)

Chi tace acconsente.[૮] (ઇટાલીયન કેહવત.)

Quien calla, otorga.[૮] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Die zwijgt bewilligt.[૮] (ડચ કેહવત.)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 325.

૨. Great say-masters, bad pay masters.

૩. Great promisers, bad pay masters.

૪. Great talkers are little doers.

૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 92.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p 205.

૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 292.

૮. Silence gives consent.

(ફારસી કેહવત) خاموشی علامت رضا است

मौनमर्धांगीकार ॥[१] (સંસ્કૃત કેહવત)

ચુપ રહે તો હા સમજના (હિંદુસ્થાની કેહવત)

બોલે નહિ, ને બોળી બાળે, (અથવા, મારે)

બોલેલો બોલ, ને મારેલો ગોદો, કદી પાછો નહિ આવે. (અથવા)

બોલ્યો બોલ, ને માર્યો તીર કદી પાછો નહિ આવે.

A word and a stone let go cannot be called back.

A word spoken is an arrow let fly

A slip of the foot may be soon recovered, but that of the tongue perhaps never. (અંગ્રેજી કેહવતો)

Mieux vaut glisser du pied que de la langue.[૨] (ફ્રેંચ કે.)

Palabra de boca, piedra de honda [૩]

Palabra y piedra suelta no tiene vuelta.[૪] (સ્પેનીશ કેહવતો)

A pedra, e a palavra nao se recolhe depois de deitada [૫] (પોરચુગીઝ કેહવત)

Det Ord som er talt, sletter man ikke ud med en Svamp [૬] (ડેનીશ કેહવત.)

If your foot slips you may recover your balance, but if your mouth slips you cannot recall your word. (તેલુગુ કેહવત.[૭])

Can a cuff already inflicted, and water that has run into a pit, be recalled? (તામીલ કેહવત [૮])

---

૧ Silence is half consent Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 448

૨ Better a slip of the foot than of the tongue

૩ A word from the mouth, a stone from a sling

૪ A word and a stone once launched cannot be recalled

૫ A word and a stone once let go cannot be recalled

૬ Words once spoken cannot be wiped out with a sponge.

૭ Percival's *Tamil Proverbs*, p 109

૮ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 246

One word let out, a swift horse cannot overtake it. (ચી. કે.[1])

(ફારસી કેહવત.) تیری کہ از کماں جستہ باز نمی گردد

મોહતેર ગામની જમાબંદી ને તોહતેરની હવાલદી.

મોહસે — ખાવું ૭ ૫૦

When the Sahib was asked how it was he had grown thin, he said "We will grow thinner and still thinner and if we like we will even die, what's that to you?" (તેલુગુ કેહવત.[2])

મોહે મહડાવવી.

To tighten one's girdle and fight. (કાશ્મીરી કેહવત.[3])

મંઆલામાં આગ લાગવી.

ભૂખ લાગવાના સંબંધમાં બોલાય છે

Your belly chimes, it is time to go to dinner (અ મી૦ કે.)

(ફારસી કેહવત) معدہ خراب است

અંતરિયા "કુલ હોલા" પઢી રહી હશે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

મદ કરે ફરી ફરી, તો અગ્ન ઉઠાવે એકી ઘડી.

મદ મોત મત કુદીઓ ખોદા જમન નહિ હોય ઔર જુલમ નહિ કીજે મુત[4] લોકોકે માંહે ઔર જુલમ જો કીજે તો દુરતઃ દુરત બતાવે, જીતા નર ગુમાન કરે ઉતી ખતા ખાવે

O pretty woman, don't step so haughtily you will lose your youthful pride in time. (કાશ્મીરી કેહવત.[5])

મદની દાહડીમાં એવા ગુણ, જેમ ખાસડાં પડે તેમ આવે નૂર. ૭૦૫૫

---

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 186.

૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 364.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 83. ૪ માતવી.

૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 207

બદામા ફક્ત એજ એબ છે, બાકી સૌ સારૂં છે.

બાંડા ગામમા બે બારસ. (અથવા) બાંડા ગામમાં બે બારસ, વચ્ચે આવી ધનતેરસ

બાડા બત્રીશ લક્ષણા (અથવા) બાડામાં બાર લક્ષણ.

બાડા સાપને બે કોટનો માર.

બાંડાનુ બોટણ. ૭૦૬૦

બાંડામાં બોહતેર, ને કાણાંમાં તોહતેર ગુણ, (અથવા, વિદ્યા.)

બાડો બોહતેર લખ્ખણો.

'બાંધ છોડ કરવું.

યાને, મારા મારી, કજ્યો કરવો.

બાંધ્યા છુટે નહિ (એવો મેલાપ)

યાને, દુશ્મની ભરેલો સંબધ

બાંધી મુઠ્ઠી લાખની, ને ઉઘાડી તો રાખની. (અથવા) બાધી મુઠ્ઠી લાખની, ઉઘાડી વા ખાય. (અથવા) બાધી મુઠ્ઠી લાખ બરાબર, (અથવા, લાખ ટકાની, સવા લાખની.) ૭૦૬૫

બધી મુઠ લખજી (કચ્છી કેહવત)

झाकली मूठ सव्वा लाखाची. (મરાઠી કેહવત)

બધી મુઠ્ઠી લાખ બરાબર. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

બાંધે ખેડુએ ગામ વસે નહિ.

બાંધે છોડે બાબરીઓ.

બાહે ધરેની લાજ.

ભગત કહેછે ભગતાણીને સાંભળ માહરી વાણી ત્રણ
બોલાવ્યા ને તેર આવ્યા, તો દે દાળમા પાણી
ભગત ભયા લેકીન દાનત બુરી, મુખમે રામ,
બગલમે છુરી. ૭૦૭૦
ભગસો ઇલમ.
ભગાના ઘર જેવુ કરી બેઠાછ.
ભગાના જેવુ કામ કરવુ (અથવા) કર્યું ભગાના જેવુ ૧
ભજન પરસાદ કરવો.
વાને હાથ આપવી.
ભજે તેનો રામ, (અથવા, ભગવાન.) ૭૦૭૫
ભટ પડે વો જીભ્યા જીસે છુટે ઇજ્જત
ભટ પડે વો શેઠપે, જીસે જાય જાન.
ભટ પડે વો સોના, જીસે તુટે કાન.
ભટ બોલે કે વગોલે.
ભટ ભટ સીધુ લેવો, તોહે' સીધુ ને જમવાનુ સાથે. ૭૦૮૦

---

૧. જુઓ કહેવતમાળા અને આપ્ત વચન પાનું ૭૮

ભટ ભટા, તોહે' ચુપાચુપ।
ભટ ભણ્યા, કે વગોવ્યા? (અથવા) ભટ ભણે, કે વગોવે
ભટકી જાય, પણ ચટકી નહિ જાય
ભટજી ભણેછ, કે ટીપણા કાડેછ?
ભઠિયારાના (છોકરા) કાંઇ ભુખે મરે? ૭૦૮૫
ભઠિયારીના હાડલામાંથી એઠુ ચાખવાની આશા શી?
ભઠિયારો કાંઇ ભુખે મરે?
ભડલી કહે તું ડલી, જેઠે વરસ્યા મૂળ, જો વચ્ચે શ્રવણ પડશે, તો
 કાલ ભરાવું દૂર
ભડે એઠુ ભગાનું, ને જડ ગઇ જગાની.
ભણતા ભુલે, ને લખતા ચુકે ૭૦૯૦
ભણતા પંડીત નિપજે, લખતા લહિયો થાય
ભણ્યા કરતા ગણ્યો અનુભવ ચઢે
ભણ્યા ગણ્યા તે વેપારી, ને ન ભણ્યા તે હોળારી[1]
ભણ્યા ગણ્યા તે વેપારી, ને ન ભણ્યા તે ભીખારી.
ભણ્યા, પણ ગણ્યા નહિ ૭૦૯૫
ભણ્યા વનાનો ભવ બાલે.
ભણ્યો કણબી કટબ બોળે
ભણ્યો ગણ્યો તે ગંગા ગયો, ને ન ભણ્યો તે મૂરખ રહ્યો
ભણ્યો ગણ્યો તે ઘોડે ચહડે, ને વગર ભણેલો પાછળ દોડે
ભણ્યો ગણ્યો દેવાનમાં જાય, ને વગર ભણ્યો તે ગોદા ખાય ૭૧૦૦
ભણ્યો ગણ્યો પટેલી કમાય, ને વગર ભણ્યો તે હોલે જોડાય
ભણ્યો ભુલે, ને તારો ડુબે[2]
A good sailor may mistake in a dark night (અ કે)

૧ મૂરખ ૨ એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૭૭૬, સફે ૩૬૬

A bon pécheur échappe angnille.[1]

Bons nagenrs sont à la fin noyés[2] (ફ્રેંચ કેહેવતો.)

ભણેસે બુડે ને બરેસે છબે. (કચ્છી કેહેવત)

ભણ્યો ભુલે, પણ અભણ ન ભુલે.

ભણી ગણીને ઉંધા વળ્યા

ભણી ગણીને ભીખ માગો. ૭૨૦૫

Learning is good even when one is reduced to begging (તામીલ કેહેવત.[3])

ભણી ગણીને ભુલે ને બ્રાહ્મણની મત ફુલે.

ભણે ગણે તે લેખાં કરે, (અથવા નામું લખે) ને ન ભણે તે દીવો ધરે

Au plus débile la chandelle à la main.[4] (ફ્રેંચ કેહેવત.)

Wer nicht malen kann, muss Farbe reiben.[5] (જરમન કે)

The learned only will gain eminence.[6]

He who is learned is truly great. (તામીલ કેહેવતો.[7])

He who can handle a pen will nowhere have need to beg (ચીનાઈ કેહેવત.[8])

Get learning with a great sum of money and get much gold by her.—Ecclesiasticus, li, 28.

विद्यावान् धनवान् भवेत्[9] ॥ (સંસ્કૃત કેહેવત)

ભણે તેની વિદ્યા મારે તેની તરવાર, ને પાસે તેનો ધરમ

વિદ્યા વાવરે ઠી વધે. (કચ્છી કેહેવત)

---

૧ An eel escapes from a good fisherman.

૨ Good swimmers are drowned at last.

૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 448

૪ The weakest must hold the candle.

૫ He who cannot paint must grind the colours

૬ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 406 ૭. *Ibid*, p. 556.

૮ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 84

૯ The possessor of learning becomes the possessor of wealth. Carr's *Telegu and Sanskrit Proverbs*, p. 461.

ભણેલ કરતા ગણેલ સરસ, ને ગણેલ કરતા કરેલ સરસ, ને કરેલ કરતા કહરેલ સરસ

Experience without learning is better than learning without experience (અંગ્રેજી કેહવત)

Val piu un' oncia di discrezione che une libra di sapere.[1] (ઇટાલ્યન કેહવત)

ભણેલાને ચાર આંખ, ને અભણ આંધળો. ૭૧૧૦

ભણેલો વિપ્ર[2] ભુખે મરે

ભઘેડીનો દાસો.

યાને, લુચ્ચુ માણસ.

ભપકા ઉપર ભુલવુ નહિ

ભપકા ભારી, ખીસા ખાલી (અથવા) ભપકા ભારી, ખીસા ખાલી, માર ખાનેકી નિશાની.

ભલ્ભા[3] કોઈના સગા નહિ ૭૧૧૫

ભાટીયો ન જાણે ભા (કચ્છી કેહવત)

ભભુત લગાવે ભાગ્ય ન છુપે (અથવા) ભભુત લગાડે પણ કરમ ન છુપે

ભભુતીને ભરૂસે

ભમ પા— મહા સવાદમ, ફુસ પા— નખોડ વાલમ, ન પા— પ્રાણ બધન

ભમરડો ઘુમાવવો.

ભમરો તોલમા આવ્યોછ, હવે ચે કર કે ચુ કર. ૭૧૨૦

ભમરો ભુસાયો, ત્યારે સસરો રૂસાયો

ભમે તે ભુખે ન મરે, રમે તે રલી ન ખાય, ઉંઘેથી આયુપ ન વધે, આલસથી દેવાદાર થાય.

Idleness is the root of all evil (અંગ્રેજી કેહવત)

---

૧ An ounce of discretion is better than a pound of knowledge

૨ બ્રાહ્મણ ૩ ભાટિયા

Siegen krommt nicht vom Liegen.[1] (જરમન કેહવત.)
Armoede is luiheids loon.[2]
Een vliegende kraai vangt altijd wat.[3]
Ledighead is hongers moeder en van diefte volle broeder[4] (ડચ કેહવતો)
He is here and there, and has a share also in the boiled rice.[5]
Indolence is the parent of want. (તામીલ કેહવતો.[6])
Idleness is the father of vice. (તેલુગુ કેહવત.[7])
ભર આષાડે ઘર ચુવે ભાદરવે બેસ ભર જાય પુરે કરમ ફકીરકે ભરી ચલમ ઢલ જાય.
ભર દરિયામાં ખારવા ખુટયા.
ભર દરિયે ઢેઘ જાણીને વહાનનું ગાબડું કાહડ્યું ૭૨૨૫
ભર દરિયે વહાન છે
ભર દરિયે વહાન ડુબાડ્યું.
ભર દરિયેથી વહાન આવ્યું ને ખારીએ આવીને બુડ્યાં.
ભરતીમાં ભરાવું
પૈસાદારને વધુ હાસલ થવા ઉપર બોલાયછે
All strive to give to the rich man. (અ મેરી કેહવત.)
Tout va à qui n a pas besoin.[8] (ફ્રેચ કેહવત.)
Dà del tuo a chi ha del suo.[9] (ઇટાલ્યન કેહવત.)

---

૧ Victory is not gained by idleness.
૨ Poverty is the reward of idleness.
૩ A flying crow always catches something
૪ Idleness is hunger's mother and of theft it is full brother
૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 7 ૬ *Ibid*, p. 327
૭. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 43.
૮ Everything goes to him who does not want it.
૯. Give to him that has.

Alt Vand vil til Strand, og Pengene til rig Mands Haand [1] (દેનીશ કેહવત)

Like honey raining on a sugar Pandili (તેલુગુ કેહવત [2])

Only to add fuel to a hot stove (ચીનાઈ કેહવત [3])

भरल्यावर भरतें (મરાઠી કેહવત)

ભરતીમે ભરે, ખાલી પર ગુદ ન પડે, લાલજી બેઠા, ને લક્ષન બિચારી રડે. ૭૧૩૦

ભરતામાં ભરવુ.

ભરપૂર, ને બલા દૂર

ભરમ ભારી, ને ખીસા ખાલી

ભરમ ભારી ખીસા ખાલી (કચ્છી કેહવત)

ભરમ હોય તે સારો.

ભર્યા ચરૂમા એક વખત ચોખો ચાપીને જોવાનો, (અથવા, એક તન્દુ ચાપીને જોવાનુ) ૭૧૩૫

You may know by a handful the whole sack. (અ કે)

Ex uno disce omnes [4]

Ex uno specta omnia.[5]

Ex pede Herculem [6] (લૅતીન કેહવતો)

Men look into the rice pot from the top part [7]

What flavour there is to the grape there will be to the whole cluster (કાશમીરી કેહવતો [8])

---

[1] As water runs towards the shore, so does money towards the rich man's hand [2] Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 31

[3] Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 289.

[4] From one judge of all

[5] From one circumstance judge of all

[6] You may judge of Hercules from his foot

[7] *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 27 [8] *Ibid*, p 255

Taking one grain out of the pot and feeling (whether it is soft or not.) (તેલુગુ કેહવત.[1])

One grain suffices to test a whole pot of boiled rice. (તામીલ કેહવત.[2])

A single grain will show whether a whole pot of rice be boiled enough. (ફેનરીસ કેહવત.[3])

(ફારસી કેહવત.) مشتی نمونه از خرواری

एका शितावरून भाताची परिक्षा होते (મરાઠી કેહવત)

સારી દેગમે એકહી દાના દેખાસે (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભર્યો ભારમાં રેહવું સાર

ભર્યાંકું સૌ ભરે, ઠાલાને કોઇ ન ભરત, માહરો સા— મોજીઓ, કે મહને કંઈ ન આપત.

ભર્યાંનુ ઘર સૌ કોઇ ભરે ને દુખ્યાને દુખ આવી મળે સંધ્યા પછી બળતું બળે, ને શંકા પછી હાલણું હલે.

ભર્યું હશે તે કોઇ દિવસ ઠલવાશે (અથવા વાવરશે)

ભર્યો ઘડો છલકાય પડ્યો ને બુડો બેઠો મલકાય પડ્યો ૭૧૪૦

ભર્યો ઘડો રહ્યો

યાને, આબરૂ જતી બચેલી રહી.

ભર્યો (અથવા ભર્યું) છલકાય.

યાને પૈસાવાળો હોય તેનાથી ખરચ થાય

A full purse makes the mouth run over (અંગ્રે૦ કેહવત.)

ભર્યો ન છલકાય પણ અધુરો છલકાય.

ભર્યો પેટ પર ખાંડબી ખારી

To a full belly all meat is bad. (અંગ્રે૦ કેહવત.)

---

1. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 332.
2. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 177
3. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 20

The full soul loatheth an honeycomb — PROVERBS, ch XXVII.

A merle soul cerises sont amères [1] (ફ્રેંચ કેહવત)

Als de muis zat is, zo wordt het meel bitter [2] (ડચ કેહવત)

Naar Musen er mæt, er Melet bedsk [3] (ડેનીશ કેહવત)

Cakes are bitter to a man with his belly full [4]

If you exceed the bounds of moderation nectar too is poison (તેલુગુ કેહવતો [5])

The full belly is no great eater, the tired man is not a good traveller [6]

ભર્યા પેટ પરખી નહિ ચાલે (એવી બુઠ્ઠી છરી.) ૭૧૪૫

'Tis a good knife, it will cut butter when 'tis melted (અંગ્રેજી કેહવત)

ભરવાડ ભાઈ ભુતની જાત

ભરવાડ સદા સૂતકી.

ભરવાડ સૂતકમાંથી પરવાડે ત્યારે ખાય કેની?

ભરવાડનુ સૂતક કદી ઉતરે નહિ.

ભરવાડને વાહલો વગડો (અથવા) ભરવાડને વાહલો વગડો, ને પાંચડાને વાહલો છગડો ૭૧૫૦

ભરવાડાની જાન સાત વરસ વેર રહે.

ભરવાડો સૂતકી ટલે નહિ.

ભરી આપવું

યાને, નુકસાનીનો બદલો આપવો

---

૧ Cherries are bitter to the glutted blackbird

૨ When the mouse has had its fill, the meal turns bitter

૩ When the mouse has had enough the meal is bitter

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 96

૫. *Ibid*, Supplement, p 65

૬ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 26

ભરી લેવું

યાને, નુકસાનીનો પુરો બદલો લેવો.

ભરૂચી ભાજી છાપડે છાપડે નાચી ને સો છાના બાજમાં પણ ખીચડી તો કાચી ને કચી. ૭૧૫૫

ભરે ખોસે ને ચારે ડાસે.

સ્ત્રી પ્રસુતની હાલતમાંથી પરવાડે ત્યારે એમ બોલાયછે ચારે ડાસે નો ઈસારો બે ટોટા પેઠી સ્ત્રીના અને બે ડાલા તેનાં બાલકના ઉપર છે

ભરે ગજના ગજ, પણ ફાડે તસુભી નહિ

A long tongue has a short hand. (અંગ્રેજી કેહવત)

La lengua luenga es senal de mano corta.[1] (સ્પેનીશ કે.)

ભરે પાથર તો મલે નાગર. (અથવા) નાગર ભરાવે પાથર. (અથવા) ભરો એક પાથરડી તો આવે એક નાગરડી

યાને એક પાથર ભરીને રૂપિયા બદલ એક નાગર સ્ત્રી પરણવા મલેછે

ભરે ભડકારે નહિ ને ખરે ઉનાલે. (અથવા) ભરે ભડકારે નહિ ત્યારે હવે ખરે ઉનાલે શું !

ભરે ભાણે ભુખો, ને ભરે તલાવે તરસો ૭૧૬૦

ભરે ભડાર થાય જેજેકાર. (અથવા) ભરેલો હોય ભડાર, તો થાય જેજેકાર, નહિ તો જે હરી માહરાજ!

ભરે મોહડે ના કોંપ કેહવી?

કોઇને જુદો બદલો આપી કમનાસ્ના સંબંધમાં બોલાયછે

ભરે હાલ્લેની ખરવર, (અથવા, ખુરચણ.) (અથવા) મોહટે ઘેરની ખરવર.

When a big vessel comes to pieces, there still remain three piculs of nails. (ચીનાઈ કેહવત.[2])

ભરેલું હશે તે ખસવાશે

---

1 A long tongue betokens a short hand.

2 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 445.

ભરે સમૂદર પડો, કાગ જાય ખુમ્બ[1]મા ખોટે,[2] ક્યા ગધ્ધે પર મખમલ કે જા છારમા લોટે, જીનકો પડો સહવાબ તો મુવેભી ના શીટે ૭૧૬૫

ભરોરામાંથી[3] કાન કચુરો નિકલે તેવુ (મુરદાલ, ને નબલુ.)

ભરોસા નહિ દમકા, આખર જુદાઇ.

ભરોસાની ભેસ (અથવા, ગાય) ભુખે મરે.

ભરોસાની ભેસે પાડો જણ્યો

ભરોસાની રાડે દીકરી જણી. ૭૧૭૦

ભરોસે ભાવટ ખોવી, (અથવા, લાગવી.) (અથવા) ભરોસે ભાવટ ખોઈ

ભરોસો પુરૂષનો?

ભલ ભલા કુવારા, ને ખો—ને બે, (અથવા, બે બૈરી)

ભલ ભલા કુવારા, ને બાડા વરને બે કન્યા

When the legitimate child cried for bran, the illegitimate child asked for an ornament (તેલુગુ કેહવત[4])

The raven demon crying for *kanji* when the well-to-do cannot obtain a grain of boiled rice[5]

While horses of the first blood lick the ground, the miserable *tattoo* is neighing for gram[6]

It is said that while a peerless nobleman was lying hungry and exhausted, a beggar cried for rice and curds (તામીલ કેહવતો[7])

جای کہ عقاب پر بریزد — از پشۂ لاغری چہ خیزد

(ફારસી કેહવત)

---

૧ ખાબોચ્યુ ૨ બોટવુ—ચાચ મારવી

૩ ભરોરૂ એટલે જમીન સુકઇને પડેલી જે મોહટી ફાટ તે.

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 178

૫ Percival's *Tamil Proverbs*, p 81

૬ *Ibid*, p 143 ૭ *Ibid*, p 180

ભલ ભલા ખેંચાઈ જાય, ને નગારચી કહે મારો ડાંડિયો ક્યાં ? ૭૧૭૫
    ખરબુઝ ઉઠ કદાવર મેલા ગદહા પૂછે કેતક પાની (બિહાર કે [1])
ભલા કર ભલા હોયગા, સાદા કર નદા હોયગા.
    Sow good works and thou shalt reap gladness (બ કે)
    If ye brew weel ye'll drink the better (સ્કૉચ કેહવત.)
    A bean jen bean retour [2] (ફ્રેંચ કેહવત.)
    Ein Dienst ist des andern Werth [2] (જર્મન કેહવત.)
    De eene dienst is den anderen waard.[2] (ડચ કેહવત.)
    Live thou, and do good to others (કાશ્મીરી કેહવત.[3])
    One said "Here is bran for your cow" the other replied "Here is milk for your child" (તેલુગુ કેહવત [4])
    Those who do good, obtain good and those who do evil receive evil. (તામીલ કેહવત.[5])
    Do good regardless of consequences. (ચીનાઈ કેહવત.[6])
ભલા ભલાઈ ના તજે, ભલા ના બોલે બદ જીસ દિલમાં દયા ધરમ, ઉસ મુખ શીરી શબદ
ભલા ભલી પરથવિ છે
ભલા ભલા મુ— મારે, ને બો—ને બે રાંડ બાવે.
ભલા ભલાઈની પ્રીત ૭૧૮૦
ભલા ભાઈની પીઠ છે
ભલા ભાઈનો બોલ કે તરત વાગ્યો ઢોલ
ભલા માણસનું ફરજંદ છો !
    You are the son of a noble sire ! (ચીનાઈ કેહવત.[7])

---

૧ Christian's *Behar Proverbs*, p. 40
૨ One good turn deserves another
૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 193. ૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 301.
૫ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 388.
૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 279 ૭ *Ibid*, p. 261

ભલાઇ કરીને પાણીમા નાખવી
(ફારસી કેહવત) نیکوئی کن و در آب دجلہ انداز
ભલાઈ કીધેલી કદી ખાલી નહિ જાય ૭૨૮૫
કોઈ "ભલાઈ" ને બદલે "નમનતાઈ" આગના "નરમી" પણ કહેછે
The good you do is not lost, though you forget it.
Good actions carry their warrant with them (અ કે)
A good deed will never be lost (કાશ્મીરી કેહવત[1])
ડિનુ ડિનુ ન થિએ. (કચ્છી કેહવત.)
ભલાઇ કીધેલીજ સાથે આવશે
Do good now and be rewarded hereafter (ચીનાઈ કેહવત[2])
अर्थो गृहे निवर्तते श्मशाने मित्र बान्धवा ।
सुकृत दुष्कृत चैव गच्छत मनु गच्छति[3] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત)
ભલાઈમા ભાલો, ને મિઠું બોલે તે વાહલો
ભલાની દુનિયા નથી
ભલાઈજો કો ધુનિયા જઈ આએ? (કચ્છી કેહવત)
ભલેકા ઝમાના નહિ (હિંદુસ્થાની કેહવત)
ભલાની વહુને સૌ ભાભી કેહવા જાય
ભલાનુ નામ રહી જશે ૭૨૯૦
Good deeds remain, all else perish (અંગ્રેજી કેહવત.)
ભલાનુ ભલુ થાય, ને ભુંડાનુ ભુંડુ થાય
He teaches me to be good that does me good. (અ કે)
Bij de vromen wordt men vroom[4] (ડચ કેહવત)

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 226 ૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 409

૩ Wealth stops at the house, friends and relatives at the grave, good deeds and evil deeds follow the dying man Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 377 ૪ With the good we become good

He who plants a grove of trees may God do so to him and he who cuts the grove may God do so to him. (કાશમીરી કેહવત.[1])

Good has its own reward, evil its own punishment (ચી.કે.[2])

(ફારસી કેહવત.) نیکی نیک را بدی بدرا

ભલાનું ભલું જ થાય.

Do good if you expect to receive it. (અમેરીકન કેહવત.)

Do good, and devils and gods will do you honour do evil, and suffer the chastisement of Heaven (ચી.કે.[3])

અંત ભલેકા ભલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભલાનો ભાઈ ને ભૂંડાનો જમાઈ

Be a father to virtue, but a father in law to vice (અ કે.)

ભલેકે ભાઈ ઓર બુરેકે જંવાઈ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

ભલી ભેંસે પાડો જણ્યો

ભલી ભેંસે પો— ક્યો. ૭૧૯૫

ભલી માહરી કુતરી ને નદી પાર ઉતરી.

ભલું થયું (અથવા, ભલે મુવાં ને) ભાંગી જંજાળ સુખે ભજશું શ્રી ગોપાળ.[4]

ભલે ભલે કે પડ્યો દુકાળ ને સગા સબંધીનો પામ્યા પાર

ભલે મુઆ પરેશના પાડ કે મહને (અથવા આપણને) થયા ભોલાસ્વાસ.

ભલે મુઓ બાળો જે જણ્યો ઓઢડનો ગાભો. ૭૨૦૦

ભલે સંગ બેઠીએ ખાઈએ નાગર પાન, બુરે સંગ બેઠીએ કટાઈએ નાક ઓર કાન.

The friendship of the good will prove useful like water falling on good soil. (તામીલ કેહવત.[5])

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 246. ૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 410

૩. *Ibid*, p. 280 ૪ નરસિંહ મેહતાનું મામેરૂ

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 386

Keep company with good men, and good men you will imitate, keep company with beggars and sleep outside some temple gate (ચીનાઈ કેહવત [1])

ભલો કે ભુંડો પણ તે ભાઈ.

ભલો ધનેત્તર.

યાને, તન, મન, ધન, અથવા બળથી મોહટો.

ભલો ભલાઇ કરે.

Do good, and then do it again (અંગ્રેજી કેહવત)

ભલો ભલાઇ નહિ છોડે, (અથવા, મુકે,) ને ભુંડો ભુંડાઇ નહિ છોડે, (અથવા, મુકે.) ૭૨૦૫

Batti il buono e' meghiora, batti il cattivo e' peggiora [2] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

A bad coin is a bad coin, a good coin is a good coin (તેલુગુ કેહવત.[3])

ભલો ભલી વખત, ને બુરો જમતી વખત (આવે)

ભલો હોય તે ભલી વખત, ને નકટો હોય તે જમતી વખત આવે.

ભલા આદમી ભુખે મરે, ને રાજ કરે ગોલામ.[4]

ભલાની આગમચથી ભુંડાનો (અથવા, બુરો) વિચાર કરી રાખવો

He that fears danger in time seldom feels it.

'Tis good to fear the worst, the best will save itself (અંગ્રેજી કેહવતો)

(ફારસી કેહવત) علاج واقع پیش از وقوع باید کرد

ભલા કામમાં ઢીલ કેવી ૭૨૧૦

(ફારસી કેહવત) در کار خیر حاجت استخاره نیست

---

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 5

૨ Chastise the good and he will mend, chastise the bad and he will grow worse ૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 286

૪ સરખાવો કેહવત નં૦ ૫૬૦૧, સફે ૫૦૮

ભવ ભરાઇ જવા.

He that died half a year ago is as dead as Adam (અ. કે)

ભવન ભાટકા પા વા

ભવન ભાટકા ને રોસી મરે ને પડે હાડકા, (અથવા ફાટકા[1])

ભવની (અથવા, જનમની) પાસ બાંધવી

ભવાની માએ ભણુ કણુ, આંખ પ્રમાણે ફુણુ ધણુ ૭૨૧૫

ભવિષ્ય વાત ભુલાય.

ભવૈયા ભાગમાં.

ભસતા કુતરાને રોટલીનો કટકો

ભસતા કુત્તા કાટે નહિ. (અથવા) ભસતા કુત્તા કાટે નહિ ને ગાજ્યા મેહ વરસે નહિ ભુક્યા ભીલ મારે નહિ[2]

ભસવુ ને લોટ ખાવો એ બે ન બને. (અથવા) ભસવુ ને લોટ ફાકવો એ સાથે થાય નહિ ૭૨૨૦

ભસી ઉઠવુ

યાને, ગમે તેમ ખીજાઇને બોલી ઉઠવુ

ભસે તે કરડે નહિ ને કરડે તે ભસે નહિ.

ભા! અપશુકન બોલશો નહિ તોફે માસુક થયાઇ સાંજ બળજો!

ભા ભણે તે સાર, (અથવા સાચુ)

ભાઇ કરતાં ભત્રીજા વાહલાં (અથવા) ભાઈ પાને ભત્રીજા વાહલા ને મહીરા દેશના માર ઉપાડાં. ૭૨૨૫

ભાઇ કરતાં ભાઇબંધ ભલો (અથવા વાહલો.)

Kind friends are better than unkind brothers. (ચી. કે[3])

ભાઈ ક્યાં? તોફે ઉભા ત્યાં.

ભાઇ બેપ હાયા કોઈ જનમ તો નથી હાર્યા.

---

1 વાયા. 2 ઘણે ભસતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાન ૧૮૮૭ પૃષ્ઠ ૧૮૦. 3 Scarborough's Chinese Proverbs, p 880.

ભાઇ જેવો બેલી નહિ, ને ભાઇ જેવો વેરી નહિ

Tre fratelli, tre castelli [१] (ઈતાલ્યન કેહવત)

Tres irmaos, tres fortalezas [१] (પોરચ્યુગીઝ કેહવત)

He who has a brother does not fear to fight (તામીલ કે [२])

ભાઈ એસા દોસ્ત નહિ, ઔર ભાઈ એસા દુશ્મન નહિ (હિ. કે)

ભાઇ જોડે જવાનુ, પણ ભાભી જોડે જમવાનુ ૭૨૩૦

Although one may live six months with an elder brother, one cannot abide with his wife even half an hour (તામીલ કેહવત [३])

ભાઈ બાપો કરવો

ભાઇ બેહનના આંથણામા ફરે, ને બેહન ભાઇને મોસાલા કરે

ભાઇ ભટુ, ને કેડે લાલ પટુ

ભાઈ ભટ્ટ, ને નાણા વટુ

ભાઇ મલ્યા એટલે પરમેશ્વર મલ્યા. ૭૨૩૫

The most difficult thing on earth to get is a brother. (ચીનાઈ કેહવત. [४])

ભાઇ માહરો ભોલો, આપી જાય ચડવો, ને લેઇ જાય ગોલો.

ભાઇ સાહેબ કેમ તણાયા? તોકે' લોભે લોભે

ભાઇએ આપેલુ પેટીએ, ને ભોંજાઇએ આપેલું ખુટીએ

ભાઇઓ જેની ભારજા ભુડી, તેને પીડ અતરમા ઘણી

ભાઇકા ભાઇ આવે સો બહાર ઉભા રેહવે, બૈરીકા ભાઇ આવે સો દહી દુધ ખાવે [५] ૭૨૪૦

In the wife's house who is the favourite? Brother-in-law (કાશમીરી કેહવત [६])

१ Three brothers, three castles

२. Percival's *Tamil Proverbs*, p 286 ३ *Ibid*, p 19

४ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 380

५ જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૭૯, સફે ૨૭

६. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H Knowles, p 29

ભાઈના જેવા ભાઈના પગમાં.
ભાઈની માડી ને બાપના બેટ ને જુદા બેસ કરે સેરત
ભાઈની પાપડી ભાઈને માથે ને ભાઈની પાપડી ભાઈને માથે
ભાઈની પાપડી ભાઈને માથે, ને ભાઈ ચારવા ઉધારે માથે
ભાઈને કોઈ દેવ નહિ ને ભાઈને કોઈ લેવ નહિ. ૭૨૪૫
ભાઈને ઘેર વેદા ને હાથી ઉગાડીને ખા.
ભાઈને ઘેર વેદા ટાંપ ત્યાં બેન પીરસે
ભાઈને ભરોસે ના રૈહતી ને વેદણી નાતરે જતે
ભાઈનું ખાજ, તે ભાઈનું અખાજ
ભાઈનો રોપલો ભાઈનેજ માથે. ૭૨૫૦
ભાઈનો ભરમ ત્યાં સારૂ
ભાઈનો ભાઈબંધ ને બેહનનો યાર જ્યારે જોઈએ ત્યારે તૈયારનો તૈયાર.
ભાઈનાં ડાઝ્યાં[1]માં (અથવા, છાઝ્યાં સેવામાં) બેહન કસર (અથવા મણા) નહિ રાખે.
ભાઈનાં મોસાળાં તેવાં બેહનનાં ગીત[2]
ભાઈ-બળ કામનું નહિ ભાગ્યુ-બળ કામનું ૭૨૫૫
ભાઈમિયાં કામ, (અથવા માસ.)
  યાને, દાલ દવાલ સેવાલ
ભાખરાની કની ફુસાઈ જવું
ભાગતેકી આગે, ઔર ધસતેકી પીછે
  In front of the runners-away but the last of the pursuers (કાશ્મીરી કેહવત.[3])
ભાગની ઠીક મારવી ને ખાવી.

---

1 ભાગે ફરવી, પગરકા લેવા 2 ગુર્મા કેહવત ના કારણ તથા તેને મળતી જુદી જુદી આખ્યા 1 કેહવતો ઘરે રર
3. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 217

ભાગનો ગડદો. ૭૨૬૦
ભાગરે ભરઈ ચોકી, ને ફુરજે ભરાયા કોટ, ને કસાના નહિ રહ્યા મોસ[1]
ભાગર્યો[2] ઉંઘે, ને બદામ ચુકે
ભાગ્ય વગરનો ભુલો પડે
ભાગ્ય વિના નર કોડી ન પાવે.
ભાગ્યની ઘડતી આઈ, ને કરમમા મરઘો, બીલાડો, ને કુતગે જમાઇ
(અથવા) કરમની ઘડતી આઇ, ને વેમાગેનો કુતરો, બીલાડો, ને મરઘો જમાઈ ૭૨૬૫
ભાગ્યમા કોઈનો ભાગ નથી.
ભાગ્યમા હોય એટલુજ મલે

Every man hath his own planet (અગ્રેજી કેહવત)

यद्दिधेर्मनसि स्थित[3] ॥ (સસ્કૃત કેહવત)

ભાગ્યમા હોય તે ખાય
ભાગ્યમા હોય તો ઘર બેઠા આવે

Sorte, e dormi[4] (ઈતાલ્યન કેહવત)
A punadas entran las buenas hadas[5] (સ્પૅનીશ કેહવત)
Loven er de Vaagendes, Lykken er de Sovendes[6]
Det er godt at raade naar Lykken er med[7] (ડે કેહવતો)
When good things come, they do so unsolicited, when they do not come, not one of them appears (તા કે[8])

آنچه نصيب است نه کم مي رسد — گر نستاني بستم مي رسد (ફારસી કેહવત)

---

૧ નવાઇ ૨ ભાગર ઉપરથી પસાર થતા ગાહદારીઓ પાસેથી કર લેવાને મુકરર થયલો માણસ ૩ As fate wills it Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 451 ૪ Have luck, and sleep
૫ Good luck makes its way in by elbowing
૬ Law helps the waking, luck may come to the sleeping
૭ It is easy to manage when fortune favours
૮ Percival's *Tamil Proverbs*, p 518

ભાગ્યશાળીને ભુત રળે, ને અકર્મીની બૈયર મરે (અથવા) ભાગ્યશાળીને ત્યાં ભુત રળે ને અકર્મીના પુત તે લાંબા થઈને સુવે. (અથવા) ભાગ્યવાનને ત્યાં ભુત રળે, ને અકર્મીના પુત નહિ રળે. (અથવા) ભાગ્યવાનને ભુત રળે ને અકર્મીની બૈયર મરે. (અથવા) ભાગીવાળાના ભુત કમાય, અભાગીના પુત ન કમાય. ૭૨૭૦

A lucky man is stout and fair and men lend him twice as much as he wants A luckless man is burnt and spare, and he asks for a loan which no one grants. (ચીનાઈ કેહવત.[૧])

विधिरहो बलवानिति मे मतिः[२] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભાગ્યવાનેલા ભુત કમાઈને. (કચ્છી કેહવત.)

ભાગ્યશાળીને પગલે પગલે નિધાન.

Assai bon balla à chi fortuna suona.[૩] (ઈટાલિયન કેહવત.)

ભાગ્યાની ભેંસ કીડા પડીને (અથવા સડી સડીને) મરે (અથવા) પતીઆળાંની ભેંસ કીડા પડીને મરે. (અથવા) પતીઆળાનો પાડો સડી સડીને મરે. (અથવા) હાભ્યો[૪] પાડો કીડા પડીને મરે.

L'âne du commun est toujours le plus mal bâté.[૫] (ફ્રેંચ કે.)

Asno de muchos, lobos le comen.[૬] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Asno de muitos lobos o comem [૬] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

The joint husband was neglected and died.[૭]

The sheep which was the joint property of two persons, was deserted and dead. (તેલુગુ કેહવતો.[૮])

(ફારસી કેહવત.) دیگ شراکت بجوش نمی آید

---

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 117

૨ Lo! Fate is all powerful, that's my mind. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 462.

૩. He dances well to whom fortune pipes.

૪ [illegible]

૫. The ass that is common property is always the worst saddled.

૬ The ass of many owners is food for wolves.

૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 272. ૮. *Ibid* p. 60

ભાગ્યાની ભેસ ભુખી મરે

સાઝેકી હાંડી ચોરાહેમે ફુટી (હિંદુસ્થાની કેહવત)

ભાગ્યાનો ભેરૂ, ગોપીચંદન ને ગેરૂ. (અથવા) ભાગ્યવાનના ભેરૂ, ગોપીચંદન ને ગેરૂ

ભાગ્યુ ભાણું કસારે જાય, ને રૂઠયુ છોકરૂં માવતરે જાય. ૭૨૭૫

ભાગ્યો, ને અભાગ્યો

ભાગ્યો વાણિયો દલાલ, ને ભાગ્યો પારસી કલાલ.

ભાગ્યો વાણિયો દલાલુ કરે, ને ભાગ્યો પારસી કલાલુ કરે.

ભાગા તલાવમા કેમરન[1]

ભાગી ધાડ ઢેડવાડે પડે (અથવા) ભાગી વાટ[2] ઢેડવાડે કાહડે. ૭૨૮૦

ભાગી પણ ભરવટ, ને તુટો પણ ચીર

ભાગી પણ ભરૂચ

ભાગી ભીત પરથી તુટી પડવું.

ભાગી રાતે ભવાડા.

ભાગી હાલ્લી ચુહલે નહિ ચહડે, ને ખારાં પાણીએ વાલ નહિ ચરે. ૭૨૮૫

ભાગુ ગાડુ ઢેડવાડે

ભાગુ નથી, તુટ્ટુ નથી, કટકા થયા ચાર, ચતુર હોય તો ચેત્યો, અણઘડ કરે વિચાર.

ઘડિયાલ વિષેના ઉખ્યાના તરીકે પણ આ કેહવત વપરાયછે

ભાગુ ભસ્તુ.

ભાગુ વહાન ભરાય તેટલુ

યાને, પુશ્કલ, ઘણું જ

ભાગે ચોરી મોઘી ન કેહવાય ૭૨૯૦

ભાગેલા ઘેરને સડેલા વાસનો ટેકો

---

૧ સુરતમા કેમરન નામે એક ન્યાયાધીસ થઇ ગયોછે

૨ પઇડા ઉપરનો લોહડાનો પાટો

ભાગેલાં વહાનનો વીમો, તરી નિકલે કે બુડી જાય.
ભાગેલાં વહાનમા સવાર થવુ.
ભાગોળીયાની ભેંસને બમણા દાના
ભાગોલે ભેસ, ને ઘેર ઝઘડા ૭૨૯૫
ભાગ્યાં ઘરમાં ચોર. (અથવા) ભાગો ઘરમા ચોર પેસે.

આ કેહવત બે મતલબે વપરાયછે (૧) વકરેલી દેહવાળુ માણસ કાંઈ નહિ ને કાંઈ રોગને આધીન થાયછે તે દરસાવવા માટે અને (૨) એક માણસે પોતાનો વહીવટ વગર તકેદારીએ બગાડ્યો હોયછે ત્યારે તેની ઉપર બીજા માણસો બેરરીવનો લાભ લેઈ શકેછે તે દર્શાવવા માટે

ભાગ્યાં ઘરમાં ભુતની વસ્તી.

In a neglected house, devils take up their abode (ત ક [1])

(ફારસી કેહવત.) خانه خالی دیو می گیرد

ભાગ્યાં ઘરમાંથી સીક નિકલે કે તહવાયો.
ભાગ્યાં વહાનનો મીસ્તરી.

આવરદ વગરનાં માણસ વિષે બોલાયછે

ભાગ્યાં હાથામાં બધા પગ મુકે ૭૩૦

યાને નબળી હાલતમાં આવેલાં માણસની ઉપર સહુ લાભ લેવા નિકલે.

ભાજી ખાઇએ તો મૂલ્યાંની શરમ જરા પણ રાખ્યે. (અથવા) ભાજી ખાઇએ તો મૂલ્યાંનો કાંઇ પણ મલાજો રાખ્યે. (અથવા) ભાજી ખાઇએ તો મૂલ્યાંની મરજાદા જરા પણ રાખ્યે. (અથવા) ભાજી ખાઇએ તો મૂલ્યાંની દાખલ (અથવા શરમ) નહિ રાખે. (અથવા) ભાજી ખાધી પણ મૂલ્યાંની મરજાદા નહિ રાખી.
ભાજી સુધા તે કાંઈ ઝાડમાં હોય ને પોમામા તે કાંઇ તાડમાં હોય?

[1] Percival's *Tamil Proverbs* p. 206.

ભાજી મુલાનું ઝાડમા ન લેખું.

ભાજીનુ પાણી

પોચ્ચા સ્વભાવના માણસના સંબધમા બોલાયછે

ભાટ કરતાં ભાંડ ભલા. ૭૩૦૫

ભાટ, ચારણ, ને કુતર, બાંધી બેસે દ્વાર, ખાય પણ ખસે નહિ, લાજે નહિ લગાર

ભાટ બ્રાહ્મણનુ (અથવા, ભાટ ભેખનુ) લાકડુ અણપસાજ્યુ પેસે, સામું જોતા ઉભા રહે, ને આવ કેહતા બેસે (અથવા) સામુ જુએ ત્યાં ઉભા રહે, ને આવો કહે ત્યા બેસે, ભાટ બ્રાહ્મણનુ લાકડુ તે વણછોલ્યુ પેસે (અથવા) ભાટ બ્રાહ્મણનુ લાકડુ વણપેસાજ્યુ પેસે, રસ્તે જતા મલ્યા હોય, તો ઘેર આવીને બેસે (અથવા) ભાટ ભવાયાનુ લાકડુ તે અણપેસાજ્યું પેસે, કહ્યું હોય ચોરે આવજો, તો ઘર આવીને બેસે

ભાટ ભાટ ભાટુડી, કોટે બાંધી ચાટુડી; ચારણ ચારણ ચારણીયા, કોટે બાધ્યુ ઘંટીનું પડ, તોકે' જડતુ ન આવ્યું, તોકે' ભારે તો મરશે.

ભાટ, રાજા, ગોલારાણા, શોકડ બેહની નામ, માથાં તુટયા, અને ફુલ વાગ્યાં, એ પાચ એક નામ.

ભાટનો બોડો ભાત ૭૩૧૦

ભાટીઆ, ટાટીઆ, વણકર, ઢેડ, રાતે લડે, ને દાહડે, (અથવા, વહાણે) એક.

ભાટા, ટાટા, ને બ્રાહ્મણા, સઇ, ને સુથારાં, વેહચણ થોડી ને વઢવાડ ઘણી, ને છઠ્ઠા પીંજારા

ભાઠિયા રે ભાઠિયા! નવ ગજ ઉંડા દાટયા, તોબી નહિ મુવા ભાઠિયા.

ભાઠું તીમલા તોલ, ને પટેલ પદર ને સોલ.

ભાઠું, ને ખરી બપોરે નાઠું. ૭૩૧૫

બાદ રાજનું રાજ, ને લોકોને પાસે કામ
બાપના માથે આગ ને માથે છાનાના બાગ.
બાપના માથે ટોપી ને માથે નહિ મળે ટોપી
બાપના દોષ તે બાપના પાપ.
બાજરાની ખોટ અજાણ્યે પુરી પાડે. (અથવા) અજાણ્યાની ખોટ બાજરામાં પુરાય (અથવા) બાજરાની ખોટ અજાણ્યામાં. ૭૩૨૦

Was man nicht am Heu hat, hat man am Stroh[1] (જ. કે.)

બાજરાની ભેંસ, તેરવે કે ડુબાડે.
બાજરાની ભેંસને મરવામાં આવે.
બાડ ભુરની ભેંસ (અથવા, બાડ ભુરની ભેંસને) ચરવું થોડું ને વલુ ઘણું
બાળક ને દારૂ

પાપણી બાળકને ભુખ પડે ત્યારે બાજરી કરાવી ચોળે તેના સંબંધમાં આ કેહવત વપરાય છે

બાળની પોળી બીબીજાનર વેર. ૭૩૨૫

ઘાને એક નબળું માણસ જ્યારે ગુસ્સો કરવા જાય પણ તેની શક્તિ ઉપરાંત તેનાથી કાંઇ નહિ બને

બાપની મળી ને અરધી રાતે ખરચી.
બાપનું વેર બાળી કરવું
બાજરીની વેઢસ, ને ઉજાણી મેળ
બાપુજી બે બાપુજી ને આખી રાતે તાજમ
બાપ્પાએ ઓપ્યું ને દામજીએ દીઠું ૭૩૩૦
બાંધ્યા સુથારનો પાટલો.
બાજુભાઇ બધીરી[2] ને પોરિયા કાનમાં બધીરી.

---

1 What we want in hay we make up in straw
2 [illegible]

ભાણુભાઈ ભુલા
ભાણુભાઇ હૈયાના ભોલા, ભુલી ધાધર ને લેઇ જાય ગોલા[1]
ભાણુ જોઇને ભુખ, ને કરવરો જોઇને તરસ ૭૩૩૫
ભાણે બેસી ભુખ્યો ઉઠે, ચાકરની રાખે માઝા, ઘરની બાયડીથી શરમાય, એ ત્રણે મૂરખના રાજા
ભાણે ભર્યે ન તોખીઓ, કર ચાટે શુ થાય?
ભાણેજ ભાગિયો, (અથવા, ભાગમા) નહિ, ને જમાઈ લાગિયો,[2] (અથવા, લાગમા) નહિ
ભાણેજા તે તાણેજા, ને દેખતા ને માગતાં, ને ન આપતા તો શાપતા
ભાણા હાડા જેમના તેમ, ને ફથોટની ઉતાવલ પડી. ૭૩૪૦
ભાત કહે મેરા સુરપે ખાના, મેરે ભરોસે ગામ નહિ જાના
ભાત છોડ્યે, પણ સાથ ન છોડ્યે.
ભાદ્રવાની ભેસ
ભાદરવાની ભેસ, ચરવુ થોડુ, ને તરવુ ઘણુ (અથવા) ભાદરવાની ભેસને ચરવાનુ થોડુ, ને તરવાનું ઘણુ
ભાદરવાની ભેસ, ને કહલેડાની મેસ ૭૩૪૫
ભાદરવાની ભેસ લીલુજ દેખે
ભાદરવાની ભેસે પાડો જણ્યો
ભાદરવાનો ભીડો
યાને, થોડા વખતનુ, લાબો વખત નહિ ટકે એવુ
ભાદરવે ભટુ, ને આખાડે ટટુ
ભાભડ ભુજાની પુછ, ને માહરી ગા— નુછી. ૭૩૫૦
ભાભડ ભુજાની ભટ્ટી
યાને, વગર બિસાદનુ, ઘણી ઓછી હિમતનુ
ભાભરા ભુત જેવુ.

---

૧ ગોલા—મટોડીનું એક મોહટુ વાસણ ૨ લાગતો વલગતો

ભાભા! રો! મા માગીશુ! તોકે સોના ત્યાં
ભાના મા! રતી આવ્યા ને મોના મા ફરી આવ્યા
ભાભાઇ આવો ભાતું કયુ તોકે જગ પાણીએ વહાન તણુ ૭૩૫૫
ભાભાઇ ખીર કરી! તોકે જે ખાય તે જાણે
ભાભાઇ નાનું કરો તોકે તમાગીર આવે
ભાભાઇ બારમા નો વરુણ લાગ્યા
ભાભાઇ મુઆ, ને ગોરી પરણારી
ભાભી બોલી ને દીયર દાઝ ૭૩૬૦
ભાભીઇ જાણે ને હું નહિ આવું!
ભાભીનો ભાવ ને મ તીમા નાવ
ભાર ગદડી તોકે વેપારને માથે
ભાર તેટલી બધી વાત
ભાર મુકવો ૭૩૬૫
વાને ઉપકાર કરવો
ભારમા રીજો કાશ મટયો
ભારી નમે ને દયો ઉપકાર
ભાગી નામ તો હારીનુ
ભાગી દીશ્રા
ભારો વેચતાં ભવ ગયો, પણ ગયકાતાગો દેખ્યો નહિ ૭૩૭૦
ભાષાની અણી, ને ચોખાની કણી ખાધા વગર રહે નહિ
ભાવ વધવો
ભાવ વિના ભક્તિ નહિ
ભાવ શુ છે? તોકે ધગાજ કોણ કરેછ?
ભાવતું ઓસ વૈદે કીધુ (અથવા) ભાવતું તું તે વૈદે કહ્યુ [1] ૭૩૭૫

---

1 જુઓ કેહેવત નં ૪ ... ૪

ભાવી આગલ કોઇ ડાહ્યુ નથી (અથવા) ભાવી આગલ કોઇ ફાવી ગયુ નથી.
ભાવી ભુલાવે તેમા આપણો શુ ઉપાય?
ભાવી મિથ્યા થતુ નથી.
ભાવે એ રામ, ને નહિ ભાવે એ રામ
ભાવે એટલુ ખાવુ નહિ, ને આવડે એટલું લવવુ નહિ ૭૩૮૦
ભિખ (અથવા, ભિખે) તેને ભુખ શી, (અથવા શાની?)
ભિખ ન આપવી, ને પત્તર ફોડવુ?[1] (અથવા) ભિખ ના આપે, ને પત્તર ફોડે
ભિખ ને ભારો,[1] તે સહવારમા સારો.
ભિખ, ભારો, ને ભણવુ, એ ત્રણે સહવારૂ.
ભિખ માગતા ન આવડતી હોય તો તમાકુ ખાતા શિખ[2] ૭૩૮૫
ભિખ માગવા કરતા ભુખે મરવુ સારૂ
ભિખ માગીને ભૈયો કીધો, પડોસણે લુટી (અથવા, છીનવી) લીધો

A barren woman bore a son, and the small-pox swallowed him up (કાશ્મીરી કેહવત[3])

ભિખ માગે તે હજામડી, ને ઘરણુ માગે તે ભિખારડી.
ભિખને માથે ભેટ
ભિખના હાલ્લા સીકે ન ચહડે (અથવા) ભિખનાં હાલ્લાં કોઇ દાહડો સીકે ચહડવાના નથી ૭૩૯૦

Bettelsackz ist bodenlos[4] (જરમન કેહવત)

The beggar's pot is broken (કાશમીરી કેહવત[5])

भिकेची हाडी शिंगेस चढत नाहीं (મરાઠી કેહવત)

---

૧ ખલતણનો ૨ જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૩૩૯, સફે ૩૨૨, તથા કેહવત નાં૦ ૫૧૨૬, સફે ૪૭૨ ૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 76 ૪ The beggar's bag is bottomless
૫ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 29

ભિખારણુની છોકરીએ ભાત દીઠો.
ભિખારી ભિખ માગે ત્યાં ભીખારી પુઠે દોડે, (અને તેને અટકાવે.)
ભિખારી ભિખારી (અથવા, ભિખારી ભાઇ) મેર મેરીઆં.
ભિખારીનો આયો કુવો ને ખારીમાં ખોદાયો કુવો.
ભિગડા જેવા રૂપિયા ૭૩૯૫
ભિંગ ૧[1] જોઇને ભીંગ[2] ફેરવે
ભીખાજી બનવું
ભીખાજીના આડાંને ખસખસની ઠેસ લાગી ને વદરીઆળીએ માથું ફાડ્યું
ભીત કાપીનેબી પસ્તાયો ને બાંધીનેબી પસ્તાયો.
ભીત જોઇને ભાર મુકવો. ૭૪૦૦

Ondt er at støtte sig til hældende Væg[3] (ડેનીશ કેહવત.)

ભીત પરની પરોણી ને તુને કોણે અમોડી?
ભીત વિના ભાર ન ઝીલાય.
ભીત હોય તો ભાર ઝાલે, (અથવા, ઝલાય) ટટ્ટી હોય તો તુટી પડે.
ભીતને પણ કાન હોયછે[4]

Les murs ont des oreilles[5] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Die Wände haben Ohren.[5] (જરમન કેહવત.)

ભીતે નાખાં ૭૪૦૫

નહિ શિખેલાં, અને આવડત વગરનાં માણસને વિષે બોલાયછે

ભીમ ખાય ને શકુની ઓ—
ભીમજી પદમ સુરજી કમીલો ને ચોદુ કટમ.[6]
ભીમપોરનો ફરમાન.

માતેલાં માણસને વિષે બોલાયછે

ભીમભાઇનાં બેટડાં ને જીવના જાન.

---

૧ આસા. ૨ નેકુ. ૩. It is bad to lean against a falling wall.
૪ મિન મઢી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં ૪૭૫૪ થી ૪૭૬. ૫. Walls have ears. ૬ કુટુંબ.

ભીલની ભેયારી, ને છીવનો જાન ૭૪૧૦

ભીલનુ ભાલોડુ સોસરૂ ઉતરે.

ભીલામાનો દાગ લાગો તે કાઇ મીટે નહિ

યાને, એક વખત આબરૂ ગઈ તે કાઈ પાછી આવે નહિ

ભુખ ગઇ ત્યારે ભોજન, ને પ્યાસ ગઇ ત્યારે પાણી, ને એ વાત તો મે જાણી

ભુખ ગઇ ભોજન મીલી, થડ ગઈ મીલી કપાસ, જોબન ગઇ ને તિર્યા મીલી, ઓ તીન્નોકુ આગ લગા (અથવા) ભુખ ગઇ ત્યારે ભોજન આવ્યુ, ને જોબન ગયુ ત્યારે જોરૂ આવી, ને ટાઢડ ગઇ ત્યારે ડગલો મલ્યો

Mostaard na den maaltijd [1] (ડચ કેહવત)

उत्तीर्णेच जलेपारे नौकया किं प्रयोजन[2] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત)

ભુખ ગઈ ભોજન મીલી, જાગ ગઈ રજાઈ, જોબન ગઈ તિર્યા મીલી, તીનો દિયો ભાઈ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

ભુખ ઘણી હોય, પણ બે હાયે ન ખવાય ૭૪૧૫

ભુખ ન ગણે ભાખરો

ભુખ ન જાણે એંઠો ભાત, તરસ ન જાણે ધોબી ઘાટ, પ્રીત (અથવા, એશક) ન જાણે જાત કજાત, નિંદ ન જાણે તુટી ખાટ

ભુખ ન જાણે ભાવતુ, ને પ્રીત ન જાણે જાત, ઉંઘ ન જાણે સાથરો, જ્યા સુતા ત્યા રાત.

ભુખ ના જુએ ભાખરો, ને ઉંઘ ના જુએ સાથરો

Does hunger appreciate flavours, or sleep enjoyment [3]

When hungry, curry is not needed, nor a mat when sleepy (તામીલ કેહવતો [4])

---

૧ After meat comes mustard

૨ After the stream has been crossed what is the use of the boat on the other side? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 387

૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 415 ૪ *Ibid*, p 414

ભુખ ને ઉંઘ વાશી (અથવા, વાશીને) સે. ૭૪૨૦
ભુખ ભિખ મગાવે
ભુખ મનાવે દુખ
ભુખ રાડ ભુડી, આંખ જાય ઉંડી, પગ થાય પાણી ને આંસુ આવે તાણી.
ભુખ વગરનું ભોજન ને કફ વગરનું ગાવુ
ભુખ વિનાનુ ખાવુ, ને મન વિનાનું ગાવુ ૭૪૨૫
ભુખ સરજ્યુ ઢોર ને દુખ સરજ્યુ માણસ.
ભુખ્યાને ભોજન પ્યાસાને પાણી નાગાને વસ્ત્ર એ સ્વચ્છ ઈનસાની
ભુખ્યું અખાજ ખાય

Hungry dogs will eat dirty puddings
A hungry dog will eat dung (અંગ્રેજી કેહવતો)
Asino che ha fame mangia d ogni stramo.[1] (ઈતાલ્યન કે)
Asno, que tem fome, cardos come.[2] (પોરચુગીઝ કેહવત)

ભુખ્યુ ઢોર વાર કરડે (અથવા, મરડે.)
ભુખ્યુ તેને કાંઇ ના દુખ્યુ ૭૪૩૦
ભુખ્યો કેહરી ધરાઈશ નહિ ને ધરાયલો કેહરી ખાઇશ નહિ. (અથવા) ભુખ્યો જાણે ધરાઇશ નહિ ને જમ્યો જાણે ખાઇશ નહિ.
ભુખ્યો બ્રાહ્મણ ગામ બાળે ને ભુખ્યો કોલી ઘર ફાડે
ભુખ્યો બ્રાહ્મણ દેવને વેચે
ભુખ્યો બ્રાહ્મણ, ને ધરાયો વાણિયો છેડવો નહિ.
ભુખ્યો બગાલી ભાત ભાત પોકારે. ૭૪૩૫
ભુખ્યો ભરવાને જાય.
ભુખ્યો ભાટ ગામ બાળે.
ભુખ્યો ભાટ પોકારે.

[1] A hungry ass eats any straw
[2] The ass that is hungry eats thistles

ભુખ્યો મુરી (અથવા, ભારી) વેચે, ને ધરાયલો ઉધાર માગે
ભુખ્યો શુ પાપ નહિ કરે? ૭૪૪૦

A hungry man is an angry man (અંગ્રેજી કેહવત.)

De tout s'avise à qui pain faut [1] (ફ્રેંચ કેહવત)

Den Hungrigen ist nicht gut predigen [2] (જરમન કેહવત)

Can confidence be placed in a hungry man? [3]

Extreme hunger will induce a man to break through a stone wall and steal (તામીલ કેહવતો [4])

ભુખ્યો સિંહ તરણુ ન ખાય
ભુખી કુતરી ભોટીલા ખાય
ભુખી કોહલી વર પર દોડે
ભુખી તો ભુખી, પણ સખે તો સુતી
ભુખી નોતરી, ને કાખમા (અથવા, હાથમા) ભાણુ [5] ૭૪૪૫
ભુખી બીલાડી, ઉંદરની લાડી. [6]
ભુખુ ડાસ.
ભુખુ માણસ (અથવા, મનખ) રજાલુ. [7]
ભુખે પાહન કુમલા
ભુખે પેટ એરડી, તો જાણે નરી શેરડી ૭૪૫૦
ભુખે પેટ રાબ ને છાસ, તે તો થઇ વાખ રે વાખ! ને ધરાયલે પેટે દહી ને ધાન, તે તો થયુ દાકાદોર.
ભુખે બેહરામ મરતા હશે.
ભુખે [8] બોર, ને ધરાએ [9] કાકડી (ખવાઇ શકાય)

---

૧ A man who wants bread is ready for anything
૨ There is no good in preaching to the hungry
૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 415 ૪ *Ibid*, p 192
૫ જમવાની થાલી ૬ જુઓ કેહવત ના૦ ૮૩૪, સફે ૭૧
૭ ઓશ્યાલુ ૮ ભુખા હોઇએ ત્યારે
૯ ધરાયલા હોઇએ ત્યારે

ભુખે ભરડો ભાવે, ને ઉંધ ઉકરડે આવે
Hunger finds no fault with the cookery
Hunger makes raw beans relish well. (અ મેરિ કેહવતો)
Il n y a sauce que d appétit [1]
A bon appétit il ne faut point de sauce [2] (ફ્રેંચ કેહવતો.)
Honger is de beste saus.[2] (ડચ કેહવત.)
La fame è il meglior intingolo.[2]
La fame muta le fave in mandole.[3] (ઇટાલિઅન કેહવતો.)
Hunger ist der beste Koch [4] (જરમન કેહવત.)
The hungry man will not refuse leavings (તેલુગુ કે [5])
A hungry man is glad to get boiled wheat [6]
Hunger and cold make men glad of any kind of food
or clothes. (ચીનાઈ કેહવતો.[7])
(ફારસી કેહવત.) کرسنه را نان تہی کوفته است
ભુખ્યો ન નારે ભજ્યો. (કચ્છી કેહવત.)
ભૂખેકો ક્યા રૂખા, ઔર નિંદકો ક્યા વછિયા?
ભૂખેકો ભોજન ક્યા નિંદકો વછિયા ક્યા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
भुकेलें मूत कोंड्याळ्याला राजी (મરાઠી કેહવત.)
ભુખે મરતી નાતરે જાય, ને ધરાયો માટી ઉધારે માગે. ૭૮૫૫
ભુખે મરતી બાહ્મને જાય.
ભુખે મરતો ચોરી શિખે.
ભુખે મરતો છોકરાં વેચે.
ભુખે મરવાને છોકરાં ધણું.

---

[1] No sauce like appetite. [2] Hunger is the best sauce.
[3] Hunger transmutes beans into almonds.
[4] Hunger is the best cook.
[5] Carr's *Telugu Proverbs* Supplement, p. 7
[6] Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 68 [7] *Ibid*, p. 488

ભુખે મરવા કરતા ભાલે મરવું સારૂ. ૭૪૬૦
ભુખે મરવુ, ને સુખે સુવુ, (અથવા, ભોય સુઈ રેહવું)
ભુખે મરે, ને મોજ કરે
A proud mind and a poor purse are ill met (અ ગ્રે૦ કે)
No oil in the house, and the band plays[1]
Begging and riding upon a horse (કાશ્મીરી કેહવતો[2])
Not a morsel to eat, but *Atakali* for his head[3]
Not a grain to eat, but scented oil for his mustaches[4]
Do people that live on porridge keep men to hold up their mustaches? (તેલુગુ કેહવતો[5])
He has gruel to drink, and washes his mouth with rose water (તામીલ કેહવત[6])
માંડ ન જૂરે તાડી (બિહાર કેહવત[7])
ભુખેસે પુછા દો ઓર દો કયા, કહા ચાર રોટીયાં
ભુખો સિપાહી ભાગ પોકારે, ને ભુખો શુ નહિ પાપ કરે
ભુખા બંગાલી ભાત ભાત પુકારે (હિંદુસ્થાની કેહવત)
ભુગલ વિનાની ભવઈ. ૭૪૬૫
ભુંજ્યો પાપડ પણ (જેનાથી) નહિ ભંજાય, (એવુ નબળુ, વગર હિમ્મતનુ, અથવા, વગર આવડતનુ માણસ)
ભુંજીને વાવવું
ભુંજેલુ બીયુ રોપ્યાથી ઉગી શકતુ નથી
Like roasted corn sown (કાશ્મીરી કેહવત[8])
ભુંજીને વાવે તે કયાથી ઉગે?

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H Knowles, p 67
૨ *Ibid*, p 67 ૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 185
૪ *Ibid*, p 293 ૫ *Ibid*, p 4 ૬ Percival's *Tamil Proverbs*, p 244 ૭ Christian's *Behar Proverbs*, p 16
૮ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J. Hinton Knowles, p 213

ભુંડ બોહેલો ને બાંડો સાપ એનો વિશ્વાસ કરવો નહિ (અથવા) ભુંડ બોહેલો ને બાંડો સાપ, એનો વિશ્વાસ કરે તેનો અધેડો બાપ

ભુંડનું ખાણુ, નીપજે નહિ કે ચેપજે નહિ (અથવા) ભુંડણનું છાણુ લીપ્યામાં આવે નહિ ને થાપ્યામાં આવે નહિ. ૭૪૭૦

ભુંડનો ખાનાર બેશરમ.

ભુંડનાં છાણનો ખપ પડ્યો, ત્યારે ભુંડ ઉકરડે ગ—

Ask a kite for a feather and she 'll say she has but just enough to fly with. (અંગ્રેજી કેહેવત)

When sought after many become proud. (તેલુગુ કે [1])

If a monkey be asked for his droppings for medicinal purposes, he will leap from branch to branch.

(તામીલ કેહેવત.[2])

ભુંડા ચોરને રૂડા (અથવા ભલા) શુકન ન મળે. (અથવા) ભુંડા દેવને કાંઈ રૂડા સગન હોય?

ભુંડા તે કદી રૂડા નહિ થાય.

ભુંડા મરદ, ને આંખે દરદ. ૭૪૭૫

Böse Augen sehen nie nichts Gutes[3] (જરમન કેહેવત.)

Ondt Oie skal intet Godt see.[4] (ડેનીશ કેહેવત.)

ભુંડા માણસનું કાળું મોઢું

ભુંડાથી નહિ બીહેવું પણ ભુંડાનાં કૅમથી (અથવા, ભુંડાની બોલચ્છાથી) બીહેવું

બુરેકી બુરાઈસે ડરિયે. (હિંદુસ્તાની કેહેવત.)

ભુંડાના દોસ્ત ઘણા ને ભલાના દુશ્મન ઘણા

ભુંડાના નામ પર મીંડું, (અથવા ધુળનો ખોબો.)

---

૧ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 93.
૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 252.
૩ Bad eyes never see any good.
૪ An evil eye can see no good.

ભુંડાના નામ પર મીઠું વાળવું ૭૪૮૪

Bear with evil, and expect good (અંગ્રેજી કહેવત)

(ફારસી કહેવત) سگ گزیده ہمان ہر کہ آشنا باشد

ભુંડાની જડ છે

He sucked evil from the dug (અંગ્રેજી કહેવત)

ભુંડાની પાગેરી બાગી

ભુંડાની સાથે ભલાઈ કરવી તે ભલાની સાથે ભુંડાઈ કરવા બરાબર છે

He that spares the bad injures the good

To favour the ill is to injure the good (અંગ્રેજી કહેવતો)

Qui épargne le vice fait tort à la vertu[1] (ફ્રેંચ કહેવત)

He who liberates the wicked injures the innocent (તા૦ ક૦[2])

نیکوی با بدان کردن چنان است کہ بد کردن
(ફારસી કહેવત) بجای نیک مردان

उपकारेण नीचानामपकारो हि जायते ।
पयः पानं भुजङ्गानां केवलं विषवर्धनम्[3] ॥ (સંસ્કૃત કહેવત)

ભુંડાને ઘેર ભુંડો પરોણો

ભુંડાઈનો બદલો ભલાઈથી વાળવો ૭૪૮૫

Better suffer ill than do ill. (અંગ્રેજી કહેવત)

You should do good even to him who has done you evil (તેલુગુ કહેવત[4])

If thine enemy be hungry, give him bread to eat; and if he be thirsty, give him water to drink —Prov xxv, 21

---

૧ He who spares vice wrongs virtue

૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 362

૩ By doing good to the base men, evil results the drinking of milk is to snakes only an increase of poison Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 389 ૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 14

જુઅને મોહડે પુળ નાખવી.

જુડી બાંજગ ને ફુરો કુપસો. (અથવા) કોદપો કાઠો ને જુડી બાજગ

જુડી રાંડને બાઇ ઘણા

જુડી રાંડનો લગન, ને સોલસે વધન (અથવા) રાણીનો લગન, ને સોલસો વધન.[1]

જુડી રાંડ બમણો વરો. ૭૪૫૦

A man can never thrive who has a wasteful wife.(અ કે)

જુડી રાંડે ભવ બળ્યો

The good or ill hap of a good or ill life is the good or ill choice of a good or ill wife

Smoke, raining into the house and a scolding wife, will make a man run out of doors. (અ મેળ કેહવતો.)

Fumée pluie et femme sans raison chassent l'homme de sa maison.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Acqua fumo, e mala femmina, cacciano la gente di casa [3] (ઇટાલિયન કેહવત.)

Humo y gotera y la muger parlera, echan al hombre de su casa fuera [4]

Quien mal casa, tarde enviuda [5]

A quien tiene mala muger ningun bien le puede venir que bien se puede decir [6] (સ્પેનીશ કેહવતો.)

---

1 જુઓ કેહવત નં ૪૯૨૩ થી ૪૯૫.

2. Smoke, floods, and a troublesome wife, are enough to drive a man out of his life.

3. Water smoke, and a vicious woman, drive men out of the house,

4 Smoke, a dripping roof and a scolding wife, are enough to drive a man out of his life

5. He who marries ill, is long in becoming widowed.

6 He who has a bad wife can expect no happiness that can be so called.

Die een kwaad wijf heeft, diens hel begint op d'aarde [1]
Rook, stank, en kwaade wijven zijn die de mans uit de huizen drijven [2] (ડચ કેહવતો)
Ond Kone önsker Mandens Hæl til Gaarde og ikke hans Taa [3] (ડેનીશ કેહવત)
She is not his mate but his fate (તેલુગુ કેહવત [4])
A reproachful wife may fitly be called Yama (તા કે [5])
When a man's vessel is upset and its masts broken he is poor for a time; but when a man marries a bad wife he is poor for life (ચીનાઈ કેહવત [6])
A passionate wife is as bad as a house that leaks (બાઈબલ કેહવત [7])

زن بد در سرای مرد نیکو — هم درین عالم
است دوزخ او (ફારસી કેહવત)

दुष्टा भार्या शठं मित्रं भृत्योहंकारसंयुतः ।
ससर्पे च गृहे वासो मृत्युरेव न संशयः [8] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત)

ભુંડી રાંડે ભાડવાડ, ને ભુંડા ધણીએ મહવાડ
ભુંડું તાકે તેનું ભુંડું થાય

An ill life an ill end
Harm hatch, harm catch (અંગ્રેજી કેહવતો)

---

૧ Who has a bad wife, his hell begins on earth

૨ Smoke, stench, and a troublesome wife are what drive men from home

૩ A bad wife wishes her husband's heel turned homewards, and not his toe ૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 36

૫ Percival's *Tamil Proverbs*, p 369

૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 374

૭ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 21

૮ A wicked wife, a false friend, a servant with pride, living in a house with a snake are (causes of) death, without doubt Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 415

He who wishes evil to another man, will suffer his own loss. (કાશ્મીરી કેહવત.[1])

When you meditate another's ruin your own will soon follow (તામીલ કેહવત.[2])

(ફારસી કેહવત.) بد خواه کسان بهیچ مقصد نرسد

બુરૂં ભાખે ને બુરૂં ચાખે

Do evil, and look for like (અંગ્રેજી કેહવત)

૭૪૯૫ બુરૂં મરે નહિ ખોટું ખોવાય નહિ.[3]

Ukrud forgaaer ikke[4] (ડેનીશ કેહવત.)

બુરે મોહડે ભાવટ, ને ભુખે મોહડે ધાડ.

બુરા કે ભલા પણ પેટના.

બુરા કાદવ[5] મધ પાયવો.

બુરા ભટકે, ને ભોલા ભોલાય.

૭૫૦ બુરા બુરાનો ભાવ જાણે (અથવા) બુરાનો ભાવ તે બુરાજ જાણે જાને, બુરા બુરાને પેશ આવે

A bad Jack may have as bad a Jill (અંગ્રેજી કેહવત.)

બુરા બુરાઇ ન છોડે તો ભલાએ ભલાઇ કોમ છોડવી?

A good man will requite a gift; an ill man will ask more. (અંગ્રેજી કેહવત.)

બદ બદીસે ન જાએ તો નેક નેકીસેભી ન જાએ. (હિંદુસ્થાની કે)

બુરા બુરાઇ મુકે નહિ.

બુરો પૈસો ભાડે પડ્યો ને ખોટો રૂપિયો ચલણે પડ્યો.

બુરો પૈસો બસબો ને મણનો રોપલો ઘસબો. (અથવા) બુરો પૈસો બસડે તો મણનો રોપલો ઘસડે.

---

1 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles p. 242. 2. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 206

3. મિને મહતી બુરી બુરી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત ના ૧૮૦૫, ગર્ફ ૧ ૪ 4 Weeds never die out. 5. પાકેરો ઇ ૧૨.

ભુડો ભેંગો વેહાય, પણ ભુડી ગાડ નહિ વેહાય ૭૫૦૫

ભુડો ભેંગો વેડે, તો ભાઠ પાયો જોગે

યાને, એક ઓગત પોતાના ભુંડા બચ્ચાંને લેઈ ગયો તો તેનાથી ગુન્હેગાર જોશ થયા તે મળી ગઈ

ભુડો વર રાડ પર શગે.

When the kind husband went to the wars, he hung the mortar round his wife's neck. (તેલુગુ કેહવત[1])

ભુંડાં કામ ભાણુકીના

ભુડા જીવતર થાને મરવું ભલુ [2]

An honourable death is better than an inglorious life (સૉક્રેટીસ)

ભુડા માણસથી ભુતથી નાહસે (અથવા) ભુડાથી ભુત નાહસે ૭૫૧૦

ભુડા મહોને ભડકુ, ને હવાડાનુ પાણી

ભુડા લખ્ખણ જલદી લેવાય

In learning what is good, a thousand days are insufficient, in learning what is bad, an hour is too much (ચી કે [3])

ભુડાથી સૌ બીહે

હરામજાદેસે ખુદાભી ડરતા હયે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

ભુડાના માગનારનુ ભુડુજ થાય

God permits the wicked, but not for ever (અંગ્રેજી કે)

A qui veut mal, mal arrive [4] (ફ્રેંચ કેહવત)

Chi mal pensa, mal abbia [5] (ઇતાલ્યન કેહવત)

The deity will destroy those that injure others (તા કે [6])

---

૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 202

૨ જુઓ કેહવત નં૰ ૬૯૨૮, સફે ૬૩૭

૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 250

૪ Evil reaches him who wishes ill

૫ Evil be to him who evil thinks

૬ Percival's *Tamil Proverbs*, p 266

ભુજનું મોત કાંઉ ૭૫૧૫

ભુજમા ભુંડી ભુખ.

ભુત કરતા ડાકણ જાદી

Shall the goslins teach the goose to swim?

Teach your grandam to spin

Teach your grandame to suck eggs (અગ્રેજી કહેવતો.)

A disciple greater than his Guru. (તેલુગુ કહેવત.[1])

ચેલા ઘા કનેરે ગાઢ. (બિહારી કહેવત.[2])

ભુત નાઠો ને પલીત જાગ્યો

ભુત પર ચોટી ને ધુળ પર લીપણુ

જુઠા બાવદાના સંબંધમાં બોલાય છે

ભુત પાવને ઝડપ્યુ નહી ને એક વેત અનાકુ ખાઈ (અથવા એક મહિનો આગમ ખાઈ) ૭૫૨૦

ભુત ભરાકડું

યાને ભુતની માફક ઘડીઘડીએ દેખાવ દેનાર અને વળી પાછુ અલોપ થનાર માણસ. એનો વહેમ છે કે ભુત ઘડી ઘડીમા ભરાકડાં (જનતો) ના આકારમાં નજરે પડે અને વળી તે પણ જુદાઈ જઈને અલોપ થઈ જાય છે

ભુત ભરાવો.

ભુત બાથની યારી ને જીવનો જાન.

ભુત ભુસકા મારે ને દરમાન દડીપો કાઢે

મુફલેસ હાલતવાળુ માણસ પોતાની હાલત સારી છે એવુ દેખાડવા જુઠી વાત કરે ત્યારે એમ બોલાય છે

ભુત મરે ને પલીદ જાગે. ૭૫૨૫

ભૂત મરે ને પલીત જાગે (કચ્છી કહેવત.)

---

1 Carr Telugu and Sanskrit Proverbs p. 341.

2. Christian's Behar Proverbs, p. 55

ભુતના હાથમા નિશાની (અથવા) ભુતના હાથમા મશાલ (અથવા, નીસરણી) આપવી

એકે રાકસ, દુસરે હાથમેં લુકવાડી (બિહાર કેહવત[1])

ભુતની પેઠે ભડકવુ

ભુતની માફક છેડાઇ પડવુ

ભુતની માફક ભમવુ

ભુતનુ મન બાકલે રાજી. ૭૫૩૦

ભુતને પીપલા ઘણા

ભુતને બાકલાનુ નૈવેદ્ય

ભુતનો ભરૂસો (અથવા) ભુતનો ભરૂમો ને એનો ભરૂમો (બગોદર.)

ભુતનો ભાઇ.

ભરૂસા વગરના માણસના સબધમાં બોલાય છે

Like the secundine of a cat, no one can get it (કા કે[2])

ભુતનો ભાઇ વડાવો ૭૫૩૫

ભુતનો વાસો પીપલા હેઠલ (અથવા) ભુતનું ઠેકાણુ આમલી (અથવા) ભુતનુ રેહઠાણુ બોરડીમા (અથવા) ભુતનો અવાસ પીપલે

Wealth is in the houses of merchants, demons are in banyan trees (તામીલ કેહવત[3])

In winter the idle slave will always be found in the ingle nook, in summer the missing buffalo will be found in the mud pool[4]

ભુતના વડાવા.

ધધા વગરના, ભટકતા માણસની વિરૂદ્ધમા બોલાય છે

૧ Christian's *Behar Proverbs*, p 61

૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 34 ૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 317

૪ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 26

શુતાં ન દેખા હોય તો દેખ બરવા ।
શુરી એસ ને ચાદવો પાગ, આવણી દાહનારી ને ઓત્વાસ્યો બાગ.
શુશ ચુક લેવી દેવી. ૭૫૪૦
શુલ તો બ્રાહ્મણની પણ થાય
શુધનો ભોમવરો નથી
શુલાસિરમાં શુધા પળ્યા, ને આખે આવ્યા તમ સાણુદીધા તો સામા મસ્યા તે જાણે મોહટા જમ
શુલ્યા ત્યાંથી ફરી ગણો.

If you miss your way go back to the beginning of the road. (મલઈ કેહવત.[1])

શુલએ લૌનુ ગણુએ (ક્ષ્મી કેહવત)

શુલ્યો (અથવા ચુક્યો) ધા એરણ ખમે. ૭૫૪૫

શુકલ ચોટ નેહાઈ પર. (બિહાર કેહવત [2])

શુલી એહનનાં ભામણાં ને તેલ કરીશ, ને આમણા
શુશે એવી ઊંમણો લાજ.

શુલા એસા દુના લાજ. (હિ દુસ્થાની કેહવત)

શુલાં ચુકાંના માબાપ
શુલાં પડેલાને મન દસે દિશા
શુવાનું માન જાગરીઆ વધારે. ૭૫૫૦
શુવો પુણે તોએ નાળિયેર તો પર ભણીજ નાખે
શુવો શુવાનુ કહે ને જાગરીઆ જાગરીઆનું કહે.
શે[3] વિનાની પ્રીત નહિ
શેજની કહરી કરવી (અથવા થવી.)
શેજનું દહી કરવુ (અથવા થવું) ૭૫૫૫
શેજનો ખીમો કરવો (અથવા થવો)

---

1 Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 8
2 Christian's *Behar Proverbs*, p 11 3. ભય.

ભેજામા કીડો ચવડવો.
ભેજામા તરેલ પડીછ
His brains are addled (અ ગ્રેજી કેહવત)
ભેલમ ભેલનો ખીચડો.
ભેલમ ભેલાની જાત્રા ૭૫૬૦
ભેસ આગલ ભાગવટ, ને અ ધા આગલ આરસી
Il est tout prêché qui n'a cure de bien faire [1] (ફ્રેંચ કે)
Will a dog understand the Vedas, although born in a Brahman village ?[2]
Like reciting a portion of the Vedas to a cow about to gore you. (તામીલ કેહવતો [3])
Like fiddling to a buffalo (કેનેરીસ કેહવત [4])
ભૈંસકે આગે બેન બજાવે, બૈઠી ભૈંસ પાગુરાય (બિહાર કેહવત [5])
ભે સકે આગે બીન બજાએ ભે સ જગાલી કરે (હિ દુસ્થાની કેહવત.)
ભેસ આવ્યા આગમચ ખુટો દાટવો [6]
Sell not a bear's skin before you have caught him (અ કે)
Far conto dell' uovo non ancor nato [7] (ઈતાલ્યન કેહવત)
Hij telt zijne kiekens, eer de eijers gelegd zijn [8] (દચ કે)
No kite anywhere, but the kite's nest ready. (કા કે [9])
You bid me plough the dry land before the ox is bought.[10]
You publish the price of *ghee* before buying a buffalo (તામીલ કેહવતો [11])
(ફારસી કેહવત) آهوي ناگرفته مي بخشد

1 He is past preaching to who does not care to do well
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p 5 ૩ *Ibid*, p 437
૪ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 18
૫ Christian's *Behar Proverbs*, p 24
૬ એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૦૪૧, સફે ૧૯૨ ૭ Don't reckon your eggs before they are hatched
૮ He counts his chickens before they are hatched
૯. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H Knowles, p 65
૧૦ Percival's *Tamil Proverbs*, p 152 ૧૧ *Ibid*, p 153

ભેસ કુદે તે ખીલાને જોરે (અથવા ખીલાને બળે.)
  ખૂટા કા બલે બછરા કુદેલા. (બિહાર કેહવત.[1])
  વછ કુદે ખીલેને બર. (કચ્છી કેહવત)
ભેસ કુદે તે ખુટા ઉપર, (અથવા ખીલા ઉપર)
ભેસ ચારે બાજુએ ને વરત બાપ મુસે ૭૫૬૫
ભેસ દોડે તે ખુટાના બળ પર ને ખુટો તો બાગેલો
ભેસ પદમની ને સુવા આશક
ભેસ પાણીમાં છે, ને તેની કિમત થાય છે
ભેસ બાઓસે અમ છાઓસે ને પેર ધમાધમ.[2] (અથવા)
  ભેસ બાઓસે અસ છાઓસે ને પેર ઝડકા
ભેસ મુતતાં વાર કેટલી? ૭૫૭૦
ભેસ લેવી દોહીને ને બલદીયા લેવા જોડીને
ભેસને દરાઝ નહિ ને શ્રાવકને શરાધ નહિ.
ભેસના ડોલા જેટલું (નાયવું ગલાસ વગેરે)
ભેસની અગાડી ભાગવત, ને કપાસીઆનો ટોપલો
ભેસની ઉપર ઉનું પાણીબી સરખું ને ટાઢું પાણીબી સરખું ૭૫૭૫
  A good day mll not mend him nor a bad day impair him. (અંગ્રેજી કેહવત)
  A laver la tôte d un âne on ne perd que le temps et la lessive.[3] (ફ્રેંચ કેહવત.)
  Chover no molhado[4] (પોરચુગીઝ કેહવત.)
  As it rained on a buffalo. (તામીલ કેહવત.[5])

---

1 Cf. Fallon's *Behar Proverbs*, p. 227
૨. ઘીની સમજણ માટે જુઓ [illegible] તથા ઉપ વચન," [illegible] ૪
3 To wash an ass's head is but loss of time and soap.
૪ To rain upon the wet.
૫ Percival's *Tamil Proverbs* p. 158.

Rain that falls on the sand (મલઈ કેહવત [1])
પાડેજી પુઠ તે પાણી (કચ્છી કેહવત)
ચિકને ઘડે પર પાની (હિંદુસ્થાની કેહવત)

ભેંસની જાત
થડા સ્વભાવના માણસને માટે બોલાય છે

ભેંસની ભેંસ લાવજો, ને રૂપિયા પાછા લાવજો.

ભેંસનુ પાપ ગાયને નડે

ભેંસનુ પુછડુ
Trust not to a broken staff (અંગ્રેજી કેહવત)
Could you swim over the Godaveri by catching hold of a dog's tail? (તેલુગુ કેહવત [2])

ભેંસનુ મુ— ભેંસ પીએ ૭૫૮૦

ભેંસને માથે પાણી

ભેંસનો પગ ભાગ્યો તે ભલાને કાજે (અથવા) ભેંસનો પગ ભાગ્યો, તોકે' સારાને વાસ્તે

ભેંસના મોહ આગલ ભાગવત?

ભેંસના સીંગડા ભેંસને ભારી નહિ પડે. (અથવા) ભેંસના સીંગડા કાઇ ભેંસને ભારી પડે?
म्हैशीची शिंगें म्हशीस जड नाहींत (મરાઠી કેહવત)
ભેંસકો અપને સીંગ ભારી નહિ (હિંદુસ્થાની કેહવત)
મેંહે મેંજા સિંગ ભારી ન પોન (કચ્છી કેહવત)

ભેંસપતવાર, દાદાર હોરમજદનો મલત્યો વાર. ૭૫૮૫

ભેંસો છોડીને ખીલાના દાન કર્યા.[3]
He steals a goose and gives the giblets in alms
He steals a hog and gives away the feet in alms
(અંગ્રેજી કેહવતો)

---

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 7
૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 115 ૩ જુઓ કેહવત નાં૦ ૭૬૩, તથા તેની મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સર્ગ ૬૪

Das Leder stehlene und die Schuhe um Gottes willen vergeben.[1] (જરમન કેહવત)

Rubar il porco e darne i piedi per l amor di Dio.[2] (ઈ કે)

Furtar o carneiro e dar os pes pelo amor de Deos [3] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Like killing cows and giving away sandals (made of the hide) (તેલુગુ કેહવત.[4])

બયો બયર વચ્ચે ડાકરૂ ગેપ

The large pot disappeared in the midst of three (તે કે [5])

બો બો પીછ જાયા (અથવા) બો હોતા બો જાય દીયા

બોઝને પેર વેહા ને કૂકેરો જુગ્જમારો કરે.

બોસ શીરે વૈદ સેરે ૭૫૯૦

બોગ્યા વરને અમીસે સાતરણી.

દીકરની સાદેરી કરનારના સંબ ધમાં વપરાવછે

બોગવે તે ભગ્યિશાળી.

બોજન જમાડીને દખણા (અથવા દખણા આપે)

બોજે આગ્યુ તે જમવુ ને કગ્મે આગ્યુ તે વેઠવુ

બોજે ભુખો, ને તલાવે તરસો ૭૫૯૫

The fish dies from thirst in the river (કાશ્મીરી કેહવત.[6])

Crier famine sur un tas de bled.[7] (ફ્રેંચ કેહવત.)

બોય પઞ્યા પો— ધુલ લઈને ઉઠે

બોય બારી પડવી. (અથવા) બોય ચાલવી બારી પડે

1. To steal the leather and give away the shoes for God's sake.
2. To steal the pig and give away the pettitoes for God's sake.
3. To steal a sheep and give away the trotters for God's sake.
4. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 140
5. *Ibid*, p. 306.
6. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 63.
7. To cry famine in a heap of corn

ભોંય સખણી,[1] ને લોટણી, ને ઘોલિયે સુવે દડેલી,[2] ને સેજ પર સુવે શેઠાણી
ભોંયમા ભરાઈ જવું, (અથવા, દટાઈ જવું)
ભોયરામાં નાગી થઇને નાચે પણ કાઇ છાનુ રહે? (અથવા, છાનુ નહિ રહે.) ૭૬૦૦
ભોયે પડ્યા કાઇ ભોંયે નહિ રેહવાના

યાને, હલકી, ગરીબી હાલતમાં હોય તે કાઈ તેજ હાલતમાં હમેશ રેહતા નથી

He that falls to-day may be up again to-morrow.

No man lives so poor as he was born. (અંગ્રેજી કેહવતો)

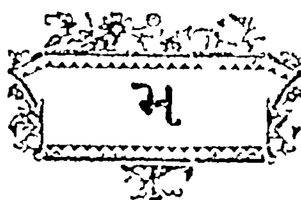
ભોયે પડ્યુ ભાગ્યનુ, જડે તેના બાપનું.
ભોલા આપે ચડવા, ને દેખડાવે ડોલા (અથવા) ભોલો આપે ચડવા, ને લઇ જાય ગોલા. (અથવા) ભોલો દેખાડે ગોલો, ને આપે ચડવો.
ભોલા કાહડે ડોલા.
ભોલા નાથ. ૭૬૦૫
ભોલા ભટ, ને ખાટા બટ.
ભોલા ભાલે ભુત, ને ભણેલા ભાલે તુત.
ભોલુ ભટાક. (અથવા) ભોલુ ભટ.
ભોલે ભાવે રામૈયા.
ભોલો ભોલાનો ભાઇ, ને ભોલાએ અક્કલ ગુમાઇ. ૭૬૧૦
ભોસવુ ને કરડવુ બને ન બને
ભંગીકા બોલ્યામા ઢંગ નહિ કે અફીણી રાહ પડે.
ભંગીકી જોરૂ રંગી, અફીણીઆકી જોરૂ રાડ, દારૂવાલેકી જોરૂ યુ કહે, કે આયા મેરા ગડગડતા સાંઢ

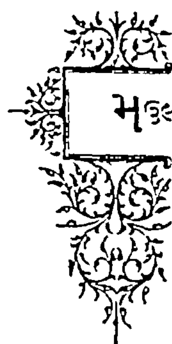
---

1 હલકી વરણની દુબરી
2 ઢોરીયાની જાતવાલી સ્રી એ જાત દુબરાની જાત કરતા ચહડતી ગણાયછ

બગીને ભુખ બાંગનીજ
બગેરીને ભુત કર્યું ૭૬૧૫
બાગ્યુ આડે પલાય, (અથવા પલારી.)
બાંગ્યુ બાંગ્યુ તોએ બરૂચ.
બાંગરો વાટવો.
બાંગી ધાડ દેસવાડે.
બાંગી દાલી કાંઈ ગુદલે ચઢ તી હગે? ૭૬૨૦
બાગે ઘડે કાંઠો ન ચહડે
બાંજગડીયાના (અથવા પંચાતીયાના) છોકરાં ભુખે મરે.
બાજ્યા વગર કાંઈ લાવડો ખવાય?
બાંજવાવાલા સો ત્યારે સાંધવાવાલો એક (અથવા) બાંજવાવાલા સો મગે ત્યારે સાધવાવાલો કોઇજ મલે. (અથવા) બાંજવાવાલા સો ઘણા મલે પણ સાંધવાવાલો કોણ મલે?
બાજે નહિ તેટલાં ઓખરા કરે ૭૬૨૫
બા દાડ, ને બરવા..
બાડ નહિ બોલે, તો બેસ આપુ

મક્કા પીર.

લુચ્છા માણસને વિષે બોલાયછે

મક્કર ચક્કરની ઘાણી, અરધુ તેલ ને અરધુ પાણી

મક્કર ચક્કરકી ઘાની, આધા તેલ, આધા પાની (હિ.કે)

મક્કરે ખાધા મરી, ને ધતુરાએ લીધો વેશ ૭૬૩૦

મક્કામા કોઈ હિદુ નહિ હોય.

મકોડાની કોઠી

મકોડાને પાંખ આવી તે મરવાની નિશાની [૧]

મકોડી પેહલવાન

મકોડો માએને એમજ કેહતો'તો કે જો માહરી કમર આખી હતે તો ગોલનુ માટલું હુ ઉચકી લાવતે. ૭૬૩૫

મકોડો ખીજવાય ત્યારે પોતાની ગા— કરડે.

મકોડો માએને કહે જે ગોલની ગુણ લાઉં, તોકે' દીકરા તાહરી કમરનો લોખ એવોજ છે

મખમલે વીટાલીને ખાસડા મારવા

"શ્યાલમા લપેટીને લેવુ" ની મતલબે વપરાયછે

---

૧ જુઓ કેહવત ના૦ ૧૩૫૦, સફે ૧૧૯.

મખમાંથી કાહડીને તાહરા સપમાં ભરજે
 યાને, તાહરાં મોઢ ની ગાળ તાહરા સગા વાહલાનેજ ભરે અને તે ગાળ તેઓનેજ ન ઙે.
મખ્ખા ઉતીગા હમે કે માકુ કહ હઉ? ૭૬૪૦
મખીચુસ પાયસો ખરચે, પણ પાંચ નહિ ખરચે
મગ ગણે તે માંડ[1]ને કેમ ભુલે? (અથવા) મગ ગણે તે ધણી માંડ કેમ ભુલે?
મગ મોળા તો ડાંખલ તોળા.
મગ સાથે મરી
મગજમા કીડો ચવ વે. ૭૬૪૫
મગજે મગ્રા (અથવા પાપણે પાહણુડા) ને નહીરે ઉરે
 મિજાજવાળાં માણસના સંબંધમાં વપરાય છે
મગતરે હાથીનું મોત
 It is possible for a ram to kill a butcher (અંગ્રેજી કેહવત)
 Even the Indian elephant fears the gadfly (તરકીસ કે[2])
 (ફારસી કેહવત) پشه چو پر شد بزند پیل را
 ઉડિસિઆસે ધરા ફૂરેલા. (બિહાર કેહવત[3])
મગતરાએ હાથી ગળ્યો.
મગની સાથે મરી ભરડે
મગનું નામ મરી ન કહે (અથવા) મગનો મરી ના કેહવાય ૭૬૫૦
મગને પારે (અથવા ભાવે) મરી મળવાં
મગને ભાવે મરી વેચાય.
મગમાંથી પગ નિસર્યા, (અથવા નિકળ્યા) (અથવા) મગમાંથી પગ નિસર્યા ખરા

---

૧ ઘાટ મશાન.
૨ Long *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 96
૩ Christian's *Behar Proverbs* p. 96

મગર આગલ મગતરૂ

મગર, મકોડો, હડીયલ કાઠી, તે ત્રણેથી ત્રિયા બુધ માઠી. (અથવા) મગર, મકોડા, હડીયલ કાઠી, તાપે બુધ ત્રિયાકી માઠી, અપનો દિલ ચાહ્યો જો કરણ, નહિતર પ્રાણ ત્યાગ કર મરણ ૭૬૫૫

મગરૂરી દેખતી આખનો અધાપો છે.

"પણ એ સર્વે શત્રુઓ કરતા એક વધારે બુરો શત્રુ ઈનસાનના મગજ મધે માથુ મારી પેવસ થાયછે, અને તે તો એકદમ તે બિચારાની આખોને આધલીજ બનાવી દેયછે એ શત્રુ અભિમાન છે" (જીદગી ભોગવવાની જુગ્તી)

A proud man hath many crosses (અ ગ્રેજી કેહવત)

The blind cannot see, the proud will not. (રશ્યન કેહવત [1])

(ફારસી કેહવત) خود پسندی حاں می برھاں نادانی بود

મગોલને મોહતે મરવુ.

If the oyster tries to jump like a fish, he breaks his shell.[2]

મગોલને મોહતે રામદાસ મુવા (અથવા) દાદા શીદને મુવા? તોકે' મગોલને મોહતે

મઘમઘતી વાણીથી ભુતબી ખેચાઈ આવે.

મઘા, ને ઘરમાં બેસીને અ—. ૭૬૬૦

મગ્ઘા લગાવે ધગ્ઘા, સિવાતી લાવસ ટાટી, કહતારી હાથી રાની હમ હૂ આવત બાટી (બિહાર કેહવત [3])

મઘાનું પાણી, ને અમૃત વાણી

મઘામા વાવે ભલ, પૂરવામા વાવે તલ, ઓત્રામાં વાવે પાજી, હાથિયામા વાવે ભાજી

"પુરબીયા તલ મઘા નક્ષત્રમાં વાવ્યા હોય તો બહુજ સારો પાક આવેછે, અને પુરવા નક્ષત્રમા વાવ્યાથી મોલ સાધારણ નીપજેછે

---

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 108

૨ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 9

૩ Christian's *Behar Proverbs*, p 208

પણ ચિત્રામાં જે વાવે તે બિનફ્રૂ છે કારણ તે નક્ષત્રમાં વાવવાથી તલ સુરત થવાજ નથી અને જે હાથિયામાં વાવે તો તલ ભાજી જેવા થાય એટલે તેને તલસરા બેસેજ નહિ'

મચકો નો કર રે મેહતરાણુ,[1] એ ચુડે મે તેર[2] આણી!

મળાહ મોંધી, ને ફ્રજેતી સોંધી.

મછઠ જેમ કુટાય તેમ રંગ નિકસે. ૭૬૬૫

If you beat spice, it will smell sweeter (અ મેરુ કેહવત.)

મછઠયો રંગ હોય તે નીસે પતંગ્યો રંગ હોય તે ઉડી જાય.

મજુર મદદે નહિ ને વ્યાજખોરો ઉછીનો નહિ.

મજુરને ગેર મજુર જાય, ને મરે નહિ ને માઠું થાય.

મટી કહે કુભાર તું શુ રોંદે મોએ! એક દિન એસો હોએગો, કે મએ રોંદુ ગી તોએ.

મઠ વાવી બાજરો લણુ ૭૬૭૦

મઠને ખેતર (અથવા, મઠનાં ખેતરને) માલો નહિ, ને કુવારાને સાલો નહિ.

મડા સાથે મીંઢલ.

મઢિયાં પેટ ભણીજ વધે, કાંઇ પુઠ ભણી નહિ વધે.

યાને માણસની વલણ પોતાના સગા વાહલાઓની તરફ હમેશાં પેહલી રહેછે.

Tout y va par compère et commere[3] (ફ્રેંચ કેહવત.)

ગેટા પેટકે ગોડા; ગેડા વરન તપણ પેટ કોસ. (હબ્સી કેહવત.)

મણ આદુનું થશે તો સો મણ સુઠનુંભી થશે.

મણ ચાવલે પાચ્છેર પોપરા પણ નિકસે ખરા. ૭૬૭૫

મણ ભાત ને સવામણ કુસકો.

His reasons are two grains of wheat hid in two bushels of chaff. (શેક્સપિયર મરચન્ટ ઑફ વેનીસ ")

---

૧ કેદી. ૨ તેર આપવી.

3. Everything goes by favour and cousinship.

મણની છ પાચ્છેરી કરી નાખીશ
મણની બીલાડી, ને મણ ગોશ્ત ખાય, ને તોલે ત્યારે મણની મણ થાય
મણનુ માથુ જજો, પણ નવટાકનુ (અથવા, ટીચકા જેટલુ) નાક ના જશો (અથવા) પાચ્છેરનુ ધડ જજો, પણ બે આગળનુ નાક ના જતુ (અથવા) મણનુ માથુ જાય તે સારૂ, પણ નવટાકનુ નાખ જાય તે માઠુ
મણનુ મીહનુ. ૭૬૮૦
મણના તુટયા કઈ પરીએ સધાય? (અથવા) મણના તુટયા શેરે ન સધાય
મણમાં આઠ પાચ્છેરીની ભુલ
મણીઝર[1] બેઠા દીવો ન બળે
મત વનુ માછલુ, ને ગત વનો ભીલ, મારવુ સોહીલુ, ને સમજાવવું દોહીલુ
મતરઇ, ને દાલ દતરઈ ૭૬૮૫
મતરઇનુ નામ હરવુ.
મતલબ આધલી છે.
મતલબ સૌની દાસી (અથવા) મતલબના સૌ દોસ્ત
सर्वस्स्वार्थे समीहते ॥[2] (સસ્કૃત કેહવત.)
મતલબના મદીલા.
મતલબના યાર સૌ કોઇ હોય ૭૬૯૦
प्रयोजनमनुद्दिश्य न मदोपि प्रवर्तते ॥[3] (સસ્કૃત કેહવત)

---

૧ જેના માથામા મણી હોય એવા એક સાપ

૨ All seek their own object Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 479

૩ Without an object in view, not even a fool undertakes (a business) *Ibid*, p 35

મતલબ્યાસે દુનિયા બેજાર
મથુરાનો પેંડો, ખાય તે પણ પસ્તાય, ને ન ખાય તે પણ પસ્તાય.
મથુરાનો પેંડો સૌથી ન્યારો
આખા હિંદુસ્થાનમાં મથુરા શેહર પેંડા માટે વખણાયલું છે
મધ પર મકોડા થાય.
મધ હોય ત્યાં માખી ભમે. (અથવા) મધ પર માખ ભમે ૭૬૮૫
Cover yourself with honey and the flies will have at you.
Where wealth, there friends.
Wasps haunt the honey pot. (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Ubi mel, ibi apes.[1] (લૅટીન કેહવત.)
Ayu cebo en el palomar que palomas ellas se vernán.[2] (સ્પેનીશ કેહવત)
If there should be a little rice-water on the edge of the fire-place, how many flies will congregate to it ! (કાશ્મીરી કેહવત.[3])
Where there is honey there are flies. (તામીલ કેહવત.[4])
Flies collect in the place where there is honey[5]
Ants come of themselves to the place where there is sugar cane. (તેલુગુ કેહવતો.[6])
છત્તા ગુડ દુએ વીંટા મખ્ખ વેન. (કચ્છી કેહવત)
ગોલઘરી મખી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
مگس هرگز نخواهد رفت از دکان حلوای
(ફારસી કેહવતો.) هر کجا که شکرستان بود مگس باشد

---

૧ Where there is honey to be found, there will be bees.
૨ Let there be food in the pigeon-house, and the pigeons will come to it.
૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 23. ૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 878.
૫. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 41 ૬ *Ibid*, p. 34.

મધની આંગલી ચટાડવી.

More flies are taken with a drop of honey, than a tun of vinegar (અંગ્રેજી કેહવત)

મધનુ મધુપાન કર્યું.

મધમાખની પેઠે ભમ્યા કરવું.

મધ્ય દરિયામાં ખારવા ખુટયા.

મધલાલે કીડી. ૭૭૦૦

મન કહે કે માલવે ચહડુ, ને કરમ કહે કે કાંટામાં પડું. (અથવા) મન કહે હુ માલવે જાઉં, ને કરમ કહે કોઠીમાં પેસુ (અથવા) મન તો કહે જે હુ માલવે જાઉં, ને કરમ તો કહે જે હુ કોશુ લેઉં (અથવા) મન કહે હું માળિએ બેસું, કરમ કહે હુ કોઠીમાં પેસું. (અથવા) મની કહે હું મહાલવા જાઉં, કરમ કહે હુ કોઠીમાં પેસું.

Man would have things so and so, but Heaven negatives his plans (ચીનાઈ કેહવત ૧)

મન કહે ધરાઇશ નહિ, ભુખ કહે ખાઇશ નહિ

મન કહે હુ ઘોડે ચહડુ, મોતી પેહરૂ કાન, કાળને હાથ કમાન છે, ન છોડે વૃદ્ધ જવાન.

મન ગમે, ને બોચી ઠઠણે.

મન ચાહે કે હું તખતે બેસુ, પણ કરમ ચાહે કે હું બ દીખાને પેસુ. ૭૭૦૫

મન ચગા તો કથોકમા (અથવા, ઘેર બેઠા) ગગા.

મનમે ચગા તો કઠોરીમે ગગા (હિદુસ્થાની કેહવત)

મન જાણે કે કોથલો, ને જાણે બનિયાકા હાટ.

મન જાણે કે કથડો

મન જાણે પાપ, ને માએ જાણે બાપ

Ask the mother, if the child be like his father. (અ કે)

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 393

Quiéralo Dios, Matea, que este hijo nuestro sea.[1] (સ્પે. કે.)

मन जाणे पाप, व माई जाणे मुलाच्या बापा (મરાઠી કેહવત.)

મન જાય તો જાને દે, તુ મત જા શરીર, બિના પણછકી કામઠી, સુ લગેગો વીર? ૭૭૧૦

મન તેવા સસાર

મન તો કહે જે મોજ માર ને જીવ તો કહે જે જમ માર

મન તો માંકડુ છે.

મન નહિ, તેની મઝા પણ નહિ.

He who does not wish to receive a guest says his house is full he who dose not wish to learn will not listen.[2]

મન બસે તે કોઇ નહિ જાણે જગમા બસે તે સૌ કોઇ જાણે ૭૭૧૫

મન બાદશાહી પણ કપાલ આડુ

મન મથુરા ચિત દ્વારકાં ને દેડ (અથવા, દેયામાં) સાબરમાત.

મન માન્યુ ત્યાં જાત શી જોવી ?

Who asks after the pedigree of a swine he is to kill ? (અગ્રેજી કેહવત)

मन माने तो सखरा (મરાઠી કેહવત.)

(ફારસી કે) هر کہ در دل خورد آید در دیده نیکو نماید

મન માસવે મયુરા.

મન મીલે તો ક્યાઁ મેલા ચિત મીલે હો રહીએ ચેલા કવિ કબીરજી યુ કહે સાધુ સમજે એક જે રહે અકેલા ૭૭૨૦

મન મુઆ વિના માથુ મુડયુ શા કામનુ ?

---

1 God grant, dear wife, that this son be ours.

2 *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts,* by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 21

મન મેરા હચુપચુ, ને દિલ તો મેરા કોડી, ખાટ નીચેકી લેઉ બલૈયા, વારી જાઉ ટટી કીને કોડી?
મન મેલા, તન ઉજ્લા, બગલા કપટી અગ તાતે તો કાગા ભલા, તન મન એકહી રગ
મન મેલુ, ને કરમ ઘેલુ
મન મોળુ, કરમ ગળ્યા. ૭૭૨૫
મન, મોતી, ને કાચ, ત્રણે તુટયાં તો સધાય નહિ.
મન મોહટુ, ને દલ દરિયાવ
મન રાખવુ જોઇએ, ને ઝેહર ચાખવુ જોઇએ.
મન વગરનુ મલવુ, ને ભીંતે જઇ અથડવુ. (અથવા) મન સાથે લડવું, ને ભીત સાથે અથડવુ (અથવા) મન વગરનુ મલવુ, ને ભીત સાથે અથડવુ
મન વિના મહાલવુ, ને પગ વિના ચાલવુ (અથવા) મન વિનાનુ મહાલવુ, ને હેત વિનાનુ ચાલવુ ૭૭૩૦
મન વિનાનુ મલવુ, ને દાત વિનાનુ ગલવુ.
મન વિનાનો મેલો નહિ, વાડ વિનાનો વેલો નહિ, ને ગુરૂ વિનાનો ચેલો નહિ
મન હોય તો મખ્ખે જવાય, ના મન તો ડગ ના ભરાય
મન હોય તો માલવે જવાય
મનકી મનમે રહી, ઓર હો ગઇ ઓર. ૭૭૩૫
મનખના ચાલ્યા પર ચાર નહિ ઉગે[1]
Grass grows not upon the highway (અગ્રેજી કેહવત)
મનખમાથી સત ગયુ, ને ઝાડમાથી કસ ગયો
મનખો છુટી પડ્યો. (અથવા) અવતાર છુટી પડ્યો
મનના રાજા

[1] જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૫૧૦, સફે ૨૭૨, તથા તેને મલતી કેહવતો

મનના રડ્યા જોવાય નહિ, મુખના રડ્યા ચોભાય નહિ ૭૭૪૦
મનની મનમાં રહી.
મનની વાત મનમાં રહી જવાની
મનની વાતનો જાણનાર ખોદા.
God himself is the witness of the unquiet mind (ta. ક[1])
મનને ગમે તે માંડ ને લોક ઓમે તે આ ડ.
મનમાં અદરાવ, ને મનમાં પરણે ૭૭૪૫
મનમાં ઉલ્લાસ, ને મસ્યો ફાલ્ગુન માસ.
મનમાં પરણ્યા, મનમાં રાંડ્યા.
મનમાં ભાવે ને મુડી દલાવે
No lo quiero, mas échadme lo en la capilla.[2] (સ્પેનીશ કે)
I cannot ask, sweep the whole (into my dish.) (તે ક[3])
મન માને અ મની
મન ચાહે મુડી હલાવે. (હિંદુસ્થાની કેહવાતે.)
મનમાં મલી ! આવે.
મનમાં મહીદો જામવો. ૭૭૫
મનમાં હા ને મોહડે ના
મનમાં હોય તે સ્વપ્ને આવે
મનમે બસે સો સપનેમે દિસે (હિંદુસ્થાની કેહવત)
मनीं वसे तें स्वप्नीं दिसे (મરાઠી કેહવત)
મનામણાં ત્યાં રીસામણાં.
મનાવો કે રીસાવો પણ ખુવીનો વર આવો
મની મની દુધ પીશો ! તોકે સણસણીને રહીશું (અથવા) મીની દુધ
પીએ, તોકે સસણી રહી ૭૭૫૫

1 Percival's *Tamil Proverbs*, p. 502
2 I don t want it, but put it into my hood.
3 Carr s *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 7

મનુ ભણ્યો, ને મનનુ સમાધાન ન ભણ્યો.
મનો મન સાક્ષી [૧]
મફત ખાવું, ને મોહટી વાત
મફતકા ચદન, ઘસ બે લાલજી (અથવા) મફતકા ચદન ઘસ બે લાલીયા, કર બે ટીલીયા, ને કર બે આડીયા
મફતકે મુલેકી કેલે જેમી મઝાહ. ૭૭૬૦
મફતના ઘઉં, ને પડોસીના બાપનુ શરાધ.
મફતની ચારવી, ને સામા સેઢે લઈ જવી
મફતનુ (અથવા, માગીને) ખાવુ, ને મસીદમા (અથવા, મસીદે) સુવું.
Eating in a choultry, and sleeping in a monastery (તા૰ કે[૨])
માર ખાના, મસજીદમે સો રેહના (હિંદુસ્થાની કેહવત)
सत्रे भुक्तिर्मठे निद्रा ॥[3] (સંસ્કૃત કેહવત)
મફતના ઘી કેલા સઉને ગમે
મફતના મરી તીખા નહિ લાગે ૭૭૬૫
Gran sabor es comer y no escotar [૪] (સ્પૅનીશ કેહવત)
Property got for nothing is *Bira* peel (તેલુગુ કેહવત.[૫])
ચોરીકા ગૂર મીઠા (હિંદુસ્થાની કેહવત)
મમ મમ સાથે કામ, કે તપ તપ સાથે કામ?
યાને, પોતાના કામ સાથે વાત, કે ફોગટની પચાતી સાથે?
માનીસે કમ કે ટિપટિપસે કમ? (કચ્છી કેહવત)
મમદે ઓકરા મરાયછ.
મમરો મુકવો.

૧ જુઓ કેહવત ના૰ ૪૨૬૬, સફે ૪૦૫
૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 289
૩ Eating in a Satram, sleeping in a Matha Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 476
૪ It is very savoury to eat scot-free
૫ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 200

મમા વમરના મશુર

મમા 'વિનાનો મરદ. ૭૭૭૦

મમાય ને આંખમાં સમાઈ બપાય ને ચુહસ્યે ઝપાઈ.

મર કેહવાથી કોય મરતું નથી.

Van dreigen sterft man niet.[1] (ડચ કેહવત.)

No man has ever died from cursing or lived from blessing (તેલુગુ કેહવત.[2])

મર મયા મર જાઈએ, દાટા રહેમા ઘામ, દુનિયા દેખ ભિચારીયો, એક દિન દુધા મકાન.

મર ગયે મોએ રેહ ગયે ખતરી, મુએબી ખતરી, જીતેબી ખતરી, આવતો વસત પતરી.

મર ગયે મિયાં તો ડુબ ગઈ દુનિયા. ૭૭૭૫

મર મર કેહતાં મોહટા થાય ને જીવ જીવ કેહતાં જીવડો જાય.

મરકટ ને વળી મદીરા પીધિ.

મરકટની કોટે મણી બાંધવું?

મુમસર ન વાર્યાં વાવયાં આરડા ન ઉઠયા મેહ, જોબને ન જાયો બેટડો, એ ત્રણે હાર્યાં તે

મરઘડી માતી થય ત્યારે માં— સાંકડી થઈ. ૭૭૮૦

મરઘા આગલ મોતી.

Give not pearls to the hog

Pearls before swine. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Gettar le margherite ai porci.[3] (ઈટાલિયન કેહવત.)

Paarlen voor de varkens strooijen.[3]

Strooit geen rozen voor varkens.[4] (ડચ કેહવતો.)

---

1 No one dies of threats.

2 Carr's *Tel gu and Sanskrit Proverbs*, p 191

3 To cast pearls before swine.

4 Strew no roses before swine.

A string of pearls to a dog [1]
To scatter pearls for the fowls (કાશ્મીરી કેહવતો [2])
A clear pearl thrown into lacquer (ચીનાઈ કેહવત [3])
Gold coins to a cat (જેપાનીસ કેહવત [4])
Cast not pearls before swine.—MATT. vii, 6
બન્દરકે હાથ નારિયલ
કોવેકુ અંગુરી બાગ
ગદ્ધે ખનકે (હિંદુસ્થાની કેહવતો)
(ફારસી કેહવત) لوریئہ شاہوار دادن ارکون خری است

મરઘી આપીને ઈંડુ લીધુ
મરઘી માતી થઈને ભેસ થાય?
મરઘી માદી, ને ભેસનો ઉતાર
મરઘી સેવણ ચહડી. ૭૭૮૫

કોઈ આનગી પણ હોય તેની સારવારમા રોકાઈ રેહવા ઉપર બોલાયછે

મરઘીનું મોત ઢેફ઼લે.
મરઘીબી ખાના, ઓર પર ખોસના
મરઘો હોય ત્યાજ શુ વાહણુ વાતુ હશે? (અથવા) મરઘડુ હશે ત્યાજ વાહણુ વાશે?

Det bliver vel Dag om end Hanen ei galer [5] (ડેનીશ કે)
Does the day dawn at the crowing of a cock, or at the barking of a dog? (તામીલ કેહવત [6])
Though the cock crows not, morning will come (અફ઼ કે [7])
મુરગા બાગ ન દેયગા તો સુબ્હે નહિ હોયગી [7] (હિંદુસ્થાની કેહવત)

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 85 ૨ *Ibid*, p. 117
૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 67
૪ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 54
૫ Daylight will come, though the cock does not crow.
૬ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 284
૭ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 185

મરઘાની મની પીંખાવું, (અથવા, પીંખી નાખવું)

મરઘાની મની ફફડવું. ૭૭૯૦

Fluttering as a fowl with its throat cut (તામીલ કેહેવત.[૧])

મરચીમાં બી ભરાયાં.

"કાકને પર થયાં" ની મતલબે વપરાય છે

મરચું એટલું તીખું, ને તીખું નહિ તે મરચું નહિ

મરચાં વાટવાં

મરજી નહિ ત્યાં મજાહ નહિ.

મરજી હોય તો માલવે જવાય ૭૭૯૫

Where there's a will there's a way

A willing mind makes a light foot (અંગ્રેજી કેહેવતો.)

A chi vuole, non mancano modi[૨] (ઇટાલિયન કેહેવત.)

Donde hay gana, hay mana.[૨] (સ્પેનીશ કેહેવત.)

મરજી હોય તો કોઇ અઘરૂં નથી

A qui veut rien n'est impossible.[૩]

Vouloir c'est pouvoir[૪] (ફ્રેંચ કેહેવતો.)

A chi vuole, non è cosa difficile.[૫]

La volontà è tutto.[૬] (ઇટાલિયન કેહેવતો.)

Der Wille ist des Werkes Seele[૭] (જર્મન કેહેવત.)

No falte voluntad, que no faltará lugar[૮] (સ્પેનીશ કેહેવત.)

મરજી હો તો સબ કુચ્છ હો. (હિંદુસ્થાની કેહેવત.)

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 58.

૨ Where there's a will there's a way

૩ Nothing is impossible to a willing mind. ૪ Will is power

૫ Nothing is difficult to a willing mind.

૬ The will is everything

૭ The will is the soul of the work.

૮ Where there is no want of will, there will be no want of opportunity

મરજો મા ને જીવજો માશી, માની પેહલા મરજો માશીની છ માશી।
　　મા મરે, મૂઆ જીએ (હિંદુસ્થાની કેહવત)
મરણ એટલુ બલણુ
મરણ પગલાને હેઠ.
　　Death meets us everywhere (અમેરિકન કહેવત)
　　Het is de dood in de pot [1] (ડચ કહેવત)
　　Doden blæsar ei Lud for sig [2] (ડેનીશ કેહવત.)
　　Life is a lamp exposed to the wind (ચિનેઇઝ કેહવત.[3])
　　મૌત સર પર ખેલતી હુએ (હિંદુસ્થાની કેહવત)
　　नित्य सन्निहितो मृत्यु ॥[4] (સંસ્કૃત કેહવત)
મરણ પેહલા રડન ૭૮૦૦
મરણ, મોધુ, ને મેહ (એની કોઇને ખબર ન પડે)
મરતા માટીને બાપ કહે ન જીવે.
મરતી બૈરીને મા કહી તેથી કાંઇ જીવે?
મરતુ જાય, ને મારતુ જાય
મરતો મારે, ને ડુબતો ડુબાડે ૭૮૦૫
　　મરતા, કયા ન કરતા (હિંદુસ્થાની કેહવત)
મરતો મોહડ[5] શીમાલી[6] ને મારે. (અથવા) મુવા મોહડે જીવતા પોરવાડ[6]ને ખાધો
મરતા રહે એ ઘરડો, ખાતા રહે એ બીજા, ને પરણતા રહે એ ૩ (અથવા) મરતા રહ્યુ તે ઘરડુ, ને ખાતા રહ્યુ તે બીજ.
મરતા રહે (અથવા, જીવે) એ મોહટા

---

૧ Death is in the pot
૨ Death does not blow a trumpet
૩ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 138.
૪ Death is always present Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 427
૫ બ્રાહ્મણની એક જાત ૬ વાણિયાની એક જાત

મરતાને મરે નહિ કહે (એવુ ભલુ માણસ)
He has not even a "bistah" for the cat nor a "durah" for the dog— so good is he (કાશમીરી કેહવત.[1])
મરે મર ન ભણે. (કચ્છી કેહવત)
મરતાને મારવું ૭૮૧૦
મરતાને વાર ભુત થયુ ?
મરદ જોઈએ મુછાળો ને બળદ જોઈએ પુછાળો, ગાડી જોઈએ ઉલાળી, ને બાયડી જોઈએ કુલાળી.[2]
મરદ બાહરનો ને ઓરત ઘેરની
મરદ મરે નામકુ, નામરદ મરે નાનકુ (અથવા) કો રોવે નામકુ, તો કો રોવે નાનકુ
મરદ મુછાળો ને બળદ પુછાળો. ૭૮૧૫
મરદ રડે નામને ને બૈરી રડે દામને.
Mean men admire wealth, great men glory (અ મેળ્ડ કે)
મરદ મરે નામકુ નામરદ મરે નાનકુ. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
નામી મરદન નામ લા, પેટૂ મરદન પેટ લા. (બિહાર કેહવત.[3])
મરદકી બાતા ઔર ગદ્ધેકી લાતાં.
મરદની અક્કલ પાઘડીમાં, ને ઓરતની અક્કલ પગની એડીમાં.
મરદની ગરદમા રહીએ, પણ નામરદની સોડમાં નહિ રહીએ (અથવા) મર ની ગરદમાં રહીએ પણ ગાડુની છાંયમા ન રહીએ
મરદની જિરદ સારી પણ નામરદની છાયા બુરી ૭૮૨
મરદકુ જિરદ અરર હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
મરદની કુંચી ને બૈરાંની પુરી.
મરદની મરોડી થાય.

---

1 *Dictionary of Kashmiri Proverbs* by Rev J Hinton Knowles, p 35. 2 સારો કુલની.
3. Christian's *Behar Proverbs*, p 19

મરદગના મ્હોમા પણ આટો આવે તો ઠીક બોલે (અથવા) મરદગના મ્હો પર આટો મુકે તો તે પણ સારી બોલે.

મરના બહેતર હય, જીના બેજાર હય, મોત અપની ગરદન પર, હરદમ સવાર હય

મરનારને ઉચકનારની ફીકર છે? ૭૮૨૫

મરવા અગાઉ ઘોરમાં જવુ.

મરવા કાઢજો ત્યારે પરણવા કાઢજો (અથવા) મરવા નિકળ્યો, ત્યારે પરણવા નિકળ્યો

મરવા થયો ત્યારે ડાહ્યો થયો

મરવાના સૌ કોઇ, જીવવાનુ કોઈ નથી

મરવાનુ, ને મોઘુ, કોઇ જાણી બેઠુ છે? ૭૮૩૦

મરવુ એ વાત નિસશય છે

મરવુ એક દાહડો છે

Does death come more than once? (તેલુગુ કેહવત[1])

મરવુ, તેનુ શુ ડરવુ?

મરશે માલધણી, ને રડશે રૂવાલો, ને કુટશે પીજારો

મરી ગયા ચલા, ને થઈ ગઇ સહલા ૭૮૩૫

મરી મસાલો ભભરાવવો.

મરી, મીઠુ, ને રાઈ, તેના ધક્કા પીત્રાઈ.

મરી, મીઠુ, ને રાઈ, થી છુટી જાય મિત્રાઈ.

મરીબી ગયો, ને મસાણેબી ગયો?

મરીને માલવે જવાય? (અથવા) મરીને કોઇ માલવું જીતાય નહિ (અથવા) મરીને માલવો લેવાય? ૭૮૪૦

મર્યે તો મર્યે, પણ તત્તીસે લડ્યે (અથવા) મર્યે તો મર્યે, પણ બાવન ટક્કર લડ્યે

મગરે ઘર સિયારન ખાઇલ, મૂડીકે ઝોટલ ટટ દૂ ના ગેલ (બિ કે[2])

1 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 156
2 Christian's *Behar Proverbs*, p 161

મઈ તો મઈ પણ બોહતેર ટક્કર લઉ
મરે ત્યારે સેજ્યાત, ને પરણે ત્યારે વખોટો.[1]
મરે ત્યાં મોકલણુ.
મરે તો મેહતાના ને જીવે તો જમના ૭૮૪૫
મરે નહિ ને માંચડો ખાલી કરે નહિ. (અથવા) મરે નહિ ને માંચો મુકે પણ નહિ
  ન મરે ન માંચો છડે (કચ્છી કેહવત)
  મરે ન માંચા દેય. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
મરે નહિ ને માંદો થાય.
મરે હાંજ, ને પડે સાંજ
મરેલાને મારવુ શુ !
મરો પણ હમુને તો મારો ૭૮૫૦
મરો મામો, ને જીવો માસી, તો માસીનાં પોરીયા નહિ જાય નાહસી
મરાં, પણ દર ન ભણ્યાં.
મલનો નહો નહિ ખાય તેને માથે જુતિયાં
મલ્યા તો વાટમાં નહિ તો ઘેર બેઠા
મલ્યા ભાઈની પ્રિત ૭૮૫૫
મલ્યાની મશ્કરકુડી. (અથવા) મલે તો મશ્કરકુડી કરે
મલશે તો ખાઇશુ નહિ તો બેઠા મગલ ગાઇશુ
મહાજી દુધ ને પહુવા ખાતાં સુવા
મહાજી પા તો પાં, પણ ઘોડે તો ચકમ
મળી તો માહરી ને નહિ તો સદા બ્રહ્મચારી. ૭૮૬
  If we succeed she shall be his wife if not she shall be a recluse. (તેલુગુ કેહવત.[2])
  મન મિલે કે સાગી રહ મિલે બૈરાગી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

1 વિષય ભારતની વહારવાની રીત દેખાડનારી ચારી.
2 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 19

મળી તો રોજી, નહિ તો રોજા

આઇ તો રોઝી, નહિ તો રોઝા (હિંદુસ્થાની કેહવત)

(ફારસી કેહવત) آید روزی ورنہ روزہ

મળે ખેડ, ખાતર ને પાણી, ન હોય નસીબે તોય લાવે તાણી

મળે ચાર જોડી, તો કિલ્લા નાખે તોડી

મળે તેને રસ્તામા, ને નહિ તેને ઘેર બેઠા

મળે તો માથુ આપુ, ને નહિ મળે તો મૂળ કાપું. ૭૮૬૫

મળે તો મીર, નહિ તો ફકીર (અથવા) મળે તો મીર, નહિ મળે તો ફકીર, ને મરે તો પીર

મળે ત્યારે મીર સાહેબ, નહિ મળે ત્યારે ફકીર સાહેબ, ને મરે ત્યારે પીર સાહેબ

If he has a country Nawáb Sahib; if he has food, Amir Sahib, if he become poor, Fakir Sahib, when he dies Pir Sahib (તેલુગુ કેહવત [1])

મળે તો ભાગરમા, નહિ તો ઘરમા

Tom Noddy's secret. (અંગ્રેજી કેહવત)

The great secret is laid bare to all (તેલુગુ કેહવત [2])

મળે નહિ, ને મોડ[3] ભારી (અથવા) મળે નહિ, ને મરડાટ ઘણો (અથવા) મળે નહિ, ને મચકો ઘણો

First, you are unfortunate, secondly, you are proud (કાશમીરી કેહવત [4])

મળે નહિ ને મરડો, ને ઓચીમાથી ફરડો ૭૮૭૦

He has not the means of (getting) one cash but thinks nothing of (spending) a hundred (pagodas) (તે. કે. [5])

---

૧ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 48

૨ *Ibid*, p 9 ૩ મરડાટ

૪ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H Knowles, p 7

૫ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 112

મસેસરમા મેહતા ઘણા ને મોહટા ફસ્યામાં કસ્તુર ઘણા
મસોખા મમમાવે મધ શીરડીનો સવાદ આવે ?
મશ્કરી કરવી તો મશ્કરી ખમવી.

Wer au theilen will muss auch einnehmen[1] (જરમન કે)

Die jocken wils moet jocken verstaan t is anders beter ongedaan.[2] (ડચ કેહેવત.)

Den skal el være vranden ad Svar som giver andre onde Ord.[3] (ડેનીશ કેહેવત)

મશ્કરી કરે કાજીઓ કે હાથમા રીમણુ આપે
મશ્કરીની મશ્કરી ૭૮૭૫

'હસ્યાનુ ખસ્સુ" ની મતલબે વપરાયછે

A joke never gains an enemy but often loses a friend. (અંગ્રેજી કેહેવત.)

મશ્કરીમાં હસ્કરી (અથવા) મશ્કરીમાં હસ્કરી થઈ જાય

A jest driven too far brings home hate

True jests breed bad blood.

Better lose a jest than a friend. (અંગ્રેજી કેહેવતો)

La burla dineros cuesta.[4] (સ્પેનીશ કેહવત.)

He went to mock, and fell on his back[5]

Joking causes a breach (of friendship) (તેલગુ કેહવતો.[6])

મશ્કેરીની ઠેરી
મશાલચી આંધલો.

To light one's lantern for another man (ચીનાઈ કેહવત.[7])
મશાલચી આપણી અંધા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

૧ He who gives, must take.

૨ He that would jest must take a jest, else to let it alone were best. ૩ He who abuses others must not be particular about the answer he gets. ૪ Jesting cost money

૫ Carr's Telug and Sanskrit Proverbs p. 69 ૬ Ibid p 862.

૭ Scarborough's Chinese Proverbs p 321

મશાલચીનો ઉજાસ બીજાને દેખાય,-ને પોતે અંધારે ગોટા (અથવા, ઠોકરો) ખાય

He that beareth a torch shadoweth himself to give light to others (અંગ્રેજી કેહવત)

મસકો લગાડવો ૭૮૮૦

રોગને કાજ મલના (હિંદુસ્થાની કેહવત)

(ફારસી કેહવત) روغن قاز مالیدن

મસ્તાનને મલીદો, ને ગરીબને ગોખરૂ.

મસાન ગયલા લાકડા પાછા ન આવે.

મસાન જ્ઞાન.

મસાનના લાડુમા એલચીનો સવાદ ન હોય. (અથવા) મસાનના લાડુમા એલચી હોય?

મસાને ગયલા મુરદા કાઇ પાછા આવેછ? ૭૮૮૫

The corpse that has gone to the place of incremation will not return (તામીલ કેહવત ૧)

The corpse which has gone to the cemetry does not return (તેલુગુ કેહવત ૨)

મસીદ આગળ ઢોલ ચપે

યાને, સબલા માણસ આગલ નબલા માણસનું ચાલતુ નથી

મસીદે દીવો બલવો

મસીદમા દીવો કરવાની ફિકર

એક રાજાને ત્યા એક મલ હતો, જે એટલું તો જોર ધરાવતો હતો કે પાદશાહ તેને વિષે હેરત થતો તેથી પોતાના વજીરને તેણે કહ્યું કે "આટલુ જોર તેનામા કેવી રીતે આવ્યુ હશે?" વજીરે કહ્યુ "તે વગર ફિકરનો હોવો જોઈએ' એ ઉપરથી પાદશાહે

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 310

૨ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 82

તે મહને પુછતાં વછેરની વાત ખરી પડી. પાદશાહે તે મહને ગામની મસીદ મધે દરરોજ એક મુકરર કીધેલા વખતે એક દીવો કરવાનું કામ સોપ્યું અને તેને કહ્યું કે "જો કોઇ પણ દિવસે દીવો કરવાની ગફલતી કરશે તો તુને ભારે સજા કરવામાં આવશે." એ પછી તે મહ પોતાનું કામ વખતસર બજાવવાની ફિકરમાં પડ્યો, અને પોતાનું કબ્જત ધીરે ધીરે ખોહતો ગયો. એ ઉપરથી પાદશાહની ખાતરી થઈ કે ફિકર માણસને કેટલું નાતવાન કરે છે

મહને અડે તો ગોરી ગાયને અડે

મહને નહિ હોજો માદગ પડોસીને હોજો. ૭૮૫૦

મહને ને તહને એવા મેલ કે આખે દીઠા આવે ફેર

મહને ખાવો કરીને કેહવો.

મહલાઈ ખાઇ જવી.

મહલાઇ ખાવોછ તમે ને છાસ પાવોછ મહને.

મહા દુખ જે નગુણો સાથ મહા દુખ જે બેકદર નાથ મહા દુખ જે મેહનત બરબાદ મહા દુખ જેનો બુચ્ચો સવાદ. ૭૮૫૫

મહાદેવ મસ્યા સાટીઓ પૂજાય.

મહાદેવના ગુણ પારબતી જાણે.

મહાદેવના ગુણ બાપરો જાણે, ને સાસુના ગુણ વહુ જાણે

મહાદેવને હાથે માણવો મિઠો.

મહારાજ જમશો કે સીધું લેશો? તોકે જમીશું ને સીધું પણ લઇશું ૭૮૦૦

મહારાજકુ નિંદ ભલી મૂરખકુ ઠપર ભલી ચોરકુ જ છૂર ભલી, સઈઆંકુ શકર ભલી.

મહીરે જોઇને મહાલ્યે ને સાસરે જોઇને ચાલ્યે

મહીરેની રાબ સુરી ને આસ થયા પુરી સાસરેની રાબ ટાહડી ને ગાલ ગયા બલી

મહુંાની ખોટ કાકડીઓમાં.

મહુવા મહાલસે અનાવલ બાંકા, જ્યાં દેખું ત્યાં શાપુરજી કાકા. ૭૯૦૫
મહુવા સરખું શેહર લુટયુ, તો સુરતના શા ભાર [2]
મહો કાલુ, પણ નસીબ ઉજલુ
  મુહ કાલા, બખ્ત ઉજલા (હિંદુસ્થાની કેહવત)
મહો ખાય, ને આંખ લાજે.
  કોઇનુ નિમક ખાઈને તેની બેમરવતી કરનારના સંબંધમાં વપરાયછે
મહો તેવી લપડાક, ને ગાલ તેવો તમાચો (અથવા) મહો એવો તમાચો
  Like lips, like lettuce (અંગ્રેજી કેહવત)
  Wie das Maul, also der Salat [1] (જરમન કેહવત)
  જૈસા મુંહ વૈસી ચપર (હિંદુસ્તાની કેહવત)
મહો પર મિઠા, અંદર કપટી, નામ ખોદાકા લેય, ભટ પડી વો મુજી પર, કે દોસ્તકુ દગા દેય ૭૯૧૦
મહો સવાદે ખાવા ચના, ને ડામ દીધા બોટી ચના
મહોની વાટે કોલ્યો જાય, ને નાકની વાટે દાનો ન જાય (અથવા)
  નાક વાટે તન્તુ નહિ ગલાય, ને મોહડાં વાટે બુકો ખવાય (અથવા)
  મહોની વાટે કોલ્યો જાય, પણ નાકની વાટે ચનો નહિ જાય
મહોને જીજી, ને મનમા બીજી
મહોને લગાડ્યો ભાણે જમવા માગે
  Wer sich auf der Achsel sitzen laszt, dem sitzt man nachher auf dem Kopfe [2] (જરમન કેહવત)
  લગા દરસે દેનેકુ, સાથ બેઠી ખાનેકુ. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
મહોબત અચ્છી બેઠીએ, ખાઇએ નાગરપાન, બુરી મહોબત બેઠકે, કટાઇએ નાક ઔર કાન ૭૯૧૫
મહોમા આવેલો કોલ્યો પાછો જાય.
  Between the hand and the lip the morsel may slip
  There's many a slip 'twixt the cup and the lip (અં કેહવતો)

[1] Like lips, like lettuce [2] Who lets another sit on his shoulder, will soon have him on his head

De la main a la bouche se perd souvent la soupe [૧] (ફ્રે ક્રે)

Von der Hand zum Munde, verschüttet mancher die Suppe.[૨] (જરમન કેહવત)

Dalla mano alla bocca si perde la zuppa.[૩] (ઈટાલ્યન કેહવત)

Tusschen lepel en mond valt het sop te grond.[૪] (ડચ કે)

De la mano á la boca se pierde la sopa.[૫] (સ્પેનીશ કેહવત)

Da mao a boca se perde a sopa.[૫] (પોર્ત્યુગીઝ કેહવત.)

મહોમા કોલ્મો ને માથે ટપલો. (અથવા) મહોમાં બુકો, ને માથે તોલો.

મુહમે ધાસ સિરપર ટોલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત).

મહોમાં તમાચો મારીને મહો રાતુ રાખવુ

મહોમા દુધ નિકલે (એવી ગાલ.)

મહોમાં બુક, ને માથે તોલો ને બાઇ હવે તમે થોડુ બોલો. ૭૫૨૦

મહોમા બોલ ને હાથમાં તોલ.

No sooner said than done (અ મેળ કેહવત.)

મહોમાં રામ ને દિલાનત હરામ.

મા આગલ મોસાલ, તોકે માહ્ર પિયર.

Will you boast of your mother's family before your maternal uncle? (તેલુગુ કેહવત[૬]).

મા આગલ મોસાલ વખાણે

મા મરખ ને દીકરો ચોખા ખાય. ૭૫૨૫

મા જીવે આવતો, ને મરી જીવે લાવતો[૭]

મા તે મા ને બીજા વગડાના વા.

---

૧ Between the band and the month the soup is often spilt.
૨ Between the hand and the lip the soup may be spilt.
૩ Between the hand and the mouth the soup is spilt.
૪ 'Twixt the spoon and the lip, the morsel may slip
૫. Between the hand and the mouth the soup is lost.
૬ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 184
૭. બુધ્ધિ કેહવત ના ૧૯૫૮, સર્ફ ૧૯૯૦

મા દેણુ નહિ, વખત દેણુ
મા ને માસી એકના એક, મા આપે ગોલ, તો માસી આપે મેખ.
મા પર પૂત, ઓર બાપકી છાયા ૭૯૩૦
મા પરમાણે દીકરી, ને ઘડા પરમાણે ઠીકરી.
મા ભઠિયારી, બાપ કલાલ, ઉસકા બેટા છોટાલાલ
 મા ભઠિયારી, પુત ફતેહખાં
 મા પનહારી, બાપ કનજર, બેટા મિરઝા સનજર
 મા નારંગી, બાપ ડોલા, બેટા રોશન-ઉદ-દૌલા (હિંદુસ્થાની કેહવતો)
 आई तेली, बाप माळी, बेटे निकले सुजानआली. (મરાઠી કેહવત)
મા ભઠિયારી, પુત ફતેહખાં
મા મરે સોહેલી, ભાણા-ખડખડ[1] દોહેલી.
મા! મહને મોરારજી કહો! (અથવા) મા! મહને મોઝીયો કેહ! ૭૯૩૫
 આપ વડાઈ કરનારના સંબંધમાં વપરાયછે.
મા મહીયરે, ને બાપ મોસાળે
મા મહીયારી, ને બાપ બાહમણ.
મા! મા! મહને પોરિયુ આવે ત્યારે મહને જગાડજે! તોકે' દીકરી! તુ સારા ગામને જગાડશે!
મા! મા! મામો આવ્યો! તોકે' મામો તાહરો, પણ ભાઇ માહરો
મા સુઇ, ને ઓછાડ પણ લેતી ગઇ ૭૯૪૦
મા મૂલો, ને બાપ ગાજર, તેના દીકરા સમશેર બહાદર
મા મે એકીલા, ને મખિયા તો બોત!
મા મે ભલા કે મેરા ભાઈ? તોકે' એક ઢેડ, ને દુસરા કસાઇ.
 Putrid flesh is all of a flavour (ચીનાઈ કેહવત[2])
 એક ગોરકે બાલકે (હિંદુસ્થાની કેહવત)
 (ફારસી કેહવત) گوشت خر دندان سگ
મા મોચણ, ને બાપ ચમાર, તેના પેદા થયા ગમાર.

1 જમતી વખતની પંચાતી
2 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 6

મા લગી મોસાળ, ને બાપ લગી કુટુંબ ૭૮૪૫

માએ કહે ધી બાપરે સીગ ને સાદગો ને ધી દાદો મોદરી થાય ત્યારે બાપ કહે, ધીને વાદળો રે ધીનો ધીગમો[1] ધી બાપ માએ મારી જાય.

The mother cries "daughter daughter" the daughter cries "husband husband" (કાશ્મીરી કેહવત.[2])

મા મરે ધીજ ધી મરે ધીય કે. (કચ્છી કેહવત)

માએ કેહવા મોદ્ધ બરાબ.

માએ છી—, ને દીકરા બનતો

માએ-જણી મરી ને પેટમા ટાઢ વળી સાસુ-જણી મરી ને પેટમા આગ બળી

માએ જણ્યા રતન બધાં સરખા. ૭૮૫૦

માએ જાણે જે માદરો મોદરો થાય દૈવ જાણે જે દાદગો જાય ને આદસ[3]મા દાદગો ઓછો થાય. (અથવા) માએ જાણે મોદરો થાય ને જમ જાણે ઓછો થાય. (અથવા) માએ જાણે કે માદરો દીકરો મોદરો થાય૮ પણ આવરદામા ઓછો થાય૭

While man is growing, life is in decrease (વ્ર)

Parents say our boy is growing up they forget his life is shortening (અફ્ઘાન કેહવત.[4])

માએ જાણે બાપ ને મન જાણે પાપ.[5]

The mother knows best whether the child be like the father (અગ્રેજી કેહવત.)

The mother knows the birth of the son (તેલગુ કેહવત.[6])

---

૧ વર ધાર્યો.

૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 181 ૩ આયુષ્ય.

૪ Long *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 185.

૫. જુઓ કેહવત નંબર ૭૭૭૪, ત્યા તેને મળતી કેહવતો, ૭૭૭૧—૭૭૭

૬. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 57

માએ જેવા મિઠા મેવા.

માએ તે માએ, ને સઉ તે વાએ

No hay tal madre como la que pare [1] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

માએ તે માવા, ને બાવા તે પલંગના પાવા (અથવા) માએ માયા, ને બાપ ઢોલિયાના પાયા (અથવા) મા તે માયો, ને બાપ તે ખાટલાનો પાયો ૭૯૫૫

Tendresse maternelle toujours se renouvelle [2] (ફ્રેંચ કે)

On earth a mother is more serviceable than a father (તામીલ કેહવત [3])

A mother is a divinity, a father a treasure (તેલુગુ કે. [4])

માએ તેવી દીકરી, ને ઠામ તેવી ઠીકરી [5]

She hath a mark after her mother (અંગ્રેજી કેહવત)

As is the mother, so is her daughter —EZEKIEL, XVI, 44

Will the child (daughter) fail to follow in its mother's track? (તેલુગુ કેહવત [6])

માએ થઇને મતરઇ થાય?

માએ દીવાની, બેહન દીવાની, બૈરી માહરી તુલજા ભવાની

Abuse my mother, my sister, my daughter, but do not abuse my wife (કાશમીરી કેહવત [7])

માએ બલે, ને દીકરી ચરે

આ કેહવત "મરઘી" નુ એક ઉપ્યાણુ પણ છે

માએ બાપ મરી ગયા, ને ઘેરબાર બલી ગયા ૭૯૬૦

લુચ્ચા રખડતા માણસને માટે બોલાય છે

---

૧ There is no mother like the mother that bore us

૨ Mother's love is ever in its spring

૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 570

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 184

૫ જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૪૯૭, સફે ૩૪૦

૬ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 183.

૭ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H Knowles, p 132

માએ બાપને નમ્યે તો મોએ બેગીને જમ્યે

માએ મતરાઈમા એટલો ફેર કે આપ્યા બાર ને ગણ્યા તેર

માએ મરે તો ક્યાં ક્યાં જાઉં, ને સાસુ મરે તો શુ શુ ખાઉં?

માએ મરે સખિયા, મખમલની તલાઈને સુતલીના બખિયા.

માએ માદરી કોરી સાડી નવો દાદરો કોઇ નહિ પુછે કેટલા વાલી
  થોદે રે બાઇ થોદે! (અથવા) આંગણુ નીપ્યુ ઓસરી નીપી,
  મે જાણ્યુ જે તેહવાર, પણ રોજના જેવો વેહવાર, કોરો સારો,
  ને મેરો દદાગો, થોદ રે બાઇ થોદ! ૭૮૫

એક નશાકરીને તેના વરે થોદ રુપિયાની એક સારી અપાવી ત્યારે
તે ખુશી થતી ગઈ પણ કોઈએ તેની દરકાર કરી નહિ,
એટલે તે ઉપર પ્રમાણે પોતાનો બળાપો કાદ વા લાગી.

માએ વ્યાઇ સાસુ વ્યાઇ ને એક કુતરી બીલાડી અટકી વ્યાઇ.

માએ વગર ચાલે પણ ચાદે વગર નહિ ચાલે

માએ વરે મહીર ને બાપ વરે લાડ ભાઇ ભોજાઇને ઘર મયાં તો
  લોકની જેવા બાર

મુઇ માઇ ફુરી સમાઇ (હિંદુસ્થાની કેહેવત.)

માએ વિના સુનો સસાર, માએ વિના તે શો અવતાર?

The child that has not seen the face of its mother and
the growing crop that has not seen rain will not
do well (તામીલ કેહેવત.[1])

A motherless child is like a curry without onions.(તે કે [2])

માએની મરજ મોઈથી નહિ સરે ૭૯૭૦

માએની (અથવા, ઘરઃનની) આરઃ[3] ને મીની નાર.

Does the calf die by reason of the milkman's curse?
(કાશમીરી કેહેવત.[4])

No bones are broken by a mother's fist. (રશીઅન કેહેવત.[5])

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs* p. 3.1

૨ Carr *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 184 ૩. ખાખ.

૪ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles
p. 72. ૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 106.

માએની ચાતરીમા (અથવા, રેહટિયામા) સમાય, પણ બાપના રાજમા નહિ સમાય (અથવા) માએના તાગમા સમાય, પણ બાપના રાજમા નહિ સમાય (અથવા) બાપનાં રાજમા નહિ સમાય, પણ માએના ખોલામા સમાય.

માએની ભાગે પાસલી, ત્યારે દીકરી પેહરે હાસલી, ને બાપના જાય ઘેરના ગાલા, ત્યારે દીકરા પેહરે વાલા

માએનુ નાતરૂ, દીકરીના લગન, બાવાજી કેદમા, ને દીકરાજી મઘન

માએનુ પેટ,[૧] ને આખનુ તેજ ૭૭૭૫

માએને માએ કહીએ તો પેટમા ચાપે, ને બાપની બૈયર કહીએ તો ખાસડુ લઇને ઉઠે

માએને વાહલી દીકરી, ને બાપને વાહલો બેટો, ને કલમી ને વાહલો કપાસ્યો, ને ઘોરીદા[૨]ને વાહલી જેતરી[૩]

માએનો મેહલ્લો, ખાવામા પેહલ્લો, ને કામ કરવામા છેલ્લો (અથવા) માએ માહરો મેહલ્લો, ખાવે પેહલ્લો, ને કામ કરવે ઘેલો

He has two stomachs to eat, and one to work

He eats till he sweats, and works till he freezes (અં કે)

Bien nourri, et mal apris[૪] (ફ્રૅંચ કેહવત)

You must eat a big mouthful, but you musn't do much work[૫]

Happy enough at your dinner, but sorrowful when at work (કાશમીરી કેહવતો[૬])

If any would not work, neither should he eat — II Thess, iii, 10

૧ છોકરૂ ૨ બલદ ૩ વાછરડી

૪. Well fed, but ill taught

૫ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 33 ૬ *Ibid*, p 106.

Clever at his meals but stupid at his books.[1]

He is a monkey king at eating and buffalo-king at work. (તેલુગુ કેહવતો.[2])

Of eating fond, at working slow you'll short of food and clothing grow (ચીનાઈ કેહવત.[3])

" If you talk of work my body becomes heavy
If you talk of dinner my body swells with delight."

કામકે ન કાજકે દુસમન અનાજકે (બિહાર કેહવત.[4])

(ફારસી કેહવત.) پرخور وکم رو

માએનાં થોડા ને માસીનાં ઘણા

માસે પિયાર કરે સો દાયન. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

زمادر مهربانتر دایه حاطون

(ફારસી કેહવતો.) مادر لسوحت مادر لدر سوحت

માએના દુધ જેવી વાડી. ૭૫૮૦

માની આમણ મોસાળ વખાણ્યુ તોકે બેટા માહરે પીયરજ છે

માને મારે તે સાસુને સમારે

માને મેલીને મનીને કોણ ધાવે ?

માનાં પેટમાંથી કોઈ શિખી આવ્યુ નથી

No man is born wise or learned. (અંગ્રેજ કેહવત)

માબાપ જનમ આપે કરમ નહિ આપે ૭૫૮૫

માબાપ મારે હાથે, તો લોક મારે લાતે

મામો ! કડતો નો ! તોકે બાકુ !

માખ છીંકી. مگس

માખ નહિ મરાય તે શું માણસજ મારશે ?

૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 13.
૨ *Ibid*, p. 191 ૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 486
૪. Christian's *Behar Proverbs*, p 20.

માખ, મકોડો, મૂરખ નર, સદા રહે લપટાય, ભમર, ભોરીંગ, ને ચતુર નર, કરડી આઘો જાય ૭૯૯૦

માખ મારવી

(ફારસી કેહવત) مگس می پراند

માખ મારે તે બાહ્મણ મારે

Kill a cat, kill a Brahman (તેલુગુ કેહવત [૧])

માખ શોધે ચાદું, ને વૈદ શોધે માદુ. (અથવા) ડાકણ જુએ માદું, ને માખ જુએ ચાદુ. (અથવા) માખી જુએ ચાંદુ, ને વૈદ જુએ માદુ

માખની ચરખી ઉતારે (એવુ કંજુસ) (અથવા) માખીમાંથી તેલ કાહડે (એવુ કંજુસ.)

Egli scannerebbe una cimice per bere il sangue [૨] (ઈ કે)

Scraping iron from a needle's point (ચીનાઈ કેહવત [૩])

(ફારસી કેહવત) جرک از روی حوض می گیرد

માખનુ ભેજુ કાહડે (એવુ કંજુસ) ૭૯૯૫

માખના પર જેટલું.

યાને, ઘણુંજ થોડુ.

માખણ વલોવ્યુ કે પાણી?

માખણ વાહલું કે છાસ?

માખણનું ઘી કરતા શી (અથવા, કેટલી) વાર?

માખણમાં લાત મારવી. ૮૦૦૦

યાને, ચાલતી રોજીમા લાત મારવી

માખણમા લાત મારીને જાય, તે સુખી ક્યાંથી થાય?

૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 256

૨ He would slaughter a bug to drink its blood

૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 462.

માખણમાંથી મુવાળો એમી લેવો કઈ કઠણ છે ?

Wie leicht kommt nicht ein Haar in die Butter [1] (જ કે)

Like taking a hair out of butter (તેલુગુ કેહવત.[2])

માખણમાંથી વરસાદ નિકળે, ને તરબુચમાથી આગ લાગે

માએ લાત મારી.

મામણ કંઇ આલસ કરે, તસ્કર જાય ન જાય ચાકર બિચારા કયા કરે, કે લુણ પરાયા ખાય. ૮૦૦૫

માગણ બોઇ તણુ, ને દેગે દુધ[3] તણુ ને સખનુ વરસ ભર

માગતા સો પામતા.

માગનારને વાપરો દેવાય કાંઇ પેટને વાપરો દેવાય?[4]

માગ્યા ગોળનુ ચુરમુ (તે વળી સારૂ કેમ હોય?)

માગ્યા મેહ વરસે. ૮૦૧૦

માગ્યા વગર માએ પણ નહિ પીરસે (અથવા) માગ્યા વગર માએ ધાનની નહિ મુકે ને રડ્યા વગર માએ થાનની નહિ આપે. (અથવા) માગ્યા વગર માએ ભાણુંભી નહિ કરે (અથવા) બચ્ચુ રડ્યા વગર તેની માએ પણ નહિ ધવાડે.

A dumb man never gets land. (અ મેરીકા કેહવત.)

A dumb man wins nae law (સ્કૉચ કેહવત.)

Quien ó A quien no habla no le oye Dios.[5] (સ્પેનીશ કે)

A crying child obtains milk (તામીલ કેહવત.[6])

Unless the child cries even the mother will not give it suck. (તેલુગુ કેહવત.[7])

---

1 How easily a hair gets into the butter
2. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 317
3 ચઢે દુધ. ૪ જુઓ કેહવત ના ૬૬૯૦ થી ૬૬૯૧
5. He who does not speak, God does not hear
6. Percival *Tamil Proverbs*, p 46
7. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 187

It is the squalling child that gets the milk (તરકીન કે [1])

Do we give milk to the cat that cries, or to the cat that does not cry? (બંગાલ કેહવત [1])

A crying child gets suck, but a babbler only gains dislike [2]

રુએ વિગર મા પાણુ ન માગે (કચ્છી કેહવત)

બિન રોએ લડકાકો દુધ નહિ પાતા

મુહ માગા, બર પાયા

બિન રોએ તો માઓ દુધ નહિ પિલાતી (હિંદુસ્થાની કેહવતો)

(ફારસી કેહવત) بچه تا نگرید مادر شیر ندهد

માગ્યાથી મરવું ભલુ, માગે મોહટી હાણ.

Begging a courtesy is selling liberty (અંગ્રેજી કેહવત)

માગ્યામા માગવુ?

માગ્યામા શુ જાયછે? (અથવા) પુછ્યામા શુ જાયછે?

Lose nothing for asking (અંગ્રેજી કેહવત)

Il domandar costa poco [3] (ઇતાલ્યન કેહવત)

(ફારસી કેહવત) آرزو از مردان عیب نیست

માગ્યુ તો માથુ પણ અપાય (અથવા) માગ્યુ માથુ અપાય, હાથે ઉંચકીને નહિ લીજીએ ૮૦૧૫

માગ્યુ મોહત નહિ આવે, ને માગી કીમત નહિ આવે.

મુહ માગે મોત નહિ મિલતા (હિંદુસ્થાની કેહવત)

માગ્યે તો મુકતા ફુલ મલે, પણ ભિખને માથે ભઠ. (અથવા) કનક કહેડો કુંજર ચહડ્યો, કનક કડા દોહસ્થ, માગ્યાં મુકતા ફુલ મલે, પણ ભિખને માથે ભઠ [4]

---

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 220

૨ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 18

૩ Asking costs little

૪ એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા તથા બોધ વચન," સફે ૧૬૬

માગ્યાં ઘીના ચુરમા થાય ?

Borrowed garments never fit well. (અંગ્રેજી કહેવત.)

માગ્યાં મોતી નહિ મળે.

માગ્યાંમાંથી માગે તેની ઝુંપડી બાળે. ૮૦૨૦

માગવા કરતા મરવુ ભલુ

Mais val salto de mata, que rogos de homens bons [1] (પોર્ટુગીઝ કહેવત.)

To ask (a favour) is to die. (કાશ્મીરી કહેવત.[2])

મ ગણુ તે ઝીના મએલું ચશો (કચ્છી કહેવત.)

(ફા. ક.) دریوزگی مردن بہ کہ حاجت پیش کسی بردن

માગવી ભિખ ને કરવી શેખી

मागतां येना भिक घर सताचु पाहिजे शीक (મરાઠી કહેવત.)

માગવી ભિખ ને દેખાડવી બીક.

માગસર ન વાયા વાયરા આદરા ન છૂટ્યા મેહ, ભર જોબન ન જાયો બેટડો ત્રણે હાયા તે

માગસરની દીવાળીએ. ૮૦૨૫

At the Greek calends. (અંગ્રેજી કહેવત.)

Ad Græcas Kalendas.[3] (લૅટીન કહેવત.)

Zu Sanct Nimmerstag [4] (જરમન કહેવત.)

To-day is not the time. Now (is not the time) Come to-morrow (કાશ્મીરી કહેવત.[5])

માગી ખાવું, ને મસીદે સુવુ

---

1. Better is a leap over the ditch than the entreaties of good men.
2. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 188. 3. At the Greek calends.
4. When two Sundays come together
5. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 21

માગી તરાગી સારી, ને બાઇ પરાણી ચાલી
માગે ઘીએ કાંઇ પૂરી થાય?
માગે તરાંગે ઘેર ચાલે તો ખસમ કરે માહરી બલા.
માગે તાગે કામ ચલે તો બિયાહ કરે બલા (હિંદુસ્થાની કેહવત)
માગે તેને માથુ આપ્યે. ૮૦૩૦
માગે તાગે કામ સરે, તો વેહલા માહરા દેવરાત કરે.
માગે પાણીએ આધણ ચહડાવવુ.
માગે ભિખ, પુછે ગામની જમા
માગે ભીખ, પૂછે આઉકી જમા (હિંદુસ્થાની કેહવત)
માગી ભીખ, પુછી ગાવકે જમા. (બિહાર કેહવત[૧])
માચીએ બેઠા આળ આવે.
માચીમાનો માકડ. ૮૦૩૫
યાને, એકની એક જગ્યાએ પડી રેહનારૂં આલસુ માણસ
માછણ તે તો દાટેલીબી બોલે
માછલી ખવાડે, પણ દરોહ[૨] નહિ દેખાડે
માછીની જાલમા ઝીગા.[૩]
If a mosquito light on an elephant, what weight?
(તેલુગુ કેહવત[૪]).
A prawn is not reckoned among fish, a poor man is not counted among the rich[૫].
મછીકી આડ ઝીંગા (હિંદુસ્થાની કેહવત)
માછિયા કાછિયાં જેવુ.
Billingsgate language (અંગ્રેજી કેહવત)

---

૧ Christian's *Behar Proverbs*, p 28
૨ માછલી પકડવાનો મારગ ૩ ઝીની કોલમી
૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 18
૫. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 14

માજરાસે ખોતા બેજાર. ૮૦૪૦

માજરી બીલાડી, ને ફાફડા કાન, લાવ માહરી ચોહરી, ને જાઉં માહરે ગામ.

માજરી બીલાડી, ને માજરા કાન ને પગી હોકે તીર કમાન, ને તીર કમાનકા ક્યા કરે તો માજરી બીલાડીકા વેદા કરે

માજરીને દુધ પાવુ

યાને એક હરામી માણસને વધારે હરામી કરી આપવુ

માજરો પેગમબરનો ચોર.

માજા મોમીન રાખ્યા, દુધ ગુપચુપ ખુદ્દુન ખાયા. ૮૦૪૫

કેટલીક દેખાવે ગરીબ જણાતી જાતવાળા ચોરી છુપાથી ખુબજ માલસી ખાય છે તેની મશ્કેરીમાં બોલાય છે

માટી બેરી એકની એક ને વચમાં બોલે તે ફોક

માગી આણિયા, ને બેવર નાહિયા

માદીના માનવી, માગી મહિ મલી, કાયા તાહરી જશે જાણુ ભાઈ!

માગીનો માગી પણ પુન્ય છે

માઠુ થાય તે સારાને કાજે ૮૦૫૦

There is nothing so bad in which there is not something of good.

No ill befalls us but what may be for our good.

Bad luck often brings good luck. (અંગ્રેજી કેહવતો)

A quelque chose malheur est bon [1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

There is nothing so bad in which there is not something of good. (ડચ કેહવત.)

Spesso d'un gran male nasce un gran bene.[2] (ઈટાલીયન કે.)

जो चीजे से सारे काम. (हिन्दी केहवत)

---

૧. Ill-luck is good for something

૨ Out of a great evil often comes a great good.

માડી જુએ આવતો, ને લાડી જુએ લાવતો [1]

માણ કમાઉ, ને મોડા ઉઠ્યા. (અથવા) માણુ માણુ કમાય, ને વલી મોડા ઉઠે.

માણક મરિયમની એક સાડી, માણક પેહરે, ને મરિયમ ઉઘાડી

The mayor of Altringham lies in bed while his breeches are mending. (અગ્રેજી કેહવત)

Quien no tiene mas de un sayso no puede prestarlo [2] (સ્પેનીશ કેહવત)

One loin-cloth to eleven fathers and sons (કા કે [3])

માણુસ ગમે એટલુ કરે, પણ નસીબમાં હોય એટલું બને.

A man of parts may lie hid all his life, unless fortune call him out. (અગ્રેજી કેહવત)

માણુસ જાત છે, ભુલે પણ ખરા ૮૦૫૫

માણુસ જેવું પખેરૂ નહિ

આદમી સા પખેરૂ કોઇ નહિ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

માણુસ જોઇએ વસી, ને સુન્તુ જોઇએ કસી (અથવા) ઘોડો જોઇએ કસી, ને માણુસ જોઇએ વસી

The touchstone distinguishes between gold and brass

A man is known by his work, and walk, and conversation (અગ્રેજી કેહવતો)

Learn the character of a person by dwelling with him, and the condition of a road by walking on it [4]

Test the good by the words of the tongue, and gold on a touchstone (તામીલ કેહવતો [5])

---

૧ જુઓ કેહવત નાં ૬૭૯૦, સફે ૬૨૩

૨ He who has but one coat, cannot lend it

૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 91 ૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p 243 ૫ *Ibid*, p 387

Gold is known upon the stone, whether it is alloyed or pure. (કાશ્મીરી કેહવત.[૧])

આદમી જાને બસે સોના જાને કસે. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

सोयरा पाहुणा रसूम सोनें पाहावें कसून (મરાઠી કેહવત.)

માણસ જોઈને વાત કરવી.

A man, like a watch, is to be valued for his goings. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Suit your talk to your man suit your lot to your plan. (ચીનાઈ કેહવત[૨])

માણસ તેટલાં હાડ, ને ઓદ l તેટલી ટાઢક.

માણસ દાહડે ડાહ્યુ થાય. ૮૦૬૦

Tras los dias viene el seso[૩] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Hoe ouder men word, hoe meer men leert.[૪] (ડચ કેહવત.)

માણસ ધારે ને ખોદા પાર ઉતારે

માણસ ધારેછ (અથવા, ચાહેછ) શુ ને ખોદા કરેછ શુ ! (અથવા) આપણું ધારેલુ કઇ નહિ થાય ખોદા કરે તે ઘડીમાં થાય. (અથવા) માણસનું ધારેલુ, ને ખોદાનુ કરેલુ.[૫]

L'homme propose et Dieu dispose.[૬] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Der Mensch denkt, Gott lenkt.[૭] (જરમન કેહવત.)

De mensch wikt maar God beschikt.[૭] (ડચ કેહવત.)

Mennesket spaaer Gud raa er[૭] (ડેનીશ કેહવત.)

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles p. 208.   ૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 171

૩ Sense comes with age.

૪ The older one grows, the more one learns.

૫. આને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની ઓછ કહેવતો માટે જુઓ કહેવત ના ૨૦૦ થી ૨૦—૨૧ તથા સરખાવો કહેવત નં ૪૩૫ થી ૪૨.

૬ Man proposes, and God disposes.

૭. Man proposes, God disposes.

It he thinks one thing Deity thinks another (તા કે [1])
When he planned one thing, God planned another (તેલુગુ કહેવત [2])
It is man's to scheme, it is Heaven's to accomplish (ચીનાઈ કેહવત [3])
Man plans but God fulfils (ઇસ્ટર્ન કેહવત [4])
Man thinks God guides (અગ્રેજી કેહવત [4])
માણુ ધારે, ને ખુદા પાર ઉતારે (હિન્દી કેહવત)
(ફારસી કેહવત) من درچه خیالم و فلک درچه خیال

માણસ પરખાય મનથી
માણસ ખુટું થાય, વેપાર ખુટો ન થાય.
માણસ માણસમા આતરો, કોઇ ઝવેર ને કોઇ કાંકરો (અથવા)
માણસ માણસમા ફેર, કોઇ ઝવેર ને કોઇ ઢેડ. ૮૦૬૫
Between man and man there is as great difference as there is between God and a slave (કાશમીરી કેહવત [5])
Are all men good men, are all stones rubies? (તા કે [6])
Take a hundred men, and you will find all sorts and every hue (ચીનાઈ કેહવત [7])
આદમી આદમી અતર, કોઈ હીરા કોઈ કંકર (હિદુસ્થાની કેહવત)
માણસ માણસમા ફેર, એક નાણું નાખે (અથવા, લાખે) ન મલે, ને એક ટકાના તેર.
Of men there are good and bad as of goods there are valuable and worthless (ચીનાઈ કેહવત [7])

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 353
૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 189.
૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 392
૪ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 47.
૫ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H Knowles, p 89
૬ Percival's *Tamil Proverbs*, p 151
૭ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 206.

માણસ વાંકું નથી તેનું કામ વાંકું છે.

માણસ હમેશાં ભુલ કરતું આવેલું છે

To err is human. (અંગ્રેજી કહેવત.)

There's none without a fault. (રોમન કહેવત.)

Irren ist menschlich.[1] (જરમન કહેવત.)

Dwalen is menschelijk.[1] (ડચ કહેવત.)

Amongst men who is faultless?[2]

Man errs as the horse tumbles. (ચીનાઈ કહેવતો.[3])

There is not a blameless man in the world. (તેલુગુ ક.[4])

(ફારસી કહેવત.) آدمی خالی از خطا نیست

માણસનું કસનેકું અગ્નિમાં[5] કસોટી હએ, ગન્ધુતનું કસનેકું અરીમળી ભેગી હએ, ગધેડાનું કસનેકું ચાબખી છડેલી હએ, સભાનું કસનેકું અગ્છી બાગકી લાગી હએ

As the touchstone trieth gold, so gold trieth men. (અં. ક.)

માણસની પરીક્ષા નેણમાં (અથવા એક બોલમાં) ૮૦૭

A man need not look in your mouth to see how old you are. (અંગ્રેજી કહેવત.)

Ein Mann ein Wort, ein Wort ein Mann.[6] (જરમન ક.)

मन आणावें वाक्यनें साद आणावें पुत्रानें (મરાઠી કહેવત.)

માણસની પરીક્ષા પગે કે પારોશે

A man knows his companion in a long journey and a little inn. (અંગ્રેજી કહેવત.)

માણસનું કામ કોઈ દિવસે પણ પડે

આદમીકો આદમીસે સો દફા કામ પડતા. (હિંદુસ્થાની કહેવત.)

(ફારસી કહેવત.) آدم با آدم می رسد

---

૧ To err is human.

૨ Scarborough, *Chinese Proverbs*, p. 253. ૩ *Ibid.* p. [illegible]

૪ Carr, *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 179. ૫ [illegible]

૬ A man, a word; a word, a man.

માણસનું (અથવા, ઉત્તમનું) ટુકારે મોહત.

માણસનુ તોલ એક બોલમા

Tis time, conversation, and business, that discover what a man is (અ ગ્રેજી કેહવત)

As a vessel is known by the sound, whether it be cracked or not, so men are proved by their speeches whether they be wise or foolish (દીમૅાસથીનીસ)

Men vangt het paard bij den breidel, en den man bij zijn woord [1] (દચ કેહવત)

માણસનુ પેટ, ને લાકડાનુ પોલ, એની ખબર ન પડે. ૮૦૭૫

The human heart is bad to fathom (ચીનાઈ કેહવત [2])

માણસનુ માપ તેનુ મન છે.

The mind is the lord of the man (ચીનાઈ કેહવત [2])

માણસનુ મેલુ, ને લાકડાનુ પોલુ (તરત જણાય નહિ)

માણસને ઇશારત, ને ગધેડાને ડફણા [3]

A whip for a fool, and a rod for a school, is always in good season (અ ગ્રેજી કેહવત)

માણસને ચાલ (અથવા, ટેવ) પડી હોય તે જાય નહિ

માણસના કરમ આડુ પાદડુ ૮૦૮૦

The man can, but his fate cannot (ચીનાઇ કેહવત [4])

માણસમા ચાડિયો, ને જનાવરમા હાડિયો

માણસમા લેવાય, કે વગડે લેવાય

માતબર મારે, ને રડવા ન દેય

માતા! જણજે પૂત, દાતા, ભગત, કે શૂર; ન કર રેહજે વાઝણી, મત ગુમાવતી નૂર

૧ Take a horse by his bridle, and a man by his word

૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 242

૩ એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાo ૩૯૦૭, સફે ૩૭૬-૭૭

૪ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 114

આતેલો બકરો પોતાનાં મોઢાંમા મુ— ૮૦૮૫
માથુ આપે તે દીકરીનો બાપ.
માથુ આપે તે મિત્ર
માથુ કાપનારનું પણ સારૂ થજો। (અથવા) માથુ કાપે તેનુંબી ભોઘ બનુ કરજો।
માથુ કાપીને પાઘડી બંધાવવી?
માથુ કાપીને બેસણું આપ્યુ તોબી માં— માં ખુદુ (અથવા) માથુ વાઢીને બેસવા આપ્યે તોક ઉગેછે (અથવા) માથુ વાઢી ઓરીકે મેલ્યુ તોકે મદને ખુચેછે (અથવા) માથુ કાપીને બેસણુ આપ્યે તોબી ખાતરમાં નહિ ૮૦૯૦
Though you cut off your head and place it before him he would call it magic (તેલુગુ કેહેવત.[1])
માથુ દુખે ને પેટમાં કુટે.[2]
માથુ કે વાથી કાઇ સોદી નિકળવાનુ છે?
માથુ મગજ ખાઇ જવુ
માથુ મુંડ્યુછે મન નથી મુંડ્યુ
કમારા વેરાગી વેરાગ્યોના સબધમાં બોલાયલ
માથુ મુ વે (અથવા, બો વે) મુરદુ હલકુ થાય? ૮૦૯૫
માથુ મુંડાવીને વાર ન પુછવો.
નેદમી સાકો આકવામાંના ચોકસ કાદ"ગ્યો ઉપર માથુ ઓ લવુ અપશુકન બનુ ગણેછે
માથુ રાખે પાઘડી ને પાઘડી રાખે માથુ[3]
મથો પાઘને પાઘ મથેથે (કચ્છી કેહેવત.)
માથુ સોપ્યુ ત્યારે નાક કાનનો શો ઉધારો?

1 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 180
2 સરખાવો કેહેવત ના૦ ૪૪ ૪ સદ ૪૬૧
3 સરખાવો કેહેવત ના ૫૮૮ સદ ૫૨૧

માથે ઓઢી ચાદર. તો જ્યા બેઠા ત્યા પાદર

Chi non ha vergogna tutto il mondo è suo[1] (ઈટે)

મુહ પર લીઇ લોઇ, તો ક્યા કરેગા કોઈ? (હિંદુસ્થાની કહવત)

માથે કાલ ચક્કર બેસવુ. (અથવા) માથે ભવન ચક્કર બેસવુ ૮૧૦૦

માથે ચાદુ, ને તક્કર લડે

માથે છેડા નાખ્યો તેને શુ કેહવુ?

માથે તાડીની માપીર[2], ને અગ્રેજે આગરૂ આપી, છીના પેહરે જામા ને ગેટ અસલ અગ્રેજના મામા

માથે દડાકા, ને પેટમા ભડાકા

માથે પળીઆ ગેરજી. ૮૧૦૫

માથે પળીઆ વીસ, તોહે' પળીઆ પળીઆ ભોગવીશ

માથે પળીઓ પગેણો, અણુપેસાળો પેમે

માથે પડી વિશ્વ દેવા.

માથે પડેલા વીસરામ

માથે પદમ ઉગવુ ૮૧૧૦

માથે લેઇને મેલવા જાય, ને રેહો રેહો રાદલ ગીતમા ગાય

માયેથી ઉતરતી સગા બાપને માયે (અથવા), માથેથી ઉતરતી સગા બાપને ન હોજો.

માથેનો ભાર ખાધે, ખાધેનો ભાર કેડે, કેડેનો ભાર પગે, તો થઇબી જાય વગે

યાને, માણસ ઉપર મોહટી આફત આવી પડી હોય, પણ જો તે કોશેશથી ઓછી કરવા માગે તો ઓછી થાય, અથવા સઘલી નાબુદ પણ થઈ જાય

માથા કરતા મનોહર મોહટા

૧ Who hath no shame the world is all his own

૨ કાદવનુ એક વાસણ

માથે પર નામી ફાળણી ને પેટમાં મોતમે વાળી. ૮૧૧૫

યાને જે ઓરત માથાં ઉપર સાડીની શો ભાખઉ નાખી તાણીને સરમાઉ દેખાડ તેના પેટમા દગો ફુર કપટ હોય.

માથા પરની પાઘડી ઉપાડી જાય (એનુ સુચક)

માથાં ફોડ કરવી

માથા! મનોને વારજે! મને માથુ બગાડસે

Confine your tongue, lest it confine you

The tongue talks at the head's cost (અંગ્રેજી કેહવતો)

Lass deine Zunge nicht reden was dem Kopf zu bezahlen kommt[1] (જરમન કેહવત)

No diga la lengua por do pague la cabeza[2] (સ્પેનીશ કે)

Man kan tale sig fra Hals og Hand[3] (ડેનીસ કેહવત)

Nao diga a lingua por onde pague a cabeça[4] (પો કે)

His own mouth ruined him (તામીલ કેહવત[5])

The head may be cut off but the tongue cannot be restrained (ચીનાઈ કેહવત[6])

The tongue kills more than the sword (તરકીસ કેહવત[7])

બાતે હાથી પાઈયે બાતે હાથી પાવ (બિહાર કેહવત[8])

માથા વાહર કામ કરવુ

યાને એવુ કામ કે જેમા કદાચ મોહટો જોખમ પણ આવી પડે

માથાં સરસા કાન જણાછે તે કાંઇ મિથ્યા થનાર છે! ૮૧૨૦

માથાથી તે પગ સુધી.[9]

From top to toe (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧ It is more necessary to guard the mouth than the chest

૨ Let not the tongue utter what the head must pay for

૩ The mouth often utters that which the head must answer for

૪ Let not the tongue utter what the head may have to pay for.

૫ Jensen's Tamil Proverbs, p. 71

૬ Scarborough's Chinese Proverbs, p. 146

૭ Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 91

૮ Christian's Behar Proverbs p. 90

૯ જુઓ કેહવત નંબર ૪૮૯૯, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૪૯૯.

માખાના નીશાન [illegible]
માખાના [illegible] (કે [illegible])
માખાનો [illegible]
માખામાની [illegible] ૮૧૨૫
માખામાં [illegible] નહિ [illegible] (અથવા, [illegible])
She looks as if butter would not melt in her mouth
She [illegible] (અંગ્રેજી કેહવત)
માખામાં [illegible]
માખામાં [illegible], (અથવા, [illegible])
(ફારસી કેહવત) [illegible]
માદા, ને [illegible]
માદા [illegible] ને [illegible] ૮૧૩૦
માદી (અથવા, કાળી) [illegible] નહિ [illegible]
[illegible]
[illegible]
માદુ (અથવા, માદાનો) [illegible] મરવાની વાર નથી (કેમ [illegible] નહિ)
(અથવા) માદા સાથે [illegible] (અથવા, મરવાની) વાર નથી
માદુ [illegible] નહિ, ને [illegible] નહિ.
ન [illegible], ને ન [illegible]. ([illegible] કેહવત)
માદો માગસર
માગસર મહિનામાં માદગી [illegible] હોયછે
માદા ઢોરને બગા ઘણી (અથવા) માદી ગાયને (અથવા, માદી ભેંસને) બગાય ઘણી. (અથવા) દુબળા ઢોરને બગા ઝાઝી ૮૧૩૫
A lean dog gets nothing but fleas (અંગ્રેજી કેહવત)
A caval magro vanno le mosche [1] (ઈટાલીયન કેહવત)
Al perro flaco, todo es pulgas [2] (સ્પેનીશ કેહવત)
દુબળે ઢોર કે મછર ઝિઝા (હિન્દી કેહવત)

---

1 Flies flock to the lean horse 2 The lean dog is all fleas

માહાને ભાવતું'તુ તેવુ વૈદે ફરમાવ્યુ [1]
માખવજી કુમારા ને આંગને ઓટલે સુનારા.
માખવના ગુણ માખવજી જાણે
માખવની દેહડીમાં ધમાધમ વાગે ને ભાંડી બારણે નાચે.
માખવો મુવો ને ઓહડી પરવારી. ૮૧૪૦
માન આપે તે માન પામે.
Give honour get honour (તેલુગુ કેહવત.[2])
માનતા ચોરને કોટવાલ પણ દંડે નહિ.
માનિતી ને વળી દીકરો જણ્યો
માનિતુ માથે ચહડે.
માન્યા કરતાં રોકડુ ન ચહડાવીએ! ૮૧૪૫
માન્યા તે દેવ (અથવા) માન્યા ત્યાં સુધી દેવ
માન્યે તો દેવ નહિ તો ભીતડી સેવ.
માને તો દેવ નહિ તો પથ્થર.
મયે ત પીર નકાં પથરો. (કચ્છી કેહવત)
માને તો દેવ નહિ તો ભીતકા લેવ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
માન તો દેવ, ના તો પત્થર. (બિહાર કેહવત.[3])
मानल्या घर देव नाहीं तर दगड (મરાઠી કેહવત)
માને ન દીયા આટા તો ક્યા ભુકા મરેગા બેટા!
માપ, ને પાપ. ૮૧૫૦
माप पाप (મરાઠી કેહવત)
માબાપનો વેરો, ને પડોસીનુ ઘર, ફરી ફરીને આવે નહિ.
મામ મામના અભાવ.
મામલામાં ન હોય તે માગી. (અથવા) મામલમાં નહિ તે માટી.
મારકણો સાંઢ ને ચોમાસુ આવ્યુ
ગુજરાત તેમજ કચ્છ પ્રાંતમાં કેટલાક માલધારી પોતાનાં ઘરની આગળ

1 જુઓ કેહવત નાં ૪ ૮૩, પાઈ ૩૯૦
2 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 246
3. Christian's *Behar Proverbs*, p. 158.

પેદા થયલા વાછરડાને બલદ નહિ કરતાં, દયા ખાઇ, તેની પુઠ ઉપર ઓલખ સારૂં ચોકડી અથવા બે કાપા ડાહમથી ડામીને તેને છોડી દેયછે. એવા વાછરડાને સાંઢ અથવા આખલો ગોધો કહેછે તે સાઢ પછે કાંઇ પણ ઉપયોગમા નહિ આવતા ગામમા રખડતો ફરેછે. તેમાં વલી ચોમાસુ ગાલ્યા બાદ તે પુરોજ અલમસ્ત થાયછે.

મામા! ઇશાની! ને કોથલી ઘેર વિસરાણી. (અથવા) અખા! ઇશાની! વાસલી વિસારી. ૮૧૫૫

એક વેલા એક ચોકસ ગામમા દુકાલ પડવાની વકી હોવાથી ત્યાના બે દુકાનદારો, જે મામા ભાણેજ થતા હતા, તેઓ બાહરગામ અનાજની ખરીદી કરવા નિકલી પડ્યા, એવી મતલબથી કે અનાજ પોતાને ગામ લાવી મોઘે ભાવે વેચવો. ઘણો સોંઘો અનાજ મલે એવા એક ગામમા જઈ પોહચતા ત્યાના એક મોહટા અનાજના વેપારી સોડે અનાજનો ચોકસ જથ્થો ખરીદવાનું તેઓએ સાટુ કીધુ, અને ફકત તેના રૂપિયા ભરવાની ખોટી હતી એટલામા પેલા ભાણેજને ઇશાન ખુણા તરફથી વીજલી પડતી દેખાઈ, જે વરસાદની નિશાની ગણાયછે તેણે જોયું કે વરસાદ પડવાની વકી જણાયછે, અને જો પાણી પડ્યુ તો દુકાલની ધાસ્તી મટી જવાની, અને તેથી અનાજનો ભાવ, તેઓ ધારતા હતા તેટલો, ઉપજવાનો નહિ. આ ઉપરથી તે પોતાના મામાને ચેતાવવા માટે મોઘમમાં બોલ્યો કે "મામા! ઈશાની!" એટલે, ઈશાન ખુણા તરફથી વીજલી પડેછે મામો ચેતી ગયો, અને અનાજ ખરીદવા માટે કીધેલાં સાટામાથી કાઇબી કરી છટકવુ જોઇએ, માટે પૈસાની કોથલી પાસે હોવા છતાં પેલા વેપારીને જણાવ્યુ કે "કોથલી ઘેર વિસરાણી." એટલે તેઓ બંને પેલા વેપારીને એવુ સમજાવીને પાછા ગયા કે અનાજના પૈસા આપવા તેઓ પૈસાની જે કોથલી લાવનાર હતા તે તેઓ ઘેર આગલજ વિસરી આવ્યા હતા, અને તેથી તેઓ અનાજ ખરીદી શકતા નહિ હતા.

માના ત્યાં સગી મોસાળ ને કાકા ત્યાં સગી કુટુંબ
મામા ને ઉના પેહરે જામા.
મામા ફુઈના. (અથવા) મામા ફુઇના, ને વાડમાં ગુઈના.
મામા માસીના.
મામા મીઠ્ઠ લેવા ગયા તે ભાણેજ રાંડી ત્યારે પાછા આવ્યા. ૮૧૬૦
મામા રે મામા! હાજતી ભાઝટે[1] તો આટે[2] કામાં ?[3]
મામા રે મામા! દેખ તમાસા! મેરી લકડી તેરા વાંસા.
મામાના મૂઆ ગયા.
મામાને ઘેર આગે નહિ ને સાં કોઇ જાય નહિ
મામાને ઘેર વેહા, ને મા પિરસનાર (અથવા) મામાને ઘેર વેહા ત્યાં માએ પરીસનારમાં ત્યારે શું ભાણેજ બાપું ભુખા મરે! (અથવા) મોસાળ વેહા ને મા પિરસનાર. (અથવા) મોસાળમાં જમવા ગયા ને મા પિરસનાર. ૮૧૬૫

If he who has the ladle be one's own servant what matters it whether one be seated first or last at the feast? (તામીલ કેહવત.[4])

મામાનાં મારકણાં ને ફુઈનાં લાડકાં.
મામો તે તો માનો ભાઈ, ને મામી સાથે શી સગાઇ?[5]
મામો દીઠે મોસાળ સાંભરે, ને કાકો દીઠે કુટુંબ સાંભરે.
માયા દેખી મુનીવર ચળે.
માયા ને મરી, ને કાયા પાણ નરી. ૮૧૭૦
માયા મરી, ના મન મરે, મરમર ગયે શરીર, આશા તેશના ના મરી, કહે ગયે જો કબીર.
માયા સો મીઠી ઔર પદણ સો દદણ.

1. ભાગરી. 2 આંટો 3 શામાં.
4 Percival's *Tamil Proverbs* p 9
5. સરખાવો કેહવત નં ૬૬૬૬ અર્ધ ૧૦૨

માયાને ભો છે, કાયાને નથી.

માયાસે માયા મીલે, કરકે લંબે હાથ, અસલસે અસલ મીલે, હસ હસ પુછે બાત

માર ! એનો બાપબી મારતો'તો ! ૮૧૭૫

માર ચૌદમુ રતન છે

માર તોપ, અલ્લા સચ્ચા હઍ.

માર ફાડ, ને કાહડ બાહર

માર ફાડ, ને વડો દાતાર (અથવા) માર ફાડ, ને જીવે દાતાર

માર બરો દાતાર. (અથવા) માર સાલ, ને બરો દાતાર. ૮૧૮૦

માર બાવા ધનાલુ.

માર બુઠ્ઠુ, ને કર સુધુ.

Bâton porte paix.[1] (ફ્રેંચ કેહવત)

No hay tal razon como la del baston[2] (સ્પૅનીશ કેહવત)

માર, મરચુ, ને આમલી, એ ત્રણુકે ચોમાસે યાદ આવે.

માર, મરચું, ને દારૂ, એ ત્રણ મરદને સારૂ, પચાવે તો સારૂ, નહિ તો સોમલ કરતા વારૂ.

માર મોર તોબા ૮૧૮૫

મારતાના હાથ પકડાય, પણ બોલતાનુ મોહડું નહિ પકડાય

મારતેકા હાથ પકડા જાતા હઍ, કહેનેવાલેકી ઝબાન નહિ પકડી જાતી. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

मारत्याचें हात धरवतात, पण बोलत्याचें तोंड धरवत नाहीं (મ કે)

મારતે મિયાનો મુલક (અથવા) મારતે મિયાની તલવાર.

મારતેકી પીછુ, ઓર ભાગતેકી આગુ.

मारत्याचे मागें, व पळत्याचे पुढें (મરાઠી કેહવત)

મારથી સૌ આઘુ.

---

1 A stick is a peacemaker

2 There's no argument like that of the stick

મારનાર કરતાં બચાવનાર મોટો છે ૮૧૯૦

મારનાર પણ તું ! ને તારનાર પણ તું !

મારની બાસથ ભૂતબી નાઠસે (અથવા) માર બાગ્યુ ભૂત પણ નાઠસે
(અથવા) મારથી સૌ (અથવા, ભૂતબી) નાઠસે.

A devil even takes fright at a blow (તેલુગુ કેહવત.[1])

મારસે ભૂત પણ ભાગે (કચ્છી કેહવત)

મારસે ભૂતબી ભાગે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

મારકે ડરે ભૂત ભાગે. (બિહાર કેહવત.[2])

માર્યા કરતા પ— ભલી.

માર્યા ન મરે તેના દીઠા શું મરે ?

માર્યો માર દેખે. ૮૧૯૫

માર્યો માર ભુલાય પણ બોલ્યા બોલ નહિ ભુલાય

Sanan llagas, y no malas palabras[3] (સ્પેનીસ કેહવત)

માર્યો ઓરો દિલમાં પેઠો (અથવા પચે.)

માર્યો મ બીરો, ને અધ ભથા

માર્યો પથ્થર, ને બોલ્યો બોલ પાછો નહિ આવે.[4]

–માર્યો વાંદર, ને અ— પાસવ ૮૨૦૦

બોદરો હજદ ને મારવો ઉદર ની માફક વપરાય છે

મારવાડના મદ

મારવા ની માપ ને માસવાનો વાછરડો

મારવાડીનુ દુકાન પારસીનુ પીઠું ને કાગડો જ્યાં જાવો ત્યાં મળે.

મારવી માખ ને ચઢાવવી તોપ.

He takes a spear to kill a fly

Take not a musket to kill a butterfly (અ મેળ કેહવતો.)

---

1. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 210
2. Christian's *Behar Proverbs*, p 189
3. Wounds heal, but not ill words.
4. જુઓ કેહવત ના ૭૪૮ ત્યા તેને મળતી કેહવતો, પૃષ્ઠ ૧૫

Is a heavy axe required for a work that may be easily effected by the hand? (તામીલ કેહવત [1])

Do you want a stone roller to break an egg with? (તે કે [2])

મારવુ ક્યા, ને તાકવુ ક્યા? ૮૨૦૫

યાને, બોલવુ એક, ને કરવુ બીજું

મારવુ, કે મરવું.

Either win the horse, or lose the saddle (અ એ૭ કેહવત)

मारीन कीं मरेन (મરાઠી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત) یا تخت یا تخته

મારવો ઉંદર, ને ખોદવો ડુંગર [3]

મારવો તો મીર, ને ખાવી તો ખીર

મારવો તો મીર, ને પેહરવા તો ચીર

મારવો તો મીર, લુટવો તો ભંડાર, પકડવી તો પદમણી, ચહડવુ તો દરબાર ૮૨૧૦

Aut Cæsar, aut nihil.[4] (લૅતીન કેહવત.)

મારવો તો હાથી, (અથવા, મીર, સુર,) ને લુટવો તો ભંડાર

યાને, નબલાને મારવામાં મોહટાઇ નથી સબલાની સાથે બાઠ ભીડવી, અને તેના જુલમને ટાલવો, એમા મોહટાઈ છે

मारावा तर हत्ती, व लुटावें तर भांडार (મરાઠી કેહવત)

મારવો સુર, ને લુટવો ભંડાર.

મારા મિયાંને, ને જશ મેરે જવાંઇકુ.

મારીને મુસલમાન કરવુ.

મારીને માસ કાહડવુ. ૮૨૧૫

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p 272

૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 129

૩ જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૮૧૯, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૧૬૫

૪. Either Cæsar, or nobody

મારીને રડવા ન દેય.

મારીને હાડમાં ઠોપલે નાખ્યાં.

ઘણો માર મારવાના સંબંધમાં વપરાય છે.

મારૂં સાત તો ઝાડું ભાત

મારે કુટપે કોઈ સન્યાસી થાય?

મારે ટટ્ટુ કાપે તેજી ૮૨૨૦

મારે તેજ વારે.

મારે તેના બાપનો.

મારે તેની તલવાર ને હારે તેનો ઓસો.

મારે તેની તલવાર, ને ચાલે તેનું વહાન.

મારે તેની તલવાર ને ચાલે તેનો ઘોડો. (અથવા) મારે તેની તલવાર, ને ચાલે તેનાં તીરાં ૮૨૨૫

મારે તેની તલવાર ને છતે તેનું રાજ

Might overcomes right. (અંગ્રેજી કેહવત)

Property is the strong man's, not the Brahman's. (તે. કે.[1])

જીસકી લાઠી ઉસકી ભેંસ.

જીસકી તેગ ઉસકી દેગ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

મારે તેજી વરનાર. (કચ્છી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) هرکه شمشیر زند سکه بنامش خوانند

करेल त्याचें शेत व मारील त्याची तरवार (મરાઠી કેહવત.)

મારે તેની તલવાર ને પાલે તેનો ધરમ.

मारील त्याची तरवार व करील त्याची किया (મરાઠી કેહવત.)

મારે તેની તલવાર બાંધે તેની નહિ.

મારે તેનો હાથ પકડાય, (અથવા ઝલાય,) પણ બોલે તેની જીભ ન પકડાય (અથવા ઝલાય.)[2]

---

1 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 279

2. જુઓ કેહવત નં ૮૨૮૬, પૃષ્ઠ ૭૪૮.

મારે ન મુઆ, તે દીઠે શુ મરશે? ૮૨૩૦
મારે મિયા, ને ૫કાય (અથવા, ફુલાય) પીંજારો
મારે મોગલ, ને ફુલાય પીંજારો
We hounds killed the hare, quoth the lap-dog (અ કે)
We hounds slew the hare, quo' the messon (સ્કૉચ કે)

મારે રણમા તલવાર સિપાહી
મારેલો ભીલ બેસલો[1] નહિ બોલશે (અથવા) માર્યો ભીલ બેસલો ન બોલશે

માલ કરતા હેલ ભારી ૮૨૩૫
માલ ખાવો આશકનો, ને ગીત ગાવા વીરાના
માલ તેવુ મુલ
Good article, good price (અંગ્રેજી કેહવત)
Price according to property (કાશ્મીરી કેહવત[2])

માલ ભલે લુટી ગયા, પણ બરતું માહરી પાસે છેની?
માલ માટીનો ખાય, ને ગીત વીરાના ગાય.
માલ માતાનો, ને કરે ભડારો. ૮૨૪૦
માલ માલના ભુકા, ને પૈસા પાણીમા
માલ રહ્યો વાસી, તો લાભ ગયો નાહસી (અથવા) માલ રહે વાસી, ને નફો જાય નાહસી
While the dust is on your feet, sell what you have bought (હીબ્રુ કેહવત)

માલ વગર લાલ ન થાય.
માલ સાથે મમત નહિ કરવી.
વેપાર કરતી વેલાએ માલ બજાર રૂએ નહિ વેચતાં પોતાનોજ ધારેલો ભાવ લેવાના લોભમા તેને મમતથી રાખી મેલવો જોઈતો નથી
A man must sell his ware at the rates of the market (અંગ્રેજી કેહવત)

---

૧ ખેતરની હદ — સીમ
૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H Knowles, p 133

આશ વડે આસો તેનો શો સાસો ? ૮૨૪૫
આશણુ જાય ને પોર કોણુને વરે ?
આશમા સારૂં, પણ તોડમા સારૂં નહિ
 માટે, જરોબર તોલવું લઈએ.
આશવાનું ધન તે દમખા[1]નાં ઉમન[2]માં ગયું
આશવાનો રાજા રીઝ્યો ત્યારે મદુકાની મુઠી ભરાવી.
આશવામાં ત્રીજુ તે મહાદેવનો પ્રતાપ ૮૨૫૦
આસવે જાય તો માન[3] ખાય.
આશા તો મનકી ભલી ઓર કાટકા ભાગ જાણુ પુરાણી (અથવા સાધુ જનકી) એક પરી ઓર મુરખકા જનમારા.
આશાના મુશમા મયા.[4]
આશાના મણકા સહુ સરખા છે
આશી ફરેલો ફુલ લેશે કોઈ ચોટલી તો ન લેશે ? (અથવા જાન તો ન લેશે ?) ૮૨૫૫

La fortune ne peut nous ôter que ce qu'elle nous a donné.[5] (ફ્રેંચ કેહેવત.)

રામ રૂઠેમા આપની નગરી લગના. (હિંદુસ્થાની કેહેવત)

આશી ફરેલા ફુલનો ધણી.
આથી સીચે ચોમાસું, પણ રત[6] વિના ફળ ન મળે. (અથવા) આથી સીચે સો મણ પાણી પણ રત[6] વિના ફળ ન હોય.
આથી સીચે મોપરો ને કસમી જુવે કુવો ને અંધ્યારુ તો વાટ જુવે, કોઈ મોદરો આજમી[7] મુવો ? (અથવા) આથી પુછે મોપરો, પખાલી પુછે કુવો, ને પાછલી રાતે અંધ્યારુ પુછે કે બેહદીન કોઇ મુવો ?

---

૧ ભયશે ખાઉં મારૂં ૨ ઉમિંગ ૩ ખીરો— મિષ્ટ પકવાન.
૪ એની સમજણ માટે જુઓ "કવિત ભાષા અને બાપ વચન" શર્દ ૨૫૬.
૫ Fortune can take from us only what she has given us.
૬ ઋતુ ૭ આજમે.

(અથવા) માલી પુછે મોધગે, પખાલી પુછે કુવો, અંધ્યાર પુછે એમ કરીને, કોઇ એહદીન લા સુવો?

Husaren beten um Krieg, und der Dokztor um das Fieber [૧] (જરમન કેહવત)

Van a misa los zapateros, ruegan a Dios que mueran carneros [૨] (સ્પૅનીશ કેહવત)

The pirs are glad when people die (કાશમીરી કેહવત [૩])

માલે મુફ્ત, દિલે બીરેહમ.

આએ કેહવત નીચલી ફારસી કેહવત ઉપરથી આવેલી છે:

مال مفت دل بی رحم

માવડી[૪] જણે, પણ ભાગડા[૫] નવ ગણે. ૮૨૬૦

માસ વરસે, ને દિન સુકે.

માસા વજાડે તાસા, ને માસી વજાડે પીપી, ને તાહરાં લખ્ખણ તે હુ શિખી.

માસી, ને ખરી બપોરના દીધી ફાંસી

માસી પરણ્યા, ને ફુઇ રાંડ્યા (સઉ એકનુ એક.)

માસી સાટે માસો, તેનો શો જાસો? ૮૨૬૫

માસીને છીંક આવી.

માહ મહિનાના માવટા.

માહ માથે (અથવા, માડે) ને કામલ ખાંધે (અથવા) માહ આધે, ને કામલ ખાધે

માહજન તો માબાપ છે, પણ માહરી ખીંટી નહિ ફરે [૬]

Justicia, mas no por mi casa [૭] (સ્પૅનીશ કેહવત)

---

૧ Hussars pray for war, and the doctor for fever

૨ Shoemakers go to mass, and pray that sheep may die

૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J. Hinton Knowles, p 181 ૪ મા ૫ ભાગ

૬ એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૭૪

૭ Justice, but not in my own house.

માદજનનો ઓપો ૮૨૭૦
માદતમ જાણે સરક સાગી ને સરક જાણે માદતમ સાગી
માદરા દીકરા, ને પોપટીના દડી ને કોતક જોતાં મરવા પડી.
માદરા બાપનો કહ્યો ખરો
માદરા ભમાવાના ગેરમા માદરી માએ વડી, ને માદરા પેટમા દુ વધી,
ને માદરી માએને મે જણી.
The daughter is bigger than her mother (કાશ્મીરી કે[1])
માદરા હાપ પરથી મરી જાઉં ને કુસકીની કમોદ ૮૨૭૫
માદરી આખની કીકીનુ ખોટું તો પણ સમજણના શાં પરીણામ!
માદરી ચાલ સામું ના જોવો માદરા હાપ સામું જોવો
માદરી જામ ઉપાડીને તુ લાવ્યુ ![2]
માદરી દાસમાં ચીચોડા!
માદરી પડોસણ માતર છે, ને માદરે બાપ કરેલા પર ૮૨૮૦
માદરી મસા[3] જાણે.
માદરી મા ને તાદરી મા ને તાદરી મા તે હું રે
માદરી મા માદરા સુખ જાણતી ને છગ માદીને તાણતી.
માદરી સાસુ એવી ભોળી શેરની કરે સાઠ પોળી આણી તેને અડધી
પોળી, માગે તેને નાખે રોળી
માદરી સુનાબાઇ કંઇ નહિ ખાય, શીગ ને મો પુરી ખાય, વાડું
ભરીને ખીર ખાય ૮૨૮૫
માદગીજ છરી ને માદરેજ મધુ
માદરૂં તાદરૂં સહીયારૂં ને માદરૂં માદરા બાપનુ (અથવા) માદરૂં
માદરા બાપનુ ને તાદરૂં માદરૂં સહીયારૂં
What is my wife's is mine what is mine is my own. (અં કે)
તેરા સો મેરા મેરા સો દે દે (હિંદુસ્તાની કહેવત)

1 Dictionary of Kashmiri Proverbs by Rev. J. H. Knowles, p. 132.
2 સરખાવો કહેવત નં° ૬૬૭૪ પૃ° ૫૯ 3 મિ° મિસરડ નામ.

માહરૂં તે સારૂં.
માહરૂ તો દે, ને તાહરૂં તો દેઇશ.
Men would live exceedingly quiet if those two words, mine and thine, were taken away (ઍનૅક્સાગોરસ)
૮૨૯૦
માહરૂ માથુ, ને તમારૂ ખાસડું.
નમનતાઈ બતાવવા માટે બોલાયછે
માહરૂ માહરા હૈયાને, ને ભાગ્યુ તુટ્યુ ભૈયાને.
માહરે કહે ચાલ, કે તુને પેહડાઉ સુન્નાની ઝાલ
માહરે તો ન કોરડી અગિયારસ, ભાઇ દાતે નહિ સાહવી[1] દોરડી
માહરે રોટલે જાડી કોર?
માહરો દાદો હીલે, પણ સો ગોદે રામ નહિ બોલે. ૮૨૯૫
માહરો વાહલો હીક્કે, ને મહને ધાલો સીકે
માહરો વીરો રલી આવ્યો, ને કટારાનો ભારો લાવ્યો
માહરો વીરોજી[2] આવ્યો ખડકી, માહરી ભેસ ઘમીની[3] ભડકી.
માહરો હોસન રલે, ને સોના સાઠ કરે
માહરા ગામનો એવો રાહ, કે આગલથી અધરણી, ને પાછલથી વેહા ૮૩૦૦
માહરા દેશના શુરા સારા, જે પરદેશીના ક્ર્યે પ્રિત, પાખના કીધાં પાતરાં, દીચના કીધા પીછ
એક શખ્સ ઉઘાડે પગે ગરમીની રૂતમાં મુસાફરી કરતો હતો. તેના પગ ઘણા બલવા લાગ્યા, પણ આશરો મલે એવુ એક પણ ઝાડ તેને જણાયુ નહિ. એવાંમા એક મરી ગયલાં સુક્કા ઝાડનુ થડ તેને દેખાયુ તેની ઓડે તે ઉભો રહેવા ગયો થડનો ઘણો થોડોજ છાયો પડતો હતો, જેથી તેના પગ સેહજસાજ છાયામા ઢકાયા. તે ઝાડની ઉપર એક શુરો પોપટ બેઠો હતો તેણે પોતાની પાખ પોહલી કરીને માથાના પીછરા ઉભા કીધા, એટલે પેલા મુસાફરના મોહડા ઉપર છાયડો થયો ત્યારે તે

૧ ધરવી. ૨ ભાઇ ૩ છોકરીના બાપને ત્યાથી પદમા અપાયલી

મુસાફરે ઉત્તુ જોયુ કે એ કેમ બન્યુ તે વખતે તે પોપટ બોલ્યો કે "હુ તાહરા દેશનો હોઉં છુ મે તાહરી ઉપર છાંયો નાખ્યો"

માહરાં મ્હો પર માહરો, ને તાહરાં મ્હો પર તાહરો.

To hold with the hare, and run with the hounds.(અ કે)

મેરે મેરે મુહ પર, તેરે તેરે મુહ પર (હિંદુસ્થાની કેહવત)

માહેશા ગુણ માહદેવજી જાણે

મિજલસ મારી જવી (અથવા) સભા હતી જતી

મિજાજ તો મેહતાની માના જેવો છે ૮૩૦૫

મિજાજની કુતરી

મિટ્ટીમાં મિટ્ટી

મિઠા બોલાને મેરવુ દમ ઠમારુ ઉપનાય (અથવા, આફ્ડાર.)

ફોકટનુ ડોલ ઘાલનાર અને કુથલી જનનાર માણસના સબંધમા વપરાય છે

મિઠા પારખે વઢાવમાં વધુ ખોઇ

મિઠા બોલુ માણસ, ને વાયડુ પાન પેહલાં મિઠુ લાગે ૮૩૧૦

મિઠા મિઠા સબ કેહવે, ને કડવુ નહિ કેહવે કોઇ

They who advise weeping are one's friends they who advise laughing are strangers. (તામીલ કેહવત.[1])

મિઠાઇનુ ઝાડ

સેહેલાઇથી બની શકે એવી વસ્તુ કામ વગેરે

મિઠી છરી ઝેહરની ભરી

Debaixo de boa palavra, ahi está o engano.[2] (પોર્તુગીઝ કે)

Scissors of sugar (કાશ્મીરી કેહવત.[3])

મિઠી છરી (હિંદુસ્થાની કેહવત)

---

1 Percival's *Tamil Proverbs*, p. 45.

2 Under fair words beware of fraud.

3 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 192.

મિઠી મિઠી માહરા માએતી છબોલી,[૧] મિઠા બોલે માહરાં મન વસે.
૮૩૧૫ મિઠી શાકરને કડવી કોણ કહે?
મિઠું ગોલ (અથવા) મિઠું મધ.
મિઠું પણ તેલ.
મિઠુ બોલ્યામા કાઇ જતું નથી
Cool words scald not the tongue (અંગ્રેજી કેહવત.)
Mit einem Tropfen Honig fängt man mehr Fliegen als mit einem Orhoft Essig [૨] (જરમન કેહવત)
Non scortica la lingua il parlar dolce.[3] (ઈતાલ્યન કેહવત)
A kind word is better than a harsh one (તામીલ કેહવત [૪])
Much politeness offends no one (ચીનાઈ કેહવત [૫])
Mild speech enchains the heart (અરબી કેહવત [૬])
(ફારસી કેહવત) خوش سخن باش تا اماں یابی
મિઠુ-બોલા લોક, કડવુ-બોલી મા
Home counsel is bitter, you will get honey enough outside [૭]
૮૩૨૦ મિઠુ મોહડુ સારૂ, પણ મિઠુ ભોણુ માઠું
મિઠુ (અથવા, ગલ્યુ) શાકર જેવુ, (અથવા, ગોલ જેવુ)
મિઠો કુવો જોઇને ખુડી નહિ મરાય
મિઠો ગારો મુકવો. (અથવા) મિઠો ઉઘાડો મુકવો.
મિઠો ગારો મુકે, ને લાબા છ આપે, (અથવા, કડવાં વડવા કરે)
પારસી બોરતોમા આ સખુનો એક દુવા તરીકે બોલાયછે

૧. છભ
૨ A drop of honey catches more flies than a hogshead of vinegar
3 Smooth words do not flay the tongue
૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 151
૫ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 190
૬ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 234
૭. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 26

મિઠા ઝાડના ફળ ખાવો મૂળ ના ખાવો ૮૩૨૫

If you would enjoy the fruit pluck not the blossom. (અ. કે.)

Il faut tondre les brebis et non les écorcher[1] (ફ્રે. કે.)

Men moet de schapen scheren maar niet villen[1]

Men moet de koe *wel melken, maar de spenen niet* aftrekken[2] (ડચ કેહવતો.)

Like cutting the udder and drinking the milk (તે. કે.[3])

The shepherd shears the sheep, but does not flay them. (જરમન કેહવત.[4])

गोड उस झाला म्हणून मुळ्या मुळ्या सुद्धां खाऊं नये (म. के.)

મિઠી ઝાડનાં મૂળ ખોદે.

Because the sugar-cane is sweet are you to chew it with the roots? (તેલુગુ કેહવત.[5])

મિઠાં ઝાડનાં મૂળ નહિ ઉખેડીએ

મિઠામાં મિઠું શું ઊંઘ કે ગરજ?

મિત્ર એસા કીજીએ ઢાલ સરીખા હોય, સુખમાં પીછે પડ રહે દુખમાં આગલ હોય.

A friend is best found in adversity (અ. મેળ કેહવત.)

મિત્રતા ને વેર એ બરોબરીઆથી ગાજે.[6] ૮૩૩૦

મિત્રનું માન સોગાતે વેરીનું માન કજીએ, હકીમનું માન મુલાકાતે, ને જોગીનું માન અવિનાશી

Les petits cadeaux entretiennent l'amitié.[7] (ફ્રેંચ કેહવત)

Geschenke halten die Freundschaft warm.[8] (જરમન કે.)

1 Shear the sheep, but don't flay them.
2 Milk the cow but don't pull off the udder
3 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p 272
4 Long's *Eastern Proverbs and Emblems* p. 70
5 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 167
6 જુઓ કેહવત ના ૧૧૦૫, સી ૧૧૪
7 Little presents maintain friendship.
8 Presents keep friendship warm.

મિત્રાચારી જેમ દોરડી, તુટે તો સધાય, લેકીન ગાંઠ રહી જાય[1]
મિયા અધુરા, ને લેખા પુરા.
મિયા અને રજપુતની વડાઇ, (ગપ સામે ગપ)
મિયા ઉઠો! તોકે' ભાઈ હાથ આપનો! ૮૩૩૫
મિયા કયા કરતે હો? ઘડીકી ફુરસદ નહિ, દમડીકી કમાઇ નહિ.
મિયા કયા લાયા? તોકે' નરાધરા ઘર આયા
મિયાં કયુ રોતા? તોકે' આજ મેરી જોરૂ મુઇ મિયાં કયુ હસ્તા? તોકે' આજ તો દુસરી હુઈ.
મિયા ક્યા? તોકે' ઘરના ઘર
મિયાં કહે તે સાચુ ને બીબી કહે તે જુઠું ૮૩૪૦
મિયા કીધર જાતે હો? (દમામમાજ) માહીમકુ મિયાં કાહસે આયે? (હાલ હવાલ રીતે) માહીમસે
મિયા ખાય કાકડી, ને અ— બીયાં.
મિયા ખોડા, ને બીબી ઝમકુ.
મિયાં ચોરે પળી પળી, ને અલ્લા ઉઠાવે કુપ્પા.
મિયા ચોરે મુઠ્ઠે, ને અલ્લા ચોરે ઉઠે ૮૩૪૫

એક મુસલમાન ખેતી કરતો હતો તેના ખેતરમા ઘઉ તૈયાર થયા તેને ખલીમાં લાવી ઢગલો કર્યો તેની સાથે એક બીજા ખેડુતે પણ પોતાના ઘઉનો ઢગલો કર્યો હતો તે ઠેકાણે જે વખતે કોઈ ન હોય ત્યારે પેલા મિયાંભાઈ પાસેના ઢગલામાથી ઘઉ લેઈ પોતાના ઢગલામાં ઝડપ ઝડપ મુઠ્ઠા ભરીને નાખે એમ કરતાં એક દિવસ રાતે તે ઠેકાણે મિયાભાઇ ન હતા, તેમજ બીજુ પણ કોઈ આદમી ન હતુ, તે વખતે ચાર પાચ ઉંઠ લઈને કોઈ મુસાફરનો કાફલો તે રસ્તે થઈને જતો હતો પેલા મિયાના ઘઉનો ઢગલો રસ્તા ઉપર નજદીક હોવાથી, તે ઘઉ પોતાનાં ઉંઠ ઉપર ભરીને તાકીદથી તે તગડાવી ગયો હવે

૧ જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૦૬૨, સફે ૪૩૦.

બીજે દિવસે સદવારમાં પેશા મિયાં ને બીજા એદુત સાથે આવી જુવેછે તો મિયાના પહનો ઠગલો મલે નહિ ને તેને બદલે ત્યાં ગુડનાં પગલાં પડેલાં દીઠાં. તે જોઈ બીજા એદુતોએ મિયાંને પુછયું કે મિયા તમારા પહ ક્યાં ગયા? મિયાંએ મનમા સમજીનેજ જવાબ દીધો કે મિયા ઘોરે મુકે ને બહા ઘોરે મુકે "

મિયાં ઉેઠ છડાક ને બીબી ધુલ ઝડાક (અથવા) મિયા ફુલ ફટક, બીબી ધુલ ઝટક

The foppish husband gives himself great airs while his wife is living by pounding rice in Dammunyapálem. (તેલુગુ કેહવત.[1])

મિયાં છો પણ બીબી કેમ છોડે?

મિયાં જાય મકે તો બીબી જાય માલવે.

મિયા તેરી સુરત કેસી? તોકે સદા રોતી.

મિયા થાય ઘોર જોગ ત્યારે બીબી થાય ઘર જોગ. (અથવા) મિયા થયા ઘોર લાયક ત્યારે બીબી થઇ ઘેર લાયક ૮૩૫૦

The bride enters her husband's house and the bridegroom enters the tomb. (તેલુગુ કેહવત.[2])

મિયા દાઢીમાં ખોસે, ને બીબી બાયકે જાય

મિયાં નહિ ને ધમ। (અથવા) મિયાં ઓજ ધમડા.

મિયાં નુરા ને સેખાં પુરા (અથવા સેખા પુરા હિસાબ પુરા)

મિયાં ને માધવને નહિ બને. (અથવા) મિયાં માહદેવનો જોગ થાય નહિ.

મિયાં ને મારેવલે (અથવા માજનને) ન બને. (કચ્છી કેહવત.)

મિયા ને માધવનો ફેર ૮૩૫૫

મિયાં પરમાણે ઘોડ

૧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 20 ૨ Ibid p 18

મિયાં બીબી રાજી, તો ક્યા કરે મિયા કાજી[1]
મરદા મોગી રાજી, કા કરે ગાવકે કાજી (બિહાર કેહુવત[2])
મિયા બીબીની જોડી, મિયાંએ ભાજી લાકડી, તો બીબીએ ઘાઘર ફોડી.
મિયા ભાઇકી આધી જાર.[3]
મિયા ભાઇકી ગાડી, ઉસકુ તલછાગે[4]કી નાડી,[5] જાહ મીલી તાડી, વાંહ છોડી ગાડી ૮૩૫૦
મિયા ભાઈકી બાતો, ને મખીયાકી લાતો.
મિયા ભાઈકે ખેત હુએ, બોડી[6] બમનીકા નહિ હુએ।
મિયા ભાઇકે ચાદે ચાદ
મિયા ભાઇના ગોખલા વાલુ[7]
મિયા ભાઇની ગાડી, જ્યા મલી તાડી, ત્યા છોડી પાડી ૮૩૬૫
મિયા ભાઇની બડી બડી બાતો
મિયા ભાઇની યારી તે ઝાપા લગી સમજવી
મિયા મજુરીએ જાય, ને બીબી દાઢીયા બોલે.
મિયા મરતે તો મરતે, પણ ટટીસે લડતે.
મિયા મરે, ને મસીદે દીવા થાય. ૮૩૭૦
મિયા મસીદને ચાટે, ને પીરને બોકરા ભાવે.
મિયા મસીદના કોડિયા ચાટે, ને બીબીને પલાવ, (અથવા, મલીદો) ભાવે. (અથવા) મિયા મસીદના કોડિયા લાવે, બીબી જાનને મલીદા ભાવે (અથવા) મિયા મસીદમાના કોડિયા ચાટે, ને બીબીને ફુલેલ.

---

૧ સરખાવો કેહવત નાં૰ ર૯૧૫, સફે ર૭ર
ર Christian's *Behar Proverbs*, p 172
૩ એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ર૩૯
૪ તાડના છતિયા ૫ ઝુસડીને બાધવાનુ દોરડુ
૬ બોડેલા માથાની, વિધવા પચલી
૭ એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ર૦૬

મિયા માદા ને વધી ટગડી ઉચી. (અથવા) મિયાં પત્મા પત્મા, પણ ટગડી ઉચી

Rice straw gives out much smoke poor men give out much wrath. (ચીનાઈ કેહવત.[1])

મિયા માદા ને વધી ભાંગ પીધી.

મિયાં મારતા જાય, ને બાજરીમાં તોડતા જાય. ८३७५

મિયાં મુઠ ભર ઔર દાહડી હાથ ભર

The man (weighs) a seer and a quarter the *lingam* (round his neck) two and a half. (તેલુગુ કેહવત.[2])

म्या मूठभर व दाडी हातभर (મરાઠી કેહવત.)

મિયાં મુસા વા ને પાણી.

મિયાં રોતે ક્યું ? તોકે હમેરી સુરતજ આયસી (અથવા) મિયાં રોતે ક્યુ તોકે મેરા મહોજ એસા.

રોતે ક્યુ હો મિયાં ? સૂરત હી અયસી હમે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મિયાં શેર તો બીબી સવા શેર.

મિયાં સાહેબ એ ક્યા કરતે હઓ ? સાહેબ ! પેટકે બાસ્તે કસ્બાઈ બનાતા હઉં ! ८३८०

મિયાં સાહેબ એસાર, ને બીબી સાહેબ પેસાર

મિયાંએ માર્યો કાગ ને શેહરમા આવીને બુમ પાડી કે મે માર્યો વાઘ.

મિયાંકા મન રડીમે, ઔર બીબીકા મન હડીમે.

મિયાકી સુરત તો દેખો!

મિયાજી જાય ઉત્તર તો દેખાડે દખ્ખણ ८३८૫

મિયાંથી થાય સ્યાનો, તેને ગણવો દીવાનો.

મિયાંના પગમા જુતિયાં કેમ તો બીબીને ફરાકર મારે કેની ?

---

१ Scarborough's *Chinese Proverbs* p. 441

२ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 21

મિયાની ઘોડી પાદરડા વેર (અથવા) પટેલની ઘોડી પાદર વેર ચાલી, પણ ઝાપો નહિ વટાવ્યો

મિયાની દાહડી બલે, ને બીબીને તાપણુ થાય (અથવા) મિયાની દાહડી બલે, ને દાસીને અજવાલુ (અથવા, હસવુ) થાય.

Poichè la casa brucia, io mi scalderò [૧] (ઈતાલ્યન કેહવત)

If my beard is burnt, others try to light their pipe at it (તરકીશ કેહવત [૨])

મિયાની દાહડી, ને વારવાની સાવરણી [૩] ૮૩૯૦

મિયાની બાહે ધરી સારી, પણ બીબીનો ચદરવો ખોટો

મિયાની ભેસને ડોબુ કેહવાય?

Des Schulzen Kuh und eines Andern Kuh sind zweierlei Kühe [૪] (જરમન કેહવત)

મિયાંની મીદડી [૫]

રાંક અને ગરીબ સ્વભાવનુ માણસ

મિયાની વાદે ચના નહિ ચવાય

મિયાની સુહજે ચના ઉખેડવા (એ પસ્તાવાનુ કામ) (અથવા) મિયાની સુહજે ચના નહિ ઉખેડવા ૮૩૯૫

મિયાને કેહવે ચના નહિ ઉખેડવા.

મિયાને ને માધવને બારમા હોય

મિયાને મલે નહિ, ને બીબીને ભાવે નહિ

The cow will not give (milk), and the calf will not drink it. (કાશમીરી કેહવત [૬])

---

૧ Since the house is on fire I will warm myself at the blaze

૨ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 77

૩ જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૨૪૬, સફે ૪૦૩

૪ The bailiff's cow and another's cow are two different cows

૫ બિલાડી ૬ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 68

મિયાંને સેવ્યાં આયા.

મિયાળી મિયાં, ને પીંજારાળી મિયાં ८४००

Der er Ikke saa liden Fisk, han stunder jo til at blive en Hval.[1] (ડેનીશ કેહેવત.)

મીઠામાં છીડું પણ

મીઠી મસકરી પારે વાર ને લાંબાં લાંબાં ડગ ભરે તે આગલાંનાં જીવ લેવા.

કોઈ બાહેરથી એક દેખાવ કરે પણ અંદરથી તેની મતલબ જુદીજ હોય ત્યારે એમ બોલાય છે

મીણની પણ શેરખ ખોટી

મીણનો પણ માટી.

A man is a man, though he have but a hose upon his head. (અંગ્રેજી કેહેવત.)

Sease velndo, y sease un palo[2] (સ્પેનીશ કેહેવત.)

Though in heart hard as a stone, and worthless as a blade of grass, he is your husband. (તામીલ કેહેવત.[3])

You must get a hero or a beggar (for a husband.)(તે.[4])

મીણનો પણ શેઠ ८४०५

મીણનો પરમેશ્વર કીધો તે શું કામનો?

He begs a blessing of a wooden god. (અંગ્રેજી કેહેવત.)

મીણનો માટીડો.

આવડ વગરનાં, અને મુરખ માણસના સંબંધમાં બોલાય છે

(ફારસી કેહેવત) شتر مرغی

મીણનો હાકેમ લોઢાંના ચના ચવાડે.

1 Every little fish expects to become a whale

2 Let it be a husband, though it be but a log

3 Percival's *Tamil Proverbs*, p 211

4 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 214.

મીઠુ નાખીને ખીચડીમા ભાગ માગે.
  તેલ ડાલ ખાલેકા સાઝા (હિંદુસ્થાની કેહવત)
મીઠુ નાખીને ભાગ ભેલવો (અથવા) મીઠુ મુકીને પાંતી પુરે, (અથવા, ભાગ ભેલે.) (અથવા) મીઠુ નાખીને પાતી ભેલવા આવે ૮૪૧૦
મીઠુ મરચુ ભભરાવવુ
મીઠાની પુતલી સમુદર પર પાણી છાંટવા ગઈ તે પોતેજ પાણી થઈ ગઇ
મીની પાયને મીઢુ.
મીનીના તો હરવા નામ, ને એ તો વહુજી તમારાંજ કામ
મીનીબાઇ દુધ પીવા ટમટમીજ રહ્યાછે! ૮૪૧૫
મીરાની માનતાને મુજાવર વધારે.
મુઈ ઘો કાચડામાંથી ન જાય.
મુઇ પાડી લાભમાં
મુઇ પાડીની મોહટી આંખ.
મુઇ ભેસને ઘી ઘણુ[૧] ૮૪૨૦
  A lost fish is always a big one, so the lost child is always beautiful[૨]
  मेल्या म्हशीस बारा शेर दूध (મરાઠી કેહવત.)
મુઇ મા મલવા આવતી નથી
મુઇ માને ધાવવુ તેમા શો લાભ?
  मेल्या आईचें दूध प्यालों नाहीं (મરાઠી કેહવત)
મુઇ માને ધાવે ધાવણ આવે?
મુઇ માખની ચરબી કાહડે, (એવું કંજુસ)
મુઈ માખનુ ભેજુ કાહડવુ ૮૪૨૫

૧ જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૮૬૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૧૭૦-૭૧
૨ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 22

મુઃ મહને ને ખાઉં હુંને.

મુક્ને ખમતુ તો આવે હસતુ

મુકશ ચીસ તો મેલવશ વીસ.

મુકે ખરતું તો આવે પગે પાતું

મુકે તેટલુ જાય. ૮૪૩૦

મુખમે રામ બગલમે છુરી ભણે ગણે ને દિયાનત ખુરી. (અથવા) મુખમે રામ બગલમે છુરી ભક્તિ હુએ લેકીન દિયાનત ખુરી. (અથવા) ભગત ભયા પણ દાનત ખુરી, મુખમે રામ બગલમે છુરી. (અથવા) મુખમે રામ બગલમે છુરી ભગત હુવો, ઔર દાનત ખુરી.

God in his tongue and devil in his heart (અંગ્રેજી કે)

Cara de beato y unas de gato.[1] (સ્પેનીશ કેહવત.)

મુગાની પારસી

મુગાની બોલી મુગાની માએ જાણે.

Only a dumb man s parents understand a dumb person s speech. (કાશમીરી કેહવત.[2])

મુજે ખાયો માર નહિ વહાર ને નહિ બચાવ.

મુજે માર્યું ભાઃ ૮૪૩૫

મુજો શુંધ મુવા પછી બોલે ?

મુજો મતર ને સાડી સતર

મુછ કરે અસ્સા ત્યાં હતા બે ચસ્સા ચસ્સા કહે જે મેરી ત્યાં હતી બે ટેડી.

મુછ પર લીંબુ નહિ ઠરવા દેવ, (એવું માસેતુજાર.)

મુછ મુન્તો દારૂ ૮૪૪
થાને, ઘણો પુરાણ.

1 A devotee face, and a cat s claws.

2 *Dictionary of Kashmiri Proverbs* by Rev J H. Knowles, p 98

મુછનો બાલ
મુજી, ને બુમલો ન જાણે ભુજી
મુજે કોઇ ન મારે તો મે સારે ગાવડું (અથવા, શેહરકું) મારૂં.
મુઝાય નહિ તે મોહડુ
મુઠ ભર દાહડી, તેની અક્કલ સારી. ૮૪૪૫
મુઠ માર્યે એવી કે પાછી વલે

Kindle not a fire that you cannot extinguish
Bind so as you may unbind (અંગ્રેજી કેહવતો)
Mira que ates que desates [1] (સ્પૅનીશ કેહવત.)
જીન્ને લગાઇ સો બુઝાવેગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

મુઠી મુઠીએ બલા ઉઠી
મુઠીમાનો જીતે, ને ઓટીમાનો હારે
મુડે માથે જતિ નહિ, ને છેડા વાલે સતિ નહિ (અથવા) મુડે માથુ એટલા જતિ નહિ, ને છેડા વાલે એટલી સતિ નહિ (અથવા) મુંડ્યે માથે જતિ નહિ, ને આઘુ ઓઢયે સતિ નહિ.
મુત— મેમુદી કમાય, ને પૈસા સારૂ ઠુંપો ખાય ૮૪૫૦
મુફ્ત નવાલા બિસમલ્લા

You have always a ready mouth for a ripe cherry (અં કે)
Ye hae a ready mou' for a ripe cherry. (સ્કૉચ કેહવત.)

મુફ્તકા ખાના, ઔર મસીદમે સોના.
મુફ્તકા ભાતા, ને બડી બડી બાતા
મુફ્તકા લુકમા ખાવો મેરા લાલ
મુફ્તકે શરાબ, કાજીને હલાલ કીયા ૮૪૫૫
મુબઈ ગામ, ઓરત બનીછ સાઢ, ને મરદ થયાછ રાડ
મુબઇ માસ્તર, હાથમા છત્તર, ગજવામા પથ્થર

---

1 See that you tie so that you can untie

મુબઈ માંવલી કમાવે રૂપિયા તો પસ્સે રેહવે પાવલી
મુબઈ શેહર, બાપ દીકરાને ચોર ઠેરવે
મુંબઈના શેઠિયા ને સુરતના વેઠિયા. ૮૪૫૦
મુબઇની કમાણી, ખોસ ખદરમાં ખમાણી.
મુબઇની દીવાની.
મુબઇનું રળેલુ મુબઇ ખાય ને મુબઇનો પૈસો કોઈ નહિ જાય.
મુરખ આમસ મુ— તોકે કોદલાશાનો ધા.

A good pinch, and a rap with a stick, is a clown s compliment. (અ મેજ કેહવત.)

મુરખ ઢોર જેવુ ૮૪૫૫
મુરખ નારી ને નગારાં, કુટવાંજ કામનાં.

Donne asini e noci voglion le mani atroci [1] (ઇટાલિયન કે)

Tre Ting giöre ikke godt uden Hugg : Valnödtræet Aesnet og en ond Qvinde.[2] (ડેનીશ કેહવત.)

Nothing will frighten a wilful wife but a beating (ચી.કે [3])

मदना हुण वधनं ॥[4] (સંસ્કૃત કેહવત)

મુરખ પાસે અગાજ નહિ બોસે
મુરખ પાસે જ્ઞાન શુ ?

With a fool and a knave, there s no conclusion. (અ કે)

મુરખ મનમાં વિચાર કરે કે હું રહુ ને બધાં ખાય પણ સુકાં લાકડ[5] મધેનો કીડો તેને કોણ પાણી પાય? (અથવા) સુકાં લાકડાંમાં જીવડો તે કલકલ થાય ને તેને ખદાય વગર પાણી કોણ પાય?

---

1 Women asses, and n ts require strong hands.

2 There are three things from which no good can be got without a beating : a walnut tree, a donkey and a shrew

3 Scarborough s *Chinese Proverbs*, p 377

4 Pounding improves the disposition Carr s *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 442. 5 લાકડુ

(અથવા) મુરખ મન મમતા કરે, હુ ગ્રુ ને સર્વ ખાય, સુક્કાં કાષ્ટમા છવડો, તેને પાણી કોણ પાય?

મુરખ મિત્ર કરતા દાનાવ દુશ્મન સારો [૧] ૮૪૭૦

મુરખ મિત્ર દુશ્મનની ગરજ સારે.

મુરખ મિત્ર વેરીને ઠામ

મુરખ મીલે તો ક્યા કરના?

O mal, que nao tem cura, he loucura [૨] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

મુરખ સાથે ગોઠડી, પગ પગ હોય વિનાશ, મુરખને પ્રતીબોધતાં, મને સામો થયો સતાપ

મુરખકી યારી બુરી, ભલો સજ્જનકો ત્રાસ, જ્યું સુરજ ગરમી કરે, તબ બરસનકી આસ ૮૪૭૫

He is na the fool that the fool is, but he that wi' the fool deals (સ્કૉચ કેહવત)

(ફારસી કે) دوستی جاهل دوستی خرس می ماند

મુરખની વાતો બલી, કે જે વાતે ઘડ જાય, (અથવા, ઘર જાય,) પડિતની લાતો ભલી, કે જે લાતે ગુણ થાય.

મુરખનુ નામુ ભીતે.

A white wall is a fool's paper (અગ્રેજી કેહવત)
Muraille blanche papier de fou [૩] (ફ્રેંચ કેહવત)
Muraglia bianca, carta di matto [૩] (ઈતાલ્યન કેહવત)

મુરખનુ મલવુ, ને માકડાનું દલવું.

મુરખને ઉપદેશ, તે આપનારને કલેશ

Fools are not to be convinced (અંગ્રેજી કેહવત)
Daare lader Raad gaae ind ad det ene Ore, og ud ad det andet [૪] (દેનીશ કેહવત)

---

૧ જુઓ કેહવત નાં૦ ૫૨૮૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સરે ૪૮૩
૨ The malady that is most incurable is folly
૩ A white wall is the fool's paper
૪ Advice to a fool goes in at one ear and out at the other

Giving advice to a stupid man is like giving salt to a squirrel (કાશ્મીરી કહેવત.[1])

It is difficult to climb a steep hill, but ten times more difficult to teach a fool.[2]

Talk not much with a fool, and go not to him who hath no understanding —ECCLESIASTICUS, xxii 13.

मूर्खेण किं भाषणं ॥[3] (સંસ્કૃત કહેવત.)

મુરખને કાન હોય, પણ સાન ન હોય. ૮૪૮૦

He who is born a fool is never cured. (ઐરિશ કહેવત.)

Il ne faut jamais défier un fou de mal faire.[4] (ફ્રેંચ)

મુરખને માથે તે કોઇ સીંગડાં હશે?

मूर्खास शिंगें का असतात? (મરાઠી કહેવત.)

મુરખનો (અથવા, બેવકુફનો) પાદશાહ

મુર્ખોં કે સરદાર. (હિન્દી કહેવત)

મુરખનાં (અથવા ગાંડાનાં) ગામમાં પણ તેરસ.

મુરતમાંજ અપસગન

Chi mal comincia, peggio finisce.[5] (ઇટાલિયન કહેવત.)

What! a carat in the commencement. (તેલુગુ કહેવત.[6])

प्रथमग्रासे मक्षिकापातः ॥[7] (સંસ્કૃત કહેવત)

(ફારસી કહેવત.) اوّل بسم الله غلط

---

1 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J. H. Knowles, p. 149

2. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 10.

3. What speech with a fool? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 447

4 Never challenge a fool to do wrong.

5. He who begins ill, finishes worse.

6 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 8.

7. Fall of a fly into the first morsel (of food.) Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 435.

મુરદા ઉપર બેસીને લાડુ ખાવો ૮૪૮૫
મુરદા બેહેસ્ત જાવો, કે દોજખ. (અથવા) મુરદા બેહસ્ત જાવો કે દોજખ જાવો લેકીન મુલ્લાકુ તો હલવા ખીલાવો (અથવા) મુરદા બેહસ્ત જાવો કે દોજખ, કાજીને હલવા ખાવાસે ગરજ.

What does it matter whether the kingdom he has not possession of prospers or decays?(તેલુગુ કેહવત [1])

મુરદા બેહસ્ત જાવ, યા દોઝખ, મુલ્લાકો હલવે માંડેંગે કામ (હિં કે)

મુરદા, (અથવા, મુવા) મસાને ગયા તે કાઇ પાછા આવેછ?
મુરબ્બી વડે મુરબ્બો ખવાય (અથવા) મુરબ્બી વગર કાઇ મુરબ્બો ખવાય?

(ફારસી કેહવત) مربي بيار و مربا بخور

મુરબ્બી હોય તો મુરબ્બો ખાય, ને વગર મુરબ્બી મરાયો જાય
મુરો, તો ભાજુ તાહરો ગુરો ૮૪૯૦
મુલતાનકે મલછ, દિલ્લીકે લાલે, સુરતકે ભાઇ સાહેબ, ભિખ મગનેકુ ચલે.
મુલમા સારૂ, કાઇ તોલમા સારૂ?
મુલાના ચોરને મેચકાના માર (ન ઘટે)
મુલાના ચોરને મોઘરીનો માર
મુલાની કાતરી જેવા રૂપિયા (અથવા) મુલાના પતીકા જેવા રૂપિયા ૮૪૯૫

યાને, જેમાં કાઈ વરવાઘો નહિ નિકલે એવા સાચા ને ખરા

મુલાની પણી ઝાડવામા લેખાય નહિ (અથવા) મુલાપણુ તે કાંઇ ઝાડમા લેખુ? (અથવા) મુલાપણી કાઈ ઝાડમા નહિ ખપે
મુલામા મીથુ, ને કેલાંમા ખાડ
મુલે હુ, ને વલી તમારા ભાઇ ગામ ગયા

[1] Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 177

મુલ્લાં ચોર બાંગ ગવાકી, શાખ પુરે માદરો માવજીભાઇ
    મુલ્લ ચોર, ને બાગો શેતાઈ (કચ્છી કેહવત)
મુલ્લાં મરે, ને મસીદે દીવો થાય (અથવા) મુલ્લાં મરશે ત્યારે મસીદે દીવો થશે ૮૫૦૦
મુલ્લાંજીની ગાયને સૌ કોઇ પપાસે.
મુલ્લાંજીની બાંગ.
મુલ્લાંની દોર મસીદ સુધી.
    A mullah's beat is to the mosque. (કાશમીરી કેહવત.[૧])
    મુલ્લાંજી પોડ મોસીદ સુધી. (કચ્છી કેહવત)
    મુલ્લાકી દોડ મસીદ તક. (હિંદુસ્તાની કેહવત)
    મીયાં કે દૌડ મહજીદ લે. (બિહાર કેહવત.[૨])
    सईयाची धाव कुपणा पर्यंत (મરાઠી કેહવત)
મુલ્લાંનું વહાન દામાદોસ મીસ્તરી પદર ને વાદ઼િયા સોલ.
મુવા કાકા મડીયા તે થયા અચડીયા (અથવા ચગડીયા) ૮૫૦૫
મુવા ખાય જીવતા ખાય ને મરે ત્યારે ભેહદીનની ખાધે બેસીને જાય.
    મોમેદોના સબંધમાં વપરાય છે
મુવા તેનું બીજું દાહડું
    Death's day is doom's day (અંગ્રેજી કેહવત)
મુવા નહિ ને પાછા થયા
મુવા નહિ, ને આદા પથ્યા
મુવા પછી ભીંત થાય. ૮૫૧૦
મુવા પછી માલ ને ગોલણુ આડાં ભરે
મુવા પછી વૈદને શોધવો.
    Après la mort le médecin.[૩] (ફ્રેંચ કેહવત.)

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 185. ૨ Christian's *Bahar Proverbs*, p. 128.
૩ After death the doctor

મુવા પછી સૌ વખણાય.
મુવા પાછલ ગાડા
મુવા પાછા નહિ આવે. ૮૫૧૫
મુવા પેહલી મોહકાણ
મુવા પેહલા ઘોર ખોડવી, (અથવા, દાહડો કરવો)
મુવા બાપની મોહટી આન, (અથવા, આખ)
મુએ બાપકી (અથવા, બેલકી) બડી બડી આખે (હિંદુસ્થાની કે)
મુવા મોર મોહકાણ
મુવા સમાન શોક નહિ, વિવાહ સમાન હરખ નહિ. ૮૫૨૦
મુવાની આળસે જીવવુ (અથવા) મુવાની આળસે જીવનાર એદીઓ.
મુવાને મારવો.
મુવુ મસાન સારૂ, પણ જીવતુ રસાન[1] માઠુ
મુવે ચાકર, જીવતે જોગી. (અથવા) મુવે ચાકર ખાય, ને જીવતે જોગી ખાય
મુવે માઠુ થાય ૮૫૨૫
મુવે મુસલમાન, ને જીવતા ક્રીસ્ચીઅન (જેવી હાલત.)
મુવે મોહકાણ
મુવે સીધ્ધી, કાંઇ રૂવે સીધ્ધી છે?
મુવેલા સિંહને ધધેડો લાત મારે

Den todten Löwen kzann jeder Hase an der Mähne zupfen[2] (જરમન કેહવત)

Quando il leone è morto, le lepri gli saltano addosso[3] (ઇતાલ્યન કેહવત.)

Ook hazen trekken een leeuw bij den baard als hij dood is[4] (ડચ કેહવત)

---

૧ મારેલી ધાતુ ૨ Every hare may pluck the dead lion's mane.
૩ When the lion is dead the hares jump upon his carcass
૪ Even hares pull a lion by the beard when he is dead

મુવેલી માછણ સારી પણ જીવતી ધાંચણ ભારી. ૮૫૩૦

મુવેલું કુતરૂં ક્યાં લઇ જાવો છો? લે તાહરેજ બારણે!

મુવેલું કુતરૂંખી નહિ છોડે (એવું માણસ.)

ધરમમાં અટકાવ કીધેલો ખોરાક ખાનારના સંબંધમાં વપરાય છે

મુવેલો માથું ન ઉચકે.

What! are you afraid of him that died last year?

Dead men tell no tales. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Todte Hunde beiszen nicht [૧] (જર્મન કેહવત.)

Doode honden bijten niet [૧] (ડચ કેહવત.)

Uomo morto non fa guerra.[૨] (ઈટાલિયન કેહવત.)

Homem morto, nao falla.[૩] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

The dead dog will bite no more. (તામીલ કેહવત.[૪])

I have never heard of the old man becoming young nor the dead man coming to life [૫]

શિરકટા આવાજ નહિ કરતા.

મુવા પોરા કદી પાંસ ખાતા દીઠા? (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

મુઆલો પોરા પાંસ ખાતા? (બિહાર કેહવત.[૬])

سربریده بانگ نکند

مرده سخن نمیکند

(ફારસી કેહવતો) مار مرده نمی گزد

મુવેલો વાઘ મારવો.

મુવેલો સાપખી સંઘેડેલો કામ આવે ૮૫૩૫

---

૧ Dead dogs don't bite.

૨ A dead man does not make war

૩ A dead man does not speak.

૪ Percival s *Tamil Proverbs*, p. 317

૫ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts* by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 23

૬ Christian s *Behar Proverbs*, p 73

મુવેલાને મારવું (એ સારૂં નહિ)

It is a base thing to tear a dead lion's beard off

It is a base thing to tread upon a man that is down

Pour not water on a drowned mouse (અંગ્રેજી કેહવતો)

Scorticar il cane scorticato[૧] (ઈતાલ્યન કેહવત)

A moro muerto gran lanzada.[૨] (સ્પૅનીશ કેહવત)

A mouro morto, grao lançada[૩] (પોર્ત્યુગીઝ કેહવત)

To beat a tired man (કાશમીરી કેહવત[૪])

Why additional pain to one already in grief? (તામીલ કે[૫])

To throw stones on a man in a well (ચીનાઈ કેહવત[૬])

(ફારસી કેહવત) مردی نه بود فتاده را پای زدن

મુવેકો ક્યા મારના

મુવે પર સો દડકે (હિંદુસ્થાની કેહવતો)

મરે પર સૌ દુરા (બિહાર કેહવત.[૭])

મુવો નહિ, ને ભુત થયો

મુવો માટી જુધે,[૮] ને મુઇ ભેસ દુજે.

મુવો વર, ને બલી જાન

મુવો હાથ માબાપનો ૮૫૪૦

મુવો હાથી લાખનો.

હજાર દૂકડેમે હાથી કટા તોભી સવા લાખ ટકેકા (હિંદુસ્થાની કે)

મુવા પુઠે ગાડા જાય. (અથવા) મુવા પછી ગાડા ફરે.

મુવેલાની પુઠે બદગોઈ કરનારની સામે બોલાય છે

મુવાં મસાન નહિ જઇએ, ને જીવતા ભેસાન નહિ જઇએ

---

૧ To flay the flayed dog ૨ A great lance to a dead Moor

૩ A great thrust of a lance at a dead Moor

૪ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 127 ૫ Percival's *Tamil Proverbs*, p 362

૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 152

૭ Christian's *Behar Proverbs*, p 60 ૮ લડે

મુવાં મુરદાં કોઈ જીવતાં થઇ શકતાં નથી.
મુવાં મુરદાં પાછાં નહિ આવે, (અથવા, જીવે નહિ.) ૮૫૪૫
મુવાં મુરદાંને જીવતું કરવુ
મુવાંને પેર કાઇ ઢોલ વાગે ?
મુવાંને પેર મોહકાણુ હોય
મુવાંને તેડવા ગયો!
(ફારસી કેહવત) بلدارم کہ آتش بردہ
મુવાંને રોજી ને હવતાંને બેહેસ્ત! ૮૫૫૦
મુવાંના મોહા પરથી લીએ (એવું લુચ્ચુ માણસ)
મુઓલાના મોઢમાં પૈસા અથવા તો અનાજ મુકવાનો ચાલ કેટલાક હિંદુઓમાં છે
મુસળું પકડીને મસાને બેઠો.
મુસળને અંકુર ફુટે નહિ
મુસલમાનને નાહતાં વાર ને હિંદુને જમતાં વાર.
મુસલે[1] ઢોલ કુટવાં. ૮૫૫૫
મુસાજી પઢે ને ખોદાજી સમજે
મુસાનો બાપ છસો અવાદી (અથવા) છસો શાખ ને મુસો ગવાદી.[2]
મુસો નિશાળમાં બેઠો ને મસીદમાં આગ લાગી.
મૂળ વાપરી તેમાં વળી લુટાયા.
મૂળમાં માગી નહિ ને સાસરે સધેલો ૮૫૬૦
મૂળમાં માગી નહિ ને સંપમાં સાથી નહિ.
મૂળમાં મિયાં આંડા ને વળી આંજો પીએ. (અથવા) મૂળ મિયાં આંડા ને વળી ભાંગ પીધી.
મૂળમાં મીઠું નહિ મળે ને ગામમાં ન્યાત કરવા જાય

---

૧ મુસલ—અનાજ ખાંડવાનું લાકડું
૨ જુઓ કેહેવત ના ૪૪૫, સર્ફે ૩૩.

મૂળમા મુલજી કુમારા, ન ી સાલાનાં લગન પુછે!
મૂળમા રેડે તો પાતરા પ ીએ. ૮૫૬૫
મે કહ્યુ જે ખા, ને તે ક હું જે ના, હવે ચાર જણાની ખાંધે ચહડજો
તો રામ રામ કરતો જા! (અથવા) મેં કહ્યું જે હા, ને તેં કહ્યુ જે
ના, ને ચાર જણની ખાંધે ચહડીને વેહલ્લાં વેહલ્લાં જા!
બખીલ માણસ પોત ની દોલતનો ઉપ્યોગ કર્યા વિના મરી જાય તેના
સબધમા બો ાય છ
મે કહા કહતી હઉં કે પડોસીકા લડકા કાના હુએ?
"એક ખીખીને લ્યા લગન થયા જાન આવીને પડોસીના ઓટલા
ઉપર બેઠી પાડોસણને ખીખી ઉપર વેર, તેથી જાનમાં
આવેલાઓને સમજાવે કે "મેં કહાં કહતી હઉં કે પડોસીકા
લડકા કાણા એ?" જાનમાના લોકોએ તપાસ કીધી તો વરરાજા
કાણો હતો."
I am not abusing you, my good son of a slut. (તેલુગુ કે ૧)
મે છોડુ, પણ કમલી જે કયુ છોડે?
મે તુને પાલ્યો, ને તુ મહને પાલ, ને સજાતનો જણ્યો હોય, તો
માહરી ચહડી સાધ વાલ, (અથવા, પાડે પાડ વાલ)
મે તુમેરી ક્યા બકરી કઉ કે પાન ખાઉ? ૮૫૭૦
મે તેરી ગઉવા.
મે તો મરૂ તો મરૂ, પ ણું થને રાડ કરૂં.
મે નહિ મારી, મે નહિ કુટી, ને હુ જાઉં માહરે મહીએર રૂઠી,
માહરો રોટલો રાખજે સાંતી, હુ આવશ વેહણુંમા ઉઠી. (અથવા)
મે નહિ મારી, મે નહિ કુટી, માહરો રોટલો રાખજે સાતી,
હુ ખાવશ સહવારે ઉઠી.
મેં બોલું તો અબી ફેક, ને મેરા બાવા બોલે તો કલ ફેક.
મેં માર્યા, ને મે જીવ ા. ૮૫૭૫

૧ Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p 192.

મે મે મે બકરી કરે મઝા કટાયા જાય તુહી તુહી તુહી મેના કરે, બેઠી મેવા ખાય. (અથવા) મૈ મૈ મૈ બકરી કહે, તુરત મારી જાય મેના મેના મેના કહે, બેઠી સકર ખાય.

મે શુ અપેડી પકડી?

મે સબકા ખાઉં, લેકીન મેરા ખાવે સો મર જાવે।

મેઘજીભાઇ વરસ્યા તો વાડમાં નહિ તો ખેતરમાં પણ નહિ.

મેઘજીભાઇ સધાવ્યા, ને ખાલી હાથે આવ્યા. ૮૫૮૦

મેઘરાજા વરસે ને સરોવર ભરે ને કદી નહિ માગુ દાન, ને જો એક વેલા હુ માગુ દાન તો કદી નહિ છવે જેહાન

મેહા પુઠે મેઢુ ચાલે

One sheep follows another (અંગ્રેજી કેહેવત.)

Trinkt eine Gans so trinken sie alle [1] (જરમન કેહેવત)

Ovejas bobas por do va una, van todas.[2] (સ્પેનીશ કેહેવત.)

Als één schaap over den dam is, volgen de anderen.[3] (ડચ.)

One Pandit with another Pandit is like a mountain-crow (કાશમીરી કેહેવત.[4])

When one sheep leads the way all the rest follow (ચીની.[5])

गतानुगतिको लोको न लोकः पारमार्थिकः[6] (સંસ્કૃત કેહેવત)

મેઢાની જાત (અથવા) મેઢાનુ ટોળુ

મેઢાંની ચામડીમાં વરૂ[7]

He is a wolf in a lamb's skin (અંગ્રેજી કેહેવત)

---

૧ When one goose drinks, all drink.

૨. Silly sheep, where one goes, all go.

૩. When one sheep is over the dam, the rest follow

૪ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 23. ૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 6

૬ Following those gone before, people reason not. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 402.

૭. અંગ્રેજી કેહેવત A wolf in sheep's clothing ઉપરની આ કેહેવત કુરાનમાંથી આવેલી જણાય છે

A sheep in appearance, but a wolf at heart (કા૦ કે૦[1])
Outside he wears a sheep's skin, inside he hides a wolf's heart (ચીનાઈ કેહવત[2])
To wear a cow skin, and spring like a tiger (તામીલ કે૦[3])
Beware of false prophets, which come to you in sheep's clothing, but inwardly they are ravening wolves—MATT., vii, 15

મેદાનમાની તલવાર, જે ઉઠાવે તેના બાપની ૮૫૮૫
મેના મોહલમા છાજે, ને હાથી દરબારમા શોભે
મે બી ઘસુ, તુ બી ઘસ
મે બી નવાબ ભરૂચકે!
મેમણ અને માછલુ, સામા પૂરે ચાલે
મેરા તેલ ગયા, ને તેરા ખેલ ગયા. (અથવા) ગગલી તેરા તેલ ગયા, તો ગગલી મેરા ખેલ ગયા ૮૫૯૦
મેરા તો ન્યા, ને તેરા તો ક્યા!
મેરા નામ બહાદરખા!
મેરા બાપકી શેઆદી હુઇ જબ બારા કોશકા (અથવા, ગાવકા) માડવા પાડા! તોકે' ભાઇ! બીચમે કુચ આડી ખાડી નડી'તી કે નહિ?
મેરી અઘેલી મત ભુલ્યો
મેરી આખે પાટા, તો મે ક્યા જાણુ તેરી પીયરકી બાતા? ૮૫૯૫
મેરી ગધેડી પર કોણ બેઠા? તો બાવાજીકા બેટા! ઉતર બેટા મેં બેઠુ!
મેરી તો હા, ને તેરી તો ક્યા?

Is the property of the elder sister rice, and that of the younger bran? (તામીલ કેહવત[4])

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 63 ૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 229
૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 416 ૪ *Ibid*, p 5

મેરી પડોસણુ ચાવલ છરે, ને મેરે હાથ ફોલ્લા પડે.
મેરી બકરી મન કરે તો બાઘકુ મારે.
મેરીખી ચુપ ને તેરીખી ચુપ ૮૬ ૦
મેરૂતણો મહિમા નવ દિઠો, કરે વખાણુ તે કાંકરનો ખાખરની ખીસોડી અંજાદ સ્વાદ શુ જાણે શાકરનો!

Is an atom the great Meru? (તામીલ કેહવત.[1])

The frog mounted on a clod said he had seen Kashmir (અફઘાન કેહવત.[2])

મેરેકુ કોઇ નહિ મારે તો મે સારા ગાવકુ મારૂ
હમરાકે કેહુ ના મારે તો હમ સ સારકે માર આઇ (બિહાર કે.[3])
(ફારસી કેહવત) مست نا خوردہ نمست خود میسازد
મેરો ચિત્યો હર ના કરે કાહાં કરૂ મે ચિત હરકો ચિત્યો હર કરે, તાપર રહુ નચિંત
મેલ કરવત! મોચીના મોચી!
મેલ ઓઢા જપ, શુ કીડી વગાડે ડફ! ૮૬૦૫
મેલ્યું રાજાનું રાજ જાય (અથવા) મેલ્યાં રાજપાટ જાય. (અથવા) મુકેલાં રાજાનાં રાજ જાય.

A man may lose his goods for want of demanding them. (અંગ્રેજી કેહવત)

મેલા ને રૂપિયાના પૈસા પોતા ને રૂપિયાના ખોટા.
મેલે કપડે વેહવાર્યો ને પોતે કપડે હીવાણ્યો.
મેલના કે કોણના પગ્મા તે પગ્મા.
મેસાણાં[4]ના ભાટ જમે કાશ.[5] ૮૬૧

---

1 Percival's *Tamil Proverbs*, p. 17
2 Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 124.
3 Christian's *Behar Proverbs* p. 76
4 ગાયકવાડીનાં કડી પરગણાંમાં આવેલું એક ગામ.
5 ઘણી સમજણ માટે જુઓ કવિતા માળા અને ભાઇ વચન સંદ ૨૧૫.

મેહ ને મેહમાન ક્યાં સુધી?

મેહ રહે, પણ માડવો રહે નહિ

મેહતા મારે મોત બિન, કલમતણી તલવાર, કદી ઘાવ રૂઝે નહિ, એસા મેહતાકા માર.

મેહતાજી ત્યા નિશાળ્યા જાય, કોઈ મૂરખ રહે, કોઇ પડિત થાય

મેહતાજી મારેએ નહિ, ને ભણાવેએ નહિ (અથવા) મેહતા મારે પણ નહિ, ને ભણાવે પણ નહિ ૮૬૧૫

મેહતાજીની સોટી, ને ઘી ગોલની (અથવા, ઘી ખાડની) રોટી

મેહતાની માના જેટલો મૈયડ.

મેહનત કરીને ગોલ ખાવો તેમા ગણેશને શો પાડ?

મેહનત બરબાદ, ને ગુનાહ લાજમ

સબ ગૂર મટ્ટી હુવા (હિદુસ્થાની કેહવત)

(ફારસી કેહવત) محنت برباد گنہ لازم

મેહનત વગર કાંઈ મલે? ૮૬૨૦

He who will not work shall not eat (ચીનાઈ કેહવત [1])

This we commanded you, that if any would not work, neither should he eat —1 THESS. iii, 10

મેહનતુ ચોર, ચોટ્ટા ખુશાલ

મેહમની ઓરડી, ને મજગામના બાવર, ને કોણને પૈસે કોણ થાય દાવર

મેહર ત્યા લેહર

મેહર તે સરોશ નહિ થતા, ને સરોશ તે મેહર નહિં થતા.

મેહરબાન રબ, તો જખ મારે સબ ૮૬૨૫

મેહરિયાન[2] આવ્યુ, ને સૌને લાવ્યુ.

મોગલાઇ ગત કરવી

મોગલાઇ રાજ.

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 310 ૨ મેહર ગાનનું જશન

મોમબાઇ વાજુ
મોધરાં વાવવાં ૮૬૩૦
મોધા માસ પરોણા જમે. (અથવા) મોઘુ ઘી પરોણો જમે.
મોચી સુઠ ને સોંગી સરી ને સેવા ગીયા ત્યારે બેઉ ગઇ સરી.
મોઘુ ને મોહત કોઇના હાથમાં નથી
મોચી ચામડાં ચુંટે ને સોકને પુછે કે "હું શેનો છુ?"
મોચી પોતાનું ચામડુ જોઇને પણ બસે. ૮૬૩૫
મોચી ભગીમાં નાત્રુ કરે ને રાત ધરીને પાછા ફરે.
મોચીની દીવી જેટલુ
ચાને નાખવુ ફુકાં કહેવુ
મોચીની મામી મોશાલા પેહરે ને મા ને બાયડી કોરડી
મોચીની રાંડ નાતર કરે ને મોચી બેઠો બખ્ખા ભરે.
મોચીની વહવાડ ને ગામની અમત ૮૬૪૦
મોચીને ઘેર જમવુ ને મહનુ ચુરમુ
મોચીને બારણે જઇને મર કે ચામડુ કામ આવે!
મોચીનાં સીવ્યાં મોચીને વાગે. (અથવા) મોચીનાં સીવેલાં મોચીનેજ ભારી
મોજ તો મોંધીજ હોય
મોજ મોંધી ને ફજેતી સોંઘી ૮૬૪૫
મોડુ પરણવુ ને મરવા વાટ જોવી
મોડે ઉઠે લાભ કે વેહલે ઉઠે લાભ (તેની કોણને ખબર?)
મોડો આવી ચવેણું માગે તે જાતનો કડિયો પુરૂ સેઇને ઓછુ આપે તે જાતનો કણિયો, સુન્નું ચોરી લાખ મારે તે જાતનો જરિયો એ ત્રણોને ઘેર ક્યારે જાઇએ કે પુરા હોઇએ મરછ, કપડુ ચોરી પૈસા માગે તે જાતનો દરજી
મોડનો પડિત ને ઓદીચનો મૂરખ.
મોતી જેવું મોહત ૮૬૫૦

મોતી દોરે, ને સવાર ઘોડે (ગોભે)
મોતી વીધતા ભાગે એક, ને મન ભાગે કબોલ[1]
મોતીએ મોતી વીધાય, પથ્થરે મોતી નહિ વીધાય
મોતીકી શોભા નાગીકા, રતનકી શોભા કગન કુંદન, સોનેકી શોભા છતીઅન પેહરન, માણકકી શોભા કર રખન
મોતીના દાના જેવા (અક્ષર, વગેરે) ૮૬૫૫
મોતીની પેહરતી રોતી

મોતી પર ખરચેલા પૈસા પાછલથી બરાબર ઉપજી શકતા નથી તે ઉપર બોલાયછે

મોતીની મા રોતી, ને સોન્નાની મા પગોતી
મોતીનુ આબ તે કેટલુ? (અથવા) મોતીનુ પાણી કેટલુ?

યાને, માણસની આબરૂ એક એવી તકલીદી ચીજ છે કે જેને જતા વાર લાગતી નથી

A wounded reputation is seldom cured (અગ્રેજી કેહવત)

મોતીના પાણી ઉતર્યા તે ઉતર્યા, (પાછા નહિ આવે)

યાને, એક વખત આબરૂ ગઈ તે ગઈ, પાછી નહિ આવે

મોદી, ને સાત ગધેડી છોડી ૮૬૬૦
મોબેદની રીતમા પદાન, ને ગોરાણીની રીતમા વેલણ
મોબેદનો દીકરો ઢોલમાળી ને ધપકડામાળી
મોબેદનો હુ દીકરો, જીવતા ભખી ખાશ, આકો જ્યારે આવશે, ત્યારે ખાધે બેસી જાશ.
મોભ ભાંગીને ગીલ્લી કરવી, (અથવા, ધારણ કરવી)

To cut down an oak, and plant a thistle (અગ્રેજી કેહવત)
કડી કાટ બેલન બનાના (હિંદુસ્થાની કેહવત)
(ફારસી કેહવત) بیخ دیوار کند وبام اندود

[1] કબોલથી, ખરાબ સખુનથી

મોભની માં— સો ખીલા ને વળીમાં એક ૮૬૬૫
મોર નાચી નાચીને પગ દેહવ (અથવા, પગ ગમી પગ સામુ) જોય. (અથવા) મોર નાચી નાચીને પગ સામુ જોઇને રડે
Pfau schau deine Beine[1] (જરમન કેહવત.)
મોર ધજે નચે, પણ પગ નિરખે. (કચ્છી કેહવત)
નાંચ કાઢ એસે મોરવા ગોડવા દેખિ ઝવાય. (બિહાર કેહવત[2])
મોર પીછે રળિઆમણો ને વગર પીછે બાંડો
મોરના પગ પાતળા
મોરની ચાલ તિત્તર ચાલે. (અથવા) મોરની સુહજે તિત્તર ચાલે
મોરની ચાલ તિત્તર ચાલે તો પોતાનીએ ભુલે.[3] ૮૬૭૦
Det sömmer ikke Spurv at gaae i Tranedands.[4] (ડેનીશ કે)
A crow learnt to walk like a cuckoo, and forgot his own walk. (કાશમીરી કેહવત.[5])
As in attempting to walk like a swan the crow lost even its natural gait (તામીલ કેહવત.[6])
મોરને મસે ચોર ચોરને મસે મોર.
મોરનાં ઈંડાં (અથવા પીછાં) કોઈ ચિતરવા પડે! (અથવા) મોરના ઇંડાંમાં ચિત્રામણ શા જોવાં! (અથવા) મોરનાં બેડાં ક્યાં ચિતરવા પડે તે તો રગેલાં ભરેલાં ને જોરથી ચહડેલાં.
મોરજ ઇના ચિતરેછ જરૂર નાએ. (કચ્છી કેહવત)
મછલી બચ્ચેકુ તેરના કોન સીખલાવે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

---

૧ Peacock, look at your legs.
૨ Christian's *Behar Proverbs*, p. 142.
૩ જુઓ કેહવત ના॰ ૨૧૮૫, ત્યાં તેને મળતી કેહવતો છઈ ૧ પ.
૪ It does not become the sparrow to mix in the dance of the cranes.
૫ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 101
૬ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 57

મોરના પીછમાં કાગડો

The bird has put on peacock's plumes, the poor man apes the rich [૧]

(ફારસી કેહવત) بال دیگر پرواز می کند

મોરા,[૨] ને સુન્નાના તોરા.

મોરી ઉઘાડી, ને નલને દાટો.[3] ૮૬૭૫

મોલુ દહી દાત પાડે

મોસાલ જમવું, ને મા પિરસનાર.

મોસાલ વિવાહ, ને મા પિરસણી.

મોસાલુ મલપતુ આવે.

મોહકાણના સમાચાર ૮૬૮૦

મોહકાણનો પાટલો

મોહટા એટલા ખોટા

Great and good are seldom the same (અ ગ્રેજી કેહવત)

મોહટા કરે મોહટાઇ, ને ગરીબ જાય અટવાઇ (અથવા) મોહટો કરે મોહટાઇ, (અથવા, બડો કરે બડાઇ,) તો ગરીબ જાય અટવાઇ

મોહટા જે કરે તે છાજે, ઉપર ઢોલ ધમાણા વાજે (અથવા) મોહટા જે બોલે તે છાજે, ઉપર ઢોલ ધજામણા વાજે, નાહનુ જે બોલે તે વાયે જાય, ને ઉપર ગરદા પાટુ ખાય.

A great man's foolish sayings pass for wise ones

All things that great men do are well done (અ ગ્રેજી કે)

La raison du plus fort est toujours la meilleure [૪] (ફ્રેંચ કે)

---

૧ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 17

૨ સુરતની પાસે આવેલુ એક ગામ

૩ જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૩૨૦, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૨૨૦

૪ The arguments of the strongest have always the most weight

Bei grossen Herren muss man fünf gerade sein lassen [1]
(જરમન કેહવત.)

If you have money your words are taken for truth if not they are taken for lies. (ચીનાઈ કેહવત,[2])

મોહટા બાપનું નામ ને નાહના બાપનું કામ. ८६८५

મોહટા માનના ભુખ્યા ને ગરીબ ધાનના ભુખ્યા.

મોહટા લોક ને ગરેલા લોક (બરાબર.)

Great wits to madness sure are near allied,
And thin partitions do their bounds divide. (અંગ્રેજી કે)

મોહટા લોકનું બોલવું ને ઉંદરનું ખોદવું (બરાબર.)

મોહટા લોકનો ભરસો નહિ (અથવા) મોહટા લોકનો ભરુસો નહિ ઘડીમાં એમબી ફરે ને ઘડીમાં એમબી ફરે.

મોહટા સાથે નાહનો જાય મરે નહિ ને માંદો થાય. ८६८

મોહટા સાથે મોહી, ને પગની (અથવા સુતાની) ઝાંઝર ખોય (અથવા) મોહટા સાથે મોહી તે હાથની ઝાંઝરી કાહડેલી ખોય

A poor man associating with a rich man will soon be too poor to buy even a pair of breeches.(ચી. કે [3])

મોહટા સાથે વેર ન કીજીએ.

મોહટા સગ મોહટો મળે કરે શોખની વાત ખોટા સગ ખોટો મળે, ધરે હસી હસીને હાથ.

The powerful associate with the powerful sandal paste mixes with camphor (તામીલ કેહવત.[4])

મોહટાના કાન કાચા હોય.

મોહટાના પગરખામાં કોણ પગ ઘાલી શકે? ८६८५

મોહટાની મા—માં પેસીએ તો દબાઇ મરીએ

---

1 With great men one must allow five to be an even number

2 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 448. 3. *Ibid*, p. 446.

4 Percival's *Tamil Proverbs*, p. 200

મોહટાની ચાકરી ઝીધેલી ધેસ નહિ જાય
મોહટાની છાસ પોટલે વેચાય
મોહટાની જીભ, ને અક્રર્મીના પગ
મોહટાની દોસ્તીમા અરધુ મોહડુ કાલુ[1] ૮૭૦૦

The superior man s friendship is thin as water, the mean man's sweet as honey (ચીનાઈ કેહવત[2])

મોહટાની મોહટી વાત, ને અડપે રોટલે આખી રાત (અથવા) મોહટે ઘેરની મોહટી વાત, ને અડધી રોટલી પર આખી રાત.

Great boast, small roast (અ ગ્રેજી કેહવત)

બડેકી બાત બડી (હિંદુસ્થાની કેહવત)

મોહટાની વાત ઓટલે વેચાય
મોહટાની વેહલે સૌ બેસે
મોહટાની સાથે બાથ ભીડવી નહિ

Raison contre le fort est un trepiteux port.[3] (ફ્રેંચ કેહવત)

Do the words of the great admit of contradiction ?(તા કે[4])

The poor must not quarrel with the rich, nor the rich with the magistrates (ચીનાઈ કેહવત[5])

મોહટાની સાથે હોડ, તેની ત્રિયા રડાશે. ૮૭૦૫

Amicizia de' grandi vicinanza di leoni[6] (ઈતાલ્યન કેહવત.)

મોહટાની સુજે મરવું, ને ભીતે જઈ અથડવુ.

મોહટાની હવેલી જોઈને પોતાની ઝુપડી નહિ તોડી પાડ્યે (અથવા) કોઈની હવેલી જોઈને આપણી ઝુપડી નહિ તોડી પાડ્યે (અથવા) મોહટાની હવેલી જોઈને નાધલાએ પોતાની ઝુપડી નહિ તોડી પાડવી

---

૧ જુઓ કેહવત ના૦ ૬૬૧૮, સફે ૬૦૮
૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 237
૩ Reason not with the great, 'tis a perilous gate
૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p 359
૫ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 450
૬ The friendship of the great is fraternity with lions.

બેજણુ દરેવિશુ ઠસી ને પીનજ ગુપડા ફીનામે ન ઘી? (કચ્છી કે)

एकानें गज मारली म्हागान दुमन्याने यामर्द मारू मय (म. के.)

મોટાનુ માર ને નાદનાની છી—

મોટાને કાન પણ ધાન નહિ

મોટાને મોટી ફિકર ૮૭૧૦

A prince wants a million, a beggar but a groat. (અ. કે.)

(ફારસી કે) هرکس بقدر خویش گرفتار محنت است

મોટાને મોટી સદાય ને છોટે બીએ દુખ થાય

મોટાનેબી કોઇ દાદે નાખવાનુ કામ પડે.

The great and the little have need of one another.

A lion may be beholden to a mouse. (અંગ્રેજી કેહવતો)

Il leone ebbe bisogno del topo.[1] (ઈટાલિયન કેહવત.)

મોટાનો મલવાડ ને ગરીબનુ છી— પ્રસિદ્ધ થાય (અથવા)

મોટાનો મલવા ને ગરીબનુ છી— એ બેની ચકચાર ભારી

મોટાના કામ મોટાં.

મોટાનાં ઢોર ચારેલાંબી કોઇ દાડે કામનાં. ૮૭૧૫

Happy is he that serveth the happy. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મોટાનાં પેટમાં પેસવુ ને બચકાંએ નિકળવુ

Who dangles after the great is the last at table, and the first at blows. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મોટાના ભોજન મોટાં.

બરોકા બરાહી સુદ. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

મોટી માછલી નાનકી માછલીને ખાય

3 Fish.—Master, I marvel how the fishes live in the sea.

1 Fish.—Why, as men do a-land; the great ones eat up the little ones. (શેકસપીયર "પેરીકલીસ," અંક ૨જો પ્રવેશ ૧ લો.)

---

૧ The lion had need of the mouse.

Les gros poissons mangent les petits[૧] (ફ્રેન્ચ કેહવત)
Il pesce grande mangia il piccolo[૨] (ઈટાલિયન કેહવત)
Grosze Diebe hangen die kleinen[૩] (જર્મન કેહવત)
Groote dieven hangen de kleine[૩]
De rijken vreten de armen en de duivel vreet de rijken zoo worden allen gevreten[૪]
Groote visschen eten de kleine[૫] (ડચ કેહવતો)
The old ewe takes salt out of the skin of a weak sheep (કાશ્મીરી કેહવત[૬])
In the world the low are the victims of the high[૭]
Little fish are the prey of great fish (તામીલ કેહવતો[૮])
The big fish lives on little ones (બંગાળી કેહવત[૯])
બડી મચ્છી છોટી મચ્છીકુ ખાતી હૈ (હિંદુસ્થાની કેહવત)
(ફારસી કે) ماهی ماهی را خورد ماهی خور خرد را

મોહટી, વચલી, ને નાની, રાખ, રોલી, ને વાની
મોહટે ઘેર પડોગે તો પાણી ભરભર મરોગે ૮૭૨૦
મોહટે ઘેરની લુતરી, ને ગરીબ ઘેરની કુતરી.
મોહટે મોહડે વડાઇ લેવી (અથવા) મોહટે મોહડે બોલવુ
મોહટેકા (અથવા, પારગીકા) પુત, ઓર ગદ્દેકા મુત
મોહટો ઘોડો, મસ્તીનો ચોડો.
मोठा घोडा मस्तीवान चोडा (મરાઠી કેહવત)
મોહટો દાતો હોય તે ઘસાય ૮૭૨૫

૧ The big fish eat the little ones ૨ The big fish eat the little
૩ Great thieves hang little thieves
૪ The rich devour the poor, and the devil devours the rich, and so both are devoured ૫ Big fish devour the little ones
૬ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 127 ૭ Percival's *Tamil Proverbs*, p 569 ૮ *Ibid*, p 305
૯ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 205

મોહટો બુક ખાઈએ પણ મોહટો બોલ નહિ બોલ્યે (અથવા) મોહટે બુકે ખાઇએ પણ મોહટા બોલ નહિ બોલ્યે

બડા નીવાલા ખાઈયે બડા બોલ ન બોલીયે.

બડે બોલકા સીર નીચા હોતા હયે. (હિંદુસ્થાની કેહવતો)

મોહટાં ઘરના પોકલ વાંસા.

મોહટાં ઘરમાં થુંકના ડર

યાને એક મોહટા માણસને ત્યાં થુંક નાખવાનો પણ ડર રાખવો પરેછે

મોહટાં ઘેરમા મોહટુ અંધેર.

મોહટા ઝેર સાસરે સારાં. ૮૭૩૦

મોહટાં નામ ને મુસદે કામ

(ફારસી કેહવત) نامش کلان و دهش ویران

મોહટાંની વાત ઓરડે ને ગરીબની વાત ઓટલે.

યાને, મોહટાં માણસનો વાંક સહુ કોઈ છુપાવેછે જ્યારે ગરીબ માણસના વાંકને માટે ઓટલે ઓટલે વાતો થાયછે

Great men's vices are accounted sacred. (અંગ્રેજી કેહવત.)

La faute est grande comme celui qui la commet.[1] (ફ્રેંચ કે)

Money hides many offences (ચીનાઈ કેહવત.[2])

મોહટાંને મોહટી ફિકર.

મોહટાંને મોહટી ફોડફો [3] ને નાહનાંને નાહની ફોડફોડ.

Much coin, much care little goods little care. (અં કે)

The poor have peace the rich many troubles. (ચી. કે [4])

A naked man has less care than a man of wealth or a man of position. (કાશમીરી કેહવત[5])

મોહટાંનાં ગધેડાં (અથવા, ઢોર) ચારેલાંખી કામનાં. ૮૭૩૫

Be it for better or be it for worse, be ruled by him that beareth the purse. (અંગ્રેજી કેહવત)

---

૧ The fault is great in proportion to him who commits it.

૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 466. ૩ ફિકર ચિંતા.

૪ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 448.

૫ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H. Knowles, p. 188.

મોહટાના ઢોર થાને ગરીબ કમજોર
મોહટાના દાતણ મોહટા.
મોહટાના નસીબ મોહટા
Great gifts are for great men (અ મેગ્રે કેહવત)
બડેકા બગડી ભાગ (હિંદુસ્થાની કેહવત)
વડેજા નસીબ વડા (કચ્છી કહેવત)
મોહટાના પરણે રીતે, ને ગરીબના પગણે ગીતે
મોહડ મિત્ર નહિ, અધગણી પવિત્ર નહિ (અથવા) અધરણી પવિત્ર નહિ, ને વાણિયો કોઈનો મિત્ર નહિ (અથવા) દખણી મિત્ર નહિ, ને ગા— પવિત્ર નહિ ૮૭૪૦
મોહડુ કાલુ કરવુ
મોહડુ જોઇને ચાલ્લો કરવો
To measure the meat by the man (અ મેગ્રે કેહવત)
મો ડિસી ટીલો કએલુ (કચ્છી કેહવત)
મોહડુ જોઇને ટીલુ થાય (અથવા) મોંહો પરમાણે ટીલુ
મોહડુ જોઇને દયા આવે, ને જણા જોઇને ઝેહર ચહડે
બાહરથી ગરીબ દેખાતા ને દયા ઉપજે એવા, પણ ખેગ્રા અને સાભલનારને ઝેહર ચહડે એવી જબાનના માણસને વિષે બોલાયછે
મોહડુ ધોઇને આવજે ! ૮૭૪૫
મુહ ધો રખો (હિંદુસ્થાની કેહવત)
મોહડુ પોહલુ હોત તો આખો હાથી ગલઇ જાત
The mouth is an unlimited measure (ચીનાઈ કેહવત [1])
મોહડુ બાલવુ
મોહડુ વાઘનુ, ને પુછડુ શિયાલનુ (અથવા) મોહડુ વાઘનું, ને ગા— શિયાલની
મોહડે ચુહલો
મોહડે થુક ઉડારવી ૮૭૫૦

[1] Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 59

મોંહડે દરદ ને માથે કરજ

Wohlschmackz bringt Bettelsackz.[1] (જરમન કેહવત.)

મોંહડે મરવત ને પેટમા કરવત

A liquorish tongue a lecherous tail.

Lickerish tongues treacherous tails (અ ગ્રેજ કેહવતો.)

Reniego del amigo, que cubre con las alas y muerde con el pico.[2] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Kisses for the chin, and an axe for the throat. (કા. કે [3])

Bowels burning within lips shedding ripe fruit.[4]

Enmity at heart friendship on the lips [5]

Pretending friendship as sweet as honey and milk, he cut my throat. (તામીલ કેહવતો.[6])

Sweet melon lipped bitter melon hearted.[7]

When you see a cold-eyed man laugh all over his face, he is secretly hiding a murderous sword in his heart. (ચીનાઈ કેહવતો [8])

Poison in the palate sweetness on the tip of the tongue (તેલુગુ કેહવત.[9])

The mien of a bishop with the heart of a miller (ચી.કે [1])

A face shaped like the petals of a lotus a voice as cool (pleasing) as sandal a head like a pair of scissors and excessive humility—these are the signs of a rogue.[1] (સ સ્કૃત કેહવત.)

---

[1] A dainty stomach beggars the purse. [2] Avoid a friend who covers you with his wings and destroys you with his beak.

[3] *Dictionary of Kashmi Proverbs*, by Re J Hinton Knowles, p 61. [4] Percival's *Tamil Proverbs* p. 182

[5] *Ibid* p 48. [6] *Ibid* p 378.

[7] Scarborough's *Chinese Proverbs* p. 230. [8] *Ibid* p 229

[9] Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 2.

[1] Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 12.

આખિર મેહમાનકા બાતિન શયતાનકા
ઉપરકા ઘર ભાઈ, ઓર નીચેકા અલઘુરાઈ (હિંદુસ્થાની કેહવતો)
अतस्तापो बहिश्शीत ॥[1] (સંસ્કૃત કેહવત)
पोटात एक व ओठांत एक (મરાઠી કેહવત)
کلام مانند شہد است فعل مانند حار درار
(ફારસી કેહવતો.) سیر در توریہ دارد

મોહડે માયે ધુળ ભરવી, (અથવા, ધુળ ભરીને બેગી રેહવું)
મોહડે મિઠાસ, ને પેટમા કઙવાસ

Bees that have honey in their mouths have stings in their tails

A honey tongue, a heart of gall (અંગ્રેજી કેહવતો)

Langue de miel et cœur de fiel[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Mel in ore, verba lactis, Fel in corde, fraus in factis[3] (લૅતીન કેહવત.)

Tidt er Gift og Galde under Honningtale.[4] (ડેનીશ કેહવત.)

Boca de mel coraçao de fel[5] (પોર્ચુગીઝ કેહવત)

Molasses in the roof of the mouth, and poison in the heart (તેલુગુ કેહવત[6])

Sugar in his mouth, and the very opposite in the hand.[7]

What! is it nectar at the tip of the tongue while poison is at the root?[8] (તામીલ કેહવતો[8])

To plant sugar-cane on the lips (મલઈ કેહવત[9])

Honey is on his tongue but in his heart poison (ચાનક[10])

---

૧ Inward heat, outward coolness Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 369 ૨ A honeyed tongue, and a heart of gall

૩ Honey in his mouth, words of milk, gall in his heart, fraud in his deeds ૪ Honeyed speech often conceals poison and gall

૫ Mouth of honey, heart of gall

૬ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 2

૭ Percival's *Tamil Proverbs*, p 527 ૮ *Ibid*, p 13.

૯ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 12 ૧૦ *Ibid*, p 10

His mouth is sweet as honey his posteriors biting as ginger.[૧]

His mouth is sweet as honey ; his heart as venomous as a snake. (ચીનાઈ કેહવતો.[૨])

મોએ મીઠો ને પેટમે છુરી (કચ્છી કેહવત)

दुर्जनः प्रियवादी च नैतद्विश्वासकारणं ।
मधु तिष्ठति जिह्वाग्रे हृदये तु हलाहलं ॥[૩]
विषकुंभं पयोमुखं ॥[૪] (સંસ્કૃત કેહવતો)

મોહડે મિઠું ને પેટમા પાણી. ૮૭૫૫

મોહડે મેશ ચોપડવી.

Thou hast smeared my face with charcoal. (તામીલ કે.[૫])

મોહડે રામ બગલમે છુરી.

In appearance an ascetic, at heart a cheat.[૬]

A terrible ascetic an atrocious cheat. (તામીલ કેહવતો.[૭])

બગલમે છુરી મુહમે રામ રામ. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

મોહડે રેડે ને માથે રોએ ને બાર રાખીને ઘરમાં લેડે

પરોણાગત વખતનાં અથવા પારેવી આશા પાર નહિ પાડે એવાં માણસને વિષે બોલાયછે

મોહડે ચઢાવ્યું (અથવા ચઢાવેલું) માથું

મોહડે ચઢાવ્યા તો માથે ચઢ્યા. ૮૭૬૦

Tidt vil den du sætter paa din Axel stige paa dit Hoved.[૮] (ડેનીશ કેહવત)

---

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 228. ૨ *Ibid*, p. 320

૩ Though a bad man speak soft words, that is no ground for confidence in him It is honey on the tip of the tongue and poison in the heart. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 416

૪ A vessel of poison with a face of milk. *Ibid* p 464

૫ Percival's *Tamil Proverbs* p. 163. ૬ *Ibid*, p. 60

૭ *Ibid* p 4 ૮ He that you seat upon your shoulder will often try to get upon your head.

મોહડે લાગી ટાહી, તો જગમા થઇ રૂસવાઇ
મોહડે શાકર, પેટમા કાતર
મોહડેની પ્રીત તો સૌ કોઈ કરે
મોહડા પરથી મરી જાઉં, ને કલેજી બુકા કાહડી ખાઉં!
Many kiss the hands they wish to see cut off (અ કે)
Muitos beijao a mao, que quizerao ver cortada [1] (પો કે)
મોહડાની કુલ્લી ઉભાઇ ગઇ ૮૭૬૫
એક છુપી વાત છાની નહિ રાખતા તેને જાહેર કરી દેનારના સંબધમા વપરાયછ
મોહડાની વાટે બુકો ખવાય, પણ નાકની વાટે એક તન્તુ નહિ ગલાય
મોહડાને શુ મહવાસો આપ્યો (કે કઈ ખાવા નહિ ગમતું?)
મોહડામા કોલિયો, ને માથે હુબો [2]
મોહડામા ઘાલીને વડોર્યા કરવુ
યાને, જે વાત હોય તે ખોલ્લી કરીને કેહવી નહિ, પણ ગુગલાયા કરવુ
To chew the cud upon a thing (અગ્રેજી કેહવત)
મોહડામાં તમાચો માર્યે, પેટમા તમાચો નહિ માર્યે ૮૭૭૦
મોહડાંમા બોલ, ને હાથમા તોલ
મોહડામા હોવુ
To have a thing at one's tongue's end.
At the tip of the tongue (અગ્રેજી કેહવતો)
મોહડામાથી કાહડીને તારા ખોલામા ભરજે
યાને, તારી ગાલ તુ નેજ નડલે
મોહડામાના દાત પણ કાહડી લીએ (એવું લુચ્છું)
મોહત આવે ત્યાં વૈદ શુ કરે? ૮૭૭૫
Death defies the Doctor (અગ્રેજી કેહવત)
મોહત કોઈને પુછીને આવેછ?

---

[1] Many kiss the hand they would gladly see cut off [2] ધલ્લો

મોહત કોઇને મુકતુ નથી

Death and the grave make no distinction of persons

Death is the grand leveller (અંગ્રેજી કહેવતો.)

Mors omnibus communis.[૧] (લેટીન કહેવત.)

Tanto morre o Papa, como o que nao tem capa.[૨] (પો. કે)

મોહત ચેતવુ

મોહત મહો માગ્યુ આવતુ નથી (અથવા) મોહત મહો માગ્યુ આવતુ હોય ત્યારે શુ જોઇએ ?

મોહત રે મોહત ! આવી જા ! ને ગગ સોનીને લેતું જા ! ૮૭૮૦

મોહત હાક !

યાને મરણ પછે ક્રિયા માત્ર સારૂ કામ લાગે એવી મતલબથી જાલવી રાખેલા પૈસા.

મોહત સર્વેને સરજેલુ છે

Het eindje is de dood.[૩] (ડચ કહેવત.)

Faa have Lykken, alle have Döden [૪] (ડેનીશ કહેવત)

Those who are born will die, what is visible will vanish (તામીલ કહેવત.[૫])

Man s days are numbered. (ચીનાઈ કહેવત [૬])

Death is a black camel which kneels at every man s gate. (તુરકીશ કહેવત.[૭])

Caution secures not cowards against death it comes from the sky (અરબી કહેવત.[૭])

"O friend, your enemy is dead" "The friend also will die. (કાશમીરી કહેવત [૮])

---

૧ Death reaches all ૨ Death spares neither Pope nor beggar

૩ The end of all things is death.

૪ Few ha e luck, all have death.

૫ Percival' *Tamil Proverbs*, p. 447

૬ Scarborough *Chinese Proverbs*, p 154.

૭ Long s *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 84.

૮ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H. Knowles, p 142.

Man is a bubble (ગ્રીક કેહવત)

मृत्युर्वै प्राणिनां ध्रुवः ॥[૧] (સંસ્કૃત કેહવત)

મોહતની આગલ સૌ નાચાર

મોહતની જગો ખાલી છે

મોહતનુ તેડુ ૮૭૮૫

મોહતનુ તેડુ ભલુ, પણ રાજાનુ બુરૂ

Death rather frees us from ills than robs us of our goods (અંગ્રેજી કેહવત)

મોહતને મુરત નહિ હોય (અથવા) મોહતને કાંઈ મુરત હોય?

Death keeps no calendar (અંગ્રેજી કેહવત)

Sorrow an' ill weather come unsent for (સ્કૅાચ કેહવત)

De dood kent geen' almanak[૨] (ડચ કેહવત)

Dōden blæser ei Lyd for sig[૩] (ડેનીશ કેહવત)

The coming of rain, and the going of life, are known to none (તેલુગુ કેહવત[૪])

મોહતનો દારૂ નહિ

There is no medicine against death (અંગ્રેજી કેહવત)

Il y a remède à tout fors à la mort[૫] (ફ્રેંચ કેહવત)

A todo hay maña, sino á la muerte[૫] (સ્પેનીશ કેહવત)

Er is hulp voor alles, behalve voor den dood.[૬] (ડચ કેહવત)

Der er Raad mod Alt, uden mod Dōden[૭] (ડેનીશ કેહવત)

There is no remedy for death, no danger for the doctor[૮]

---

૧ Death is certain to all living creatures Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 447 ૨ Death keeps no almanack

૩ Death does not blow a trumpet

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 339

૫ There is a remedy for everything but death.

૬ There is a remedy for all things save death

૭ There is help for everything except death.

૮ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p 7

મોહતનાં ફાંફાં મારવાં
મોહતમાંથી માદમાં (અથવા માદગીમાં) આવવુ ૮૭૫૦
મોહબત હએ જસી મસાન જ્યે સોઈ હએ ઇનસાન એસી બીકટ હએ રસાન કીનમે ના કુછ પવબન.
મમર[1] ને મુમાનુ નાખે હગર.
મમમ કરે મગમ.
મગમ કરે જમમ
મગમ મુર્તી ૮૭૫૫
મમયનો મુઓ ને સ્ત્રીનો રાંઓ પાઠો દરતોજ ઠરે.
મમમવારનો મુઓ ને આતવારનો રાંઓ (બેઉ ખરાબ.)
મગા બેદનેકુ પણુ દીવા ઉદાનેકુ
મછ ભુત ને શકા ચાકણુ
મચાય ત્યાં છ ચાય. ૮૮૦૦
મતર કરતાં (અથવા મતરથી) તતર વધે.
માંકડ ચાચર, જૂ ને જતિ એ માર્યાનુ પાપજ રતી. (અથવા) માંકડ મચ્છર, જૂ ને જતિ એને મારવામાં પાપજ નથી.
માંકડ, ને વળી મુછો આવી.
માંકડ (અથવા માખી) મારે તે માણુસ મારે
માંકડ માદરો મતકારો ચાંચર માદરો ચતકારો (અથવા) ચાચર માદરો ચતકારો માકડ માદરો મુછમો. ૮૮ ૫
માંકડ મુછો, ને માંજરો, જેને દેડે ન હોય બાલ તે જો સામે મળ્યો તો નિશ્ચે જીવનો કાળ (અથવા) માંક મુછો ને માજરો જેને દેએ નવ હોય વાળ તેના શુકન જોઈને ચાલ્યે તો નિશ્ચે ખરે કાળ (અથવા) માકડો બરમુછયો નહિ જેને દડે બાલ તેને જોઈને નિકલ્યા તો નિશ્ચય જીવનો કાળ.
માંકડ સાથે પાટલો માર ખાય.

1 મગમપાર

માકડની ચરબી જેટલુ

યાને, ઘણુજ થોડુ થોડી પુજીવાલા માણસના સંબધમા વપરાયછ

માકડાને મહો ભજેથી કામ

માકડી ભેસ, ને ચાદરો પાડો, એધાણીએ કણબી વાડો. ૮૮૧૦

માકડી મહારી મા

માડણુમા ભેસ પડે, ને દેડકો આતે લાગે

માડવે ગાઓ, કે તોરણે ગાઓ

માડવો બાધવા સૌ કોઇ આવે, પણ છોડવા કોઈ ન આવે

માસ ખાય તે કાઈ હાડકા કોટે બાધે? (અથવા) માસ ખાય તે હાડકા કોટે ન બાધે ૮૮૧૫

માસ માસ ખાઈ ગયા, ને કુચા કુચા રહી ગયા.

માસ વગરનુ કાઇ માણસ હોય?

માસ હોય ત્યા છરી ફરે, હાડકા હોય ત્યા નહિ ફરે (અથવા) માસ ઉપર છરી ફરે, કાઈ હાડકા ઉપર છરી ફરે?

The knife should be applied where there is flesh [1]

Will the knife operate where there is no flesh ?[2]

The knife seeks the fleshy parts (તામીલ કેહવતો [2])

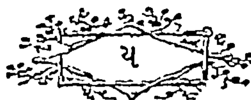
માસની જબાન, જેમ બોલે તેમ સરખી [3]

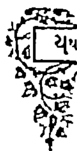
માહે પેઠાનો મારગ નહિ, ને ઉપર ઘાણુનો માર ૮૮૨૦

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 331 ૨ *Ibid*, p 289

૩ જુઓ કેહવત નાο ૨૫૧૦, રાફે ૨૩૫

યથા નામા તથા ગુણા.

યથા રાજા તથા પ્રજા.

Such is the government, such are the people. (અંગ્રેજ કહેવત.)

Qualis rex, talis grex.[૧] (લૅટીન કહેવત)

Qual es el rey tal es la grey[૨] (સ્પેનીશ કે)

As is the king so will the virtue (of the people) be (તેલુગુ કહેવત.[૩])

As is the king such are his subjects. (તામિલ કહેવત.[૪])

A cool pool plenty of fish a good king a happy people[૫]

---

૧ Like king like people.

૨ As is the king, so are his people.

૩ Carr *Tel gu and Sanskrit Proverbs* p. 321

૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p 30.

૫ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 6

यथा राजा तया प्रजा ।[1] ॥ (સંસ્કૃત કેહવત)
જૈસા રાજા, વેસી પરજા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

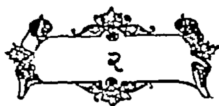
યથા લાલા, તથા કીકા.

યમુના તેજ જમુના.

યુદ્ધે લડ્જે, પણ ગુજે ન લડ્જે. ૮૮૨૫

१. As the king, so the people. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 449.

રેખપત તો રાખપત:
સ્યે તેટલું પચે
સ્યે તેને પચે.

રજનો ગજ (અથવા) રજનું મજ ને કાગનો વાઘ.

To make a mountain of a mole-hill.

He changes a fly into an elephant. (અં.)

Van kleine dingen komt dikwijls groote hinder [૧] (ડચ.)

A mulberry tree from a pumpkin plant. (કાશ્મીરી [૨])

An atom is become a mountain a mountain an atom (તામીલ કેહવત.[૩])

When it is as small as a finger nail he makes a mountain of it. (તેલુગુ કેહવત.[૪]),

રજપટ તે રખાપટ ૮૮૩૦

રજપુત ભોળો નહિ, ને ભાટેયો ન્યાત બહારો નહિ.

---

૧ From trivial things great contests oft arise.

૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 9

૩ Percival' *Tamil Proverbs*, p 17

૪ Carr s *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 148

રજપુત, ને ગરજપુત
રજપુત બચ્ચો મૂછ પકડી તે છોડેજ નહિ
રજપુતની જાનમા, ખાવુ પીવુ કાનમા, ને સુવું મેદાનમા.
રજપુતને કરમે આફત લખેલીજ ૮૮૩૫
રજપુતાણીનો રાસડો, ને કાઠિયાણીનો કાપ, વાણિયાનુ વગોણુ, ને સાધુનો શ્રાપ
રજપુતાં ને રેવતા, હાથ વછુટા જાય, હજાર વરસ સેવીએ, પણ પોતાના ન થાય
રજાલી[1] વાત, ને ઉકારે મોંઘી, (અથવા, ભારી)
રડ ગેઇ, ને રમત આવી
રડ મટોડુ ૮૮૪૦
રડ મટોડા જેવુ
રડતી ઘેર માડે, ને હસ્તી ઘેર ભાજે
રડતી જાય તે મુવાના સમાચાર લાવે
રોતા જાવે, મુવેકી ખબર લાવે (હિંદુસ્થાની કેહવત)
રડતી રાડ, ને હસતા પુરૂષનો વિશ્વાસ ન કરવો
रडती बायको व हासता पुरूष. (મરાઠી કેહવત.)
રડતી રાડનાં આસુ ૮૮૪૫
રડનીને પીયરીમા મલ્યા
રડતીના આસુ નુછાવવા (જેવી વાત)
तो रडत्याचें असू पुसतो. (મરાઠી કેહવત)
રડતો ચનાવાલો
રડન પાટલો.
રડનાર કુટનાર કોઇ મલે નહિ ૮૮૫૦
રડનાર, કે પડનાર, કે કેડેનુ ચહડનાર (કોઇ ન મલે)

[1] હલકી

રડરી રૂવાશે, ને કુટગે પીળારો.
રડાકુટાનો રોટલો.
રડી રડીને જીવ અરધો કરવો.
રડે રાણુ રોદરો ને બાઈ માદર બ્યાજ (અથવા) બાઇ માદરો રોદરો, ને બાઇ માદર બ્યાજ ૮૮૫૫
રણ ચડ્યો રજપુત છપે નહિ.
રણ વખત વાડમાથી કાદડીને મારવુ
રણમાં નહિ હોય તે ક્યાંથી

માને એ ન ઇમા નહિ ગયો હોય તે ઘરાતનની કોટ બડાઇ મારે

રણિયુ પાછુ જાય પણ સણિયુ પાછુ ન જાય
રત વિના ફળ ન હોય. ૮૮૬૦
રતન ઉકરડામાંથી છાંટીને લેવું
રતી વના પતિ નહિ.
રતીને સાર પરબત[1] ખોયો.
રતે[2] ખીલે મોગરો ને રતે આવે ફુલ રત વગરનુ સઉ કીએ તે સઉ ફુલે ફુલ.
રતે તો લીંબોળીએ મિઠી થાય. ૮૮૬૫
રથી આમસ ત્રીસ ત્રીસ દીવા.
રથીએ રથી સાથે પદાતીએ પદાતી સાથે, ને સવારે સવાર સાથે યુદ્ધ કરવુ એમાં માન.
રમત મેલો અસીસે ને જાઇ ને પૂત પોદરો નચિવે
રમતા પંખી.
રમતો રામ. ૮૮૭૦
રમાણુ કોઇ ન જાણે રડાણુ સૌ જાણે
રયા સોનીના કાંટાના જેવી સાચવટ

૧. પરવત પાહાડ. ૨ રતે મોસમ પર.

રળતાના રોરા[1], ને રોટલીના રોગના
    આવે રૂડા ગાર રૈનાગેનર ગાર લાગે એ મતલબે વપરાય છે
રળતો દીકરો વાહલો હોય
રળતાં રોટલો મળે, પણ ઉંધો નીચો હાથ પડે તોજ રોટલો મળે ૮૮૭૫
રળ્યા રળી ક્યાં ગયા હતા? તોકે' ઘેરના ઘેર, ને બાંકડા બેઠ[2]
રળ્યા રળી ક્યાં જઈશ? તોકે' ચાલે તેને હાટે વાણીઆ
રળ્યા રળી રળી આવ્યા, ને સોના સાટે ફરી આવ્યા
રળ્યા! તોકે' ઓળખીતા નથી મળ્યા
રળ્યા રોગ ધુળ મેળવ્યા ૮૮૮૦
રળ્યો રોટલો કુતરે ખાધો
    What the good wife spares the cat eats. (અંગ્રેજી કેહવત)
રળે તે મળે
રસ ગળે ને કટકા પડે (ગોળ સેવનતાણ)
રસ્તાની ઓરડી સહુ કોઇ ઝુરે (અથવા) પાદરની ઓરડીને સહુ કોઇ ઝુરે
રસ્તાનો કુવો, કોઇ ખાળે કોડુ, ને કોઇ મિઠો કરે[3] ૮૮૮૫
રસ્તામા ઝાડ રોપ્યુ, ને સોના ટોલા કાઢવા
રસ્તે જતા હેઠ વળગે
રહેજરતી ગઢના રવરતા છોકરા (અથવા) વણુતી રાડ, ને અધર્મી છોકરાં.
રહી તે લછ્મી, ને ગઇ તે પીડા
રહે ઝોપડીમે, ખાબ દેખે મેહલકા ૮૮૯૦
રહે તો આપમે, ને જાય તો સગા બાપમે (અથવા) રહે તો આપથી,
  નહિ તો સગા બાપથી પણ નહિ
    If a woman be chaste she may live in the street of harlots (તામીલ કેહવત[4])

---

૧ રેરો—રોજગાર, ધંધો, કમાઇ
૨ એની સમજણ માટે જુઓ "કવિતક મલા અને બોલ વચન," સફે ૧૫૪
૩ જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૦૩૧. તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૬૯
૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p 354

Women if confined at home by faithful guardians are not really guarded but those women who guard themselves by their own will are well guarded. (મનુ.[1])

રખી રહે તો આપસે નહિ સબે બાપસે (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રહો તો રાખું ને જાવો તો બાંધુ

રહો દેવ રહો દેવ તેથી કાંઇ દેવ રહે?

રાઈ ઉપર મરી દાસ્મે ઘર ચાલે?

રાઇ રમનમાં પડ્યું ૮૮૯૫

રાઇ રોટલો કરવો.

રાઇના પાહડ (અથવા પર્વત) રાતે ગયા. (અથવા) રાઇના પાડ તો રાતે વહી ગયા. (અથવા) રાઇના ભાવ રાતે ગયા.[2]

Gone is the goose that the great egg did lay (અ ૩)

રાઇની ભાજી ને મઉના સાંદા.

રાઇનો પર્વત ને પર્વતની રાઇ

Magnifying a rape seed into a mountain (તામીલ કેહવત.[3])

राइचा पर्वत व पर्वताचा राव (મરાઠી કેહવત)

રાઇસે પરબત હોના (હિંદુસ્થાની કેહવત)

રાઇના પાતરી. ૮૯૦૦

રાખ ને રોડું[4]

રાખણવાળા રામ છે

રાખનાર રામ તો મારનાર કોણ?

(ફારસી કેહવત.) دسمن اگر قویست نگہبان قویتر است

રાખપત તો રખાપત

રાખે તેનુ છે. ૮૯૦૫

---

1. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 136.
2. મિની સમજણ માટે ગુપ્ત કવિતા માળા અને બોધ વચન," પાર્ટ ૧૯૫.
3. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 160 ૪ વાણ

રાગ[1] એટલો દ્વેષ, દ્વેષ એટલો રોગ

રાગ, પાપ, ને પારખુ, નાડી ને વળી ન્યાય, તરસું, તતરસુ, ને તસકરસું, એ આઠે આપ કહાય

રાગ વિનાનો ગારેડી, નિરધનનો પુરાણ, નગરો સગલાને ગુણ કરે, તે આટા ગુણગા જાય

રાઘવજીનું નાદમરણ

દક્ષણી મહાદા દાદાજોડ કરવાના રાજ્ય મા ત્રપગાઇ રાયને ગુજરાતના ગામો લુટ્યા હતા તેનો વખતે એ સાંભળી સમજતો

રાજ ગયા મગત્યા પાછા નહિ આવે ૮૯૧૦

રાજ નહિ હમે પાપાબાઈકા

રાજ ગોદરી, ને ગધે ગોદરી

રાજ્ય કાજ મેલા છે

રાજ્યાની કુંવર, ને ગોટલી પર હુકર.

રાજ્યાની રાણ, ને ગોટલી પર સાહણ ૮૯૧૫

રાજલીને બદલે પુતલી છે

રાજા કજાજ, ઓર મુલક ટેકુ

રાજા ગરજકે ગોઠિયે, જોગી ધુણીકે મિત્ર, વેસ્યા જરકી અસતરી, જરે વેસ્યાકા કથ

રાજા ત્યા બજાર

રાજા થઈને લુટી લેય તો પ્રજા કોણને કહે? ૮૯૨૦

When the ruler of a village forcibly takes away another man's wife, to whom is he to make complaint? (તામીલ કેહવત[2])

રાજા દાને, ને પરજા સ્નાને (પુણ્ય મેલવે)

રાજાકા દાન, પરજાકા સનાન (હિંદુસ્થાની કેહવત)

---

1 ગુસ્સો 2 Percival's *Tamil Proverbs*, p 141

રાજા કરે તે સૌ જાણે પણ ગરેદ કરે તે કોઈ નહિ જાણે.
રાજા ને માંકડા (બરાબર.)
રાજા બાલક ને માટો મનીખ (બરાબર.)
No help if the king is angry (તામીલ કેહવત [1])
રાજા બોલાવે કાડી આવે. ૮૫૨૫
રાજા બોલાવે, કાડી આવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
રાજા (અથવા મિયાં) બોલ્યા ને દાઢડી હીલી
राजा पाले दल हाले (મરાઠી કેહવત.)
રાજા બોલે તે ન્યાવ, ને પાસો પડે તે દાવ.[2]
The will of the ruler is weighty (તામીલ કેહવત.[3])
(ફારસી કેહવત) هر عیب کہ سلطان بہ پسند د هنر است
રાજા ભોજ
રાજા મિત્ર નહિ દમણી પવિત્ર નહિ.
Fire and water are bad friends for a man to have, so is the friendship of a king[4]
રાજા રાખે દસ, ને વેદ રાખે મસ (તો જીતે) ૮૫૩૦
રાજા રાજા, અને પ્રજા સુખી
રાજા રાવણના પણ અહંકાર રેહ્યા નથી
રાજા! રૈયત ભુખે મરેછ! તોકે ખાંડ કાંમ નહિ ખાતાં!
રાજા વગરની નગરી સુદણી.
રાજા વડે રૈયત કે રૈયત વડે રાજા! એક બીજાને ખેચી ગયા ઉંદર મટી જાહજા. ૮૫૩૫

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 9
૨ જુઓ કેહવત ના ૧૪૧ તથા તેને મળતી કેહવતો, સહુ પાસ.
૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 365
૪ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 4.

રાજા વડે રૈયત, ને રૈયત વડે રાજા

The king is the strength of the weak, crying is the strength of children. (સંસ્કૃત કેહવત [1])

રાજા, વાજા, ને વાંદરા, એને જેમ ભંભેરીએ તેમ ભંગે.

Sport not with a king, nor with fire, water and elephants (મલબારી કેહવત [2])

રાજા હમારા ધણી, તો તમે હમારા ધણીયાણી!

રાજાથી તો છુડી, પણ ઓરોથી સરદાર

રાજાજીની જગ્યા પર દેડકાજી આવ્યા ૮૯૪૦

A cat sits and mews in the place once occupied by the royal elephant. (તામીલ કેહવત [3])

રાજાદંડ જગ જુએ, પણ ગ્રહદંડ કોઇ નહિ જુએ

રાજાના કુવર રડતા જાણીને આળો ન કરે

રાજાના કુવર રીસાય, ત્યારે ઘોડાની ઘોડારમા જાય

રાજાના દઝ્યા, ને વરસાદના પઝ્યા (અથવા, લપસ્યા) ની શરમ નહિ

રાજાની દીવાલી, ને મશાલચીનો ધાતવાર ૮૯૪૫

રાજાની નીત ફરે ત્યારે રૈયત સુખી ન રહે.

રાજાની નીત સારી રહે તો નગરી આબાદાન.

રાજાની રાણીને કણુવટર્યા[4]નો રોટલો ભાવે, (અથવા, ખોલ ખાધાનુ મન થાય)

રાજાનુ બળ સેના છે

રાજાનુ રાજ ગયુ, ત્યારે જોગીનુ તુમડુ જાય તેમા શી નવાઈ? ૮૯૫૦

રાજાને અંતે નર્ક

રાજાને કાન હોય, પણ શાન ન હોય

---

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 220

૨ *Ibid*, p 207 ૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 88

૪ કણુવટયુ — પડયો ખડયો પગે ચંપાતો અનાજ

રાજાને ખજાને ને તમારે મોઢડે.

મોટી ફીસ્વારી કરનારના સંબંધમાં બોલાય છે

રાજાને ખોળે બેસીને રાજાની દાઢી પીંખે

છમો માથે બેઠે વસણી તાવી બોસેટ (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રાજાને ગમી રાણી, (તથા, ગમે તે રાણી,) ને છાણાં વીણતી આણી.[1] ૮૮૫૫

That s the word which pleases the king; she is Rambha who is loved by her husband (તે. કે ૨)

Ones own home is always the pleasantest and she is loveliest whom one loves best [2]

(ફારસી કેહવત.) هرچه آن خسرو کند شیرین بود

રાજા ખુશી આર રાની હુઈ (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રાજાકે ભાસે સે રાની (કચ્છી કેહવત.)

રાજાને ઘેર આનંદ, તો રાજાને ઘેર આનંદ.

રાજાને ઘેર છોકરો આવ્યો તોકે હા કે ના તોકે હા.

રાજાને ઘેર છોકરો આવ્યો, રાજી તોએ રાજી ને ન રાજી તોએ રાજી

રાજાને ઘેર મોતીની શી કમી!

રાજા કે ઘર મોતીયોંકા કાલ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રાજાને ત્યાં દીકરો આવ્યો તો રાજી કે નારાજી! ૮૮૬૦

રાજાને બેસણે બેસીએ પણ કલવારીને બેસણે ન બેસીએ.

રાજાનો વજીર રાવણીયો તે ઘુમન રોપાવે.

રાજે કહ્યું કે છીં હવે તો કોર ભરવું રાત અને દી.

રાજે છોડી નગરી મન માને સો પાય (અથવા, મન માને ત્યાં જાય)

માણસના મોટા પુરે બોલાય છે

રાજા છોડે નગરી, જે ભાવે સો લે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

1 મિત્ર મહાનુ મિત્ર મિસાલને માટે જુઓ લીલાસનની "મો ઉપર મેર" નામની કવિતા. 2. Carr s Tel gu and Kanada Proverbs, p 821.

3. Hill Proverbs of th I habitant of the Chittagong Hill Tracts, by Capt. Thomas Herbert Lewin p. 14

રાણ[1]ના માર્યા ફોક. ૮૯૬૫
રાણા મામા કરતા કાણા મામા સારા[2]
રાણાજીના અણારા.
રાણાના જણ્યા તે રાણાજ
રાણાને કાણો કેમ કેહવાય?
રાણી ઈચ્છે પરને,[3] ને થાય રાણીના વરને (અથવા) રાણી ચિતે તે પરને, ને થાય રાણીના ધરને ૮૯૭૦
કોઈનુ ખરાબ ચાહીએ તો આપણુજ ખરાબ થાય તે દર્શાવવા બોલાયછે
રાણી જાયા, કે બીબી જાયા
રાણી જાયા ગયા, ને બીબી જાયા આવ્યા
રાણી જાયો કડછો હલાવે, ને લોડી જાયો હોકમ ચલાવે, (અથવા, મેલવે)
રાણી જાયો પૂત.
રાણી રાણી રે હટયો ઉંચક, ઘેરમા કમોદની ગુણ આવી! ૮૯૭૫
રાણીજી રાણીજી ગીત ગાઓ! તોકે' એ ચાર જણ માહરા ડાયા સાહો!
રાણીને આગલે ખોટો હીરો પણ ખરો ગણાય
રાણીને બોલાવીને ચોરે ચહડ્યે, ને દાસીને બોલાવીને ખુણે પેસીએ.
રાણીનો સાલો!
રાવનકા સાલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
રાણીનો સાલો, તેને કોણ કહે ગોરો કે કાલો? ૮૯૮૦
રાની ખાકે સાલે (હિંદુસ્થાની કેહવત)
રાણીનો સાલો, ને દીવાસલીવાલો

---

૧ રાડ
૨ જુઓ કેહવત ના૦ ૫૧૪૮, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૭૩-૭૪
૩ પારકાને

રાણીનાં કાંસ્કુભી ધીતાં
  થાને દુખ બધાને હોયછે જ્યારે દુખથી બદન ગમી જાયછે ત્યારે
    હાથના આંસુ પીવા પડેછે
રાણીનાં ચીર ને ધોબીનાં ભસોતિયાં.
  राजाचें वैसणें तें परटाचें गा— पुसणें (મરાઠી કેહવત)
રાણીનાં લગન, ને સોલસે વધન.[1]
  There are thousand obstacles in the way of Vighnesvara s marriage. (તેલુગુ કેહવત.[2])
રાત અને વાત નીપતાં નીપે નહિ. ૮૫૮૫
રાત અંધારી ને તલ કાલા સે વાણિયા તાદરા ને તાદરા.
રાત અંધારી ને ભેસ કાલા.
  When candles are out all cats are grey (અંગ્રેજી કેહવત.)
રાત અંધારી ને મગ કાલા નહિ જણાય સસરા ને સાલા.[3]
રાત અંધારી ને મગ કાલા, ને સે રે ભાઇ તાદરાના તાદરા.
રાત કોઇના બાપની છે? ૮૫૯૦
રાત છે અંધારી ને તલ છે કાલા, પાછલે બારણેથી લાવુંછું, લે વાણિયા.
રાત ત્યાં વાસો. (અથવા) રાત પડે ત્યાં વાસો રેહવું
રાત થોડી ને વેશ ઘણા ને જોવા ભસ્યા તેર જણા. (અથવા) રાત થોડી, ને વેશ ઘણા. (અથવા) રાત થોડી, ને વેશ ઘણા, ને એક ખાતલે ત્રીસ જણા.
  રાત થોડી, ને વેસ જિયા. (કચ્છી કેહવત)
  रात्र थोडी सोंगें फार (મરાઠી કેહવત)
  રાત થોડી, સોંગ બહોત. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
રાત નીપે પણ વાત ન નીપે.

---

૧. સરખાવો કેહવત નાં૦ ૪૫૮૩, ત્યા તેને મળતા કેહવતો, સર્ફ ૪૫૫.
૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 842.
૩. જુઓ કેહવત નાં૦ ૮૪૩ ત્યા તેને મળતી કેહવતો, સર્ફ ૫૩.

રાત ને દાહડો કાંઇ સરખો નહિ હોય. ૮૯૯૫
રાત બધી દલ્યુ, ને કોડિયામા ઓસાર્યુ.
રાત રાણી, ને વહુ કાણી
રાતની પુઠે કાઇ રાત નથી આવતી
રાતનુ માર્યુ હાડીમા
રાતનો રાણો, (ચોર કે ઘુવડ) ૯૦૦૦
રાતના ઉઘ નહિ, ને દિસના ભુખ નહિ, (એવી બેચેન હાલત)
રાતના ઘી ખાઈને દિસના ડોઢુ નહિ થવાય
રात्रीं खाती तूप, सकाळीं पाहती रुप (મરાઠી કેહવત)
રાતી પાઇ
વગર બીસાદની નજીવી જેવી વસ્તુના સબધમા વપરાયછ
રાતુ આતશ જેવુ
Red as fire (અગ્રેજી કેહવત)
રાતુ ભુડ ૯૦૦૫
રાતુ સુરણ જેવું
રાતે ચુડે રતાજલી, ને એક ચુડે સત્તરમી આણી
રાતે ચુડે (અથવા, સાટલે) રાડ, ને લેઈ ગઇ પાસેર ખાડ (અથવા)
રાતે સાલ્લે રાડ, ને પાસેર લઈ ગઇ ખાડ
રાતે બીલાડી મોર દેખે
રાતે બોલે, ને દીસે ફોક. ૯૦૧૦
Words spoken in an evening, the wind carrieth away, in the heat of conviviality men are apt to utter that which should be little regarded (અગ્રેજી કે)
The Shekh's custom is "yes" to-day, and "no" to-morrow (કાશમીરી કેહવત ૧)

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H Knowles, p 194

રતે નિદ્રા દિસે કામ કઇ વખત લઇએ હરીનાં નામ ?
રાનમાં ઉંદિવાણું જો મિઠાં હોય તો કોહલાં કઇ જતાં મેલે ?
રાનમાં ગયા ત્યાં રોક્યા ને પછુ બોલ્યા ત્યારે ઠોક્યા ચાંદો ને સુરજ
બે શાખી[1] ને હમારા રૂપિયા (અથવા, હમારૂં લેહણું) બાકી
રાશે ઉદ્યા રાતમાં.
રામ જાણે કે દેવ છે કે પથ્થર છે ૫૦૧૫
રામ ઝરૂખે બેઠકે સબકા મુજરા લેત, જૈસી જાકી ચાકરી, વૈસા
વાકુ દેત
રામ ધણી, કે ગામ ધણી.
રામ નામ જપના પરાયા માલ અપના.
રામ રામ જપના ઔર પરાયા માલ અપના. (હિંદુસ્થાની કે)
રામ નામ દેના ઔર જો આવે સો લેના રામ નામ દુવાઇ ઔર
બોજનમે મિઠાઈ રામ નામ બાઝ, ઔર જાતકે પખવાઝ રામ
નામ બાકા ઔર બગલમે નાકા
રામ નામ લીયા ખુબ કામ કીયા. ૫૦૨૦
રામ નામમાં બરકત ને તેથી ઉલટાંમાં હરકત
રામ ને રેહમાન એક (અથવા, એકના એક.)
રામ ને વગર મુરતે જઇએ ગામ. (અથવા) રામ રોજનું રૂડુ
નામ, ને વગર મેહનતે (અથવા મુરતે) જઇએ ગામ.
રામ બાણુ (ઔષધ વગેરે)
માને, કારગત લાગુ પડતો.
રામ બોલો દેવ બોલો, ને મરવાના તે મરવાના. ૫૦૨૫
રામ મહિનો ને દે રોજે[2]
માને કંઇ નહિ.

---

1 શાખી.
2. સરખાવો કેહવત નં. ૮ ૧૫ તથા તેને મળતી કેહવતો, ઇ૦ [illegible]

રામ માદી શામ માદી, ને નાહનકો (અથવા, બાન કુવર) એમે કાન બાધી. (અથવા) રામ માદી, શામ માદી, દઇપણુના પેટમા દુખે, પથારીએ સૌ પડે, ને રાધ્યુ ધાન કોઈ ન મુકે (અથવા) ગામ માદી, સામ માદી, દેગણીના પેટમા દુખે, ને પથારીએ સઉ પડે, પણ રાધ્યુ ધાન કોઈ ના મુકે.

રામ રગડો
યાને, ગોધ્યાડ'.

રામ રમી જવા

રામ રક્ષે તેને કોણ ભક્ષે? ૯૦૩૦

રામ રાખનાર તો કોણ મારનાર?[1]

રામ રાખે તેને કોણ ચાખે?
What God will no frost can kill (અંગ્રેજી કેહવત)

રામ રાજ્ય, ને પ્રજા સુખી

રામ રામ! ગધેડી માહરી તમારે ગામ, તો ખબર આવી હમારે ગામ

રામ રામીનો મેલો પુરો થયો ૯૦૩૫
એ૦ માણસના મોહત પુઠે તેને ત્યા બાહેરના માણસો ભેગા મલેછે તેમના જવા પછે આમ બોલાય છે

રામ લછમણનુ જોડું

રામ લકા આવ્યા હતા, કે આવશે?

રામ વનવાસ ગયા ત્યારે સીતાનુ હરણ થયું

રામ વનાના પેખણા,[2] કોણને કહીયે દેખણા.

રામચનીકુ યાર, તોકે' કીસ ગલીકુ ૯૦૪૦

રામજીકે આસરે ટકી લગ જાય તો લગ જાય.

રામની રખ્યા

રામની રક્ષા, ને સીતાનો (અથવા ભીમનો) દોરો

---

૧ જુઓ કેહવત ના૦ ૧૮૩૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૧૬૬
૨ પાખડ, ફેલ

રામનુ નોતરૂ ભરતને ફળ્યુ
રામનુ બાણ પાછુ ફરે નહિ ૫ ૪૫
રામનુ રાજ
  राम राम करणें (મરાઠી કેહવત)
રામનુ રામાયણ કરવું
રામનુ રામાયણ કરે એવો
રામનુ રામાયણ થઇ ગયુ
રામનુ સમર્પું ભરથને ફળ્યુ ૫૦૫
રામને નામે પથ્થર તરે.
રામને રસવુ નહિ ને સીતાને દસવુ નહિ.
રાયણુ સો વરસ વગર ફલતી નથી
રાવણ પીખણા ૫ વા.
રાવણુના કુવા ને ખોદતાં (અથવા ખણુતાં ખણુતાં) મુવા. (અથવા)
  રાવણુના કુવા ને પુરતા પુરતા મુઆ. ૫૦૫૫
રાતરે ખાય ને દેવરે સુવે.
રાસ્તી બોલે તે રાજ વાતરે (અથવા) રાસ્તીનાં બોલતાં રાજ પામે
રાસ્તીનો જાણુનાર ખોદા છે
રાહની બેગી ને જ્યાં દીધી ત્યાં પેઠી
  રાહ જેનારને / રાહ લાગેછે તે મતલબે વપરાયછે
રાહના આ ! કાઈ રાહમાં અટકવાનાં છે! ૫૦૬૦
રાહનાં પાણી રાહે જાય.
રાહુ ચન્દ્રને લેપે
રીછને દિસે મુવાલાની શી ખોટ!
રીઝે તો ચાટે, ને ખીજે તો ખાય
રીઝે તો રાંકનો ને ખીજે તો અપેડીનો. ૫ ૬૫
રીત માગે તે રીસ્તરડી ને ઘરણ માગે તે પીંજારડી (અથવા) રીત
  માગે તે પીંજારડી, ને ઘરણ માગે તે રળતી

રીતની જોગે બોને, ને વગર રીતની રુએ
રીતમાં રેહટિયો, ને બેહગામણીમા પારસો
રીતમા હું, ને ધગેણાના તું
રીસ ને પાણી નીચે ઉતરે ૪૦૭૦
રીસની આગલી, ને હગીયાની મુઠી (એ બેઉ બરાબર)
રીસામણાં, ત્યા મનામણા
રીસે બળતો કુંભાર ગધેડીના કાન આમળે
રૂની પુણી (અથવા, પુમડા) જેવું (સફેદ, હલકુ, વગેરે)
રૂઠેલા માબાપ ફરી લાવે માયા, રૂઠેલો વેદ ફરી સુધારે કાયા ૪૦૭૫
રૂઠો ઘા એરણ પર, ને બુઠો માટી શાંડ પર
 ફુકલ ચોટ નેહાઇ પર (હિંદુ કહેવત)
રૂઠો મેઘ દીવાસે આવે, નહિ તો બળેવ એઠન બાજે ધરીને લાવે
રૂડે નામ, કે ભુંડે નામ
 Great vices, as well as great virtues, make men famous
 (અંગ્રેજી કહેવત)
રૂડે બોલે રાજી નહિ, ને ભુંડે બોલે દલગીર નહિ, બેહસ્તની ખુશાલી નહિ, ને દોજખની દલગીરી નહિ
રૂડે રૂડુ, ને ભુંડે ભુંડુ ૪૦૮૦
રૂડાનાં રલિયાત, ને ભલાના ભાગદારી
રૂથી મહને ખુટી, ને મેહતી મહને વેહતી
રૂદે રડાવીએ, પણ લોક ન હસાવીએ
રૂનનો હાકમ લોહડાના ચના ચવાડે (એવો જુલમ કરવો)
રૂપ રૂપના અવતાર ૪૦૮૫
રૂપઇજીની પછવાડે નોલિયો ચાલ્યો!
રૂપજી કરે રૂપાલા, ને વહુને (અથવા, પેટમા) થાય ઉછાલા.
રૂપજી રડા, ને કરમનુ ખાય

રૂપની રડે ને કરમની ખાય ને વગર કરમની તે ગોલા ખાય (અથવા કરમ વગરની દેશાવર જાય.)

Beauty will sit and weep fortune will sit and eat.(તા.કે [1])

રૂપ રૂએ કરમ ખાય. (કચ્છી કેહવત)

રૂપે રોવે ભાગ ખાવે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

રૂપની રડે ને કરૂપની ખાય. ૯૦૯

રૂપની રૂડી પણ કરમની ભુંડી.

રૂપને રડે ને કરમને ખાય!

રૂપિયા ભરે ખાપર ત્યારે એક આવે નાગર.[2]

રૂપિયા હોય હાથમાં તો વેલા કર રાતમાં

રૂપિયાનો પાલખો, ને મારવાડીનો દીવાલો. ૯૦૯૫

રૂપિયે રૂપિયો વધે ને ખાધે ખાય વધે

રૂપિયો ખોટો તેમાં શરાફનો શું વાંક!

રૂપિયો ખોટો થવો. (અથવા) રૂપિયો ખોટો છે.

રૂપે કાલાં પણ કરમે કાલા નહિ.

રૂપે રૂડી પણ કરમે[3] ભુંડી ૯૧૦૦

રૂપાંના ધારકા[4] જેવો ચેહરો.

યાને ઘણો ખુબસુરત.

રૂપાંની કમર કરીને આવવુ

યાને દેશ પરદેશથી કમાઇને આવવુ

રૂપાંનો દાદર ને સુનાનુ દોરડુ

રૂપાંના પતરા જેવુ (ચળકતુ કપાસ વગેરે)

રવાન રવ્વડવાં (અથવા, રખડવાં) ૯૧ ૫

યાને રખડી રેહવુ

---

[1] Percival *Tamil Proverbs*, p. 44

[2] જુઓ કેહવત નાં ૭૫૯૮, સફે ૬૬૧

[3]. કરમ—કામ કચ્છી. [4] ધારકો—લોટો.

રૂવા એટલા આધરાં પડે ત્યારે છોકરા મોહટા થાય.
રૂવામા રાખ પાણી
બચ્ચાને ઉછેરતા ઘણી મેહનત પડેછે તે બતાવવા માટે આમ બોલાયછે
રૂવામાથી સોય કાહડી
રેડે ત્યા રેલા, નહિ ત્યા વેહલા (અથવા) રેડે ત્યા રેલા, નહિ ત્યા ઉજાડ ખેડા
રેતમા નાવ ન ચાલે ૫૧૧૦
રેલ ને છેલ, ને પાણી આબાદાની
રેવડી દાનાદાર.
રેવો માહગો રલી આવ્યો, ને સોના સાઠ કરી આવ્યો (અથવા) રેવો રલે, ને સોના સાઠ કરે
રેશમની સાડીને લાનકલાથનુ થીગડુ
शालजोडीला रकटयाचें ठिगळ (મરાઠી કેહવત)
રેહટિયામાની વાત ૫૧૧૫
રેહનેકા ઘર નહિ, ઓર મિયા મોહલેદાર
રેહશે નામ એક સાહેબનુ
રહે નામ અલ્લાકા (હિંદુસ્થાની કેહવત)
રેહશે રામનું નામ, કે બે ઘર બ્રાહ્મણના
રૈયત રાજા રામની પણ ન થઈ (અથવા) રૈયત રાજા રામચદરની નહિ થઇ
રૈયતની સો ફેરી, તો હાકમની એક ફેરી. ૫૧૨૦
રોક ભાઇ ઠોક, ને ઉધાર ભાઈ સરક
રોકડો હરમાન
રોકડા કરતા વ્યાજ વાહલુ
રોકડે રોક, ને બોહણી ઠોક
रोख ठोक, भवानी चोख (મરાઠી કેહવત)

રોકડો પરખાવવો ૫૧૨૫
રોગ ને વિયોગ, વધાર્યો વધે
રોગનુ ખોળિયુ
    બિનવસી માણસના સંબંધમાં વપરાય છે
રોગનુ મૂળ ખાંસી ને કજીયાનુ મૂળ હાસી (અથવા) રોગનુ ઘર ખાંસી ને કજીયાનુ ઘર હાંસી
    A dry cough is the trumpeter of death. (અંગ્રેજી કેહવત.)
રોજ ઘરમાં કલેશ થાય, તેથી મોતીનુ પાણીએ નીરે
રોજ રોજ મરે, તેને કોણ (અથવા ક્યા લગી) રડે ? ૫૧૩૦
    Do any weep when deaths are of daily occurrence? (તામીલ કેહવત[1])
    Who are the mourners over people that die every day? (તેલગુ કેહવત[2])
    सदा मरे त्यास कोण रडे? (મરાઠી કેહવત)
રોજનુ રોઈ, ને મહિનાની છટ
રોજનુ (અથવા દાહડીનુ) લાવ્યુ ને ભવનુ ભાગ્યુ
રોઝું સમેધે નિમાજ ગલે પડે
રોટલા ખાઈને ઓટલા ભાંગે
રોટલા ખાવા ને ઓટલા સેવવા. ૫૧૩૫
રોટલાની કોર ભાંગવી નહિ વાડી છેદવી નહિ ને ભૂખ્યા રહેવું નહિ.
રોટલાની ખાનારી ને ઓટલાની બેસનારી.
રોટલી ખીચડી ખવાય છે કાંઈ સોનુ રૂપું ખવાય છે?
રોટલી વડે રાખ ને ધુમાડાના કવાબ
રોટલો આપે પણ ઓટલો નહિ આપે ૫૧૪
રોગી ત્યાં યોગી નહિ ને યોગી ત્યાં રોગી નહિ

1 Percival *Tamil Proverbs* p 390
2. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 226.

રોટી દેવી, પણ બેટી ન દેવી
રોડા મિઠા હોત તો શિયાલવા કાઇ રેહવા દેત નહિ.
રોતી રાડ, ને હસતો હાલો, એનો કદી ન વલે દાહડો
રોતી હતી, ને પીયરીમા મ’યા ૫૧૪૫
રોતો જાય તો મુવાના સમાચાર લાવે.
રોતાએ પરોણો, ને હસતાએ પરોણો
રોપજો આબા ને આમલી, રખે રોપતા તાડ, સો વરસની ડોગી થઇ, પણ કદી ન જોયો કાલ[1]
તાડનુ ઝાડ ઉગવામા ઘણુજ ધીમુ હોયછે, તેથી તેનુ ફલ બીજી પેહડીએ કદાચજ ખાઈ શકાયછે
રોવેથી રાજ ન મલે
રોહીણી ગાજે તો દાડિયો નહિ વાજે ૫૧૫૦
રોહીણી ગાજે તો બોહતેર્યું ભાજે
યાને, રોહીણી નક્ષત્રમા જો ગાજવીજ થાય તો વરસાદ બોહતેર દાહડા સુધી દૂર જાય
રોહીણી રેલાય તે સારી, કે તપે તે સારી
રોહીણી રેલે, કે ઠેલે, (અથવા, તપે)
રગ ગયા, પણ ઢગ નહિ ગયા (અથવા) રગ જાય, પણ ઢગ ન જાય
રગ રાજા, ને પોત પ્રધાન ૫૧૫૫
રગ વગર પગ નહિ બને
રગના ચટકા હોય, કાઇ કુડા હોય? (અથવા) રગના ટુચકા, કુડાં ન હોય (અથવા) રગની ચટકી હોય, કાઈ કુકુ નહિ હોય
રગમા ને પોતમા એમા વાક હોય
રગમા ભગ (અથવા) રગમા ભગ કરવો
રગમે ભગ કએણુ (કચ્છી કેહવત)

---

[1] ફલ આવવાનો વખત

રગા મગા મા કરે બદા મદીકા તારા ૫૧૬૦
રમાયુ એટલુ રડાયુ ને ધોયુ એટલુ રોયુ
રંગીકુ કેહતે નારંગી, ખારાકુ બોલતા મિઠા વાહડીકુ બોલતા છુરી ને ખાડીકુ બોલતા ગાડી એસે લોક અનાડી
રંમ્યા તે રમ્યા ને પામ્યા તે પારખ્યા.
રજનો ગજ સો ગજ (અથવા) રજનુ ગજ

If you long for pleasure you must labour hard to get it [1]
To make a man of yourself you must toil ; if you don't you won't [1] (ચીનાઈ કેહવતો.)
(ફારસી કેહવત.) بی رنج گنج میسر نمی شود

રડાપણુ તો રોકડુ એવાતન ઉધાર ૫૧૬૫
રડી લડતી દમે ગપ તી દમે ગમર પરકી ખબર રખતી દમે.
રડીકા માર સદા ખૂવાર ફોરોકા બીધુના જુરીકા માર.

સોટીકા વાર સદા ખૂવાર. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

રાંક ઉપર શી રીસ ?
રાંક કરતાં લાઠિયો સારો
રાંક રૂઠયો રસોઇ અભડાવે. ૫૧૭૦
રાંક રોડ પ્રાણુ શોસ.
રાંકના હાથમાં રૂવો તોડે વાવ ખોદાઉ કે કુવો (અથવા) રાંકને સાપજો રૂવો ખોદાઉ વાવ કે કુવો
રાંકનુ કશુ અપરાધી માને ?
રાંકને પેર રતન સાંપડ્યું

રાંક ને ઘરે રતન. (કચ્છી કેહવત.)

રાંકને ત્યાં રતન નહિ છાજે (અથવા) રાંકને પેર રતન (નહિ શોભે.) ૫૧૭૫
રાંકને બેસાડે તો અ— ભરે

[1] Scarborough's *Chinese Proverbs* p. 3.

રાકને રીશ બહુ, સાધુને ચીડ બહુ
રાકનો ગોલ.
રાકનો દુશ્મન ભિખારી.
રાકનો બેલી રામ, ને કાકુને કપાળે ડામ[1] ૫૧૮૦

God himself is the help of a family in extremities (તામીલ કેહવત[2])

રાડ એવી આડી, કે જાય ઉભી ખાડી
રાડ કહીએ ત્યારે છી— સાભલવી પડે (અથવા) રાડ કહીને છી— સાભલવી.

He who says what he likes, hears what he does not like (આ મેઝ કેહવત)

રાડ કુભાર્યા, મેળે સાલા, ગત આધારી, બલદિયા કાલા, સીમાડે ખેતર, પગે વાલા, દુખ કોને કહુ કથાગના જાલા.
રાડ કોઇની થઇ નથી, ને થવાની નથી
રાડ ગુણ બત્તીસ, ને લીમ ગુણ છત્તીસ ૫૧૮૫
રાડ ગાડી, પણ રાડના લુગડાએ ગાડા ?
રાડ તહને બાવાને દેઉ, બાવા કહે હુ તૈયાર છુ, તોકે' કેહવાનુ, પણ આપવાનુ નહિ
રાડ તાહરો રોટલો, ને ઘડતા ભાગ્યો
રાડ તાહરો રોટલો રડતા કેમ ભાગ્યો ? તોકે' એમનો એમ.
રાડ નાતરે જાય, ને ધણી વલાવવા જાય ૫૧૯૦
રાડ ને ગા— કોઇના નહિ
રાડ ને ગા— બરાબર
રાડ ભોયરામા નાચે પણ કાઇ છાની રહે ?[3]

---

૧ જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૯૭૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૧૮૫
૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 39
૩ જુઓ કેહવત નાં૦ ૭૬૦૦, સફે ૬૯૮

રાંડ માહરો રોટલો, ને પડતાં ભાગ્યો (રોજ એનું એ)
રાંડ માહરો રોટલો ને બાઇ માહરૂ વ્યાજ ૫૧૯૫
રાંડ રખડી, ને ભાગ્યા હાથ.
રાંડ રઝળી ને પાથરી મીથુ ને મેહમ જતા પરેલ દીઠું
રાંડ રડે, કે કરે.
રાંડ રહી તો રાબ નહિ મળી ને રાબ મળી તો છાસ નહિ જડી.
રાંડ રાંડી ને ઘોડે પાખર માંડી. ૫૨૦૦
રાંડ, સાંઢ ઔર અરણી ભેસાં ઓ વિખરે જબ કરના કેસા? માર ખુધા[1] ઔર કર સુધાં. (અથવા) રાંડ, ભાંડ ને ભેસાં તે વીફરે તો કર્યે કેસા? (અથવા) રાંડ ભાં— ઔર હરણાં ભેસાં, ઓ બીફરે તો કરના કેસા?
રાંડના માર્યા કોક ગયા.
રાંડના વાલા કાશી ગયા, ગલા ખેતમાં ડુબી મુઆ.
રાંડ[2]ની જાતને ખાસડાંને તસ્બે રાખેલીજ ભલી
રાંડની બુદ્ધિ પાણીએ ૫૨૦૫
રાંડની રાંડ જાય ને ગોઠલેની — જાય.
રાંડનો વાહેલો વરકુન ગયો ને ગયા તલાવમાં ડુબી મુવો.
રાંડનો વાહેલો વિક્રમ કાશી ગયો.
રાંધ્યા પછી રાંડ રસે, ને રાંધ્યા પછી બલતું બલે. (અથવા) રાંધ્યા કેડે રસે, ને રાંધ્યા કેડે બલે. (અથવા) રાંધ્યા પછી રાંડ સમરે, ને રાંધ્યા પછી ચુલો સમરે

After the food has boiled the fire burns well, after the caste has been lost [a man's] sense comes.[3] (તે. કે)

---

૧ ખુધુ—અલી લાકડી. ૨ સ્ત્રિયત.
૩. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 69

રાડવા પછી આવેલું ડાહપણ (અથવા) રાડવા પછે ડાહપણ આવે ૯૨૧૦
The woman became wise after the death of her husband (તામીલ કેહવત [1])
રાંડી કુડી ને માથા મુડી, હાથે પગે અડવી[2] થઇ, ને ધણીની ઓસ્યાલી ગઇ
રાડી કે પ્રભુને ખોલે પોંહચી.
રાડી તેને આતવાર શુ, ને દિતવાર શુ?
રાંડી, ને ઘોડે પલાણ[3] માંડી.
રાડી પૂત શાહજાદા ૯૨૧૫
રાડી પૂતા શાહજાદા, અને બાપ મુવા એટલે દીકરા ઉમરાવજાદા (અથવા) રાડી પૂત શાહજાદા, ને મા મરે તો ઉમરાવજાદા
રાડી રડે, કુડી રડે, ને સોલ ભઠિયારી છેડો, (અથવા, મોહડુ) ધરે
રાડી રૂએ, માંડી રૂએ, પણ સાત ભરથારી[4] તો મહોએ ન ઉઘાડે.
રાડી રોરો, ને હૈયા ચોરો.
રાડી રાડની છોડી, ને ગરાસ્યાની ઘોડી ૯૨૨૦
રાડી રાડને પગે પડ્યા, તોકે' હુ એવી તુ!
રાડી રાંડનો જમાઈ
રાડી રાડના[5] ભવના ગયા, ને સોહવાસણના રમવા ગયા
રાંડીને પગે માડી પડી, તોકે' માહરા જેવુ થજે! (અથવા) રાંડીને ઘેર માડી ગઇ તોકે' આવ બેહન તુએ માહરા જેવી થા!
રાડે કારેલા વધાર્યા ૯૨૨૫
રાડે જણ્યા રતન સરખાં.
રાંડે રાધ્યુ, ને કરમે ખાધું
રાડે[6] હાથે રખડી, ને ખાડે હાથે મોડ.

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 72
૨ બોડી ૩ જીણ ૪ સાત ભરથારવાલી.
૫ રાડી રાડના બચ્ચા ૬ રાડેલે

રાંદ્રિ રડે, ને કદ્રિ ખાય.

રાંધણપુરનો ઇજારદાર. ૫૨૩૦

રાંધણી વગરનું ઘેર નહિ હોય

Communautés commencent par bâtir leur cuisine[1] (ફ્રે.કે.)

રાંધનારની પોતી ધુમાડે.

રાંધ્યામાં રંધાય નહિ. (અથવા) રાંધ્યાને ફરીથી રંધાય નહિ.

No sweetness in a cabbage twice boiled, or in a tale twice told. (અ મેળ કેહવત.)

રાંધ્યું ધાન રહે નહિ.

રાંધ્યું વરે પડે ને બોલ્યું બહાર પડે. (અથવા) રાંધ્યું વસે ને બોલ્યું બહાર પડે. ૫૨૩૫

રાંધરૂ ને ખાધરૂ ને કોયલીનુ બાંધરૂ

રાંધે એક ખાય બીજો

One beats the bush and another catches the bird. (અ. કે)

Uno leva la lepre, un altro la piglia.[2] (ઇટાલિયન કેહવત)

Der Eine fängt den Hasen der Andere isst ihn.[3] (જ. કે)

Den Ene jager den Anden æder Haren.[4]

Een pløier en Anden saaer den Tredie veed ei hvo det faaer[5] (ડેનીશ કેહવતો.)

When the clever lady had fried the cakes in Ghi, the patient lady walked off with them in her lap.

(તેલુગુ કેહવત.[6])

---

1. Communities begin by building their kitchen
2. One starts the hare, another catches it.
3. One catches the hare, and another eats it.
4. One hunts the hare, and another eats it.
5. One ploughs, another sows, who will reap no one knows.
6. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 51

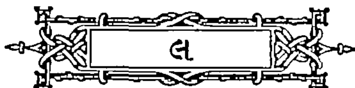
The cat steals the rice, and the dog comes and eats it[1]
One generation plants the trees under whose cool shade
another generation rests (ચીનાઈ કેહવતો[2])
(ફારસી કેહવત) کوهرا فرهاد کند ولعلرا پرویز یافت

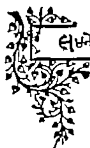
રાધે તે રાણી, ને કામ કરે તે દયાણી[3]
રાધે તે રાણી, પાણી ભરે તે લોંડી

---

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 22 ૨ *Ibid*, p 142
૩ ચાકરડી

લખને લેવુ ને ખવાડીને ખાવું. ૫૨૪૦

લઈ ઉસકા દઈ નહિ ને માગુ ઉસકી પપડી લઈ લકડ તેવું છોડ.[૧]

યાને જેવું લાકડું હોય તેવું તેનું નાદનું મોહડું ભાર પડી શકે એ ઉપરથી એકને પેસ પડતાં, અને પોંહચી વળતા માણસો વિષે એમ બોલાયછે

લકડ સીંગડી લકડી, કયુંકયુંપાલકા ઠોમ ભિસ્તી ઉઠ લે ગયા જરા ન આયા ધોકા!

લકડી આગલ બકરી નાચે (અથવા) લકડીસે બકરી કુદે. (અથવા) લકડીયાંસે બકરીયાં કુદે

Like a monkey dancing for fear of the stick.[૨]

The foot puts the stick in motion, as that moves, the monkey dances. (તામીલ કેહવતો.[૩])

If you shake the stick the monkey will dance (તે. કે[૪])

---

૧. ઊધુ ૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 332.
૨. *Ibid*, p 235.
૪ Carr's *Telugu Proverbs* Supplement, p. 27

Before a turning-lathe a thing cannot remain crooked (બ ગાલી કેહવત[1])

(ફા. કે) گر نبودی چوب تر فرمان نبردی گاو و خر

લકડીકે બલ બકરી નાચે (હિ દુસ્થાની કેહવત)

લકડેકા બજારમે કપડેકા બજાર ૯૨૪૫

લકડેકા લડુ, ખાય ઓબી પસ્તાય, ન ખાય ઓબી પસ્તાય

A cocoanut which cannot be chewed (તેલુગુ કેહવત.[2])

લખણ પડા લાખા, ને સો વરસના સાખા.

લખણ લખેસરીના, ને કરમ ભિખારીનાં.

લખણનુ લાડકુ

લખતની લખતી શુ કરે આઇ, ને વેમાયનો કુતરો, બીલાડો, ને વાદરો જમાઇ. ૯૨૫૦

લખતે લહિયો નિપજે, ભણુતે પ ડિત થાય, પરખે ઝવેરી નિપજે, વહડતે પટેલ્યો થાય

લખતો ભુલે, ને તરતો ડુબે.

લખત ગ લખપતિ, ને વાચનાર ઘે—

લખતા નહિ આવડે તેનુ નામ નિશાળ્યા કે મુરખ હજામ ?

લખતા લહિયો, ભણુતા છૈયો, વાંચતાં પ ડિત હોય, લડતા શેઠિયો નિપજે, તેનુ કલ[3] ન પુછે કોય ૯૨૫૫

લખમી ચાલ્લો કરવા આવે ત્યારે કપાલ (અથવા, મોહડુ') ધોવા જાય

(અથવા) લખમી ચાલ્લો કરવા આવી તોકે' મોહડુ ધોઈને આઉં

When fortune smiles, take the advantage (અ ગ્રેજી કે)

Quando viene la fortuna, apri le porte[4] (ઈતાલ્યન કેહવત)

---

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 132

૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 218 ૩ કુલ

૪ When fortune comes, open your door

Wenn das Glückz anpocht soll man ihm anftinn.[૧] (ડચ)
Quando te dieren el anillo, pon el dedillo.[૨] (સ્પેનીશ કે)
Lykken banker ofte paa, Tossen lader hende ved Deren staa.[૩] (ડેનીશ કેહવત.)

લખમીદાસનું ટપીશ

લખ્યા પ્રમાણે ખવાય. (અથવા) નસીબમાં હશે તેટલું ખવાશે

લખ્યા લેખ મરે નહિ (અથવા, મીટનાર નથી) (અથવા) નસીબમાં લખ્યું ટળનાર નથી.[૪]

There is no flying against fate (અંગ્રેજ કેહવત)
Traerlo escrito en la frente[૫] (સ્પેનીશ કેહવત.)
Che sarà sarà[૬] (ઈટાલીયન કેહવત.)
What is written is dried up. (કાશમીરી કેહવત.[૭])
The writing of Brahma will not fail in the least[૮]
Although oil may be washed off can the writing of Brahma be rubbed off ?[૯]
Can you efface the letters of destiny written on the skull, by shaving the head ? (તામીલ કેહવતો.[૧૦])
The writing written on the forehead never fails.[૧૧]
Will the writing written by Brahma fail ? (તે કેહવતો.[૧૨])

---

૧ When fortune knocks open the door
૨. When they offer you a ring hold out your finger
૩. Fortune often knocks at the door but the fool does not invite her in. ૪ સુરત કેહવત ના પરદ, તથા તેને મળતી કેહવતો, ઘડે ૪૦૧
૫. To have it written on his forehead.
૬. What will be, will be.
૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 251. ૮. Percival's *Tamil Proverbs* p 29
૯. *Ibid* p. 149 ૧૦ *Ibid* p. 337
૧૧ Carr *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 236.
૧૨ *Ibid*, p. 285

ललाट लिखिता रेखा परिमार्ष्टुं न शक्यते ॥[1]

ललाट लेखा न पुन प्रयाति ॥[2] (સસ્કૃત કેહવતો)

(ફારસી કેહવત) قضای نوشته نباید ستزد

જો કુચ્છ લિખા લિલાટમેં, મીટ શકે નહિ કોય, રાવણ સીતાકો હરે, રામ ભ્રષ્ટ દુખ સોહે (પ૯.)

सटावीनें लिहिलें तें टळणार नाहीं (મરાઠી કેહવત)

લખવાથી મુઓ તો લેખણી ભાજ, ને લકવાથી મુઓ તો સેજદો કર. ૯૨૬૦

લખાણું તે વચાણું (અથવા) લખાણું તે વચાણું, ને નવરે પાચડે પચાણુ (અથવા) લખાણુ તે વચાણુ, ને તલે પડે તે કચાણુ (અથવા) લખાણુ તે વચાણુ, હેઠ પડ્યુ તે કચરાણુ

All imaginations may be false, that which is written is true (તામીલ કેહવત[3])

લખે મુસા, ને પહરે ખોદા

લીખે મુસા, પહરે ખુદા (હિદુસ્થાની કેહવત)

લખો દીકરા ખાતાવહી, ને ઓરડો લેતા પરસાલ ખોહી

લખો મેહતાજી મોહટી વહી, ને ઘેર વેચતા ઓસરી નહિ રહી.

લખોની પાન, ને સુવાની ખાન. ૯૨૬૫

લગન વખતે ગધેડો છોડવો

(ફારસી કેહવત.) پیرزن سرد تا روز بارانی

લગન વેલા ઉંઘમાં ગઈ, ને પાછલથી પસ્તાવુ શુ ?

લગન સમાન હરખ નહિ, ને મોહત સમાન શોક નહિ

લગનના સોદા

૧ The line written on the forehead cannot be effaced Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 458

૨ A writing on the forehead will never fail *Ibid*, p 459

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p 148

લગનનો હોંશી લગનનું ગાય. ૮૨૭૦
લગનનો ધણી ખાય ધક્કા.
લગનનાં ગીત (અથવા ઢોલ) લગને છાજે (અથવા) લગનનાં ગીત લગનેજ ગવાય.

Every thing is good in its season (અંગ્રેજી કહેવત.)

There is a time to fish and a time to dry nets.[1] (ચી. કે.)

(ફારસી કહેવત) گر نه بوسه در از حلقه بیرون

લગનનાં લ્હગન.
લગનમાં વધન ને ચોરીમાં રંપો.
લગને મવાય, ને મરણે રડાય. ૮૨૭૫
લગને લગને કુંવારા.
લગાડું કે દેખાડું
લટકો મટકો ને સોપારીનો કટકો. (અથવા) સાસુજીનો મટકો ને સોપારીનો કટકો

નાનુભાઈનાં રોવણી લટકો કરી ચાલનાર ઓરતની ખીજ તરીકે વપરાય છે

લડે તો દેવને દીકરા આપે નહિ તો પાછા લીએ.
લડે તો નેહાલ કરે નહિ તો ખીલાઉપાડ કરે ૮૨૮૦
લડ લડકે દમસી મરે ઓર ખાનેકુ ગારદે[2] ચલે.
લડકની લાડી કરતાં સોડમાં સાવરણી સારી
લત્તોકે પીછે ઓર ભામતોકે આગે
લત્તાં સાથે મળ્યે તો ગામમાંથી ટળ્યે (અથવા) મહતા સાથે મળ્યે તો બે ગામમાંથી ટળ્યે.
લડવા બેઠા ત્યારે કોઈ ગંડ કહે, ને કોઈ છી— કહે ૮૨૮૫

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 80
૨ ભાઈપાછળની મિલકત

લડાઈ લગે તો પેસા દઉ, ને નહિ લગે તો પીછા લઉ
લડાઈ લડવી તો ખોલવુ આડું, ખેતી કરવી તો રાખવુ ગાડુ
લડાઇનુ ખોરિયુ
લડાઇનુ ઘર હામી, ને રોગનુ ઘર ખામી
લડાઇમેં લડ્ડુ નહિ બટતે ૯૨૯૦
લડાક મરઘી
લડાવી દીકરી, ને હલાવી ખીચડી
લડી છુટજો, પણ મરી ના છુટશો (અથવા) રડી છુટે તે ચાલે, મરી છુટે તે નહિ ચાલે
લડે સિપાહી, ઔર નામ સરદારકા.

The blood of the soldier makes the glory of the general (અ ગ્રેજી કેહવત)

Il sangue del soldato fa grande il capitano [1] (ઈતાલ્યન કે)

લડે સિપાહી, નામ સરદારોકા (હિ દુસ્થાની કેહવત)

લણુ[2] ગામ લીબાડુ, લણુ ભુલો જોષી, પચાસ વરસે પરણી આવ્યો, લાવ્યો ઘરડી ડોસી. ૯૨૯૫
લપડાક મારીને મોહડુ રાતુ રાખવું[3]
લપસી પડ્યા, તોકે' નમસ્કાર !
લપોડસ ખ[4] (અથવા, સ ખનાથ) લાખ! તોકે' સવા લાખ!

दे लाख तर घे दोन लाख, देतोस काय तर घेतोस काय (મ કે)

લબડતુ દણુ[5] પગ ભાજે
લરા લુતરી, ને કાલી કુતરી ૯૩૦૦
લલ્લુ મરો કે જગધર મરો, તેમા આપણે શુ ?
લલ્લુભાઇ ભરૂચ જાતી હએ, તોકે' નહિ સાહેબ! આપ જાતે હો!

---

૧ The soldier's blood exalts the captain ૨ લડાયક
૩ જુઓ કેહવત ના૦ ૩૬૬૮, સફે ૩૫૮ ૪ ગપ મારનાર
૫ ઢોરને નાહસી જતુ અટકાવવા ગલામા બાધવામા આવતુ ઝુલતુ લાકડુ

લલ્લુભાઈએ વાતમાં ભક્ષ્ય ખોયુ (અથવા) લલ્લુભાઈએ વાતમાં ને વાતમાં ભક્ષ્ય ગુમાવ્યુ
લલ્લુભાઇના જમાનાનુ
લવરી, લુલી ને લખુ એ ઘડપણમાં વધે. ૯૩૦૫
લવે લવે લાખ ને સાંભલે માહરી ગ્રભી જમણી કાખ.
લવો માદરો રસે નહિ ને એકનાં બે કરે નહિ.
લવગ એલચીની કોટડીએ તાસાં ચઢડવાનાં છે
લવગ સરખી લાંકરી, પાન સરખી પાટલી ને એલચી સરખી ટીમણી દાબડીમાં સમાવશ.
નાજુકાઇનુ રોલ પાલનારના સ બધમાં બોલાયછે
લવગની લાતી, ને કેલાંની વખાર. ૯૩૧
લવગની લાતીએ જવુ
લવગની લાતીએ ને એલચીની વખારે.
લશ્કર ને ડોસી સાથેનાં સાથે
લશ્કરમા ભેદ પાયા ગઢ પર તખુ આયા.
લશ્કરમા ભેદ પાયા ને આગુસે ગઢા આયા. ૯૩૧૫
લશ્કરથી માન સરદારને ને સરદારથી માન લશ્કરને
લશ્કરમે ગઢા આયા જબ લશ્કરમા ભેદ પાયા
લશ્કરમા ઇંટ.
લશકરમાં ઉંટ બદલાય.
લશ્કરમાં ડોસી પોઇસ. ૯૩૨
લસણ તે કાંઈ કસ્તુરીની ગરજ સારે?
લસણની બો (અથવા વાસ) કાંઈ છાની રહે?
લહુઓ બોટે તે તાલ પર
લક્ષ પ્રદક્ષણા ને પૈસો દક્ષણા.
લક્ષણવતી લાડી ને ખરે બપોરે કાઢડી. ૯૩૨૫

લક્ષ્મી કરે ઉછાલા, ને જીવને લાગા પછાડા

લક્ષ્મી ચચલ જાત છે

લક્ષ્મી છાણા વિણુતી દીઠી, ભિખતો દીઠો ધનપાલ, અમર મરતા મે સુણ્યા, વાહ રે! માહરા ઠીઠણુપાલ (અથવા) લાખ વેચતી લક્ષ્મી, ભિખતો ધનપાલ, અમર મરતો મે સુણ્યો, ભલો માહરો ઠીંઠણુપાલ [1],

લાઉં તો ખાઉં, નહિ તો બેઠાં મગલ ગાઉ

લાકડીની પુતલીથી ઘેર નહિ ચાલે ૯૩૩૦

લાકડુ ઘાલતાં માકડુ વલગ્યુ

લાકડુ ઘાલવુ, (અથવા, પેસાડવું)

ચાને, "કોઈ ચાલતા કામની વચમા પોતાનુ કામ કરાવવુ, કોઇને ત્યા પોતાના ફાયદા શોધવાની તજવીજ રજુ કરવી."[2]

લાકડુ વલે ચીરાએ.

લાકડે માકડુ મલવું.

Every scale hath its counterpoise (અગ્રેજી કેહવત)

A pao duro, dente agudo [3] (પોરચુગીઝ કેહવત)

(ફારસી કેહવત.) مردار سگان را وسگان هم او را

લાકડે માકડુ વલગાડવું. ૯૩૩૫

ચાને, બે જણ વચ્ચે ભાંજગડ થાય તેવુ કરાવવું.

લાકડે લોહડું મળ્યુ

લાકડા સાથે લાકડુ થાય, ત્યારે સુથારનુ કામ શિખાય.

લાકડાના ચુહલા પર ડામરની કહડા

લાકડાના (અથવા, મોચીના) દેવને ખાસડાની પૂજા.

A carne de lobo dente de cao [4] (પોરચુગીઝ કેહવત)

चाभाराचे देवाला खेटराची पूजा (મરાઠી કેહવત)

મોચીજે દેવકે ખલેજી પૂજા. (કચ્છી કેહવત)

---

૧ એનો સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સર્ફ ૧૧૩

૨ નર્મ કોશ ૩ A sharp tooth for hard bread

૪ To wolf's flesh dog's teeth

લાક ના બેદરામજી ને ગામ ના કાન. ૮૩૪૦

લાકડાંની તરવારે મર્દનો આવોછે

લાકડાંને બારે લાકડું ભાગે.

લાકડાંનો માર્યો ઉંચુ જુએ અન્નનો માર્યો નીચું જુએ

લાખ જાજો પણ કોઇની સાખ ન જાજો

लाख मरावी पन साख भमावी (મરાઠી કેહવત)

લાખ બુદ્ધ તે લખાણુ સહસતર બુદ્ધ તે તગાણુ એક બુદ્ધ એવી કે નદસાણુ તે ડુબાણુ ૮૩૪૫

એક જંગલની અંદર સાપ, વાંદરા અને દેડકો સાથે રેહતા હતા. એક વખત જંગલમાં દવ લાગ્યો.[1] દેડકો પુછે કે હવે કેમ? ત્યારે સાપે કહ્યું કે મારી પાસે તો લાખ બુદ્ધ છે તેથી હું તો બચી શકીશ. એમ કહીને તે દરમાં પેઠો. ને વાંદરે કહ્યું કે "મારી પાસે તો સહસતર બુદ્ધ છે, તેથી હું પણ બચી શકીશ." એમ કહીને તે એક ઝાડ ઉપર ચઢી બેઠો. પણ દેડકે કહ્યું કે મારી પાસે તો એકજ બુદ્ધ છે તે એ કે નદસાણુ તે ડુબાણુ. એમ કહીને તે ત્યાંથી નાઠી ગયો. આગ રેહવાથી સાપ અને વાંદર બન્ને બળી મુવા પણ દેડકો પોતાની એકજ બુદ્ધથી બચી ગયો.

લાખ મત લ ખડી સો મત સ ખડી પણ એક મત બિચારી બાપડી તે ઉભે માર્ગે મેલ્યાં તાપડી.[2]

લાખ મળજો (અથવા, જાજો,) પણ લાખનો પાળનાર ના મરશો (અથવા, જશો.)

લાખ મળતા નથી, ને લખેસરી થતા નથી (અથવા) લાખ મળનાર નથી ને લખેસરી થનાર નથી

લાખ મળ્યા નહિ, ને લખેસરી થયા નહિ.

---

૧ આગ લાગી.

૨ મિની શબ્દનુ માટે જુઓ "કવિતા માળા તથા બોધ વચન" સફે ૧૨૬.

લાખ રૂપિયાના બેજનજી, ને ચોલાનુ શાખ કેનુ? ૯૩૫૦
લાખ રૂપિયાના દીવાલાગા કાગેલાનુ શાખ
લાખ વાતની એક વાત
લાખ વાતની વાત, તો થોડામા કહ્યુ સાર
લાખના તુટયા કોડીએ સધાય નહિ
લાખના બાર હજાર કરવા ૯૩૫૫

He has brought his noble to ninepeene (અંગ્રેજી કેહવત)

લાખની પાન, ને બોરની બમણી (અથવા) બોરના બમણા, ને લાખની પાન
લાખની પાન, ને સોનાની ખાન
લાખની બક્ષેશ, ને કોડીનો હિસાબ
લાખની મતા, ને કોડીની સત્તા.

लाखाची मत्ता, काडीची सत्ता. (મગડી કેહવત)

લાખનુ દીવાલુ તેમા ચોલાનુ શુ સાખ? (અથવા) લાખનું દીવાલુ, તો પછી ચોલાનુ શુ વાલુ? ૯૩૬૦
લાખનુ દેવુ, ને ચોલાનુ ઓધણ શુ?
લાખનુ મનખ તેને કાખનુ કપડું હોય તો તેને ઇજત નહિ, ને કાખનું મનખ તેને લાખનુ કપડુ હોય તો તેને ઈજત
લાખના સુના કરતા ત્રાંબીઓ રોકડો સારો
લાખા ફુલાણી
લાખે દીવો, ને કરોડે ધજા. ૯૩૬૫
લાખે બેઠા, ને કરોડે ઉઠયા (અથવા) લાખે બેઠા, ને કરોડે ઉઠી ગયા
લાખે લખેસરી નહિ
લાખે લેખા, ને કરોડે નામા, ને જાતે દાહડે કાઇ ન દેખાં.
લાખે લેખા, ને કોડી ન દેખા
લાખે લેખા લખાય (એવું તવગર) ૯૩૭૦

લાખો વણજારો
લાગ આવે ત્યારે લાત મારવી.
લાગ વના મોતી વિંધાતુ નથી
લાગે ત્યાંથી ભાગે.
લાગે તેને પીડ ને નહિ તેને ભીડ ૫૩૭૫
લાગે રજ તો વધે મજ
  વાને બચ્ચાને ખરડુ ખરડુ લાગ્યુ હોય તો પોખઈને સારા ઉપર લાવનુ નિવરેઉ
લાગે લાકડા ભાગે (અથવા ફાટે.)
લાગ્યો તો તીર, નહિતો તુક્કો, (અથવા પેણુ)
  Tojours ne frappe-t-on pas ce à quoy l'on vise.[1] (ફ્રેંચ કે.)
  लागला तर तीर नाहीं तर तुक्का (મરાઠી કેહવત)
  લગા તો તીર નહિ તો તુક્કા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
  લગ્યો ત તીર નહીં તુક્કો. (કચ્છી કેહવત.)
લાજ કરોડની છે
  Die de schande niet ontziet, komt niet tot eer[2] (ડચ કે)
  When deprived of modesty there will be no sense of honour (તામીલ કેહવત.[3])
લાજ છે તો લાખો રૂપિયા છે ૫૩૮૦
લાજુ મરે ને ભીખુ જીવે.
લાજે વણસે કાજ
લાજે સંપત પામે ને લાજે મોહટી માન લાજ વગરના માનવી, તેના લાંબા લાંબા કાન.
  A good name is better than riches. (અંગ્રેજ કેહવત.)
લાડ ને તાડને સીદરાજે સાથે કાઢમાં.

---

૧ One does not always hit what one aims at.
૨. Who fears no shame, comes to no honour
૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 287

લાડ[1] મોધા, ને ફજેતી મોઘી ૯૩૮૫
લાડ, મોહડ, ને મેવાડા, ત્રણે નાતમા ઢેડવાડા
લાડ લડાવે તેજ રડાવે
લાડ લાકડા, ને ખેડાવાલ કુહાડા.
લાડ સુક્કાં ઝાડ, ને દવે કુહાડા.
લાડકા બેટા ગાંઝ્યા ૯૩૯૦
લાડકા લોહડકા, ને માથે બોડકા
લાડબાઇ લુહવારડી, ને કાખમા માગી બુહવારડી.
લાડવા મલ્યા કે બ્રાહ્મણ રલિયાત.
લાડવો નથી કે તે ખાઈ શકાય
યાને, સેહલ વાત નથી કે તે પાર પાડી શકાય
લાડી પાડીના નિવડે વખાણ. ૯૩૯૫
લાડીએ લાડો છેતર્યો, આખમા છે બે ફુલા, પણ મુલજી મૂળે દેખતા નહિ, હમે રે નથી ભુલા। (અથવા) લાડીએ લાડાને છેતર્યો, આખમા બે ફુલા રે, મુલચદભાઈ મુલગુ ન દેખે, હમે નથી ભુલા રે।
લાડુ ખાવાનુ કામ નથી
યાને, અઘરૂ કામ છે
લાડુબાઈ લટકાલા,[2] ને હુ કુટુબની ઘરડી, ઘી ગોલની વાત ન જાણે, બેઠા થુલી ભરડી
લાડે લાડે લીડકા
લાડે લીડા, ને —ના ટીલા ૯૪૦૦
લાતે નહિ મારે, ને વાતે મારે
લાધ દે, લગામ દે, લાધનેવાલા સાથ દે
લાધ દે, લધામણ દે, લાધનેવાલા સાથ દે, બેઠનેકા ટટ્ટુ દે, ખાનેકા લડુ દે, ઓઘનેકા પટ્ટુ દે (અથવા) લાધ દેઓ, લધામન દેઓ,

૧ વાણિયાની એક જાત ૨ લટકાવાલા

બેસનેકુ સાજ દેઓ રામનાથકી ખરચી દેઓ, ઓર રામનાથ પોંહચા દેઓ (અથવા) લાખ દે લખામન દે લાખનેવાલા સાથ દે ઓખનેકા પદુ દે બેઠનેકુ ટટ્ટુ દે ખાનેકા લડુ દે જગનાથકુ પોંહચા દે

Must I tell you a tale, and find you ears too? (ત. કે.)
O Physician! have you hot water in your bag? (ત. કે.[1])
લાખ દે લાખન દે દાંતનવાલા સાથ દે. (હિંદુસ્થાની કેહેવત)

લાભ થાય તે ગેરલાભ સાર
લાભ ધારણ લાભોઓને, ચોકીવાલા જાગોને.[2] ૪૪૦૫
લાભાછ લાભ.
લાભેછ લાભ ક્યારે? તોકે સપોસપ પડે ત્યારે
લાલ કુવરજી પરમાનંદ, ને પારકે પૈસે કરે આનંદ.
લાલ ચણોટી જેવુ
લાલ ત્રાંબાં જેવુ (ચીસ્ત, વગેરે.) ૪૪૧૦
લાલ તુરી જેવુ
લાલ બુજરગ!

Like ordering the well to be filled up when the rope was found too short. (તેલગુ કેહેવત[3])

લાલ બુજરગ હાથી પારખવા ગીયો તોકે શુ૮ કેઈ ને પુછ્યુ કીયુ!
લાલ મોટાં જેવુ
લાલ ભૂત જેવુ ૪૪૧૫
લાલ લાખ તોકે સવા લાખ
લાલ લાલ લાકડી ઉઠ જેવો ટોલો, કાછિયાંની વાડીમાં, કુતરાંનો ટોલો.
લાલ ચોળી જેવુ

---

1 Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 81
2 વિની ક્યવસ્થા માટે જુઓ "કવિતા માળા અને મિત્ર વચન," ક.૨૨૧.
3 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 188.

લાલ વાવટો મુકવો
He lights his candle at both ends (અ મેળ કેહેવત)

લાલ લીગરા જેવુ ૯૪૨૦

લાલજી લટકાગ
શીખ્યાનીખોરા માણસના સગ મમા વપરાયછે

લાલજીકા લડુ ગોપાલજીકુ ભાવે

લાલભાઈ લાબા, ને પીરભાઈ પોદલા. (અથવા) લાલભાઈની લાબી, ને પીરભાઈની પોદલી

લાલભાઇની લાકડી, ને ડાયાભાઈનો જુતો, ખાડગરની બીકથી બેસ કેહતા સુતો

લાલા લાલા મર ગયે, રેહે ગયે મખ્ખીચુસ, લેના દેના મીલે નહિ, ઓર લડનેમે મજબુત ૯૪૨૫

લાલાકા ઘોડા, ખાય બોત, ચલે થોડા

લાલાજી ગાય, ને લીલાજી સાભલે

લાલિયા રે લોલ, જ્યા વાગે ઢોલ ત્યા લાલિયા લોલ!

લાલિયા રે લોલ, ને લાલિયો પરણે તો વાગે ઢોલ!
નફ્ફટ માણસને માટે બોલાયછે

લાલિયો પરાપર ૯૪૩૦
યાને, તચાક અને લાહેરીખોર માણસ

લાલિયો લડો, ને કેશવો વડો.

લાલી તાહરે લેખે, ને લોક તમાશા દેખે (અથવા) લાલી તાહરે લેખે, ને કોઇ ના દેખે

લાવ ધોબી માહરો વાગો, કલઈ, કછોટો, ને ધાબો

લાવ ભાઈ ટકો!

લાવ લાકડી કુતરાને હાકુ. ૯૪૩૫
It is an easy thing to find a staff to beat a dog (અ કે)
Tosto si trova il bastóne per dare al cane [૧] (ઈ કે)

---

૧ A stick is soon found to beat a dog

લાવડો બનાવ્યો મે ને ખાધો તમે
લીએ ત્યારે ખોલરે,[1] ને આપે ત્યારે ઓટલે.
લીખનાં પહડના ચાતુરી એ તીનો બાતાં સહેલ કામદેન મન બશકરન અમન ચહડન મુશ્કેલ.
લીખે મુસા પરેહ ખુદા.
લીજીએ એસા દીજીએ પણ બીકા બેપાર કીજીએ. ૫૪૪૦
લીધા લાડ ને ખાધાં ખાસડાં. (અથવા) લીધા લાડ, ને ખાધાં ખાસડાં ફરી નહિ આવે
લીધી અમીરી ને આપી ફકીરી.
લીધી વાત મુકવી નહિ.
લીધુ લાકડ કીધું બેરાધુ
લીધે લાસો ને ભરે દરદાસ. ૫૪૪૫
લીપેલી ઓસરી ગોખવી.
(ફારસી કેહવત) مرد یک سخن
લીબુ નિચવવુ
લીમ નહિ આપે તો કાકો આપે ને કાકો નહિ આપે તો લીમ આપે.
લીમડાને સો મન શાકરમાં સીચે, તોપણ કડવો ને કડવો.
લીમડાનો વા કડવોજ હોય. ૫૪૫૦
લીમડાના ખેતમાં ટપે ટપે શાકર નાખ્યે પણ મિઠું નહિ થાય
લીયા ઉસકા દીયા, ઉસમે નફા તો ક્યા કીયા?
લીલા લેહર કરવું
લીલી ટોપી નીખારી ને નહિ ભજે તે ભિખારી.
લીલી સાંખલીને જેમ વાલ્યે તેમ વલે. (અથવા) લીલુ લાકડું જેમ વાળે તેમ વળે. ૫૪૫૫

---

૧ ખિસ્સે.

લીલી પીલી વાદલી રે વરસો વીરાને ખેત, બાઇને ઘેર ગેઈતી તે ભોજાઇએ કાટલે ભર્યાં પેટ (અથવા) વરસ આદરા મેઘ, આદગ ભાઈને ખેત, ને ભાભીએ કાટલે કુટલે ભર્યાં પેટ

એક ભાઈને ઘેર તેની બેહેન ગઈ તેને તેના ભાઇએ "પાનશેર, દસ શેર આપજે" એમ અનાજ આપવાને પોતાની ધણિયાણીને કહ્યુ પણ તેનો ઉલટો અર્થ લેવાનુ ફાવવાથી ભોજાઈએ પોતાની નરદને દસ શેર વજનના પથરા બાધી આપ્યા, જે લેઈ જતા પોતાના ભાઈના ખેતરમાથી પસાર થતા તે ઉપલી કેહવત બોલી

લીલી પાખ ને કંઠે કાલો, ને રામ રામ ભજતો સારો

લીલી સુકી પડવી

He has tasted both the sweet and the bitter (ચીનાઈ કે[1])

(ફારસી કેહવત) ضرب دستی ندیده است

લીલું કજર.[2]

As green as grass (અગ્રેજી કેહવત)

લીલુ ગાજર. ૯૪૫૦

બિનઅનુભવી અને મૂરખ માણસના સબધમાં વપરાયછે

લીલુ છમ.

લીલુ નાલિયેર, ને સુકો ગોલ (અથવા) જુનું નાલિયેર, ને નવો ગોર,[3] જજો હોણ, ને આવજો પોર (અથવા) લીલું નાલિયેર, ને જુનો (અથવા, સુકો) ગોર,[3] ને આવજો હોણ, ને જજો પોર.

લીલો બાલલ્યો બલે ?

લીલા પેહર્યા નથી, ને પીલા છોડ્યાં નથી (અથવા) લીલા છોડ્યા નથી કે પીલા પેહર્યા નથી.

યાને, કાઈ પેહર્યું ઓઢ્યુ નથી, મોજ મજાહ કીધી નથી

લીલા લેહર, ને જમવાના ઘેર ૯૪૫૫

1 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 343

2 ઘાસનુ તણખલુ 3 ગોલ

લીલાં વનમાં સુકા પશુ.
લુખી રોટી ખાઇએ પણ સુવાનું તો સુખ જોઇએ
લુખાં ઘાનની પેઠે વલગી રેહવુ
લુખાં લાડ શાને!
લુગડાં ફાડી ચીથડાં કર્યાં. ૬૪૭૦
લુગડાંની અંદર સો નાગાં.
લુચ્ચાની દીવાલી. (અથવા) રોગાની દીવાલી.
Knaves are in such repute, that honest men are accounted fools. (અ મિ૦ કેહવત.)
લુચ્ચાની પાનસેરી ભારી
લુચ્ચાનો (અથવા ચોટનો જુઠાનો) પીર.
લુચ્ચો જગતથી ઉંચો. ૬૪૭૫
લુટનો માલ વિના કીંમતે વેચાય
લુટનો વરો, ને ધાડની આપપત (અથવા) લુટની આપપત, ને ધાડનો વરો
લુટમાં ચરખો પણ ગનીમત.
લુટમે ચરખા ગનીમત.
લુટકા મૂસલભી બહોત હમે. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
લુટવું ગામ ને લાખ્ખા મોહવારડી!
લુટાયા તો લુટાયા પણ ચોર તો દીઠા! ૬૪૮૦
લુટાયા પછી ભય શો?
લુટાયા પછી ભો નહિ ને આથમ્યા પછી અસુર નહિ.
લુટાયા પછીનો ભો કેવો!
લુંડી નવાબ! તોડે નવાબ
લુણ વિના જેવું લુખ્ખુ અન્ન, મા વિના તેવું બાપનું મન રોમાં વછુટી જેવી ભૂગલી તેવી મા વિનાની દીકરી એકલી. ૬૪૮૫
લુણીની ભાજી, ને લવણ વધારી.

લુલાને પાલવો, ને આલસુને હાકવો[1]
લુલી રાડના લગન, ને સોલમે વધન
લુલી લપ કરે, તો વાંસો ધપ કરે

Nao diga a lingoa, por onde pague a cabeça[2] (પો કે)

तोंड करी नाता गा— ग्वाय लागा (મગઠી કેહવત.)

લુલી લગડી ધનકોળાઇ, ને આધલા સાથે થઇ સગાઇ ૯૪૯૦
લુલી વાસીદુ વાલે, ને સાઠ્ઠી સાહી રહે (અથવા) લુલી વાસીદુ વાલે, ને સાત જણુ સાહવા જોઇએ
લુલીની લપ ગલી, કકરતી કોકે ભરી (અથવા) લુલીની લપે કકરતી ખોલે ભરી.

By a slip of the month, a bundle of food on back (તે કે[3])

લે કાકા ખીચડી!
લે તાહરી ઘોડી, ને મે તો નોકરી છોડી!
લે તાહરી છાલી, ને હુ તો માહરે ચાલી! ૯૪૯૫
લે ખુધુ, ને કર સુધુ
લે બે ધડા, ઓર કર બે ધડા, ઓર સવા પેસાકા ઘી દે!
લે રે બાઇ કોડિયુ, કર રે બાઈ દીવો, તાહરૂ નામ જાનકી, તો માહરૂ નામ જીવો!
લે રે બ્રાહ્મણ લેતો જા, ને આશીર્વાદ દેતો જા!
લે રે મોહડા લપોલપ! ૯૫૦૦
લે લાખ, તોકે' સવા લાખ
લે લીમ લે, પાવલાની એલચી, ને બે આના તુ લે
લે લોટી, ને માર લગોટી!

---

૧ હાકી કાહડવો
૨ Let not the tongue utter what the head may have to pay for
૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 237

લેખણના ગોદા ડાંગના ભટાકા કરતાં વધુ છે
લેણદાર લાડકો બે થાળી ને એક વાડકો. ૫૫૦૫
લેણા વિનાનું કોઇ પેટે પડતું જ ના.
લેણું હોય તે લાકડાં પાસેથી ખાય. (અથવા) લેણું હોય તો લાકડાંમાંથી પણ લેય (અથવા) લેણું હોય તો લાકડાં આપે.
લેતી લાજી ને મોકલતી ગાજી
Dar he honra, o pedir deshonra.[1] (પોરચુગીઝ કેહવત)
લેતી વખત હીરા, ને આપતી વખત વીરા.
લેતી વખત દીકરો, ને આપતી વખત બાપ ૫૫૧૦
લેતો ભુલે કે દેતો (અથવા આપતો) ભુલે
લેતા લેવાય, ને આપતા અપાય.
લેના ઉસકા દેના નહિ.
લેના ઉસકા દેના નહિ ને મગે ઉસકા સિર ફાડુ
લેના દેના ખેરસલ્લા ઓર લડનેમે મજબુત (અથવા) લેના દેના ખેરસલ્લા ઓર પીંઆણા બેતિરા ૫૫૧૫
લેનાના દેવા થવા. (અથવા) લેવાના દેવા થવા.
A las veces do cazar pensamos, cazados quedamos.[2] (સ્પેં કે.)
લેનેક દેને પડે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
લેને ગઇ પૂત, ઓર ખો આઈ ખસમ. (અથવા) લેવા ગઇ પૂત, ને ખોઇ આવી ખસમ
Many go out for wool, and come home shorn.
The camel going to seek horns lost his ears.
The ass went seeking for horns, and lost his ears. (અ. કે)
Qui va chercher de la laine revient tondu.[3] (ફ્રેંચ કે.)

---

1 To give is honour to beg dishonour
2 When we think to catch we are sometimes caught.
3 He who goes to collect wool may come back shorn.

Mancher geht nach Wolle aus und kzommt geschoren selbst nach Haus.[1] (જરમન કેહવત)

Así acontescen cosas récias, como ir á la plaza y venir sin orejas[2]

El carnero encantado que fué por lana, y volvió trasquilado[3] (સ્પૅનીશ કેહવતો)

Like losing her husband, when she went to ask the gift of offspring. (તામીલ કેહવત[4])

Winning a cat you lose a cow (ચીનાઈ કેહવત[5])

પુત માગે ગૈલી, ભતાર દેલે એલી (બિહાર કેહવત.[6])

લેને દેને ગાંડુકા કામ, ઓર લડનેકુ મોજુદ.

લેનેકુ ફક્કડ, ને દેનેકુ લક્કડ.

લેનેમે લાલાશા, ને દેનેમે ચતુરભુજ. ૯૫૨૦

લેય લાલો, ને ભરે હરદાસ

લેવટાની માફક તફડવું

લેવા ગીયો બકરી, ને ખોઈ આવ્યો ઉંઠ

લેવાના કાટલાં જુદાં, ને આપવાના કાટલા જુદાં

લેવે લક્કડ, દેવે પથ્થર ૯૫૨૫

He promises like a merchant-man, and pays like a man-of-war (અંગ્રેજી કેહવત)

Au prêter cousin germain, au rendre fils de putain[7]

Au prêter ange, au rendre diable[8] (ફ્રેંચ કેહવતો).

---

૧ Many go out for wool, and come home shorn

૨ Such awkward things will happen as going into the great square and coming back without ears ૩ The deceived sheep that went for wool, and came back shorn ૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p 446

૫ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 193

૬ Christian's *Behar Proverbs*, p 187

૭ At borrowing cousin german, at repaying son of a whore

૮. In borrowing an angel, in repaying a devil

લેરી લાસો ને આપશે ઠીકો.
લેહેર ત્યાં મેહેર.
લોક લાજ તો રાખવી.
લોક શું જાણે કે કુકડી કેમ વાસેછે?
લોક હોય તે મિઠું મિઠું પાય ને અમસાં હોય તે કડવું પાય. ૫૫૩૦
લોકની દીકરી કુંવારી છે તેથી બીજીએ સાસરે ન જવું કે શું? (અથવા) લોકની દીકરી કુંવારી છે તો માદરી દીકરી સાસરે કાં જાય?
લોકની લાજે કે પેટની દાઝે
લોકને ઘેર વેહા ત્યારે આસોપાલવને ઘેર મોહકાણ.
લોકનો ટપકો માથે રહી જવો.
લોકલોક ને હાગી ઓખ ૫૫૩૫
લોકોએ તો રાજા રામને પણ નથી મુક્યા.
લોટ ખાવો ને ભસવું (બને ન બને.)
લોટા દોરી દેતા હશે કાંતો ઘોડા ગાડી ખેડતા હશે.
લોટો ને બેટો ને ધોયો ને ઝેપો.
લોઢીના ફાક્સ. ૫૫૪૦
    ઉચ્છાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે
લોંડીકા યાર ઉસકુ જુતોકા માર.
લોથપોથ થઇ જવું
લોભ કરતાં થોભ થઇ જાય.
    Grasp all, lose all. (અંગ્રેજી કેહવત.)
    (ફારસી કેહવત.) طمع آرد سردان روی زردی
લોભ ત્યાં થોભ નહિ. (અથવા) લોભને થોભ નહિ. (અથવા) લોભને કાંઇ થોભ નથી
    Much would have more. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Ninguem se contenta com sua sorte [1] (પોર્તુગીઝ કેહવત)
Quien mas tiene, mas quiere [2] (સ્પૅનીશ કેહવત)
Gierigheid is niet verzadigd voor zij den mond vol aarde heeft [3] (ડચ કેહવત)
There is no limit to desire (તેલુગુ કેહવત [4])
Riches are the fomenters of desire, the thirst after wealth is more vehement than after water (અરબી કેહવત [5])
(ફારસી કેહવત) حریص محروم می باشد
तृष्णावधिः को गतः ॥[6] (સંસ્કૃત કેહવત)

લોભનુ ઘેર પાપ. ૯૫૪૫
લોભના ગાડા હાંકવા
લોભિયા વસે ત્યા ધુતારા ભુખે ન મરે (અથવા) લોભીમા ધુતારા જીવે
A fool and his money are soon parted (અંગ્રેજી કેહવત)
El tramposo presto engana al codicioso [7](સ્પૅનીશ કેહવત)
O tramposo asinha engana ao cobiçoso [8] (પોરચુગીઝ કે)
تا کہ احمق باقی است اندر جہان—
(ફારસી કેહવત) مرد مفلس نمی شود محتاج نان
લોભી ગુરૂ, લાલચુ ચેલા, દોનુ નરકમે ઠેલમ ઠેલા
લોભી રીઝે દામે, કુલણજી રીઝે નામે, ગોલો રીઝે તાડીએ, ગોપી રીઝે શ્યામે
લોભીના લક્ષણ લોભે જાય ૯૫૫૦

૧ No one is content with his lot
૨ The more one has, the more one wants
૩ Covetousness is never satisfied till its mouth is filled with earth.
૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 38
૫ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 63
૬ Who has reached the limit of desire? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 410
૭ The sharper soon cheats the covetous man
૮ The swindler readily cheats the covetous man

લોભે લક્ષણ જાય.

લોભે લોભે વાણિયો તણાય.

Fishes follow the bait. (અંગ્રેજી કેહવત.)

લોવમ લાડી, ને બાવાજીની વાડી.

લોહડી ઉપર છાંટો

લોહડી પરની તાહરી ને ઠીકરી પરની માહરી. ૮૫૫૫

લોઢું ચુવા ખાઇ ગયા.[1]

લોઢું છે ને લોઢવાડ છે ફોડે પોતાનું

લોઢું ને ઘોડું ન વાપરવે બગડી જાય, (અથવા નવરાં પડ્યાથી બગડી જાય) (અથવા) લોઢું ને ઘોડું વાપરેલુંજ સારું રહે.

લોઢું ને લોઢવાડ આપે ગવારી.

લોઢું લોઢવાડ ફોડી લેશે. ૮૫૬૦

લોઢે લાકડું ભળ્યું

લોઢે લાકડું વલમાવવું

લોઢ ।ના ચના ચવાડવા

तो लोखंडी चणे त्यास चारतो (મરાઠી કેહવત)

લોઢાની બીલાડી સાત મણ ગોળ ખાય તોબી રોજ સુકાતી ચાલે

Could a fowl become twelve traks in weight? (કા. કે.[2])

લોઢાનું ને ઘોડાનું મૂલ નહિ. ૮૫૬૫

લોઢાને પાએ રાહુની પનોતી બેસવી

માને દુર્દશા બેસવી, માઠી હાલતમાં આવવું

લોઢાને પારસમણી અડકે તો સુવર્ણ થાય.

લોઢાનોબી વાંક ને લોઢવાડનોબી વાંક

લોઢાનાં કમાડ વાએ ઉઘડ્યાં.

---

1 જુઓ કેહવત નાં ૧૫૧૮ તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૧૩૮–૧૩૯.

2 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 118.

લોહી ને પાણી એક કરવું
લોહી પર લોહી દોડે
લોહી પાણી ઉડી જવું
લોહીનુ પાણી કરવુ
रक्ताचा मणी व रक्ताचें पाणी (મરાઠી કેહવત.)
લોહીનો ગોટ ગળી જવો. ૮૫૭૫
લોહીનાં ટીપાં જેવુ (રાતું)
લોહીમાં રોટલી ચોળીને (અથવા બોળીને) ખાય (એવું)
મતલબ વેરથી માણસને ખિયે ખાવાનો
He could e en eat my heart without salt. (અંગ્રેજી કેહવત)
લોહે લ વુ, ઠોલોહે નહિ લડવુ
માને, રીતસર લડવુ અરરીતિએ નહિ.
લંકા પામ્યા લુટવા મુસલ આવ્યુ હાથ.
લંકા બળે સદાબડી. ૮૫૮૦
લંકા બાળીને હનુમાન ભલમના ભલમ.
લંકા લુટાઇ ત્યારે અમથાભાઈ આગલ ચાલ્યા (અથવા દોડ્યા)
લંકા લુટાય ને ડોસી કહે કે મારી પુણી જાય! (અથવા) વાએ હાથી ઉભા ગયા, ને પીંજારો કહે મારી પુણીઓ ક્યાં?
"O Wángoj here the house is on fire." "Give me my little piece of matting (કાશ્મીરી કેહવત.[1])
લંકા સોનાની હતી તેમાં આપણને શુ?
લંકાની લડાઈ જીતવી ૮૫૮૫
માને, એક મોટું કામમાં ફતેહ મેળવવી.
લંકાની લાડી, ને ઘોઘાનો વર. (અથવા) લંકે લાડી, ને ઘોઘે વર.

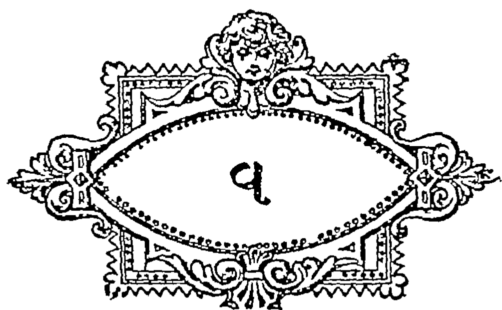
1 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 228.

લંકાની લાડી, ને લાજપોરનો વાસો.
લંકામા કુવો ખોદવા જવુ
લંકામા લાડી, ને ઘોઘામા વર
 લંકા લાડી, ને ગોગે વર (કચ્છી કેહવત.)
લંકામા લારી લુટાઇ ૯૫૯૦
લંકામા સુન્તુ ઘણુ હોય તે શા કામનુ ?
 लंका मदी सोनाचा वीटा होय पण ते आपलाला काय उपयोगाचा?(મ.કે)
લંકામા સુન્તુ, ને હાથ પગ અડવા ?
લંકામા સુન્તુ પાકે તે કાઇ આપણા બાપનુ છે ?
લંકે નારી, ને ઘોઘે વેહવાઇ
લગડાની મદદથી કાઇ લડાઇ મરાય ? ૯૫૯૫
લગડાનો વૈદ કાણો
લગડો લંકે જાય તો દુનિયા ઉંધી વલે
 A cripple may catch a hare (અગ્રેજી કેહવત)
લડીતુ મન હડી[1]માં.
લપા લેવાવા
 યાને, કોઈ બાબદસર મનમાં અતિશય ધાસ્તી પેવસ થવી
લબા સો બેવકુફ ૯૬૦૦
 Homo longus raro sapiens (લૅતીન કેહવત [2])
 Hohe Hauser sind gemeinlich unter dem Dache leer [3]
 (જરમન કેહવત.)
લાગ કહે હુ લાબો દાણો, વચમા એક ઢેકો, બે ચાર મહિના મહને ખાય, તો લાકડીનો ઝલાઉં ટેકો.
લાચ, ભાડુ, ને દક્ષણાનો ઉધારો નહિ

૧ ખોરાક પકાવવાનુ મટોડાનુ વાસણ.
૨ A tall man is rarely wise
૩ High houses are mostly empty in the upper story

લાંબા જોડે ટુંકો જાય, મરે નહિ ને માદો થાય. (અથવા) લાંબાની સુદ્ધે (અથવા લાંબાની વાંહે) ટુંકો જાય, મરે નહિ તો માદો થાય.
લાંબા દાત હોય તેના ધારો.
લાબા હાથ હોય તે કાંઇ વાડમાં ખોસાય નહિ. (અથવા) લાબા હાથ હોય તેથી વાડમાં ન ઘલાય. ૯૬૦૫
લાંબી લેખણે ધનછચાદ.
લાંબુ જોઇને ડરવુ નહિ ને ટુંકુ જોઇને લડવુ નહિ.
લાંબુ સાટકા જેવુ
As tall as a May pole (અંગ્રેજી કેહવત)
લાંબે સુથાર ને ટુંકે લોહવા
લાંબાં ધોતીયા લડબડે ને પગમાં હાથાં મરબડે. ૯૬૧

વકટ માર મારે ભરવાડો, ને વકટ રાન ખેડે વણજારો, હાંફ્લો ફાફ્લો બ્રાહ્મણનો પ્રાણીઓ, ધીરેથી લુટે બજારે વાણિયો

વકટ લેન થઇ જવુ

વકરી બાયડી ધણીને ના માને, (અથવા, ન ગણે)

વકરો વાઝિયો ન હોય

વકર્યો ઉંદર કોલ થાય, ને વકર્યો ભુડ સુવર થાય ૯૬૧૫

વખત આવ્યો ખોટો, ને બાપ કરતા દીકરો મોહટો

વખત આવે ત્યારે તખતે બેસે

વખત આવે (અથવા, પડે) બાંકા, તો ગદ્ધાકુ કેહના કાકા

  વકત પર ગધેકુ બાપ કેહના (હિંદુસ્થાની કેહવત)

વખત કરે તે કોઇ નહિ કરે

  No grief is so acute but time ameliorates it (સીસેરો)

  Time is a file that wears and makes no noise (અ. કે)

Der beste Prediger ist die Zeit.[1] (જરમન કેહવત.)

Time effects that which the virtuous cannot achieve.
(તામીલ કેહવત.[2])

The best teacher is time. (અરબી કેહવત.[3])

कालोहि बलवत्तरः ॥[4] (સસ્કૃત કેહવત)

વખત જાય પણ કેહવી રહી જાય.[5] ૫૬૨૦

Time will go, and accusation will remain.[6]

Men remain not but words last (તેલુગુ કેહવતો.[7])

Time goes words remain, a ship goes the shore remains. (તામીલ કેહવત[8])

There is no hand to catch time. (જ પાની કેહવત.[9])

વખત જોઇને વાત કરવી. (અથવા) જેવો વખત તેવી વાત.

There is a time for all things (અ ગ્રેજી કેહવત.)

Schicke dich in die Zeit[10] (જરમન કેહવત.)

Suit self to circumstances. (ચીનાઈ કેહવત.[11])

यावत् समय तावत् विधि[12] (સસ્કૃત કેહવત)

प्रसंगा प्रमाण वागणें

समयानुसार वर्तणूक (મરાઠી કેહવતો.)

1 Time is the best preacher

2 Percival' T mil Proverbs p. 390

3 Long s Eastern Proverb nd E mblems, p. 61

4 Time is stronger (than all things else.) Carr s Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 397

5 જુઓ કેહવત નં ૬૮૩ તથા તેને મળતી કેહવતો, ભાગે ૧૧૮.

6 Carr Telugu Proverbs, Supplement, p. 24. 7 Ibid p. 62.

8 Percival' Tamil Proverbs, p. 231

9 Long Eastern Proverbs and Emblems, p. 131.

10 Suit yourself to the times.

11 Scarborough s Chinese Proverbs, p. 333.

12 Suit your action to the times.

વખત તેવી વાત, ને પવન તેવી પીઠ

There is a time to wink, as well as to see

Every thing hath its time, and that time must be watched. (અંગ્રેજી કેહવતો)

Autre temps, autres mœurs [1] (ફ્રેંચ કેહવત)

Altri tempi, altri costumi [2] (ઈતાલ્યન કેહવત)

Qual el tiempo, tal el tiento [3] (સ્પૅનીશ કેહવત)

Mudado o tempo, mudado o conselho [4] (પોરચુગીઝ કેહવત)

Anden Tid giver andet Folk [5] (દેનીશ કેહવત)

વખત તેવાં વાજાં.

વખત પોતાનુ કામ કર્યો જાયછ

વખત વખતની છાયડી ૯૬૨૫

વખત વખતને ખાતો આવેછ

Time devours all things (અંગ્રેજી કેહવત)

વખત વખતને વિસરાવે

વખત વેચાયછ

વખતની ઘડી છે

Il advient souvent en un jour ce qui n'advient en cent ans [6] (ફ્રેંચ કેહવત)

Accasca in un punto quel che non accasca in cento anni [7] (ઈતાલ્યન કેહવત)

---

૧ Other times, other manners

૨ Different times, different manners

૩ As are the times, so are the manners.

૪ Other times, other counsels

૫. Other times, other folk.

૬ That often happens in a day which does not happen in a hundred years ૭ That happens in a moment which may not happen in a hundred years

વખતની વાત વખતે છાજે ૯૬૩૦

Everything is good in its season (અ મેલ કેહવત.)

વખતનાં (અથવા, વેળાનાં) કેશાં કવખતની (અથવા, કવેળાની) ભસ

વખતના ગીત વખતે ગવાય (અથવા, ગવારો.) (અથવા) વેળાના ગીત તે વેળાએજ ગવાય

વખતનાં ઢોલ વખતે વાગે, (અથવા છાજે) (અથવા) વખત પ્રમાણે વાજાં વાગે.

Da stagione tutto è buono.[1] (ઈટાલિયન કેહવત.)

Cada cosa a seu tempo.[2] (પોર્તુગીઝ કેહવત.)

When it is proper then do it. (કાશ્મીરી કેહવત.[3])

A time for adversity and a time for prosperity (તા. કે.[4])

When a time to drink wine comes drink it and when you are in a proper place sing aloud.(ચીનાઇ કેહવત.[5])

(ફારસી કેહવત) گربه نوبت به از حلقهٔ بیوست

વખતનાં વહાન

વખતે તખત ૯૬૩૫

વાને, જેવી વાત તેવી ? વખતે શોભે.

Work done at the proper time is like a king's throne. (કાશ્મીરી કેહવત.[6])

વખતે દુઆની રાત શી ?

વખતે મળે તે કેશાં.

Cada cosa en su tiempo, y nabos en Adviento [7] (સ્પે. કે.)

---

૧ *Everything is good in its season.*

૨ Everything has its time.

૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 240. ૪ Percival' *Tamil Proverbs*, p. 37

૫ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 129

૬ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 227 ૭ Everything in its season and turnips in Advent.

વગર ભાડેનાં ઘેરમાં જવુ
    યાને તુરંગમાં પડવુ
વગર લેવે દેવેનાં સાભાં સાભાં જુઠું બોલે તે બણિયા બણિયા, ફરી
  વળજો રે દુખિયા દુખિયાં. ૯૬૫૫
    એક વાણિયાનાં ઘરમાં ચોર પેઠા. વાણિયો જાગ્યો. ચોરોએ કહ્યુ કે
      અમો દાનો ચોરવા આવ્યા છિએ અને એમ કહી વાણિયાને
      પકડ્યો. વાણિયો ગભરાયો અને બોલ્યો કે "તમો મહને
      મારો ના તમુને જોઇએ એટલો દાનો હુ તમુને આપુ" અને
      દાનો તોલવા બેઠા. ચોરોએ દાનો લેવા પોછારી પાથરી.
      વાણિયો દાનો તોલવા ઉપલા શબ્દો મોટે સાદે બોલ્યો
      જાય કે પડોશીઓ જાગે. એમ કરતાં પડોશીઓ દોડી આવ્યા,
      ને ચોરોને પકડ્યા.
વગુતી રાં ને અકર્મી છોકરાં
વગે આવ, વગે બેસ, ને વગ વગરનો પાછો જા
વગે ચોરી વગે ન્યાય વગ વિનાનો માર્યો જાય.
વગે પીરસણુ વગે ન્યાય વગ ના હોય તો પાછો જાય.
વચમાં આડી રાત તેની શી વાત! ૯૬૬
વચલી વા ને ઉડી જા.
વટલુ વટલાવે ને બામણુ અભડાવે
વટલ્યો બ્રાહ્મણુ ભયનાથી શુ જાય!
વટલેલી બાહમણી તે બાયેલીમાંથી નહિ જાય. (અથવા) વટલી
  બ્રાહ્મણી ભરઅમાંથી જાય!
વટેણા વાવવા. ૯૬૬૫
    યાને, નાહસી જવુ
વટેમાગુની દયા જાણે તો વરસવાની વખત ન આવે
વટેમાગુને ધણી[1] રોકે કે પાણી રોકે

[1] ઘર ધણી.

વડ કાપે વાઝિયો, પીપલ કાપે પાપી, ગુડી કાપે ગરાસિયો, તો ડોકું નાખે કાપી

વડ તેવા ટેટા, ને બાપ તેવા બેટા [1]

A chip of the old block (અ ગ્રે૦ કેહવત)

વડ નીચે પુવાડીઆ ૯૬૭૦

વડ પડ્યો, તોકે' વડોદરૂ બલ્યું'

વડ પીપલકી છાય, સોબત બડોંકી.

વડનુ બી ૫ડે નાહનુ, પણ ઝાડ મોહટુ

વડવાઓના કાગડાબી મરી ગયા (એવુ બુઢ્ઢુ, જુનુ)

વડવાઓના પુણ્ આડે આવે. ૯૬૭૫

વડાઇના વાટા, ને પાણી પીતાં પેટ ફાટા

ઠાલી ફિસ્યાગી કરનારના સંબધમા વપરાયછે

વડી ખાવી, ને કઢી ન ખાવી

વડી વહુને બોલાવો, ને ખીરમાં મીઠુ નખાવો.

બોલાવ બડી બહુકો જો ખીરમે લોન ડાલે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

વડીમાનો ગણેશ

વડુ ગામ તે વલસાડ, સઘલાં ગામનું તારણ, પારસીઓમા કાહણજી, ને વાણિયાઓમા નારણ ૯૬૮૦

વડુ વડુ ખાવુ, ને કાણાનો શોક

વડે કાણુ, ને પકવડે કાણુ નહિ

વડે ચહડ્યા, પીપલે ચહડ્યા, તોપણુ હેઠલના હેઠલ

વડો વજીર, ને આધલો ફકીર

વડો વાક કે ગોદડે ગાઠ ૯૬૮૫

વડો વાક વહુનો

વડોદરાની નીચી નારી, ને સુરતની પણિયારી

---

૧ જુઓ કેહવત ના૦ ૬૭૫૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ફ ૬૨૦—૨૧

વર્ષાં પેદલા કાંઇ તેલ પી જવાય?
વરકારી વહુની ઉકરડે મોદકાણુ
વણુ બોલાવ્યુ બોલે, ને કુતરાંને તોલે. ૯૬૫૦
Speak when you are spoken to, come when you are called. (અંગ્રેજી કેહવત)
વણખમાં વનસ્પતિ નથી
વણજ કરો રે વાણિયા ને વણજ વેપારે વાળા, હાંસલ કરતાં મુદલ ગુમાવ્યા તો ગોલનાં પાણીએ નાળા.
વણજ વેપાર છે સૌ સધલો, પણ હિસાબ વના સૌ કુધનો દમલો.
વણજારાની મા ટાંણાં દેખે
વણસે ખીચડી હલાવી, ને વણસે દીકરી મદલાવી ૯૬૫૫
વણસે તે અણુસે ને સીવરી તે સાતરી ને હલરી તે રહસી.
વણીને મુકવુ
વદ, વાલદ, ને વકીલ વેસ્યા ખરાક રહેછે એ શોકમાં.
વદાણુ વદે, ને અનવદાણુ હોક, એ ચામડાંના જો ı, ને એ ચામડાંની ઓખ.
વધતા હાથ તે કાંઇ વા માં ઘાલવાના? ૯૬૬૦
વધતી વહુ નિવાર્યનિ અઘાય?
વધતી વહુ શુ નાતરે દેવાની છે?
વધતીનાં લખ્ખણ
કોઈ માણસને ઘણા પૈસા મલે, અને તે ઉમી જાય ત્યારે એમ બોલાય છે
Gut macht Uebermuth, Armuth macht Demuth [1] (જ.કે)
વધ્યુ ઘટયુ વા માં રેણુ ને વાડે ઉગ્યો આાબો ને આાબે આવ્યો મોહર આપણ વાત કરશુ પોર.
રાજા પાદશાહની વાત કરી રેહવા પછી સાધારણ રીતે બોલાય છે
વધ્યુ દુધ વાડે રેડવુ. ૯૬૬૫

1. Riches cause arrogance poverty meekness.

વધ્યું ગયું ઉકરડે નાખ્યું
વધાર્યું વધે, ને ઘટાડ્યું ઘટે
    [illegible]
વન ગહરે, ને વાઘ ઉગરે (એનુ અન્યોન્યાશ્રય)
વન તેવા ફળ.[1]
    [illegible] (હિન્દી કહેવત)
વન પતર્યા નગર, કે કુહાડીમા હાથો બન્યા પગર (અથવા) વન પતર્યુ, તોંડ કુહાડીમા હાથો બન્યા ૭૭૧૦
વનમા એકનુ ઝાડ પણ હતો નહિ
વનમા ગેલ્યુ, ને વાર આવે વેર
વનો[2] વાહલો લાગે
વનો[2] હોય તો વેરી પણ વશ થાય (અથવા) વનો[2] વેરીને વશ કરે
વ્યસની વ્યસનીને ખોળી લે ૭૭૧૫
વ્યાઇ વાયણુ, જાણે ભુખી ડાકણુ
વ્યાઈ વેદના કરે, ને અનવ્યાઇ ગાલવા લાગે
વ્યાજ ખોરીઓ ને દલાલ ખોરીઓ
વ્યાજ ને ઘોડા ગાળે નહિ
વ્યાજ બાધ્યા ઘોડા છોડાવે ૭૭૨૦
વ્યાજ રહે આઠ પોહર, ને માણસ રહે ચાર પોહર
વ્યાજખાઉને ઘેર નાણુ નહિ, ને વાઝિયાને ઘેર ટાણુ નહિ
વ્યાજે કાહડી ઉછીનુ આપવુ (એ કોણે કહ્યુ?)
વ્યાસ બોલ્યા વાણી, બોબલે ખાધી ધાણી, ઉપર પીધુ પાણી, ને પેટ બાંધ્યુ ટાણી
વર કન્યાના નામ મનમા સર્વે જાણે ૭૭૨૫
વર ગયો કે વલાવુ ગયુ.

---

૧ As the virtue in the tree, such is the fruit   ૨ વિવેક

વર ને વહાલો સાથે ગયા.

વર મરો કે કન્યા મરો, પણ ગોરનું તરભાણું (અથવા તરપાણું) ભરો (અથવા) વર મરો કે કન્યા મરો, કંઇ બ્રાહ્મણનું પ્રભાસન ન જાય.

زن دهقان زاید یا نه زاید مرا حاصل شد حر
مرا حاصل سد (ફારસી કેહવત.)

नवरा मरो की नवरी मरो उपाध्यास दक्षणा मिळाल्याशीं कारण
तुमचें कसेंहि असो पण आमचे तीळसंक्रांतीचे करों (મરાઠી કેહવતો.)

વર રહો વાસી તો (અથવા, ને) કન્યા ગઇ નાહસી.

વર વગરની જાન નહિ, ને કન્યા વગરની રીત નહિ. (અથવા) વર વિનાની જાન નહિ ૯૭૩૦

Is there a marriage without *dál*, or a vegetable dressed without salt? (તેલુગુ કેહવત.[1])

સે ગાજા કે કુમર?[2]

બિના લેહડે ઈંદા?[3] (બિહાર કેહવતો.[4])

વર વનાની રેહજો, પણ ઘર વનાની ના રેહજો.

વર વધા, ને વરોદરા જમ્યા.

વરઘોડે વાણિયો.

વરનારનું વરે ને ઘાવજો ભાર લઇને ફરે

વરની ગમનાં વરને ગાન ને કન્યાની ગમનાં કન્યાને ગાન. ૯૭૩૫

વરની મા છી— ત્યારે જાદરણીનો શું વાંક?

વરની મા છી— ત્યાં વહુનો શું વાંક કાહડે?

વરની માએ છી— તે જાનનો શું વાંક કાહડે?

વરની માને કંઇ વડાં જોઇએ?

---

1 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 245.

૨ યાને, બાજા બગર નાચ કૈસા? ૩ યાને, [illegible] કૈસી?

૪ Christian's *Behar Proverbs*, p. 43.

વરની માનેજ વડું નહિ ૯૭૪૦
વરની રાંડ, એ પડોશીની પણ રાંડ ?
વરનુ નામ ધુલ.
વરને કોણ વખાણે? તોકે' વરની મા.
વરને થાયછ ચશકા, ને બૈથરને થાયછ ભસકા.
વરને વરની ફુઇ વખાણે ૯૭૪૫
વરને વાઇ આવેછે
વરને વાઇ થાય, ને કન્યાને ફીફરૂં આવે
વરના ઘટે, ને કન્યાના વધે.
વરનાં વખાણુ કોણ કરે ? વરની મા.
વરમાથી ઘર, પણ ઘરમાથી વર નહિ. ૯૭૫૦
વરવે વેલે કવડી તુમડી, (અથવા, કડવુ ઘલોરૂ)
વરસ કુતરાને ઘાલ્યાછ ?
વરસ કેઇ —ની ખાડીમાં નાખ્યાંછ?
વરસ થયાં એસી, ને દાઢી મુછ ગઇ પેસી.
વરસ વેચવા ૯૭૫૫
વરસ્યો ત્યારે વાડમાએ વરસ્યો
વરસ્યો (અથવા, વરસે) તો વાડમાં, નહિ તો એતરમાં પણ નહિ.
વરસ્યો વરસ્યો વ્યાસ કહે, ને વરસ્યા પછી જોશી કહે, ને આરપાર પાણી ચાલે, ત્યારે રાડીરાડ ડોસી કહે
વરસાદ આવ્યો ફુલપાડે,[૧] ને ઘરમા ડોસી બુમ પાડે
વરસાદ ને વહુને જશ નહિ ૯૭૬૦
વરસાદ વરસે ત્યારે વાડમા, નહિ તેનાં ખેતરમાં છાટો ન પડે.
વરસાદ વરસે તો વાડમા પણ વરસે.

૧ સુરત આગલ આવેલુ એક ગામ.

વરસાદજી વરસ રે હાથીઆ કણબણને મારજે સાથીઆ [1]
    મરવ મારસે મસ્ત્ર હાથીઆ મારસે હસ્ત કરીને રાખ કરિ, રદે મનન મિરદરવ. (બિહાર કેહવત.[2])
વરસાદજી વરસો રે માદરા મારને ખેત, ને અગ્હોરા પાસેરાંથી માદરાં ભર્યાં પેટ।
વરસાદના ભીંજવેલા સારા પણ સુકવેલા માઠા. ૭૭૬૫
વરસાદના હપસ્યા ને રાજાના દમ્યા તેની શરમ નહિ
વરસાદનુ કોદવાડેલુ સારુ પણ સુકવેલુ માઠુ
વરસાદનુ પાણી પગ પીવનમા જાય.
વરાળ[3]ની ખોટ ઉસ્ના[3]મા પુરી
વરીઆળ વાડમાં, ને કરિ ભાગો દાઢમાં. ૭૭૭૦
વરીયાનમાં આયાંની ખોટ
    વરીયાનમાં જોઈએ એટલાં ગાંઠા મળે
વરનું જન્યુ વરુ
    That that comes of a cat will catch mice.
    That which is bred in the bone will never wear out of the flesh. (જ પીંડ કેહવતો.)
    Qui naquit chat, court après les souris.[4] (ફ્રેંચ કેહવત.)
    Lupus pilum mutat non mentem.[5] (લેટીન કેહવત.)
    Is the young jackal to be trained to howl?[6]
    The young one of a snake is a snake, and its young one is a scorpion. (તામીલ કેહવતો.[7])

---

१ જુઓ કેહવત નં ૩૩૫૮ થી ૩૩૬૩ તથા વરસાદનાં જુદાં જુદાં નક્ષત્ર માટે જુઓ કેહવતો નં ૩૩૬૧ થી તે ૩૩૭૦ સુધી, થી ૩૬૬ ૩૨૬.
२ Christian's *Behar Proverbs*, p. 211
३ સુરતની પાસે આવેલું એક ગામ.
४ Who is born of a cat will run after mice
५ The wolf changes his coat, but not his disposition.
६ Percival's *Tamil Proverbs* p 185. ७ *Ibid*, p. 436.

Even if you give milk to a young snake, will it leave off its habit of creeping under the hedge? (બ કે[1])
The wolf changes his hair, but yet remains the wolf. (રશ્યન કેહુવત[2])
Though the crow's beak be gold, and his feet diamonds, yet the crow cannot become a swan (નીતિ સાર[3])
Can the whelp of a dog become a civet cat? (મલઈ કે[4])
(ફારસી કેહવત) عاقبت گرگ زاده گرگ شود

વૃદ્ધ થયો, વઠ્યુ મન, ઉચ્ચાટ ટલ્યો, ને ખુટ્યુ ધન.

વૃદ્ધા નારી પતિવ્રતા

(ફારસી કેહવત) قحبهٔ پیر چه کند گر توبه نکند

वृद्धा नारी पतिव्रता ॥[5] (સસ્કૃત કેહવત)

વરે તો ભરી ભાજે, ને ખીટે તો ખરતાલ ધાલે. ૯૭૭૫

વરસાદને વધતો ઓછો પડવાનો કાઈ નિયમ નથી હોતો તેના સબધમા વપરાયછે

વરે માની તેને ઘેરે માની, ને ઘેરે માની તેને ગામે માની[6]

વરો કરશે તેને ખારૂ ખાટું કેહશે, નહિ કરશે તેને શુ કેહશે?

વલગશે રજ, તો વધશે ગજ

વલગાવ્યા છાતી, ને હૈયામા કાતી

વલસાડો કરતી નહિ કરે, ને કરે ત્યારે શેતાન નડે[7] ૯૭૮૦

વલાવો તેજ વાઘ, ને વાઘ તેજ વલાવો.

વલ્યા તો વાહન, નહિ તો પથ્થર પાહન

વલી મિયાના વલી મિયા.

---

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 4.
૨ *Ibid*, p 32 ૩ *Ibid*, p 33 ૪ *Ibid*, p 67
૫ An old woman, a chaste wife Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 466 ૬ સરખાવો કેહવત નાં૦ ૩૨૭૬, સફે ૩૧૦
૭ સરખાવો કેહવત નાં૦ ૨૦૩૩, સફે ૧૯૨

વહીની —માં એક તો મોભની —માં સો.
વહીની માંહિ એક ખીલો ને મોભની માંહે હજાર. ૯૭૮૫
વહીને એક ખીલાનું દુખ, તો મોભને હજારનું
વહીને પેટ સેતાન.
વસે તો વાર પર.
વસે તો હોણુ નહિ તો પોર.
વસોણામાં એકો! ૯૭૯૦
વસોણામાં શુ—ને ઉભા રેહવુ
વવડે ત્યાં ધવડે.
વસ્તી ઉજડને ખાય.
વસ્તીમાં સેવાય,[1] કે ઉજડમાં સેવાય.[1]
વસુ[2] વિના નર પસુ. ૯૭૯૫
વસુતર વાસ્વુ
વસે વિષ્ણુ ને વીધે સાપ.
વહટકણી વહુએ દીકરો જણ્યો.
વહરાર હોય ત્યાં બોલે આડુ ને ગહધેર હોય ત્યાં હાંકે આડુ
(અથવા) ખેતરમાં ખેડે આડુ, ને વહરારમાં બોલે આડુ
વહરારમાં શુ કાંઇ ખાજા લાડુ હોય? ૯૮૦૦
વહાન પરનો ર, કરિ શુ ને પીજે શુ
વહાન કાટવા.
કોઈ બીજા પુરુષ જમવામાં હોય ત્યારે એમ બોલાયછે
વહાન ભાગતે ને તરેલ ચહડતે.
વહાન વામે તો કરાણી પામે.
વહાનના સાંધા એટલા ભાઇના વાધા ૯૮૦૫
વહાર ત્યાંથી ધા (નહિ પડવી જોઇએ.)

1. કુમદ. 2 પઈસા.

વહાર તેની ધાડ?
વહાર ભેગી ખુમ
વહુ આવ્યા સાસરીયે, ને બાપજી ચાલ્યા ઘાટજે.
વહુ ગેઇ બલસાર, ને સાસુ ગેઇ વલસાર. ૯૮૧૦
વહુ ગંધ ગઇ કે સદી.
વહુ ચાલે, ને ઘેર હાલે.
બહુ ચાલે સો ઘર હાલે (હિંદુસ્થાની કેહવત)
વહુ તાહરો એવો વેશ, કે આવી પોંહચ્યો તાહરો દેશ.
વહુ થોડી, ને વરધ ઘણી.
વહુ દીકરાનાં એવાં નસીબ, કે ઘેરની સામે બાધી મસીદ. ૯૮૧૫
વહુ નાતરે જાય, ને ધણી વલાવવા જાય.
વહુ ને વરસાદ એ બેને જશ નહિ.
વહુ પેહલા ખાસડા?
વહુ ફોડે તે ઠીકરા, ને સાસુ ફોડે તે કહલેડાં.
વહુ માએ સગન માગો! તોકે' સસરાનાં ખેતરમા બલા પાડો (અથવા, સસરાના ઘેરમા બલારત પાડે!) ૯૮૨૦

When the bridegroom was asked to use auspicious words, he said "What is to me whose wife becomes a widow? If you feed me with the rice ball offered to the dead, I will lie down and sleep like a corpse near the painted pots" (તેલુગુ કેહવત [1])

વહુ માહરી કેવડી, ને પીરને ચહડાવો લેવ્ડી!
વહુ મુઇ, ને ઉંદરડી મુઇ
વહુ મુઇ, ને વરધ[2] આવી, (અથવા, ભરાઈ) (અથવા) વહુ ગઇ, ને વરધ ગણાઇ.

---

1 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 237
2 કાદવના દોરિયા

વહુ રડી, પણ આંખે મંણી.
વહુ, વછેરૂ, ને વાછરડો, એ નિવડે વખાણ્યુ   ૫૮૨૫
વહુ વસતેવ,[૧] ને વરસાદ વના ચાલે નહિ
વહુ વાવ વરતી, દરિયા તરતી ને મીનીને જોઇને ડરતી.
વહુ વાઘને પણ વાદળી હોય.
વહુ વિના ચાલે નહિ ને વહુ વાદે ચાલે નહિ.
વહુની સાસુના હાથમાં તરાપો.   ૫૮૩૦
વહુનું નામ વાએદ
વહુને વાગ્યુ વાસામાં ને સાસુ સેકે સોડમાં.
વહુનાં લક્ષણ બારણાંમાંથી જણાય
વહુજી બસ આપો તો આઈજી રીતભાંત કરો.
વહુજીનાં પગલાં એવાં કે ઘર આવ્યાં ને સાસુજી મુવાં[૨]   ૫૮૩૫
The daughter-in law enters the house, and the mother in-law enters the Ganges. (તેલુગુ કેહવત[૩])
વહેલે વલગીને આવી નથી
વા ઉપર વાવરો, ને ભૂત ઉપર ચીઠ્ઠી.
વા એટલા ઘા બધા સો નકા.
વા ખાય વાણિયો, દીવડા ખાય હેરી કુસબો પીએ રજપુત, ગુમાન કરે ચોરી.
વા પર વાત, ને ભૂત (અથવા, ભસમ) પર ચીઠ્ઠી.   ૫૮૪૦
વા પવન, ને પાણી, ને રાજા ને રાણી, (અથવા, ઠાકોર ને ઠકરાણી) બેઠમવેલા બેટકે
વા મારી કોમલની પગે ઉતા ફરવુ

---

૧ આતા. ૨ જુઓ ઉપર કેહવત નાં ૪૮૦૪, પૃ. ૮૦૦.
૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 129

વા વાતને લઇ જાય.

Do not speak of secret matters in a field that is full of little hills.

Fields have eyes, and hedges ears.

Hedges have eyes, and walls have ears.

Pitchers have ears (આ બેઉ કેહવતો.)

Anche i boschi hanno l'orecchie [1]

Le siepi non hanno occhi, ma orecchie.[2] (ઇતાલ્યન કેહવતો)

De bosschen hebben ooren, en de velden oogen [3] (દ કે)

Skov have Oren, og Mark haver Oien.[4] (દિનીશ કેહવત)

If you converse by the way, remember there may be men in the grass (ચીનાઇ કેહવત [5])

વા વાય તે ભેલા કાકરા પણ ઉડે.

વા વાય તેમ વલે. ૯૮૪૫

વા વાય તો અતજ વાય, પણ આંબ પડીને ઢગલો કેમ થાય?

માણસ મરે તો મોતે મરે, પણ કાખમાં દગીલુ લઇને કેમ મરે?

એક કોહલુ એક ખેડુતના વાડીમાની કેરીઓ પર રોજ રોજ મોજ મારતુ હતુ. ખેડુત એક દિવસ તેને સપડાવવાની મતલબથી કેરીઓનો ઢગલો કરી, પોતે દૂરથી હાથમા એક દાગ લઈ સુતો કોહલુ રાબેતા પ્રમાણે રાત્રે આવી કેરીઓનો ઢગ જોઇ ચોક્યું, અને પોતાની જતી હુચ્છઈથી પામી ગયુ કે કેરીઓનો ઢગ કાઈ પવન ફુકવાનુ પરિણામ નહિ હોય તેમજ ખેડુતને વલી દાગ સાથ સુતેલો જોઈ તેમા પણ દગો છે એમ પામી ગયુ, અને કેરી કેરીને વગે રેહવા દઈ ત્યાથી પોબારા માપી ગયુ

1 Even woods have ears
2 Hedges have no eyes, but they have ears
3 Woods have ears, and fields have eyes
4 The forest has ears, and the field has eyes
5 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 176

વાએ ઉંઘાં મેલવાં. (અથવા) અટકસે ઉંઘાં મેલવાં.
વાએ ઉભા હાથી જાય ને ડોસી કહે માહરી પુણી ક્યાં!
When the crowbars were blown about by the wind the leaf-platter said "What is to become of me"[1] (તે કે.[1])
The elephant could not stand because of the wind, but the old woman went out and gathered the cotton from the plant. (કાશ્મીરી કેહવત.[2])
વાએ વાદળ ઉતરી ગયું (અથવા) વાએ વરીઆ ઉતરી ગયો.
વાએ વાસ ફાટે ૫૮૫૦
જુદી જાય થાવશ ઉપર બોલાય છે
વાની મારી ક્રોમસ.
વાનું પૂર.
વાનો ઘોડો.
વાનો વિશ્વાસ નહિ.
વામ રે! માહરી વરીઆંની[3] તાડી, તે તો માહરી કાસર કાઢડી! ૫૮૫૫
એક કુંવરી વાઈ પીને છાકી થઈ પરેશી હતી તેની પાસેથી એક દમામ જતો હતો તેણે તેણીનું માથું બોડી કાઢડયું ત્યારે કુંવરી ઉઠી ત્યારે ઉપલા બોલ બોલી.
વાગતાના વધામણાં.
વાગશે ત્યારે જાણશે
વાગ્યું તેમ ખોડવ્યું
વાગે તુર તો ચઢડે શૂર.
વાગે તેને લાગે. (અથવા) વાગે તેને સાલે. ૫૮૬૦
વાગે તેનો ડંકો.

---

1 Carr Telugu and Sanskrit Proverbs, p 18.
2 Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev J Hinton Knowles, p. 80. 3. ત્રણું—હિન્દુ ચોર.

વાગે વાગે ધોબી બદલવો.
વાગેછ તો જોવા જા, ને લાગેછ તો હોલવી નાખ.
વાગોલનુ મોહત આવે ત્યારે વાઘરીવાડે જાય
વાઘ ખાય તો મોહ લોહીયાલુ, ને ના ખાય તોપણ લોહીયાલુ. ૯૮૬૫
વાઘ જેટલી આલસ
વાઘ ધીરો, વીંછી ધીગે, ધીગે મણિધર કાલા, ન ધીરજે વીસા વાણિયા, ઘોડીયામા સુતા બાલા
વાઘ ને બકરી એક ઓવારે પાણી પીએ

બાઘ બકરીકો એક જગા પાની પિલાયા

શેર બકરીકો એક ઘાટમે પાની પિલાયા હુએ (હિંદુસ્થાની કેહવતો)

(ફારસી કેહવત) گرگ و میش با هم آب می خورد

वाघ बकरी एके जागी पाणी पितात. (મરાઠી કેહવત)

વાઘ ભુખો, ને બકરી માદી.
વાઘ મારવો ૯૮૭૦

યાને, કાઈક મોહટુ, બાહદુરીનું નામ કરી બનાવવું

વાઘના કરડ્યા સારા, કે કુતરાના કરડ્યા સારા?
વાઘના ફુફ્ફારામા આખલો કમાય.

એક આખલો કોઈનાં ખેતરમાં ખાઈ નુકસાની કરી ત્યાંજ પડી રેહતો ખેતરનો ધણી પોતાની ખેતીનુ નુકસાન જોઈ તેનો ચોર શોધવા જતા આખલાના ફુફ્ફારા સાંભલી તેને વાઘ સમજ્યો, અને પાસે જઇ તપાસ કરવાને બદલે નાહસી ગયો એ ઉપરથી કોઈ માણસ કોઈને નામે મારી ખાય તેના સબધમા એમ બોલાયછે

વાઘની —ડે મધ
વાઘની બોડમા હાથ ઘાલવો રમત નથી.
વાઘનુ માસ શુ શિયાલ ખાય? ૯૮૭૫
વાઘનુ મોહ લોહીયાલુ

વાપનુ રણ મનું નહિ જાય. (અથવા) વાપના રણ કોઇ સના નહિ જાય.

વાપને કુવે મધ છે

વાપને કોણ કહે કે તાહરૂં મહોડું ગંધાયછે?

વાપને પન્ને જવુ ભલુ, પણ મારવાડીના હાથમા જવુ માઠું ૫૮૮૦

વાપને વાપણ વાહલી છે

વાપનાં ટોલાં ન હોય

વાપનાં દુધ સિવાય સવ છે

વાપનાં મોહમાં ગયુ તે કોઇ પાછુ આવે?

વાપરણ હતી ને લુંટાણી. ૫૮૮૫

વાપેણનુ દુખ, ને કમરાનુ કુલ, નેત્ર અપાપે રે નીજ તેથી સુખ

વાજનું ગાજનુ સૌ માંડવે આવશે. (અથવા) વાજનું ગાજનુ તોરણે તો આવશેજ

વાજતો ઘુઘરો.

વાટ છોડજે, પણ સાથ નહિ છોડજે.

Do not go on a journey without a companion. (તા. કે [1])

Fellow travellers must not desert each other (ચીનાઈ કે [2])

વાટ છોડ જતા હમે, સાથ નહિ છોડ જતા હમે. (હિં કે)

वाट सोडावी पण साथ सोडू नये (મરાઠી કેહવત.)

વાટનુ ઓસડ, ને મુઓ જોગી કોઇને ખબર નહિ પડે. (અથવા) વાટનુ ઓસડ ને મુઓ જોગી કોઈથી પરખાય નહિ. ૫૮૯૦

વારે પારે વરેમાગું

વારે જતા વરવાડ લેય.

વારે જતાં વિપન વહમ્યુ

---

1 Percival's *Tamil Proverbs*, p. 864

૨ Scarborough *Chinese Proverbs*, p. 432.

વાટેલી જ્વાઈ, ને મુકેલો ગોગાદ (તેની જાણ નહિ પડે)

વાડ ચીભડાં ગળે ત્યારે રખે શું? (અથવા) વાડ કાકડીઓ ખાય તો પછી રખે શું? (અથવા) વાડ ગળે કાકડાં ત્યારે રાખનાર કોણ? ૯૮૯૫

વાડ તેવી ઝાડ

વાડ તેવો વેલો, ને ગુરૂ તેવો ચેલો

વાડ નહિ ને વાડનો કાંટો આભલે

વાડ પર ચાકરાણુ.

ટુંકા વાયદાના સંબંધમાં બોલાય છે

વાડ બેગી ગુમ ૯૯૦૦

વાડ રાખે ખેતરને, ને ખેતર રાખે વાડને [1]

વાડ વાત કરે, ને કાંટો કાન ધરે

વાડ વિના વેલો ચઢે નહિ.

વાડ વિગર વેલા ન ચઢેન (હિન્દી કેહવત)

વાડ વેલાને ગળી જાય, ત્યારે ફરિયાદ કોને કરવી?

વાડ સાંભળે, વાડનો કાંટો સાંભળે ૯૯૦૫

વાડકીનુ શીરામણ (કેટલા દાહડા પોહચે?)

વાડને કાન, કાંટાને કાન, ભીંતને કાન [2]

વાડી, ગાડી, ને નારી, પલાય તો પાલી, નહિ તો પાછી વાલી

વાડીએ બાર, ને ચૌટે અઢાર

વાડીએ મોંઘા, ને ચૌટે સોંઘાં ૯૯૧૦

વાડીનુ ઢાંકણુ વાડ, ને બાપનુ ઢાંકણુ દીકરો.

વાડીનો વરઘોડો

વાડીમાંનો વેલો, ને કુવામાંનું કારેલુ, ને કાકા મહને શરમ લાગે, કાકીને કાહડી મેલો.

1 જુઓ કેહવત નાં૰ ૧૭૮૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ક ૧૬૩

2 જુઓ કેહવત નાં૰ ૪૩૫૪, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ક ૪૨૧, તથા કેહવત નાં૰ ૭૪૦૪, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ક ૬૭૯

વાણુ કરે તે વાણિયો નીકર માને પેટ પાહણિયો.
વાણુ તાકે તે વાણિયો ૫૫૧૫
વાણિયા ગત
વાણિયા બોલ છે ને નથી
વાણિયા ડાહી માના દીકરા.
વાણિયા થાને ડાહ્યો તે દેવાનો ને અંગ્રેજ થાને ગોરો તે કોઢલો
વાણિયા મગનુ નામ પાડે નહિ.[1] ૫૫૨૦
વાણિયા મુછ નીચી, તોકે સાડીસાત વાર નીચી. (અથવા) વાણિયા મુછ નીચી તો નીચી
વાણિયા રે વાણિયા કોટે બાંધ્યા પાહણિયા ઉભે ચોરે તાણ્યા તોએ ન ગયા પ્રાણ્યા.
વાણિયા રે વાણિયા! તોકે શુ છે માહરા પાહણિયા?
વાણિયા રે વાણિયા! ને સાથે રેશ તાણ્યા!
વાણિયા રે વાણિયા! પાણી પીએ ઝાણિયાં[2] કીડીની કૃપા કરે, ને માણુસ મારે જાનિયાં[3] ૫૫૨૫
વાણિયા બોક રાતે બોલે દિસે કોક
વાણિયા વદીયા.
વાણિયા વરઘોડે શુરા.
વાણિયા વાણુ ને લીગી તાણુ.
વાણિયા વાણિયા ફરી તોલ. ૫૫૩૦
વાણિયાએ બોલ દીધો દીધો, નહિ દીધો
વાણિયાના વેહા ખાધા, કાંઈ કુભારના ટપલા ખાધા?
વાણિયાની કસર, ને હોરાની સફર
વાણિયાની ગણુત્રી, ને પારસીની અટકલ.

૧. એની સમજણ માટે જુઓ "કહેવત માળા અને સાથ વચન" પાનું ૭૦.
૨. મકોડાં. ૩. જનાવર, જાનવર.

વાણિયાની જાત વેવલી ૫૯૩૫
વાણિયાની દીવાલી, ને દીવાળીયાની હોલી
વાણિયાની ને ગધેડાની પરમેશ્વરને પણ ફિકર નથી.
વાણિયાની ભમ પાચ શેરી
વાણિયાની રગ ભડી
વાણિયાની વહુ, પાણી ભરવા આવે ત્યારે જોય સહુ. ૫૯૪૦
વાણિયાને ત્યા નામુ, ને ઉકરડો બરાબર

યાને, એક વાણિયાને ત્યાથી ઉધાર માલ લેવાથી લાણા દિવસોએ એક ઉકરડાની માફક મોહટી રકમ થઈને ઉભી રહેછે

વાણિયાનુ ખેતર તો લુટી લેવો, ને મુસલમાનનું (અથવા, ગરાસિયાનુ) ખેતર તો જવા દેવો.
વાણિયાનુ ધાડવે, ને બ્રાહ્મણનું લાડવે
વાણિયાનુ જાય લાભે, ને રબારીનુ જાય ડાભે.
વાણિયાને રીજવતા, (અથવા, રીજતા,) ને વાધને ખીજવતા (અથવા, ખીજતા) વાર ન લાગે ૫૯૪૫
વાણિયાને વાલ વાવડા ન પડે.
વાણિયાનો વરો, ને કુતરાનો મરો
વાણિયાના ખેતરમા સઉ હાથ ઘાલે, ગરાસિયાના ખેતરમાં કોઇ નહિ ઘાલે
વાણિયાભાઇ અભી બોલ્યા, ને અભી ફોક
વાણિયાભાઇ હસીને તાલી આપે ૫૯૫૦
વાણિયાભાઇ હે હે ! તોકે' આવો શામલદાસ ખેમકુશલ!
વાણિયો કંઈ રોજ ને રોજ ઘી ને ખીચડી ખાય?
વાણિયો ગોલ પોતાનો ખાય, ને વલી ચોરીને ખાય. (અથવા) વાણિયો પોતાનો ગોલ ખાય, ને લોકનો ડર કરે.

Pain dérobé réveille l'appétit.[1] (ફ્રેંચ કેહવત)

1 Stolen bread stirs the appetite

No hay mejor bocado que el hurtado [1] (સ્પેનીશ કેહવત)
Is it necessary for you to hide yourself in a bush, and eat the cakes for which you have paid ?(તામીલ કે [2])
બનિયાસી અપના ગુડ છિપાકર ખાતા હમે. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

વાણિયો જમતો જમતોએ નમે

વાણિયો તણાયો ? તોકે સોભે સોભે ૯૯૫૫

વાણિયો, ને ડોકી (અથવા, ચોટલી) ધરીને તાણ્યો.

વાણિયો ને વરમદે, કોઈનો નહિ.

વાણિયો બાપડો શું કરે કરિયાજ ફરી જાય છ

વાણિયો ખાએ દલાલ ને પારસી ખાએ કસાલ.

વાણિયો રીઝયો તાલી આપે. ૯૯૬૦

વાણિયો સોભે જતો હશે

વાણિયો વટલે નહિ ને સોનુ સડે નહિ.

વાણિયો વરઘોડે, ને વોહરો રોડે.

વાણિયો વરે ને હોરો વરઘોડે.

વાણિયો વરે વેહવાયો. ૯૯૬૫

The Jews spend at Easter the Moors at marriages and the Christians in suits of law (અંગ્રેજી કેહવત.)

વાણિયો વડુ સીએ તે પાપટ શુળવીને સીએ.

પાપડ સારી રીતે શુજવો એ પણ તરતીબનુ કામ ગણાય છે

વાણિયો સાચે પસી પસી, ને રામ લડાવે કુપ્પા (અથવા) બનિયા જોડે કોડી કોડી, ને રામ ઉઠાવે કુપ્પા.[3]

એહલા મોરાવસ નરી નરી, ખાદા મોરાવસ પોસલ (બિહાર કે [4])
બનિયે સાચે પસી પસી રેહમા લડાવે કુપ્પે. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

વાણી તે જાણી.

---

1 There is no choicer morsel than that which is stolen.
2 Percival's *Tamil Proverbs*, p. 421
3 જુઓ કેહવત નાં૦ ૬૬૬૫, ના તેને મળતી કેહવતો, સફે ૬૬૨
4 Christian's *Behar Proverbs*, p. 6.

વાણી તો પાણી ભરે, ને ચ્યારે વેદ મજુર, કહેણી તો કાદવ કરે, પણ રહેનેકા ઘર દૂર.

વાણી બોલાવે જાણી (અથવા) વેલા નહિ ને વાણી, ને વાણી બોલાવે જાણી ૯૯૭૦

વાણે તાકે તે વાણિયો

વાણોતરનો વેચ્યો શેઠ વેચાય.

વાત કરતા આડુ બોલે, પૈસા લઇને ઓછુ તોલે, ઢેડને અડકી ધરમ બોલે, તેને ઘાલો જમને ખોલે.

વાત કરતા વાઝણી વ્યાઈ.

વાત કરવી હુકારે, ને લડાઇ લડવી ટુંકારે ૯૯૭૫

વાત કર્યા વગર વાટ ભારી પડે

વાત તો ખરી, પણ હૈયે નહિ ઠરી. (અથવા) વાત તો ખરી, પણ માહરા મનમા નહિ ઠરી

વાત તો વા પણ લઇ જાય.

વાત ન કર્યે વાટે, ને વાત ન કર્યે રાતે

વાત નહિ ને વાતનો પાયો, ને તેના કરતાં સાભલનાર ડાહ્યો (અથવા) વાત નહિ ને વાતનો પાયો, ને વાતના કરનાર પાયને સાભલનાર ડાહ્યો ૯૯૮૦

વાત ને વાત, ને ચાડી ને ચાડી.

વાત હુકારે, ને ગાલ ટુકારે

વાત હુકારે, ને મોહત ટુકારે

વાતની વાત, ને કરામતની કરામત

વાતની વાત, ને કરાફાત, ને એક ઓરડીના કાટા, તે પર સતરા અઢારા ગામા ૯૯૮૫

વાતનુ વતેસર કરવુ

યાને, જુજ વાતને છેક મોહટી કરી નાખવી

વાતનો કરનાર કોઇ વેહલે બેસે !

Talk is but talk but tis money that buys land.

Prate is but prate tis money buys land.

Talking pays no toll. (અ મેહ કેહવતો)

વાતમાં ને વાતમા લક્ષ્મુભાઇએ બરચ ગુમાવ્યું.

વાતમા મારે તોલમાં મારે મુલમા મારે વાણિયો, લોકડુ ઘસાય, લાકડુ ઘસાય ઘસાય મોહરો પાઠણિયો આ દુનિયામાં નહિ ઘસાય ફકત એક વાણિયો

વાતે પાપડ વાતે વડી, ને વાતે વહુ ગધેડે ચહડી. ૯૯૯૦

વાતે રીઝે વાણિયો, ને રાગે રીઝે રાજ

વાતે રીઝે વાણિયો, રાગે રીઝે રજપુત બ્રાહ્મણ રીઝે લાડવે આક્ડે[1] રીઝે ભૂત

વાતે વડાં, વાતે વડી, વાતે વેહવાણુ ગધેડે ચહડી.

વાતે વલ્માં ને ચુહલા પર હાથ.

વાતે વહી, ને ગધેડે ચહડી. ૯૯૯૫

વાતે વાણા ને વાતે વડી, ને વાતે તો કઇ ગરજ નહિ સરી.

વાતે વાતે ગુજરી રાત વાતે વાતે ખાધી લાત વાતે વાતે તજ્જ સાથ વાતમાં વીટી મુલકેહાત વાતમાં નથી કાઇ વીસાત વાતે વાતે ઘછે વાત.

વાતે વાદળાં વાય.

Sweet discourse makes short days and nights (અ મેહ કે)

વાદલ આણવુ

વાદલ આવવુ ૧૦૦૦૦

વાદલ ઉપર વીજળી, ને આંકા ઉપર આકા.

વાદલ તોડી પા વાં

૧ આકુ—બીજો પાઠ

વાદલ વચ્ચે બહુ, ને વઠે વન સાસુની વહૂ.
વાદલ વરસવુ
વાદલની છાયા કેટલી ઘડી? ૧૦૦૦૫
વાદલમાં વાટ પાડે એવું માણસ.
વાદલે વાહણ, ને ફુવડ બેઠી દલે.
વાધરી[1] સારૂ ભેસને મારવી.

Gâter une chandelle pour trouver une épingle[2]
Tuer la poule pour avoir l'œuf[3] (ફ્રેંચ કેહવતો)
Sacrificing a pig to save a chicken (તેલુગુ કેહવત[4])
Sacrifice an elephant for the sake of a kid. (તામીલ કે[5])

વાન તાનના છોકરાનો વરો ધોવાડવો

રમુજ ખાતર કોઈ સાથે આડાઈ કરી ગાલ ખાવાની તજવીજ કરનારાં માણસને તેના બચ્ચાને ગાલ લાગવાની ધમકી આપી તેવા કામથી વાલવાને માટે વપરાયછે.

વાન ન આવે, ને સાન આવે. ૧૦૦૧૦
વાપર્યું તે વાહલું.
વાપી,[6] ને સોથી પાપી.
વામનજીના ત્રણ પગલા

વામન નામે એક પહરેજગારને માટે એવી કથા છે કે એક વાર ઈશ્વર તેની ઉપર પ્રસન થયો, અને તેને કહ્યું તાહરે જોઈએ એ માગ! વામને ત્રણ પગલા માગ્યા તે લેવાનો હોકમ થતાં વામને એક પગલુ ધરતી પર ધર્યું, તે એવી રીતે કે આખી

૧ ચામડાની ઝીની પટી
૨ To burn out a candle in search of a pin
૩ To kill the hen by way of getting the egg
૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 129
૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p 67
૬ ઉદવાડાની પડોસમા આવેલું એક ગામ

ધરતી મોલમાં દીધી. બીજે પગલે તમામ આકાશ મોલમાં દીધુ અને ત્રીજુ પગલુ ઉપાડીને ઇશ્વરને પુછવા લાગ્યો. હવે આ ત્રીજુ પગલુ ક્યા મેલુ ? એ ઉપરથી જ્યારે કોઈ હદની બાહર લાભ લેવા જાય ત્યારે એમ બોલાય છે કે વામનજીનાં ત્રણ પગલાં જેવી વાત" કરેછ

વાઘદા કીધા વાડીએ ઊભા સરોવર પાર આખી રાત તાહડે મુવા, ને ચુમ્મા પેરની નાર

વાયુ થાય જીરાથી, ને ગરમી થાય હીરાથી ૧૦૦૧૫

વાર ઉડીને વેલા ખાય, તેની ફરિયાદ ક્યા કરવા જાય ?

વાર ચહભ્યા, પીપલ ચહભ્યા પણ હોકલના હોકલ.

વાર તાહરા શુકાને, નહિ તો વાહડશ તાહરા રકાને !

વાર તાહરા હરામીને નહિ તો ખાઉંછ તાહરા મરીઅને !

An old woman s door was taken away so she went and took the door of the mosque.[1]

He cant manage the horses, and so he beats their manure? (કાશ્મીરી કેહવતો.[2])

વારવેલ શીખે વાડી પુરભ્યો પુછે કુવો, મસાણ્યો છી મધરાતમાં, પુછે કે કોણ મુવો ?[3] ૧૦૦૨૦

વારા ફરતી વારો ને તાહરા પછી માહરો.

વારી ગઈ ફેરી ગઈ જાણવેકે વાત રહી ગઈ

વારી[4]એ આવેલો ચુકે તો તેની જાણુતી પર તે થુંકે. (અથવા) વારે આવેલો ચુકે તે પોતાની જાણુતી પર થુંકે

વારે વારે કુતરું પેઠ્યો લઈ જાશે ?

વારે વારે વાણિયો ત્રેલ આપે ? ૧૦૦૨૫

---

1 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 36. 2 *Ibid* p. 3.

3. સામળ કૃત ના ૮૨૫૮, સઈ ૭૫૧-૭૫૨ ૪ વખત.

વારે વારે વાણિયો, સાતે વારો સોની, ત્રણે વારો કણુસારો, ત્યારે એકે વારો કોલી.
વારેલા નહિ વરે, તે ખાસડા ખાઇને મરે.
વારેલા નહિ વરે, તે હારેલા વરે (અથવા) વાર્યુ ન કરે, તે હાર્યુ કરે
વારો આવે ત્યારે ડોસીબી નાચે, (અથવા. ડોગીને પણ નાચવુ પડે)
વાલ કહે કે તુ મહને ગમે ત્યારે પોસ, પણ હુ આવું પોસ ૧૦૦૩૦
વાલ કહે હું મોહટો દાણો ઘણા લક્કડ બાલુ, ચાર દિવસ જો સેવન કરે, તો ભરી સભામાથી ટાળુ.
વાલ ચાવવા.
વાલ વખાણ્યે શુ, ને ચનો ચાખ્યે શુ ?
વાલ વાલ કીધા રે, વાલ તો બલી ગયા, ને ટાહડા પાણીએ ઓર્યા રે, મીઠલી ચરી ગયા
વાલ સોને ગધેડુ મઢાય. ૧૦૦૩૫
વાલના સહીયદને લી— ના સગન
વાલની દાલ, ને કરાર[1]નુ ધાન
વાલની દાલનુ અધરણ (ઉભાય)
હલકા અને ઈતરાતવાલા માણસને વિષે બોલાયછ.
વાલની રતી ત્રણ, ને ત્રણેના મ્હો કાલા
વાલને વખાણુવો નહિ, ને ચોલાને વખોડવો નહિ ૧૦૦૪૦
વાલમાથી રતી કાહડે
વાલી ધડાવતાં વાર, પણ કાઈ નાક વીધાવતાં વાર ?
વાલો, ડોલો, ને બામબલાઇ, (અથવા, કાખબીલાઈ,) જોવા ન આવે સગો ભાઈ
વાલંદ, ને વલી બેઠો વેહલ.
વાલંદ વેહેલે બેઠો, કાઇ સઘેસો ? તોકે' દેખો એવું કેહજો. ૧૦૦૪૫

૧ જાડી જાતના ચોખા

વામદના વાઢાં હોય તો કોથળીમાંથી કરડે.

યાને, એક જન્મનું નસીબ ભૂંડું હોય તો તેની ચીજ વગેરે મેળવાની કોથળીમાં તેનો હાથ જવા માંડેથી સર્પ અથવા કોઇ ઝેરી જાનવર હોય તે તેને કરડે એટલે કે એનું નસીબ ભૂંડું હોય તેને દર જગાને નુકસાની પોંહચે.

Wer Unglücks soll haben der stolpert in Grase, fällt auf den Rücken und bricht seine Nase.[1] (જરમન કે)

Il tombe sur le dos et se casse le nez.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

વાવટા ઉડવા.

વાવડી ચસકી.

વાવણી ને તાવણી ઉતાવળી જોઈએ

યાને, ખેતરમાં વાવણી કરવી હોય તો વખતસર કરવી જોઇએ, નહિ તો અકારથ જાય. તેમજ ચુલા ઉપર માખણ તાવવા મેલ્યું હોય તો વખતસર હેઠ ઉતારવું જોઈએ નહિ તો બળી જાય.

વાવમા હોય તે હવાડામાં આવે[3] ૧૦૦૫૦

વાવવું તેવું લણવું કરવું તેવું પામવું

વાવે તે લણે ન ખોદે તે પડે

વાવે તે વિણે

Sow brother sow that you may reap, brother reap.

(કાશમીરી કેહવત.[4])

વાવે તેવું ઉગે ને કરે તેવું પામે

વાવે તેવું (અથવા તે) લણે. ૧૦૦૫૫

As you sow you shall reap. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧ He who is born to misfortune stumbles as he goes, and though he fall on his back will fracture his nose.

૨ He falls on his back and breaks his nose.

૩ જુઓ કેહવત નાં° ૧૪૩૩, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૧૨૮.

૪ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J. H. Knowles, p 232.

Whatsoever a man soweth, that shall he also reap—
GAL. 6, 7

Qui sème des chardons, recueille des épines [૧] (ફ્રેંચ કેહવત)

Chi mal semina, mal raccoglie [૨] (ઈતાલ્યન કેહવત)

Wie gesat, so geschnitten [૩] (જરમન કેહવત)

Ut sementem feceris, ita et metes [૪] (લૅતીન કેહવત)

Cada hum colhe, segundo semea [૫] (પોરચુગીઝ કેહવત)

Zoo gij zaait zoo zult gij maaien [૬] (ડચ કેહવત)

Hvo lidet saaer, lidet faaer [૭] (ડેનીશ કેહવત)

He that sows little will reap little [૮]

He who sows millets, reaps millets, he who sows evil deeds, must reap the same (તામીલ કેહવતો [૯])

He shall reap hemp who sows hemp, and beans who sows beans [૧૦]

Every man gets what he cultivates (ચીનાઇ કેહવતો [૧૦])

Those who sow thorns can only reap prickels (તે કે [૧૧])

هرچه کاری بدروی

(ફારસી કેહવતો) آنرا که چنان کند چنین آید پیش

पेरलेलें उगवतें. (મરાઠી કેહવત)

વાવો તેવુ ચાખો

૧ He who sows thistles reaps thorns
૨ Who sows ill, reaps ill
૩ As you sow, you shall reap
૪ As you have sown, so shall you also reap
૫ Every one reaps as he sows
૬ As you sow you shall reap
૭ He who sows little, reaps little
૮ Percival's *Tamil Proverbs*, p 304 ૯ *Ibid*, p 360
૧૦ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 410
૧૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 71

વાસ[1] ત્યાં ગ્રાસ[2]

વાસી ફુલમાં વાસ નહિ ને જોબન બારો માસ નહિ, ને વાસી ફુલ વસનાઇ જાય તેમજ જોબન નાહસી જાય.

બાસી ફુલો બાસ નહિ, પરદેસી બાલમ તેરી આસ નહિ. (હિ કે)

વાસી રહે શું કે કુત્તા ખાય? (અથવા) વાસી રેહવે નહિ ને કુત્તા ખાવે નહિ

બાસી રહે ન કુત્તા ખાય. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

વાસી શું પડે કે કુતરા ખાય? ૧૦૦૬

વાસીદુ જેટલી વાર કાહડીએ એટલી વાર પુંજો[3] નિકલે

વાસીદુ વાળે નહિ ને ઘણા પાડે ખાડા સસરો જો શિખામણ દેય તો ઉત્તર આપે આડા

વાસીદે સામેયુ જાય

વાસીદાંમાં સામેઇ ગેપ (અથવા ગયુ) (અથવા) વાસીદાંમાં સામેયુ તણાય?

વાસુદેવે વાસુદેવ મળવા મુશ્કેલ. ૧૦૦૬૫

વાહ વાહરે મિયાં બાકિ! દેખો દમડીમે સો સો ટાંકિ!

વાહણુ ગયુ ને શીટમો સાસ.

मळा फाफ्लम गेलम खोकलम (મરાઠી કેહવત.)

વાહણુ ચોહટે નહિ.

વાહણુ નાક ચોહણુ[4]

વાહડે તે લોહડુ ને દોડે તે ઘોડુ ૧૦૦૭૦

વાહડે તે વહે ને ખોદે તે પડે

વાહડે તે વીણે ચહડે તે પડે.

વાહડે તેટલુ વેહરે. (અથવ.) જેટલુ વાહડવુ એટલુ વેહવુ

---

૧ રેહવાસ. ૨. ઘટી.
૩. કચરો. ૪ વહવાળુ

વાલ્યા કે વટલ્યા (જે બન્યુ તે ખરૂ)
વાલ્યા, વટલ્યા, નેં વઢ્યા ૧૦૦૭૫
વાહરને કેવી વીલબ હોય ?
  યાને, કોઈ બાબદમાં મદદજ કરવી હોય તો તેમા ઢીલ કરવી નહિ.
વાહલુ થયુ, ને વેરી થયુ
વાહલે વરો, ને વાછરડે ચરો.
વાહલા તેજ વેરી થઇને બેસે
વાહલાં વરાવીઆઇ, ગુઢણુ સમાતુ દુખ, કે કારમી લાગી ભુખ, ગોટ પીધુ પાણી, તો ગીયુ બધું દુખ ૧૦૦૮૦
વાહલા હોય તે કડવુ પાય.
વાહલાની ગાલ, ને ઘીની નાલ
વાહલામા વટાલ શો ?
વાહલામા વાહલ નહિ
વાહલામા વાહલુ પેટ ૧૦૦૮૫
વાહલામા વિરોધ શો ?
વાહલામા વેર કરવું.
વાહલામા શુ વેર ?
વાહલાસુ વેર નવ કીજ્યે, ચુકીને નવ દીજે ગાલ, ધીમે ધીમે છાડ્યે, જેમ સરોવર છાડે પાલ.
વિખનો વિલાસી જીવ શાકરને શુ કરે ? ૧૦૦૯૦
  विषक्रिमि न्याय. ॥[1] (સસ્કૃત કેહવત)
વિચારીને વાત કરવી.
  Speak after deliberation and circumspection (તામીલ કે [2])

---

૧ Like the worm living in poison Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 464

૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 367

વિછી કેરી વેદના જેને વીતી હોય, તે જાણે પીડ પારા તણી, અવર ન જાણે કોય.
વિછીને મોદકે ખાસડું
વિછીનો દંશ, ને કરિ ચોસે ડંસ.
વિદ્યા કોઇના બાપની નથી. ૧૦૦૯૫
No tyrant can take from you your knowledge and wisdom. (અંગ્રેજી કેહવત.)
In learning there is neither old nor young the most intelligent takes precedence (ચીનાઈ કેહવત.[1])
The gem of learning is great wealth it cannot be shared by cousins nor lost by robbery nor exhausted by liberality (સંસ્કૃત કેહવત [2])
વિદ્યા પેહલી વય વિને, બીજી વયમાં ધન ન મેળો ધર્મ ત્રીજી વયે, નિષ્ફળ ખોયું તન.
વિદ્યામાં પૂરો નહિ ને આકાશમાં અધુરો નહિ.
Though a hundred years old diligently acquire knowledge (તામીલ કેહવત.[3])
You may study to old age and yet have things to learn (ચીનાઈ કેહવત.[4])
વિદ્વાનની સોબત સારી, મુરખની કૃપા પણ નઠારી
વિધાતાના (અથવા, છઠીના) લેખ કદી ફરે નહિ. (અથવા) વિધાતાના લેખ મિથ્યા થતા નથી [5]
No flying from fate. (અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs* p. 05.
૨ Long *Eastern Proverbs and Emblems*, p 132.
૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 406.
૪ Scarborough *Chinese Proverbs* p. 95
૫ વિધે મતની જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત [illegible]

विधिरहो बलवानिति मे मतिः ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.[1])

વિના કામનુ બરકવુ, ધોકો આવે ઘેર. ૧૦૧૦૦

વિના ચહડાવે કામઠી, કેમ કરી વાગે તીર?

વિનાશકાલે વિપ્રીત બુદ્ધિ. (અથવા) વિપત દાહડે વિપ્રીત બુદ્ધિ.

विनाशकाले विपरीत बुद्धि. ॥ (સસ્કૃત કેહવત[2])

વિનાશકાલે વેર ન કરવુ.

વિપત્તી સમાન સુખ નહિ, જો થોડે દિન હોય, ઈષ્ટ મિત્ર, ભાઈબંધુ, જાણ પડત સબ કોય.

Poverty trieth friends (અંગ્રેજી કેહવત)

विपदस्सतु नश्शश्वचासु सस्मर्य्यते हरिः (સસ્કૃત કેહવત.[3])

વિપ્ર[4] ભણેલો લિખે. ૧૦૧૦૫

વિવાહ કહે માડી જો, ઘેર કહે ઉકેલી (અથવા, બાંધી) જો[5]

વિવાહ-જેવો હરખ નહિ, ને મરણ જેવો શોક નહિ (અથવા) વિવાહ સમાન હરખ નહિ, ને મુઆ સમાન શોક નહિ.

વિવાહ પેહલાં અઘરણી?

વિવાહ વહીને, વેપાર કસીને.

વિવાહ વીત્યા, ને મન થભે. (અથવા) વિવાહ વીત્યા, ને મોડ થાભલે ૧૦૧૧૦

વિવાહથી રળિયામણું શુ?

વિવાહની ગાલ ધન્ય ઘડીની.

વિવાહની વરસી

વિવાહનુ બારમુ, ને વરસીના વિવાહ.

---

૧ Lo! Fate is all powerful, that's my mind. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 462

૨ In the time of calamity the sense is perverted *Ibid*, p 462

૩ Let misfortunes come upon us often, by which Hari is remembered *Ibid*, p. 462 ૪. બ્રાહ્મણ

૫ સરખાવો કેહવત ના૦ ૨૩૩૧, સફે ૨૨૧

વિવાહનાં ગીત વિવાહે ગવાય.[1] ૧૦૧૧૫
વિવાહમાં વેહલો, ને આડવામાં ચેહલો
વિવાહમાં વગોણુ ને વઢતાં વાયુ વાદણુ
વિવેક વડો વિદ્યા થકી
વિવેકથી બન્ને રહે દોસ્રી ને વધી દૂધ.
વિશ્વાસ વગર વહાન ન ચાલે. (અથવા) વિશ્વાસે તો વહાન ચાલે૭
(અથવા) ભરોસે દરિયામાં વહાન ચાલે. ૧૦૧૨૦
વિશ્વાસઘાતી, મહા પાપી.
વિસનગરના મગ કદી ચડે નહિ.
વીજળી કર દયા નવું પેતિયુ ને નવ ટકા ગયા.
વીજળીની પખે ઉડે (એવી ઝડપવાળુ)
વીજળીને ઝબકારે મોતી પરોવી લેવુ ૧૦૧૨૫
To take time by the forelock. (અ મેળ કેહવત.)
વીજળીનો તાર, ને જોતીષનુ ઝાડ.
વીટી પરનુ નમ
વીટી પરનો હીરો
વીતી હોય તે જાણે, અણવીતી આડાં તાણે.
વીતે તે જાણે ૧૦૧૩૦
વીતે વેહાએ માંડવ (નહિ શોભે)
વીખ્યુ તે મોતી ને કીધુ તે કામ ને જેણે રાખી ઢીલ તેણે ગુમાવ્યુ
(કામ)
Opportunities neglected are lost. (અ મેળ કેહવત.)
વીધવાઓને ગમ્યુ, ને ઉસીનુ મન ભમ્યુ
વીલા ઓઢ તે વાંકડીમાં ને ઘર પાસે તે રાંકડીમાં
વીસે મોહડે અભિયારસ ૧૦૧૩૫

[1] જુઓ કેહવત નાં બસ ઘર્ ૮૫૯.

વીસ વસા મોસાલના આવે.

વીસ વાણે, ને વીસ તાણે, વધતુ ખાય તો અલ્લા જાણે

વીસ વાર વાણિયો, ને સાત વાર સોની, ત્રણ વાર કનસાગે, ને એક વાર કોલી

વીસટી થઇ તે વતીપાતથી, ને નાહલી બગડી તે મોહટીથી. (અથવા) નાહલી શિખી તે ધરડાથી, ને વીસટી થઇ તે વતીપાતથા.

વીસામાનો વડ, જેને ગમે તે બેસે ૧૦૧૪૦

વીસે પાડશે ચીસ.

વુઠ્યા મેહ વટેમાર્ગુ કેહશે

વેક વહુ વેક! ને સાજ ને સહવાર બેહુ એક!

વેગણા સરખુ (નાધલુ)

વેગણાની છાલ, ને મુઝારાની[1] ચાલ. ૧૦૧૪૫

વેગણાનુ ઓર્યુ,[2] ને લડાઇનુ ખોર્યું. (અથવા) હીન્ન કાકા ઓર્યું, ને લડાઈનુ ખોર્યું.

વેગરી વાડી, ને વેગરા પીઠાં, ને નહિ હુતાં સાથી કોટક દીઠાં.

વેચતો કજ્યો માથે લેવો

Buying and bringing a suit which was going along the road. (તેલુગુ કેહવત [3])

વેચતો વાણિયો, ને ખેલતો જુગારી.

વેચ્યા ઘોડા કાંઇ દામ દેય? ૧૦૧૫૦

વેચ્યા ઘોડા ખાડ ખાય (અથવા) વેચ્યા ઘોડા કાંઇ ઘાસ (અથવા, ખાડ) ખાય?

વેચવા કાહડ્યો ઘોડો નહિ રખાય, ને પરણવા કાહડ્યો દીકરો નહિ રખાય.

---

૧ મુઝારો—પેટ વાટે લોહી પડવાનો એક રોગ

૨ લાબી ને લાબી કાપેલી ચીર.

૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 205

વેચી ઉપ ઉન્નમશે એમે મેરી મુહ
વેચીને દારિયા ચના કરવા.
વેચીને વાણિયા થવુ ૧૦૧૫૫
વેચે તે વણજારો, ને રાખે તે પીંજારો.
વેચે તેનો ભૂત લેવાય ના વેચે તેની ખીલી ન લેવાય. (અથવા)
વેચે તેનો ભૂત લેવાય નહિ તેની ખીલી પડી રહે.
વેજલપુરનો વાંદરો તે તવડીના વાલ ખાય!
વેઠ આવી, તોકે' ઉપાડે ફુટકો.
વેઠના વાહમા કોઈ નહિ થાય, હેતનાં હાથાં સવૈથી મનાય. ૧૦૧૬૦
વેઠિયા! વાર બાંધી? તોકે હા સાહેબ! કેવી બાંધી? તોકે વા આવે
ને તુટી પડે!
વેઠિયા વેઠ વાળી? તોકે વાળી.
વેઠિયો વરણાગીયો શો!
વેઠ ડભોઈ ને સીમનપોર જતાં આવતાં થાય બપોર.
વેત નમે તેને હાથ નમવુ ૧૦૧૬૫
વેતર વકયુ ત્યાં દાઈઆણીનો શો વાંક!
વેદિયાં ઢોર નહિ સમજે અરથ, ને માંકડનો શોકર.
વેદાંતી કરતાં ખાદાંતી સારો.
વેધાક્ષિ મન વેધવે.
વેપાર કરતાં દામ દામ ને કામ જોઇએ. ૧૦૧૭૦
વેપાર કરવો તે ઓસે[1] ને ખેતર ખેડવુ તે જોસે.[2]
વેપાર વધતી લક્ષ્મી.
वाणिज्ये वसते लक्ष्मी ॥ (સંસ્કૃત કેહવત[3])
વેપાર વાંઝિયો હોય નહિ. (અથવા) વેપાર કંઈ વાંઝિયો નથી

૧ કુપે. ૨ આગમે. ૩ Fortune dwells in trade. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 460.

વેપારની અનીતિએ દીવાલું
વેપારને સર દીવાલુ, ને નોકરીને સર બરતરફી ૧૦૧૭૫
व्यापार द्रोह चिंतन ॥ (સંસ્કૃત કેહવત [1])
વેપારમા વાયદો, ને ધર્મશાસ્ત્રમા કાયદો
વેર કરીને ઉધવું નહિ.
વેર વસાવીને સુખે સુવાય નહિ.
વેરભાવે ભગવાન મલ્યા
વેરાગ તનનો નથી, પણ મનનો છે. ૧૦૧૮૦
વેરી આદરભાવ સાથ, ક્રોધ ને વમાસ સાથ, સ્ત્રી-હઠ માર સાથ.
વેરીને બારણે વધામણા (કેવા હોય?)
વેરીને બારણે વેહલ છોડવી.
વેરીનો વિશ્વાસ નહિ કરવો

Take heed of enemies reconciled, and of meat twice boiled (અંગ્રેજી કેહવત)

વેલ ને રેલને વધતાં વાર ન લાગે. ૧૦૧૮૫
વેલ ભુખો રહે તેથી કાંઇ દલદર ફીટે?

સૂર્ય ઉગવા પછી બપોરના બાર વાગતા સુધી એક વેલ ગણાયછે, અને બાર પછે સૂર્ય અસ્ત પામવા સુધી બીજી વેલ ગણાયછે

વેલા વઠી તુમડી, ને કડવી કડવી ઝેહર
વેલાતી વાજુ.

આવડત વગરનાં માણસના સંબંધમા વપરાયછે

વેલે ઉતરતી તુમડી.

"ઝાડ તેવા ફલ" ની માફક વપરાયછે.

વેલે લાગી પાપરી, ને ડોસી મુઇ તે આપણી. ૧૦૧૯૦
વેલે વઠી તુમડી

---

૧ Trade is treachery Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 467

વેવલાં મારે પેટ ન ભરાય.
વેશ ને ધરમ બદલવો નહિ.
વેશધારીથી વેમશા ગેહતું
વેશ્યા કોઇની વહૂ નહિ ૧૦૧૯૫
વેશ્યા કોઇની વહૂ નહિ ને ભ— કોઇનો સાલો નહિ
વેશ્યા (વરસ) ઘટાડે ને જોગી વધારે
વેશ્યા સતી નહિ, અધણી પવિત્ર નહિ.
વેશ્યા સાથે વણજ ન કર્યે.
વેશ્યાને મારી ધણા ને જુગારીને લછણ ઘણાં ૧૦૨૦૦
વેશ્યાનો ખાટલો સવ ધુકી ભરે.
વેશ્યાનો છોકરો કોને બાપ કહે?

He is the son of a bachelor (અ પ્રિ૦ કેહવત)
Who is the father of a harlot's child? (તેલુગુ કેહવત.[1])
Who is the legal father of the child of a concubine?
(તામીલ કેહવત[2])

વેસ કાઢજો તે ભજવવો.
વેસે આવ્યુ ગધેડુ ખી સમરે
વેહત નમે તેને હાથ નમે. ૧૦૨૦૫
વેહત બોચીનુ લેવુ
વેહતનું હાથ થયુ, ને રજનુ ગજ થયુ[3]
વેહતી ગગા ને ચાલનો ધર્મ.
વેહતી ગગામાં કોણ પગ મુકે?
વેહતી ગગામાં હાથ ધોવા ૧૦૨૧૦
બહતે દરિયામે હાથ ધો લો. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

---

1. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 328.
2. Percival's *Tamil Proverbs* p 263.
3. જુઓ કેહવત ના૦ ૮૮૨૯, સર્ગ ૧ ૩

(ફારસી કેહવત) فرصت را غنیمت شمار

वाहाते गगेत हात धु (મરાઠી કેહવત)

વેહતો વાહન, ને વેહતો પાહન.

વેહતા પાણીને ડાઘ નહિ

વેહમની દવા નથી. (અથવા) વેહમનો દારૂ નથી.

વહેમ કી દારૂ હએ નહિ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

વેહમનુ જાલું

યાને, વેહમી માણુસ

વેહમીને સિર ચકલી બેઠી . ૧૦૨૧૫

વેહમીનો પાદશાહ

વેહરે તો બાર પાટયા પડે (એવુ માતેલુ)

વેહલ જોઇએ ઉલ્લારી, ને બાયડી જોઇએ કુલારી,[1] ને મરદ જોઇએ મુછાલો, ને બલદ જોઈએ પુછાલો.[2]

વેહલ ભાગી તે રામાની, ને બલદ મુવો તે કામાનો (તેમાં આપણુ શું ગયુ ?)

વેહલવાન, ગદ્દેવાન, ને સારવાન, એ ત્રણુડેનો વિશ્વાસ નહિ કર્યે. ૧૦૨૨૦

વેહલે વલગીને આવી નથી, (પરણીને આવીછ)

મેહલો તે પેહલો

Early birds pick up the crumbs.

First come, first served. (અંગ્રેજી કેહવતો)

Les premiers vont devant[3] (ફ્રેંચ કેહવત)

વેહલા લગન, વેઠવાં વધન.

Marry in haste, and repent at leisure.

Marry in haste, and repent at leisure, 'tis good to marry late, or never (અંગ્રેજી કેહવતો)

---

૧ સારા કુલની ૨ જુઓ કેહવત ના૦ ૭૮૧૨, સફે ૭૧૫

3 First come, first served.

Qui se marie à la hâte se repent à loisir [१] (ફ્રેંચ કેહેવત.)
Chi si marita in fretta stenta adagio.[१] (ઈટાલ્યન કેહેવત)
Heirathen in Eile bereut man mit Weile [१] (જરમન કે)
Haast getrouwd, lang berouwd [१] (ડચ કેહેવત.)
The bachelor wishes (to get married) the married man regrets (that he got married) (કાશ્મીરી કેહેવત.[२])

વેહવા થઇ ચુક્યા, ને નગારાં વાગી રહ્યાં.
વેહવા થાય ત્યાં બધા બેસી જાન ચાલે. ૧૦૨૨૫
વેહવા પેહલાં અપરણી નહિ ગણુ
વેહવાઇ નાતરૂં કરો તોકે દા વેહવાણુ તમારીજ સાથે! (અથવા) ભાભાજી નાતરૂં કરો તોકે તમારીજ સાથે!
વેહવાઇ પ્રમાણે વિવાદ ને ઘર પ્રમાણે દીવા.
વેહવાઈ બે વાર નાત ન જમાડે
વેહવાઇ સામમાં ને જમાઇ બાગમાં. ૧૦૨૩૦
વેહવાઇ વિના વિવાદ? (અથવા) વેહવાઇ વિના વિવાદ નહિ ગોબે
વેહવાઈ વેહવાઈ લડી મરે ત્યા જાનૈયા શુ કરે?
વેહવાઇઆ વેણું ને પિતરાઇઆ મેણું.
વેહવાઈની વાડી ને પગે ચલાય એટલુ ચાલો.
વેહવાઈનું ઘર વાસમાં, ને જે ગયું (અથવા પડ્યુ) તે ખાડામા. ૧૦૨૩૫
વેહવાઇને ઘેરની રીત ને ફકીરને ઘેરની ભિખ
વેહવાઇને ઘોડુ જ વરવુ છે કે કન્યાની ખોડ કાઢવી!
વેહવાણુ હવે ઘેર કરો તોકે આવોની તમારીજ સાથે!
વેહવાણુની વાણી ને ભુજેલી ધાણી.
વેહવાણે દીકરી આપી તે દેશ આપ્યા બરાબર. ૧૦૨૪૦

१ Marry in haste, and repent at leisure
२ *Dictionary of Kashmiri Proverbs* by Rev J H. Knowles, p. 13

વેહવાર વડો, ને પ્રીત ગોપડી.

વેહવાર વધાર્યો વધે, ને ઘટાડો ઘટે

વેહવાર વેચાતો, ગરાશ ઉછીના

વેહવારની વાતમા શરમ કેવી?

વેહવારનો માર્યો કાચે તાતણે બાંધ્યો આવે. ૧૦૨૪૫

વેહવારમા વાણિયા વડા

વેહવારી તે વાણિયા

વેહવાર્યા બાઈએ બેહેન કમાલન,[1] ને ગરીબડા વરે નાર હેડાગન

વેહવાર્યો ખાય કે દીવાર્યો ખાય (અથવા) વેહવાર્યો ખરચે કે દીવાર્યો ખરચે

વેહવાર્યો બદીખાને નાખવો (અથવા) વેહવાર્યો બદીખાને ૧૦૨૫૦

વેહવાર્યા વસતારે નહિ, ને અનાથ્યો પરીસને નહિ (કામનો)

પૈસાવાલા માણસની મોટી નજર હોવાથી વસતારે તેનુ કામ પાછે તો મોહટો ખરચ લાગે, અને ગરીબડા માણસની નાની નજર હોવાથી ખાના ઉપર પરીસવાનુ કામ તેને સોપ્યુ હોય તો ખાનુ થોડુ પરીસીને નરસ લગાડે એટલા માટે પૈસાવાલો વસતારે, ને ગરીબડો પરીસના ઉપર કામનો નથી

વેહા, ને મેહા

ગુજરાતમા વેહાને ટાણે જમાઈની તરફના અને વહુની તરફના એક બીજાને ગીતોમા ગાલ ગલોચ કરેછે તેના સબધમા વપરાયછે

વેહા વીટા, ને રોટલા મીઠા

Nothing is more easily blotted out than a good turn

Eaten bread is forgotten. (અગ્રેજી કેહવતો)

વેહાનુ બારમુ (અથવા) વેહાનુ બારમુ થવુ

વેહામા ઘઘરતુ ૧૦૨૫૫

---

૧ ચાકરડી

વેઢામા વાદળો[1] ધાસ્યુ
વેઢાવામા વેઢા કરે, ને જાનથાર[2] જામા ફાડે
વેળા એજ વસુ.

Time is money
Nothing is more precious than time yet nothing less valued (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Time is gold.[3] (ચીની કેહવત)
An inch of time is like an inch of gold
But time can never be at that price sold.
A lost inch of gold may be sought somewhere
Where time may be sought for cannot be told (ચી કે ૪)

વેળા એવી વાત
વેળા તેવી રક્ષા. ૧૨૬૦
વેળા નહિ ને વાણી ને હાથે કરી તાણી (અથવા) વેળાની વાણી ને તાણી તોડીને આણી.
વેળા વેળાની છાંયડી
વેળાનાં ગીત તે વેળાએજ ગવાય.
વૈકુંઠ થોડા ને ભગત ઘણા.
વૈદ ગાંધીનાં સહીઆરાં. ૧૨૬૫

એક બીજાની તરફેણ કરનારા અને પોત પોતામા મળીને ચાલનારાના સંબંધમાં વપરાય છે

વૈદ પરખાય રેચથી, ને જોશી પરખાય ગ્રહણથી.
વૈદ વગર વાઢ્ નહિ.

---

૧ કાળા કેશ વગરનો
૨ જાનમાં આવનારા.
૩. Time is money
૪ Scarborough's *Chinese Proverbs* p. 417

વૈદ, વાલદ, ને વેશિયા, એ ત્રણે રોકડીયા; જોષી, ડોસી, ને વટેમાર્ગુ, એ ત્રણે ફોકટીયા

કેટલાકો "વૈદ, વેસા, ને ડોસી એ ત્રણે રોકડીયા" એમ બોલેછે

વૈદ વિના વાહડ નહિ

વૈદ વૈદનો વેરી ૧૦૨૭૦

Two of a trade never agree (અંગ્રેજી કેહવત)

Quién es tu enemigo? Hombre de tu oficio[1] (સ્પૅ કે)

Homem de teu officio, teu inimigo[2] (પોરચુગીઝ કેહવત)

Two of a trade hate one another[3]

There is mutual love between men of a creed, mutual jealousy between men of a trade (ચીનાઇ કેહવતો[3])

દરઝી દરઝીકા દુશ્મન (હિંદુસ્થાની કેહવત)

(ફારસી કેહવત) بود هم پیشه با هم پیشه دشمن

વૈદને તેડવા ગયો, તે ઘોરખોદુનેબી તેડતો આવ્યો

વૈદનો જોલાબ, ને જોશીનુ ગ્રહણ એ બે સાચા

વૈદના કહેલા મરે નહિ, જોષીના કહેલા રાંડે નહિ.

વૈદનાં ઘેર વડા

વૈદના પોરિયા પીડે મરે ૧૦૨૭૫

વૈદના મરે નહિ, ને જોષીના રાંડે નહિ

વૈદકમા નીપાલો,[4] ને જોતીષમા ગ્રહણ

વૈશાખ મહિનાના વાવઠા

વૈશાખે નહિ વાયા વાવરીઆ, ને અખાડે નહિ વરસ્યો મેઘ, જેના જણ્યા નહિ જીવ્યા જેઠરા, તેનો રડતા નહિ ગયો છેહ[5]

---

૧ Who is your enemy? A man of your own trade

૨ The man of your own trade is your enemy

૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 52

૪ એક સખત જોલાબ ૫ જીદગીનો છેડો

વૈશાખે વીસ શાક મળે. ૧૦૨૮૦

જે બરસે બૈસખા શાક એક પાનમે રોબર થાદ (બિહાર કે[૧])

વો દિન ક્દાં કે મિયાંકે પાઉમે જુતિયાં.

વજો આપવો, (અથવા લેવો.)

વરયુ કાથા વિના પાન, વરયુ ઘણા પરેમે આમ, વરયો સાસરીએ જમાઇ, ને વઠી દીકરી પર ઘર ગઈ

વરયું દુધ વાડે રે તું

વઠી ધર પછવાડે છીંડી, ને વઠી નાર પર ઘર દીંડી. ૧ ૨૮૫

વઠે દીકરી બરબર બોલે વઠે વાણિયો ઓછુ તોલે.

વઠે સાસુ ને વઠે વહુ ને વગર વરસાદે પાકે ઘઉ.

વાક કરી અન્યાય પોકારવો.

Desde que te erre nunca bien te quise[૨] (સ્પેનીશ કેહેવત.)

Beating her husband and then lodging a complaint against him. (તેલગુ કેહેવત.[૩])

She herself commits the sin and curses Satan for it. (અફગાન કેહેવત[૪])

વાકા ચાદ પદમાના

વાકા ચુકા પણ વહુના રોટલા. ૧૦૨૯૦

વાકમા ડુંક્યાં મોત સવાદિયા

ભાને, વાકુ ટુકુ નકામુ જેવુ હોય તે પણ પણી વખત ઉપયોગનુ નિવડેછે.

વાંકા નરને વધન ઘણાં, ગદભા પાવરીએ થાલી વેચીને રસોઇ કીધી, ને જમ્યા દાયરી[૫]એ.

૧ Christian's *Behar Proverbs*, p. 208.

૨ Since I wronged you, I have never liked you.

૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 316.

૪ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 200.

૫ રસાનીને ખાતુ ભાતનું મિષ્ટ વાસણ

વાકા બોલાનો પાદ્શાહ.

વાકી આગલી વગર ઘી નહિ નિકલે.

યાને, જ્યાં સખત એલાજ લેવા ઘટે છે ત્યાં નરમી વાપરવાથી કામ સિદ્ધ થતું નથી.

Voor groote kwalen sterke hulpmiddelen.[1] (ડચ કેહવત)

Ghi is not to be taken up with a straight finger (કા૰ કે[2])

Without bending the finger even butter cannot be got (તેલુગુ કેહવત[3])

સોઝે[4] અંગુરી ઘીવ નિકલ હૈ? (બિહારી કેહવત[5])

સીધી ઉંગલિયું ઘી નહિ નિકલતા (હિંદુસ્થાની કેહવત)

(ફારસી કેહવત) تکاس تا نہ دھی نرم نمی سود

बोट वाकडें केल्या शिवाय तूप निघत नाहीं

वाकड्या बोटा शिवाय तूप निघत नाहीं (મરાઠી કેહવતો)

વાકે લાકડે વાકો વેહ, ને વાકો વમે ગામને છેહ ૧૦૨૯૫

વાકો ચુકો (અથવા, સાદો માદો) પણ વડનો રોટલો

વાકો પણ માકો હેની!

વાકો વાકો પણ માકો તો.

વાચ્યો વાચ્યો ચાલ્યો જાય, વૈશંપાયન તે કોની માય?

વાઝણી જણે નહિ, ને જણે તો જીવે નહિ ૧૦૩૦૦

વાઝણી પ્રસુતીની વેદના શું જાણે?[6]

બાઝ કિ જાન પરસૌકી પીર (બિહારી કેહવત[7])

---

૧ For great evils strong remedies

૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 191

૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 351

૪ સીધી ૫ Christian's *Behar Proverbs*, p 91

૬ એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત ના૰ ૫૮૦૫, સફે ૫૧૯ ૭ Christian's *Behar Proverbs*, p 183

विद्वानेव विजानाति विद्वज्जन परिश्रमं ।
नहि वंध्या विजानाति गुर्वी प्रसववेदनां ॥ (સંસ્કૃત કેહવત [૧])

વાંઝણીને પાનો મુકાવવો.
વાઝિઆનો માલ પચે નહિ.
વાંઝિયે ઘેર ડોસો લાડકો.
વાંદાનું વલોણું, ને રાંડી રાંડની બે... ૧૩૦૫
વાહાને વલોણું નહિ, ને વેશ્યાને વઝોણું નહિ.
વાંદર નકલ.
વાંદર ને વળી વીછી કરડ્યો.
વાદર મારી પાસો અ—વો
વા ર મારો ને પાસો અ— ૧૦૩૧૦
વાદરના હાથમાં ગોલાબનું ફુલ આપ્યું તે ગાં— નુછ્યું

A garland of flowers in a monkey's paw (તેલુગુ કે [૨])

Gold coins to a cat. (જેપાનીસ કેહવત.[૨])

When jasmine flowers were given to a boorish woman she folded them up and sat on them (તે. કેહવત.[૩])

વાં રના હાથમાં છરી, (અથવા તલવાર.)

A stone in a mad man's hand.[૪]

Put not a naked sword in a mad man's hand.(તે. કેહવતો.[૫])

The story of a firebrand in the hand of a monkey (તા. કે.[૫])

એ રાકસ દુસરે હાથમે હથ્યારી.[૬] (બિહાર કેહવત[૭])

---

૧ The learned only know the labour of the learned, the barren woman knows not the great pains of childbirth. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 462.

૨ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 54.

૩ Carr's *Telugu Proverbs* Supplement, p. 61.

૪ Carr *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 348.

૫ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 6

૬ ભરદી મથાલ. ૭. Christian's *Behar Proverbs* p. 61

વાદરની ટોલીમા બોલવુ
ભલા માણસોની મંડલીમા કોઈ ભુન હોય તે વિષે બોલાયછે.
વાંદરનુ ચાઠુ
એક વાદરને જો ચાઠુ પડેછે તો બીજો વાદર પોતાની આગલીએ તેની તપાસ કરી તેની ઉપર દવાઈ બંધેછે પછે વલી બીજો વાદર તે ચાઠુ જોતા તેમા આગલી ઘાલીને પાછી તપાસ કરેછે, અને પાછી દવાઈ બંધેછે એવી રીતે વારવાર થવાથી ફરી વાદરાનુ ચાઠુ વધારે મોહટુ થાયછે, અને તે વગો દુખી થાય છે આ ઉપરથી નઠવી જેવી બાબદને વધારે બગાડ્યા ઉપર આ શબ્દો બોલાયછે
Search not a wound too deep, lest thou make a new one (અંગ્રેજી કેહવત)
The sore of a monkey never heals (તામીલ કેહવત.[1])
વાદરાના હાથમાં નીસરણી (અથવા, નિશાની.) ૧૦૩૧૫
Why give a whole cocoanut to a dog, that he may roll it about the house? (તામીલ કેહવત[2])
Like giving cocoanuts to an ox (કેનેરીસ કેહવત[3])
બાનર કે હાથમે નરિયર (બિહાર કેહવત.[4])
(ફારસી કેહવત) آئینہ دست زنگی
વાદરાની તાપણી
યાને, નાધલાં કદનુ, વગર બીસાદનુ
વાદરાની —મા સલી કરવી?
વાદરાનુ મુ— પીએ ત્યારેજ પૈસો હાથ આવે
વાદરાને ગાલ ભર્યાથી કામ.
વાદરાને દારૂ પાયો. ૧૦૩૨૦

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 252 ૨ *Ibid*, p 394
૩ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 18
૪ Christian's *Behar Proverbs*, p 23

વાદરાનુ બચ્ચુ કરડે નહિ ને વહસોરે. (અથવા) વાદરાનુ બચ્ચુ કરડે
નહિ તો વચગડે

વાઘાનો વિજાપરો.

વાસ પાણી દેખાય ત્યાં કાંટરા ન ઉડે.

વાંસલાને વાસલો કેહવો.

To call a spade a spade (અ પ્રેઝ કેહવત.) ૧૦૩૨૫

વાસ કરે તો હાલશુ નહિ મલે (એવી કગાલ અવસ્થા.) (બિહાર કેહવત.[1])

બાહર લમ્બી લમ્બી પોતી ઘરે મજુરાક રોટી.

(ફારસી કે) در حاله آرا در پی و در کوه و در سفر

વાંસો ને વાંક કોઇ દેખે નહિ.[2]

વાસો ને વાક જોનાર વિરલાજ

વાંહઝટને પાહનો મુકાવે (અથવા, બચ્ચાં જણાવે એવુ) નહિ બનતી વાતને બનતી કરનાર માણસ.

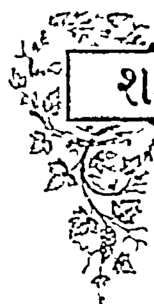
૧ Christian's Behar Proverbs, p. ૩૩.

૨ જુઓ કેહવત ના ૬૭૯૮ તથા તેને મળતી કેહવતો, ક્ર ૫૮૮

શ.

શક્તાના સાલા સૌ ચવા નિકલે (અથવા) શક્તાના સાલા ઘણા, ને અક્ષમિનો કોઈ બનેવી ન થાય [1]

A full purse never lacked friends

The rich never want kindred (એ કેહવતો)

Reichen giebt man, Armen nimmt man [2]

(જરમન કેહવત)

Rijke lui hebben veel vrienden [3] (ડચ કેહવત)

All are relatives of the rich (તેલુગુ કેહવત [4])

Every one claims relationship with the rich the powerful have many on their side [5]

સોનેકે ટોકેમે કોન ભીખ ન દેગા? (હિંદુસ્થાની કેહવત)

समर्थां घरींचें श्वान त्यास सर्व देती मान (મરાઠી કેહવત)

---

૧ જુઓ કેહવત નં૦ ૬૩૩૧, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૫૭૬

૨ We give to the rich, and take from the poor

૩ The rich have many friends

૪ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 23

૫ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 26

શક્તાને સાથી ઘણા (અથવા, શક્તાના સસરા ઘણા.) ને અનાથ્યાના વેરી ઘણા. ૧૦૩૩

શક્તાનો સાળો.

શક્તો પડોશી ને તાનો વાર[1] ને જુ કહલેડુ તેનો પણ ઓધાર

શત્રુ ને રોગ ઉગતા છેદવા.

શનવાર ને સસરતો વાર.

શનિ બેઠો રે ભાઈ શનિ બેઠો! ૧૦૩૩૫

શમે જસે આપ તોરસે, પતગ જસે આપ શોરસે ચડોસ જસે આપ શોરસે, મોર જસે આપ બોરેસે, કોવા જસે આપ વરસે, ચકવી જસે રેન અઓરસે કવિ જસે લડુઆ તોરસે.

શ્યામા ધન સતીપણુ

શ્રમ કરનારને ઇશ્વર સ ા ફળ આપેછે

God helps those who help themselves. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Qui se remue Dieu l adjue.[2] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Chi s'ainta, Dio l ainta.[2] (ઇટાલીયન કેહવત.)

Quien se guarda, Dios le guarda.[2] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Hilf dir selbst, so hilft dir Gott.[3]

Zu Gottes Hülfe gehört Arbiet.[3] (જરમન કેહવતો.)

Deos ajuda aos que trabalhao.[3] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

શરમ કરે નરમ ને ભરમ કરે ગરમ.

શરમ છોડી તેણે સર્વે છોડ્યુ ૧ ૩૪૦

શરમ નહિ સખાણી, તે હોય અવ વાણી.

શ્રમ વિના પ્રાલબ્ધ લુલું.

Fortune helps them that help themselves.

---

1 આદીતવારને પેહલી સોમે વાતો વાર કહેછે

2 God helps him who helps himself

3. God helps those who help themselves.

Fortune gives her hand to a bold man (અ ગ્રેજી કેહવતો)

Vien la fortuna a chi la procura[1] (ઈતાલ્યન કેહવત)

A los osados, ayuda la fortuna.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત)

શરમ હાથમા, ને ભરમ લાતમાં.

શરમાઉ ઝાડ.

શરમાય તે ભુખો રહે. ૧૦૩૪૫

आहारे व्यवहारेच त्यक्तलज्जस्सुखी भवेत ॥[3] (સસ્કૃત કેહવત.)

શરમાલી[4]ના વિચાર, ને ખાજલી[5]એ કાણા

શરાધ સાર કે બાપ બતાવ

યાને, "આડી વાત મુકી દઈ આમ કે તેમ, હા કે ના, એક વાત, નક્કી કેહ"[6]

શરાધની ખીર પાટલે વલગી આવે

શરાબની જામ, પાપની પુત્રી ને માહેતમની માએ

Bacchus hath drowned more men than Neptune (અ કે)

Im Becher ersaufen mehr als im Meer[7] (જરમન કેહવત)

શ્રાવકને શ્રાધ નહિ, ને દેડકાને વરાદ નહિ ૧૦૩૫૦

શ્રાવણ ઉતર્યો નથી, ને ભાદરવો ચહડ્યો નથી.

શ્રાવણ જાય કોરડો, ને કણે ભરાય ઓરડો

શ્રાવણ ઘોડી, ભાદુ ગાય, માહ મહિને જો ભેસ વિયાય, તો ધણીને ખાય કે ઘોરમા જાય.

સાવન ઘોરી, ભાદો ગાય, માગ માસ જો ભેસ બિયાય, જીસે જાય કે ખસમ ખાય (હિદુસ્થાની કેહવત)

---

૧ Fortune comes to him who strives for it

૨ Fortune aids the bold

૩ In eating and in business he who discards modesty will be best off Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 385.

૪ વાણિયાની એક જાત ૫ ખાજુ ૬ નર્મ કોશ

૭. More are drowned in the bowl than in the sea

શ્રાવણ પેહર્યાં પાઘડી, મેપ ન મારે મ્હાસ પીવુ પધારે માસવે હમે જશુ મેમાસ

શ્રાવણ સુદી સપતમી, ને આંતી ઉગે સુર ડુંગર બાંધો રુપ ા, પાહર આવે પુર ૧૦૩૫૫

શ્રાવણનાં સરડાં પર ા, ને ભાદરવાની દેવી ને જો એક ન સ નહિ આવુ તો ખેત બને પેસી

માને શ્રાવણ માસમા વરસાદ ઝીણાપ આવે અને ભાદરવામા પીતમાર આવે પણ જો વરસાદ મહુ વરસ નહિજ આવ્યો તો તમામ આલમ પાણી વગર દાવરી બાદવરી બની જાય.

શ્રાવણના સર ા પર ા (અથવા શ્રાવણના તો સરવડીયા,) ને ભાદર વાની રેસ આવો તાહગ ઊંડરા નદીએ નાહતા મેસ

શ્રી મસે તો શ્રી આપદા.

શ્રીમાળી પેસો નહિ હાય.

પેસા નામના શ્રીમાળીએ ભરેવાને જાન્તુ ઉન્ડ આપ્યુ ત્યાર બનયાએ કહ્યુ

શ્રીમતના ગધેડા સાગ્ના પણ સારા.[1] ૧૦૩૦

શરીર ઘટાઇ જાય તે કરતા ઘસાઇ જાય તે સારૂં

શરીર સલામત તો સાગીઆ ખેત

શરીરનુ પોષણ ખોરાકથી ને આત્માનુ પોષણ સતોષથી

Food supports body contentment the soul (અરબી કે[2])

શરીરે સુખી તો સુખી સર્વે વાતે શરીરે દુખી તો દુખી છે સદા તે[3]

શવરામ વશીનો અધમણીઓ ઝોમવો તે ઝોસવો. ૧૦૩૬૫

શ્વાસ ત્યા સુધી આશ (અથવા શોપ.)[4]

---

૧ જુઓ કેહવત ના ૯૦૫ સદે ૯૮૯

૨ Long Eastern Proverbs and Emblems, p 1

૩. જુઓ કેહવત ના ૨૯૮ તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો સદે ૨૯૯. ૪ જુઓ કેહવત ના ૨૮૧૨ તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો સદે ૨૧૦

શાકરનો સવાદ ઉંટ શું જાણે?[1] ૧૦૩૮૦

Chi è in inferno non sa cio che sia cielo[2] (ઈટાલીયન કે.)

What can a pig do with a rose-bottle? (તેલુગુ કેહવત.[3])

શા. જાને બાસાકે સવાદ

બાનર જાને આદીકે સવાદ (બિહાર કેહવતો.[4])

શાકરના ખાનાર ઘણા મરે ઝેહરના ખાનાર જીવતેજ

શાકી ભાકી દાહ વી.

दसाळी पालाची फाटणें (મરાઠી કેહવત)

શાદેર[5]કા શક્કર, મુજીકા ટક્કર

શાણાને શિખામણ ને મૂરખને ટોકણી.[6]

શાણાને સાન ને ગધેડાને ડફણાં.[6] ૧૦૩૮૫

શાન કરતા કાન વધારે.

શાપુરશાહ અભાગામા ચીંભાથા

શામજી બામજી ખુદાચોર.

શામજી બામજી મીઠ ગયે ને ભીખમા બિચારા જુઠ પડ.

શાળાને શાળે મુસળ આવ્યું, ને મહીં આદરો છેડો બાબ ૧૦૩૯૦

શાહ ચલેબીનો છોકરો.

સુરતમાં શાહ ચલેબી નામે એક પ્રખ્યાત મુસલમાન થઇ ગયેલો છે

શાહ થયા, રાય થયા ને ફકીર થયા, તોએ ધર્મ એક

શાહ અજરથી આમે-વાદશા[7] રાખે

---

૧ સરખાવો કેહવત ના ૧૯૦૭ સહ ૧૯૦૩ તથા કેહવત ના ૭૭૯૮ સહ ૭૧૧ તથા તેઓને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો.

૨. He who is in hell knows not what heaven is.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 66.

૪ Christian's *Behar Proverbs*, p. 23. ૫ ગુસ્સાગુસ્સી કરનારો.

૬ જુઓ કેહવત ના ૩૯૦૦, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સહ ૩૭૧ ૩૯૦

૭. મરવો ઉપર ઉઠી શાહની પીઠ વાળ્યો.

આજના કુમાર, ને કાલના ભાર[1]

Aujourd'hui roi, demain rien[2] (ફ્રેન્ચ કેહવત)

Heute Kaufmann, morgen Bettelmann[3] (જર્મન કેહવત)

શિક્ષ તો ચુડેલકી, ઓર શિખ તો પઢિયાકી ૧૦૩૯૫

શિખાવ્યું શિખે, ને કેહ્યું કરે

The young cock crows as he heard the old one (અ. ક.)

શિખ્યો કાગડો કાબરો

શિખામણ તો તેને દઈએ, કે જેને શિખામણ લાગે, વાંદરાને શિખામણ દઈએ, તો સુગરીના ગોહ ભાગે

In vain he craves advice that will not follow it (અ. કે.)

Pour néant demande conseil qui ne le veut croire[4] (ફ્રે. કે.)

Tauben Ohren ist bös predigen[5] (જર્મન કેહવત)

A chi non si lascia consigliare non si può aiutare[6] (ઈટાલિયન કેહવત)

Raad er ei bedre end Uraad uden det tages i Tide[7] (ડે. કે.)

To address a judicious remark to a thoughtless man is merely thrashing chaff (સંસ્કૃત કેહવત[8])

સીખ તો વાંકો દીજ્યે, જાંકો સીખ સુહાય, બંદરકો ક્યા દીજ્યે, બયકા ઘરકી જાય (હિંદુસ્થાની કેહવત)

શિખામણ દીજ્યે સચને, ને એક નહિ દીજ્યે ગમાર, પેહલા પીખ્યા આપણા, ને પછી કુટમ પરવાર[9] (અથવા) શિખામણ દીજ્યે

---

૧ જુઓ કેહવત નાં૦ ૬૪૮૭, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સરે પા૦૭ ૨ To day king, to morrow nobody

૩ Merchant to day, beggar to morrow

૪ He asks advice in vain who will not follow it

૫ It is bad preaching to deaf ears

૬ There is no helping him who will not be advised

૭ Good counsel is no better than bad counsel if it be not taken in time ૮ Long's *Eastern Proverbs and Emblems* p 94

૯ કુટમ પરવાર— કુટુંબ પરિવાર

સમાણસને, નહિ દીજ્યે ગમારને પેહલું સુખ્ખુ પોતીકું પછે સુખ્ખું કુટુંબ પરવારને. (અથવા) શિખામણ દીજ્યે એક સમાણસને નહિ દીજ્યે એક ગમાર પેહલાં રોરવીમાં આપુને ને પછી રોરવીમાં કુટુંબ પરવાર.

Rathe Niemand ungebeten [1] (જરમન કેહેવત)

Sow not jasmine upon the sand fire not a leathern marble against the rock speak not words of divine wisdom to a fool—because if you do, it will be like wasting oil over bran-cakes (કાશમીરી કે [2])

સીખ હસીકો દેની અચ્છી જે તેરી સીક્ષા માને સાચી. (હિ કે)

શિખામણ દેઇએ મૂરખને તો નહિ શીએ ધ્યાનમાં વા રને આપ્યે સુખવા પુશ તે ખોસે —મા. ૧૦૪૦

Wem nicht zu rathen ist dem ist auch nicht zu helfen.[3] (જરમન કેહેવત)

શિખામણનું દુખામણ

શિખીને કોઈ અવતયુ નથી (અથવા) કોઈ માએના પેટમાંથી શિખીને આવ્યું નથી

શિખે તેની વિદ્યા

Learn not and know not. (અંગ્રેજી કેહેવત)

શિઅરે ઝાલીએ (અથવા, સદાય) તો ખાંડો, ને પુછડે ઝાલીએ (અથવા, સદાય) તો બાંડો.

શિઆઈ ચોર, ને હતાયુ કુતરૂં એ બેનો વિશ્વાસ નહિ. ૧૦૪૦૫

શિંગોડું સણુઆયુ, પણ જમવા તેડું નહિ આવ્યુ

શિયાલ તાણે સીમ ભણી ને કુતરૂં તાણે ગામ ભણી.

१ Never give advice unasked.

२ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles p. 190. ३ He who won't be advised can t be helped.

શિયાલ બચ્ચા સો જણે તે સોએ બચારા, સિહણ બચ્ચુ એક જણે પણ એક હજારાં

શિયાલને કહ્યું કે કામ કરીશ? તો કહે ડુગરે ચહડીશ

શિયાલાની સોડ, ને વાહલાની ભેટ બરાબર ૧૦૪૧૦

શિયાલાનુ પહરોઢયુ, ને ઉનાલાની રાત

શિયાલાનુ પહરોઢયુ લાબુ હોયછે, ને ઉનાલાની રાત ટુકી હોયછે

શિયાલામા છાસ ઠરે તેમ ઠરવુ

શિયાલામા રાત લાબી હોવાથી વખત વધારે મલવે છાસ ઠરી જાયછે

શિયાલે માતા નહિ, ને ઉનાલે રાતા નહિ (અથવા) શિયાલે સુકાય નહિ, ને ઉનાલે માતે નહિ (અથવા) શિયાલે સુકકુ નહિ, ને ઉનાલે લીલુ નહિ

શિયાલે સાલુ, ને ઉનાલે દોટી

શિયાલે સુક્કા, ને ઉનાલે લીલા ૧૦૪૧૫

યાને, એકવાર સાહજા તો બીજીવાર માદાં છોકરાઓ વાર વાર આજારી પડવા ઉપરથી એમ બોલાયછે

શિયાલેકા પરોઢ, ઉનાલેકા દપેર, ઔર ચોમાસેકી રાત, અલ્લા મરણ દીજીઓ, મગર ગમન મત દીજીઓ.

શિયાલો ઈજતનો, ને ઉનાલો નાગો

શિયાલો, ને મન બ્યારો

શિયાલો ભોગી, ને ઉનાલો જોગી (અથવા) શિયાલો ભોગીનો, ને ઉનાલો જોગીનો

શિરા સારૂ શ્રાવક થયા ૧૦૪૨૦

શિરો પીને હીરો જણ્યો, ને સુઠ ખાઇને ઉઠ જણ્યુ.

શિવ, ને જીવ

શિવરામ ગારદી, જ્યા ગયા ત્યા એક મહીનો ને બાર દી

શિવરામ વસીનો અધમણિયો

ખરા દિલથી નહિ, પણ ફરજસરૈ કીધેલા કામના સબધમા બોલાયછે

શિળી શિળી સાતમા રોટલા ખાધા રાતમા, ઓદા ખાધા ગાલમાં ૧૦૪૨૫

શીતલ, પાતલ ને શાનમત, અલ્પહાર ને અરોગ એટલા લક્ષણ સ્રીમા નહિ હોય તો સ્રીમાં ખોટ

માને જે એક ઓરત મિજાજની ઠંડી, પતલા બદનની શાનવાળી મધ્યમ ખાનારી અને ગુસ્સા વગરની હોતી નથી તો એ સઘલા ગુણ વગર તે અધુરી ગણાયછે.

શીદરી જાસે પણ વલ ન મેલે.[1]

શીરે બેઠેલો તડકે બેઠેલાની કદર શું જાણે?

Little knows the fat sow what the lean one means

He preacheth patience that never knew pain. (અ. કેહવતો.)

Corpo satollo non crede al digiuno[2] (ઇટાલ્યન કેહવત.)

The wife who has eaten breakfast [at home] does not think of her husband's hunger[3]

To a man who wears sandals the whole earth seems to be covered with leather (તેલુગુ કેહવતો.[4])

If you have not lived in the country you do not know what hardship means.[5]

The rider on horseback knows nothing of the toil of those who travel on foot. (ચીનાઇ કેહવતો.[6])

What does the satiated know of the hungry man's state? (અફઘાન કેહવત.[7])

જિસકી ન ફુટી હો બિવાઇ વ્હો ક્યા જાને પીડ પરાઈ (હિ. કે.)

سیر عم گرسنه نخورد

(ફારસી કેહવતો.) ﻠﻠ رسان را ناسد درد ریش

---

1 જુઓ કેહવત ના ૪૫૪૮ તથા તેને મલતી કેહવતો, ઠઠે ૪૨૯ ૪
2 The full belly does not believe in hunger
3. Carr's *Telug and Sanskrit Proverbs*, p 165. ૪ *Ibid*, p. 166
૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 343. ૬ *Ibid* p. 433.
૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 27

શીરે (અથવા, ટાલે) ગોળની ટોપ
શુ કરે માળગે લાડવો? આગે ડગની ચાડવો ૧૦૪૩૦
શુ કેળનડાવે કરીને, ગળીનુ શુ ગીળવુ, જઇ પુછો માગો બાપને, નથી લાગલ એનુ
શુ કઇ આખને ઠેકાણે ભમ્મર આવે?
શુ ઘરડા ગધેડી ઝાને તો આપણે ગાસરી?
શુ માસ ખાતા હશે ને હાડકા કોટે બાંધી ફરતા હશે?
શુ વડી પાપડ વડી ગયા? ૧૦૪૩૫
શુ શુના બચ્ચા, ને લસણની કળી, ને તાજરી મારુ ગધેડે ચઢી.
શુ શુના બચ્ચા. ને લસણની કળી, ને એવી વહુ મને બસે મલી
શુની કરતી શુ કરે, ને સુની ઉપર તો છત્તર ધરે
શુકન પાયને શબ્દ આગલ, (અથવા, સારા) (અથવા) શુકનથી શબ્દ આગલો
શુકનમા એરડો ૧૦૪૪૦
વેહમી લોકોમા એરડો અપશુકનની નિશાની ગણાયછે
શુક્કર, ને કામ થાએ મુક્કર
શુક્કરની ઉતરી, ને કુક્કરની બેઠી.
શુક્કરની દશા બેસવી
He is now under the auspicious influence of the planet Venus (તામીલ કેહવત[1])
શુક્કરવાર થવો, (અથવા, નહિ થવો)
શુક્કરવાર, ને તાતો ધાહ ૧૦૪૪૫
શુક્કરવારના ચના દોહડીયાના લીએ તે પણ ગણી જુએ
શુક્કરવારના દાર્યા કરી નાખવા
યાને, દોલતને બરબાદ કરવી.

---

1 Percival's *Tamil Proverbs*, p 40

શુક્રવારના શા વિચાર?
શુક્રવારની રાત, ને ક્યેં નહિ વાત
શુક્લ બ્રાહ્મણને શો સ્વાદ? છાસ ના હોય તો દુધે ચાલે. ૧ ૪૫૦
શુરાને પેટ કાયરબી મુઆ ને કાયરને પેટ શુરાબી મુઆ
શુળી પરબી ઉંઘ આવે (અથવા) શુળી પર ચઢકે લાબી ઉંઘ આવે.
સુલી પરબી નીંદ આતી હય (હિંદુસ્થાની કેહવત)
શુળીનું વિઘન કાંટે ગયું (અથવા, સોયે ઉતર્યું)
A stumble may prevent a fall. (અંગ્રેજી કેહવત.)
શુળીનો ઘાઉ કાંટે સર્યો.
શેઆન મુખી સહરામાં, ને નાખ મુક્યુ દહરામાં[1] ને લાજ મુકી લાજપોરે ૧ ૪૫૫
શેકાર મેવો હોય ત્યારે સિહ પણ નમેછે
શેકારી પચાસ શેકાર મારે તેમા એકબી નેમ ચુકે
શેખ ક્યા જાને સાબુનકા ભાવ?
શેખ વહોરા શીરાવશો? તોકે શાણુક બગલમાંજ છે
શેખચલ્લી સલ્લી વિચાર ૧૦૪૬૦
શેખજીએ (અથવા આઘજીએ) દાતર । ગસ્યા તો અ— ભારી પ..રી
શેખી શેકડી, ધોતી બાકેડી
શેઠ આવ્યા! તોકે નાખો વખારે!
શેઠ ક્યાં ગયા? તો ઘેરના ઘેર.
શેઠ કરતાં ગુમાસ્તો વવે ૧ ૪૬૫
શેઠ કેમ તણુાયા? તોકે લોભે લોભે.
શેઠ ગયા કે ચાકરોને મેજમાની.
When the cat is away the mice will play
When the cat s gone the mice grow saucy (અં કેહવતો.)

---

1. આગામાં.

Absent le chat, les souris dansent [1] (ફ્રેંચ કેહવત)

Wenn die Kaszi auszer dem Hause ist, tanzen die Mause [1] (જરમન કેહવત)

Quando em casa nao esta O gato estende-se o rato [1] (પોરચુગીઝ કેહવત)

Naar Katten er borte, löbe Musene paa Bænken [1] (ડે કે)

Vanse los gatos, y estiendense los ratos [2] (સ્પેનીશ કે)

Quando la gatta non è in paese, i topi ballano [3] (ઈ કે)

Als de kat van huis is, dan hebben de muizen bruis [4]

Als de kat slaapt, spelen de muizen [5] (ડચ કેહવતો)

The king settled in Wushkur, and whatsoever a man pleased that he did (કાશમીરી કેહવત [6])

One said to a wife "O Pôli, Pôli, how long will you enjoy yourself?"

"Till my mother-in-law comes back from the Pariah quarter," she replied (તેલુગુ કેહવત [7])

When the cat's away, the rats come out to stretch their loins. (ચીનાઈ કેહવત [8])

રાજા ગૈલે આંક, રાની પૈશાન છાક (બિહાર કેહવત [9])

શેઠ તેવા વાણોતર.

Like master, like man.

---

[1] When the cat's away, the mice will play

[2] When the cat's away the rats will play

[3] When the cat's away the rats dance

[4] When the cat's away, it is jubilee with the mice

[5] When the cat sleeps, the mice play

[6] *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 191. [7] Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 275

[8] Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 103

[9] Christian's *Behar Proverbs*, p 165

Trim Tram like master like man.

You may know the master by the man. (આ મેરીઝ કેહવતો.)

Sic man sic master sic priest sic offering. (સ્કૉચ કેહવત.)

Tel maitre, tel valet.[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wie der Herr so der Knecht.[1] (જરમન કેહવત.)

Tal padrone tal servitore.[1] (ઇટાલીઅન કેહવત.)

Zulke heer zulke knecht.[1] (ડચ કેહવત.)

Qual el dueno tal el perro.[2] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Som Herren er saa fölge ham Svende.[3] (ડેનીશ કેહવત.)

Tao bom he Pedro como seu amo.[4] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Lousey Mistress ragged nurse which is my mistress. (કાશમીરી કેહવત.[5])

When there is a king like Rama a servant like Hanuman will at once be found. (તેલુગુ કેહવત.[6])

શેઠ નાહના ને પાઘડી મોહટી.

શેઠ ને મોહટાં પેટ ૧ ૪૭૦

શેઠ પેદશા બગરચી બાપ

શેઠ ફરે સટકતા તેને દીવાશાંની શી લાજ?

શેઠ બોલ્યા તે સવાવીસ.

શેઠ ભોળા ને કાટલાં કુડાં

શેઠ મરતા ને વકીલ ભાગતા ૧ ૪૭૫

શેઠ મારે હાથે તો ચાકર મારે લાતે

---

૧ Like master like man.

૨ As is the master so is his dog

૩. As the master is, so are his men

૪ Jack is as good as his master

૫ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 263.

૬ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 78.

શેઠ લાલો થયો તેથી તેનો કુતરો ગુસ્સે થયો.

શેઠ, શેઠાણી, ને દાતરડાં, વાંકા ને વાંકા

શેઠ સણગારે ત્યાં પાટણ ઉંધુ વસે

યાને, શેઠ પોતાના તનને સણગારવા પટે એટલા પાટણ ગામ ઉંધુ વસે એ ઉપરથી પોતાની ઉપર અણઘટતી રીતે વખત ગુમાવી પોતાના બીજા અગતના કામ ઉંધા વાળનારના સંબંધમાં આ કેહવત વપરાય છે

શેઠ, સરડા, ને દાભડા. એ ત્રણે વાંકા ને વાંકા ૧૦૪૮૦

શેઠકી ચાકરી, ગાંઠકા ખાના, કપડે ફટે તબ ઘરકો જાના

શેઠકી ચાકરીમે ઘાચીકા બેલ.

શેઠજી નમતુ તોલો, તોકે ધડો કોણ કરે છે?

શેઠજીના ગીત ગાઉં, કે પેટનુ ગાઉં?

શેઠના જમાઇ, ન ખાય કમાઇ ૧૦૪૮૫

શેઠના દીકરાએ દાતરડા ગળ્યા, ને અ— ભારી પડ્યા

શેઠના શાલા સો થવા જાય

શેઠની ગા— ગુમડુ થયુ, ને ચોળી ચોળીને મોહટુ કર્યું

શેઠની જાગે ફોલ્લી થઇ, ને પંપાળીને મોહટી કરી.

શેઠની (અથવા, મેહતાજીની) શિખામણ ઝાંપા લગીન. ૧૦૪૯૦

The grand mother's correction makes no impression (અંગ્રેજી કેહવત)

However much advice you give her, she will not mend her stubbornness. (તેલુગુ કેહવત [1])

શેઠજી શિખામણ ઝાંપે સુધી (કચ્છી કેહવત)

શેઠનુ બી કર્યે, ને પેટનુ બી કર્યે (અથવા) શેઠનુ બી થાય, ને પેટનુ બી થાય

શેઠને ઊધારો, કાંઈ પેટનેબી ઉધારો? [2]

---

૧ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 61

૨ સરખાવો કેહવત નાં૦ ૬૧૯૭, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૫૬૧

શેઠને ઘેર વરો, દાસીને પેટ બરે.
શેઠને ચાકર ઘણા ને ચાકરને શેઠ ઘણા.
શેઠનો સાળો. ૧૦૪૯૫
શેઠનો સાળો ને દીવાસળીવાળો
શેઠથી દસલા, ને કાટલાથી ખોટાં (અથવા) શેઠ પડે દસલા પણ કાટલા ફૂઠ
શેઠી વાત્રકને ખેચી જાય.
શેઠે આવીને શિરામણ.
શેણીક[1] દાન કરે ને કપીલા[2] આથુ કુટે.[3] ૧૦૫૦૦
શેતાન ચરખો.
શેતાન ચોથણ
શેતાન ટોલકી
શેતાન જવો કરવો.
શેતાન બચ્ચો ૧૦૫૦૫
The devil's child. (અંગ્રેજી કેહવત.)
શેતાન બરાવો
શેતાનના કાન કાપે (એવુ જમુન.)
શયતાનકે કાન કાટે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
શેતાનની વસ્તી.
શેતાનનો બનેવો, (અથવા પેરાવલો)
શેતાનનો હવાલો. ૧૦૫૧૦
શેતાનથી કોઇ વખતે સાચુ બોલે.
Truth may sometimes come out of the devil's mouth.
(અંગ્રેજી કેહવત.)

---

૧ આ નામે શેઠ થઇ ગયા છે.
૨ એ નામની શેઠ [illegible] હતી.
૩ જુઓ કેહવતો નં. [illegible] તથા [illegible], [illegible]

શેયાલમા લપેટીને ખાસડા મારવા

દોશાલેમે લપેટકે દીએ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

શેયાલવાલાના લઈને ધાભલીવાલાને ધીરવા.

શેર ખીચડીમા થોડુ મીઠુ નાખ્યે તો મિઠુ મિઠુ લાગે.

શેર ચોલા જ્યા બાફવા નાખ્યા હોય ત્યાં નખાય ૧૦૫૧૫

શેર મગદલ[1]ના સાહેદી.

શેર[2] મરી ગયા, ને લોકડી રાજ કરે

શેર શાક, ને મણ પાણી, માર ડુબકી, ને કાહડ તાણી!

શેરથી પાચ શેરી ભારી એટલી ભારીજ

શેરની તપેલી ચહડ રે ચુહલા, કામ કરશે માહરી કાખ ને કુલા ૧૦૫૨૦

શેરની ભુખ, તેને લવતાગે કેમ ચાલે?

શેરની ભુખ, ને કામ કીધાનુ દુખ.

શેરનુ ઉમેરણુ ચાગલુ

શેરને માથે સવા શેર

Give him a Rowland for his Oliver

To give a Rowland for an Oliver (અંગ્રેજી કેહવતો)

A fripon fripon et demi [3]

Rendre pois pour fève [4] (ફ્રેંચ કેહવતો)

List gegen List [5] (જરમન કેહવત)

Con una cantela otra se quiebra [6] (સ્પૅનીશ કેહવત)

For one seer a seer and a quarter (તેલુગુ કેહવત [7])

शेरास सव्वा शेर (મરાઠી કેહવત)

---

૧ મગના આટાનો લાડવો ૨ વાઘ

૩ To a rogue a rogue and a half

૪ To give a pea for a bean

૫ Trick against trick

૬ One trick is met by another

૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 359

مرن در کسي را تانگسے تا کر ترند در ترا نمسے
هر فرعون را موسي است
هر نمرود را سر است (ફારસી કેહવતો.)

સેરપર સવાસેર માલુમ હય.

જ્યા સેર ત્દા સવાઈ (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

સેરને મને સવા સેર (કચ્છી કેહવત.)

શેરનો ખોસો નહિ ને કરવરે દોરો નહિ. ૧૦૫૨૫

શેરનાં બચ્ચા શેર

શેરી જોઇને ચાલ્યે ને કંપ જોઇને મહાલ્યે

શેરીઆ જેવુ ઉંડુ

શેરી-મિત્ર સો ગણ્યા ને તાલી-મિત્ર અનેક બીડ પડે તો કામ આવે
 સાખ નરે તે એક

શેરી-મિત્ર સો જણ્, અલી-મિત્ર તે અનેક દીન કટે વિપત પડે
 ત્યારે આવી ઉભો રહે એક ૧૫૩૦

શેરી માંહેલો સિહ.

માને કુવરો.

શેલડી કરતા એરડી ભલી.

શેલડીની ખેતી બહુ મેહનતભરી છે તેથી તે પાક નિષ્ફળ નિવડે
 તો શેલડી કરતા એરડી સારી એમ બોલાયછે

શેલડી બાંડી[1] ને આબલી રાડી (કોઇ દિન ઠેકાણે નહિ પડે)

શેલડી ભેગો એરડો પાણી પીએ

શેલડી વાસે એરડી ૧૦૫૩૫

શેલડી સાથે એરડો પીલાય.

શેલડીની માફક પીલી નાખવુ

૧ ખાંભ ઘોડી.

શેલડીની વચ્ચે ઢીઢણુ પીલાય

શેલડીના ખેતરોમાં હમેશ ટીઢણુ નામનુ એક નકામુ ઝાડ ઉગેછે, ને શેલડીને જ્યારે પીલવા માટે કાપવામા આવેછે ત્યારે અદર ભુલથી કપાઈ જાયછે તેનો અતરે એસારો છે

શેલડીનો સાંઠો પુછડા સુધી મિઠો નહિ હોય

શેહર,[1] ને —ની લેહર, સુરત ને ખદાય[2]નુ સુરત ૧૦૫૪૦

શેહર વસતા તે દેવતા, ને પાચ કોશી તે માણસા, ને દૂર રહ્યા તે રાખસા[3]

શેહર વસતા દેવતા, ને ગામ વસતા રાક્ષસા

શેહરના ધક્કા સોમબાઇજ ખમે

શેહરની સપલી, ને બાપો મારે તપલી

શેહરનુ સક્કુ ડાજી, ને શાકનુ સક્કુ ભાજી ૧૦૫૪૫

શેહરમાથી નિકલી વનમા ગયા, ત્યા પણ આગની આગ

Adonde vas, mal ? Adonde mas hay[4] (સ્પૅનીશ કેહવત)

When he went to Gûdur to tell of his misfortune, the misfortune of seven villages met him. (તેલુગુ કે[5])

पळस कोकणात गेला तरी त्यास तीनच पानें (મરાઠી કેહવત)

શેહરે શેહર ભટક્યા, ને ઘેરને આગને આવીને અટક્યા

શોખ શરીર, (અથવા, ચામડુ,) ને નફ્ટ નાક.

શોખ સાસુ, ને નફ્ટ વહુ, ને નફ્ટે લજાવ્યા સહુ

શોખની ગઈ નાતરે, ને સાલ્લો કાહડીને પાથરે ૧૦૫૫૦

શોખની બલા દૂર, જેમ પડે ખાસડા તેમ આવે નૂર

શોખને કુલ્લે (અથવા, નાગાની પીઠે) ઝાડ ઉગ્યુ, તોકે' ભલે મહને છાયડો થયો!

બેહયાકે નીચે રૂખ જમા, ઉન્ને જાના કે છાવ હુઇ (હિ કે)

---

૧ સુરત શેહરનો એક ભાગ ૨ ખોદા ૩ રાક્ષસ

૪ Whither goest thou, Misfortune? To where there is more

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 118.

ગોખને સાન નહિ ને નકટને નાક નહિ.

To the shameless shame is distant (કાશમીરી કેહવત.[1])

શોધી લાવ દેખાડુ

Bring it to me and I'll show it to you. (કાશમીરી કેહવત.[2])

ઢુંઢ લાવ તો પતા દે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

શોધે તેને સાહેબ જડે. ૧૫૫૫

Seek till you find, and you'll not lose your labour

(અંગ્રેજ કેહવત.)

A homme hardi fortune tend la main.[3] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wie sich einer sucht, also hat er Glück.[4] (જરમન કે.)

A quien vela todo se le revela.[5]

Quien busca halla.[6] (સ્પેનીશ કેહવતો.)

A chi veglia tutto si rivela.[7] (ઈટાલિયન કેહવત.)

Expect and live, seek and find. (કાશમીરી કેહવત.[8])

જિન ઢુંઢા તિન પાયા ગેહરે પાની પૈઠ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ماست جوینده یابنده بود (ફારસી કેહવત.)

શોધાંની બાઇએ ખીચડી ખાધી.

શોભતુ પેહરાવ, કોઈ સોંપતુ પેહરાવ?

શોભન શોભનકે બેસે.

શોભા એટલી ઓભા.

શોભાનુ પુટલુ ૧૦૫૬૦

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J. H. Knowles, p 28.
૨. *Ibid* p. 14. ૩. To a bold man fortune holds out her hand.
૪ As fortune is sought, so it is found.
૫. To him that watches, everything is revealed.
૬ He who seeks, finds.
૭. To him who watches, every thing reveals itself.
૮. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J. Hinton Knowles, p. 258.

શોભાનો ગાડિયો.

શકર એક, ને પટકા સો.

શકર રાખ, ને કુએર ઘેસુ.

શકરભાઇનુ માખણ.

શકા ડાકણને ખાય. ૧૦૫૬૫

શકા ભૂત, ને મછા ડાકણ.

You always see an alligator in every cup of water, and a thief in the house at mid-day [1]

શખ છે ત્યા ઝપ છે.

શખ ને વલી દુધે ભર્યા

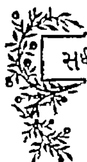
શખણીને લાગે નહિ, ને સતી દેય નહિ

[1] *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, by p. 11

૮

સઈ ચોરે કપડુ ને સોની ચોરે રતી દળામ બાપરો શુ ચોરે માથામા કાંઇ નથી ૧ ૫૭

A hundred tailors, a hundred weavers, and a hundred millers make three hundred thieves (અ મોરી કેહવત.)

મોચી નાઇ[1] કરછ એ વીનુ અસમરછ[2]

એલદા કે આઈ પાઈ પમરા કે બિદાન. (બિદાર કેહવતો.[3])

સઈ દોરો સટકાવે ને બીમો ગાં— ભટકાવે

સઈ, સોની ને સ્રાસવી એને જમ ન શકે જાસવી ઉડી ખા ગાસવી ઉપર ધુલ વાસવી તોએ નિકસે જાસવી. (અથવા) સઈ સોની ને સાસવી, તેને જમ ન શકે જાસવી

સઈ સોની ને સાસવી તેની સાથે કામ કરવુ જોઇએ જાસવી

સઇની સોય સુદવાની સોદળમા જાય.

---

૧ હજામ. ૨ Christian's Behar Proverbs, p. 118.
૩. Ibid, p. 138.

સઈની સાજ, ને મોચીનુ વહાણુ (એનો પાર આવે નહિ) ૧૦૫૭૫
સોનારકી ખટઈ, ઓર દરજીકે બ દ (હિ દુસ્થાની કેહવત)
સઇના ઘરમા સાપ પેઠો, કોણ મારે?
સઇયાને ઘેર વિવાહ, ને મઇયાને ઘેર ઉજાગરો
સક્કર કોટ, ને ફકર કોટ.
સક્કર ઘોલે જીહકી, એસે મિત્ર હજાર, ઝેહર પીલાવે સાચકો, એ વિરલા સ સાર.
સકર્મી બેટાસે કુલની શોભા, અકર્મી ફરજ દસે કુલ નગોવા ૧૦૫૮૦
સકર્મીના સો સાલા થાય, પણ અકર્મીનો કોઇ બ ઘેવી ન થાય
સકર્મીની જીભ, ને અકર્મીના ટાટિયા
સકર્મીની સાસુ મરે, ને અકર્મીની મા મરે
સકર્મીને ઉજમ ઘણો, ને અકર્મીને અહાર ઘણો.
સકર્મીના ઘરમા ભૂત રલે, ને અકર્મીના ઘરમા પૂતબી નહિ રલે ૧૦૫૮૫
સકાલના સેહલા, ને દકાલના પેહલા
સખની (અથવા, હોસની) ગઇ નાતરે, ને અરઘો સાલ્લો ઓઘે, ને અરઘો સાલ્લો પાથરે.
સખની નિ દ, ને ભલાઇનુ વેહણું
સખાવત કરે નેકબખ્ત અખત્યાર [1]
સખાવત ઘેરથી શરૂ થવી જોઇએ ૧૦૫૯૦
આ કેહવત અ ગ્રેજી "Charity begins at home" ઉપરથી આવીછે
La caridad bien ordenada comenza de si propia [2] (સ્પૅ કે)
De liefde begint eerst met zich zelven [3] (ડચ કેહવત)
Better do a kindness near at home, than go far away to burn incense (ચીનાઈ કેહવત.[4])

---

૧ શેખ સાઅદીના પ દનામા મધિની સખાવતવાલી બાબદની પેહલી સતર
૨ Charity well regulated begins at home.
૩ Charity begins at home
૪ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 402

પેહેલે ઘરમે પીછે મસજિદમે
ઘરમે દિયા તો મસજિદમે દિયા. (હિંદુસ્થાની કેહેવતો)
(ફારસી કેહેવત.) اول خویش بعد از آن درویش
સખાવતનો સાગર
સખીકા બોલ બાલા ઓર સુમકા મુંહ કાલા
The liberal giver will be happy (તામીલ કેહેવત.[1])
સખીકા બેરા પાર, ઓર સુમકી મટ્ટી ખ્વાર. (હિંદુસ્થાની કે.)
(ફારસી કેહેવત.) بزرگی بادت بخشندگی کی
સખીકા સર બુલંદ
A charitable man is the true lover of God. (અંગ્રેજી કે.)
Der Geiz sammelt sich arm, die Milde giebt sich reich.[2]
(જરમન કેહેવત.)
Die mild is, geeft zich rijk de gierigaard neemt zich arm.[3] (ડચ કેહેવત.)
(ફારસી કેહેવત) سخی دوست خدا
સખીકી બલા દૂર.
સખીકે દરવાજેમે બાવેકા નામ. ૧૦૫૮૫
સખીથી સુમ ભલો કે ઝટ દીએ જવાબ ભલાથી ભોલો ભલો કે ન આપે ઉથાપ. (અથવા) દિવસ ચુકવનાર દાતારથી સુમ ભલો કે ઝટ જવાબ દીએ
A civil denial is better than a rude grant. (અંગ્રેજી કેહેવત.)
સખીસે સુમ ભલા જો તુરત દેવે જવાબ. (હિંદુસ્થાની કેહેવત.)
સખીના હાથમા રોસડી છોલવા આપી, ને બખીલના હાથમાં છૂરી છોલવા આપી.

---

1 Percival's *Tamil Proverbs*, p 112.
2 Charity gives itself rich, covetousness hoards itself poor
3. The generous man enriches himself by giving the miser hoards himself poor

સમન બોલતાને મોહડે શેર સાકર
સગનમાં સાવરણી.
બેહમી સેકોમા સાવરણી અપસગનની નિશાની ગણાયછે
સગપણ તે સોનુ પ્રીત તે પિત્તળ.
સગપણ ને જાદમ, ટસે નહિ. ૧૦૬૧૦
સગપણમાં સાહડુ, ને જમનમાં લાડુ
સગરામ વસીને અધમણીઓ ઝાસવો તે ઝાંસવો
સગા તેટલો સંતોપ
સગા મામા દુર્બના ને બાકી વાદલા સુધના
સગા સગાની ઘોર ખોડે ૧૦૬૧૫
સગાને સગાનુ લાગે.
સગાઇ શુ પુછો? એનો સસરો મારા સસરાને બાપો કહેછે।
સાસુ વહુની સગાઈ બતાવે છે
સગાઇ સોનાની ને પ્રીત પિતલની.
સગાઈમા સગાઇ તેમા શાની ઠગાઈ?
સગી જોરૂકે કીતને ભાઈ? તોકે સાત ભાઇ ૧૦૬૨
સગો ક્ર્મે જાણિયો ને સાહુકાર કર્યે વાણિયો
સગો શિખામણ દેય ને હાથમા ઠોબલી આપે
સગાં વાહલાં સૌ એકના એક ને વચમાં બોલે તેને ખાસ ની સેસ.
સગાનિ ઘેર વેહા તો થાલી ઉજાળીને ખા.
સગાને સની જાણે, હુ તો રડું દેખી રોઇ ને બાપનો બધેલી તેનો
મઓ રે ન રોઇ ૧૦૬૨૫
સઘલા દરમાથી લેવટા નહિ મલે (અથવા નિકલે) કોઇમાથી વિન્છુ
પણ મલે.

Pause ere you put your hand in the creel for you may pull out either adder or eel.

All that breed in the mud are not eels (અ ગ્રેજી કેહવતો)

Put your hand i' the creel, an' tak out an adder or an eel (સ્કૉચ કેહવત)

સઘલા દિવસ કાઇ સરખા જાયછે?

સઘલા વા વાગી ચુક્યા

સઘલાનુ નસીબ કાઇ સરખુ હોતુ નથી

સઘલુ કરવુ સોહેલુ, સત્ય પાલવુ દોહેલુ. ૧૦૬૩૦

સઘલુ ગયલુ પાછુ મલે, મુવા માએ બાપ પાછા નહિ મલે. (અથવા) સઘલુ મલે, ન મલે એક મા ને બાપ

સઘલા રતન સરખાજ?

સચ કહે તો માર ખાય, જુઠ કહે તો લડ્ડુ ખાય

સચ કહે તો મારા જાય, ઠોલ ઠપર ખાય, જુઠ કહે તો ઉગાર જાય, ગોલ શકર ખાય

All truth is not to be told at all times (અ ગ્રેજી કેહવત)

સચ્ચા સાહેબ, સબ જુઠે, તબીબ વારૂ, કરમ લીખા એલાહી, નહિ મોતકા દારૂ ૧૦૬૩૫

સચ્ચાઇ તર્યા વગર રહે નહિ.

Oil and truth will get uppermost at last

Truth and oil are ever above (અ ગ્રેજી કેહવતો)

Wahrheit wird wohl gedruckzt, aber nicht ersticktzt [1] (જરમન કેહવત)

La verdad, como el olio, siempre anda en somo [2] (સ્પૅ કે)

Vroeg of laat komt de waarheid aan den dag [3] (ડચ કે)

A verdade, e o azeite andao de cima [4] (પોરચુગીઝ કેહવત)

---

૧ Truth may be suppressed, but not strangled

૨ Truth, like oil, always comes to the surface

૩ Sooner or later the truth comes to light

૪ Truth and oil come to the surface

સચ્ચાઇથી નર સુખી થાય, ને જુઠાઇથી નર મુઝ થાય.

Lying lips are an abomination unto the Lord.

A lie, though it promise good will do thee harm, and truth will do thee good atlast. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Bedre er at lide for Sandhed end at Lønnes for Løgn.[1] (ડેનીશ કેહવત.)

None ever perishes by speaking the truth, none flourishes by uttering falsehood.[2]

No one ever prospered by telling lies, no one was ever reduced to poverty by speaking truth.[3]

Truth prevails, falsehood kills.[4]

Shining with truth burning with lies. (તામીલ કેહવતો.[5])

از راست نباید رنجید

(ફારસી કેહવતો.) ز دروغ گو سیاه روی[6]

સચ્ચાઇની ફતેહ છે

Speak the truth, and shame the devil. (અંગ્રેજી કેહવત)

Will falsehood conquer truth ? (તામીલ કેહવત.[6])

सत्येन लोकाञ्जयति ॥[7] (સંસ્કૃત કેહવત)

સચ્ચી વહી, જો મથને કહી.

સચ્ચેકા મોહ કાલા, જુઠેકા બોલબાલા ૧૦૬૪૦

Tell the truth and you'll tremble like a leaf tell a lie, and you'll get relief and pleasure. (કા. કે[8])

સજ થાઓ કરી મન સગા.

---

1 Better suffer for truth, than prosper by falsehood.

2 Percival's *Tamil Proverbs*, p. 121 3. *Ibid* p. 406

4 *Ibid* p. 289 5. *Ibid*, p. 500. 6 *Ibid* p. 466.

7. By truth he conquers the world Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 476. 8. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 175

સજન એસા કીજયે, ઢાલ સરીખા હોય, સુખમે રેહવે પીઠપે, દુખમે આગે જોય.
સજન તજે ન સત્યતા, સ્વાન તજે ન નર્ક, ગદ્ધા તજે ન ભોકના, કસાઇ તજે ન કર્મ
સજન ધાગા પ્રિતકા મત ખેંચો, તુટ જાય, તુટા ફીર ન સધાય, બીચ ગાઠા આ જાય [1]
સજન બસે સો કોશ, દુર્જન બસે પાસ, જલમે બસે કમોદની, ચંદા બસે આકાશ, જો જીસકે હીરદે બસે, ઓઈ ઉસીકી પાસ. ૧૦૬૪૫
સજન બાત સ્નેહકી, પર મુખ કહી ન જાય, મૂગેકો સ્વપન ભયો, તો સમજ સમજ પસ્તાય
સજન મીલાપી બોત હએ, તાલી મિત્ર અનેક, જીસ્કુ દીઠે મન ઠરે, સો લાખનમે એક
સજન સમા બિચારીએ, અપના કુલકી રીત, બરાબરીસે કીજીએ, વિવાહ, વેર, ઔર પ્રીત
સજનકુ મજન મીલે, તો બાત બાત ઔર બાત, ગધેકુ ગધા મીલે, તો લાત લાત ઔર લાત.
સજના સજના મત બોલ આખ, તાહરી થઇ હસી ને માહરી જાય આન, ને ઓછા મનખસે કરે પીતડી,[2] તો એઉના જાય પરાણ ૧૦૬૫૦
સટો ને સહનેપાત (બેહુ સરખા)
સઝ્ઝા ઘઉં દલ્યા સારા
સડી ગાયની મડી વાછરડી.
સડી જતુ પાન ફેરવવુ જોઇએ
સડી (અથવા, સડેલી) સુગાય, ને કોહી (અથવા, કોહેલી) ગધાય ૧૦૬૫૫
सरली सुगी, वसली उगी (મરાઠી કેહવત)

---

૧ સરખાવો કેહવત ના૦ ૪૬૦૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૩૦
૨ પ્રીત, પ્યાર

સડેલા પણ દહેલા કરતા છરેલા સારા.
સણગારેલો બાવલ પણ શોભે.
સત બરોબર તપ નહિ ને જુઠ બરાબર પાપ નહિ.
સતક્ષ બેલી રામ.
સતની બાંધી મેદની. ૧૦૬૬૦
સતનો કાટા પેહરવો
સતનો જય છે અસતનો જય નથી
સત્તર કાટલે મન.
સત્તર દાઢીઆ, ને તેરસે બાપા
સત્તર સાંધા, ને સો વાંધા. ૧૦૬૬૫
સતમ ઘેલો ને મવલબ બેહરો.
સત્ય તરે ને અસત્ય મરે.
  સત્ય રહેગા, સબ મરેગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
સત્યનો અ० વમો પણ છે
સત્યનો બેલી પરમેશ્વર
સત્ય વક્તા સદા સુખી ૧ ૬૭
સત્યા સત મત મેલ્યો સત મેલે પત જાય સતની બાંધી લક્ષમી, ફરી આવશે ધાય. (અથવા) સત્યા સત મત છોરના સત છોરે પત જાય, સતકી બાંધી લછમી ધર ધર ફેરા ખાય.
સત્યાનાશની પોછ
સત્યાનાશની પાગી ને મઅલ્યો[1] માગી.
સ્ત્રી કોઇની થઇ નથી ને થવાની નથી
  Women, wind, and fortune are ever changing
  No relying on wine women and fortune. (અંગ્રેજી કેહવતો)
  Weiber sind veränderlich wie Aprilwetter[2] (જરમન કે)

1 મંગળવારને દિવસે પરણેલા
2. Women are as fickle a April weather

De la mala muger te guarda, y de la buena no fies nada [1] (સ્પેનીશ કહેવત)

Da mal moller te guarda, e da boa nao fies nada [1] (પો. કે.)

Wapenen, vrouwen, en boeken behoeven dagelijksche behandeling [2] (ડચ કેહવત)

A horse, a wife, and a sword these three are unfaithful [3]

Aklah, the carpenter's wife, sometimes yours, and sometimes mine. (કાશ્મીરી કેહવતો [4])

(ફારસી કેહવત) اسپ وزن وشمشیر وفادار کہ دید

સ્ત્રી ચરિત્ર, ને ગેતા બાલ, તેનો કોઇ ન પામે પાર ૧૦૬૭૫

El melon y la muger malos son de conocer [5] (સ્પેનીશ ક.)

Donna si lagna, donna si duole donna s'ammala, quando la vuole [6] (ઈટાલ્યન કેહવત)

When she embraces and weeps her hand is groping to steal (તામીલ કેહવત [7])

Woman's ability is shown in artifice man's in the recital of verses and stories [8]

स्त्रियाश्चरित्र पुरुषस्य भाग्य देवा न जानति कुतो मनुष्या ॥[9](સ. કે.)

---

૧ Beware of a bad woman and put no trust in a good one

૨ Arms, women and books should be looked at daily

૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 72 ૪ *Ibid*, p 9

૫ A melon and a woman are hard to know

૬ A woman's in pain, a woman's in woe, a woman is ill, when she likes to be so

૭ Percival's *Tamil Proverbs*, p 193

૮ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p 29

૯ The gods know not a woman's conduct and a man's fortune, how then can men ? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 482.

સ્ત્રી ચીતે ને મરદ છોડે

કોઈ સ્ત્રી કાંઈ મનમાં ચીતે તેટલાં એક મરદ છોડે તો તે ચીતેલું પાર પડે એવો વેદમ છે

સ્ત્રી સાવરણી ને મરદ ધુતારો

સ્ત્રી હઠ રાજ હઠ બાલ હઠ ને યોગી હઠ

As the good man saith, so say we but as the good wife saith so it must be (અં મેળ કેહવત.)

Ce que femme veut Dieu le veut[1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Lo que la muger quiere Dios lo quiere[1] (સ્પેનીશ કે.)

સ્ત્રીની અક્કલ એડીમાં.

Tener el seso en los calcañares[2] (સ્પેનીશ કેહવત.)

He who listens to the advice of women is a fool.(તા.કે.[3])

A woman's sense is wrong sense (તેલુગુ કેહવત.[4])

Long hair little brain. (તરકીશ કેહવત[5])

સ્ત્રીની અવરણી ને માબાપનો ઘડો એ કાંઇ ફરી ફરીને આવતા નથી ૧૦૬૮૦

સ્ત્રીની ખીમત પટતરે

સ્ત્રીની કાંચળી કોઇ પુરૂષથી પેહેરાય!

સ્ત્રીની મતી (અથવા બુદ્ધી) પાનીએ.

A woman's counsel is not worth much, but he that despises it is no wiser than he should be (અં કે.)

Muger viento, y ventura presto se muda.[6] (સ્પેનીશ કે.)

Molher vento e ventura asinha se muda[7] (પોરચુગીઝ કે.)

---

1 What a woman wills God wills. 2 To have one's brain in one's heels. 3 Percival' *Tamil Proverbs*, p. 460

4. Carr's *Telugu Proverbs* Supplement, p. 8.

5. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 53.

6 Women, wind and fortune soon change

7. Woman, wind and luck soon change.

No matter how skilled a woman may be in number and letters, her judgment will be second rate (તા ક [1])

A woman's word, a bundle of water (તેલુગુ કેહવત [2])

स्त्री बुद्धि प्रलयकर्ता ॥[3] (સંસ્કૃત કેહવત)

સ્ત્રીની હાય, ને કેડી નહિ જાય

સ્ત્રીનુ ચરિત્ર, ને પુરૂષનુ પાત્ર ૧૦૬૮૫

સ્ત્રીયા જોબન ત્રીસ વરસ, ઘોરી નવ ધરા, પુરૂષ જોબન ક્યા લગન, જેમ ઘીએ પેટ ભરા

સતવતી રે નાર! સત ચહડ્યું કપાલ, દુધ ને પઉવા ખા, પણ પથ્થરે દાત ના પાડ

સત્તા આગલ શાણપત નહિ ચાલે (અથવા) સત્તા વગર શેઆણપણ કેમ ચાલે? (અથવા) સત્તા આગલ શાણપત શુ?

સત્તા વગરનો સુઓ ખોટો

No power, no respect (અંગ્રેજી કેહવત)

સત્તાણાનુ સુન્નુ ૧૦૬૯૦

સતી શ્રાપ દેય નહિ, ને સખણીના લાગે નહિ

સતે પથ્થર તરે, ને ન-સતે તુમડુ બુડે

સદનતર પરવડે, પણ અખનતર નહિ પરવડે

Es ist besser mit 'nem ganzen Narren handeln, denn mit 'nem halben [4] (જરમન કેહવત)

સદરો અવલોબી પેહરે, ને સવલોબી પેહરે

સદા ફકીરી, તો ક્યા દલગીરી? ૧૦૬૯૫

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 147

૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 30

૩ Woman's counsel is destructive Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 382

૪ It is better to deal with a whole fool than half a fool

સદા ભવ રમ્યા ને પારકે લાકડે બળ્યા.
સદાકે દુખી ઓર બખતાવર નામ.
સદાનો લગન કરતોબી લજ્જાય. (અથવા) દરરોજ વેદાનો કરતોબી લાજે
સન્યાસીની પટલાઇમાં (અથવા દોસ્તીમાં) સૌનું નખોદ
સન્યાસીને કરવડો આપ્યો આ— ઘી કે મોદકુ ધે. ૧૦૭૦૦
સપલાની બીખાઇ, ને ચકલે ચકલે (અથવા પચ્ચાતમાં) પીખાઇ
સપલાની મેહરી, ને માએ સાથે વેરી
સપાત્રે દાન ને કુપાત્રે ધાન.
સપુત કુલનો દીવો
સતપુત્ર कुलदिपक ॥ (સસ્કૃત કેહવત)
સપુત ને મેરી કરોગીમે સુત ૧૦૭૫
સપેત નીરજન સિર જટા એક પાઉ ઓર દો ધ્યાન, પાઉ પૂજન ભય આઇ જબ કપટી બગો નદેયાન
બગલો પાણીમા એક પગે બગતનુ ડોલ ઘાલતો હલો હતો. તેને જોઈ એક માછલી ઉપર પ્રમાણે બોલેછ કે પહેરે જ્યાર જેવો તેને જોઇ તેના પગનુ પૂજન કરવા હુ આવી પણ કેઠા આએ પ્રમાણેના બગત માલમ પડ્યા "એ ઉપરથી ફરેસ્તાઈ ખસલતનુ ડોલ ઘાલી લુટવા આવનાર વિષે એમ બોલાયછે
સફેદ દુધ જેવુ
સફેદ બરફ જેવુ
સફેદ સાધુ
સાધુપણાનુ જુઠુ ડોલ ઘાલનાર અથાત બાહેરથી ધોતા ને અદરથી મેલા માણસના સબધમાં વપરાયછ
સફેદો વા ને ઉડી જા ૧૦૭૧
કોઇ કુચ્છ ગણત્રીમા નથી એવો તુચ્છકાર બતાવવા માટે વપરાયછે
સબ એક પેસેકે બને હમે

સબ ઘડી ઘગડી, તો એક ઘડી હગડી
સબ જાતમેં બુરી જાત, બનિયા બગ કસાઈ, છોટે છકા રક્ષણ કરે, મારે સગા ભાઇ
સબ જો કહેતે હએ કે ચાહ મુશ્કેલ હએ, સબ ગલત હએ, લેકીન નીભા મુશ્કેલ હએ
સબ ટકે સરખે ૧૦૭૧૫
સબ મર જાય, ને સબકા લહુ મએ ખાઉ.
સબ લડઇમે બદા તેયાર
સબ સબકી સભાલ્યો, મએ મેરી કોડતા હઉં
સબ સબકે ભલી
સબ સાથ જગન્નાથ ૧૦૭૨૦
સબ સોતા જબ અલ્લા જાગા. (અથવા) સબ સોતા, ને અલ્લા જાગા.
He brings his machines after the war is over.
To come a day after the fair (અ ગ્રેજી કેહવતો)
સબ સોનેકી, ને ગા— પીતલકી
સબકા ગઝેક[1] સાઇયા, ઔર જાન અન્જાનકા જાન, સાહેબ તો મિઝબાન હએ, બાકી સબ મેહમાન
સબકી કીજ્યે દોસ્તી, નબલસે ન કર્યે નેહ,[2] નબલસે નેહ કીનો તો તુરત દીનો છેહ[3]
સબકી સવાઈ, ઓર બદેકો દેડી ૧૦૭૨૫
સબકુ બોલો, મેરી જોરૂકુ મત બોલો
સબકે ગુરૂ ગોરખનાથ
સબસે બડા એચાતાણા, ઉસ્કી ઉપર એક ફુલ્લી
He that winketh with one eye and seeth with the other,
I would not trust him, though he were my brother
(અ ગ્રેજી કેહવત)

---

૧ રોજીનો આપનાર ૨ સ્નેહ, સગત ૩ દુખ, વિપતી

સબસે બ ા માર કે દિસસે દે ઉતાર.
સબસે બડી ચતુરાઇ રખના. માન્રેસે રહીયો દુસ્પાર. ૧૦૭૩૦
સબસે બડી (અથવા ભલી) ચુપ

In the company of strangers silence is safe
Silence is the best ornament of a woman.
Silence is wisdom and gets friends.
Silence seldom doth harm.
Silence is wisdom when speaking is folly
Keep your own counsel. (અ મેરી કેહવતો.)
Mit Schweigen verräth sich Niemand [१]
Reden ist Silber Schweigen i t Gold [२] (જરમન કેહવતો.)
Chi parla semina chi tace raccoglie [३] (ઈટાલિઅન કેહવત.)
Quien calla piedras apaña.[४] (સ્પેનીશ કેહવત.)
Spreken is zilver zwijgen is goud.[५]
Zwijgen antwoordt veel.[६] (ડચ કેહવતો.)
Man angrer ofte sin Tale, men sielden sin Taushed.[७]
(ડેનીશ કેહવત.)
It is not as safe opening the mouth as keeping it shut.
(ચીનાઈ કેહવત.[८])
Silence is profitable.
Silence is silvern. (કાશ્મીરી કેહવતો.[९])

१ No one betrays himself by silence
२ Talking is silver silence is gold.
३ Who speaks, sows who keeps silence reaps.
४ *He who is silent gains store*
५ Speaking is silver silence is gold.
६ Silence answers much
७ Speech is oft repented silence seldom.
८ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 11
९ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 219

Quietness is worth thousands of gold [1]
Silence puts an end to quarrels [2]
Silence is the bulwark of wisdom. (તામીલ કેહવતો [2])
Silence is the sweet medicine of the heart.(અરબી ક [3])
Two ears to one tongue, therefore hear (તર્કીશ કેહવત [3])
मौन स्वार्थ साधक ॥[४]
मौनेन कलहो नास्ति नास्ति जागरती भय ॥[५] (સંસ્કૃત કેહવતો)
સબસે ભલી (અથવા, બડી) ચુપ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

جواب جاهلاں باشد خموش
خموشی بهتر
ار صد زباں خموشی نکوست (ફારસી કેહવતો)

સબસે બાટી, લેકીન સરકારકે સિપાહીસેબી બાટી?
સબસે ભલી ચુપ માલીકુ કયા બરબર, ધોબીકુ ભલી ચુપ
સબસે મથુરા નિરાળી
સબલાના (અથવા, સબધાના) સાલા થાય, પણ નબલાના બનેવી ન થાય ૧૦૭૩૫
समर्थाची साडवण पण दुर्बळाची नागवण (મરાઠી કેહવત)
સબલાની અબલા પણ પ્રબલા હોય
સબી સહાયક સબલકે, કોઇ ન નિબલ સહાય, પવન બધાવત આગકો, દીપહી દેત બુજાય
સબી ઘોડે બારા ટકે.
સબ ધાન બાઈસે પસેરી (બિહાર કેહવત [૬])

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 26 ૨ *Ibid*, p 511
૩ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 170
૪ Silence gains all objects Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 447
૫ By silence there is no quarrel, by vigilance there is no fear *Ibid*, p 448 ૬ Christian's *Behar Proverbs*, p 26

Patience is the key of joy, but haste is the key of sorrow [1]

Many locks are opened by patience (અંગ્રેજી કેહવતો [2])

صبر تلخ است ولیکن بر شیرین دارد

صبوری ترا کامکاری دهد

صبر مفتاح کارها است (ફારસી કહવતો)

સબેરકુ ગઈ, સાંજકુ આઇ, દોનો ધનકે લેતી આઇ

સબેરકુ ગઇ, સાંજકુ આઇ, સેર ભર ચાવલ પીસકર લાઇ

સભા સોહતુ બોલીએ, જેમ રીઝતો રાય. કીડીએ કુંજર ગળ્યો, તો હાજી હા કેહવાય, (અથવા, તે પણ કેહવુ હાય) (અથવા) સભામાં શોભતુ બોલીએ જેમ રીઝે રાય, કીડીને કુંજર કહે, તોએ કહીએ હાય (અથવા) શોભે શોભાવતુ બોલીએ, રાય મન પતીજે થાય, મગતરે હાથી ગળ્યો, તો હાજી હા કેહવાય (અથવા) સભા સોહતુ બોલીએ, જેમ પતીજે રાય, મગતરે હસ્તી ગળ્યો, તો હાજી હા કેહવાય (અથવા) સભા સોહતુ બોલીએ, જેમ રીઝતો રાય, વાદર કેરા પીસણા, શિલા તણાઇ જાય

Bei großen Herren muß man fünf-gerade sein lassen [3]

(જરમન કેહવત)

સમ ખાય તે સદા જુઠો

સમ ખાવાના બ્રાહ્મણ ૧૦૭૪૫

સમ તો સુખડી, ને કોલ તો તાલી, ગલે મુક્યો હાથ, પણ નથી મુકી પાલી

સમજુ માણસથી બલા દૂર.

---

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 75

૨ *Ibid*, p 75

૩ With great men one must allow five to be an even number

સમજુ વેરી સારો પણ મુરખ ભાઇબંધ ખોટો.[1]
સમજુને ઇસારો, ને મુરખને ટોકણી.
સમજે તેનુ મોહત, નહિ સમજે તેની કમબખતી. ૧૦૭૫૦
  સમઝનેવાલેકી મોત હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
સમજે તેને દુનિયા, ન સમજે તેનુ મોત
સમજે નહિ, ને સરખો ભાગ માગે.
સમજે સો બેઠા
  વગર સમજનાં માણસ વિષે બોલાયછે.
સમડી સમડી સાત ફેરા.
સમય પ્રમાણે મહાલવુ ૧૦૭૫૫
સમરતાં વાર લાગે, બગડતાં વાર નહિ લાગે.
  It is easier to pull down than build. (અંગ્રેજી કેહવત.)
સમરીનો સોટો, ને કામરીનો દીવો જેમ તેમ જોડુ કીધું, મરો યા જીવો.
સમશાન ને બરી મસાણુ.
સમશાન ગાન સૌને આવ્યુ
સમસાનમાં વેરાગ સૌને આવે (પણ તેટલીજ ઘડી.) ૧૦૭૬૦
સમશેર ખાની, બરી ગુમાની, પઇગમ ધાયા કરતે હએ, પરસે કસમજ અપસો આપો કે બચ્ચે લડકે ભુખે મરતે હએ બચ્ચેકી માકુ નાતરે દેવે બીબી ફાકે પડતે હએ હાથ તરવાર તો બેચ ખાઇ ઓર કટાર પર નજર ધરતે હએ (અથવા) મિયાં ખાંજી મિયાં ખાજી પરસે ખબર આઇ કે બચ્ચે ભુખે મરતે હએં બચ્ચેકી માકુ નાતરે દેવે, ઇધરબી ફાકે ચલતે હએ, હાથ તરવાર તો બેચકર ખાઇ, કટાર પર નિગાહ રખતે હએ

1 જુઓ કેહવત નામ મટલ, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૪૮૩.

સભા વિનાનુ સારૂં ન લાગે પરમેશ્વરનું નામ, ગેદ સલગાવતાં ગણેશ
 પરમેશ્વર, હાથે વાલે ભાઇ રામ
 A man may say even his Pater-noster out of time (અ કે)
 સમે સમે કી બાત હય (હિંદુસ્થાની કેહવત)
સમાણસ વલે વાતે, ને કમાણસ વલે લાતે
સમાણસે સાટવ્યા,[1] ને કમાણસ હાથ પડ્યાં, તાણી બાંધી ગાસડી,
 તો ભાગી ભુક્કો કીધા
સમીસાંજનુ મુવું, તેને ક્યા લગી રોવુ ? ૧૦૭૬૫
સમીસાંજનું મુવુ, પોસ મહીનાની રાત, તેને ક્યા લગી રોવુ ?
સમીસાંજનુ સીવ્યું, ને ખરુ તારા ઉગ્યુ
સમીસાંજનો મુઓ, તેને ક્યા લગી છેડા વાલે ?
સમુ જોખજો, તોકે' ધડોજ કોણ કરેછ ?
સમુદર તરીને ખાબોચ્યામા ડુબવુ [2] ૧૦૭૭૦
સમુદર દરિયો છે, પાચ બેહરા પાણી લીએ તો અધુરો નહિ થાય, ને
 ભર્યા કુવામાથી પાચ ટામડી પાણી કાહડે કાઇ ઘટે નહિ
સમુદર પેટવાલો
સમુદર માપી શકાય, પણ કોઈનું મન ન માપી શકાય
સમુદરનો છેડો મલે, પણ ચાર આગલની છાતીનો નહિ મલે
 The measure of heaven and earth you may find,
 You'll never be able to, that of the mind (ચીનાઈ કેહવત [3])
સમુદરમા ખસખસ. ૧૦૭૭૫
સમુદરમા પાણીની કાઇ ખોટ ન હોય
સમો વરતે તે સાવધ્યાન

૧ ખગીદયા
૨ જુઓ કેહવત નાo ૪૧૦૯, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૩૯૪
૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 249

સર આસમાનસે સમાવુ
Ad astra per ardua.[1] (લૅટીન કેહવત)
સરકાર ચઢે તો પૈસાઘર ઉતે
સરકાર દરબારના અવળા પગ ૧૦૭૮૦
સરકારના સિપાઇ ને જમના દૂતને દયા ક્યાથી?
સરકારની થાળી વાગે તો લશ્કર ઉઠે
સરકારમા મોહરાબજી ને દરબારમા રોરાબજી
સરખી આંખે જોવુ
સરખે સરખા મલ્યા ને બરના દુ ખ ટલ્યા ૧૦૭૮૫
સરખે સરખી જોડી એક અધે ઓર દુસરી ખોડી.
સરગવામા સેદરો ને વનફૂલમાં સીઓડી ચોપગાંમા ગધેડો, ને નામા જુઓ તો કોળી[2]
સરજ્યુ ત્યાં સાજ્યારી
સરડાએ કીધી સાન, ને મુઆ મુસલમાન.
સરગ પોહ્ને તીકે ૧૦૭૯૦
સરગ પીજારો, ને નકરો દેવો ને પાતર ખાખરે ને મદને આવ આવ કહે
સરપ દરમાં પાસરો ચાલે. (અથવા) સરપ ભધે વાંકો પણ દર આવ્યો ત્યા પાંસરો.
સરપ પચાય પણ સપોલ્યુ નહિ.
સાંપ કરડે તેનુ ઝેદર ઉતારી શકાય પણ સાંપના બચ્ચાનુ ઝેહર ઉતારી સકાય નહિ.
સરપ મરે નહિ, ને લાઠી ભાંગે નહિ.
સરપને બાગ કરવો. ૧૦૭૯૫

[1] To the stars by steep paths.
[2] ચિતુર સેંક

સરપનો ભારો જાલવવો, ને કુવારી કન્યા જાલવવી બરાબર (અથવા) સરપના ઝાડને સંભાલવુ, ને કુંવારી કન્યા સંભાલવી બરાબર.

Glasses and lasses are brittle ware (અંગ્રેજી કેહવત)

Quand on a des filles on est toujours berger [૧] (ફ્રેંચ કેહવત)

Ein Sackz voll Flöhe ist leichter zu huten wie ein Weib (જરમન કેહવત [૨])

Dochters zijn broze waren [૩] (ડચ કેહવત)

A house full of young girls, and a fire of little twigs (તેલુગુ કેહવત [૪])

A whole herd of buffaloes might be in a pen,
There is one thing not to be guarded—a woman (મલઇ કે [૫])

સર્વ નાહનાથી મોહટું થાયછે

સર્વ પાલખીએ બેસનાર હોય તો પછે ઉંચકે કોણ?

All men can't be masters (અંગ્રેજી કેહવત)

સર્વેની આશનાઇ કર્યે, આગ ને પાણીની આશનાઇ નહિ કર્યે

સર્વેની દોસ્તી કર્યે, પણ એક સિપાહીની દોસ્તી નહિ કર્યે ૧૦૮૦૦

સર્વેને કકુનો ચાલ્લો વાહલો હોયછે.

સર્વેનો વિશ્વાસ થાય, પણ એક ચોરનો વિશ્વાસ નહિ થાય.

સરસતી, ને પારવતી.

સરે નહિ, સીજે નહિ, ને બેઠા બેઠાં ખીજે (અથવા) ન સરે, ન સીજે, ને બેઠા બેઠા ખીજે. (અથવા) સરે નહિ, સીજે નહિ, ને ખાટ બેઠું ખીજે.

---

૧ He who has daughters is always a shepherd
૨ A sack full of fleas is easier to watch than a woman.
૩ Daughters are brittle ware
૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 242
૫ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 53.

સરોવર સુકાય ત્યારે માછલાં દેખાય. ૧૦૮૦૫
When the port is dry the fishes will be seen. (ચીનાઇ કે)
સરોવરથી કમળ, ને કમળથી સરોવર શોભે.
સલતાનજીનાં લાકડાં, ને હરમાનજીનુ તેલ, માહરી સાસુજીનો આટો, ને થોડુ થોડુ મેલ.
સળી વગર આંખ અટકે
સમુદ્ર હોય તો મમુક ખવાય, નહિ સમુદ્ર હોય તો ધાનનુ તન્નુખી નહિ ખવાય.
સમુદ્રની દીકરી ને નહિ તો ઠીકરી. ૧૦૮૧૦
સમુદ્રે મમુક લેવાય.
સ્વચ્છ તલાવનુ કોઇ દી તળિયુ દેખાય.
સ્વમા સાત ને ચિંતા ચોરચાસી
સ્વભાવનુ ઓશડ નહિ. (અથવા) સ્વભાવનુ કાંઇ ઓશડ હોતું નથી.
સવલા સૂરજ ઉગવા ૧૦૮૧૫
સવલે રસ્તે જવુ, ને અવલે રસ્તે આવવુ
સ્વસ્તિનું આવ્યુ ને ટ્યકારે ગયુ
સવા ગજે લાંબુ (નામ નાક જીભ વગેરે)
સવા પોહરની પાદશાહી (અથવા) સવા પોહરની મુવાકી.
સવા મણ તેલે અંધારૂં ૧ ૮૨
સવા મણ સૂંઠનુ થશે ત્યારે પાશેર આદુનુ પણ થશે. (અથવા) સવા મણ સૂંઠ, ત્યારે કાંકરી આદાની
સવા મણની કોઠી ભરાય પણ સવાશેરની કોઠી ન ભરાય.
સવા મહિને હરાઇ કોશ.
સવા શેરની ભુજ્જી ધાણી, ને એ વાત તો મે ક્યારની જાણી.

સ્વાતી[1] દીવા જો બલે, ને વિશાખા છુટે ગાય, ચાક ચહડાવે મદેની, પૃથ્વિ પ્રલ્લે થાય (અથવા) સ્વાતી[1] દીવા જો બસે, વિશાખ છુટે ગાય, રાણી જાયો રણ ચહડે, પૃથ્વિ પ્રલ્લે થાય ૧૦૮૨૫

સવાદ તે હાલી કરે કે હાથ કરે?

સવાબે કવાબે વાખ વાખ, ને હસાબે કેતાબે હાયવાય

સ્વામી નારાયણ સેહજે મલ્યા, ને ભગતને ભીખ માગતા કર્યા.

સ્વામી સાગર ભર્યા, રતન તણાયા જાય, કરમ-હીના જાય લેવા, ભરે મુઠી ને સંખલાં[2] થઇ થઈ જાય.

સ્વામીએ માની તેને ઘેરે માની, ઘેરે માની તેને લોકે માની, અને લોકે માની તેને પરલોકે માની[3] ૧૦૮૩૦

સવાયા તો સો કોઇ કરે, દોહડા કરે મુસલમાન, પોણા બમણા કોણ કરે, જેની કાખમા કુરાન

સવાયાના સો ધક્કા ખાય (એવુ માણસ)

સવાયાના સો સમ, (અથવા, સાત સમ)

સવાયાની ડોસી, ને ઢબ્બુ માથુ મુડામણ.[4]

સવાયાની વાનમા સેંકડોની હાણી. ૧૦૮૩૫

સ્વાર્થ આગલ પરમાર્થ આધલો.

સ્વાર્થ સર્વથા રળિયામણાજ

સવેલાએ સધર્યું હોય તો અવસરે આવે કાજ

સવૈની ચીઠ્ઠી

યાને, "એકનો સવા એ પ્રમાણે લખી આપેલી વ્યાજુ ચીઠ્ઠી"[5]

સવૈનો ધધો ૧૦૮૪૦

યાને, એકનો સવા લખાવી લઇ વ્યાજ કમાવવુ તે

---

૧ એક નક્ષત્ર એ નક્ષત્રમા વરસાદ પડેછે તેથી મોતી પાકેછે એમ કેહવાયછે
૨ કોશ ૩ સરખાવો કેહવત ના૦ ૩૨૭૬, સફે ૩૧૦
૪ જુઓ કેહવત ના૦ ૪૦૫૭, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૮૮ ૫ નર્મ કોશ

સસતું સોહામણું ને સીકાપોરની (અથવા સીમનપોરની) જાતરા.
(અથવા) સોંઘુ ભાડુ, ને સીધપોરની (અથવા, સીમનપોરની) જાતરા.

સસવી સુખડી ને સીધપુરજી જાતરા. (કચ્છી કેહવત).
સસરાજી કહે વહુજી સમન બોલો! તોકે ખેતરમાં ભલા પાકી
સસરાજી પુછે દેવજી રોઝા ને દેવજી પુછે સસરાજી રોઝા.
સસરાની વહુ જેઠી ને પરણીને ઘરમાં પેઠી.
સસરાની શુળી સારી પણ પીયરની પાલખી ભુંડી ૧૦૮૪૫
સસરેકી ગાડી સાસેકા બેલ ને બહુ કરે સહેલ.
સસરો ચોરો હોય તો જમાઇનો વિશ્વાસ નહિ કરે.
સસરો નાલો ને વહુને નહિ સોહવાયો
સસરો લુહવાડ ને વહુ કુહવાર
સસલાની દોડ સીમ સુધી. ૧૦૮૫૦
સસલો ઘણો થાકે ત્યારે આંખ પર કાન ઢાંકે
સસલો તાણે સીમ ગમી ને કોહલો તાણે વા ગમી.
સસ્સેકા તીન પાંઉ મુરગીકા એક તામ.
He says that the hare he caught had three legs.[1]
The hare my younger brother caught has only three legs. (તામીલ કેહવતો.[2])
The hare he caught had only three legs. (તેલુગુ કેહવત[3])
સસ્સો કુદે તેટલું (ખાય.)
સસા[4] કામ કરવુ નહિ. ૧૦૮૫૫
સસા છોડ પગ કોને છે

1. Percival's *Tamil Proverbs* p. 355 ૨ *Ibid* p. 83..
3. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 187
૪ ચાક ભરેલું

સહરાન પર ચહડાવવું
સહવાબ[1]નો કવાબ
સહવારનુ પોહર, ને સાહેબનુ નામ.
સહિના જેવી મુઠ પકડવી. ૧૦૮૬૦
સહિયામાં સેલ[2] પડે, ને પરાઈ દીકરી ફાનમા પડે.
સહી ગેઇ નાતરે, ને ફાંદાને પાતરે.
સહીયડ કાકા બોલા, ને લીમની છાયે છોડ્યા ઘોડા.
સહીયડ કાકા સાદડે વસે, ને ખાસડુ મારે ત્યારે ખડખડ હસે.
સહીયડ કાકા સેઆડલે[3] વસે, ઢેખરા લઈને ખડખડ હસે ૧૦૮૬૫
સહીયારી સાસુ, ને ઉકરડે મોકાણ
સાકર પાનાર તો ઘણા, પણ ઝેહર પાનાર કોક.
Palabras azucaradas por mas son amargas [4] (સ્પૅનીશ કે)
સાકરના હીરા, ગળ્યા તે ગળ્યા.
સાકરને કડવી કોણ કહે?
સાગ, સીસમ, ને કોયલા, દુખ પાયને બોલ દોહેલા. ૧૦૮૭૦
સાગ, સીસમ, ને સુન્નુ, કદી નહિ થાય જુન્નુ.
સાચ જેવુ પુણ્ય નહિ, જુઠ જેવુ પાપ નહિ
સાચ બરાબર પુન નહિ, ઔર જુઠ બરાબર પાપ (હિંદુસ્થાની કે)
સાચને આચ ન લાગે (અથવા) સાચને કદી ન લાગે આચ
Truth may be blamed, but shall never be shamed
(અંગ્રેજી કેહવત)
Veritas non quaerit angulos [5] (લૅતીન કેહવત)
For the truth seven twists are not required (તેલુગુ કે[6])

---

૧ સ્વભાવ ૨ પથ્થર ૩ સેઆડલુ એક ગામનુ નામ છે
૪ Sugared words generally prove bitter
૫ Truth seeks no corners
૬ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 71

Truth as a stone dissolves not in water (બંગાળી કહેવત.[૧])

સચ ન ગલી મચ. (કચ્છી કહેવત.)

સાંચો આંચ નહિ. (હિંદુસ્થાની કહેવત.)

راستی را زوال کی باشد (ફારસી કહેવત.)

સાચને આંચ નહિ, ને જુઠને જુતી. (અથવા) સાચને આંચ નહિ, જુઠને જય નહિ.

સાચ્ચા બોલ સભી માણસોનેબી નહિ ગમે. (અથવા) સાચ્ચુ કહેલુ સભી માણસોનેબી નહિ ગમે (અથવા) સાચ્ચુ બોલવુ તો માને પણ ન સોહાય. ૧૦૮૭૫

Truth is a cutting sword.

Sandhed er en suur Kost.[૨] (ડેનીશ કહેવત.)

Del vero s adira l'uomo [૩] (ઈટાલીયન કહેવત.)

Veritas odium parit.[૪] (લેટીન કહેવત.)

A man starts with anger when the truth is told of him.[૫]

If a man speaks the truth he will find the village too hot for him. (તેલગુ કહેવતો.[૫])

Say what will please straight forward words provoke dislike (ચીનાઈ કહેવત.[૬])

When the truth is told every one takes it ill.[૭]

It is said that the whole body breaks out into ulcers when the truth is told. (તામીલ કહેવતો.[૮])

Speak truly you displease say falsely and you please.[૯]

---

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 124

૨ Truth is a bitter food. ૩. It is truth that makes a man angry

૪ Truth produces hatred.

૫ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 68.

૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 173

૭ Percival's *Tamil Proverbs*, p 131 ૮. *Ibid*, p. 130

૯ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 17

સાંચ કહલે સ ગ બિધુઆય [1] (બિહાર કેહવત [2])
સચ બાત કડવી લગતી હય
સચ સબકો કડવા લગતા હય (હિંદુસ્થાની કેહવતો)
(ફારસી કેહવત) سخن راست تلخ می باشد

સાચ્ચા-બોલાને માએ માર્યો (અથવા) સાચ્ચા-બોલો સગી માએ માર્યો
સાચ્ચા-બોલી કેહી નહિ સમાય, ને જુઠા-બોલી જગમા સમાય.

Wahrheit findet keine Herberge [3] (જરમન કેહવત)
Sandtalende Qvinde har faae Venner [4] (ડેનીશ કેહવત)
He who speaks the truth is regarded as a wicked person by the country (તામીલ કેહવત [5])
यथार्थ वादि लोक विरोधी ॥ [6] (સંસ્કૃત કેહવત)
સાચ બાત સદુલ્લહ કહે સબકે ચિતસે ઉતરલ રહે (બિહાર કેહવત [7])
સાચી બાત સઅદ-ઉલ્લા કહે સબકે મનસે ઉતરા રહે
સચ બોલના ઔર લડાઈ મોલ લેના બરાબર હય.
સચ બાત આધી લડાઈ હોતી હય (હિંદુસ્થાની કેહવતો)
(ફારસી કેહવત) راست گوی در زرق خود خلل

સાચ્ચી ઝોલીમા સુતેલો છે કે સાચ્ચુ બોલે ?
સાચ્ચી સગાઇમા સાડુ, ને મલ્યા ચપણુમા લાડુ
સાચ્ચુ કડવુ સારૂ, પણ મિઠુ ખોટુ ખરાબ. ૧૦૮૮૦
સાચ્ચુ જુઠુ કરે, ને પાપે પેટ ભરે

Will he who cannot prosper by truth, prosper by falsehood ? (તામીલ કેહવત [8])

---

૧ ગુસ્સે થાય ૨ Christian's *Behar Proverbs*, p 88
૩ Truth finds no asylum
૪ A truth-telling woman has few friends
૫ Percival's *Tamil Proverbs*, p 132
૬ A speaker of truth is the world's enemy Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 450 ૭ Chirstian's *Behar Proverbs*, p 88
૮ Percival's *Tamil Proverbs*, p 506

સાચ્ચુ બોલુ તો મા મારી જાય, નહિ તો બાપ કુત્તા ખાય.
સાચ્ચુ બોલે તે સાચ્ચુજ પામે.
સાચ્ચે દેવે ઘટ વાસરી.
સાચ્ચે બરખત છે ૧૦૮૮૫

Truth an honesty keep the crown o the cansoy (સ્કૉ. કે)

Truth is beneficial. (તામીલ કેહવત.[1])

સચ બોલના સુખી રહેના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) راست گورا هیشه راحت درپیش

સાચ્ચે રાખે રામ ને જુઠાને કપાને કાદમ.

Truth is the best buckler (અંગ્રેજી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) راستی موجب رضای خداست

સાચ્ચે સીધ્ધિ છે

(ફારસી કેહવત.) راستی آور که شوی رستگار

સાચ્ચેકુ સાંઈકી દરબારમે સરપાલ ને જુઠેકુ જુત્તા.
સાચ્ચો એક દાદાર

He who abstains from evil deeds is God.(તામીલ કેહવત.[2])

નામ દક અલ્લાહ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાચ્ચો બોલ પાપલો છે કે સાચ્ચુ બોલે ! ૧૦૮૯૦
સાચ્ચો જાય સ્વર્ગે, ને જુઠાનો વાસ નર્કે
સાચ્ચો સાસરામાં પણ સમાતો નથી
સાચ્ચાનો બેલી પરમેશ્વર.

For heaven still guards the right. (શેકસપીયર.)

સાઈકા સાચ પિયારા, જુઠેકા માલિક નિયારા સબકા બોલબાલા.
(હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સચ્ચીલે બેલી અલ્લા. (કચ્છી કેહવત.)

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 300. ૨ *Ibid*, p. 361

સાચ્ચાનો બોલનાર, ને માથાનો વાઢનાર.

સાચ્ચાનો સદા જય છે ૧૦૮૯૫

Vincit omnia veritas [૧] (લૅતીન કેહવત)

सत्यमेव जयते. (સંસ્કૃત કેહવત.)

સાચ્ચાંનો સાથી ખોદા.

હક્કા રાઝી ખુદા હએ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સાચવતા પુતને સો વરસના આવરદા

સાચવતીની માએના સો વરસના આવરદા.

સાચવે તેની લક્ષ્મી (અથવા) સાચવે તેનુ દ્રવ્ય

સાજ તેવો ગાજ ૧૦૯૦૦

સાજામા સાત બુદ્ધ, બારામાં બુદ્ધ બાર, કાણામા તો બોંહતેર લખ્ખણ, આંધલો કરે વચાર [૨]

સાજા ખાય અન્ન, ને માંદા ખાય ધન. (અથવા) સાજો ખાય રોટલા, ને માદો ખાય પૈસા

સાટા પાટા, (અથવા, આટા સાટા,) ને માથાં ફાટાં.

સાઠી, ને બુદ્ધિ નાઠી. (અથવા) સાઠી, બુદ્ધિ નાઠી, હાથાથ ગેઉન કાઠી, લાગલા પોરાચે પાઠી

When the age is in, the wit is out (શેકસપીયર, "મચ એડો એબાઉત નથીન્ગ")

A man at sixteen will prove a child at sixty

The older the Welshman, the more madman (અ કેહવતો)

Sixty years become, stupid become. (કાશમીરી કેહવત [૩])

When sixty years have passed, dotage. (તેલુગુ કેહવત.[૪])

સાઠા, નાઠા (હિંદુસ્થાની કેહવત)

---

૧ Truth all things conquers ૨ વિચાર

૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 195 ૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 22

माठी पुढी माठी (મરાઠી કેહેવત.)

(ફારસી કેહેવત.) هر شصت آمد نست آمد بدبرار

સાઠે સેવઈ, ને સોએ છુટઇ જવુ ૧૦૮૦૫

સાડા ત્રણ દાહડાનુ રાજ, ને દરિયો ને ભાજ

સાડા ત્રણ દાહડાનો સનેપાત.

સાડા ત્રણ પાંસળી.

સાડા ત્રણ હાથનો સામરો

સાડા સાતનો પા. ૧૦૮૧૦

The fourth of a thousand cash. (ચીનાઈ કેહેવત.[1])

સાડી પેહરે તેટલી બૈરી નહિ ને પાઘડી બાંધે તેટલા મરદ નહિ.

A broad hat does not always cover a venerable head.

(અંગ્રેજ કેહેવત.)

સાણુ દનુ ચુકરી ત્યારે બેગુ ગોધાતીનું પણ ચુકશે

સાત ઉતાવળ, સાત ફેરા.[2]

સાત કામ વચ્ચે એક પુત્ર પણ

સાત કમાન વચ્ચે એક પુવડ ઢુંપાઈ જાય. ૧૦૮૧૫

સાત ખાસડે તોબા નહિ બોલે (એવું નફટ માણસ.)

સાત અરણીએ ગાળીને પાણી પીએ એવું (સાવચેત માણસ.)

Il faut tourner sept fois dans sa bouche avant de parler[3] (ફ્રેન્ચ કેહેવત.)

સાત ઘડી હરખી ને બે ઘડી ઘરખી

સાત છોકરાઓ ઉપર એક સુનાબાઈ જાય

સાત દાહડા કમાઉં ને એક દાહડો ખાઉં ૧૦૮૨૦

---

1. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 232.

2. જુઓ કેહેવતો નાભ પ્રશ્ન પણ અને પ્રશ્ન તથા તેમને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહેવતો, સફે ૪૩

3. Turn your tongue seven times before speaking

સાત દીકરાનો બાપ તે ટોપલે ઢંકાય, ને એક દીકરાનો બાપ તેનુ ચરૂએ રંધાય.

A pot that belongs to many is ill stirred and worse boiled. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સાત દીકરીએ બાપ વાઝિયો.

સાત, ને બાજી હાથ

સાત પાકા[1] સારા, પણ એક કાચુ[2] માઠું.

સાત પાણીએ ધોયલું ૧૦૯૨૫

યાને, ચોક્કસ, બેશક, કાંઈપણ સુબેહ વગર

સાત પાવલા કમ દો રૂપિયા

સાત પુરીમા મથુરા

સાત પાચ મીલ કર્યે કાજ, હારે જીતે નહિ આવે લાજ.

સાત પાચ સાધે, તે એક નહિ રાધે

સાત પાચકી લકડી, ઓર એકકા બોજ. ૧૦૯૩૦

Many hands make light work (અંગ્રેજી કેહવત)

Veele handen maaken ligt werk[3] (ડચ કેહવત)

દસકા લાઠી એકકા બોઝ (બિહાર કેહવત[4])

સાત પાચકી લકડી એકકા બોઝ

સાત પાચકી લાઠી એક જનેકા બોઝ (હિંદુસ્થાની કેહવતો)

(ફારસી કે) ملخ را بپا سایی برن مور چه ار بر شود

સાત પાચને રાધવા તેડ્યા, ને ખીરમાં લઇને મીથા મેલ્યાં

સાત ભાર સોહેલા,[5] પણ કુકડ ભાર ઘણા પડ્યા દોહેલા[6]

સાત માટીડાની ગરજ સારે (એવી ચબરાક ઓરત)

૧ પુખ્ત થઇને જન્મેલા જીવતા છોકરા
૨ અધુરે વખતે જન્મેલુ મુવેલુ છોકરૂ
૩ Many hands make light work
૪ Christian's *Behar Proverbs*, p 99 ૫ સેહલા ૬ ભારી

સાત મામાનો ભાણેજ

સાત મામાકા ભાનજા ભુકાઢી ભુકા પુકારે

સાત મામાકા ભાનકા નેવાઢી નેવા શીરે (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

સાત વરસ તો સોનવારી, ને બાર વરસ તો પાવે ને સુલતાનના રાજમાં માદરી સોની ધાવે! કેહ રે ભટ! તેને કેટલાં વરસ થયાં? ૧૦૮૩૫

કોઈએક અભણ માણસે એક ભટને પોતાની દીકરીનો ટપકો બનાવવાનું સોંપ્યું જ્યારે ભટજીએ તેણીના જનમ દિવસ માટે પુછયું ત્યારે પેલાએ તેને ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જવાબ દીધો, કે "હું સાત વરસ સોનવારી નામના ગામમાં અને બાર વરસ પાવે રહેતો હતો અને જ્યારે સુલતાનનું રાજ હતું ત્યારે માદરી સોની દીકરી એક દુધમલ બાળક હતું હવે તમે પારખી કહો કે જનમ ક્યારે થયો હતો." આ ઉપરથી જ્યારે કોઇ સવાલનો આવો બેતાલો જવાબ આપવામાં આવેછે ત્યારે ઉપલી કેહવત બોલાયછે

સાત વારે સોની, ત્રણ વારે કણસારો, એક વારે કોશી ને વારે વારે વાણિયો.

સાત વારે સોની ને ત્રીજે વારે કંસારો.

સાત વીસે[1] સમજે તે ખેડુત

સાત વીસે સો ગણવાવાળો.

સાત સદીવારીઓએ ઉકરડે મોહકાણ ૧૦૮૪૦

સાત સુખ ને નવ નિરાંત

આ સાત સુખ લોક પ્રમાણે કેહવાય છે — તનદોરસ્તી બચ્ચાં છોકરા સકર્મી નાર કોઠીએ જુવાર દુઝાણું આબરૂવત દોલત અને વદાન.

સાત સુવાણીએ વેતર વંઠે

સાત સોક પર જાજે પણ બે શાવક પર ના જતી.

---

[1] સાત વીસે યાને સાતને વીસે ગુણતાં સું ઉપજે તે.

સાત સગરાહ, ને એક જોલાબ (બરાબર)
સાત સાધે, ત્યારે તેર તુટે. ૧૦૯૪૫
સાત સાંધે, ને સતર તોડે.
સાત હળીઓ, એક હળીયાને ઘેર જાય
સાતડે સાત થવુ.

All gone to sixes and sevens (અંગ્રેજી કેહવત)

સાતના સેતા પાડ્યા, ને બારની પાટલી પાડી
સાતની માય તે ભાગરે બધાય, ને એકની માય તે દેગડે રંધાય ૧૦૯૫૦
સાતમે આસમાને ચહડાવવું
સાતમા ફરનાર, ને સત્તરને શિખામણનો દેનાર
સાતસો ચુવા ખાકર બીલ્લી હજકુ ચલી.

સાતસો ચુન્હે ખાકે બિલ્લી હજકો ચલી (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સાતે વારે સોનીના
સાથરો ત્યારે સાકડો શો, ને તરક માટી ત્યારે રાકડો શો? ૧૦૯૫૫
સાથે વસે તે જાણે કે સોડમા સુવે તે જાણે.

A man knows his companion in a long journey and a little inn (અંગ્રેજી કેહવત)

સાદા, રાયજાદા.
સાદામાદા, ને સાહેબજાદા
સાદુ હોય તે સદા સોહામણુ (અથવા) સાદુ તેજ સોહામણું.
સાદાં માદાં પર બરણીના ઠીકડાં, કાઇ કહલેડાંનાં ઠીકડાં નહિ હોય ૧૦૯૬૦

"ખારૂ ઘી કાંઈ દીવેલમાથી જાય?" એ કેહવતની મતલબે વપરાયછે.

સાપ કરડે તેનુ ઝેહર ઉતારી શકાય, નાધલા બચ્ચાનું ઝેહર નહિ ઉતરે.
સાપ કાહડતા ઘો પેઠી
સાપ ગયા, ને લીસોટા રહ્યા (અથવા) સાપ ગીયો, ને લીસોટો રહ્યો.

काप गेले पण भोंकें राहिलीं (મરાઠી કેહવત)

સાપ દેખી દીવો નહિ બને.
સાપ બુઢાસે ઉંદુરકો પક લીયો મુખ માહી, ઊ દેય તો આંધા બને, ખાવત ઉદની નાહિ ૧૦૯૬૫
સાપ મરે, ને લાઠી ન ભાગે.
સાપ મરે નહિ ને લાઠી ભાગે નહિ.

He won't allow the snake to die and he won't allow the stick to be broken (તેલુગુ કેહવત.[1])

ન સાપ મરે ન લાઠી તૂટે (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાપ લાગો ને પો પોદલી.
સાપ લાગો ને પોઇ પોદલી ને દર તો તેવરો ને તેવરો.
સાપ સપસે વાંકો પણ દરમાં પેસે ત્યારે પાધરો. ૧૦૭૭૦

The snake goes crookedly yet it arrives straight within its hole (કાશ્મીરી કેહવત.[2])

સાપ સબ જગ ટેરહા પર અપને બિલમે સીધા.
સાપ સબ જગે ટેરહા ચલતા હય પર અપને બિલમે સીધા બના હય. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત) مار راست سود بسوراخ فرود

સાપ સાપકે સુરાખમે હાથીમ બસ રખતા હય.
સાપકે બચ્ચે સાપ
સાપના પગ સાપ જાણે.

The snake only knows where its feet are (તેલુગુ કે.[3])

The hole of a serpent a serpent knows (ચીનાઈ કેહવત.[4])

સાપની ફેણ ઉપર મણિ, વાઘની મુછના બાલ ને સિંહને કુમે અય, એ લેવા જતા ઉલટું નુકસાન થાય

1 Carr Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 260
2 Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. H. Knowles, p. 168.
3 Carr Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 249
4 Scarborough's Chinese Proverbs, p. 344.

સાપને ઘેર પરોણો સાપ, ચાટી મુખ વલે ઘેર આપ. ૧૦૯૭૫
સાપને ઘેર સાપ જાય, ને જીભ ચાટીને પાછો આવે.
સાપને ઘેર સાપ પરાણો, જીભ ચાટીને પાછો વલાણો.
સાપને ઘેર સાપ પરોણો, જીભના લબકારા કરે (અથવા) સાપને ઘેર સાપ પરોણો, તો જીભના લબકારા

When one bat visits another, (the host will say) you hang, and I will do the same. (તામીલ કેહવત [1])

સાંપોકી સભામે જીભોકી લપાલપ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સાપને ઘેર સાપ પરોણો ગયો તો જીભની મલમલ થઇ.
સાપને ઘેર સાપ પરોણો, લબકારે વેહવાર. ૧૦૯૮૦
સાપનો કરડ્યો આવલ ચાવે (અથવા) સાપનો ખાધો આવલ ચાવે.

જેને સાપે દંખ્યો હોય તે આવલના પાતરાં પણ ચાવે કે જેથી ઝેહર ઉતરે તેમ ચોમેરથી માણસ ઘેરાઈ જાય, અને દુખમાં ફસે ત્યારે કોઈ પણ રીતે તેનો એલાજ શોધે.

સાપનો કરડ્યો છછુંદરથી બીહે [2]

Den som er bidt af en Snog er bange far en Aal [3] (દેનીશ કેહવત)

સાપના ગુચમણામાં પડવું.
સાપના બચ્ચાને દુધ પાઇને ઉછેરે તોપણ કરડે.

He has brought up a bird to pick out his own eyes.
The leopard cannot change his spots. (અંગ્રેજી કેહવતો)
Eleve le corbeau, il te crevera les yeux [4] (ફ્રેંચ કેહવત)

---

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p 522

૨ આ કેહવતને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં૦ ૩૨૩૧, સફે ૩૦૬, અને એની સાથે સરખાવો કેહવત નાં૦ ૪૪૨૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૧૭-૪૧૮

૩ He who has been bitten by a snake is afraid of an eel

૪ Bring up a raven and he will peck out your eyes

The hen says what a wrong I have done ! I have given heat to duck's eggs.[1]

This is a scorpion as many as cherish it so many will it sting (કાશ્મીરી કેહવતો.[2])

Feeding a snake with milk [3]

Although you feed a snake with milk, it will not refrain from biting you. (તેલુગુ કેહવતો.[4])

When milk is placed before a biting snake in return it gives poison, and such is the return for the favours done to the wicked.[5]

Though you feed a snake with milk it will yield poison.

Like pouring out milk to a snake. (તામીલ કેહવતો.[6])

Even if you give milk to a young snake will it leave off its habit of creeping under the hedge ? (બંગા. કે [7])

He who brings up the young of a snake will only get stung (બંગાળી કેહવત [8])

સાપે દૂધ પિવાડ તજઽ બીએ ફરશી. (બિહાર કેહવત.[9])

સાપની મોદળમાં (અથવા, દરમાં) હાથ ઘાલવો. ૧૦૫૮૫

Are there snakes that will not bite those who tread on them ? (તામીલ કેહવત.[10])

સર્પને દાબે દશ ન વિશે. (કચ્છી કેહવત.)

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p. 117 ૨ *Ibid* p. 200

૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 249

૪ *Ibid* p. 251

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 190.

૬ *Ibid*, p. 436.

૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 4. ૮. *Ibid* p. 54.

૯. Christian's *Behar Proverbs*, p. 21

૧૦ Percival's *Tamil Proverbs* p. 492.

સાપણી મુઓ, ને લાકડીણી ભાગી
સાપલા[1] કોના ન બાપલા, રાજા કોના ન મિત્ર.
સાપે કરડેલો દોરડીથી બીહે [2]
(ફારસી કેહવત) مار گزیده از ریسمان میترسد
સાપે છછુંદર ગલી નહિ ગલાતી કે નહિ ઓકાતી, જો ગલેછ તો મરી જાયછ, જો ઓકેછ તો આંધલો થાયછ (અથવા) સરપે છછુંદર ગલી મેલે તો આંધલો થાય, ન મેલે તો મરે
He dare not swallow for fear of bone and he dare not spit it out for fear there is flesh (ચીનાઈ કેહવત [3])
ભઈ ગતિ સાંપ છુછુન્દર કેરી (બિહાર કેહવત [4])
સાપકે મુહમે છછુંદર, નિકલે તો અંધા, ઓગલે તો કોરે (હિ ક)
સાપે છછુંદર પકડી ૧૦૯૯૦
સાબડ કરતા રાબડ થયુ, છતુ પાણી કીચડમાં ગયુ.
સાબર ને સિંહ સરખા ?
સાબુ દીધે નસીબ ન ઉંધડે.
સાબુ સુકાલ્યો
લુચ્ચા માણસના સબધમા વપરાયછે
સામ, દામ, ને ભેદ ભણાય, પછીથી ચોથો દડ ઉપાય. ૧૦૯૯૫
સામ સામનુ કુટે, ને દાહમ દાહમનુ કુટે, ને ડોસી ઝુસરૂ લેઇને ઉઠે.
બેની વાતમા અથવા મારામારીમા ત્રીજુ પુરાય ત્યારે એમ બોલાય છે
સામજી બામજી બુટ્ટા ચોર
લુચ્ચાં માણસના સબધમા વપરાયછે
સામબાઇએ રોટલા કીધા, કાલા છે કે ગોરા (તેની કોણને ખબર ?)
સામા પૂરનો સાથી

---

૧ સરપ ૨ જુઓ કેહવત નાં૦ ૧૦૭૮૨, તથા તેને લગતા ફુત-નોત, સફે ૯૬૨
૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 101
૪ Christian's *Behar Proverbs*, p 85

સાભા બોલી સાસરે ન સમાય. ૧૧૦૦૦
સામાનું મન ચોર તો આપણું મન ચોર.
સામી પોળી સાલવે ને દારૂભાઈ દુભાણ
સામો મળ્યો સરૈયાનું જાન કરે
સાર[1] દાલ જુદું નહિ હોય. (અથવા) ધાન ને દાલ કાંઇ જુગ પડે?
સાર[1] દાલ ને ઘી ઘોડ઼ વન અમ્વારે વઠે ઘોડ઼ ૧૧૦૫
સાર ને દાલ સો એકનાં એક
સારનુ મોત છે
સારા કરીને નોતરો ને અધે રસે જોતરો.
સારા નામ કરે ને બીલી દેખીને ડરે
સારા રાત દુધ ભાત ખાતા હશે.[2] ૧૧૦૧૦
સારા બાંત દેઉં, પણ આધા કાન નહિ દેઉં
સારી જોઇને નોતરી તે ગુદામે બેસી ગુ—
સારી તે દીકરી નહિ તો નસિબાંની ઠીકરી.
સારી[3] ને સાદજનમાં પ્યારી
સારી નેરીના સો મારી. ૧૧૦૧૫

A good wife makes a good husband. (અં મેળ કેહવત.)

સારી રામાયન સુનકર પુછા સીતા કીસકી જોરૂ?
સારી સ્ત્રી સુખનો સાગર, ભુંડી સ્ત્રી ક્લેશનો કોટો

A good wife and health are a man's best wealth.(અ કે)

A quien tiene buena muger ningun mal le puede venir que no sea de sufrir[4]

A quien tiene mala muger ningun bien le puede venir que bien se puede decir[5] (સ્પેનીશ કેહવતો.)

---

1 ખાવાનું ધાન. 2 એની સમજણ માટે જુઓ "કવિતા માલા અને બોધ વચન," સફે ૪૪ 3. સાસી 4 He who has a good wife can bear any evil. 5. He who has a bad wife can expect no happiness that can be so called

સારી સ્વામી, લાખ પામી.
સારી હોય તો જાત્રા, નહિતો મુઠ્ઠી ભરીને માત્રા.[1]
સારૂ એટલુ સોનબાઇનુ. ૧૧૦૨૦
સારૂ કરીને સારાની વાટ જોવી
One never loseth by doing good turns
One good turn deserves another. (અંગ્રેજી કેહવતો)
Gratia gratiam parit[2] (લૅતીન કેહવત.)
સારૂ જોઈને કીધું મુહરત, ને થઇ ગયુ બદસૂરત
સારૂ બોલો તો સારૂ પામો
A good tongue is a good weapon (અંગ્રેજી કેહવત.)
સારૂ સારૂ સકરીયાનુ, ને માઠુ માહરા મકરીયાનુ.
સારૂં સારૂ હૈયાંને, ને માઠુ માઠુ ભૈયાને ૧૧૦૨૫
સારૂ સુતરૂ બીબી ખાય, ને માર ખાવા તે બાંદી જાય (અથવા) સારૂં સુતરૂ બીબી ખાય, ને મજુરી (અથવા, વહીતરૂ) કરવા બાંદી જાય.
સારે અર્થે સારા સાધન
સારે ઘેરની ધી, તેની માએ ભરે જી (અથવા) સારે ઘેરની ધી હોએ તેની માએ જી ભરે.
સારે તો સાર, નહિ તો રેહલ્રાને આરે આરે નો માર.
સારે સકાલે નહિ, ને પછે દકાલે. ૧૧૦૩૦
સારે સાર, ને માઠે માઠુ
Good actions carry their warrant with them (અ કે)
સારો જોઈને નોતર્યો, ને ભાણે બેસી મુ—
Never cast dirt into that fountain of which thou hast sometime drank. (અંગ્રેજી કેહવત)

---

૧ રાખ ૨ Kindness produces kindness

Giör vel imod en Skalk, og bed til Gud han lönner dig ikke.[1] (ડેનીશ કેહવત.)

When a man was asked why he was counting the rafters of the house in which he had been well treated, he replied "Would they allow me to do it in the next house?"[2]

When asked "Why are you digging [for treasure] in the house where you have eaten?" he replied, "What do I know of a house where I have not eaten?"[3]

When asked to dine he comes to stab. (તેલુગુ કેહવતો.[4])

સારો દાહડો રસ્યો, ને પારકે પૈસે બસ્યો.

સારો હોય તો માગી, નહિ તો કસ્યરાની પાગી.

સારમના કાન મરડે તો મોહટે આરડે કેની? ૧૧૦૩૫

સારાં કામ તો કીધાંજ ભલાં.

Good offices are the cement of society (અ મેળ કેહવત.)

સારાં કામમા સો વિઘન.

સારાં જોઇને નોતયા તો ઘરમાં બેસીને મુ—

સારા દિલમાં ઓકજ લગોગી.

સારાં પાન હોય તો શિયાલે પાકે ૧૧૦૪૦

સારા રાજમા સાવગણી. (અથવા) સારા રાજમા સાવરણી, ને કસાકુટમાં કહેલુ

સારાં સાથે બેસે તો સારા મહુક લીએ.[5]

He that walketh with the virtuous is one of them.

Keep good company and you shall be of the number (અ મેળ કેહવતો.)

---

૧ Do good to a knave and pray God he requite thee not.

૨ Carr s *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 19_. ૩ *Ibid* p. 193.

૪ *Ibid* Supplement, p. 2_

૫ જુઓ કેહવત નાં ૩૩૧૨ તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, પાં ૩૪૬-૩૪૭

Acompanha com os bons, e serás hum delles[1] (પો. કે.)
Associate with the agreeable[2]
Things put into fire partake of its colour, in like manner will it happen to those who join the great (તામીલ કહેવત[3])
Keep company with good men, and good men you will imitate
Keep company with beggars, and sleep outside some temple gate. (ચીનાઈ કહેવત[4])
When the crow is your guide he will lead you to the corpses of dogs[5]
Converse with the bad is going to sea (અરબી કહેવતો[5])
Shun a wicked person, though endowed with knowledge (ચાન.[5])
To the wasp we must say, "Neither thy honey nor thy sting" (તાલમ.[5])
If you sit down with a lame man, you will learn to halt (ગ્રી. કહેવત[5])
The fowl brought up with the pig will eat dirt (તા. કે.[5])
Blackness leaves the coal when the fire enters (બ. કે.[5])
सत्सगती कथय किं न करोति पुंसां ॥[6] (સંસ્કૃત કહેવત)
સજ્ણેંજો સોડે સાગી (કચ્છી કહેવત)

---

૧ Keep good company and you shall be of the number
૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 323
૩ *Ibid*, p 409
૪ Scarborough's *Chinese Proverbs* p 5
૫ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 26
૬ Say, what does not good association do for men? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 476

સોહબત અચ્છી બેઠીએ ખાઇએ નાગર પાન બુરી સોહબત બેઠકે
કટાઇએ નાક ઓર કાન. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
با تنگ ظرفان نشستن عمر ضایع کردن است
(ફારસી કેહવતો) هر کہ با بدان نشیند نیکی نبیند
સારાંના ચાહનારને સાર જ મળે
સારાંના સાથી ઘણા.
સારાને સાર ૧૧૪૫
Who lay up goodness have gladness
Who lay up evil have sadness.[1]
Good has its own reward, evil its own punishment.[2]
Those who do good are ever happy those who do evil cannot escape.[3] (ચીનાઈ કેહવતો)
સારાંનો નાશ છે
Good men must die, but death cannot kill their names
(અંગ્રેજી કેહવત.)
સારામાં સૌનો ભાગ છે
સાલ્લો કપડું લે પણ છુવતી જવા દે
Anything for a quiet life (અંગ્રેજી કેહવત.)
Alla pace si può sacrificar tutto.[4] (ઇટાલિયન કેહવત.)
Peace and joy are more precious than yellow gold.(ચી. કે [5])
સાસાને સાસે મુસળ માયું ને મહી માહરો છૂહો ભાગ. (અથવા)
સાસાને સાસે મુસળ ને તેમાં માહરો ભાગ
સાસી આવે તો સાસ્લો પેહરી જાય ને મેહન ટટકો કાપસાને કઢસે. ૧૧૦૫૦

---

1 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 409
2 *Ibid*, p. 410. 3 *Ibid* p. 411
4 Anything for a quiet life
5 Scarborough *Chinese Proverbs* p 142.

સાલીઆ ભાઇની ઘાણી, આધા તેલ આધા પાણી
સાલીગ્રામ પાસે મરી વટાવાય?
સાલીગ્રામની સેવા કરે, તો શેર બાજરી સુખે મલે.
સાવકાં કોઇના થાય નહિ, ને મતરાઇ કોઇની માય નહિ
સાવચેત ગેહ્લામા ગયુ શુ? ૧૧૦૫૫

A muita cautela, damno nao causa.[1] (પોરચુગીઝ કેહવત)

સાવરણીનો ભાઈ બુતારો.
સાસ ઘર જમાઇ કુત્તા, બેહન ઘર ભાઇ કુત્તા, ઓર જો કુત્તા પાલે સોબી કુત્તા.
સાસ ત્યાં તક સોસ[2]

(ફારસી કેહવત) دم تا دم امید

સાસ[3] તેટલો સોસ.
સાસ ન નનદ, આપસે આનદ ૧૧૦૬૦

Aquella es bien casada, que no tiene suegra ni cunada[4] (સ્પેનીશ કેહવત)

Aquella he bem casada, que nao tem sogra, nem cunhada.[4] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

સાસ ન નનન્દ, ઘર અપને અનન્દ (બિહાર કેહવત.[5])

સાસ ન નન્દી, આપહી આનન્દી (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાસ લેતા શૂળ આવે
સાસર પિયર પાસે પાસે, તે નારી રહે આનદ વાસે.

---

૧ Much caution does no harm

૨ જુઓ કેહવત નાં૦ ૨૮૬૨, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો સફે ૨૬૭

૩ જીદગી

૪ She is well married who has neither mother-in-law nor sister-in-law

૫ Christian's *Behar Proverbs* p 173

સાસરા, દો દિનકા આસરા, તીસરા દિન જાયગા તો ખાયગા ખાસડા. (અથવા) ગીધા સાસરે, ને ખાધા ખાસડે. (અથવા) સાસરા, ને ચોન દિનકા આસરા, બોત્ત દિન જાયગા તો ખાયગા ખાસડા (અથવા) સાસરા સુખ વાસરા, દો દિનકા આસરા ઓર જાસતી રેહવે તો ખાવે ખાસડા. (અથવા) સાસરા સુખવાસરા, ને બે ઘડીનાં આસરાં, તીજે દાહડે રહે તો ખાય ખાસડા.

A son-in-law who lives always in his father-in-law's house is like a dog at the door (કાશ્મીરી કેહવત.[1])

श्वशुरगृहं परमसुखं त्रिरात्र्यपुनः श्वा समानः ॥[2] (સંસ્કૃત કેહવત.)

સસુરાર સુખકી સાર જો રહે દીના દોચાર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાસરી શાકર કાઢ્યી નહિ.

The pleasure felt in a mother-in-law's house is like a blow on the elbow (તેલુગુ કેહવત.[3])

સાસર પિયર પાસે વસે, તે નારી કાંતે ને હસે ૧૧૦૬૫

સાસરે ગઈ ને સોભાગ્ય ભુલી આવી.

સાસરે જતા કોઇ છી— નહિ કહે.

સાસરે જતાં સજ (અથવા, ના) કોઈને ભાવે ને ઉંબર ઓળગતાં આંસુ આવે.

સાસરે જવુ ને સ—માં જવુ બરાબર.

સાસરે તો દાહડી[4] ને મહીરે તો વાડી. ૧૧૦૭૦

યાને સ્ત્રીને પોતાને સાસરે રેહવુ રોજનુ દેખાછે પણ મહીર તે વાડી જેવા સરખુ યાને સરખસરખુ જ દેખાછે.

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H. Knowles, p. 6.

૨ In the father-in-law's house is the greatest happiness, but after the third night [the son-in-law is treated] like a dog Carr *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 4 —

૩ *Ibid* p. 11 ૪. દહીંવ

સાસરે ગેહવાય નહિ, ને પિયરે મોહવાય નહિ
સાસરે સમાય નહિ, ને પિયરે માય (અથવા, જવાય) નહિ.
સાસરે સાસુ નહિ, ને પિયરે મા નહિ
સાસરે ગપ નહિ, ને પિયરે જપ નહિ
સાસરેની રાબ શુગી, ને ગાલ આવ્યા ફુલી, મહીએની રાબ ગદી, ને ગાલ ગીયા મરી ૧૧૦૭૫

સાસરે તેરે સાગ, માયે તેરે ભાગ, બાપકે તેરે ગજ, તુ બૈઠી બૈઠી ખા (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સાસરો વાસરો વહુનો થાય, ને વચમા ડોસો ડફગાઇ જાય.
સાસરા મખવાસના, ને મહીરા મિઠા મધ, ને નહિ પેહરાવે નથ, તેના ઘેરબાર છે રદ
સાસરા હેઠ, મહીરા હેઠ, ને સૌથી વાહલા આખ ને પેટ
સાસરાની શુલી સારી, પણ પિયરની પાલખી માઠી.
સાસરાનુ માન સાલીએ, જમણનુ માન થાલીએ ગાયનનુ માન તાલીએ, મહોડાનુ માન વાલીએ ૧૧૦૮૦
સાસરાનો ચુહલો સારો, પણ પિયરની પાલખી સારી નહિ.

The house of a mother-in-law is very comfortable (તામીલ કેહવત [1])

સાસુ કરતા વહુ વડી, ઘેર ધરી ને ઉબર ચહડી
સાસુ કહે રાણ,[2] વહુ કહે રાણ,[2] ને વચમા વડા દીકરાનો ઘાણ
સાસુ કોઇની માએ નહિ, ને વહુ કોઇની થાય નહિ

Des Mannes Mutter ist der Frau Teufel [3]
Sohnesweib haszt Mannesmutter [4] (જરમન કેહવતો)

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 489
૨ ગાડ ૩ The husband's mother is the wife's devil
૪ Daughter-in-law hates mother-in-law

Suocera e nuora tempesta e gragnuola [1] (ઈટાલીયન કેહવત)

There is no goodness in a mother in-law nor sweetness in Marjosa tree.[2]

There is no softness in a sword, nor goodness in a mother in-law (તેલુગુ કેહવતે.[3])

Standard gold and a woman at one with her mother in law are rare. (તામીલ કેહવત.[4])

સાસુ મોઈની શાકર નહિ ને માએ મોઈની અકથુ નહિ. ૧૧ ૮૫

સાસુ હંસે વહુ ટચંકે ને પલપતીના પેટમા દુખે, ને વરો તો જેટલો ને તેટલો છેડે

સાસુ ખાધી, સસરો ખાધો, ને ખાધો પેર જમાઈ ને બાર ગામના ભવોઈ ખાધા તોએ નહિ ધરાઈ

સાસુ એઈ સવગત,[5] ને વહુને આવી નવરાત.

સાસુ ગોવાળમા સાથે જાય, ને વહુને શિખામણુ દીયે

સાસુ જાય ઉભી હોસી, ને વહુજી ખાય ખીર ને પોલી. ૧૧ ૯૦

Will my mother in law never die, will my sorrows never end? (તામીલ કેહવત.[6])

સાસ ગઈ ગાવ બહુ કહે મે ક્યા ક્યા ખાઉ (હિંદુસ્થાની કે)

સાસુ ઢોસે જાય ને વહુને શિખામણુ દેય.

Such envious things the women are, that fellow flirts they cannot bear (અંગ્રેજી કેહવત.)

Having reproached her older sister the younger played the harlot. (તામીલ કેહવત.[7])

---

૧. Mother-in-law and daughter in-law storm and hail.

૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 10   ૩. *Ibid*, p 97

૪. Percival's *Tamil Proverbs* p. 67

૫. સ્વર્ગમ

૬ Percival's *Tamil Proverbs* p. 480   ૭. *Ibid* p. 5.

O mother-in-law, should you accuse me and bring a reproach on yourself in return? (તેલુગુ કેહવત [1])

સાસુ દમે મવેલા, તો વહુ દમે કવેલા.

સાસુ ને વહુ એક મરખી, ને વચમા બોલે તે નરમી

સાસુ ને વહુ સકારી, ને વચમા બોલે તે નકારી. (અથવા) સાસુ વહુ સકારા, ને વચ્ચે બોલે તે અકાગં

A *haj*[2] and *tokur*[2] are the same, and the grass burns itself in the midst (કાશ્મીરી કેહવત [3])

સાસ પુતોહિયા[4] એક હોઇહેં, ભાભા ફુટન ઘર ચલ રહે (બિ કે [5])

સાસ બહુકી હુઈ લડાઈ, સિરકા ફોડ માગી દમસાઈ (હિ કે)

સાસુ ને વહુની એક સારી. સાસુ પેહરે ને વહુ ઉઘાડી ૧૧૦૯૫

He who has but one coat cannot lend it (અ ગ્રેજી કેહવત.)

સાસુ ને વહુને કજ્યો કેટલો? ખીચડીને કકડો આવે તેટલો

સાસુ પછી વહુનો વાગે.

En quanto fue nuera, nunca tuve buena suegra, y en quanto fui suegra, nunca tuve buena nuera [6]

No se acuerda la suegra que fué nuera [7] (સ્પૅનીશ કેહવતો)

Nao se lembra a sogra, que foi nora [7] (પોર્ચુગીઝ કેહવત)

The mother-in-law was herself once a daughter-in-law. (તેલુગુ કેહવત [8])

---

૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 13

૨ માટીના બનાવેલા રાંધવાના વાસણો

૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 125 ૪ વહુ ૫ Christian's *Behar Proverbs*, p 172

૬ As long as I was a daughter-in-law I never had a good mother-in-law, and as long as I was a mother-in-law I never had a good daughter-in law ૭ The mother-in-law does not remember that she was a daughter-in-law

૮. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 11

સાસુ પોતે તેવી, ને વહુને શિખામણ દે.

The daughter reproached her mother and went astray [૧]

The mother having given advice to her daughter played the harlot. (તામીલ કેહવતો.[૨])

The mother-in-law gave good advice to her daughter in law and went astray herself (તેલુગુ કેહવત.[૩])

સાસુ બેઠી શિખામણ આપે અને વહુ બેઠી કોડીઓ ગણે.

સાસુ ભાંગે તે કહલેડું ને વહુ ભાંગે તે ઠીકરા. ૧૧૧૦૦

The pot broken by the mother in-law was a cracked pot the pot broken by the daughter in law was a new pot (તેલુગુ કેહવત.[૪])

If broken by a mother in law it is an earthen vessel, if by the daughter in law it is a golden vessel. (તામીલ કેહવત.[૫])

સાસુ આદરી બોલી, દેખાડે નહિ દીવાલી કે હોલી.

When the daughter in-law said she was hungry her mother in law told her to swallow the pestle [૬]

[I only anoint] my daughter on Tuesdays and Fridays, but [I anoint] my daughter-in-law every Divvala. (તેલુગુ કેહવતો.[૭])

સાસુ મુઈ ને વહુ વ્યાઈ, ને પાછા ત્રણનાં ત્રણ

Een verloren twee gevonden.[૮] (ડચ કેહવત.)

સાસ મુઈ, બહુ બેઠા બધા બાઝા પહરા પામે આયા. (હિ કે.)

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 349 ૨. *Ibid* p. 473.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 120 ૪. *Ibid*, p 0

૫. Percival' *Tamil Proverbs*, p. 480

૬ Carr s *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 98.

૭. *Ibid* p. 120. ૮ One lost, two found

સાસુ (અથવા, બાઇ) મુવા બાપડા, ને ઘર બાર થયા આપણા
સાસુ વહુને નહિ બનતુ હોય ત્યારે સાસુના મરણ પુઠે એમ બોલાયછે.
Grandmother (on husband's side) died, and the daughter-in-law got place (કાશમીરી કેહવત [1])
If my brother-in-law die I care not a hair, his *cumbly* mattress will be mine (તામીલ કેહવત [2])
सासू मेली ठीक झालें घरदार हातीं आलें (મરાઠી કેહવત).
સાસુ માદી, વહુ ફરાળી, વરો જેટલો ને તેટલો, કાસતાં જાય, ને હાલ્લી ફાસતા જાય
સાસુ માદી, વહુ ચાદી (અથવા, ને વહુ ફરાળી,) ને પલપલીનાં પેટમા દુખે, ને વરો તો જેટલો ને તેટલો, (અથવા, ને વરો તો તેટલો ને તેટલો ઉઠે) ૧૧૧૦૫
સાસુ રૂઠે તો સેજ મુકાવે, ને વર રૂઠે તો બહાર કાહડે
સાસુ લડી મુઇ, ને વહુ વઢી મુઇ, ને ન ખાધા કોઇએ રાધ્યા ધાન
સાસુ વહુમા સામેલુ (અથવા, છોકરૂ) ગેપ.
સાસુ વિનાની વહુ ડાહી.
For a wife, a mother-in-law, for a boy, a tutor (તા કે [3])
Where there is no mother-in-law, the daughter-in-law is perfect, where there is no daughter-in-law, the mother-in-law is good tempered (તેલુગુ કેહવત [4])
સાસુજી બુડાં, ને સાલ્લો તર્યો, ને વહુજી ઘેર સાલ્લો લેઈને આવ્યા ૧૧૧૧૦
સાસુના પગને ઠેસ લાગે તોબી વહુએજ પગે લાગવુ, ને વહુના પગને ઠેસ લાગે તોબી વહુએજ પગે લાગવુ

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 80
૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 475
૩ *Ibid*, p 459

સાસુના હાથમાં ચોટલો આપ્યો.

There is no one to blame the mother-in-law (તે. કે.[1])

સાસુની શિખામણ વહુને.

સાસુને કહીને વહુને સમજાવવુ[2]

To kill the fowl to frighten the monkey[3]

To beat the grass to frighten the snake (ચીનાઈ કેહવતો[3])

અપની બેટીકુ એસા મારૂ કે બહુ તરાસ કર જાય. (હિંદુસ્થાની કે.)

સાસુને ત્રાસ, ને વહુને શિખામણ ૧૧૧૧૫

સાસુને જમાઇ પછે વાહલો.

It is said that what she cooked for her son in law she gave to her son and was distressed about it. (તા. કે.[4])

She grudgingly gave to her son the food prepared for her son-in-law (તેલુગુ કેહવત[5])

સાસુને નહિ સંપરે તો નણદને શું પપરાવે?

સાસુને રીસ, ને વહુને સતોખ[1] (અથવા) સાસુની રીસ, ને વહુનો સતોષ. (અથવા) સાસુ રોસ, ને વહુ સંતોષ.

સાસુને સાસરાં વાસરાંની ફિકર, ને વહુને પટીયા પાડવાની ફિકર.

સાસુનાં જણ્યા સૌ સરખાં. ૧૧૧૨૦

સાસુમાં સૌ વાંક પણ વહુનો વાંક નિકસે.

If (the daughter in-law) even salute her unkind mother-in law it is a fault. (તેલુગુ કેહવત[7])

સાસુરી રે સાસુરી! ને ભાંગુ તાહરી પાંસુરી,[8] ને ખાઉં તાહરો ખીચડો, ને લેઉં તાહરો દીકરો

1 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 10.
2 સરખાવો કેહવત ના ૪૩૧૫, તથા તેને મળતી કેહવતો સંક ૪૦૮.
3 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 28.
4 Percival's *Tamil Proverbs*, p. 481
5 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 25 ૬ સંતોષ.
7 *Ibid*, Supplement, p. 41 ૮ પાંસળી.

સાહજન તેવા ભોજન, ડોસી તેવુ અફરગાન, ને મનખ તેવી ઇજત.
સાહજનમા સોહલીશેઠ
સાહજાના સાથી, ને દુખીના વેરી ૧૧૧૨૫
સાહઠ નિશાલ્યે ઉચકી, મેહતાજીની મોય, કોણ કરે એ કામ, ને જે ઓસ્યાલુ હોય (અથવા) સાહઠ નિશાલ્યે ઉચકી, મેહતાજીની મોય, કોણ કરે એ કામને, જે મઝીયારૂ હોય
સાહુ કાહનજી
લુચ્ચાં માણસના સબધમાં વપરાય છે
સાહુકારના સાલા થવા સૌ જાય, પણ ગરીબના બનેવી થવા કોઇ નહિ જાય
સાહુકારને ગલે પડે તો કાંઇબી મલે, ગરીબને ગલે પડે તો શું વલે?
સાહેબ! પાઘડી તરફ તો નજર રાખો! તોકે' પાઘડી ભેસ ચાવી ગઇ![1] ૧૧૧૩૦
સાહેબ[2] મેહરબાન, તો ગદ્ધા પેહલવાન.
સૂરજ સૌં હુએ ત ગ્રોણુ જખ મારે (કચ્છી કેહવત)
સાહેબ[2]કા ઘર દૂર હએ, જૈસી લબી ખજુર, ચહડે સો ચખે પ્રેમરસ, પડે સો ચકમા ચુર
સાહેબ[2]ને આપતાબી વાર નહિ, ને લેતાબી વાર નહિ
સિકદર દાહડો
યાને, ઘણો ચહડ્યાતો દાહડો
સિગમાં સડો ૧૧૧૩૫
સિગમાથી સડો પેવસ થવો (અથવા) સિગમાથી સડો નિકલ્યો
સિગોડું સણગાર્યું, પણ જમવા તેડુ ન આવ્યુ.
સિધુ તરીને સરસ્વતિમા ડુબવુ[3]

---

૧ એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૧૩૯.
૨ ખોદા
૩ જુઓ કેહવત નાં૰ ૪૨૦૯, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૩૯૪

સિધુ વિધુ સાપેના સાપે.
સિપાહી તો બડોદેકે કે કડોદેકે. ૧૧૧૪૦
સિપાહી દીએ ગોદરથી (ગાય) ને દેરા દીએ હથુએ.
સિપાહી લડે ને જશ જમાદારને.[1]
સિપાહીના સો હાથ
સિદ્ધારસકી ગદ્દી તેછડુ લાત લગાવે
સિમમે શાણ્યાં લેખાણ્યાં એનુ ફ્સ ખાઇને પસ્તાણ્યાં. ૧૧૧૪૫
સિર કટ શીપો પીછુ મઅે નાક કારુ મા.
સિર જાતા હએ કે પશ્ચાત ખાતા હએ.
સિર સલામત તો પઘડીયાં મોત (અથવા) સિર સલામત તો પઘડી પચાશી.

Wer einen Kopf hat bekommt leicht einen Hut [2]
(જરમન કેહવત.)

A chi ha testa non manca cappello[2] (ઈટાલીયન કેહવત.)
Hombre que no tiene cabeza no ha menester bonete [3]
(સ્પેનીશ કેહવત.)

સિર સલામત તો પઘડી પચાસ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
સિર સિજદેમે ઓર મન બગીએમે
સિર સિર અકલ ગુર ગુર વિધા. ૧૧૧૫૦
સિર સિર બુદ્ધિ ગુરૂ ગુરૂ જ્ઞાન
સિરકી સફાઇ નહિ હાથકી સગાઇ નહિ.
સિરના કીધા સિરને ફુટે.
સિરસે લાગો કાન, રીસે પણ સુઝે નહિ, પાણીમાં રાખ્યો પાહન ભીંજે પણ ગુજે નહિ

1 જુઓ કેહવત ના પ્રકાર તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો ક્ર. ૯૩૪ 2 He who has a head won't want for a hat
3. He who has no head wants no hat

સિંહ ગમન, પુરૂપ વચન, કેલ ફલે એક વાર, ત્રીયા તોરણુ, ને રહમી
હઠ, ચડે ન બીજી વાર ૧૧૧૫૫
સિંહ જાણે વનનો વડો, વન જાણે સિંહનો.
સિંહ મરવા પડે ત્યારે ગધેડો લાત મારવા નિકલે
સિંહ મરે, પણ ઘાસ નહિ ખાય.

Der Adler fängt nicht Fleigen [1] (જરમન કેહવત)
Arenden vangen geene vliegen [2] (ડચ કેહવત)
When the tiger is hungry, will he eat grass ?[3]
When hungry will a lion prey on frogs ?[4]
The lion lives by hunting. (તામીલ કેહવતો [5])
A lion will kill an elephant, but will it eat a dead dog ?
(તેલુગુ કેહવત [6])

સિંહ વસે જે વનમા ત્યા કેમ વસે શિયાળ ?
સિંહથી સિંહણુ હોય માતી ૧૧૧૬૦
સિંહના પન્જામા ગયલો શેકાર કાંઈ પાછો આવે ?
સિંહનું બચ્ચુ પણ હાથીને દેખી ફાલ મારે
સિંહનુ બચ્ચુ સો લાંઘણુ કરે, પણ ઘાસ નહિ ચરે.

સો લાંઘણુ જો સિંહ કરે, તોય તરણુ ન ખાય (શામલ)

સિંહને ઓથે વાડ રહેછે, ને વાડને ઓથે સિંહ રહેછે.
સિંહને છેડી શિયાળ શુ સાર કાહડે ? ૧૧૧૬૫
સિંહનો શેકાર હાથી લેઇ જાય ?
સિંહના ચામડાંમા ગધેડો.

A jackal branded himself with spots like a tiger
(તેલુગુ કેહવત [7])

---

૧ The eagle does not catch flies ૨ Eagles catch no fleas
૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 452
૪ *Ibid*, p 301. ૫. *Ibid*, p 557
૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 364 ૭ *Ibid*, p 262

As the jackal branded itself in imitation of the stripes of a tiger (તામીલ કેહવત.[1])

To clothe a wolf in priest's clothes. (સ્પાનીશ કેહવત.[2])

(ફારસી કેહવત) گرگ در لباس میش

સિંહનાં પેટમાં સાબર ન પાકે.

સિંહના બચ્ચાં સિંહજ પાકે[3]

Cat after kind. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Adler brüten keine Tauben.[4] (જરમન કેહવત)

Arenden brengen geene duiven voort.[4] (ડચ કેહવત)

Af Ogler komme Ogleunger[5] (ડેનીશ કેહવત.)

Does not the child of a drummer know how to drum?[6]

A lion knows no danger (તામીલ કેહવતો.[7])

A tiger-cub is a tiger-cub, a kid is a kid. (તેલુગુ કે[8])

Dragons give birth to dragons and phœnixes hatch phœnixes (ચીનાઇ કેહવત.[9])

શેરોંકે શેરહી હોતે હૈં. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

شیر را بچه همی ماند باو
زادهٔ ظالم ستمگر می شود
(ફારસી કેહવતો) بیخ حوس بشکست حلمر می سود

સિંહે મારે ખ ખાધું ! ૧૧૧૭૦

સીઆલ ડાંગી, હરામ ખોરી

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 452.
૨ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 209
૩ સરખાવો કેહવત નંબર, તથા તેને મળતી કેહવતો નં ૮૬૦
૪ Eagles do not breed doves. ૫ Vipers breed vipers.
૬ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 318. ૭ *Ibid*, p. 301
૮ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 262.
૯ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 359

ગીકા હોય તો ઉતરેલ[1] ધણીએ ચહડે.

ગીગોતર માતા ધમ ધમ વાગે, આ પાર ભાગે, ને પેલી પાર લાગે

સીતાનુ હરણ થયુ તે પાછુ માણસ થયુ કે નહિ[2]

સીદરી બલે, પણ વલ ન મુકે[3] ૧૧૧૭૫

સીદરૂ કાહડતા સાપ પેઠા

સીદરના બીયા ચટાડવા.

સીધી આગલીએ કોઈ લોહી કાહડે નહિ.

સીધીના બધમાથી છુટું

સીધીભાઇ ચાન દેખો! તોકે' આપસે નજર આયગા! (અથવા) સીધીભાઇ! ચાન કબ દેખાયગા, તો આપોઆપ નજર આયગા! ૧૧૧૮૦

The moon which does not come on the second (of the month) will come himself on the third (તે કે[4])

સીધીભાઇ શીરાવનાર, ને હબસીભાઇ હલાવનાર

સીધીભાઇ સો મન સાબુ ચોલે તોપણ કાલા (અથવા) સીધીભાઈ સો મન સાબુએ નાહ્યા, તોપણ કાલા ને કાલા (અથવા) સીધીને સો મન સાબુએ ધોયો તો જાતે કાલો તે કદી ગોરો નહિ થાય

Crows are never the whiter for washing themselves

To wash a blackamoor white (આ બેઉ કેહવતો)

Lavez chien, peignez chien, toutefois n'est chien que chien[5] (ફ્રેંચ કેહવત)

Einen Mohren kann man nicht weisz waschen[6] (જ કે)

---

૧ વાસણની ચોડ

૨ એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા તથા બોધ વચન," સફે ૨૯૨

૩ જુઓ કેહવત ના૦ ૪૫૯૮, તથા તેને મલતી કેહવત, સફે ૪૨૯

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 343

૫ Wash a dog, comb a dog, still a dog remains a dog

૬ One cannot wash a blackamoor white

Jurado ha el vano de negro no hacer blanco.[१]
Xabonar cabeza de asno perdimiento de xabon.[२]
(સ્પેનીશ કેહવતો.)

Laterem lavcs.[३] (લૅટીન કેહવત.)
Het is den moriaan geschuurd[४] (ડચ કેહવત.)
Kragen er ikke des hvidere at han tidt toer sig[५] (ડે ક)
Ensaboar a cabeca do a no, perda d o sabao[६] (પોરચુગીશ ક)
Oil to the sand and soap to the *arthran.* (ક. કે.[७])
Will a crow become a swan by bathing in the Ganges?[८]
Though a crow bathe three times a day it will not thereby become a white crane. (તામીલ કેહવતો.[९])
Though it bathe in the Ganges will a crow become a swan? (તેલુગુ કેહવત.[१०])
In washing a negro we lose our soap (તામીલ કેહવત.[११])
If you take a bear skin and wash it ever so long will it instead of its native blackness ever become white? If you beat a wooden image will it hence acquire any good quality? (વિમાન[१२])
Charcoal cannot be made white even though you wash it with milk. (સ્રી માલીશ કેહવત.[१३])

---

१ The bath has sworn not to whiten the blackamoor
२ To lather an ass's head is only wasting soap.
३ You may as well wash a clay brick white
४ To wash a blackamoor white
५ A crow is never the whiter for often washing
६ To lather an ass's head is a waste of soap.
७ *Dictionary of Kashmiri Proverbs* by Rev. J. Hinton Knowles, p. 100. ८ Percival's *Tamil Proverbs* p. 186 ९ *Ibid* p. 495.
१० Carr's *Telugu Proverbs* Supplement p. ४३
११ Long's *Eastern Proverbs and Emblems* p. 4
१२ *Ibid* p. 4 १३ *Ibid* p. 14

Can the Ethiopian change his skin or the leopard his spots?—JEREMIAH, XIII, 23.

अगारश्शतधौतेन मलिनत्व न मुचति ॥[1] (સંસ્કૃત કેહવત)

زنگی بہ شستن سفید نشود

(ફારસી કેહવતો) صد سیاہ از صابون سفید نشود

સીધીક સો મન સાબુનસે ધુઓ તાઓ કારે જો કારે (કચ્છી કેહવત)

સીધીભાઈને‌ા છોકરો સૌથી રૂપાળો!

સીધીભાઇનો ડાબો કાન.

સીધુ સરોવર જેવું ૧૧૧૮૫

As straight as an arrow (અંગ્રેજી કેહવત)

સીધો રસ્તો છોડીને, પકડી રાહ આડી, ન ભાગે ધરી, કે ન ઉલ્લે ગાડી.

સીધો રહીને દુધ નહિ પીએ, પણ આડો રહીને મુ— પીએ

સીધાં રઈ દ્રુધ ન પીન (કચ્છી કેહવત)

સીમમા ગાઉં, સેરીએ ગાઉં, ને પંચમા ગાઉં તો શરમાઇ જાઉ. (અથવા) સેરીએ ગાઉ, ઝાપે ગાઉ, ને પચમાં ગાઉ તો ખાસડા ખાઉ.

સીરવઇની ડોસી ને ધબ્બુ મુડામણ[2]

સીરી સાતમ, ને ગોકલ આઠમ. ૧૧૧૯૦

સીરે પોહરની તોપ.

સીસકે ચહડવુ

He is on the high ropes (અંગ્રેજી કેહવત)

સીસામા ઉતારવુ

---

૧ The blackness cannot be removed from charcoal by a hundred washings Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 369

૨ જુઓ કેહવત નાં૦ ૪૦૫૭, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૮૮

સીદાઇ ગઇ ને સેહેરી આવી.

સુઈ ઉઠયા, તોકે કેમ જાણ્યું? તોકે આવ્યારે. ૧૧૧૯૫

કેટલાક રજપુતો સિપાહીના પોશાકમાં દક્ષિણમાં ફરીને બીજે ગામ જતા હતા. રાતમાં ચોરની એક ટોળીએ તે રજપુતોને સુતેલા દીઠા. તે ઉપરથી વિચાર કીધો કે આ લોકો સિપાહીના પોશાકમાં છે પણ ખરે સિપાહી નથી કારણ કે સુવા આગે સુઈ રહ્યા છે અને તેઓ મધ્યનો એકાદ પણ નાકી કરવા જાગતો નથી. એવો વિચાર તેઓ કરતા હતા એટલામાં રજપુતો જાગૃત થયા ને ઉપરથી ચોર મધ્યના એક તેઓની આગળ જઇને પુછ્યું કે "સુઈ ઉઠયા?" યાને ઉઘડી ઉઠયા! "સુઈ નો અર્થ રાંડ પણ થાય છે એટલા ઉપરથી રજપુતોએ તેનો એવો અર્થ લીધો ને પુછવા લાગ્યા કે "તમે કેમ જાણ્યું કે અમો રજપુતો છિએ?" એથી ચોરોની ખાતરી થઇ કે તેઓ કાંઇ સિપાહી હતા નહિ. અને તેથી તેઓએ તેમને લુટી લીધા.

સુઇ બેરાઇ, ને રજપુત, એએ ત્રણ જાત્યા ગજ, કાતર, ને દોરો, એએ ન જાણ્યુ.

સુઇ સવાદ વમરનું ચારે ને મોચી વગર આરનું કામે

રજપુત દરેક વખતે સોયમાં દોરો પોતા ઢબસે ઘમારેછે અને મોચી સામડુ સીવના બેહુ હાથે સુઇઓ ધરી દોરી વાણીનાં કાસેછે ને બેહુ પારકાને માટે હોયછે એ ઉપરથી પારકાને માટે કાંઇ કામ કરી તમુાવા ઉપર બોલાયછે

સુઇ સુઇ સાબરા મોચીનાં મોઢાં કાબરા

સુઇ સુથારને કાઇ નહિ પુછે ને જે આવે તે પીંજારાને કુટે

સુઈ, સોની ને સાયવી તેને દેવ સુધી જાયવી (અથવા) સુઇ, સોની ને સાયવી તેને દર સે જાયવી. ૧૧૨૦૦

સુઇની સદવાર ને મોચીનું વાદલું ઘુલવા નું કાચુ મોઢ, (અથવા ઘુલવા નું મોઢ બાયો,) કે નહિ ગમે સુથાર સાથે સેદલું

રજપુત, સોની લુહાર સુથાર વગેરેના બોલા બાપદાબો માટે એમ બોલાયછે

સુઇની સાજ, ને મોચીનું વેહણુ, ને હજામ સાથે સૌને લેહણું.
સુઈને ઉઠયે ત્યારે સહવાર.
સુએ ત્યારે સોડમાં, ને ઉઠે ત્યારે ખોડમા
સુકમણા પડવા. ૧૧૨૦૫
To dine with Duke Humphrey. (અ ગ્રેજી કેહવત)
સુકાઇને સલકડી જેવુ થવું.
સુકાલે સગા વાહલા, દુકાલે વાહલા દાણા, ડુગરા દૂરથી રળિયામણા, આગલ જઇએ તો પાહણા
સુકી સલી. ને દોજખની નલી.
પતલા અને ઉચા માણસની વિરૂધમા બોલાયછે
સુકુ છાના જેવુ
સુકુ છોડુ. ૧૧૨૧૦
સુકુ ડાસ
સુકુ દાત
સુકુ ધાણી જેવુ
સુકુ હાડકુ.
As dry as a bone (અ ગ્રેજી કેહવત)
સુકે ખીલે ઢોર બાધ્યા ૧૧૨૧૫
ભુખમરાની હાલતમા આવેલાં માણસના સ બ ધમાં વપરાયછે
સુકે રાન સુકાઈ જાય, ને વેહતે દરિયે વહી જાય.
સુકો દમ, ને ચરબ ઘણી
સુકો દમ ભરાવવો
સુકો પલાવ ખવાડવો
યાને, સુકો દમ ભરાવવો
સુકો મારે મુકો. ૧૧૨૨૦
સુકા જોડે લીલુ બલી જાય.
Two dry sticks will kindle a green one (અંગ્રેજી કેહવત)

Ante verde por seco y pagan justos por pecadores[1]
(સ્પેનીશ કેહવત)

આલા બરનપિ નીલા બરન. (કચ્છી કેહવત)

آتش چو در بیشه افتد تر و خشک بسوزد (ફા. કે.)

સુથ મોર.

વાને બિચાર ચમકુ જેમાં કાંઇ નહીં નહિ હોય એવું

સુકા લાકડામાં ઉગે તે ફાટતું થાય ને તેને ખોદાએ વગર પાણી કોણ પાય? (અથવા) ઘોગનો પાણી એમ નહિ કે હું રહુ ને સો ખાય ને સુકા લાકડાંનો ઉગ । તેને આરબ વગર પાણી કોણ પાય?

સુખ ખાતર મનામણ નીચા ન દુખ નો દાદ । જથા.

સુખ જોઇએ દમનુ નહિ દુખ જોઇએ તુ નહિ ૧૧૨૭૫

સુખ દુખ દગીના દાયમા કેહવા માત્ર પ્રયાસ.

સુખ દુખનો પાયથ ફ્યાર ફરેછ

સુખ દેખો સો શીગમ આવજો (અથવા) આરમ પડે તો શીગ આવજો.

Somebody said to the scorpion "Why do you not come out in the winter?" He replied "What did I get in the spring-time? Both times alike are a curse to me" (કાશ્મીરી કેહવત[2])

સુખ પુઠે દુખ, ને દુખ પુઠે સુખ

Joy and sorrow are to-day and to-morrow

Sadness and gladness succeed each other

No joy without alloy (અંગ્રેજી કેહવતો)

Extrema gaudii luctus occupat[3] (લૅટીન કેહવત)

---

૧ The green burns for the dry and the righteous pay for sinners.

૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles p. 31

૩. Grief seizes on the extremes of gladness.

Frend' und Leid sind nahe Nachbarn [1] (જરમન કેહવત)
Geen geluk zonder druk [2] (ડચ કેહવત)
Grief and joy are a revolving wheel [3]
After joy grief, after grief joy (તામીલ કેહવતો [3])
Sorrow and joy are like two pots on a Kavadi [4]
Happiness (is followed by) trouble (તેલુગુ કેહવતો [5])
Sweetness followeth bitter fears, and leaves us rich for a myriad years (ચીનાઈ કેહવત [6])
सुखस्यानंतरं दुःखं दुःखस्यानंतरं सुखं ।
चक्रवत्परिवर्तंते दुःखानि च सुखानि च ॥[7] (સંસ્કૃત કેહવત.)
ખુશીકે બાદ ગમ ઓર ગમકે બાદ ખુશી (હિંદુસ્થાની કેહવત)
सुखा मागें दुःख आहेच. (મરાઠી કેહવત)

شب دربی صبحی دارد
بعد از رنج راحت است (ફારસી કેહવતો)

સુખ સંપતકા સબ કોઇ સાથી ૬૧૨૩૦
સુખના સાત સગાથી, ને દુખનો એક સગાથી (અથવા) સુખના સાત સગાથી, ને દુખનો એક વેરી
Where wealth is, there friends
In time of prosperity, friends will be plenty, in time of adversity, not one amongst twenty
Poverty trieth friends (અંગ્રેજી કેહવતો)

---

૧ Joy and sorrow are next-door neighbours
૨ There is no joy without alloy
૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 308
૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 103 ૫ *Ibid*, p 365
૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 450
૭ After happiness, sorrow, after sorrow, happiness, happiness and sorrow revolve like a discus Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 481

Amigo de l mu tempo mu la–e com o vento[1] (પો. ૬)
Amigo l l buen tiemp › mu lará con el viento[1]
Enfermate á enfermar ver quien te quiere bien y quien te pu re mal[2] (સ્પેનીશ કેહવત.)
મુખ મ ષ્ટાં સુખોઈ માપી. (હિંદુસ્તાની કેહવત)
મુખના સાથી દુખના વૈરી
સુખનું મૂળ સંતોષ
સુખને માટે સન્યાસ લીધા પણ ભીખ માગતી તો રહી
મુખને સારુ મંગીઓ હતા ત્યારે ગુમળી ગોરે પડી ૧૧૨૩૫
મુખના ઉપર દુખમાં નાખ્યો.
મુગામા ઔર દુર્ગાન ઘર મા (મરાઠી કહેવત)
મુખનો દાદ (મા પેટ.
સુખનો ભાર.
મુખના ૧૧.૩ ૬૨ વા
વાને દુખમા વાદુ
મુખમે ભજે ન રામગ દુખમે ભજે મબ દાય દાયો દતે અપના
ધરમ મઆને દોય. ૧૧૨૪૦
મુખમે ભજે ન રામકા દુખમે ભજે ૯૨ સામે જો સુખમે ભજે
રામકો તો દુખ કાહેકો હોએ
સુખમાં આવે નિંદ્રા દુખે સાંભરે રામ
સુખે ખાતા સોરવાય નહિ.
સુખ રેહવું ને સુખે મરવું
મુખે મુવે જેને આપે બાપ સુખ મુવે જનમ્યમા સાપ સુખે સુવે
રાજનો પુત સુખે સુવે જોગી અવધુત ૧૧૨૪૫

---

૧ A fair w ather friend changes with the wind.
૨ Fall sick and you will see who is your friend and who not

સુખે સુવે રાજાનો પુત, સુખે સુવે જોગી અવધુત, સુખે સુવે સો લક્ષણી નાર, એ લખનારો કીમે કોઇ ગમાર
 સોવે રાજકા પૂત યા જોગી અવધુત. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સુખે મોની, દુખે રામ. (અથવા) સુખે સાભરે સોની, ને દુખે સાભરે રામ (અથવા) સુખે સાથી, ને દુખે રામ
 The danger past, and God forgotten (અંગ્રેજી કેહવત)
 Rogar al santo hasta pasar del trance [૧] (સ્પેનીશ કેહવત)
 Aegrotat daemon monachus tunc esse volebat,
 Daemon convaluit, daemon ut ante fuit [૨] (લેટીન કેહવત)
 Though you neglect to offer incense when all is well, you will have to fall at Buddha's feet in time of sorrow (ચીનાઈ કેહવત [૩])
 Vows in times of trouble, carping [at the gods] in times of prosperity (તેલુગુ કેહવત [૪])
 When the knife is over a man's head, he remembers God. (અફઘાન કેહવત [૫])

સુખે સાભરે સ્ત્રી, ને દુખે સાભરે રામ

સુખડ ઘસાય પણ તેથી કાંઇ ઓરસિયો ઘસાય? (અથવા) સુખડ ઘસાય, પણ પથ્થર નહિ ઘસાય

સુખડ બાલીને ઈંટું ભુંજે ૧૧૨૫૦

સુખડીએ શું ભુખરી ભાગે? (અથવા) સુખડીથી કાંઇ ભુખરી ભાગી નહિ શકે
 "એક કોદરે કાંઈ કાલ મટે" ની માફક વપરાયછે

---

૧ To pray to the saint until the danger is past

૨. The devil was sick, the devil a monk would be, the devil grew well, the devil a monk was he

૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 401.

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 32

૫ *Proverbs from East and West*, p 88

મુખગીતાની મુખડી ને આરોગો ભગવાન.
મુખને પાણી ભખાય ને વચને બેટાબેટી અપાય.
મુખમાં જમાસવાની વાત
મુખમાં નારેડ. ૧૧૨૫૫
મુખમાં જમાસ
મુખમાં નહિ આપે તો જમાસ આપે
મુખો સારનાર ને મકમ્ સગવનાર.
મુપ મુપામણી ઊંઠ ઊંઠામણી, દાધ દધામણી, લાજ લજામણી ને
ભરી મિજલસમાં હાથ તારામણી, (અથવા બીખ મગામણી.)
વપરાશ બાપડાની વિરૂપમાં બોલાવછે
નુપણી[1] સોહામણી, કપે[2] લજામણી. ૧૧૨૬૦
સુપણીકા મદનકા જબ સુધે તબ તાજા છપકી પગરીમે બાદલી,
ઓ છત્રપતિ રાજા.
સુપે તેનો માલ્લો ને પીએ તેનું ઘર ખાય તેનો ખુણો ત્રણે બરાબર
મુજ વનાની સાસરે ગઈ ને ખાસ ખાઈને પાછી આવી
સુજનો સોની, કસુજનો મોચી ને પત્નાનો બેગો બોચી (અથવા)
મુજયો સુઈ[2] ને કમુજયો મોચી
મુજમા ખોગી થવુ ૧૧૨૬૫
મુજમા મરવુ
મુજમાં રોજ ખાવ્યા
To reckon without one's host (અંગ્રેજી કહેવત)
Qui compte sans son hôte compte deux fois[3] (ફ્રેંચ કે.)
Fazer conta sem a hospeda (પોર્તુગીઝ કહેવત[4])

---

૧ તજવીજ ૨ દરજી
૩. He that reckons without his host must reckon again.
૪ To reckon without one's hostess

Man soll die Zeche nicht ohne den Wirth machen [1]
(જરમન કેહવત)

Chi fa il conto senza l'oste, gli convien farlo due volte [2] (ઈતાલ્યન કેહવત)

Die zonder den waard reekent, reekent kwaalijk [2] (ડ કે)

સુજે લડજે, પણ ગુજ રખે કાહડતી

સુઠ ખાઈ જવી

યાને, વાત ખાઇ જવી, અખાડા કરવા.

સુંઠ ખાઇને ઉઠ જણ્યુ, ને સચર ખાઇને ચચર[3] જણ્યો 11270

The preciousness of children is known to her who has eaten dried ginger and borne one (તામીલ કેહવત [4])

સુંઠ, સુવા, ને કરીયાતુ, ભાઈ ઓરસિયાને માન ઘણુ.

સુઠ, સચર, ને એલીચો, તે પારખવા ગાંધીને તેડ઼ો.

સુઠ, સચર, ને કાચકો, જે ખાય તેને ન આવે આચકો

સુઠના ગાગડાથી ગાધી બનવુ. (અથવા) સુઠને ગાગડે ગાંધી બનવુ.

સુઠને ગાગડે ગાધી ન કેહવાય (અથવા) સુંઠનો ગાગડો મળ્યો એટલે ગાધી ન થવાય. (અથવા) સુઠને કાકરે ગાધી થવાય? 11275

સુઠનો સવાદ ખાખરની ખીલોડી શુ જાણે?

સુઠનો સવાદ ચખાડવો.

સુઠનો સવાદ ચાખ્યો નથી

સુડી વચ્ચે સોપારી

Between hawk and buzzard. (અ ગ્રેજી કેહવત)

Tusschen den hamer en het aanbeeld [5] (ડચ કેહવત)

---

1 Don't reckon without your host.

2. He that reckons without his host must reckon again

3 ચ'ચલ 4 Percival's *Tamil Proverbs*, p. 309

5 Between the hammer and the anvil

Etre entre la marteau et l'enclume [1] (ફ્રેંચ કેહવત.)
If you say "let it go" the snake will be angry; if you say "hold it" the frog will be angry [2]
Like a nut in the nippers (તેલુગુ કેહવતો.[3])
સુડી બિચ સોપારી. (હિન્દી કેહવત.)
સુત ને ભૂત બેને છેડાય નહિ ૧૧૨૮૦
યાને સુતર જો છેડાઈ બેસીને ગુચવાઈ જાયછે તો તેના દોરા તુટ તાત કીધા વગર છુટા કરવા મુશ્કેલ થઇ પડેછે તેમજ એવો વેહમ છે કે ભૂત જે છે એ તો તે પછી નુકસાની કરે છે
સુતરનો પ્રાગો નથી કે તે તોડી સકાય.
યાને સહેલી વાત નથી કે તે પાર પાડી શકાય
સુતલી બળે પણ વળ નહિ મુકે [4]
સુતા આગળ બેગનો પરસાર નહિ.
સુતા એટલા જાગે નહિ.
સુતા દેવને જગા વો ૧૧૨૮૫
When ill luck falls asleep let nobody wake her (અ કે)
સોતા ચર જગાના. (હિ દુસ્થાની કેહવત.)
સુતા સાપને છછે વો
Tread not on a sleeping serpent. (તરકીસ કેહવત.[5])
સોતા નાગ જગાના. (હિ દુસ્થાની કેહવત.)
સુતા સિંહને જગા વો (અથવા) સુતો સિંહ જગાડવો નહિ. (અથવા) સુતેલા સિંહ (અથવા, સાપ) જગા વો.
It is not good to wake a sleeping lion.
Wake not a sleeping lion (અગ્રેજી કેહવતો.)

1 To be between the hammer and the anvil
2 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 34. ... *Ibid*, p. 7
4 જુઓ કેહવત ના ૧૧૧૯૫ તથા તેને લગતી ફુટ નોટ, સઈ ૯૮૨
5 Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 31

Wauken na sleeping dogs
It is ill to wauken sleeping dogs (સ્કૉચ કેહવતો)
N'éveille pas le chat qui dort [1] (ફ્રેંચ કેહવત)
Schlafende Hunde soll man nicht weckzen.[2] (જરમન કે)
Non svegliare il can che dorme [2] (ઈતાલ્યન કેહવત)
Slapende honden zal men niet wakker maken [2] (ડચ કે)
Quando la mala ventura se duerme nadie la despierte [3]
(સ્પૅનીશ કેહવત)
Man skal er kaste Steen efter den Hund som ligger stille [4] (ડેનીશ કેહવત)
He who rouses a sleeping tiger, exposes himself to harm (ચીનાઈ કેહવત [5])
فتنهٔ خفته را مکن بیدار
فتنه در خواب است بیدارش مکن (ફારસી કેહવતો)
સોતે ભિડ જગાના (હિંદુસ્થાની કેહવત)
સુતાની મા પાડો જણે
સુની ગઈ, ને સુની આવી, સુરત તો કાંઈ દીઠું નહિ (અથવા) સુતી સુતી ગઈ, પણ સુરતની ખબર નહિ રહી
સુતી'તી, ને નો'તુ કાત્યુ ૧૧૨૯૦
સુતે સોડ બલે, ને દેખે દેહ બલે (એવું અણગમતુ માણસ)
સુતેલો ઝઘડો ન જગાડવો
સુતો બોલે, પણ જાગતો ન બોલે
સુતો સકારો, ને ઉઠયો અવારો.

૧ Wake not a sleeping cat
૨ Wake not a sleeping dog
૩ When ill-luck sleeps, let no one wake her
૪ Throw no stones at a sleeping dog
૫ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 350

સુતાં જાગજો, ને વેદવાં આવજો ૧૧૨૯૫
સુતા સુતાં પાણી પીએ તે કાનમા જાય.
સુથાર ઘરે, પણ ઘર ગમી છોડા નાખે.
સુથાર, સરડો, ને મોર એ ત્રણેનુ જોઠ અહિને જોર. (અથવા)
સુથાર, સરડો, ને મોર ને જોઠ મહિનામાં કદી નહિ થાય ચોર.
સુથારની બાવડી ધનકરો ચાલે, ને ભ કરે[1] બોલે
સુથારની શ ને સાંકસા ભાવે ૧૧૩૦૦
સુથારની સાત, તો સુદવા ની (અથવા ઉંદેર[2]ની) એક
સુથારની સો માં ને સુદવા ની કોડમા બેસવુ નહિ
સુથારનુ મન બાવળિયામાં ને ચોરનુ મન બાચકામાં (અથવા)
સુથારનુ મન બાવળિયે

Onde a gallinha tem os ovos la se lhe vao os olhos[3]
(પોરચુગીઝ કેહવત.)

Toujours truve songe bran.[4] (ફ્રેંચ કેહવત)

Bachelors to talk of books incline

Pork butchers delight to talk of swine (ચીનાઈ કેહવત.[5])

ચોરકા મન બ[?]ચેમે

ખાસ્સીકા ઊછરોકા ખાબ.

ચોરકે ખાબમે બુકચે (હિંદુસ્થાની કેહવતો)

સુતારકે મનમે બાવરીઓ નરો. (કચ્છી કેહવત.)

هر کسی اسم حلت می سید گفت آنجا عارت و
بارا هست (ફારસી કેહવત.)

---

1 ભાકરો—દેમણુ Biscui Bist
2. સુદવા
3. The hen s eyes turn to where she has her eggs.
4 A sow is lway dreaming of bran
5 Scarborough s Chinese Proverbs p 60

સુથારને મન બાવળીઓ, ને કુંભારને મન કુંડું [1]
સુથારનો છોલ, ને નકટનો બોલ 11305
સુથારનો છોલ ને સાકનો બોલ ભડકે લાગે
સુથારનો દીવો
સુદરબાઇનો પાડો ભેસમાં ઘમડાયો જાય
સુન ભાઇ માધા, નવ તેરકા આધા, તેતીસકા તીજા ભાગ, ઓર ૭ પાચકા આયા લાગ
સુનતે કાને બેહરૂ 11310
સુને સ્યાલ અડકે નહિ
સુના ઉપર ધોર ચહડાવવો.

To gild refined gold * * * is ludicrous excess (શેક્સપીઅર)

Good coral needs no colouring (અંગ્રેજી કેહવત)

સુના કરતા (અથવા, પાયને, થાને) ઘડામણ મોઘી (અથવા) સુના પાને ઘરાણ મોઘુ

Materiem superabat opus [2] (લૅતીન કેહવત)

The trapping cost more than the horse (ચીનાઈ કેહવત [3])

સોનેસે ઘડાઈ મેહગી (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સુના જેવુ (માણસ વગેરે)
સુના પાયને (અથવા, થાને) પીલુ, ને વેહા થાને રૂડુ. (અથવા) સુના થાને પીલુ. 11315

As yellow as a golden noble (અંગ્રેજી કેહવત)

સુના મોહર જેવુ

---

1 જુઓ ઉપર કેહવત નાં૰ ૧૧,૩૦૩, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૯૯૬
2 The workmanship surpassed the material
3 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 340

સુનાના સુવાવાળી દાતણવાળીને ઘસે (અથવા) સુનાનાં ચીતળવાળી કાચના ચીતળવાળીને ખાય (અથવા) સુનાના સુજવાળી દાતણવાળીને ખાય.

મોટકા ગરીબને મારે એવી રીતે વપરાય છે

સુનાના પાયાની ઉતરી ને ત્રાંબાના પાયાની બેઠી

સુનાની કટારી, કમરમાં (અથવા કેડે,) બેસાય કાંઈ પેટમાં મરાય?

(અથવા) સોનાની પાળી મારે પેટમાં મરાય?

A golden knife is neither fit to keep, nor to throw away
(કાશ્મીરી કેહવત.[1])

A golden knife (તેલુગુ કેહવત[2])

May one cut his throat with a knife because it is made of gold? (તામીલ કેહવત.[3])

Will you cut your throat because the knife is made of gold?[4] (ફ્રેન્ચ કેહવત.[4])

અમુલ્ય છુરી કનકની કોઇ ન મારે પેટ. (શામળ.)

સોનેકી કટારીસે કોઈ પેટ નહિ મારતા (હિંદુસ્થાની કેહવત)

सोन्याची सरी मला घालू उरी (મરાઠી કેહવત)

સુનાની ચક્કી હાથ લાગવી. ૧૧૩૨૦

સોનેકી ચિડિયા હાથ લગી હૈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સુનાની (અથવા, હીરાની) ઝાળ ને પાણીમાં હાથ

સુનાની બીલાડી ને રૂપાનુ પુછ ને કસ્તુરજી બાપને જોઈ પુછ

સુનાની સાંકળમાં લોઢાનો ખીલો

A leaden sword in an ivory scabbard. (અંગ્રેજી કેહવત)

---

1 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles p. 206.
2 *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 277.
3. Percival's *Tamil Proverbs* p. 409.
4 *Proverbs from East and West* p. 18.

So vayna de oro cuchillo de plomo[1] (સ્પેનીશ કેહવત)

In guaina d'oro coltello di piombo[2] (ઈતાલ્યન કેહવત)

સોનાને મ્યાને ખીતરા ... (ફ્રેન્ચ કેહવત)

સોનેકા ખંજરકા ઔર પીતલકી છુરી (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સુનાનુ મ્યાન, પણ લોઢા કટારો

યાને, બહારથી ઉપર ... સારુ, પણ તેઓને ...
લાક ... મુકતા નહિ

સોનેકા નિવાલા ખિલાના ઔર શેરકી નજરોંસે દેખના (હિ. કે.)

સુનાને તોલનુ 11325

He is worth his weight in gold (અંગ્રેજી કેહવત)

Oro es lo que oro vale[3] (સ્પેનીશ કેહવત)

Oro è che oro vale[3] (ઈતાલ્યન કેહવત)

Ouro he o que ouro vale (પોર્ચુગીઝ કેહવત[3])

સુનાને સો, ને મોતીને ગો

સુનાનો ગાગરો હાથ લાગવો

સુનાનો ધુમાડો.

સુનાના નળિયા ચહડાવવા

સુનાથી કચ્ચા, ને બદાથી ના-કારીગર (અથવા) સુનાથી કચ્ચા, ઓર સોનીથી કચ્ચા 11330

સુનાવાલાનુ દેવુ કરીને પીતલવાલાને ધીરવા જવુ.

સુનુ ઉછાલતા ચાલવા જાઇએ (એવો બો વગરનો અમલ)

સોના ઉછાલતે ચલે જાઓ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સુનુ જોઇએ કસી, ને માણસ જોઇએ વસી

As the touchstone trieth gold so gold trieth men (અં. કે.)

---

1 Under a gold sheath a leaden knife
2 In a golden sheath a leaden knife
3 That is gold which is worth gold

Ild prover Guld, og Nød Venneluld.[1] (ડેનીશ કેહવત.)
Gold is known upon the stone whether it is alloyed or pure (કાશમીરી કેહવત.[2])
Test the good by the words of the tongue and gold on a touchstone. (તામીલ કેહવત.[3])
Distance tests a horse's strength long service reveals a man's character (ચીનાઇ કેહવત.[4])
मायरा पाहावा कसून मार्ने पाहावें वसून (મરાઠી કેહવત)
સોના જાને કસી આર માનુસ જાને બસી (હિંદુસ્તાની કેહવત.)
(ફારસી કેહવત.) زر داند محک

સુનુ રૂપુ તે વાસ્યુ વશે ને લોહ્ઽ તશે તાપે સમાણુસ તે વાતે વશે, કમાણુસ વશે લાતે

Gold must be beaten, and a child scourged (અ. કે.)
Sand sharpens a knife a stone an axe, good words a good man; so a thrashing, does a rogue. (ભ ગા. કે.[5])

સુનુ રૂપુ ને સુત પેહલી માગણીએ વેચે ને ઝડી માનો પૂત ૧૧૩૩૫
સુનુ રૂપુ સોની ચોરે ને નગ બદલે જડિયો મોસો આવી ચવેલું માગે એ સુથાર ને કડિયો એટલા પાસે જ્યારે જઈએ પુરા લોઇએ ગરજી કપ્ઽ ચોરી પૈસા માગે એ જાતનો દરજી
સુનુ સડે નહિ ને વાણિયો નટશે નહિ
સુનુ સડે નહિ ને રૂપુ ધારે નહિ ને ફકીરના તો સમ ખાધા (એવુ ગરીબ અવસ્થાનુ)

---

૧ Gold is proved in the fire friendship in need
૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H. Knowles, p. 200.
૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 837
૪ Scarborough *Chinese Proverbs*, p. 251
૫ Long's *Eastern Proverbs and Emblems* p. 62.

સુનાબાઇ સુનાબાઇ શગન બોલો. તોંદ' બાગ ગામ બસે. ને તેર ગામ ઉજડ વસે !

સુનો ભાઈ સાધો, નવ તેરકા આધા, તેનીગકા તીસરા ભાગ, છે પાચકા હુવા લાગ, મેરા કહ્યા કરે તો નવસે દો ધરે ૧૧૩૪૦

સુનો સખીરે ભૈયા, ગરીબકી દાઝ બાત, બોહોત અચ્છી બકૈયા, બાતેન દસ બીસ લાત.

સુપડે ને તોપલે

સુપડે સારવું, ને ભુતારે વારવું

સુપડે સુપડે રેડશે, ને આધલાને જમવા તેડશે

સુપડે મેરીએ ઘાલો વરણી, ને આઇ કુમારી ને જાઇ પરણી ૧૧૩૪૫

સુપડા જેવા (મોહટા કાન)

સુપડા જેવો વાસો, કોઈ કાલો કહે, કોઈ ગોરો કહે

સુપડાની સહિ, (અથવા સાહડચાની સહિ,) ને પતરેલનો પાડ

સુપડાની સહિ, ને બોહીયાની ભેટ

સુપનેમે ભયા રાજા, ને ઉઠ્યા તબ હો ગયા કાછ ૧૧૩૫૦

સુપાની ખોટ પારચોલમા પુરાય

સુબો સો વરસનો, ને બાણુ બસો વરસનો.

સુમ કરતા દાતા (અથવા, સખી) ભલા કે તુરત દેવે જવાબ

સુમ પાસે કેલવણી લેવા બેઓ તો પેહલા પૈસા દાટવાનુ શિખવે

સુમ, શિયાલ, ને કાચબો, પરઘેર પોહલા થાય, સમો આવે આપ ઘેર, સૌ સકેલી જાય ૧૧૩૫૫

સુમનુ અને સખીનુ એકજ ઓવારે ઉતરવુ

સખી શૂમકા લીખા બરસ દીનમે બરાબર હો જાતા હય (હિ કે)

સુમનુ મોહડુ બાલ

સુમનો ને સખીનો વારો એક (અથવા) સુમ દાતારનો એકજ વારો

(ફા કે) سخی و بخیل در سر سال برابر می شود

સુમનો પૈસો કદી નહિ જવાય.
સુમનો પૈસો સખી ખાય. (અથવા) સુમ મગ્રેહ, ને સખી ખાય.
(અથવા) સુમનો પૈસો સખી ખાય ને પાપીનો માલ એળે[1] જાય
(અથવા) સુમનો માલ સખી ખાય ૧૧૩૬૦
The wicked enjoy the property of the miser (તા. કે[2])
A miser's property falls to the lot of the thief[3]
A miser loses both ways (તેલુગુ કેહવતો.[4])
कृपणस्य धनं याति वन्हि तस्कर पार्थिव ॥[5] (સંસ્કૃત કેહવત)
गाफिलमया माल व न्हाण्याचा सुरात (મરાઠી કેહવત)
સુમાક દાંસ જેવુ (કપડું વગેરે)
સુરજ કેણી ગમ ઉગ્યો!
The day that you do a good thing there will be seven new moon (અમેરીકન કેહવત.)
What wind blew you here? (ચીનાઈ કેહવત.[6])
સુરજ છાપરે ઢાક્યો ન રહે
Like hiding the sun with the hand (તામીલ કેહવત.[7])
Can the sun be covered with a winnowing sieve? (મ. કે.[8])
છાબ ઢાંકે સુરજ ન રૂએ (કચ્છી કેહવત.)
(ફારસી કેહવત) روی آفتاب را از غربال می پوشاند
સુરજ ધુમાડે ઢંકાયલો ન રહે નહિ
(ફારસી કેહવત.) خورشید را گل نتوان پوشید

૧ તામીલ ૨ Percival' Tamil Proverbs p 114
૩ Carr Telugu and Sanskrit Proverbs p 830.
૪ Ibid Supplement, p. 46
૫ A miser wealth goes by fire robbers, and kings Carr Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 309
૬ Scarborough Chinese Proverbs, p. 690
૭ Percival Tamil Proverbs p 314
૮ Proverbs from East and West p.

ગુરજ પર ધુલ નાખનાર પોતે અગપ (અથવા) સુર્ય સામે ધુલ નાખે તો પોતે છટાય. (અથવા) સુરજ સામી ધુલ નાખે તો ઉલટી આંખમા પડે ૧૧૦૪૫

He that flings dirt at another dirtieth himself most

Spit not against heaven, 'twill fall back in the face (અગ્રેજી કેહવતો)

Qui crache contre le ciel, il lui tombe sur la tête [૧] (ફ્રેંચ)

Chi contra il cielo getta pietra, in capo gli ritorna [૨] (ઈતાલ્યન કેહવત)

Wie tegen wind spuwt maakt zijn baard vuil [૩] (ડચ કે)

If one spit against the wind (the spittle) will strike his own face (તામીલ કેહવત [૪])

To spit in the air and get it back in one's own face (મલઈ કેહવત [૫])

આફતાબ પર થૂંકા અપનેહી મુહપર પડે

ખાક ડાલે ચાંદ નહિ છીપતા હય

સુરજ ધૂલ ડાલનેસે નહિ છુપાતા (હિંદુસ્થાની કહવતો)

(ફારસી કેહવત) آفتاب را گل نمی توان اندود

સુરજ સામી ધુલ (અથવા) સુરજ સામુ સાબેલુ.

સુરજને પણ ડાઘા હોયછે

The brightest of all things, the sun hath its spots (અગ્રેજી કેહવત)

Le soleil lui-même n'a-t-il pas des taches [૬] (ફ્રેંચ કેહવત)

સુરણનો સવાદ જાણ્યો

---

૧ Who spits against heaven, it falls on his head

૨ Who throws a stone at the sky, it falls back on his head

૩ Who spits against the wind fouls his beard

૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p 237

૫ *Proverbs from East and West*, p 8

૬ Are there not spots on the sun ?

સુરત ને સાહેબની મૂરત
સુરત શેહર ને સુનાંની સેહર. ૧૧૩૭૦
સુરત શેહરના લોક રાતે ઓશે ને દિસે ફોક
સુરત શેહરમાં દાવર ઘણા, સાતવશા[1]માં બાવશ ઘણા, નવસારી આડીતારી,[2] ઉદ અદુસો ને અનારી શીરા વચે એક ખાડી તેનુ નામ તે નવસારી
સુરત શેહરમા દાવર ઘણા સાતવસ્યામાં બાવશ ઘણા નવસારીમા બાઇ ઘણા, ને વગાદગમાં ભાક ઘણા
સુરત સુબાની મૂરત
સુરતના ગાં ા ને ભરૂચના ગાલા ૧૧૩૭૫
સુરતના બે વાણિયા, નાદન અને કાદાબુ મશકાજદીમાં દેહુ ખપાવ્યુ નવાબ પૃથ્વિમા નામ
સુરતના સોદા[3] ને મુંબઈના માંદા.
સુરતની ખરી મથુરાના પેડા મુંબઈનો દસવો ખંભાતની સુતરફેણી ને ભરૂચનો ગુદરપાખ
સુરતની બસેવ અમદાવાદની હોળી પુણાના તાબુત, ને મુંબઈની દીવાળી.
સુરતનુ જમણુ, ને કાશીનુ મરણુ ૧૧૩૮
સુરતનો સગો, રે નો સગાત ગુવારની ગાસડી ઘાસની તાપણી સામનો દેવતા, વાવનું ઘાસ, કતાર ગામની છાસ ને દેલવા નું દદી, એટલામાં ભલીવાર નહિ.
સુરતના વેમણુને મારે તો દેવ તરસેછે
સુરતનાં સુદમારાં લોક, ને નદી ઉતરે ને મેસે ફોક.
સુરતી ગત
સુરતી ઠગ, દાથમા છત્તર ને અન્જવામાં પથ્થર. ૧૧૩૮૫
સુરતી દાન, ને કરારનુ ધાન.

૧ મારાસી ખરમલ્ણાંમાં આવેલુ એક ગામ ૨ નાંકી ધુકી. ૩ ઉ ભા.

સુરતી, ને મંગલ સુરતી.
સુરતી, ને વાત કરે ઉલટી
સુરતીઓની સગતમા કકરના ફાકા.
સુરદાસકી ટેકી, લગી તો લગી, નહિ તો રામઝુક તો લગાઈ હઓ[1] ૧૧૩૯૦
સુલેમાન સાહતકો
સુવા જવું ને મરવા જવુ બરાબર
The sleeping and the dead are but as pictures (શેક્સપીયર)
સુવા મુવા બરાબર (હિંદુસ્થાની કેહવત)
सुतानें स्वर्गांस जाणारा (મરાઠી કેહવત.)
સુવા જેવુ સુખ નહિ, ને મુવા જેવું દુખ નહિ
He who does not sleep is not healthy (તામીલ કેહવત[2])
સુવાલી રાણી ને પા— પ્રાણ જાય
સુવો એમ કે સુવો તેમ, હુટી ને નાક વચમા ને વચમા. ૧૧૩૯૫
સુહમારી[3]ના પારસીને કોઠે લગાડ્યો તો કોઠુજ કરડી ખાધુ
સૂનુ ઘર શ્યામા વિના
સૂતે મઠ જાગણુ.
સૂરત ગાયના જેવી, ને હૈયું વાઘના જેવુ.
સૂરત બિચારી જતી રહે, કિરત કશુ ન જાય. ૧૧૪૦૦
સૂરતકે હમ ગોલામ, સૂરત હોઇ તો કયા, સુખો સફેદ માટીકી સૂરત હોઈ તો કયા?
સૂરતસે કિરત બડી, બિન પખ ઉડ જાય, સૂરત તો જાતી રહે, પર કિરત કબહુ ન જાય.
સેકશે તેટલુ દેખશે

૧ એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સફે ૪૪
૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 368
૩ સુરતની પાસે આવેલું એક ગામ

સેખચલ્લી મર ગયા તો વેડપાકી તાનાતાન હો ।૯
સેખચલ્લી! લાહોર કયુ ગયા? તોકે ગાડીવાનને ભાડા નહિ લીયા. ૧૧૪૦૫
સેખડએ દાતર ! ગજ્યા, પણ અ— ભારી પચ્યા
સેજે નહિ સુતી, મો. નહિ તાણી ને શા પર મુક્યાં ઉનાં પાણી?
સેટો[1] ને બેટો હમેશા કામના
સેર મગ વનો શાદેદી
સેરગા જાણે નહિ ને આદર નામ પગી ૧૧૪૧
સેલર વા વાગે તો ઝાક્ષ પરે, ને ભુખર વાગે તો સૌ સુકાઈ જાય
સેવ વરે સાર્યા કાંઈ હોય?

યાને સેવ હકમઇની અણુાયલી છે તેથી તેની સામે સાર્યા જેવી નઠત્ની ચીજ ખવાય નહિ.

સેવા કર તો મેવા મલે.[2]

No pains, no gains. (અંગ્રેજી કેહેવત)

સેવા કરે સો મેવા પાવે (હિંદુસ્થાની કેહેવત)

સેવાલ પકડે મુ તો નહિ ઉગરે.
સેહજ મીલા સો દુધ બરાબર, મગ લીયા સો પાણી ખેચ લીયા સો રગત બરાબર કહેત કમીરા બાની (અથવા બોલે ગોરખ વાણી) ૧૧૪૧૫
સેહજે આવ્યું દુધ બરાબર.
સેહતા જીવને સતાપ (અથવા સતાપમા નાખવો) (અથવા) સેહતો જીવ દુખમા (અથવા સતાપમાં) નાખવો
સેહલી બોરડી ઉપર સૌ કોઇ ચઢે?
સો ઉદર મારીને બીલાડી પાટે બેઠી (અથવા) સો ઉદર મારી મીનીબાઇ પાટ બેઇ.

---

૧ બલદ.

૨ સરખાવો કેહેવત ના ૧૧૦૬, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહેવતો સર્વે જુઓ.

સો કાગડે હુંસ ઘેરાણુ. ૧૧૪૨૦

As a swan in the midst of a thousand crows ?[1]

Like a toad among a thousand serpents (તા કેહવતો [2])

Among a hundred crows what can one cuckoo do ?

(તેલુગુ કેહવત.[3])

(ફારસી કેહવત) صد گربہ یک موش

સો કાટલે મણ

સો કોરવ, ને પાચ પાડવ, ટક્યા કેમ ?

સો ખરચે ને સવાયાની વાણ (અથવા) એક નહિ ખરચે, ને સો ખરચે (અથવા) ત્રણ ખરચે, પણ એક નહિ ખરચે.

Penny wise, pound foolish (અગ્રેજી કેહવત)

Mancher sucht einen Pfennig und verbrennt dabei ein Pfund [4] (જર્મન કેહવત)

Centen-wijsheid en daalder-domheid [5] (ડચ કેહવત)

After laying out thousands for an elephant why hesitate to give half a *janam* for a goad ? (તા કે [6])

Should one buy an elephant for a thousand pagodas, and grudge half a Visam for a hook to drive him with ? (તેલુગુ કેહવત [7])

સો ખાસડે (અથવા, ટપલે) તોબા નહિ બોલે (એવુ નફ્ટ માણસ)

સો તોબેહ ક્યા, હજાર તો પૈઝાર ક્યા

સો લગે તો ક્યા, હજાર લગે તો ક્યા (હિંદુસ્થાની કેહવતો)

(ફારસી કેહવત) اگر دا عش نہی آگر ساسد

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 74 ૨ *Ibid*, p 76

૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 26

૪ Penny wise, pound foolish

૫ Cent-wisdom and dollar-folly

૬ Percival's *Tamil Proverbs*, p 75

૭ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 80

સો મથજે મારે ત્યારે એક વાત કરે (અથવા) સો ગળજે ગાળીને
વાત કરવી. ૧૧૪૨૫

સો ગુજરાતીનો એક સુરતી, સો સુરતીનો એક અમદાવાદી, ને સો
અમદાવાદીનો એક કાઠિયાવાડી.

સો ગુલામે ઘેર ઉજ્જડ, (અથવા સુનુ)
સો ગુલામો ઘરે સુના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સો ગોદે રામ નહિ બોલે (એવુ હઠીલુ માણસ)

સો ચુવા ખા કર (અથવા માર કર) બીલ્લી હજ્જકુ ચલી
નવ સો ચૂહા ખાકે બિલ્લી ચલી હજ્જકો. (બિહાર કેહવત.[1])

સો જોશી ને એક ડોશી ૧૧૪૩

સો ઢેફે એક ઢેફુંભી લાગે ને સો ગાળે એક ગાળભી લાગે
If you throw ten stones will not one hit ? (તેલુગુ ક.[2])
(ફારસી કેહવત.) صد سنگ آید یکی بر نشان

સો તાહરી હા ને એક માહરી ના.

સો તાહરૂ રામ નામ, ને એક માહરૂ ફુ ફુ

સો તેરી રામદુહવાઈ ઓર એક મેરા ફુ ફુ

સો દવા, ને એક હવા ૧૧૪૩૫

સો દાહાડા કાન કરડે તો એક દાહડોભી લાગે

સો દાહડા સાસુના તો એક દાહડો વહુનો.
The pitcher goes often to the well but breaks at last
The pitcher doth not go so often to the water but it
comes home broken at last (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Tant va la cruche à l eau qu à la fin elle se brise.[3] (ફ્રેંચ)

1 Christian s *Behar Proverbs*, p 2.
2 Carr s *Tel gu and Sanskrit Prove bs* p 24?
3 The p tcher goes ften to the well, and get broken t la t

Der Krug geht so lange zum Wasser bis er zerbricht [1] (જર્મન કેહવત)

De kruik gaat zo lang te water dat zij eindelijk breekt [1] (ડચ કેહવત)

Krukken faaer saa lenage til kilde, til hun faaer knek [2] (ડેનીશ કેહવત)

Vaso che va spesso al fonte, ci lascia il manico o la fronte [2] (ઈટાલ્યન કેહવત)

Cantaro que vai muitas vezes á fonte, ou deixa a aza, ou a fronte [2] (પોર્ચુગીઝ કેહવત)

Cantarillo que muchas veces va a la fuente o deja el asa o la frente [2] (સ્પેનીશ કેહવત)

સો રાતુ ચોર જ્યુ ત હિકડી રાત ધાનીજી પણ હુએ (કચ્છી કે)

સો દિન ચોરકે એક દિન શાહકે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

दोन दिवस सासूचे व दोन दिवस सुनेचे (મરાઠી કેહવત)

સો દાહડા ચોરના, તો એક દાહડો શાહનો

સો દીવા હોલવીને એક મશાલ પ્રગટ કરે

The combined light of a thousand stars is not equal to a single moon (તામીલ કેહવત [3])

સો હુઝનાં ને સો ગાભના (જેને ત્યાં હોય એવું) ૧૧૪૪૦

સો પર કાના, હજાર પર ફુલ્લા[4], ઉસકો ઉપર એંચાતાના,[5] એ તીનોને કીયા બિચાર, ઉસકી આગલ અલ્લા નાચાર

સો પરી, ને એક કરી

Fyrm og Faste læger mangen Sot [6] (ડેનીશ કેહવત)

---

૧ The pitcher goes so long to the well that it breaks at last

૨ The pitcher that goes often to the fountain leaves there either its handle or its spout ૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 74

૪ જેની આખમાં ફુલ્લુ પડયુ હોય તે ૫ બાડી આંખે જોનારો

૬ Abstinence and fasting cure many a complaint

સો પાકાં, ને એક કાચુ
સો પાણીએ ધોયલુ
સો બકુ (અથવા, ભખ્યુ,) ને એક લખ્યુ ૧૧૪૪૫
સો બહારના ડાહ્યાં માહાં પણ એક ઘેરનુ ઘેલુ સારૂ
સો બોલે સાધુ (અથવા મતીખી) કરે.
સો ભાણેજના એક મામા.
સો મડદાં બાળે તે સ્વર્ગે જાય ને સો વિવાહ માંડએ તે નર્કે જાય.
સો મણ આદુની સાથ મણ સુંઠ નહિ થાય. ૧૧૪૫૦
સો મણ જ્વારે એક અઆરીઓ
સો મણ તેલે અંધારૂ
સો મણ રાઇ નો મોકલ ભાઇ
સો મણ સાબુએ સીધીભાઇ કાલો (અથવા) કાલો સીધી સો મણ
સાબુએ ધોય તોપણ કાલો ને કાલો. (અથવા) હાથીને સો મણ
સાબુએ ધોયો તોપણ કાલો ને કાલો.[1]
સો મણ સુંઠ ત્યારે ટચ્કો આદુ ૧૧૪૫૫
સો મણ સુંઠનુ થાય ત્યાં પાસેર આદાનો શુ હિસાબ? (અથવા) સો
મણ સુંઠનું થાય ત્યાં પાસેર આદાનુ પણ થાય.
સો મણની તલાઇમાં સુવા જેવુ
સો મણનુ સપાટુ ને એમને સાટે પાટુ
સો મણનો ખીચડો ખાધો તોએ ભીમ તો નરાસવો
સો મત સરસડી ને લાખ મત ઘરબડી એક મત બાપડી તે ઉભે
રસ્તે વાપરી ૧૧૪૬૦
સો મરો, પણ સોના પાલનાર ના મરો.

Let one man live for the sake of a thousand houses.

(કાશ્મીરી કેહવત.[2])

---

1 જુઓ કેહવત ના ૧૧૧૮૨ તથા તેને મળતી કેહવતો સફે ૯૮૨-૯૮૪
2. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H Knowles, p "

સો માણસ મારે ત્યારે વૈદ થાય

He who has killed a thousand persons is half a doctor (તામીલ કેહવત [1])

સો માણસ સો ગાઉ જાય

સો રૂપિયા તે રૂપિયામાં શું, ને એક દીકરો તે દીકરામાં શું ?

સો રૂપિયાની ઢારલી, ને મીઠા વગરની ભાજી ૧૧૪૬૫

A mere instrument void of feeling, and food without salt, are alike (તામીલ કેહવત [2])

સો રૂપૈયે સવાશેર દારૂની ઠેક

સો લાવ્યે રાંડી, પણ એક ન લાવ્યે છાંડી [3]

સો વખત ખાઈએ ઉંચનું, પણ એક વખત નહિ ખાઈએ નીચનું

સો વરસ જીવવું નહિ, ને સો વરસની વાત કરવી (તેમાં શો માલ ?)

સો વરસ લગણ જીવવું નહિ ને સો જણાને મુતા ૧૧૪૭૦

સો વરસનો સુથાર, ને એક વરસનો ઘરધણી

યાને ઘેર બાંધવા મંડવાથી એક વરસના ઘરધણીનો અનુભવ સો વરસના સુથારના અનુભવ કરતાં ચહડતો હોય છે

સો વાતની એક વાત

સૌ બાતકી એક બાત યે હય (હિંદુસ્થાની કહવત)

સો વાર હલીયું, એક વાર કલીયું

યાને, "સારી રીતે ખેડયા પછી તેમાં કલીયું કાહડવું, એટલે ખેતર ચોખું થઇને તેમાં મેલ રેહતો નથી"

સો વાસ પાણી ત્યાં ધુલ પણ ઉડતી ન હોય

સો સખુને સાધુનું બી મન ફરે ૧૧૪૭૫

સો સાચ્ચામાં એક જુઠો પેઠો.

સો સાસરા, ને સો મહીયારાં.

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 75 ૨ *Ibid*, p 119

૩ માટીએ કાહડી મુકેલી

સો સિફારસ, ને એક મુલાપણી.
સો સુવાવડ ને એક કસુવાવડ બરાબર
સો સેઆણા અક્કલ એક (અથવા) સો સેઆણા એકમત ૧૧૪૮૦
સો સ્યાને એક મત (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
સો સાંધા, ને આતસો વાંધા.
સો સાંધેલા એક રાંડેલો, પા વધાવે
સો હજારનો ધણી, ને ધાન દાસને ઓરતે મુઓ
સો હજારી મરશે ને એક લક્ષાધિપતિ થશે
સો હોરવાલાને એક હોરવાલાની ગરજ પડી હતી. ૧૧૪૮૫
સોએ એક સખી
સોએ કાંસાં ને હજારે પોલા
સોએ સગો, પચાસે મિત્ર, પાંચે ઠાકર ને એ ચાકર (અથવા) સોએ સગો ને પાંચે મિત્ર.
યાને એટલાએ સઘલાઓને ખુદાય.
સોએ સહસ્ત્ર ગણાય. (અથવા) એકે સહસ્ત્ર વચાય
યાને કોઈની પાસે સો રૂપિયા એટલી પુંજી હોય તો તે લોકોમા હજાર રૂપિયા એટલી ગણાય છે એટલે માણસ પોતાનો ભરમ રાખી શકે છે
સોકી હાની સહસ્સર બખાની. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
સોકા હુવા સાહુકાર, આધા ગયા નાહક, દસ દેએંગે દસ દીલાએંગે ઓર દસકા દેનાબી ક્યા ઓર લેનાબી ક્યા. ૧૧૪૯૦
સોના સાહુકાર કરવા.
He has brought his noble to nine pence.
To bring a noble to nine pence and nine pence to nothing (અંગ્રેજી કેહવતો.)
સોની કાંઈ સો નહિ ને વીસની કાંઇ વીસ નહિ

સોની ગણતી[1]ને ગેહકડોનો અજખરો
સોની લેણી, ને સોની દેણી.
યાને, સો માનુસ દન કોર મરછે, અને સો દન કોર ગેન માયછે
(ફારસી કેહવત) یکی همی زود و دیگری همی آید
સોમું ઓપડ નહિ, (અથવા, નથી) ૧૧૪૯૫
સોમે કાણા, હજારમે આધા, ઉસ્સે ખુરા એંચાતાણા, તીનો મિલકે કીયા બિચાર, ઓર માજરેસે ખુદા બેજાર.
સોમે ફુલા, હજારમે કાણા, તેથી નીચા ખુરા તાણા, જે અધેકા પણા કામ, તો લજા રાખે શ્રી રામ.
સોમેં ફુલી. સહસરમે કાના, સવા લાખમેં એંચા તાનાં, એંચા તાનાં કહે પુકાર, કૌંસાસે રહિયો હોશિઆર (બિહાર કેહવત[2])
સોમે સુના, હજારેમે કાણા, લાખમે એંચાતાણા, એંચાતાણે કીયા બિચાર, ઓર માજરેસે ખુદા બેજાર.
સોમા શૂરો (અથવા, એક શૂરો) શુ કરે?
સોમાં સવાયો, જે વસુલ થયો તે ખરો. ૧૧૫૦૦
સોમાથી એક આવ્યો, તોકે' નવાણુ રહ્યા
સોક પર સાલ્લો ઓઢાડવો
સોકના ચુડા સાથે ભાગે
સોકની દાઝે ધણીનુ બગાડવુ નહિ.
સોકને ખારે ધણીનુ ઘેર નહિ બલાય. ૧૧૫૦૫
સોકને બારણે ગાલ્લા છોડવા
સોકને વેરે ધણીનો ખાટલો અ— ભરાય?
સોકનુ રોવુ, ને નેસ્તીનુ સોવુ.
સોકનુ સાલ
સોકના કાંકણ સાથે ઉતરે. ૧૧૫૧૦

૧ ગણનારી ૨ Christian's *Behar Proverbs*, p 103

સોકે સોક્તના ચાવસ ચરે, પણ દેરાણી જેઠાણીના ચાવસ નહિ ચરે.
સોકે સોક્તના સુગ ફુટે.
સોખને શાન (અથવા શરમ) નહિ, ને નકટને લાજ નહિ
સોખડા ગામમાં સોલ પટેલ ને કોઈને માથે પાઘડી નહિ.
સોખી, સાપણીઓ ને બાંગ પેહલા ખાય ધરધણી ને પછી વેચાવે ધરનો ધોરી. ૧૧૫૧૫
સોગદ ખાય તે સદા જુઠા
સોંઘા સાત મોંઘા બાર ગોધવા ચાલ્યા.
સોંઘી સુઠ, ને સોંઘી સરી ને એ દીકરી મહને મફત પડી.
સોંઘુ અધામણે ભારી પડે. (અથવા) સોંઘુ તો અધામણે મોંઘુ
The cheap buyer takes bad meat. (અંગ્રેજી કેહવત)
On n a jamais bon marché d une mauvaise marchandise[1] (ફ્રેંચ કેહવત)
Cheap things are not good good things are not cheap (ચીનાઈ કેહવત.[2])
સોંઘુ ભાડુ, ને સિદ્ધપોરની જાત્રા ૧૧૫૨૦
સોંઘુ મોંઘાનિ ૫—
Don t buy everything that s cheap, and you'll escape being greatly taken in (ચીનાઈ કેહવત.[3])
સોંઘો દાનો, ને મોંઘુ સુન્નુ
સોજે આવ્યો, તોકે જાડ થયા
સોટી વાગે ચમ ચમ, તો વિદ્યા આવે ધમ ધમ (અથવા) સોટી વાગે જેમ જેમ, વિદ્યા આવે તેમ તેમ.
Spare the rod, and spoil the child. (અંગ્રેજી કેહવત)

1. Bad ware is never cheap.
2. Scarborough s *Chinese Proverbs* p. 20
3. *Ibid* p 31.

Was weh thut das lehrt[1] (જરમન કેહવત)

छटी लागे छम छम, विद्या गेई घम घम

छटी काही लागेना विद्या काही येईना (મરાઠી કેહવતો)

સોડ (અથવા, ગુવા) પ્રમાણે સાથરો.[2] (અથવા) સોડ પ્રમાણે સાથરો તાણવો[3] ૧૧૫૨૫

સોડમા સાસરૂ, ને નાતમા ખાસરૂ

સોઢી સણગાર કરે, ત્યા પાટણ ભિંડસી જાય.

સોદાવાતરની બાટલી

યાને, દામાદોલ, એક વાતને વળગી નહિ રેહનાર, પણ ઘડી વડી ફરી જનાર માણસ

સોદો કરે તો નફો મલે.

સૌદા કર, નફા હોગા (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સોદો ને સહનેપાત (બેહુ હાથથી ગયલા ભારી પડે) ૧૧૫૩૦

સોનગઢ બ્યારા મોહટો પાલ, નહિ મરે તો વાલોડ ચાલ. વાલોડ કહે હુ લીલો કરૂ, પીલો કરૂં, નહિ મરે તો હુ શુ કરૂ?

સોના કસનેકુ કસોટી, માણુસ દેખનેકુ મામલા

સોના કહે સોનારકુ, ઉત્તમ મેરી જાત, કાલે મુહકી ગુંગચી, ક્યુ કર તોલે સાથ? મએ જંગલકી ગુંગચી, લાલ હમેશ રંગ, કાલો મુહ તો જબસે ભયો, તોલાઈ નીચકી સંગ (અથવા) સોના કહે મે સબસે બડા, ઉત્તમ મેરી જાત, કાલે મુહકી ચનોટી, ક્યુ તોલે મેરી સાથ?

સોના કહે સોનારસે, 'ઉત્તમ મેરી જાત, કાલે મુહકી ગુંગચી તોલે હમારી સાથ!' "હમ લાલોકે લાલરી, લાલ હમેરા રંગ, કાલા મુહ જબસે હુઆ, તોલે નીચકે સંગ" (હિં કે)

---

૧ What smarts, teaches ૨ ઓઢવાની ચાદર

૩ જુઓ કેહવત ના૦ ૫૪૭૮, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાની કેહવતો, સફે ૪૯૭–૪૯૮

સોના રૂપાંમા મઢયાં બાઇ રે હમને શાની રહી સગાઈ ?
સોના લને પી ગયે ઓર સોના[1] કર ગયે દેશ, સોના મીલા ન પી શીરે રૂપા હો ગો કેશ (અથવા) સોના લેનેકુ પીયુ ગયે રૂપા હો ગયે કેશ સોના તો મીલા નહિ ઓર પીયુ ગયા પ દેશ ૧૧૫૩૫
સોનાના સુરજ ઉગ્યા
સોનાની જાલ પાણીમાં નાખવી ?
સોનાની થાલીને લોહ્નાની મેખ
સોનેકા થાળા ઓર પીતલકી પેઠી. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
સોનાની રતીનું મુલ પણ કરમની રતીનુ મુલ નહિ
સોનાને કાથ ન લાગે ૧૧૫૪
સોનાને સ્યાગ લાગતું નથી
સોનાનો મણુદો શેહરમા
સોની કોઈનો મિત્ર નહિ એની ગાંઠ પવિત્ર નહિ
સોની ચોરે નહિ તો તેનુ પેટ ફુલી આવે
If the goldsmith did not steal the gold he would get *kats* (i e a subtle disease hectic fever) (કા. કે [2])
સોની ચોરે વાલ તો થાય અરધાનો માલ દરજી ચોરે સેખે તો ટકો પૈસો દેખે ૧૧૫૪૫
સોની માહજન સોનુ ઘડે ને ઘરમા બાયડી ભુખે મરે
સોની વગર કાન નહિ વીંધાય
સોની સગી બેહનનો નહિ (અથવા) સોની સગી બેહનને નહિ છોડે [3]
સોની સગી માયનો સાસ્સો ઉતારાવે.
યાને, પોતાની સગી માય જેવીનુ પણ કામ હોય તો તેવાં કામ મધેથી પણ ચોરી કરવાને સોની બન્ધ્યા કરી સરમાય અથવા ચુકે નહિ.

---

[1] ઉમર [2] *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 207 [3] મુંબઇ શેહેરની દેશની કેહવતની સમજણ

Though the gold were his mother's, the goldsmith would not stick at stealing it (તેલુગુ કેહવત[1])

A goldsmith will pilfer the gold dust even of his mother (તામીલ કેહવત[2])

The goldsmith does not spare even his own sister (કને ક[3])

સોનાર અપની માકી નથમેંસે ભી ચુરાતા હય (હિંદુસ્થાની કે)

સોની સાચો તેનુ નાશ, કે સો નરકનુ કામ ૧૧૫૫૦

સોની ગોટેકુ (અથવા, મોટેકુ) સોના લગા દે[4]

સોનીના સો તો લુહવાડનો એક

સો સોનાર કે ન એક લોહાર કે (બિહાર કેહવત[5])

સો ઘા સોનારના, ને એક ઘા લુવારનો (કચ્છી કેહવત)

સો સોનારકે ન એક લોહારકે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

(ફારસી કેહવત) صد تک زرگر یک تک آهنگر

સોનીની સાળ, ને મોચીનુ વહાણુ

સોનીનુ કામ લુહવાડથી નહિ થાય

સોનીને કાટે શરમ નહિ ૧૧૫૫૫

સોનીનો વિશ્વાસ નહિ

"સસ્સા રે સોનીનો વિશ્વાસ નવ કીજયે એ ચતુરાઈની રીત"

સોનુ જાણી સંગ્રહ કીધો, કર્મે નિપજ્યુ કથીર

સોનુ જોઇને આપજ્યુ, ને નિકળ્યુ કથીર

Out of luck gold becomes iron, in luck iron resembles gold (ચીનાઈ કેહવત[6])

---

૧ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 38

૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p 332

૩ *Proverbs from East and West*, p 19

૪ એની સમજણ માટે જુઓ "કવિતા માળા અને બોધ વચન," સફે ૬૯

૫ Christian's *Behar Proverbs*, p 131

૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 121

સોનુ તાવે તેમ ચોખુ થાય.

Gold must be beaten, and a child scourged (ઝ કે)

Sotto l istesso fuoco si purifica l oro e si consuma la paglia[१] (ઈટાલિયન કેહવત)

Like gold come forth from the fire. (કા. કેહવત.[२])

Though gold is put into the fire to be refined its hue is not lost. (તામીલ કેહવત.[३])

True gold fears not the fire. (ચીનાઈ કેહવત.[४])

સોના ચાંદી આગમેં પરખ જાતે હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સોનુ દેખી મુનીવર ચળે.[५] ૧૧૫૬

Ad arca aperta il giusto pecca.[६] (ઈટાલિયન કેહવત)

A glimpse of money makes the blind man see

Makes the Bonze dispose of his breviary[७] (ચીનાઈ કે)

सर्वे जना: काञ्चनमाश्रयंति ॥[८] (સંસ્કૃત કેહવત)

સોનુ ને વળી સુગંધ (ત્યાં શી મના!) (અથવા) સોનુ ને સુગંધ હોય ત્યાં શુ જોઇએ!

Sölv o Guld er hver Mand Huld.[९] (ડેનીશ કેહવત)

સોનું પેહરતા શુ કાન તુટે!

સોના નીક તો કાન કટાય કે? (હિંદુસ્થાની કેહવત)

સોનું સાંપડે નહિ ને પીત્તળ પેહરાય નહિ.

---

१ The same fire purifies gold and consumes straw

२ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 166 ३. Percival s *Tamil Proverbs*, p 331

४ Long s *Eastern Proverbs and Emblems* p 918

५. જુઓ કેહવત ના ૨૪૪૦ થી ૨૪૬ અને કેહવત ના ૧૩૧૯, થી ૫૫, તથા તેમને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો.

६ At an open chest the righteous sins.

७ Scarborough s *Chinese Proverbs* p 452.

८ All people seek gold Carr s *Telugu and Sanskrit Proverbs* p 480 ९. Silver and gold are all men s dears.

સોનેકુ કુત્તા લગા દે.
સોનેકુ સલામ, રૂપેકુ અલેક, ભુખેકુ ન દેખ. ૧૧૫૬૫
"Good day' to the rich or honourable man[1]
A man with the gold is the gentleman (કાશ્મીરી કેહવતો[2])
સોપારામાં ગોહલીબાઈ
સોપારી ખાઈએ ગઈ રાઈ, ધાન ખાઈએ ધરાઈ, ધી ખાઈએ તે બોલી,
ને વાત કર્યે તે અદેસા તોડી.
સોપારી તે વાંકડી, ને બાયડી તે ગકડી (અથવા કાકડી)
સોપારી દેખાડીને નાલિયેર ગલી જવુ[3]
યાને, નાધલી લાલચ દેખાડીને મોટો ફાયદો કાહડી લેવો
સોપારી નહિ ને સોપારીનો કટકો ૧૧૫૭૦
સોપારીની જગા હતે તો લકુંજ નહિ ખાતે?
સોબઈ રડે ગોબઈના દુખને, ને સોબઈનો બાપ રડે કટકા મુકને.
સોબઈ સુખલી કરતા બચુ મોહન ભલી
સોબઈના સો ધક્કા[4]
સોબતે (અથવા, સોબતગ) અસર. ને તોખમે (અથવા, તોખમરા)
તાસીર[5] ૧૧૫૭૫
Allégate á los buenos y serás uno dellos[6] (સ્પૅનિશ)
Dimmi con chi vai, e ti dirò chi sei[7] (ઈતાલ્યન કેહવત)
સંગતકા પરભાવ હય (હિંદુસ્થાની કેહવત)
સોમ ને આમને વેર

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 47 ૨ *Ibid*, p 16

૩ જુઓ કેહવત નં૦ ૬૫૮૪, તથા તેને મલતી જુદી જુદી લાષાઓની કેહવતો, સફે ૬૦૫ ૪ ધકેલા ખવાડવા તે

૫ જુઓ કેહવત નં૦ ૩૩૧૨, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૧૬–૩૧૭

૬ Associate with the good, and you will be one of them

૭ Tell me the company you keep, and I'll tell you what you are

સોમ ને શુક્ર જે પેહરે ખાખા તે કદી ન રહે નાગા.
સોમ પેહરાવે માળી ને મંગળ નાખે ફાડી. (અથવા) સોમવાર પેહરાવે માળી ને ચળી નાખે ફાળી
સોમજી કામદારે ગોપાળ ઓપ્યું
સોમવની અમાસ, ને શુક્રવાર ૧૧૫૮૦
સોમવારે પરણ્યા ને મંગળવાર રાંડ્યા
સોય આપે તેની પદ ટર્ટ ટરે (ગેડુ કસાનાળ)
સોય જેટું દારો, ને આ તે જેર વારો
સોય દોરાની દી ને ભાગાંની દોરી
સોય પછવાડે દોરો ૧૧૫૮૫
The needle says to the piece of thread "We are all in the same boat" (કાશમીરી કેહવત.[1])
સોયની પદરાઇ કરવી
Meter aguja y sacar reja[2] (સ્પેનીશ કેહવત.)
The pestle grew and became a beam. (તામીલ કેહવત.[3])
Going in a needle coming out a plough-share (બ. કે.[4])
સુધ્યા ખાતા રે ગયા (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
સોયા ગદા ઘાસ નહિ ખાતા.
સોયાણી આગળ પેટ શું છુપાવવું?[5]
સોપો ને સુતલી રન્નાદેવ ને પુતલી.
સોસ પચાં બ્યાસી ને બે મેલ્યા છુટના રહ્યા હેસીના હેસી. ૧૧૫૯૦
સોસ પચાં હુંગી, ને બોલ બ્યાસી

---

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles p. ...
૨. To put in a needle and take out a bar
૩ Percival *Tamil Proverb* p. 1[illegible]
૪ Long *Eastern Proverbs and Emblem* p. [illegible]
૫. જુઓ કેહવત ના. ૪૧૫૮, ત્યા તેને મળતી કેહવતો, સર્વે ૯૩.

સોલ વહુને સસરો, ને કેડે મોતીનો કમરો[1]

બચ્ચાને લાડ લડાવતા બોલાય છે.

સોલ વાણુની સુખડી, ને સીંગોરાને કાંટો, સાસરા ઘેરમા વહુ આવી તો નરણુબાઈનો વાંધો.

સોલ વાલ, ને એક રતી

યાને, કાઈ પણ શક સુબોહ વગર, ગોકસરુ

સોલમે વરસે સોહર પડે. ૧૧૫૯૫

એવુ માનવામા આવેછે કે જે સોલમે વરસે એક ઓગત ઉમેદવાર થાયછે તો તેના જીવને જોખમ થાયછે, અથવા તો તેના કોઈબી સગાવાહલા અથવા લાગતા વલગતામા મરણ નિપજેછે

સોલમે સાઠે સાઠો, તેમા માહરો વાટો

સોલસે રાણી, ને ભરશે પાણી

સોલુ સમજુ

સોલે શ્યાન, વીસે જ્ઞાન, ત્રીસે ભરજુવાન, ચાલીસે ચહડો, પચાસે પડો, ને સાઠી ને બુદ્ધિ નાઠી (અથવા) સોલે શ્યાન, વીસે ગેઆન, ને તીસે ધ્યાન, ને ચાલીસે પૂરો, ને પચાસે ઉતર્યો, સાઠી ને બુદ્ધિ નાઠી; સીતેર વરસનો ધરડો, ને ઘેરના છોકરા એમ કરી કહે, કે કાંય નહિ મરતો મુવો તરડો[2]

A man of thirty years of age is like a lion, a man of forty years old is like a torn, worn, mat, and a man sixty years of age is a fool (કાશમીરી કેહવત[2])

બારે બુધ, સોરે સુધ, વીએ વરઈ ત વરઈ નકા રન આયર સીખે ખરઈ (કચ્છી કેહવત)

نشاط عمر باشد تا سی سال

(ફારસી કેહવત) چو چهل آمد فرو ریزد پروبال

---

૧ કન્દોરો ૨ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 215

साठी बुद्धी नाठी हातांत घेऊन काठी लागला पोराचे पाठी (મ કે)
સોળે શરાબ, ને નવે નોરતાં. ૧૧૬૦૦
સોળે શાન વીસે જ્ઞાન, ને પચીસે માન
સોળે સ્યાન વીસે વાન ન આવી તો ગદ્ધા સમાન.
સોળે સ્યાન વીસે ધ્યાન ત્રીસે પ્યાન, ને ચાલીસે સમશાન
સોળે સોટકી કાચ્ચી છે
સોળે સાન ને વીસે વાન ૧૧૬૦૫
સોહજનો ને મોહતનો ઘર નહિ
સોહબત બનિયેકી છ જાનેકી
સોહસભાઇના વાગા ને સો સો દરજી લાગા ને દરબારમાં ઉજાગરા.
સોહલીબાઇ સટાક
સોહલીબાઈનો સાહટકો ૧૧૬૧૦
સોહલીબાઇનાં લગન તે પીક પાતે
સોહલો કોહરાં કાપે, ને દોસો વાહ! વાહ! કરે
સોહવાસન તો આરણ કારણ, ને રંડાપો તો હૈયાં ધારણ
સોહવાસન સણગારે શોભે
સોહવાસને રાંડીરાંડ પાસે પગે લાગીને આશિરવાદ માંગ્યા, તો કે બેહન! તુ માહરા જેવી થજે! ૧૧૬૧૫
સૈપ-કાકા ભોલા, વાઝકા જેવા (અથવા, કાચકા જેવા) ડોલા.
સૈય પરૂ, ને ખાસડાનું તણુ
સૌ આપીને પુછે,[1] પણ ખણ આપીને કોઈ નહિ પુછે
સૌ ગયાં સગે વગે બાઈ રહ્યાં ઉભે પગે
સૌ ઘરમાં પીટલ્યા વાઘ ચુકેલાં છે ૧૧૬૨૦
સૌ ઘોડે બેસે ત્યારે પાલખી કોણ ઉચકે?
(ફારસી કેહવત) لاس السر ناسد دركسي

૧ પાણું માગે.

સબ કુકુર[1] કાશી જૈહે ત હાંડી કૌ ચુટિહે (બિહાર કેહવત[2])

સૌ તીરથે મુડાય.

સૌ દીકરાના બાપ.

સૌ ધંધાના ચોર.

Every man has his business lies. (અંગ્રેજી કેહવત)

Elk is een dief in zijne nering[3] (ડચ કેહવત)

સૌ પા— તે છી પા— , ને વહુ પા— તે ધી પા— ૧૧૬૨૫

સૌ પોત પોતાની જાત પર જાય.

Cada hum falla como quem he (પોરચુગીઝ કેહવત[4])

तो आपल्या जातीवर गेला (મરાઠી કેહવત)

સૌ પોત પોતાને ઘેરના રાજા.

My house is my castle (અંગ્રેજી કેહવત)

Ein jeder ist Kaiser in seinem Lande[5] (જરમન કેહવત)

Mientra en mi casa me estoy, rey me soy[6] (સ્પૅનીશ કે)

Een ieder is meester in zijn eigen huis[7] (ડચ કેહવત)

Cada hum em sua casa he Rei[8] (પોરચુગીઝ કેહવત)

जो तो आप आपल्ले घरचा राजा. (મરાઠી કેહવત)

سهر حود روم و شهر یار خود باسم

(ફારસી કેહવતો) سهر حویس هرکس سهر یار است

સૌ પોતાની રોટલી પર ઈંગારા એ ચે.[9]

---

૧ કુતરા ૨ Christian's *Behar Proverbs* p 169

૩ Every one is a thief in his own craft

૪ Every one speaks as he is

૫ Every one is emperor on his own ground

૬ In my own house I am a king

૭ Every man is master in his own house

૮ Every one is a king in his own house

૯ જુઓ કેહવત નાં૦ ૬૩૯૯, તથા તેને મળતી કેહવતો, અંકે ૫૮૫-૫૮૬

ઘો પોતાનું તાણે
He will dance to nothing but his own pipe (અ મે૦ કે)
Es reitet ein jeder sein Steckenpferd [1]
Es ist kein Heiliger so klein er will seine eigene Kerze haben [2] (જરમન કેહવતો.)
(ફારસી કેહવત) هر کسی مصلحت خویش نکو میداند
અપને અપને કરેકી સબહી ખેર મનાતે હૈ.
આપ કાજ મહા કાજ (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)
ઘા મળે એક માગે અને બાપ નહિ મળે. ૧૧૬૩૦
On achète tout fors le jour et la nuit [3] (ફ્રેન્ચ કેહવત)
ઘા માના કે નથી મારા
Though earthen one's own child is precious (તામીલ કે [4])
He thinks the woman he loves to be Rambha and the water he bathes in the Ganga (તેલુગુ કેહવત.[5])
ઘોા સાપ ને જગનાથ.
ઘો સારૂં છે પણ પાણી ખાર છે
The horse is a good one the hoofs are strong the man is nice the whole appearance is beautiful but the step is bad. (કાશ્મીરી કેહવત.[6])
ઘો સારૂ જેનું સેવટ સારૂ
આ કેહવત, ઉમે૦ All's well that ends well" ઉપરથી આવીછે

---

1 Every man rides his own hobby
2 There is no saint so petty but claims his own candle.
3. Every thing may be bought except day and night.
4 Percival's *Tamil Proverbs* p. 478.
5. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 100
6 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles

La fin couronne l'œuvre[૧] (ફ્રેન્ચ કેહવત)

Ende gut, alles gut[૨] (જરમન કેહવત)

Il fin loda l'opera[૩]

Tutto è bene che riesce bene[૪] (ઈતાલ્યન કેહવતો)

Het end goed, alles goed[૪] (ડચ કેહવત)

Naar Enden er god er alting godt.[૪] (ડેનીશ કેહવત)

What if the Kâvadi bends ever so much! If it reaches the house, it is enough (તેલુગુ કેહવત[૫])

સૌ સુતા ઓટલે, ને ફકીર સુતા મસીદ, ને વગર બૈરીના માટીડા તે જ્યાં સુતા ત્યાં નચીત. ૧૧૬૩૫

સૌ સુતા, ને હુ જાગી, ને સેકન[૬] કોણની લાગી.

સૌ સૌના ચાવલ જુદા પાડે

Chacun pour soi, et dieu pour tous.[૭] (ફ્રેન્ચ કેહવત)

સૌ સૌના પેચમા

સૌ સૌની ગતમા લોટે.

Chacun prêche pour son saint[૮] (ફ્રેન્ચ કેહવત)

Cada qual sabe para seu proveito[૯] (પોરચુગીઝ કેહવત)

स्वस्वार्थं समीहते ॥[१०] (સસ્કૃત કેહવત)

સૌ સૌનુ નસીબ સાથે લઈ આવેછે. ૧૧૬૪૦

સૌ સૌને ઘેરના શેઠ.

---

૧ The end crowns the work

૨ All's well that ends well ૩ The end praises the work

૪ All's well that ends well

૫ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 110 ૬ ફિકર

૭ Every one for himself, and God for all

૮ Every one preaches for his own saint

૯ Every one is wise for his own profit

૧૦ All seek their own object Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 479

આ સૌને મન ભલા (અથવા) આ આને મન ભલા ભગતનુ આપન કાજ

None can think so well of others as most do of themselves (અંગ્રેજી કહેવત)

Alle wissen guten Rath nur der nicht der ihn nöthig hat[1] (જર્મન કહેવત)

(ફારસી કહેવત) هرکسی امثال خوش خیالی دارد

સૌ સૌના ખોયા કરતુક (અથવા કર્યાં કર્મ) ભોગવશે

As a man lives so shall he die, as a tree falls so shall it lie (અંગ્રેજી કહેવત)

Every man's actions will cleave to him. (તામીલ કહેવત[2])

(ફા. કે.) هرکسی آن درون ساست کار کر کسب

સૌ સૌના નસીબનુ ખાય

સૌ સૌની પાપે મરશે (અથવા ભેગારી) ૧૧૬૪૫

Qui casse les verres les paye[3] (ફ્રેન્ચ કહેવત)

સૌ સૌના મનથી સવાશેર

He thinks himself wondrous fine. (અંગ્રેજી કહેવત)

Chacun vaut son prix[4] (ફ્રેન્ચ કહેવત)

Jeder ist sich selbst der Nächste[5] (જર્મન કહેવત)

સૌથી ઉંચુ શું? પેટ કે પતાશ?

સૌની ગત તે વડુની ગત

સૌની વલે તે વડુની વલે.

સૌની સાથે મરવું તે વિવાહ જેવું ગણવું ૧૧૬૫૦

---

૧ Everybody knows good counsel except him that has need of it.
૨ Percival's Tamil Proverbs p. 8.
૩ He pays for the glasses who breaks them.
૪ Every man has his value.
૫ Every man is dearest to himself.

La gloire vaine ne porte graine.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત)

नाहंकारात्परो रिपुः ॥[२] (સંસ્કૃત કેહવત)

સંખ ને વલી દુધે ભર્યો

સગત કર્મે સાચકી પુરે મનકી આસ સગત કર્મ નીચકી આઠે પોહર ઉદાસ

સગત કીજ્યે સજ્જનકી નજ્જન ન કીજ્યે નેહ પાવ પલક રખ્યો ન ગયો ત્રુત છીની દેહ.

સગત કીજે શ્વાનની બે વાતોનું દુખ ખીજ્યા કાટે પાવ ને રીઝયા ચાટે મુખ[૩] ૧૧૬૭૦

સંગ્રહેલો સાપ પણ કામ આવે[૪] (અથવા) સંગ્રહેલો સાપનો કોઇ દાહડો કામનો.

Keep a thing seven years and you will find a use for it. (અંગ્રેજી કેહવત)

સાપકા સિસ્સી કભી કામ આવા હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

(ફારસી કેહવત) داسلہ آید بکار گرچہ بود زہر ما

સગાયની મારી સાસરે ગઇ ને નેવા ઝાલીને ઉભી રહી.

સગાયની મારી સાસરે ચાલી (અથવા) સગાયની મારી રૂપાબાઈ સાસરે ચાલી.

સંઘ ચાલ્યો અડધી રાતે ભા મોહ્યુ આનારી સાથે ઘરને દીકરે કાઇ ન બન્યુ ધન કરતાં વગોણું થયુ

સજાના રે સજાના! દિલ્લા કરી થાર અજાણા. ૧૧૬૭૫

---

૧ Vainglory bears no grain

૨ There is no greater enemy than self-conceit. Carr *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 427

૩. જુઓ કેહવત ના ૧૬૯૩, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૧૨૩

૪ એની સમજણ માટે જુઓ "કહેતક મહા નગર વિચાર વચન, સફે ૫૬

સંતોષ સમાન દોલત નથી

Content is happiness

Where content is, there is a feast (એંગ્લો સેક્સન કેહેવતો)

Reich ist genug, wer sich genugen laszt [1] (જરમન કેહેવત)

Geen rijker man in alle steden, dan die met' tzijne is te vreden [2] (ડચ કેહેવત)

Nok er en stor Rigdom [3] (ડેનીશ કેહેવત)

Nada tem, quem se nao contenta com o que tem [4] (પો. કે.)

A contented mind is a specific for making gold (તા. કે. [5])

A constantly contented mind,

Free from disgrace you'll always find [6]

Covet wealth,—and want it,

Don't—and luck will grant it (ચીનાઇ કેહેવતો [7])

Content is covered with the "Sheshna" leaf, but to discontent a plantain leaf would not serve as a coverlid [8]

He had nothing and was content He became rich and is discontented (અરબી કેહેવત [9])

Who is rich? He who is content with what he has (જ્યુ કેહેવત [10])

---

૧ He is rich enough who is contented

૨ The richest man, whatever his lot, is he who's content with what he has got ૩ Enough is great riches

૪ He has nothing who is not content with what he has

૫ Percival's *Tamil Proverbs*, p 471

૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 318 ૭ *Ibid*, p 450

૮ *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt Thomas Herbert Lewin, p. 19

૯ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 21.

૧૦ *Ibid*, p 196

Content enjoys riches covetousness produces cares every ambitious man is a captive and every covetous one a pauper [1]

To abstain from desires is riches. (અરબી કહેવત [2])

(ફારસી કહેવત) قناعت توانگر کند مرد را

સહાસમાં સમજે

સબા માટ ઘણા ને ખીલીએ આવીને અખા

સબા ઘોડે ચઢે ત્યારે આગળ કોણ દોડે?

All men can't be masters. (અંગ્રેજી કહેવત.)

સબા દેવ તો આગ બોરા ને કુ ગેવ તો સીકલા ને અગ તો જાણે એસા બનાઉં કે કાવા જાણે ઠીક ૧૧૬૮૦

આ કહેવત સૈદના સંબંધમાં બોલાય છે એમાં તેહદ કાકા ને બોલવા કલ્પેલા છે

સબા સબાવ્યા પુરા પસોતા રખા ઓગણતીસ બહમનાની માએ તું ઉઠ કુ કરવે પાણી પીશ

સપ ત્યાં જપ ને વેર ત્યાં ઝેહર

સંપ હોય તો બાવર[3]ની પાળીમાં સમાય.

એક પાત બમોલકા હોનો બેક કર જાય હોનોમે જો સંપ હોય તો વીસરા આકર સમાય (હિંદુસ્થાની કહેવત)

સંપ હોય તો કુલીમાં સમાય

સંપ હોય ઘોડી તો રાખ્યે આય ભેંસ ને ઘોડી. ૧૧૬૮૫

સંપજ પર સંપજ ને વઠીયા[4] પર મેહ

સંપજ પર સંપજ ને ઉપર વઠા મેઘ, ને પેટ કાહડીને ઘ્વાળાં, તે મુખ કાઢડે તેના તેજ

---

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 16.

૨ *Ibid* p 21 ૩ બાવળ. ૪ વરસેલા વરસાદ.

સપત દેખી ના શચીએ, બીપત પડે ના રોય, રાજા હરિશ્ચંદ્ર એમ કહે, જો હરી કરે સો હોય.

He that considers in prosperity, will be less afflicted in adversity (અંગ્રેજી કેહવત)

સંપતકે સગે ઘણે, ઓર બીપત પડે ટલ જાય, જ્યુ જ્યુ સપત બાવરે, ત્યુ ત્યુ આ લપટાય

સભાર પરનો પરપોટો ૧૧૬૯૦

સભારીને નામુ લખે, ને ઝાડ ચહડીને ઉંઘે, પારકા છૈયા રમાડે, તે ઉંટની — સુઘે.

સસારી દુખી, સન્યાસી સુખી

સાઈ ગીયા, ને સાઈની શરમ લેતા ગીયા

La fête passée, adieu le saint [1] (ફ્રેંચ કેહવત)

A muertos y á idos no hay mas amigos [2] (સ્પૅનીશ કે)

The friendship of a brother-in-law lasts, while one's sister lives (તામીલ કેહવત [3])

સાઇ બોલે સો સચ, ને ડોસી બોલે સો રત.

સાઇ મેરા બનિયા, બનજ કરે વેપાર, બિન દાડી, બિન તાખરી, તોલે સબ સસાર. ૧૧૬૯૫

સાઈ રક નવ છેરીએ, ખુરી ઉન્નાકી હાય, મુઇ ખાલકી હાએસુ, લોહાઇ ગલ જાય

સાકડી શેરી, ને વચ્ચે સાપ

સાકડા કપાલમા સોલ ભમરા

સાખીનો ભાઇ સાથર્યો, ને શુ કરે ભાઇ આડા, પેહલ્લા ખાધા ઘેર ઘણી, ને પછી ખાધા દાડા

---

૧ The saint's day over, farewell the saint

૨ The dead and the absent have no friends

૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 5

સામા નયખાગી ૧૧૭૦

મોવા ઘ ળ" મક્ષાવનારના સબંધમા વપરાય છે

આજ પરી ત્યાં સમજ પરી (અથવા સમજ્યા આડી)

આં ૮ પરી તા પીર યો । મ તી વેશે આપસે યપો

આંજ પગતી દખ૬ ગકતી દીની ' ૫ ગશ ગકતા ૫ર ૧૧૯

આજ પરતી ન ૮૧૧

શામ જાઠ દિન હશ નતા મ ની કીના રાપ ઘશ યડો ના દેશમે

ન શામ કરી ન રાપ. (હિ દુસ્તાની કેહવત)

આપે મહિ ને રાપે રીતિ

આપા પોડી ગીતામણી ને આટાર બીદામણી ૧૧૭૫

આંખ્ય દીઠ । માદગી ચાન તાદગી બાયડીએ જાણ્યો રાય મા

માજરી તે બાયરી નુકી કે તુ ડ રતી જતી મુકી

સાબત ભાત, વહુની રીત

સાભરો સનનું, ને કર્યે મનનું

Take each mans cen ure but reservo the judgment (શેક્સપીઅર)

Though thou hast ever so many counsellors yet do not forsake the counsel of thy own soul (અ મેહ કે)

Tag Mange til Hielp og Faa til Raad.[1] (ડેનીશ કેહવત)

To every man his own understanding is king (અફઘાન કે[2])

સુન કોઈ હજાર કુછ સુનાવે કી જે વોહી જો સમજમે આવે

સુ પે સબકી કીજો અપને મનકી (હિ દુસ્તાની કેહવતો)

एकावें जमावें परतावें मनावें (મરાઠી કેહવત)

સુમુખે મિત્રોને ને ૮? પિ ૮ને પાયે (કચ્છી કેહવત)

---

૧ Take help of many, advice of few

૨. *Proverbs from East and West* p 97

સાભલો ફુઈ ફુવાની વાત, ને ફુઈ બોલે તે બારેવાટ
સાસતા[1] કામ સાહેબના, ને આકરા કામ હારેમનના[2] ૧૧૭૧૦

Anger and haste hinder good counsel (અંગ્રેજી કેહવત)

Slow work produces fine goods (ચીનાઈ કેહવત[3])

---

૧ ધીમા

૨ જુઓ કેહવત નાં ૪૭૩૨, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૮૯

૩ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 15

હએ તે કરીએ

A man must do what he can.[1] (ચી. કે.)

હક કર હલાલ કર દીનગે સોબાર કર (અથવા દિલમે સબર કર)

હક કર હલાલ કર દિનમે સોબાર કર (હિ. કે.)

હક નામ આલેમનુ ।

હક નામ અલ્લાકા (હિંદુસ્તાની કેહવત)

હકનું હશે તો તકે આવશે.

(ફારસી કેહવત) حق بحقدار میرسد

હકીમ આવ્યો, ને આયો સાપો ૧૧૭૧૫

હકીમજી મફરે હાડ

હકીમજી! મગતાં હાડ! તોડે જાવોજી! હાં કોન જીતા હમે!

હકીમજીના પેટમાં પરી ફાગ[2], ને ઓકી લઇને પળા બહાર.

હકીમને હાથે મરવુ સારૂ પણ મુરખને હાથે જીવવુ માઠુ (અથવા)

પાસ હકીમને હાથ મરવુ સારૂ, પણ અજાણ્યાનુ ખાનુ ખોટુ

1 Read through *Chinese Proverbs* p. 17? 2 ફાસ.

હજામ અધક પાસલીગો ૧૧૭૨૦

યાને, તેના પેટમા કાઈ છુપી વાત રહે નહિ

હજામ ઉઠયો, ને કરચો ફુટયો

હજામ, ભાટ, એ હલકા પેટા, ગરીબ બાપ, ને તાલેવનના બેટા

હજામ સરખુ ટચાક

હજામ સર્વ ગામનુ મુડે, પણ હજામનુ કોઈ ન મુડે

છોડી સબકે પાવ ધુવે, અપને ધોતે લજાવે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

હજામના હાથમા દાહડી આવી તે કાઇ તેના બાપની થઇ? ૧૧૭૨૫

હજામની ખીચડી, સકતે રામ, (અથવા, પલાવ)

હજામની જાતજ ચસકી

હજામની જાતને માથે ખાસડુ, કે તેનાથી મુગુ રહેવાયજ શાનુ?

હજામની જાનમાં સૌ ઢોલી.

En la maison du ménetrier chacun est danseur [૧]

(ફ્રૅચ કેહવત)

નાઈકી બરાતમે સબી ઠાકોર (હિંદુસ્થાની કેહવત)

નોઆ[૨]કે બરિયાત[૩] સબ ઠકુરે ઠાકુર (બિહાર કેહવત[૪])

હજામની પુજી ૧૧૭૩૦

હજામને કોથલી મલી

હજામને ત્યા ચોરી થઈ, નહરેણી ને કાતર ગઇ!

હજામને ત્યા હાથી ન શોભે.

હજામને હાથ આરસી આવી

હજામભાઈ બાવડી ચસકી ૧૧૭૩૫

હજામભાઈની આરસી, ને એ મુઆ પારસી

હજામભાઇને વીટી જડી

---

૧ In the fiddler's house every one is a dancer

૨ હજામ ૩ લગન

૪ Christian's *Behar Proverbs*, p 111

હજામત કરાવીને વાર પુછવો[1]
 એવો વેહમ છે કે આવા યાના ચોક્કસ દિવસોએ હજામત કરાવવી અપસુગન બરેલુ છે
હજાર કામ મુકીને નાહવુ ને સો કામ મુકીને ખાવુ
હજાર નામે એક અથા ૧૧૭૪૦
હજી તો મોહમાં દુધ્યા દાંત છે
 Your mammas milk is scarce out of your nose yet
 (અગ્રેજી કેહવત)
 હોંઠાસે અબી દુધકી બો નહીં ગઈ (હિંદુસ્થાની કેહવત)
હડા મધિની પાલી[2]
હડાથા[3]ની કુતરી (બસી બસીને મરી ગઇ)[4]
હણતા સાથે હણે તેની મા્એ ફરી ફરીથી ક્યાંથી જણે!
હણતાં સાથે હણે તેનુ પુન કે પાપ ન જાણ્યે ૧૧૭૪૫
હણતાને નહિ હણે તેની મા દીકરો (અથવા બીજો) શુ જણે!
હણતાને હણે તેનો પાપ દોશ ન ગણ્યે
 Deceiving of a deceiver is no knavery (અગ્રેજી કેહવત.)
 Justa razon enganar el enganador[5] (સ્પેનીસ કેહવત.)
 ચાહ કરે જાકી ચાકરી કીજે ના કરે વાકો નામ ન લીજે
 ચાહતકી ચાકરી કીજે અનચાહતકા નામ ન લીજે (હિ કેહવતો.)
 હનેકા હનિયે દોખ પાપ ન ગનિયે (બિહાર કેહવત[6])
હણનારને હણવોજ ઘટે
હણે તેને હણ્યે, તેનો દોશ ન જાણ્યે.

---

૧ સરખાવો કેહવત ના ૫૮૩૩, તથા તેને મળતી કેહવતો સફે ૫૩ ૫૩૧
૨ એની સમજણ માટે જુઓ "કહેવત માળા અને બોધ વચન," સફે ૨૯૦
૩ કાઠિયાવાડ પ્રાંતમાં લીંબડી સસ્થાનમાં આવેલુ એક ગામ.
૪ એની સમજણ માટે જુઓ કહેવત માળા અને બોધ વચન સફે ૮૩
૫. It is fair and just to cheat the cheater
૬ Christian's *Behar Proverbs*, p. 8.

હત્ત તાહરી ખાટલી જાય! ૧૧૭૫૦

યાને, મરી જાય

હતુ તે હવા કીધુ

હતુ નામે, ને નહિ આવ્યુ કામે

હતુ શુ, ને ગયુ શુ, ને ચોર આવે તો બીહવું શુ?

He that has nothing is frighted at nothing (અ. કે.)

Nichts braucht keine Schlupfwinkel [1]

Einen Nackten kann man nicht ausziehen [2] (જ. કે.)

En sûreté dort qui n'a que perdre [3]

Qui n'a rien, ne craint rien [4] (ફ્રેન્ચ કેહવતો)

Chi non ha niente, non teme niente [5] (ઈતાલ્યન કેહવત)

A quien no tiene nada, nada le espanta [5] (સ્પૅનીશ કે.)

Cantabit vacuus coram latrone viator [6] (લૅતીન કેહવત)

Mr Clout-Ragmuffin is the robbers' master (તે. કે. [7])

What harm can a thief do to him who has nothing in hand, or in his belt? (તામીલ કેહવત [8])

لنگکی زیر و لنگکی بالا بی غم دزد بی غم کالا (ફા. કે.)

હતો મીઠો, ને બચકાર્યો

હથિયાર ને લોહડાનુ મૂળ નહિ ૧૧૭૫૫

હથિયારસે રમત નહિ કરવી, (અથવા, આસનાઈ નહિ કરવી)

Play not with edged tools (અંગ્રેજી કેહવત)

---

૧ Nought needs no hiding-place
૨ There is no stripping a naked man
૩ He sleeps securely who has nothing to lose
૪ He who has nothing, fears nothing
૫ Who has nothing fears nothing
૬ The penniless traveller will sing in presence of the robber
૭ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 147
૮ Percival's *Tamil Proverbs*, p 273

Het is kwaad gekkon met scherp gereed chap.[૧] (ડચ કે)

When edged tools are used, blood flow (અફ્ઘાન કેહવત.[૨])

હથેલીમાં જોસ છે કે ચાગી લઇએ!

હથેલીમાં ચાન દેખા વે.

In the full light of day he makes the stars appear (તેલુગુ કેહવત.)

In promise he puts the moon in your hand (બંગાલી કે[૪])

હથેલીમાં નચાવવુ

હથેલીમાં નીમાળા ઉગવા! ૧૧૭૬૦

I will tie nine knots of hair in the palm of the hand.

If it be that hair has sprung up in the palm of the hand a fool may yield to discipline (તામીલ કે[૫])

When teeth grow in the palm of your hand I'll listen to you (તેલુગુ કેહવત[૬])

હથેલીમાં ભરત નહિ થાય.

હથેલીમાં સ્વગ દેખા વુ

હનુમાન આમળ ગસોડીયાં!

હનોરભટ ને મનોરભટ લાવે ઘાસનો ભારો, ર તા પોર્યાને હાસો નાખે તે ગોર અમારો

હબસી મુછ. ૧૧૭૬૫

હબસી મુઠ પકડી તે પકડી

હબસીનો જાભો કાન

---

૧ It is ill jesting with edged tools.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 79

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 242.

૪ Long's *Eastern Proverbs and Emblems* p. 124.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 181

૬. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 228

હમ ફીરીકા બોલો ચાલો, હમ ફીગીકા કોઇ, પટેલને ઘેર પાડો મુવો, ખા જાવો હરકોઈ
હમ તો કેહનેવાલે, કુચ કરનેવાલે નહિ
હમણી ડીચ ૧૧૭૭૦
હમણી નવાબ ભરૂચકે!
હમણી રાણી, તુમણી રાણી, કોણ ભરે બેડે પાણી?
I stout and thou stout, who shall carry the dirt out? (અ. કે.)
હમાજોર કરવી (અથવા, લેવી)
યાને, કોઈ સાથ ટટો કરવો
હમારા લાલબાવાજીનાં લગન થયા ત્યારે બાર ગાઉનો માડવ બાધ્યો હતો
બાપ રહલ પેટ પૂત ગેલ બરિયાત[1] (બિહાર કેહવત[2])
હમારૂ ગાય તેનુ સત્યાનાશ જાય! ૧૧૭૭૫
હમારે દાદેને ઘી ખાયાથા, હમારા હાથ સુઘો!
હમેશગ્યાનમા વસે તે બેહસ્તની કદર શુ જાણે?
Chi è in inferno non sà ciò che sia cielo[3] (ઈતાલ્યન કે.)
حوران بهشتی را دوزخ بود اعراف
از دوزخیان پرس که اعراف بهشت است (શેખ સાઅદી)
હ્યા તો એમ, ત્યા તો તેમ, વચમા આવી નેમ, તેનુ કરવુ કેમ?
હ્યા મલ્યાછ તો ભલે મલ્યા, પણ ત્યા મલતા રખે!
હ્યા વાત કીધી, તો ત્યા તાન થઇ ૧૧૭૮૦
હર દરદની દવા હોય, પણ દોહડ ડાહ્યાની નહિ
હર દર્દકે વાસ્તે દરમાન મુકરર હય (હિદુસ્થાની કેહવત)
هر دردی را درمانی مقرر است (ફારસી કેહવત)

---

૧ લગન ૨ Christian's *Behar Proverbs*, p 14
૩ He who is in hell knows not what heaven is

હર નવામે બિસ્મિલ્લા

હર હર મહાદેવ, ને દીન દીન મહમ

હરકો ચીત્યો હર કરે, તો તુ રહે ઉપર નચીત, તેગ ચીતો જો હર કરે, તો કદી ન ગ્હવે ચીત

Heaven rules over all things don't put yourself to pray Trouble spent in making plan is but thrown away [1] (ચીનાઈ કેહવત.)

Like a gem strung upon a thread or a bull tied by a nose rope a man follows the command of the Disposer (God) as the pipes of grass are swayed by the blasts of a strong wind. (મહાભારત.[2])

ક્યા કરેગા દુવા જિસે દે તિસે મોલા (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત) هر حد ا حواسب همان مي سود

હરખત ત્યાં બરખત ૧૧૭૮૫

હરખાને ટેકાણે પરખો ના કરબો

હરખાને ઠેકાણે પરખો (પરણાવવો)

હરખાનો બાપ પરખુ

હરે બેહગ ને આમરા

વનર બીસાઇની અને નિરૂપ્યોગી વધા નકામી જેવી ચીજના સબંધમા વપરાયછે

હરતી જાઉં, ફરતી જાઉં દોહો ધનક લેતી જાઉં ૧૧૭૯૦

હરતી જાઉં ફરતી જાઉં ને સેરવો પીસાં ખાતી જાઉં

હરતા ફરતા લેખુ નહિ ને ભાણે બેગાને દેખુ નહિ. (અથવા) હાલતાં ચાલતાં લેખુ ને ભાણે બેગી નહિ દેખુ

હરદે નાણુ પધારે, ડોરી કાપડ વધારે

હરમાન અધીરો (અથવા હરી) કાઢડે ને ભૂત ભુસ્કા મારે

1 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 30

2 Long's *Eastern Proverbs and Emblems* p. 4

હરમાન કાકા બાપડા તમે વહુ આણી કે વહુ લો. ૧૧૭૯૫

હરમાનના વડા.

હરહર ગંગા ગોદાવરી કંઇ શ્રધ્ધા કંઇ જોરાવરી.

હરામ ખાયા બેહસ્તમે, હલાલ કીયા દુઝખમે

હરામ હાડકાનું

હરામકા માલ હરામમે ગયા, નર્કમે દો જુત્યાં ૧૧૮૦૦

હરામનું ખાવું ને મસીદમાં સુવું

માલ ખાના, મસજીદમે સો રેહના (હિંદુસ્થાની કેહવત)

હરામનો માલ પચે નહિ

હરામના ઝાડ, ને મુસીબતના ફલ

Della robba di mal acquistata non se ne vede allegrezza[૧] (ઈટાલ્યન કેહવત)

હરામીથી ફરવું તો ડરવું, ને ન ફરવું તોએ ડરવું

હરામીથી બે ડગલાં દૂર ૧૧૮૦૫

A cursed cur should be short tied

The best remedy against an ill man is much ground between both (અંગ્રેજી કેહવતો)

Shun a wicked man (તેલુગુ કેહવત[૨])

Stand at a distance from the wicked (તામીલ કેહવત.[૩])

खलानां दुर्जनानां च द्विविधैव प्रतिक्रिया ।

उपानन्मुखभङ्गो वा दूरतो वा विसर्जनम् ॥[४]

दुर्जनं दूरतस्त्यजेत् ॥[५] (સંસ્કૃત કેહવતો)

---

૧ By goods badly acquired there seems no enjoyment

૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 205

૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 369

૪ For the wicked and the evil, the remedy is of two kinds — either to disgrace them by strategy, or to leave them at a distance Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 401

૫ Keep clear of a bad man *Ibid*, p. 414

હરામીથી ભૂતગી નાહમે
હરામીના બે ભાગ

Into the mouth of a bad dog falls many a good bone (અંગ્રેજી કેહવત.)

Al piu tristo porco vien la meglior pera [1] (ઇટાલિયન કે.)

Al mas ruin puerco la mejor bellota.[2]

A quien miedo le han lo suyo le dan [3] (સ્પેનીશ કેહવતો)

O peior porco come a melhor lande [4] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

The knave gets rice and curd the honest man gets rice and warm water (તેલુગુ કેહવત.[5])

What! double dower to a worthless woman?

The more rogue the more luck. (તામીલ કેહવતો.[6])

ચોરાવરને બે ભાગ. (કચ્છી કેહવત)

હરામીને ધાડથી નહિ ખાય.
હરામીને ધાવે તે હરામનું થાય
હરામીને માથે શીંગડાં. ૧૧૮૧૦
હરામીનો ટેંગો માથા પર
હરી આપ્યો હરી લોપ્યો, હરી હરીકે પાસ હરી હરીમે મીલ ગયો જબ હરી ભયો ઉદાસ.
હરી કરે સો હોય
હરી નામકી કર લે જપના આજ હએ તું કાલ ન અપના

Secure divine help —the body is transient. (તા. કે ૭)

હરી હરીને માહરા દેવનું નામ ૧૧૮૧૫

1 The worst pig gets the best pear
2 The worst pig gets the best acorn.
3 He who is feared gets more than his own
4 The worst pig eats the best acorn.
5. Carr's *Telugu Proverb* Supplement, p 38
6 Percival's *Tamil Proverbs*, p 403 7. *Ibid* p 360

હરીઆના બાપ બેનવા ને બરીઆ મુડી બેઠવા

[illegible]

હરીઓ આવ્યા, ને અકારો સાવ્યો

હરીકા દાસ હોવા ભૂખા [illegible] નાનેં મે ન નેના

હરીગુણ ગાની ને ઇંગાના હાની

God in his tongue and the devil in his heart (અ ૨)

હરીભટ વડાઈ હરી આવ્યા ૧૧૮૨૦

હરીબાઈની પડીયા (અથવા ગેલડી) વાળ નાખના ગઈ (અથવા) ધમમકાકાની કેલડી વાળવાળીઆ ગઈ (અથવા) હરીબાઈની કેલડી, વાહ! વાહ!

હરીવગીનો કજ્યો

હરીવીકુલ, ને પેહ ચીતલ

હરીવીકુલના પાટનકાછ

હર કર્મી[1] વેઠયો મુકેને જાય ૧૧૮૨૫

હલ ફુટયુ ને ભાત આવ્યુ (અથવા) હોલગી ફુટયુ, ને ભાત[2] પણ આવ્યુ

હલકા પર ભાર પડે તો દબાવી દે

હલકી તે હજામડી, ને ભારી તે વાણિયણ

He whose fortune amounts to thousands is quiet, while the rag-gatherer leaps for joy (તામીલ કેહવત[3])

હલકીનુ (અથવા, છાલકીનુ) અધરણુ[4]

હલકુ ઘેર વાએ જાય, (અથવા, ઉડે) (અથવા) ઘેર હલકાં તેના બાર વાએ જાય ૧૧૮૩૦

A little pot is soon hot (અંગ્રેજી કેહવત)

હલકુ તનખલા જેવુ

---

૧ થોડો પાપી [2] ભાણુ
૩ Percival's *Tamil Proverbs* p. 74
૪. જુઓ કેહવત ના૦ ૨૭૩૨, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૨૫૮

હલકુ નામ હારીનુ (અથવા) હાર્યું નામ હારીનુ (અથવા) હલકુ નામ હારીનુ, ને વાંકો પગ પડીઆનો
હલકુ પાત્ર ને અદકુ ભણ્યો, ને વહ કાગી નડુએ દીકરો જણ્યો
હલકુ પીછ
હલકુ પીપલ વાએ ગેલે ને ઉંચ માણસ ને નીચ સાથે નહિ બોલ ૧૧૮૩૫
હલકુ ફુલ
હલકુ મોઢી હનાવ રનું
હલકુ વા
હલકુ હનમુ
હલકો પીંજારડો ૧૧૮૪
હલકાં ઝાડ ગગનસે ડોલે પાહ પરવત કુચ ડોલે નહિ ગરવા તુંજમે છતા ગુણ, કે હલકાસે કુચ બોલે નહિ
હલકા પાન તે વાએ ગેલે ને ઉંચને કહીએ કે નીચ સાથે નહિ બોલે (અથવા) હલકા પાન તે પીપલના ડોલે ો હલકા મનખ તે વાએ ડોલે.

Do not associate with the mean, do not macerate chambu groons with acid (તામીલ કેહવત[૧])

The thorns make a loud noise in burning not so wood. (તાલમદ [૨])

હલદરનુ પીંગણું ને મરીની મુઠ
હલવાઇકી દુકાન ઓર દા દાઠકા ફાતિયા (અથવા) હલવાઇકી દુકાન ઓર દાદાઇકા ફાતિયા હાથ લીયા કાસા, તો ભીખકા ક્યા સાંસા
હલવાઇનો માલ ને નાનાજીના ફાતિયા ૧૧૮૪૫
હલવું હલવુ ગાડુ જાય, ો કેઅવા માં એકડુ થાય.
હવારો વહલારો, ને પોખ

૧ પાદર નોકર ૨. Percival's *Tamil Proverbs* p 301
૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems* p. 24

હલાલમે હરકત, હરામમે બરકત

હલાલમે હરકત, ઔર હરામમે બરકત (હિંદુસ્થાની કેહવત)

હલાલમે હરકત, હરામમે બરકત, કલ્લાલમે કસરત, કાએલમે તરકટ

હલાવી ખીચડી, ને મહલાવી દીકરી, (બન્ને બગડે) ૧૧૮૫૦

Give a child his will, and a whelp his fill, and neither will thrive (અંગ્રેજી કેહવત)

હલોલનો હાથી.

હવા પર ઉધરવું

A man cannot live by the air (અંગ્રેજી કેહવત)

હવાએ ઈંડાં બાફવા

હવામાં કિલ્લા બાંધવા

To build castles in the air (અંગ્રેજી કેહવત)

Faire des châteaux en Espagne [1] (ફ્રેંચ કેહવત.)

Kasteelen in de lucht bouwen [1] (ડચ કેહવત)

હવાલદારનો કોગડો દમ જાણે ઉંચકયો, તોબી પછવાડે પુછડુ ઘસડાયુ ૧૧૮૫૫

હવે સમજ્યા તે ધુલ

હશે તેનુ જશે, ને બાવા ભુટીંગ થશે.

હશે તેનું જાશે, ને હક હિસાબે થાશે

હશે તો ઓરશ, નહિ તો પડી પડી ઘોરશ.

હસની ઘેર ભાજે, ને રડતી ઘેર માડે (અથવા, રાણે) ૧૧૮૬૦

હસ્તી-દંત, નારી વચન, પ્રિત કપટીની જે, અંતરના ને બહારના, જુદા જુદા તે.

હસતુ નોતર, ને ખસતુ તેડુ

હસતુ પુટલુ.

હસમુખા સ્વભાવના માણસ વિષે બોલાયછે

---

[1] To build castles in the air

હસતુ હસ્યા નહિ કરે, ને રુતુ રડ્યા નહિ કરે
હસતો જાય ને ખસતો જાય.   ૧૧૮૬૫
હસનો પુરૂષ, રોતુ બાળ સ્ત્રીચરિત્ર, ને રોતી નાર, તેનાં દૈવાનો ન
  આવે પાર
હસતો હાથી, ને રોતી રાંડ (તેનો ઘડઓ કદી વસે નહિ)
હસતોએ પરોણ્યા, ને રોતોએ પગેણ્યા
હસતો ઘેર વસતાં.

A merry companion is music in a journey
Be always as merry as ever you can, for no one delights in a sorrowful man (અંગ્રેજી કેહવતો.)

હસતા હસતા કલેજા દુખે   ૧૧૮૭
હસતાં હાડ ભાંગે.
હસ્યા તેના વસ્યા ને રોયા તેના ખોયા.
હસ્યાનુ ખસ્યુ

A jest driven too far brings home hate
Jesting lies bring serious sorrows.
Jocular slanders often prove serious injuries.
Dirth in the mirth (અંગ્રેજી કેહવતો)
Lascia la burla quando piu piace.[1] (ઈતાલિયન કેહવત)
Joking causes a breach [of friendship] [2]
A joke never gains an enemy but often loses a friend.[2]
Better lose a jest than a friend. (તેલુગુ કેહવતો [2])
Merriment is the poison of friendship (તામીલ કેહવત.[3])

હસવામાં ખુસવ, નહિમે દો જુતાં.

---

1. Drop the jest when it is most amusing
2. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 362
3. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 378

દગીને આપવું ને ગીત સેવું

યાને કોઈના માનવાથી તેના ઉપર ઉપકાર કરવા ફિરે એવા વિચારે દગીને તેને નાખું ખીસામાં આવડે ખાવું ને પાવું મેળવવા પછી મુશ્કેલી પડે અને તે નાખું [illegible] કરીને [illegible] પાવું મેળવવું પડે

દગીને ઘેર આવ્યા કે ના ગીતે ઘેર ગયું ગાડ ૧૧૮૮૦

દમીને દા માર

To strike with one hand and stab with the other

To laugh in one's face and cut his throat (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Said in sport, meant in earnest[1] (જર્મન કેહવત)

Altera manu scabunt, altera feriunt[2] (લેટીન કેહવત)

He kicks with his hind feet, licks with his tongue (રૂશિયન કેહવત.[3])

He cuts a person's throat with a wet cloth (તેલુગુ કે.[4])

To bite when apparently kissing (તામીલ કેહવત.[5])

મું. પર બાત કે [illegible] (બિહાર કેહવત.[6])

हसतां हसतां हात पाडणें (મરાઠી કેહવત)

દસે તેનું વસે ને ભસે તેનું ભાડું ઝરે

દસે તેનું વસે ને વાત વેરવારે થશે.

દગાનો ઢુંગો, ને દયાનો ટુંટો

દગાદટ કે ભગવટ ૧૧૮૮૫

દગાનું નામ (અથવા સોદી) દગાબદારનું

---

૧ Said in sport, meant in earnest

૨ They scratch you with one hand and strike you with the other

૩ Long's *Eastern Proverbs and Emblems* p. 12

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 175

૫ Percival's *Tamil Proverbs* p. 110

૬ Christian's *Behar Proverbs* p. 1

હા ને નાની વચ્ચે વેર[1] (અથવા) હા ને નાની વચ્ચે વેર, પેહલામાં મિઠાસ, ને બીજામા ઝેહર

No and yes often cause long disputes (અંગ્રેજી કેહવત)

De oui et non vient toute question[2] (ફ્રેંચ કેહવત)

હા ના ને વેર આણે (કચ્છી કેહવત)

હા ને નાને વેર છે.

હાનું ના નહિ, ને નાનુ હા નહિ થાય (ગેનુ ખોટગીલુ)

હાજી અલીભાઈ ઘર ફકીર. જાગો એ રડીયા ઉદર તીદર. ૧૧૮૯૦

હાજી તેની વાજી.

હાજીનો પૈસો, સુખી થઈને કોઇ ખાય નહિ

હાજીનો પૈસો, વાજીવાજીમા જાય.

હાજીવાજીનો હરીસો, ને થોડો થોડો પરીસો

હાકમ દંડે તે સબ કોઈ જાણે, દાહડો (અથવા, ગજેબ) દંડે તે કોઈ નહિ જાણે. ૧૧૮૯૫

હાકમ બદલાય, પણ હોકમ ન બદલાય.

હાકમ રૂઠે તે પરવડે, પણ ખોદા રૂઠે તે ન પરવડે

હાકમ લોહડાના ચના ચવાડે તો ચાવવા પડે

The will of the ruler is weighty (તામીલ કેહવત[3])

હાકમ વગરની રૈયત સુની

A kingdom without a ruler becomes disorganised. (તેલુગુ કેહવત[4])

હાકમ હારે, મહોમે મારે. ૧૧૯૦૦

હાકમ હારે, મુહમે મારે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

હાકિમ હારે મુહમે મારે (બિહાર કેહવત[5])

---

૧ જુઓ કેહવત નાં ૫૨૬૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૪૭૪

૨ Out of yes and no comes all dispute

૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 365

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 222.

૫ Christian's *Behar Proverbs*, p 81

હાકમજીની હાક પડી, ને મોહટા મેહતાજીની ધાક પડી
હાકમના દઆ, ને વરસાદના ખરઆ
હાકમના આવ્યાની, ને વરસાદના બીજવ્યાની શરરાની નહિ (અથવા)
 વરસાદના આવ્યાની, ને બાપના આવ્યાની શરરાની નહિ
હાકમને ચાડિગો વાદસો
હાજતુ (અથવા, હાજતને) કુજત નહિ. ૧૧૯૦૫

Necessity has no law
Nature must obey necessity
Need makes the naked man run
Need will have its course. (અંગ્રેજ કેહવતો.)
Noth kennt kein Gebot [૧] (જરમન કેહવત.)
Necessité n'a pas de loi.[૧] (ફ્રેંચ કેહવત.)
Necessità non ha legge [૧] (ઈટાલિયન કેહવત.)
La necesidad hace á la vieja trotar [૨] (સ્પેનીશ કેહવત)
De nood doet een oud wijf draven [૩]
Nood breekt wet [૪] (ડચ કેહવતો.)
Nöd bryder alle Love [૪]
Nöd kommer gammel Kierling til at trave [૫] (ડેન કેહવતો)
If the wind be strong yield to the wind if rain be heavy yield to rain (ચીનાઈ કેહવત.[૬])

آنکه شیرانرا کند روبه مزاج
احتیاج است احتیاج است احتیاج (ફારસી કેહવત)

૧ Necessity has no law
૨ Need makes the old woman trot.
૩ Need maketh the old wife trot.
૪ Necessity knows no law
૫ Need makes the old wife trot.
૬ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 834.

હાડકાં વગરની ડબ હાડકાં ભંજાવે.[1]

The tongue hath eaketh bone, though itself have none
Birds are entangled by the feet and men by their tongues
Confine your tongue lest it confine you.
The tongue talks at the head's cost (અરબી કેહવતો.)
The head may be cut off but the tongue cannot be restrained (ચીનાઇ કેહવત.[2])
The tongue kills more than the sword (તુરકીશ કેહવત.[3])
A soft tongue breaketh the bone a wholesome tongue is a tree of life (સૉલોમન.[4])

હા હાના હાર ! જેવુ (માણસ.)
દુબળા અને નખાઇ ગએલા માણસ વિષે બોલાય છે

હાથીને મન હસવુ થાય ને દેડકાનો જાન જાય.[5]

હાથો હઈયરૂ લઇ ગયો.

હાથો બેસે ત્યા વિઘ્ન કરે ૧૧૯૨૫

હાણી આગળ નજુમી આંધળો

There is a remedy for disease but is there a remedy for fate? (તેલુગુ કેહવત.[6])
'Tis not calamity in any shape, from which it is possible to escape (ચીનાઈ કેહવત.[7])

---

૧ જુઓ કેહવત ના ૩ ૪૫, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, પાઈ ૨૮૯. ૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 1 0.
૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems* p 91
૪ *Ibid* p 128.
૫. જુઓ કેહવત ના ૧૮૯૪ તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, પાઈ ૧૩૨-૧૩૩ ૬ Carr's *Telugu Proverbs* Supplement p 81
૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 133.

When fate arrives the physician becomes a fool (બ કે ૧)

(ફારસી કેહવત) چون قضا آید طبیب ابلہ شود

હાતમ દિલનુ.

ચાને, સખી

હાથ અટકાવી રાખ્યા, તો મોહડુ ચાલે કેમ? ચાકરી કરવી અટકાવી તો ભાખરી પામે કેમ?

હાથ આપતાં પોહચો લેય.[૨]

ખરૂં જોતા આ કેહવત "આગલી આપતા પોહચો લેય" એમ બોલાવી જોઈએ, અને બોલાયછે, (જુઓ કેહવત નાં૦ ૮૯૦,) કારણકે એનો ભાવાર્થ સામા ધણીને સેહજ છુટ આપતા તેણે વધુ છુટ લેવાની બેઅદબી કરવાનો થાયછે હવે "આગલી" 'હાથ' કરતાં નાધલી, અને "હાથ" "પોહચા" કરતા મોહટો, એટલે 'હાથ" ને બદલે "આગલી" શબ્દજ વાપરવો બરાબર છે, તો જોકે ઘણાઓ ઉપર પ્રમાણે અશુદ્ધ રીતે આ કેહવતનો ઉપયોગ કરેછે, અને તેટલા માટેજ તે ચતરે આપવી પડીછે

Give a clown your finger, and he ll take your whole hand

Give him an inch, and he'll take an ell (અ કેહવતો)

Lässt man den Teufel in die Kirche, so will er auf den Altar[3] (જરમન કેહવત)

When a person is dining with a great man, will he stretch out his hand towards the dish (to help himself?) (કાશમીરી કેહવત.[૪])

૧ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 84

૨ જુઓ કેહવત નાં૦ ૮૯૦, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૭૭–૭૮

3 Let the devil get into the church, and he will mount the altar

૪ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 5

Having entered the nose he gets into the eye (તે. કે.[૧])
If he find room for the insertion of a straw he will tie an elephant (તામીલ કેહેવત.[૨])

હાથ કરે તે સગો બાપથી નહિ કરે ૧૧૯૩૦
Every man doth his own business best. (અંગ્રેજી કેહેવત)
(ફારસી કે.) کس نخارد پشت من جز ناخن انگشت من

હાથ કરે પોહલા તો કામ કરે ગોલા
હથ રખહે પોસા ત ગામ થીએ ગોલા. (કચ્છી કેહેવત)

હાથ કરે પોહલા તો પરણે ધાગી ગોલા
હાથ કરે પોહલા ત્યારે (અથવા તો) ચોખા કરે ગોલા[૩]
હાથ કસમ કરવો.
હાથ, કાંકણ ને અરીસો[૪] કાંઇ વેગલાં નથી ૧૧૯૩૫
હાથ કાકણ ને આરસી તેને પારખતાં વાર શી?
હાથ કાંકણને આરસી ન જોઈએ
હાથ કેંખનકુ આરસી ક્યા? (હિંદુસ્થાની કેહેવત.)
हातच्या काकणास आरसा नलगे (મરાઠી કેહેવત)
(ફારસી કેહેવત.) در دست سوار نا بیلہ ہے کار

હાથ ખાય ને મોહડું લાજે
હાથ ચાટે કોઈ પેટ ન ભરાય
Like licking the ladle when you are hungry (તે. કે.[૫])
Hunger cannot be satisfied by eating froth (તામીલ કે.[૬])
हात कोरून कोठें पोट भरत असतें?
हात कोरल्यानें पोट भरत नाहीं (મરાઠી કેહેવતો.)

હાથ છુટી બલા. ૧૧૯૪૦

---

૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 303.
૨ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 364
૩ હિંદુની મીઠ અદ. ૪ આરસી.
૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 190
૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 405

હાથ ત્યાં હાથ, ને પગ ત્યાં પગ

અતિશય સંકડાશવાળી જગાના અર્થમાં વપરાય છે

હાથ તાલી આપવી.

હાથ તેવું હથિયાર.

A espada e o annel segundo a mão em que estiver[1]

(પોર્ચ્યુગીઝ કેહવત)

હાથ નાચતા (અથવા, ખળતા) રૂપિયા

હાથ દીવે અ—— ખવે નહિ ૧૧૯૪૫

હાથ દુખે તે સારા પણ હૈયું દુખે તે માઠું

For that thou canst do thyself, rely not on another

(અંગ્રેજી કેહવત)

Better go yourself than send, better do it yourself than ask any one to do it for you (ચીનાઈ કેહવત[2])

હાથ ધર્યાણી દેડ, ને ઓહે ધર્યાણી દેડ

If you eat the root [of garlick] there is a smell, if you eat a clove of it there is a smell (તેલુગુ કેહવત[3])

હાથ ધોઇને બેસવું

(ફારસી કેહવત) دست از همه چیز شستن

હાથ નહિ મળે જે ઉંડું, ને પગ નહિ મળે જે કેંદ

હાથ નહિ રૂડા, હાટ[4] રૂડું ૧૧૯૫૦

હાથ નહિ રૂડા, હૈડું રૂડું.

હાથ પગ તો પાણી પાણી, ને અન્ન ઓત ભાવે. કામ પર તો જીવ નહિ લાગે, ને એહા ગીત ગાવે

---

૧ The sword and the ring according to the hand that bears them

૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 337

૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 134

૪ બજાર

હાથ પગ દોરડી[1] ને પેટ ચાપરડી
હાથ પગ પ ગી મરૂ, ો ઉનની જ્તન કર
હાથ પગ મોરાા[2] (અથવા લોટ ના) ને ઉન તો ખરાની[3] ૧૧૯૫૫
હાથ પગ હાલે તો મોઢમા ઘાલે.
યાને, માનસ ઉદ્યોગી થાય તો તેને ખાવાને ખોરાક મળે
હાથ પગ ઘુ ઢ ા ા જ્ભાડા નું જ્રેમ
हात पाय लूट पण तोंड चंगयगा वान (મરાઠી કહેવત)
હાથ પગમાં દીધા ો ખનામા પીધા
હાથ ઘર ઉબ્બા ો મોઢ પર મુ ા
હાથ પાડે ચલે ાદિ ને બિધા મે ા દો બાન ૧૧૯૬
હાથ પોથો, જ્મ ગોખા
હાથ ફરે ત્યા લખમી ને પગ ફ ત્યા ભ્બર.
યાને હાથ ફેરે ત્યા સત્ત વતની ચકરાઈ રહે ને પગ ફર ત્યા કચરા પુજે એકઠો થાય.
હાથ ફરે ત્યાં સુન્દુ થાય
હાથ બાળ્યે પણ હૈયુ નહિ બાળ્યે
હાથ બળે પણ તસુ ન ફાટ ૧૧૯૬૫
હાથ મુકીને કાળી ક્યા ચારેલી?
હાથ લીધા કાસા તો ભીખકા કયા માસા?
હાથ વિનાની ભી ાદિ ને પેટ વિનાની પી નહિ[4]
હાથ વીછુરી ખલા.
યાને લક્ષમી હાથમાથી છુટી ગઇ અથવા જતી રહી તે એક બલા ગયા બરાબર સમ જ્વી.
હાથ વેતમાં આવ્યુ છે ૧૧૯૭

---

૧ દોરડી જેવા પતલા. ૨ મોર—હાથી અતડ સોહડ
૩ ખા—ઉ મી અતડ સોહડ
૪ સરખાવો કહેવત ના ૧૧૯૪, લઈ ૫૬

હાથ સુકો, ને મુસલમાન ભુખો

હાથ સુખા,[1] ને સિપાહી ભુખા.

હાથ સેકે તો મોહનુ દેખે (અથવા) સેકશે તેટલુ દેખશે

હાથ હલાયા વગર (અથવા, હલાવ્યા વિના) કોલ્યો મહોમા ન જાય.

હાથ હોલા તબ જગ ભલા. ૧૧૯૭૫

હાત ओला तर मैत्र भोला, नाहीं तर पडला अबोला (મરાઠી કેહવત)

હાથના છુટા, ને હૈયાંના ફુટા

હાથના બાલેલા કોયલા પણ સારા.

હાથની આલસે મહોમા મુછયા જાય. (અથવા) હાથ પગના કાહેલી, ને મહોમા મુછયા જાય. (અથવા) હાથની આલસે મુછ મહોડામા આવે.

હાથ પાઉકે કાહેલી ઔર મુહમે મુછે જાય (હિંદુસ્થાની કેહવત)

હાથની મુઠી કરે બંધ, તો સૌ કામથી એ તંગ

હાથનુ કીધુ આડે આવશે. ૧૧૯૮૦

હાથકા દિયા આરે આયે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

હાથનુ કીધેલુ હૈયુ લઈ ઉઠે.

હાથનુ બાલ્યુ, ને પારકુ સુધાર્યું

હાથનુ મુક્યુ પગે નહિ રેહવા દીએ.

ચોર માણસના સંબંધમાં વપરાયછે

હાથનો આધલો

કંજુસ માણસને વિષે બોલાયછે

હાથના કીધા હૈયે વાગે ૧૧૯૮૫

હાથના કાકણ[2] જોવામા આરસીનુ શુ કામ ? (અથવા) હાથના કંકણને અરીસાની શી જરૂર ?

હાથ કંગન કો આરસી ક્યા ? (હિંદુસ્થાની કેહવત)

हाथचा काकणला आरसा नको (મરાઠી કેહવત)

૧ સૂકકા ૨ બાગડી

હાથમાં આવી સોગ્ની મુકપે નહિ
હાથમા આવેલી બાજી ખોવાતી નથી
હાથમા આવેલી સોપ્ની કોઈ જવા નહિ દેય
હાથમા એના મહામા ૧૧૯૫૦
હાથમાં ઝોકરૂં ને છોર ક્યા ગયુ ![1]
હાથમા તેના બાથમાં
હાથમા દીવો (અથવા મશાલ) લઇને કુવામા પ[1]
હાથમા રંગ બગતમાં મોઇ ને હવેલી લેતા ગુજરાત ખોઇ
હાથમા નહિ કોડી ને ફરી બજારે (અથવા ભર્યા બજારમાં) દોડી.[2] ૧૧૯૯૫
હાથમા ભાત હોય ત જમીન પર વેરેલુ ભથુ
પૈસાનો સારો ઉપયોગ કરવાની તરફેણમા બોલાય છે
હાથમા માળા ને હૈયામા (અથવા અંતરમા પેટમાં) તાળા[3]

Beads about the neck and the devil in the heart
Much praying but no piety
Much religion but no goodness (અંગ્રેજી કેહવતો.)
Palavras de santo e unhas de gato.[4] (પોરચુગીઝ કેહવત.)
The neck of the hypocrite is covered with rosaries.[5]
A terrible ascetic an atrocious cheat (તામીલ કેહવતો.[6])
Outside he wears a sheep's skin, inside he hides a wolf's heart (ચીનાઈ કેહવત.[7])
Beware of false prophets which come to you in sheep's clothing, but inwardly they are ravening wolves.—MATT VII 15

૧ આ બાબતે કેહવત ના [illegible] તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સર્ક ૧૨૮–૧૨૯
૨ જુઓ કેહવત ના૦ ૧૮૧૯, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાની કેહવતો સર્ક [illegible]
૩ જુઓ કેહવત ના૦ [illegible] તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સર્ક [illegible]–૫૦૦ ૪ Saint's words, cat's claws.
૫ Percival's *Tamil Proverbs* p. 217 ૬ *Ibid* p 4
૭ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 229

હાથમાં મુકવુ, ને મોહડામા ચુકવુ

હાથમા મુસલ. ખેમ ને કુશલ

હાથમાથી છુટી જાય. કોઇ કરમમાથી છુટી નહિ જાય ૧૨૦૦૦

જોગ ઉઠેગા તો અપના સોહાગ લેગા, ભાગ તો ન લેગા
(હિંદુસ્થાની કહેવત)

હાથમાનું આપીને હાટમા જવુ

હાથમાનુ છુટે. ઓટીમાનુ હાગે.

હાથમાનુ મેલીને ડાખમાનુ લેવા જાય

हातचे सोडून पळत्याचे पाठी लागु नये (મરાઠી કેહવત)

હાથા વગરનો કોહવાડો ખોટો

હાથિયો[1] વરસે, ને ઝાડનો ખો (અથવા) હાથિયાનુ વરસવુ, ને ઝાડનો ખો ૧૨૦૦૫

હાથી આગલ પુલો નાખવો મેહલ. પણ કાહડી લેવો મુશકેલ (અથવા) હાથી આગલ પડેલો પુલો પાછો નહિ લેવાય

હાથી આગલ મગતરૂ.

L'elefante non sente il morso della pulce[2] (ઈટાલ્યન કે)

As a gnat between two elephants that are brought into collision (તામીલ કેહવત[3])

હાથી કાને ઝાલ્યો અટકી ન શકે.

હાથી ખાય ઘણુ. ને અ——બી ઘણુ

હાથી (અથવા. ગોધો) ઘણો હરામી થાય ત્યારે મોહડે માથે ધુલ ભરે (અથવા) હાથી ઘણો મસ્તાન થાય ત્યારે પોતાની મેલે માથે ધુલ ઘાલે (અથવા) હાથી પોતાને માથે પોતેજ ધુલ ઘાલે ૧૨૦૧૦

The elephant will put sand on its own head (તા કે[4])

૧ એક નક્ષત્ર

૨ The elephant does not feel a flea-bite

૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p 91 ૪ *Ibid*, p 90

હાથી જેર થાય, ઘોડા જેર થાય તો મનખ નહિ જેર થાય?

હાથી તરસ્યો, પણ ગુટણ સમા પાણી

હાથી તોલાય ત્યાં ગધેડાના ધજ થાય. (અથવા) હાથી તોલાય ત્યાં ગધેડા આધણમાં જાય.

હાથી દરબારે શોભે ને દીકરી સાસરે શોભે (અથવા) હાથી દરબારે શોભે ને મેના મોહલ્લે છાજે (અથવા) હાથી તો રાજદરબારેજ શોભે.

An elephant waits before the outer hall of a king's court; a cat watches the putrid fish (તામીલ કે.[1])

گل در بستان و گوهر در سلک (ફારસી કેહવત)

હાથી દરબાર સોહામણા ૧૨૦૧૫

હાથી ને અસ્વારને અંકુશ તો જોઇએ

A man under no restraint is a bear without a ring (અંગ્રેજી કેહવત.)

The elephant is subject to the man who has mounted it (તેલુગુ કેહવત.[2])

An elephant requires a goad and boiled rice a chilli (તામીલ કેહવત.[3])

The force of an elephant is subdued by a goad. (તામીલ કેહવત.[4])

A country without a ruler is out of joint so is a woman without a husband.[5]

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs* p. 8

૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 60

૩. *Proverbs from East and West* p. 90 ૪ *Ibid* p 101

૫. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts* by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 16.

હાથી ફરે ગામે ગામ, ને લોકો બોલે ધણીનુ નામ

હાથી ફીરે ગાવ ગાવ, જિસ-ના હાથી ઉસીકા નાવ (હિંદુસ્થાની કે)

હાથી બુડે તોએ ગુડણ સમાના પાણી (અથવા) હાથીના પેટમા ગુડણ સમાના પાણી

Even when the elephant lies down he is as high as the horse (તેલુગુ કેહવત [1])

હાથી મરે ત્યાજ દટાય

હાથી પરે વહાંજ ગીરે (હિંદુસ્થાની કેહવત)

હાથી સરખા તણાઇ જાય, ત્યા ગાડરાનુ ક્યા ગજુ? (અથવા) હાથી સરખા તણાઈ ગયા, તે ગાડરાનુ કોણ ગજુ? [2] ૧૨૦૨૦

The elephant could not stand because of the wind but the old woman went out and gathered the cotton from the plant. (કાશમીરી કેહવત [3])

It is said that when the wind was driving along a piece of iron, the silk-cotton asked what was best for him to do (તામીલ કેહવત [4])

હાથી હજાર લટા, તોભી સવા લાખ ટક્કો

Though black, (or although dead) an elephant will fetch a thousand gold pieces (તામીલ કેહવત [5])

હાથી હઝાર લટા, તોભી સવા લાખ ટકેકા (હિંદુસ્થાની કેહવત)

(ફા૦ કે૦) فیل گرچہ مردہ است لکی پستس بار حر است

હાથી હાથી લડે ત્યા મગતરાનો શુ ભાર?

હાથીઆ કાને ઝાલ્યા ન રહે

---

૧ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 81

૨ સરખાવો કેહવત નં૦ ૫૨૮, સફે ૪૧

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H Knowles p 80

૪ Percival's *Tamil Proverbs* p 104 ૫ *Ibid* p 88

હાથીઆ વઢે (અથવા, લઢે) ને ઝાડનો ખો (અથવા) પાડાની લડાઇમાં ઝાડનો ખો

Peleigão os touros mal pelos ramos [1] (પોરચુગીઝ કેહવત.)

When the cows fight the sucking calves legs are broken (તેલુગુ કેહવત[2])

બાપ બેસાકે લડાઇમે નહ ખગ ા કે મોત.

મોચી મોચી લડાઇ હોય ફાટે રાતકે છન. (બિહાર કેહવતો.[3])

वृषभकलहे वत्सपादभग ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.[4])

હાથીઆએ ખાધી દુર[5] ને બાજરીના બાગ્યા પેર ૧૨ ૨૫

હથિઆ બગિસે ખિતગ મે શાખ[6] પર ઍમે મનદા[7] રિરિયાએ.[8]

(બિહાર કેહવત[9])

હાથીએ હાથી વઢે તેમાં ઝાડનો ખા.

An old woman and a cat fought with one another and fear came up on the bears of the wood. (કા. કે[1])

سر تا سیر روز نماید

(ફારસી કેહવત) خر و خس را حلل بیفزاید

હાથીઓ વરસે હાર, તો આખુ વરસ પાર

હાથીકા દાત ઘોડેકી લાત, મુછકી મુ ાઇ, નાવેશકી છબ ગીવાનેકી આખ, ઓરતકે આસ, એ છે બડી બુરાઇ, ઓર ખાને ખરાબીકી હાલ.

---

૧ When bull fight woe to the frogs.

૨ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement p. 39

૩ Christian's *Behar Proverbs*, p 113

૪ In a fight between bulls, the calf's leg is broken Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p 496 ૫. દુરો

૬ આકાશ પેરાયું રહે ૭. બિઝુન ૮. જુદાશીના પોકાર મારે

૯ Christian's *Behar Proverbs* p 219

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles p 37

હાથીદાતનો વેપાર.

ચાને, જુગાર

હાથીના દતુશલ બહાર નિકળ્યા તે નિકળ્યા. ૧૨૦૩૦

હાથીના દાત, ઘોડાની લાત, ને મુછની વાત

હાથીકા દાત, ઘોરેકી લાત, મુછીના ચુગાલ (હિંદુસ્થાની કેહવત)

હાથીના દાત ચાવવાના જુદા, ને દેખાડવાના જુદા

હાથીકે દાત, ખાય કે દોસર, દેખાવેકે દોસર (બિહાર કેહવત [1])

दाखवायचे एक दात, आणि खाण्याचे एक दात

खाण्याचे दात निराळे, व दाखवायचे निराळे (મરાઠી કેહવતો)

હાથીના પગમા સૌનો પગ આવી જાય.

हत्तीच्या पायात सगळ्यांचा पाव ले (મરાઠી કેહવત)

હાથીની અમ્વારી.

ચાને, સાહેબી

હાથીની પછવાડે કુતરા છોને ભસે (અથવા) હાથીની પછવાડે સો કુતરા ભસે [2] ૧૨૦૩૫

Like dogs barking at an elephant (તેલુગુ કેહવત [3])

હાથી જે પુઠયા કુતાએ ભસે ન (કચ્છી કેહવત)

હાથીનુ પુછડુ કીયુ, ને મહો કીયુ તે મુરખ ન જાણે

હાથીકે આગા પાછા બુઝેબે ના કરે (બિહાર કેહવત [4])

હાથીનું બચ્ચુ

માતેલા માણસના સબધમા વપરાયછ.

હાથીનુ મોહત મગતરે

Even the Indian elephant fears the gadfly (તરકીશ કે [5])

---

૧ Christian's *Behar Proverbs*, p 2

૨ મગખાવો કેહવત નાં૦ ૩૩૭૯ તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૨૬–૩૨૭ ૩ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 80

૪ Christian's *Behar Proverbs*, p 155

૫ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 96

A an exelly torments an elephant (ફ્રિનીસ કેહવત.[૧])
હાથીને આંકશ, ઘોડાને લગામ, બેલને નાથ મદા ઉપ્પે, કવિ અગ કહે મૂર્ખને શાંત આજ્ઞા અમલ જાણી મગત કદી નહિ કીજ્યે
હાથીને મારે પણ માર વતની આ ાશ હોય. ૧૨૦૪૦
હાથીને મારે પણ હોશે છ
હાથીને મારે મીંગ ।
હાથીનો ખ ર્ચ દ બા ને પોગે
To keep an elephant a man requires a country to keep a horse a village and to keep a she-buffalo a maid. (તેલુગુ કેહવત.[૨])
હાથીનો પગ
હાથીનો પગ સમાય ૧૨૦૪૫
હાથીનો નાગ મગતરા પર પડ્યો.
A if an elephants load was transferred to a ant (તામીલ કેહવત.[૩])
હાથીનો બાર હાથી ર ઉપાડે (અથવા. બેચ ઉદશે.) (અથવા) હાથીના ભાર તે હાથીજ ઉપાડે.
હાથીકા ભાર હાથીની ઉઠાતા હૈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
હાથીના પેટમાં હરડે.
Like a blighted wood apple swallowed by an elephant (તામીલ કેહવત.[૪])
A handful of gram for an elephant's stomach (કા. કે [૫])
A wood apple is very small in an elephant's throat (તેલુગુ કેહવત.[૬])

૧ *Proverbs from East and West* p. 90.
૨ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 80
૩ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 91 ૪ *Ibid* p. 88
૫ *Dictionary of Kashmir Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 80 ૬ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 80.

હાથીભાઈ નીરખ્યા

હાથીભાઈની ગાહડમા કાહલા[1] ૧૨૦૫૦

હાથીભાઈનો હડસેલો

હાયે કરી પેટમા પાલી માગવી[2]

હાયે કરીને ઉપાયુ શુલ, ને દીકરો આવ્યો ને બાપને મૂવ

હાયે કરે તે સાયે લેતા જાય

હાયે કીધુ ને કામ, ને ગાંઠે હોય તે દામ ૧૨૦૫૫

હાયે કાણુ

કંજુસ માણસને વિષે બોલાયછે

હાયે ખાધુ, ને વાટે સુતા

મુસાફરી કરનારના સંબંધના બોલાયછે

હાયે ચમટી હોવી

હાયે ચુડી, ને ગલા ટુડી

હાયે તે સાયે, ને મુકે તે જાડે ૧૨૦૬૦

હાયે ન ચીહુ, હુ તો મોહડે ન બોલુ, લીટે લીટે હાલો માહરા ભાઈલા, બાડામા છે ખદબદીઆ[2]

હાયે બળતા આપેલા છે

હાયે મીન હોવુ

હાયે વીટી વેર્યાની જોડ, ને વેરમા મુમલા ગેટલીની સોહગ

હાયે વેર્યા, ને પગે પાવરી, ને ડોસી તાહગ દીકરાની ગેજ આવે રાવરી ૧૨૦૬૫

હાયે હાથ મળ્યા, ને ભવના દુખ ટળ્યા

હાયેલીમા વાલ હોય તો રૂપિયો હોય

હાયો કોહવાડામા પેઠો ત્યારે ઠેકાણે આવ્યો

હાયો નહિ હોય ત્યા હયોડો શુ કરે[2]

---

૧ નાળિયેર

૨ એની સમજણ માટે જુઓ ' કઉતક માલા અને બોધ વચન, " નંબર ૧૩૬

દાપાળો બેદસો (અથવા, માપનો મેદસ્સો,) કામ કરતી વખત ઘેસો ને જમતી વખત પેદસો.[1] ૧૨ ૭૦

Al hacer templar y al comer sudar.[2] (સ્પૅનીશ કેહવત.)

Like the smith's dog that sleeps at the sound of the hammer and wakes at the crunching of the teeth (તેહ્રુ કેહવત.[3])

My brother is like a whirlwind at a meal or a dinner but very feeble at work (તામીલ કેહવત.[4])

"Lord come to church." "My stomach is aching." "Lord come to take wine."—"Stop, let me take my mitten (coat) from the nail."[5] (રશન કેહવત.)

At the time of work I find him not; at eating time he is sure to be found. (જાપાની કેહવત.[6])

દાનકો તાપે સવારીકા પા (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

દામ દામ ને દામ એ વપારવાળાને જોઈએ

દામ દામ ને દામ એ ગુજરાતનાં દામ

દામ, દામ ને દામ એ નામનુ રોજગારમા કામ.

દામ દામ ને દામ, નામુ હોય તો વપાર થાય.

દાગની આયાત ને ધા તો વગે. ૧૨૦૭૫

દાયા તેાે દર મળ્યા ને ઉતા તેને જમ મળ્યા

દાયા દાયા આ માયા માયો કેમ

ધાને દાણાની બરફી દાળમા ફરવુ

1 અમિ કેહવત ના જાળ તથા તેને મળતી બીજી ભાષોની કેહવતે, સઈ જારે જાઇ. 2 To sweat at work and to sweat at meals.
3 Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 101.
4 Percival's Tamil Proverbs, p. 33.
5 Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 0.
6 Proverbs from East and West, p. 11.

હાર્યું કરે, પણ વાર્યું ન કરે
હાર્યું નામ હારીનું. ને ભારી નામ ગેહારીનું.
હાર્યો જુગારી બમણું રમે ૧૨૦૮૦

He that is thrown would ever wrestle (અંગ્રેજી કેહવત)
The losing gamester shakes the box in vain,
And bleeds and loses on in hopes to gain [1]
L'abattu veut toujours lutter [2] (ફ્રેન્ચ કેહવત)
(ફા. કે.) حریف ناحلم با خود همیشه در جنگ است

હાર્યો તે ઉઠ્યો, ને ઉઠ્યાએ — ખાધું.
હાર્યો તેનું મોહડું કાળું, ને ઉઠ્યો તેના હાથ
હાર્યો હાકેમ જામીન (અથવા, જામીનગીરી) માગે.
હારે તો હુંગે જીતે તો થૂંગે (બિહાર કેહવત [3])
હારલ લકડી પકડી સો પકડી.
હારે આવ્યું, ને વીરે ગીયું [4] ૧૨૦૮૫

યાને, જેવી રીતે પેદા કીધેલું તેવીજ રીતે ગયું
The ebb will fetch off what the tide brings in
The tide will fetch away what the ebb brings (અ. કે.)
It came wi' the wind let it gang wi' the water
(સ્કૉચ કેહવત)
Hvad man med Synd faaer det med Sorg gaaer [5] (ડે. કે.)
The wealth gained by the Pându vas was only sufficient for the funeral of the Duryôdhans (Kaurava s)
(તેલુગુ કેહવત [6])

---

૧ Ovid's Art of Love, Bk 1
૨ He that is thrown would still wrestle
૩ Christian's *Behar Proverbs*, p 82
૪ સરખાવો કેહવત ના૦ ૩૧૦૧, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો સફે ૨૯૧—૨૯૨
૫ That which comes with sin, goes with sorrow
૬ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p 247

Who make a fortune meanly will not enjoy it long.[1]
Unjust gains cannot enrich those who are fated to be poor (ચીનાઈકેહવતો ૨)

هرچه باد آرد باد برد
(ફારસી કેહવતો) مال حرام بود براه حرام رفت

હારે તે નાહસે
હારેકા ન્યાવ ક્યા? (હિંદુસ્થાની કેહવત)
હારે તેને હરી મળે ને જીતે તેને જમ મળે.
હારેલાને હમચુ આવે
હારેલી માસુ અ— ન ગીએ
હારેલો નહિ વળે તે મારેલો વળે (અથવા) હાયુ નહિ કરે તે વાયુ કરે ૧૨૦૪
હાલ ખુશામત તાજો રોજગાર.
હાલ ગયા હવાલ ગયા [લકા રોખ ન ગયા (અથવા મિયાના ખ્યાલ ન ગયા) (અથવા) હાલ જાય, હવાલ જાય પણ મિયાંના ખ્યાલ ન જાય
હાલ ગયા, અહવાલ ગયા દિલકા ખ્યાલ ન ગયા. (હિં કેહવત)
હાલ પડી હવાલ પડી, ગઈ સુહકી લાલી, સારા જોબન તુટ ગયા, ટચ્યાં પર ગઇ ખાલી
હાલણુબાઇ રે હાલણુબાઇ તાહરી પછવાડે માલણુબાઇ
હાલી છુટશે માલી છુટશે પણ ઘરધણીથી છુટાવાતુ નથી ૧૨૦૬૫
હાલે હવાલ પૈસા પાણીમા.
હાલો રે હાલો ને બેહનને કોડીમાં ઘાલો
હાલો હલામણી નહિ ને વાહલો મરાયણી નહિ.
હાસ્લા જેવુ (માથુ)

1 Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 403. 2. *Ibid* p 111

હાંલ્લામાં અન્ન નહિ, ને ખવાડવાનું મન નહિ 12100
હિંગ જાય, પણ દબડું ગંધાય
હિંગ, મરચું, ને આમલી, તમાકુ ને તેલ, જાતની જાતન કરે, તો પાચે વાણું મેલ
હિંગ મરચું, ને આમલી, સોપારી, ને તેલ, જે ટકો ખપ કરે, તો પાચો વસ્તુ મેલ, દુધ, શાકર, ને એલચી, વરીયાલી ને દ્રાખ, જે ગાયાનો ખપ કરે તો પાચો વસ્તુ રાખ

Apples pears and nuts spoil the voice (અંગ્રેજી કેહવત)

હિંગની પડીકી ઉપર વૈદ થવું?
હિંગનો દબડો ફાટી જાય, પણ ચામડામાંથી ગંધ નહિ જાય 12105
હિંગમાથી મરી હારીએ
હિંગોરે હીમ હર્યા
હિંદુ કહે મોહે રામ પીયારા, મુસલમાન રહેમાના, આપસમે દોનો લડલડ મર ગયે, મરમ કાહુ ન જાના
હિંદુ પૂજે પથ્થર, ઓર મુસલમાનકો પીર, પારસીકો ધરમ એમો, જેમો ગંગકો નીર
હિંદુકા ખાના અચ્છા, લેકીન પુજા બુરી 12110
હિંદુની હોલીમા પારસણ ભોલી, વેહમી ચહડાવે નાલિયેર ને પોલી
હિંદુસે ઉલટા મુસલમાન
હિમ્મતની કીમત નહિ

Courage, conduct and perseverance conquer all before them (અંગ્રેજી કેહવત)

હિમ્મતે મરદ, ને મદદે ખોદા

Audentes Fortuna juvat [1] (લૅટીન કેહવત)

---

[1] Fortune favours the brave

હિમ્મતે મર્દાં મદદે ખોદા, પાદશાહકી બેગી ફકીરસે બિહા. ૧૨૧૧૫

A man of courage never wants weapons (અંગ્રેજી કેહવત.)

Be up and doing and God will bless you. (ઇા. કે.[1])

(ફારસી કેહવત.) همت مردان مدد خدا

હિમાયતીની (અથવા હિમ્મતની) ગધેડી તેજીને લાત મારે

હિમાયતીકી ઘોરી અરાકીકુ લાત મારે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હીંગલામાં ગલાલ પડે તો વધારે લાલ થાય

હીચકારો હજામ.

હીજડેકે ઘર બેટા હુવા! સુબ્હાન અલ્લા!

What has a eunuch to do with taking a wife? (તે. કે.[2])

હીજડેકે ઘર બેટા હુવા (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હીનકર્મ ખેતી કરે સુકમના પડે બેઇ મરે ગાડના ખોએ કે પડે   ૧૨૧૨૦

હીનમ મનો પઓ કાણો.

હીમતની હામ પડી ને બીમતની ધાક પડી

હીરજી ગોપાલ કામમા ને કામમા, કમનું નામ નહિ ને ઘડીની ફુરસ નહિ

હીરની આડ, ને તેલનું ટીપું

હીર[3]ની દોરીના ગાઠ છુટે નહિ.   ૧૨૧૨૫

હીરને કીયા સો પીરને કીયા.

હીરતા રીગતા જો રહે ઉસે પીસે સોય ખીલસે ખીલવા જો રહે, ઉસે પીસે ન કોય.

હીઆઈના કોતામાં ફોદો હોય?

હીરા પારખે મોતી પારખે તે શું મનખ નહિ પારખે?

1 Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev J Hinton Knowles, p. 70   ૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 369

૩. રેશમ.

હીરા સાથે હીરો ઘસાય. ૧૨૧૩૦
(ફારસી કેહવત) مردی باید کہ قدر مردی داند
હીરાની પરખ જહવેરીજ કરે.
قدر زر زرگر سناسد قدر جوہر جوہري
(ફારસી કેહવત) قدر گل بلبل سناسد قدر قنبر را علي
હીરાને તોલવું
હીરાનો હાર, ને કાટનો કાટો.
હીરાવાલો મલતો નથી, ને સોનાવાલો ગમતો નથી.
હીરીને સાટે વીરી પરખ્યા ૧૨૧૩૫
હીરે હીરીકા કોડરી, બારબાર[1] મત ખોલ, જબ હીરેકા જહવેરી મીલે, તબ હીરેકા મોલ
હીરે હીરો ઘસાય, (અથવા, વીંધાય)
હીરો ઘોઘે જઇ આવ્યો (અથવા) હીરો ઘોઘે જઇ આવ્યો, ને કેસે હાથ દઇ આવ્યો.[2]
હીરો ને વલી કુંદને જડયો (ત્યાં શોભાની શી મણા?)
હીરો રલે, રસુદો ખાય, ને નાહનમોટી પાળ્યો જાય. ૧૨૧૪૦
હીરા મરીઅમની એક સાડી, ને હીરા પેહરે ને મરીઅમ ઉઘાડી. (અથવા) સાસુ ને વહુની એક સારી, સાસુ પેહરે ને વહુ ઉઘાડી (અથવા) હીરા માણેકની એક સારી, હીરા પેહરે ને માણેક ઉઘાડી.
One loin-cloth to eleven fathers and sons (ના કે[3])
હીલે રોજી, બહાને મોત
Death always finds some excuse (અંગ્રેજી કેહવત)
No death occurs without an ostensible cause (તા કે[4])
હીલે રિઝક બહાને મૌત (હિંદુસ્થાની કેહવત)
હર હીલે રોજી હરબાને મોત (કચ્છી કેહવત)

---

૧. ઘડીઘડી
૨ એની સમજણ માટે જુઓ 'કવિતક માલા અને બોધ વચન," મણકે ૯૩
૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 91 ૪ Percival's *Tamil Proverbs*, p 297

હું કરૂ તે ખરૂ, ને તું કરે તો મરૂ
હું કેવો બહાદુર કે ધોમે દીસે અધો
હું કેહતા હટ ડુબાય ૧૨૧૪૫
હું કેહુ તેમ કરો હુ કરૂ તેમ ના કરો.

Haz lo que bien digo, y no lo que mal hago.[1] (સ્પે. કે.)

હું[2] ત્યાં હરી નહિ (અથવા હર નહિ)
હું તાહરી આંખમાં આમલી ઘાલુ તું માહરા મોઢામાં આમલી ઘાલ
હું તે હું, ને બીજા તે શું
હું તો આમો હાથી મસ્ત, પણ મહોજ પોહચુ નથીની ! ૧૨૧૫૦
હું ધણી ને અધાર, લાવ રાડ વાટકી વેચીને તેલ લાવુ
હું ધરાઇ, ને મને નરાઇ

એકલપેટા સ્વભાવના માણસને વિષે બોલાયછ.

હું નહિ હતે તો પરણુતે કોણની સાથ !

When a wife said If I had not been born, you would not have had a wife," the husband replied "If you had not been born, I should have married your mother" (તેલગુ કેહવત[3])

હું ને માહરો ગોખલો
હું ને માહરો હાસ્યો ને થાલી વાટકો, ને કાસ્યો. ૧૨૧૫૫
હું ને માહરી વહુ તેમાં આવ્યું સૌ
હું ને માહરી છોરૂ ને ત્યાં નહિ મળે કોઈ બીજો (અથવા) હું ને માહરો છોરો ત્યાં નહિ કોઈ બીજો

Phatı Bat and alone.[4]

I love myself and I love my father (કાશ્મીરી કેહવતો.[5])

---

1 Do what I say well, and not what I do ill.
2 હુંપણ. 3 Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs* p. 236.
4 *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J H. Knowles, p 169
5 *Ibid*, p. 1

હુ પરણુ, ને હાથી નહિ?
હુ પ્રસવુ, ને પરઘેર હાથ
હુ પોહલી ને ગેરી ગાકડી. 12160
હુ બેઠો'તો બારીએ, ને તુ ગયો'તો બારીએ ને તારી ને મારી ચશમ એક થઇ, એ પણ આપણી સરતત
હુ મરુ પણ તુને રડાડુ.
હુ માટી, ને અધારુ.
હુ મુઇ ને હુજ ઉઠી, ને એ મુઇ પગાણુએ કુટી
હુ ભુડીને કોઇ લેનાર નહિ, ને તુ રડાને કોઇ દેનાર નહિ 12165
હુ રડુ માહરા બાપને, ને તુ રડ શીરાનને.

The parent weeps on account of the child the servant weeps for his hire (તામીલ કેહવત [1])

The one was dying, and the other was asking his daughter of him (અફઘાન કેહવત [2])

The goat was weeping for his life the butcher for his fat (પન્જાબી કેહવત [3])

હુબી રાણી, તુબી રાણી, કોણ ઘાલે ચુલે પાણી?

I stout and thou stout who shall carry the dirt out?

(અંગ્રેજી કેહવત)

Vos dona, yo dona quien botara a porca fora [4]

Yo duena y vos doncella, quien barrerá la casa? [5]

(સ્પૅનીશ કેહવતો)

---

1 Percival's *Tamil Proverbs* p 445
2 Long's *Eastern Proverbs and Emblems* p 168
3 *Ibid*, p 168
4 You a lady, I a lady, who is to put the sow out of doors?
5 I mistress and you miss, who is to sweep the house?

The mother in law is great the daughter in-law is also great the pot is burnt who will take it off the the fire? (કાશમીરી કેહવત.૧)

If all get into the palanquin, who will be the bearers? (તેલુગુ કેહવત.૨)

દુઃખ ને હાથી ને જારપતિના સાથી

દુઃખવાળો હ પે કહે?, ચમગીવાળો[૩] ચોર, ખાવાવાળો[૪] ખુનો ગોતે એ ત્રણે ઓખર્યા રોગ

દુઃખી પેટ આખી પાયમાને ન' ૧૨૧૭૦

દુડી તેનો વીમો.

દુનો ને દુતી, ને કમા દદને (અથવા, સો વાવીને ખાટલે ચહડીને) સુતી.

દુન કરો હજાર નસીબ બિન કોડી ન પાવે

Dios te de fortuna, hijo que el saber poco te vale.[૫] (સ્પેનીશ કેહવત.)

Although a man be smear himself with a Putti of castor oil and roll [among the grain] only what sticks will stick to him, what does not won't (તે કે ૬)

Though one may exert himself to the utmost he cannot procure even a silver fanam when fortune does not smile (તામીલ કેહવત.૭)

૧ Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev J Hinton Knowles p 80 ૨ Carr's Telugu Proverbs Supplement p. 2

૩. તમ્બોર મુંબનારો. ૪ તમાકુ ખાનારો.

૫. God grant you fortune my son, for knowledge avails you little.

૬. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 250

૭. Percival's Tamil Proverbs, p. 866.

Everything is fated, and nothing depends on man

(ચીનાઇ કેહવત [1])

کمیا کو بعصر مرده و رنج

(ફારસી કેહવત.) اہل اندر حوانہ یاوتر گنم

હુનરવાલુ માણસ ભુખ્યુ ન રહે, (અથવા, ભુખ્યું નહિ મરે) (અથવા) ધંધાનો ધણી ભુખે નહિ મરે

A handful of trade is a handful of gold

He who has an art has everywhere a part

An artist lives everywhere (અ ગ્રેજી કેહવતો)

Quien tiene arte, va por toda parte [2] (સ્પૅનીશ કેહવત)

Den Kloges Arv findes i alle Lande [3] (ડૅનીશ કેહવત)

If you are industrious, you will become rich (તે કે [4])

હુનાલે રાતા નહિ, ને તાહડે માતા નહિ ૧૨૧૭૫

હુંપદથી હરી વેગલા

હુમતમાં હુ, હુમ્તમા હુ, હુરસ્તમા હું

પોતાની વડાઈ પોતેજ કરનારને વિષે બોલાયછે

હુસ્યારનુ પુછડુ

હુસ્યારી કોઇના બાપની નથી

હેકારનુ કરતુ ખાક ૧૨૧૮૦

હેકારનો કરતો ગિરફતાર

A proud man hath many crosses (અ ગ્રેજી કેહવત)

હેંકારનો બદો ખાક (અથવા) હેકારનો બદલો ખાક [5]

---

૧ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 112

૨ He who has a trade may travel through the world

૩ A clever man's inheritance is found in every country

૪ Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 247

૫ જુઓ કેહવતો નાo ૭૮૯, ૧૯૭૯, અને ૭૬૫૬, તથા તેમને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૬૬, ૧૮૬, અને ૭૦૨

A man gains nothing by vain glory but contempt and hatred. (અંગ્રેજી કેહવત.)

नाहंकारात्परो रिपुः ॥[1] (સંસ્કૃત કેહવત)

હોમા પમ ને મુછ પર તાવ (અથવા) હોમા પમો પમો પણ મુછ મરડે

હેત ખાય તેનુ ચેત તોડે ને કર ખાય તેની કબર ખોદે

હેત નકામુ હસવુ, પીઠ પડવે ઉડી જાય, સાચી પ્રીત શીખતણી જાય સંગાત સુકાય ૧૨૧૮૫

હેતના કુસકા સારા, પણ કમનની કમો માઠી (અથવા) હેતની કુસકી સારી પણ કહેતની ખીચડી માઠી (અથવા કમોદ માઠા)

હેતના ચણા, લાખ્યો ઘો ા, ને કમા ઘણા ને કહેતની પરી[2] ને ઓડતી ઓડતી રડી

હેતનો કટકો.

હેમ હુતાસન[3] પરખ્યે તો પીતળ નીસે શ્યામ, તુલસી દયા ન ઓળખે, કે જબ લગ ઘટમે પ્રાણ

હેસી ત્યા પચ્યાસી ૧૨૧૯૦

હૈડુ બળ્યા (અથવા, બાળ્યા) કરતા હાથ બળ્યા (અથવા બાળ્યા) સારા (અથવા) હાથ બળે તે સારા પણ હૈડુ પાકે તે માઠુ

હૈડુ શાહ બરજ[4]ની હવેલીસે અકળાય

હૈડે તેવુ હોટે. (અથવા) હૈડે હોય તેવુ હોટે આવે

What the heart thinketh the tongue speaketh. (અંગ્રેજી)

Uit den overvloed des harten spreekt de mond.[5] (ડચ કે)

As the life is, so will be the language. (ગ્રીક કેહવત.)

यादृशः पुरुषस्यात्मा तादृशं सम्प्रभाषते ॥[6] (સંસ્કૃત કેહવત.)

---

1 There is no greater enemy than self-conceit. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 427 2 ખીચડીનું પાણી 3 અગ્નિમાં.

4 એ નામનો એક મોહટો ધનિક વેપારી થઈ ગયો છે

5 Out of the abundance of the heart the mouth speaketh.

6 As a man's heart is, so does he speak. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 453.

હૈડે હૈડા મળ્યા, ને વચ્ચે ચીની બોરના બીતા[1] વળ્યા (અથવા) હૈડે હૈડા મળ્યા, ને વચ્ચે કાટાનાં બીતાં જળ્યાં.

Friends may meet, but mountains never greet. (અ. કે)

Though conversing face to face, their hearts have a thousand hills between them (ચીનાઈ કેહવત[2])

હૈડે હોલી, ને મોહડે દીવાલી ૧૨૧૯૫

હૈડાનુ કામ તે હાથજ કરે.

હૈડાનો હાર, ને કોટના માદળ્યા, (અથવા, કોટેનું કાકણુ)

હૈડાંમા (અથવા. હૈયામા) હાશ હાશ, ને મોહડે ના ના

હૈયુ ડખે

Leave her to Heaven,

And to those thorns that in her bosom lodge,

To prick and sting her (શેકસપીયર.)

હૈયુ ફુટે, કે હટકવા થાય ૧૨૨૦૦

હૈયું વસે તેનુ કલેજુ ધસે (અથવા) હૈયુ વસે, ને કલેજું ધસે.

હૈયું હાથ હશે તો વૈદ જખ મારેછ

હૈયે કાટી, ને વલગાવ્યા છાતી

હૈયે કાટી, ને હરીના ગુણ ગાતી

હૈયે છે પણ હોટે નથી ૧૨૨૦૫

હૈયે તેવુ વાગે

હૈયે હૈયા દલે, ને ત્યા કોઇ ન આવી મલે

હૈયે હૈયા મલે, ને કોઇબી આવી મલે

હૈયે હોલી, ને હોટે દીવાલી શુ કામની?

હૈયાંની હોસ હૈયામા. ૧૨૨૧૦

હૈયાનુ કામ તે હાથેજ થાય

---

૧ કાટા ૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 385

હૈયાનો ભેદ હૈયુંજ જાણે
હૈયાનો હાર ને કોટનું માદળીયું
હૈયાનો હાર, ને જીવનો પ્રાણ.
હૈયાંતોડ કરતાં હાથતોડ સારી ૧૨૨૧૫
હૈયાંમાંના ભેદ, ને નાખમાંની ચીઠી (અથવા, પેટમાના બુક્કા)
હો કર કે હલકી, ને વેલે લાગી ગલકી,[1] ગલકીનાં ફુલ રાતાં, તેવાં માહરા મોસાળીયાં માતાં
હોજરી પર ચહળો થયો, ને ખાટખીનો દાહડો વર્યો.
હોજરી પરઉ ડાકો અમો, ને તુરી ખાટકખુનો દાહડો વસ્યો.
હોટ બહાર તે કોટ બહાર. (અથવા) હોટ બહાર તે કોટ બહાર, ને પેટમા તે પેટીમાં. ૧૨૨૨૦

Three may keep counsel if two be away (અંગ્રેજી કેહવત.)
Was drei wissen erfahren bald dreissig[2] (જરમન કે)
Parole jetée va partout a la volée.[3]
Secret de deux, secret de Dieux
Secret de trois secret de tous.[4] (ફ્રેંચ કેહવતો.)
Tre lo sanno tutti lo sanno.[5] (ઈટાલીયન કેહવત.)
Lo que saben tres, sabe toda res.[6] (સ્પેનીશ કેહવત.)
If it passes your lips it will go over the Penna river[7]
If you let out your secret, it will get all over the village. (તેલગુ કેહવતો.[8])

---

૧ ગલ્મુનિ મમતી મિઠ વરસારી.
૨ What three know will soon be known to thirty
૩ A word once out flies everywhere.
૪ The secret of two is God's secret the secret of three is all the world's. ૫. Three know it, all know it.
૬. What three know everybody knows.
૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 268. ૮. *Ibid*, p. 96.

A secret known to one may spread through the world[1]
If known to one only it is a secret, if to two it is public. (તામીલ કેહવતો.[1])
That which goes out of your mouth, goes into other people's ears[2]
Words whispered in the ear may be heard for a thousand miles (ચીનાઈ કેહવતો[3])
What three persons know flies to the three worlds (ફ્રેનેગીસ કેહવત[4])

होटा बाहेर ते कोटा बाहेर (મરાઠી કેહવત)
હોટ સાહજા, તો ઉત્તર જાહજા
હોણુ ખાય ગોલી તે પોર નહિ જોય હોલી (અથવા) એવી આપું ગોલી, કે નહિ જોય દીવાલી ને હોલી.
હોણ મુઇ સાસુ, ને પોર આવ્યા આસુ
હોતીબી રડે, નહિ હોતીબી રડે, ને પાછલી રાતના ભૈયો કરી આવે તેબી રડે
હોનહાર મિટત નહિ, દિલ ધરના કાં શોચ? ૧૨૨૨૫
Che sara, sara[5] (ઈતાલ્યન કેહવત)
That which is not will not come, that which is, will not go (તામીલ કેહવત[6])
(ફારસી કેહવત) قلم رفته را چه چاره کند
હોનારત આગળ પદાર્થ મિથ્યા છે
હોનારને કોઇ ડાહ્યુ છે?

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p. 179
૨ Scarborough's *Chinese Proverbs*, p 177. ૩ *Ibid*, p 183
૪ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 19
૫ What will be, will be
૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p 107

તાનાન્તમાં કોઇ ઊણુ નથી
 યાને, એક વાત કુદરતથી બનવાનીજ હોય તો માણસનું ડહાપણ કામ આવી સકતુ નથી.
હોનેહારા હીરદે બસે બિસર જાય સબ સુધ, જેસી હોનારત તાને લાગ વેસી ઉપજત સુધ. (અથવા) હોનેરા હીરદે બસે, બિસર જાય સબ સુધ જાકો જેસા ભાગ્ય હે, ઉપજે તેસો બુધ
હોય ધાબર તો મરે નાગર. ૧૨૨૩૦
હોય ત્યારે ઇદ, ને નહિ હોય ત્યારે રોજા
હોય ત્યારે બારે માસ ને નહિ ત્યારે કોરા અપવાસ. (અથવા) હોય ત્યારે સુખો માસ ને નહિ ત્યારે ખરો અપાસ.[1]
હોય તેવા થાય તો માસ વચ્ચે રેહવાય.
હોય તો ભેઇને કરી લઇએ નહિ તો કોઇના થઈ રહીએ.
હોય તો માદરે ખાડી ખાઉં નહિ તો માદરે પદીપેર જાઉં ૧૨૨૩૫
હોય તો પીર, નહિ તો ફકીર.
હોય રોકરા તો પરણે કાણા કોયગ ને નહિ હોય રોકરા, તો રેહી જાય કેવા ભોધરા
હોય પોલમ પોલ, કોણ કરે છે તોલ?
હોય રવા રોકા (અથવા, હાથમાં હોય રોકડા) તો પરણે કાણા કોયરા. (અથવા) હોય રવા રોકડા, તો પરણે કાંણા કોયરા, નહિ હોય રવા રોકડા, તો રહી જાય સારા છોકરા.
 A full purse never lacks friends
 A crown in pocket doth you more credit than an angel spent.
 Money makes marriage. (આ મેળ કેહવતો.)

---

૧ અપવાસ.

Met ledige handen is het kwaad haviklken vangen.[૧]
(ડચ કેહવત)

Naar jeg har Penge i min Pung, da har jeg Mad i min Mund[૨] (ડેનીશ કેહવત)

Who is your friend? (Your) pocket (કાશ્મીરી કેહવત[૩])

"Who will watch your buffalo?" said [a herdsman] "The money in my purse will do it" replied [the master] (તેલુગુ કેહવત[૪])

હોય હાથમા, તો થાય રાતમા ૧૨૨૪૦

I wot well how the world wags he is most loved that has most bags (અંગ્રેજી કેહવત)

Das Beste ist was man in der Hand hat[૫] (જરમન કે)

હોરમજ બાટલા, નાક કાન કાટલા

હોરાજી (અથવા, અનાથ્યો) હોરવા ગીયો. તો ધમણમા આગ લાગી

હોરાજીની ચાકરીમા (અથવા, મુલ્લાંજીની નોકરીમા) કટોલાના ફાકા.

હોરાજીની દાહડી બલે, ને કોઇને ઉજરડું થાય

Puesque la casa se quema, calentemonos todos.[૬] (સ્પે કે)

Poichè la casa brucia, io mi scalderò[૭] (ઈતાલ્યન કેહવત)

As one asked for fire to light his cigar when his beard was on fire (તામીલ કેહવત[૮])

He roasted his fish in the conflagration (અરબી કેહવત[૯])

---

૧ It's hard to catch hawks with empty hands

૨ When I have money in my purse, I have food in my mouth

૩ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 25 ૪ Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p 50

૫ The best is what one has in his hand

૬. Since the house is on fire, let us warm ourselves

૭ Since the house is on fire, I will warm myself at the blaze

૮ Percival's *Tamil Proverbs*, p 347

૯. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 76

When one man cried that his beard was on fire another followed him asking him for a light for his cigar (તેલુગુ કેહવત.[1])

If my beard is burnt others try to light their pipe at it (તરકીસ કેહવત.[2])

One man is being impaled while the other counts the joints on the stake (જ પાની કેહવત.[3])

કીસીકા પર જ્યે કબનતર ગીં । માને
કિસીકા પર જ્યે કોઈ તાપે. (હિંદુસ્તાની કેહવતો)

હોરાથી સ્થાપ્યો તે દીવાનો ને અગ્નિથી ભાગે તે કોહોડો. ૧૨૨૪૫

હોરીનો ઉતાર નહિ આપે ને જ્હાને બજાર પર બેસે (અથવા) હોરી પર ઉતરવાનો પૈસો નહિ મળે ને બજાર પર ઉભી રહીને બુમ પાડે કે પૈસા મળને ઉતાર.

હોરો હોરીઓ ને લીપનો લડીપો

હોમનો ધુપ્પો ને હવાનો ડુચ્ચો.

હોમ બાપને ક કુ મોહટો.

હોમમાં આમ ને સુદમામાં ભડો. ૧૨૨૫૦

હોમાવાગો તરપખડો.

હોળી કરતાં શું ઉતરાણ ઓછું પર્વ છે?

હોળી ખેલન્તી લગન મહાલન્તી રાસ રમન્તી એટલી સ્ત્રીના આનંદનો પાર નહિ.

હોળી જેવી ભોળી થાજે, પણ દીવાળી જેવી હાસી મા થઈશ.

હોળી દીવાળી વચ્ચેનો વાયદો. ૧૨૨૫૫

હોળીના ફાગ.

---

1 Carr s *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 77

2 Long s *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 76.

3. *Proverbs from East and West* p. 8.

હોલીની બલા ઢોલી પર (અથવા) ગામની બલા ઢોલી ઉપર

Another gets his punishment (કાશમીરી કેહવત [૧])

અસ્તબલકી બલા બ દરકે સિર

તવેલેકી બલા બ દરકે સિર (હિ દુસ્થાની કેહવતો)

હોલીનુ ઉધાર, ને દીવાલીનુ નગદ

હોલીનુ નાલિયેર

હોલીનુ પરવ સૌથી નાગુ ૧૨૨૬૦

હોલીનો પડવો ને અમાસની બીજ, ને વન પુછ્યા મુહરત તે તેરસ ને ત્રીજ.

હોલીમાં ભરત ન થાય

હોલો નાહલો, ને ફફડાટ ઘણો (અથવા) નાહલી ચલીને ફફડાટ ઘણો

હોલો રલે ને તીત્તર ખાય, ને પાપીનું ધન પલ્લે જાય

હોશે! તો પજો પજો કોહશે, ને તુને કોઇ નહિ જોશે! ૧૨૨૬૫

હોસકે ખાતર નાક કટાયા

હોંસબી પુરી પડી, ને ઓહસબી પુરી પડી

ઓહસ કરીને એક માણસ કામ કરવા પુઠે ખતા પામેછે તે ઉપર બોલાયછે

હોસની મારી ગઇ નાતરે, ને સાલ્લો કાહડીને પાથરે

હોંસને ખાતર નાક કપાવ્યુ

હોસે મુઇ, ને ગધેડે ધસડઈ. ૧૨૨૭૦

હોસે હોસે (અથવા, મોહ સવાદે) ખાધા ચણા, ને ડામ દીધા ઓચી તણા

હસ ખેલે વન, કાજી ખેલે ગંજીફા, મોહરાં ખેલે ઉમરાવ, ને બાજી ખેલે પાજી

૧ *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev J Hinton Knowles, p 237

હંસ થા સો ઉડ ગયા ઔર કાગ હુવા પ્રધાન, વિપ્રત તમ પાછા ફરો, નહિ ગરૂ કે નહિ જજમાન

The world is grown so bad
That wrens make prey where eagles dare not perch
Since every Jack became a gentleman
There a many a gentle person made a Jack.

(શેક્સપીઅર, રીચર્ડ ધી થર્ડ આક ૧લો પ્રવેશ ૩જો.)

હંસની હમેના નિત કરે ૫ મની ગુગે મોર ચીતની ચિંતા નિત કરે, સંખણી નિંદ્રા ઘોર

હંસા ઢુજને સરોવર ઘણા, ને સરોવરને નહિ કોઇ, સજ્જન મનખને સ્નેહી ઘણા, ને કમનખને નહિ કોઈ   ૧૨૨૭૫

હાક સુલેમાન આસ્સી.

હાજી મગડી જ્યા.

હારે હડુઆ, ને દુખને પડુઆ, ને પછી આપશ અમથા પડુઆ.

હાસ્સીઆ અજ નહિ, ને ખર ત્યાનું મન નહિ.

હાંસ્સે તેડુ ભાગે   ૧૨૨૮૦

હાસની ચાલ કાગ ચાલવા જાય તો હજુકા ભરતો ભરતો રહી જાય

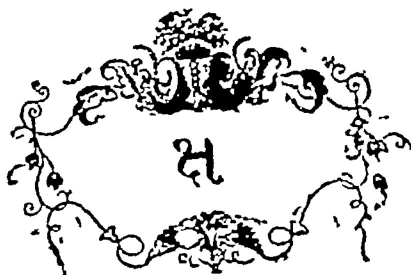
હાંસની ચાલ કાગડો ચાલવા ગયો તે પોતાનીએ ભુલી ગયો. (અથવા) હંસની (અથવા ખસલીની) ચાલ કાગડો ચાલે ને પોતાની ચાલ વિસરી જાય.[1]

હાંસડી લાવે પણ પાંસળી ક્યાંથી લાવે?

હાસ્યો ને કાગ્યો (એજ જાણુ)

---

[1] સરખાવો કેહવત નાં ૧૧૮૦ સદ ૧ ૫ તથા કેહવત ના ૯૦૦ સદ ૬૯, તથા તેમને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો.

૧૨૨૮૫

ક્ષણભંગુર સંસાર છે.

All that is seen is temporary. (તા. કે.[1])

As the sun's shadow shifts, so there is no permanence on earth (અફ્ઘાન કે.[2])

क्षणं वित्तं क्षणं चित्तं क्षणं जीवितमावयो. ॥[3]

(સંસ્કૃત કેહવત)

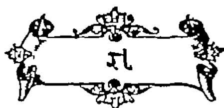
دنیا پنج روز است (ફારસી કેહવત)

---

૧ Percival's *Tamil Proverbs*, p 229

૨ Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p 28

૩ Wealth for a moment, the mind for a moment, our life for a moment Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p 486

જ્ઞાન સર્વેથી શ્રેષ્ઠ છે

Knowledge is power

Knowledge is silver among the poor gold among the nobles and a jewel among princes. (અંગ્રેજી કહેવતો.)

Weiser Mann, starker Mann.[૧] (જરમન કહેવત.)

A wise man is strong —PROVERBS, XXIV 5

(ફારસી કહેવત) توانا بود هرکه دانا بود

જ્ઞાનીસે જ્ઞાની મીલે તો બાત બાત ઓર બાત, ગધેસે ગધે મીલે તો લાત લાત ઓર લાત

Tra asino e asino, non corron se non calci [૨] (ઈટાલિયન કે)

ગદહન કે ચારી લાતન કે સનસનાહટ. (બિહાર કહેવત.[૩])

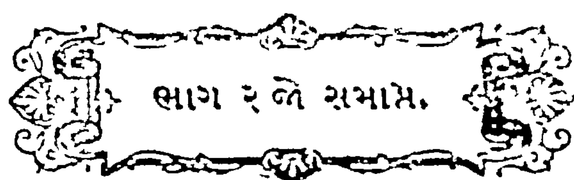
જ્ઞાનીસે જ્ઞાની મીલે તો રસકી લુટાલુટ જ્ઞાનીસે અજ્ઞાન મીલે તો ઉસકી માથાકૂટ.

---

૧ A wise man, a strong man.

૨ Nothing passes between asses but kicks.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p 67

ભાગ ૨ જો સમાપ્ત.